Patres apostolici / textum recensuit, adnotationibus criticis exegeticis historicis illustravit, versionem latinam prolegomena indices addidit
Tubingæ : H. Laupp, 1901.

Find this Book Online: https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

Hathi Trust

Public Domain in the United States

We have determined this work to be in the public domain in the United States of America. It may not be in the public domain in other countries. Copies are provided as a preservation service. Particularly outside of the United States, persons receiving copies should make appropriate efforts to determine the copyright status of the work in their country and use the work accordingly. It is possible that current copyright holders, heirs or the estate of the authors of individual portions of the work, such as illustrations or photographs, assert copyrights over these portions. Depending on the nature of subsequent use that is made, additional rights may need to be obtained independently of anything we can address.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

ANDOVER-HARVARD LIBRARY
AH 1714 /
HARVARD DEPOSITORY
BRITTLE BOOK

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

F
1901

591
Funk

Library of the Divinity School

Bought with money

GIVEN BY

THE SOCIETY

FOR PROMOTING

THEOLOGICAL EDUCATION

Received June 29, 1903.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

o

PATRES APOSTOLICI

TEXTUM RECENSUIT
ADNOTATIONIBUS CRITICIS EXEGETICIS HISTORICIS
ILLUSTRAVIT VERSIONEM LATINAM PROLEGOMENA
INDICES ADDIDIT

FRANCISCUS XAVERIUS FUNK

VOLUMEN II

EDITIO II ADAUCTA ET EMENDATA

TUBINGÆ
IN LIBRARIA HENRICI LAUPP
MDCCCCI

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

Apostolic Fathers. Greek. 1901. Funk

PATRES APOSTOLICI

EDIDIT

FRANCISCUS XAVERIUS FUNK

VOLUMEN II

CLEMENTIS ROMANI EPISTULAE DE VIRGINITATE EIUSDEMQUE MARTYRIUM EPISTULAE PSEUDOIGNATII IGNATII MARTYRIA FRAGMENTA POLYCARPIANA POLYCARPI VITA

TUBINGÆ
IN LIBRARIA HENRICI LAUPP
MDCCCCI

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

Divinity School.

Alle Rechte vorbehalten.

EX OFFICINA H. LAUPP Jr.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

598
A645.2
Gr
1901f
V.2

ELENCHUS.

Prolegomena.
Clementis epistulae de virginitate I
Clementis Martyrium VII
Ignatii epistularum recensio longior IX
De fide, aetate et patria Pseudoignatii IX
De collectionibus epistularum XIII
De versione epistularum vetere latina XVI
De editionibus ac codicibus graecis XXIII
Laus Heronis XL
De epistulis latinis XLI
Martyrium Ignatii Vaticanum XLIII
Martyrium per S. Metaphrasten conscriptum XLVI
Martyrium latinum XLVIII
Martyrium Ignatii Colbertinum L
Fragmenta Polycarpiana LV
Vita Polycarpi LVI
Additamenta.
Clementis epistulae de virginitate LXI
Pseudo-Ignatius LXVIII
Martyrium Ignatii Vaticanum LXXI
Metaphrastis Martyrium Ignatianum LXXII
Martyrium Ignatii Colbertinum LXXII
Textus.
Clementis epistulae de virginitate 1
Clementis Martyrium 28
Ignatii epistularum recensio longior 46
Laus Heronis 214
Ignatii epistulae latinae 214

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Martyrium Ignatii Vaticanum 218
Martyrium Ign. per S. Metaphrasten conscriptum . . . 246
Martyrium Ignatii latinum 259
Martyrium Ignatii Colbertinum 277
Fragmenta Polycarpiana 288
Vita Polycarpi 291
Index locorum S. Scripturae 337
Index nominum et vocabulorum 345
Addenda 352

[redacted]

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

PROLEGOMENA

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

PROLEGOMENA.

S. CLEMENTIS EPISTULAE DE VIRGINITATE.

Primus inter veteres epistulas de virginitate nomen Clementis prae se ferentes cognitas habuit Epiphanius. Postquam H. 30 c. 15 retulit, Ebionaeos Petri Circuitibus a Clemente conscriptis uti, dicit, Clementem ipsum eos omnibus modis redarguere idque in epistulis circularibus, quae in ecclesiis legantur, in quibus virginitatem doceat, quam illi repudient, et Eliam, David, Sampsonem omnesque prophetas laudibus ornet, quos illi detestentur. Αὐτὸς Κλήμης, inquit, αὐτοὺς κατὰ πάντα ἐλέγχει ἀφ' ὧν ἔγραφεν ἐπιστολῶν ἐγκυκλίων τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων, ὅτι ἄλλον ἔχει χαρακτῆρα ἡ ἑαυτοῦ πίστις καὶ ὁ λόγος παρὰ τὰ ὑπὸ τούτων εἰς ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς Περιόδοις νενοθευμένα· αὐτὸς γὰρ παρθενίαν διδάσκει, καὶ αὐτοὶ οὐ δέχονται· αὐτὸς γὰρ ἐγκωμιάζει Ἠλίαν καὶ Δαυὶδ καὶ Σαμψὼν καὶ πάντας τοὺς προφήτας, οὓς οὗτοι βδελύττονται. Lardner [1]), Venema [2]), Mansi [3]) et Lumper [4]) putaverunt quidem, haec verba de Clementis epistula (vel epistulis) ad Corinthios intel-

1) *A dissertation upon the two epistles adscribed to Clement of Rome, lately published by Mr. Wetstein* etc. Londini 1753. Cf. Beelen, S. Clementis Rom. epistolae binae de virginitate, Lovanii 1856 p. XXXII sqq.

2) Epistola ad P. Wesseling, qua duas Clementis epistolas a Wetstenio nuper publicatas Epiphanio et Hieronymo notas fuisse in dubium vocatur etc. Harlingae 1754. Secutae sunt duae aliae epistulae eodem anno. Cf. Beelen l. c. p. XXIV sqq. XCI sq.

3) SS. Concil. Collect. I p. 157.

4) Historia theologico-critica de vita, scriptis et doctrina SS. Patrum etc. I (1783) p. 42 sq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

legenda esse. Sed erraverunt haud dubie. Qua in epistula nec virginitas ita laudatur, ut Epiphanii iudicium ad eam referri possit, neque Elias vel Sampson omnino commemorantur. Duo autem, et laus virginitatis et nomina Eliae, David et Sampsonis, in illis (II c. 8 sqq.) leguntur. Itaque in aperto est, Epiphanium epistulas de virginitate manu versassse.

Paulo post hunc patrem Hieronymus epistularum notitiam prodit. Quae enim in libro contra Iovin. I. c. 12 scribit: *Ad hos (eunuchos) et Clemens, succesor apostoli Petri, cuius Paulus meminit, scripsit epistulas omnemque paene sermonem suam de virginitatis puritate contexuit*, ea cum optime illis conveniunt tum evidentissime ab epistula vel epistulis ad Corinthios discedunt. Viri supra dicti quidem etiam Hieronymum de his epistulis locutum esse contenderunt [1]). Hoc autem tempore eos falsos esse ad unum omnes consentiunt.

Tertium epistularum testimonium exstat in libro manuscripto syriaco saec. VI, qui nunc in Museo Britannico asservatur [2]). Continet enim fragmentum prioris epistulae, scilicet verba postrema capitis V et priora capitis VI (cfr. adnot. ad cap. 6, 1), idque cum hac inscriptione: *Clementis, episcopi Romae, ex epistula priore de virginitate.*

Denique notandum est, epistulas in ecclesia syriaca etiam medio aevo lectas fuisse. Ign. Ant. Samhiri, patriarcha Antiochiae, anno 1855 I. Theodoro Beelen literis communicavit, eas omnibus scriptoribus Syris tam antiquioribus quam recentioribus notas esse, veluti Gregorio Bar-Hebraeo, Moysi Bar-Cepha, Georgio, Dionysio Bar-Salibi et ceteris [3]). Codex syriacus, quo epistulae nobis traditae sunt, praeterea testatur, eas magnam auctoritatem habuisse. Namque adiunctae libris Novi Testamenti locum fere eundem obtinent ac Clementis epistulae ad Corinthios in codice Alexandrino vel Barnabae epistula et Pastor Hermae in codice Sinaitico.

1) Cf. Beelen l. c. p. XXXVIII sqq. XLVII sqq.

2) Cf. Cureton, Corpus Ignatianum p. 212. 352 sq. Beelen l. c. p. LIII.

3) Cf. Beelen l. c. p. LIV sqq. Dionysius Bar-Salibi (saec. XII) inprimis mentionem facit epistulae Clementis Rom. adversus eos, qui matrimonium reiciunt. Cf. Assemani, Bibl. Orient. II p. 158.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Editores atque interpretes praeter Mansi et Premagny epistulas genuinas habuerunt, et plures viri docti ad eorum sententiam accesserunt, praesertim Möhler [1], Permaneder [2], Champigny [3], Brück [4], Martigny [5]. Alii, inter quos inprimis Lardner [6], Venema [7], Herbst [8] memorandi sunt, authentiam impugnaverunt. Alii, e. g. Mansi [9], Lumper [10], Hefele [11], Fessler [12], Alzog [13], rem in dubio reliquerunt. Mihi epistulae ex his rationibus spuriae esse videntur.

1) Quae Epiphanius et Hieronymus de scripturis dicunt, ea authentiae non minus obsunt quam favent. Si enim ille refert, epistulas in ecclesiis praelectas fuisse, Eusebius vero et Hieronymus in libro de viris illustribus, quem ante librum contra Iovinianum scripsit et in quo id egit, ut omnes scriptores christianos eorumque opera enumeraret, eas silentio praetereunt, sequitur, in paucissimis tantum ecclesiis auctoritatem illam eas consecutas esse, cum non sit verisimile, patrem historiae ecclesiasticae et auctorem Catologi scriptorum ecclesiasticorum simul adeo neglegenter de Clemente egisse, ut ambo has literas sane egregias omitterent. Eusebius igitur, qui inter veteres amplissimam de literis christianis notitiam habuit, eas prorsus non cognovit, Hieronymus eo demum tempore, quo contra Iovinianum scripsit.

2) Argumenta interna authentiae etiam minus patrocinantur.

a) Auctor epistulis multos S. Scripturae locos tacite inserit,

---

1) *Patrologie* 1840 p. 67—69.

2) Patrologia specialis 1842 p. 26.

3) *Les Antonins* 1863 I p. 198 sqq.

4) *Lehrbuch der Kirchengeschichte.* Ed. II 1877 p. 74.

5) *Dictionnaire des antiquités chrétiennes.* Ed. II 1877 p. 593.

6) *A dissertation upon the two epistles* etc. 1753. Cf. supra p. I n. 1.

7) Epistola ad P. Wesseling etc. 1754. Cf. supra p. I n. 2.

8) *Tüb. Theol. Quartalschrift* 1829 p. 539—552. Auctor nomen suum non indicavit.

9) SS. Concil. Coll. I p. 157.

10) Historia theolog. critica I p. 40 sqq.

11) *Kirchenlexikon,* ed. Wetzer et Welte, II (1848) p. 586.

12) Institutiones Patrol. 1850 I p. 164 sqq.

13) *Patrologie* Ed. III 1876 p. 23 sq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

cum Clemens in epistula ad Corinthios, si orationem illam praestantissimam c. 59—61 exceperis, fere semper indicat, ubi aliquid e S. Scriptura desumpsit.

b) Clemens paucissimis tantum Novi Testamenti libris iisque rarissime verbotenus usus est, scilicet Evangeliis secundum Matthaeum et Lucam ac Pauli epistula ad Titum, cfr. Index locorum S. Script. vol. I p. 568 sqq.; ille autem multos locos ex Evangeliis secundum Matthaeum et Ioannem et ex omnibus fere apostolorum epistulis allegavit, cfr. Index locorum S. Script. in hoc vol. p. 358 sqq.

c) Stilus auctoris a stilo Clementis potius discrepat quam ad eum accedit. Beelen (p. LX sqq.) quidem inter opera utriusque viri magnam similitudinem deprehendisse sibi visus est. Quae autem ex iis exscripsit, ea adeo trita et communia sunt, ut nihil probent. Mea quidem sententia non ea necessitudo exstat, quae eundem auctorem prodat. Itaque nec falsarius stilum Clementis imitatus esse putandus est.

d) Auctor epistularum rationem vitae, qua viri caelibes cum virginibus cohabitabant, non solum cognitam habuit, sed etiam impugnavit, cf. ep. I c. 10; ep. II passim. Patet ergo, eam iam degenerasse et fructus illos malos produxisse, de quibus scriptores ecclesiastici tertio demum saeculo narrant.

Quae cum ita sint, epistulae non ante saeculum tertium confectae esse videntur. Cum Eusebius earum nondum mentionem faciat, eas quarto demum saeculo ineunte scriptas esse suspicari licet. Num auctor ipse eas Clementi Romano supposuerit, non est certum, propterea quod nomen s. patris in inscriptionibus et subscriptionibus tantum, neque vero in epistulis ipsis legitur. Attamen verisimile est. Equidem coniecerim, virum aliquem pium epistulas Clementi attribuisse, sperantem, verbis huius patris homines potius oboedituros esse quam suis.

Num auctor graece an syriace scripserit, viri docti inter se dissentiunt. Qui epistulas genuinas habuerunt, iis graece eas primitus exaratas fuisse statuendum erat, cum non sit verisimile, Clementem syriace scripsisse. Lardner [1]) quoque

1) Cf. Beelen l. c. p. LXIII.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

hanc sententiam tuitus est. Herbst [1]) e contrario rem in dubio relinquendam esse censuit.

In Occidentem epistulae pervenerunt medio saeculo XVIII. Ioannes Iac. Wetstein cum in editione Novi Testamenti, quam parabat, lectiones quoque versionis syriacae Philoxenianae variantes exhibere vellet, a Iacobo Porter, Britanniae tunc temporis ad Turcas legato, ut exemplar versionis sibi mitteretur petiit. Non id quidem, quod quaesierat, nactus est. Pro versione enim illa versionem Simplicem vel Peshito iam saepius typis expressam accepit [2]). Sed scripturam nactus est plane novam. Codex enim ad eum transmissus, conscriptus anno 1470 a monacho et presbytero Kuphar, non solum plerosque Novi Testamenti libros exhibet eosque in hoc ordine: 1) Actus apostolorum, 2) Epist. Iacobi, 3) Epist. I Petri, 4) Ep. I Ioannis, 5) Epp. Pauli, 6) (praemissa hac nota: *Pauli epistulis adiungimus illas apostolorum epistulas, quae non inveniuntur in omnibus codicibus)* Ep. II Petri, 7) Epp. II et III Ioannis, 8) Ep. Iudae, sed etiam post hos vel potius post Epistulam Iudae spatio nullo interiecto Epistulas Clementis duas ad virgines. Olim iuxta notam librarii Pauli epistulis adiunctam etiam Evangelia continuit [3]). Epistulae autem Clementis de virginitate illo tempore in Occidente prorsus incognitae fuerunt. Mentionem earum quidem fecerunt, ut supra vidimus, Epiphanius et Hieronymus. Sed verba patris utriusque male intellecta a viris doctis temporis recentioris ad Clementis epistulas ad Corinthios referebantur [4]).

Quo modo postquam Wetstein epistularum notitiam nactus est, anno 1752 Lugduni Batavorum eas una cum versione latina typis expressit [5]). Textum syriacum repetierunt Gallandi [6]) et

1) *Theol. Quartalschrift* 1829 p. 551.

2) Cf. Beelen l. c. p. LXXXIX sqq.

3) Cf. Beelen l. c. p. IX sqq.

4) Cf. Cave, Script. eccl. hist. literaria c. 64 ed. Genev. 1694 p. 14. Grabe, Spicilegium I p. 262 ed. II. R. Ceillier, *Histoire générale* etc. I (Parisiis 1729) p. 605.

5) Duae epistolae S. Clementis Romani, discipuli Petri apostoli, quas e codice manuscripto Novi Testamenti syriaci nunc primum erutas, cum versione latina apposita, ed. Ioannes Iacobus Wetstenius.

6) Biblioth. vet. Patrum t. I p. I—XXV.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

Migne [1]), interpretationem latinam praeter illum Mansi [2]) et Premagny. Hic ad versionem latinam Wetstenianam etiam gallicam confecit [3]). Villecourt [4]) ad eandem et versionem latinam novam et versionem gallicam elaboravit. E textu syriaco epistulas in linguam germanicam transtulit P. Zingerle [5]). Editionem novam et emendatiorem codice, qui nunc in Bibliotheca seminarii Remonstrantium Amstelodamensis asservatur, iterum inspecto paravit I. Th. Beelen in opere iam saepius laudato anno 1856, idemque non solum versiones Wetstenianam et Zingerlianam denuo excudit, sed etiam latinam novam et fidelissimam instituit.

Equidem hanc versionem, quippe quae accuratissima sit, ita repetii, ut ea, quae Beelen tanquam glossemata suppressit, in textum reciperem, multa verba, quae ad iuvandam intellegentiam, uncinis inclusa, de suo sibi addenda esse putavit, delerem, locos plures, quos Welte [6]) et Himpel, collega meus, qui versionem denuo cum textu syriaco liberalissime in usum meum contulit, minus fideliter translatos esse demonstraverunt, emendarem. Non enim interpreti docto semper adstipulari potui, ubi glossema invenire sibi visus est, et textum uno codice traditum integrum recipiens tutiorem me viam ingredi censui. In notis autem semper ea indicavi, quae Beelen glossam habuit et in versione omisit. Altera vero a parte additamenta interpretis mea quidem sententia saepissime mere superflua sunt et versionem potius amplificant quam illustrant. Iure igitur multa ex iis delevisse mihi visus sum. Lector severior etiam plura omittenda fuisse censeat. Equidem non prorsus nego, animad-

1) Patrol. graec. I p. 379—452. Adiecta est interpretatio latina Villecurtiana.

2) SS. Concil. Collect. I p. 143—160.

3) Cf. Beelen l. c. p. XCII.

4) *Les deux épitres aux Vierges de saint Clement Romain, disciple de saint Pierre, traduites en Latin et en Français par Mgr. Clement Villecourt, Evèque de la Rochelle et de Saintes, précédées d'une dissertation, qui en établit l'authenticité.* Parisiis 1853.

5) *Die zwei Briefe des h. Clemens in Rom an die Jungfrauen.* Viennae 1827.

6) *Theol. Quartalschrift* 1856 p. 658 sqq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

verto autem, additamenta, quippe quae sint uncinis inclusa, facillime posse cognosci.

MARTYRIUM CLEMENTIS ROMANI.

Martyrium Clementis Rom. in libris manuscriptis plerisque in fine *Epitomes ex Petri inter peregrinandum praedicationibus* idque duplex legitur, cum duae Epitomes recensiones exstent. Utrumque typis expresserunt Cotelier [1]) et Dressel [2]). Dressel etiam utramque Epitomen publicavit, cum Cotelier eam tantum edidisset, quae apud hunc est prior. Cotelier autem Martyrium alterum non solum cum Epitome conglutinatum, sed in uno vel altero codice etiam solum invenit, et hanc narrationem repetens lectoribus Patrum apostolicorum gratum facere mihi visus sum. Exordio excepto Martyrium idem est, quod in libro Dresseliano alteri Epitome adiunctum est, et equidem huius textum secutus sum, cum editor germanicus non solum optimos codices adhibuisset, scilicet Ottobonianum 443 saec. XIV [3]) et Vaticanum 824 saec. XI, sed etiam indicasset, quae ex singulis codicibus deprompsit. Altera autem a parte adhibitis tribus libris manuscriptis Monacensibus, scilicet codice 377 saec. X, codice 52 saec. XV, codice 54 saec. XVI [4]), respectaque editione Coteleriano textum emendavi. Noto inprimis, fretum auctoritate codicum Ottoboniani et Monacensis antiquissimi, qui ma-

---

1) SS. Patrum etc. opp. tom. I p. 1672. Textum repetierunt Clericus a. 1698 et a. 1724 et Migne, Patr. gr. t. II, a. 1857.

2) Clementinorum epitomae duae. Lipsiae 1859.

3) Liber Ottobonianus ille pretiosus est, qui solus Clementis Homilias integras praebet. Cf. Dressel l. c. p. VIII.

4) Codex 377, membranaceus, in folio, constat foliis 304 et fol. 271—299 Epitomen una cum Martyrio exhibet. Praecedunt sermones S. Ioannis Chrysostomi; sequuntur *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἐφραὶμ ἀρχιεπισκόπου Χερσῶνος ἱερομάρτυρος εἰς τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος τὸ εἰς τὸν παῖδα* (Cf. Cotelier-Clericus 1724 I p. 815—820. Migne, Patr. gr. I p. 634—636) vel narratio illa, quam auctor Martyrii alterius operi suo inseruit (Cf. Cot. Clericus I p. 805 sq. Dressel l. c. p. 116 sq.) et *Μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βλασίου.* — Codex 52, chartaceus, in folio,

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

xime concinunt, cumque verisimilius sit, librarium addidisse quam omisisse, in fine Martyrii me plura omisisse, quae alii exhibent. Cf. 25, 2 not. Num recte fecerim, ii indicent, qui codices Parisinos accuratius probare possunt.

Signavi codicem Monacensem 377 = M, Monacensem 52 = P, Monacensem 54 = R, Ottobonianum = O, Vaticanum = V, editionem Cotelerianam = Cot, textum Dresselianum = D. Vitia scripturae et alia manifesta menda, quibus praesertim codex Monacensis 54 laborat, non notavi.

Veteres de martyrio Clementis Rom. nihil tradidisse et Rufinum ac Zosimum primos episcopum martyrem appellasse iam in Prolegomenis ad epistulas s. patris (Vol. I p. XXI) dixi. Aeque vidimus, Irenaeum (III c. 3. 3) inter episcopos Romanos a Lino usque ad Eleutherum Telesphorum solum martyrem putare videri. Iure igitur quaerere licet, num Clemens martyrio coronatus sit [1]). Utut autem haec res se habet, Acta martyrii, quae circumferuntur, plane fide non esse digna vix quisquam infitias iverit.

Sin quaeras, quo tempore Acta confecta sint, haec animadvertas velim. Haud dubie Beda Venerabilis ea iam cognita habuit. Narrat enim, iubente Traiano Clementem missum esse in exsilium trans Pontum maris et multis ad fidem vocatis per miracula et doctrinam suam praecipitatum esse in mare alligata ad collum ancora; mare autem discipulis orantibus per tria milia recessisse et corpus defuncti inventum esse in arca saxea

---

foliorum numero 243, ante Epitomen, quae legitur fol. 131—187, Philocaliam Origenis et Photii de voluntatibus in Christo gnomicis orationem, post Basilii M. epistulas exhibet. — Codex 54, chartaceus, in folio, fol. 412, Augustini de trinitate libros XV graece versos, Cabasilae expositionem in divinam et sacram liturgiam, Gregorii hieromachi responsionem ad epistulam Marci Ephesii, Vitam S. Ambrosii, denique fol. 352—412 sub titulo *Βίος τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Ῥώμης μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου* Epitomen continet. Notandum est tamen, hanc Epitomen a duabus vulgatis diversam et fortasse eandem esse cum ea, quam Cotelier (ed. 1724 I p. 755 not.) in codice Regio 148 se invenisse profitetur. In initio Homilia I fere integra legitur.

1) Eum non cum Tito Flavio Clemente martyre confundi posse demonstravi in *Theol. Quartalschrift* 1879 p. 531 sqq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

in templo marmoreo et ancoram iuxta [1]). Considerans, Rufinum non solum Clementem martyrem vocasse, sed etiam Recognitiones Clementinas de graeco in latinum vertisse, etiam hunc Acta respexisse coniecerim. Ante saeculum quartum autem Martyrium non esse conscriptum prodit officium Comitis officiorum (c. 15), quod a Constantino Magno institutum est.

EPISTULAE PSEUDOIGNATII.

I.

Prima epistularum pseudoignatianarum vel recensionis epistularum Ignatii quam dicunt longioris vestigia in literis veterum saeculo VI exeunte et saeculo VII ineunte inveniuntur. Notitiam earum produnt Stephanus Gobarus, assecla Tritheitarum, sectae Monophysiticae (cf. adnot. ad Trall. 11, 2), Anastasius auctor libri de rectis veritatis dogmatibus (cf. Philipp. 9, 3), Anastasius episcopus Antiochenus vel Gregorius Magnus, qui verba ab illo allegata nobis tradidit (cf. Eph. 21, 2), auctor Chronici paschalis (cf. Trall. 10, 4—6). Saeculis sequentibus earum mentionem faciunt Maximus Confessor (cf. Trall. 4, 1), Ioannes Damascenus (Trall. 4, 1. 2. Ant. 11, 2), Theodorus Studites (Philad. 3, 5), Nicephorus Constantinopolitanus (Philipp. 3, 1), Ado Viennensis (Ant. 7, 1. Eph. 1, 3 secundum veterem interpretationem), Antonius auctor Melissae (Ign. ad Mar. 2, 2; 3, 1—3; 4, 2. Trall. 4, 2).

Constat igitur, saeculo VI Ignatii epistulas iam interpolatas et ficticiis auctas fuisse, et Usher [2]) syllogen epistularum Ignatianarum ampliorem illo tempore profecto prodiisse putavit. Plerique eam ad saeculum quartum retulerunt, e. g. Vedelius [3]),

---

1) Martyrol. IX Cal. Decembr. Migne, Patr. lat. t. 94 p. 1111.

2) Polyc. et Ign. Epist. Dissert. c. 6 p. XXIV. Assensus est Bunsen, *Ignatius von A. und seine Zeit* 1847 p. 205. Arndt, *Th. Studien u. Kritiken* 1839 p. 166, falsarium VII vel VIII saeculo vixisse censuit.

3) Apologia pro Ignatio c. 3 (praemissa Ign. epistularum editioni 1623).

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Düsterdieck [1]), Zahn [2]), Lightfoot [3]). De illis, qui recensionem longiorem Ignatio ipsi attribuendam esse putaverunt, hic non amplius verba faciam. Cf. quae in Prolegomenis ad epistulas Ignatii genuinas c. 3 (Vol. I p. LV—LIX) dixi. Ante saeculum IV autem vel potius ante aetatem Eusebii falsarius non scripsit, quia illius Historiam ecclesiasticam in suum usum vertit. Cf. adnot. ad Trall. 9, 4. Philad. 6, 3. Ant. 1, 1.

Ut accuratius Pseudoignatii tempus definiamus, prius inquirendum est, quam fidem professus sit. De hac quaestione alii aliud statuerunt. Usher [4]) alios locos (Philipp. 5, 2. Philad. 6, 6) Apollinarismum, alios (Magn. 4, 2. Tars. 2, 1; 5, 1; Smyrn. 9, 2) Arianismum prodere coniectavit, certi autem nihil statuit. Cotelier interpolatorem Catholicum potius quam Arianum fuisse putavit, Düsterdieck [6]) eum Catholicum declaravit. Plerique vero falsarium Arianum fuisse censuerunt, e. g. Clericus [7]), Grabe [8]), Zahn [9]). Hic etiam invenire sibi visus est, eum Acacium episcopum Caesareae († 365) fuisse. Equidem persuasum mihi habeo, Pseudoignatium a parte Apollinaristarum stetisse. Quam sententiam rectam esse ex his appareat.

Duobus locis quidem (Philipp. 12, 3. Smyrn. 7, 1) falsarius Christum ὑπεροχὴν τοῦ πατρός profitentem facit. Trall. 5, 2 de celsitudine spiritus sancti et de regno Domini et de incomparabilitate Dei omnipotentis loquitur. Sed nusquam filium instar Arianorum creaturam declarat vel eo modo quo Semiariani filium minorem esse patre dicit. E contrario tantum abest, ut filium alius substantiae esse quam patrem dicat, ut patrem maiorem filium putet nonnisi ea ratione, qua filium genuit, cum ipse sit ingenitus. Philipp. 12, 3 τὴν ὑπεροχὴν τοῦ

---

1) Quae de Ign. epist. authentia etc. prolatae sunt sententiae enarrantur et diiudicantur. 1843 p. 32 sqq.

2) *Ignatius von Antiochien* 1873 p. 129.

3) *Contemporary Review* t. XXV (Febr. 1875) p. 338.

4) L. c. p. LXXXV sqq. CVIII sq.

5) Patr. apost. ed. Clericus 1724 II p. 43 not. 1. p. 79 not. 20.

6) L. c. p. 32—35. 41.

7) Patr. ap. ed. 1724. II p. 506.

8) Spicilegium II p. 325 sq.

9) *Ign. v. A.* p. 132—141.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

πατρός disertis verbis inde explicat, quod pater filii τῆς γεννήσεως αἴτιος est, idemque patres catholici docuerunt. Accedit, quod duobus aliis locis se fidei Nicaenae sectatorem fuisse manifestissime prodit. Philipp. 5, 2 Christum appellat τῇ φύσει ἄτρεπτον. Philipp. 2, 4 patrem et filium et spiritum sanctum ὁμοτίμους vel eiusdem dignitatis vocans non solum doctrinam Nicaenam profitetur, sed etiam paene verbo Nicaeno utitur, cum Ariani vel Semiariani eo modo de filio et spiritu sancto neque dixissent neque dicere potuissent. Cf. adnotationes ad locos laudatos [1]).

Quamquam autem Pseudoignatius de filio Dei fidem Nicaenam profitetur, minime est Catholicus. De filio enim hominis aliter sentit ac ecclesia catholica, Christo corpus humanum tantum, non autem animam attribuens (Philipp. 5, 2. Philad. 6, 6; cf. etiam Trall. 10, 4. Philad. 6, 3. Smyrn. 2, 2). Idem quidem Ariani quoque docuerunt, ac nonnulli falsarium etiam eo illorum parti adnumerandum esse putaverunt, quod in hac re cum iis consentiret. Erraverunt autem. Etiamsi enim Pseudoignatius ad Arianorum doctrinam prope accedit, non prorsus cum ea consentit. Nam cum Ariani Christo humanam animam abiudicarent, ut animae affectus in Christo τῷ λόγῳ attribuentes hunc inferioris naturae esse quam patrem demonstrarent, ille naturam filii hominis mutilavit, ut salvatorem sine peccato fuisse comprehenderet. Quid, inquit Philipp. 5, 2 satanae, iniquum vocas legislatorem, qui humanam animam non habuit? Ex eadem ratione autem Apollinaris humanam Christi naturam mutilavit, et si ipse a Pseudoignatio in eo discedit, quod Christo non tam animam quam mentem humanam vel τὸν νοῦν abiudicavit, plures ex eius asseclis etiam in hac re cum illo consentiebant (Epiph. H. 77 c. 2. 24).

Neque vero locis laudatis solum, sed etiam aliis Pseudoignatius Apollinaristam se esse prodit. Smyrn. 4, 2 Ignatius Christum perfectum hominem factum esse scripsit. Ignatiaster autem verba τοῦ τελείου ἀνθρώπου γενομένου delevit, haud dubie, quia dogmati suo repugnabant. Altera ex parte cum Smyrn.

1) Cf. etiam adnot. ad Eph. 15, 2.

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

5, 2 post αὐτόν (sc. Christum) σαρκοφόρον addiderit θεόν, iterum se doctrinae Apollinaristarum favisse indicat, quia hi Christum θεὸν σαρκοφόρον praedicabant. Cf. adnot. ad h. l.

Quae cum ita sint, Pseudoignatius non ante annum 362 scripsit, quo de doctrina, quae naturam Christi humanam mutilavit, primo synodus Alexandrina egit. Sed neque brevi tempore post illum annum eum vixisse statuere licet. Non est enim verisimile, Apollinaristas magistro superstite Ignatii epistulas corrupisse, ut suam doctrinam episcopo Antiochiae celeberrimo adscriberent. Praeterea pluribus locis doctrina Theodori Mopsuestini impugnatur. Falsarius non solum diligentissime enuntiat, Christum vel filium Dei unum esse (cf. Tars. 4, 2. Philipp. 1, 2; 2, 2. 4; 3, 1. Philad. 4, 2. Antioch. 4, 3), cum Theodorus duos filios Dei statuere videretur, sed etiam eos aggreditur, qui negantes Deum verbum hominem factum esse docuerunt, eum in homine (velut in templo) habitasse (Philipp. 5, 3; cf. Philad. 6, 6 not.). Accedit, quod vehementissime etiam in doctrinam eorum invehitur, qui Christum hominem purum habuerunt (Trall. 6, 4. Tars. 2, 1; 6, 1—4. Philad. 6, 3. Ant. 5, 2) vel Deum salvatorem non vere carnem assumpsisse crucemque subiisse putaverunt (Trall. 9, 1—4; 10, 1—6. Philipp. 5, 1. Smyrn. 2, 1), quam doctrinam Theodorus eiusque asseclae multis defendere videbantur.

Altera autem ex parte Pseudoignatius Monophysitarum dogmatis prorsus nullam rationem habuit. Itaque iure meritoque statuere mihi videor, eum saeculo V ineunte vixisse. Id adhuc animadvertas velim, teste Leontio Constantinopolitano [1]) Apollinaristas scripturas a magistro exaratas sub nominibus Gregorii Thaumaturgi, Athanasii Alexandrini et Iulii Romani circumtulisse. Non igitur a veri similitudine abhorret, eosdem Ignatii epistulis intulisse.

Sin quaeras, ubi Pseudoignatius vixerit, respondeo, eum Syrum fuisse. Quod colligitur e Philipp. 8, 2 et 13, 3 (cf.

1) Adv. fraud. Apollinaristarum. Patr. gr. ed. Migne t. 86 p. 1948. 1969. Alii, ex. gr. Evagrius H. E. III c. 31, fraudis illius Monophysitas accusant. Cf. Caspari, *Alte und neue Quellen zur Geschichte des Taufsymbols und der Glaubensregel* 1879 p. 111—117.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

adnot. ad h. l.) ac consentaneum est doctrinae, quam profitetur, cum Syria sit patria Apollinaristarum [1]).

Perspicientes fidem Pseudoignatii unam ex rationibus cognovimus, ex quibus scripsit. Id egit, ut aliis de doctrina Apollinaris persuaderet. Alia ratio haec esse videtur. Probare voluit, iuvenes quoque et diaconos ecclesiarum praepositos eligi posse, cum canon Sardicensis X praecipiat, ne quis prius episcopus ordinetur, nisi ante et lectoris munere et officio diaconi et presbyteri fuerit perfunctus, et Constitutiones apostolorum (II c. 1) decernant, ne episcopus minor sit quinquaginta annis. Iam prima epistula de ea re agit. Maria Cassobolitana enim Ignatium orat, ut Marin episcopum, Eulogium presbyterum ordinet, ne fideles, qui sunt in civitate Anazarbi, diutius pastoribus careant, et cum viri illi ad aetatem episcopo vel presbytero secundum canones convenientem nondum venerint, exemplis e S. Scriptura desumptis etiam iuvenes magna perfecisse probat. Ignatius in epistula, quam ei scribit, argumentis allatis assentitur. Praeterea de eadem re multis verbis agit in epistula ad Magnesianos c. 3 nec non in epistula ad Heronem (3, 3) eam tangit, quem pluribus locis, etiamsi adhuc diaconus tantum fuerit, in episcopatu ecclesiae Antiochenae sibi successurum esse indicat (Her. 8, 3. Mar. 5, 2. Ant. 8, 1; 12, 1; 14, 2).

II.

Plures exstant epistularum collectiones. Prima ea est, cuius auctor est ipse Pseudoignatius. Invenimus eam et in codicibus graecis et in versione vetere latina, quae ante saeculum IX confecta est, cum Ado Viennensis eam iam cognitam habuit, in qua tamen prima epistula seu ea, quam Maria Cassobolitana ad Ignatium scripsit, deest. Ordo epistularum hic est: 1) Maria ad Ignatium, 2) Ignatius ad Mariam, 3) ad Trallianos, 4) ad Magnesianos, 5) ad Tarsenses, 6) ad Philippenses, 7) ad Philadelphenos, 8) ad Smyrnaeos, 9) ad Polycarpum, 10) ad Antiochenos, 11) ad Heronem, 12) ad Ephesios, 13) ad Romanos.

---

1) Uberius de doctrina et tempore Pseudoignatii disputavi in *Theol. Quartalschrift* 1880 p. 355—378, ubi tamen Theodorum Mopsuestenum impugnari nondum perspexi.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Cum haec collectio omnes epistulas pseudoignatianas, et interpolatas et suppositicias, contineat, duae aliae sunt, in quibus epistulae suppositiciae epistulis Ignatii genuinis sunt adiunctae. Qua ex ratione reliquae epistulae non receptae sint, non liquet. Fortasse collectores eas corruptas esse perspexerunt; fortasse eas ideo non receperunt, quoniam eas plane easdem esse falso putaverunt atque eas, quas iam habuerunt.

Altera ex illis collectionibus exstat in versione armeniaca, quae saeculo V exorta esse videtur [1]). Cum autem haec versio ex interpretatione syriaca nunc deperdita fluxerit, statuere licet, auctorem collectionis Syrum esse. Ordo, quem epistulae obtinent, hic est: 1) ad Smyrnaeos, 2) ad Polycarpum, 3) ad Ephesios, 4) ad Magnesianos, 5) ad Trallianos, 6) ad Philadelphenos, 7) ad Romanos, 8) ad Antiochenos, 9) Maria ad Ignatium, 10) ad Mariam, 11) ad Tarsenses, 12) ad Heronem, 13) ad Philippenses [2]).

Altera collectio ea est, quam Usher e duobus codicibus latinis primus in lucem produxit [3]). Auctor vero non est interpres latinus. Epistulae in eodem ordine in codice Mediceo graeco leguntur, nisi quod hic mutilus est et in epistula ad Tarsenses 7, 3 desinit. Attamen epistula ad Philippenses in hac collectione deest. Collector fortasse similitudine tituli epistulae ad Philadelphenos falsus est eoque facilius, quod haec in opere Pseudoignatii epistulam ad Philippenses ipsam sequitur. Epistula ad Romanos non per se ipsa legitur, sed inclusa in Martyrio Colbertino, quod finem collectionis facit. Opinari licet, collectionem saeculo VII ineunte iam exstitisse. Auctor enim Sacrorum Parallelorum, quae in codice Rupefucaldino asservantur, quae imperante Heraclio (610—641) collecta fuisse Lequien [4]) probavit, collectione eiusmodi usus est, et praeter

1) Cf. K. F. Neumann, *Versuch einer Geschichte der armenischen Literatur* 1836 p. 71 not. 2; p. 73 sq. *Petermann,* S. Ignatii epist. p. XXV sq. Tempori seriori versionem adscribit Katergi Mechitarista in *Zeitschrift für d. g. kath. Theologie* 1852 p. 317.

2) Cf. Katergi l. c. p. 316.

3) Polyc. et Ignat. epist. p. CXLI sq.

4) Ioann. Damasc. opp. II p. 275. Migne, Patr. gr. t. 95 p. 1035.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

illam alia a Graeco instituta non est cognita. Ordo epistularum hic est: 1) ad Smyrnaeos, 2) ad Polycarpum, 3) ad Ephesios, 4) ad Magnesianos, 5) ad Philadelphenos, 6) ad Trallianos, 7) Maria ad Ignatium, 8) ad Mariam, 9) ad Tarsenses, 10) ad Antiochenos, 11) ad Heronem, 12) ad Romanos vel potius Martyrium Ignatii inserta epistula ad Romanos.

Quaeritur, num epistula ad Romanos in epistularum Ignatianarum sylloge lecta fuerit, qua Pseudoignatius usus sit. Zahn [1]) negavit, et ego in primo volumine p. LII sq. ei assensus sum. Rem denuo pertractanti sententia mihi dubia evasit. Quod falsarius nullam aliam epistulae partem quam caput V, quod etiam in Historia ecclesiastica Eusebii legitur, in suum usum convertit, seu veteres epistulas interpolans seu novas fingens, id non tanti momenti est, quanti Zahn aestimavit, cum numerus locorum, qui ex epistulis genuinis in falsas translati sunt, haud ita magnus sit. Accedit, quod epistula revera et quidem magis interpolata est quam epistula ad Polycarpum. Pseudoignatius itaque certe eam cognitam habuit, cum eundem, qui reliquis omnibus epistulis manus intulerit, hanc quoque corrupisse verisimillimum sit. Id ad summum dicere licet, epistulam eo demum tempore, quo reliquae iam foedatae erant, in manus falsarii venisse. Sed etiam id non tam probandum quam coniectandum est.

Ex iis, quae de collectionibus diximus, apparet, epistulas pseudoignatianas non solum libris manuscriptis graecis, sed etiam pluribus versionibus antiquis conservatas fuisse. Plurimum valet versio latina, quae omnes epistulas excepta prima complectitur. De ea uberius nobis agendum est, cum eam in hoc libro una cum textu graeco edamus. Versionem latinam alteram seu eam, quae epistulas suppositicias tantum continet, pro epistulis interpolatis vero genuinas integras exhibet, edidit Iacobus Usher [2]), versionem armeniacam I. H. Petermann [3]).

1) *Ignatius von Ant.* p. 115 sq.
2) Polyc. et Ignatii epistolae 1644 p. 127 sqq.
3) S. Ignatii patris apost. epistolae 1849.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

III.

Versionem epistularum Ignatianarum veterem latinam primus typis publicavit Iacobus Faber Stabulensis anno 1498 [1]), haud dubie adhibito codice Parisino (Biblioth. nation.) 1639 et forsan inspecto codice 229 Collegii Baliolensis Oxon. vel alio simili libro manuscripto. Editio autem minime fidelis est. Cum enim interpres vetus sermone uteretur barbaro, editori permulta emendanda erant, ut lectores librum intellegere possent. Alia ex aliis rationibus mutavit. Editio saepe recudebatur, Venetiis a. 1502 et 1546, Argentinae a. 1502, Parisiis a. 1515, Basileae [2]) a. 1550. Symphorianus Champerius in sua editione [3]) Ignatii epistulam ad Mariam Cassobolitanam, a Fabro omissam, e codice Palatino adiecit.

Fideliorem editionem paravit Iacobus Usher tribus codicibus adhibitis, scilicet Collegii Baliolensis et Collegii Magdalenensis Oxoniae et Bibliothecae Alexandri Petavii Senatoris Parisiensis. Adiecit etiam epistulam Mariae Cassobolitanae ad Ignatium, quam in alia epistularum collectione invenerat [4]). Attamen haec quoque editio pluribus vitiis laborat. Usher non solum Fabro nonnunquam nimiam fidem habuit, sed etiam ipse aliquot locis (cf. Trall. 8, 3; 9, 1; Philipp. 8, 3; 9, 3) textum latinum e graeco emendasse videtur. Cotelier editionem repetiit et e codice, quem dicit Thuaneum quemque eundem ac codicem Parisinum 1639 esse mihi persuasum habeo, aliquot lectiones exscripsit, nonnulla feliciter coniectavit.

Diligentissimam collationem duorum codicum Bibliothecae Vaticanae, scilicet Regii 81 et Palatini 150, instituit Dressel. De textu autem emendando non aeque meritus est. Codicum,

---

1) Dionysii celestis hierarchia, ecclesiastica hierarchia etc. Ignatii undecim epistolae. Polycarpi epistola una. Parisiis.

2) *ΜΙΚΡΟΠΡΕΣΒΥΤΙΚΟΝ.* Elenchus veterum brevium theologorum, qui aut tempore apostolorum aut non multo post vixerunt.

3) Dionysii Carthusiani super omnes Dionysii Areopagitae libros commentaria. Coloniae 1536 fol. 357 sq.

4) Polycarpi et Ignatii epistolae: una cum vetere vulgata interpretatione latina, ex trium manuscriptorum codicum collatione, integritati suae restituta. Oxoniae 1644.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

quos Usher contulit, neque scientiam habuit neque rationem. Accedit, quod codicum Vaticanorum alter eiusdem familiae est ac codex Collegii Magdalenensis, quem iam Usher ad textum constituendum adhibuit, alter, ut iam Zahn vidit, vel idem est, cuius collationem idem editor Oxoniensis in manibus habuit. Codices Alexandri Petavii et Regius enim ita inter se contra reliquos consentiunt, ut unus idemque esse videantur, neque obstat fatum Bibliothecae Senatoris Parisini, quin hoc statuas. Libri Petavii enim manuscripti divenditi in Sueciam indeque Christina regina pontifici Romano donante maxima ex parte in Bibliothecam Vaticanam transportati sunt, et Montefalconius inter libros viri illius, qui in hac Bibliotheca asservantur, diserte unum nominat, qui S. Ignatii martyris et episcopi epistulas duodecim continet [1]).

Novam editionem instituit Zahn et omnia ab aliis publicata maxima diligentia colligens et in usum suum vertens textum profecto emendatiorem constituit. Attamen cum codices ipse non inspexisset neque editores priores uno excepto notitiam codicum sufficientem dedissent, fieri non potuit, quin saepius erraret. Cf. quae de editionibus Pseudoignatii latinis dixi in *Theol. Quartalschrift* 1881 p. 137 sqq.

Itaque ego rem denuo aggressus et in textu recensendo nonnisi in libris manuscriptis nisus sum. Codices autem, quos adhibui, hi sunt:

1) Parisinus 1639, membranaceus, in folio, saec. XII, post Origenis commentarium in Ep. ad Romanos, Hieronymi commentarios in Epp. ad Galatas, Ephesios, Titum et Philemonem, Augustini Quaest. in Ep. ad Rom. nec non Retract. et Expos. in Ep. ad Gal. fol. 177—190 epistulas S. Ignatii duodecim una cum Laude Heronis atque deinde Passionem eiusdem patris, epistulam S. Polycarpi ad Philippenses et Passionem Ayulfi abbatis atque sociorum eius continens. Codicem eundem esse, quo Faber usus est, iam supra dixi et nunc mihi probandum est. Si codices omnes, quos cognitos habemus, accuratius inspexeris, facile intelleges duos tantum eiusmodi esse,

1) Bibliotheca bibliothecarum p. 66.

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ut textus Fabri ex iis desumptus esse dici possit, Parisinum et Baliolensem. Inter hos autem priorem ab editore Parisino adhibitum esse inde apparet, quod ille in locis plurimis, cum editione principe contra codicem Baliolensem consentit. Sufficit epistulas duas editionis Fabri priores accuratius inspicere. In epistula ad Trallianos editor et codex Parisinus contra codicem Baliolensem exhibent 3, 1 *et coniunctio: coniunctio;* 4, 1 *et si: et;* 6, 2 *evangelii: evang. Christi;* 6, 3 *dominum: deum;* 7, 3 *vobis b. apostoli: b. apostoli vobis;* 7, 4 *consessores (confessoris* Fab.*) episcopi: consensores Christo*; 8, 1 *carissimos: clarissimos;* 9, 4 *est cum apostolis: cum ap. est;* 9, 4 *sedet: sedit;* 10, 2 *cruce domini: domini cruce;* 10, 3 *ego: ego vero;* 10, 3 *vere mortuus est: m. est vere;* 10, 5 *a Iohanne: ab Ioh.;* 12, 1 *una cum compraesentibus: cum praesentibus;* 12, 2 *in invicem: invicem;* 13, 3 *in domino: a domino;* in epistula ad Magnesianos inscr. *Iesu Christo: Christo Iesu:* 3, 1 *episcopi: Christi*; 3, 4 *ininterpretabilem: interpretabilem;* 5, 2 *vera moneta: vere m.;* 5, 3 *si vero quis: si quis vero;* 5, 4 *in nobis: nobis;* 6, 2 *Christum Iesum: Iesum Chr.;* 7, 1 *tale enim: t. etenim;* 7, 2 *ingeniti dei patris: d. p. ingeniti;* 8, 2 *ideoque et: ideoque;* 8, 2 *inspirante gratia: inspirati gr.;* 9, 1 *vacuam: non vacuam;* 9, 1 *nam et Abraham, inquit, pater: pater*; 9, 3 *saltationes: salutationes;* 9, 4 *octava (octavo* Fab.*): octona;* 9, 4 *quo: qua;* 10, 3 *dominetur vestri: d. vobis;* 11, 1 *agnovi: agnosco;* 11, 2 *benef. hominum: beneficiis;* 11, 2 *et solum: et;* 11, 3 *atque resurrexit: et res.;* 12, 2 *quoniam: quia;* 12, 2 *primus: primo;* 12, 2 *omnia quae: quae;* 12, 3 *Iob: Iacob;* 12, 3 *cinerem: cineres;* 12, 3 *supra: super;* 13, 1 *spirituali Stephano presbytero vestro et secundum deum diaconis: spirituali;* 13, 2 *invicem: in invicem;* 13, 2 *secundum deum: secundum;* 14, 2 *orationibus vestris: orationibus;* 14, 2 *laudabili vestra: laudabili;* 15, 1 *unde scribo: scribo* [1]).

Altera ex parte in iisdem epistulis plures sunt loci, ubi

---

1) Plures alias eiusmodi lectiones collegi in *Theol. Quartalschrift* 1881 p. 143.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Codex Baliolensis cum Fabro adversus codicem Parisinum facit, scilicet in epist. ad Trall. 7, 3 *presbyteros et diaconos: presbyteros*; 9, 5 *quo: in quo;* 10, 4 *collocutione: allocutione;* in ep. ad Magn. 1, 1 *exsultans: exsultas;* 6, 1 *regni: regni enim;* 6, 2 *secundum carnem nemo: nemo sec. c.*; 7, 1 *ideo: deo;* 8, 1 *omnia nova: nova omnia;* 10, 1 *secundum autem quod agimus: sec. quod ag. autem;* 15, 1 *in honore: in honorem.* Sed hae lectiones non solum non tam crebrae sunt quam illae, sed etiam multo minoris momenti, et fere omnes inde explicari possunt, quod editor princeps permulta, quae in suo codice legit, ex ingenio suo emendavit.

Difficilius nonnulli alii loci e codice Parisino derivandi sunt, praesertim Eph. 9, 4, ubi contra Fabrum exhibet *et: et introductos*, Eph. 13, 1 *convenire: accedere*, Rom. 7, 2 *conscendite: consentite quae vobis scribo* [1]), et concedam equidem, editorem ad emendandos aliquos locos alium quoque codicem inspexisse vel consuluisse idque codicem Baliolensem. Nihilominus constat, editionem eum e codice Parisino instituisse, et cum hic adhuc exstet, deinceps liber manuscriptus, non liber impressus in textu constituendo nobis respiciendus est.

2) Codex 229 Biblioth. Collegii Baliolensis Oxoniae, membranaceus, in folio, saec. XII, fol. 103—116 S. Ignatii epistulas duodecim et Laudem Heronis exhibens, sequente S. Polycarpi epistula ad Philippenses, sermone Io. Chrysostomi de reparatione lapsi et libris Hieronymi de hebraicis quaest. et de locis, praecedentibus pluribus scriptis vel epistulis Hieronymi et aliorum patrum.

3) Regius 81 in Bibliotheca Vaticana, membranaceus, in octavo, saec. IX, post pauca alia fol. 13—88 Ignatii epistulas duodecim et Laudem Heronis, fol. 89—87 Polycarpi ep. ad Philipp. et Vitam eiusdem patris continens, qua absoluta amanuensis hosce versus rubros apposuit:

Huius opus scripti finaliter explicit istic.
Hic liber Ignatii radiatur dogmate sancti.

---

1) Cf. *Theol. Quartalschrift* 1881 p. 142, ubi plures eiusmodi lectiones exscripsi.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Huic si quis nequam sancto subtraxerit unquam,
Ad finem vitae barathri crucietur in igne.

Liber olim Ludovici Carterii *(Loys Cartier)* erat et ab hoc forsan Alexandro Petavio donatus aut divenditus est. Ad textum recensendum eum iam a duobus editoribus adhibitum esse supra dixi. Hic addo, Dressel, quamvis diligenter codicem contulerit, nihilominus ei plures lectiones adscripsisse, quas ego non inveni. Ex. gr. Trall. 7, 2 codex exhibet *inquid*, non *in quid;* 7, 4 *quid* (ante *etiam)*, non *quis:* Magn. 3, 1 *sed*, non *sed et id;* 6, 1 *regni*, non *regni enim;* 10, 2 *suscipit*, non *suscepit;* Tars. 6, 4 *genuit*, non *generat;* 9, 1 *eas*, non *easque;* Philipp. 3, 2 *vere manducavit*, non *vere et m.;* Polyc, 2, 1 *anima et corpore*, non *anima;* Ant. 14, 2 *quem*, non *quae;* Eph. 6, 2 *super omnes*, non *s. omnia* [1]).

4) Palatinus 150 in Bibl. Vaticana, membranaceus, in octavo, saec. XIV, primo loco Ignatii epistulas duodecim una cum Laude Heronis et epistulam Polycarpi ad Philipp., deinde epistulas septem beati Antonii abbatis ad diversa monasteria, fol. 94—180 Pastorem Hermae, fol. 181—193 enchiridion Xysti Pythagorici exhibens. Liber minus diligenter quam ceteri exaratus est. Laborat multis scripturae vitiis aliisque mendis manifestis, quae tamen prima vel secunda manus maxime ex parte correxit et quorum pauca tantum in notis exscripsi. Primus inter editores eum adhibuit Symphorianus Champerius, postea eum contulit Dressel. Ille quidem non indicavit, quo libro in edenda Ignatii epistula ad Mariam Cassobolitanam usus esset. Revera autem ex hoc codice Palatino hausisse ex his lectionibus apparet. Editor et codex contra ceteros libros manuscriptos simul exhibent: inscr. *et Deo: Deo;* 1, 3 *anima: anima gustum;* 2, 1 *optam non meis (optavi n. in eis* Champ.): *o beata n. meis; plicamorum (publicanorum* Champ.): *aliorum plurimorum;* 2, 3 *ego: enim*; 3, 2 *mente (in te* Champ.) *negotium: negotium mente;* 4, 1 *te ipsam: tu ipsa;* 4, 3 *revelare: relevare.* Duobis tantum locis, 4, 1 *(centupliciter)* et 5, 1 *(fuge)*

1) Imaginem scripturae huius codicis et sequentis exhibet Dressel in calce editionis suae.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

textus Champerii cum ceteris codicibus vel uno ex iis contra Palatinum consentit. Sed illa lectio (pro *centumpliciter)* parvi momenti est; hoc loco codex Palatinus lectionem corruptam *(fugigite)* exhibens ipse occasionem emendandi editori dedit. Aliae lectiones, quae in nullo codicum nostrorum inveniuntur, nihil probant, quippe quae haud dubie ex ingenio editoris originem trahant, ex. gr. in inscriptione *christicolae* pro *christiferae.*

Exstat quintus codex in Bibliotheca Collegii Magdalenensis Oxoniae, signatus numero 76, scriptus a Ioanne de Rodenberga Germano. Eiusdem familiae est ac codex Palatinus et aetate ceteris codicibus multo inferior. Cum enim praeter epistulas Pseudoignatii versionem Vitae Gregorii Nazianzeni latinam contineat, quae ab Ambrosio Camaldulense † 1490 instituta est, non ante finem saeculi XV confectus est [1]). Quae cum ita sint, non nimis doleo, quod eum inspicere mihi non licuit. Ad textum constituendum uno vel duobus locis exceptis (Philipp. 13, 3 et Eph. 9, 2), ubi solus lectionem rectam conservasse videtur, nihil confert [2]).

Quodsi codices laudatos accuratius inspexeris, haud te fugiet, ex uno exemplari eos derivatos esse. Omnes enim in ep. ad Trall. 9, 5 plura verba omittunt et in ep. ad Polyc. 3, 2 in voce *hominem* desinunt. Exemplar autem illud non interpretis ipsius fuisse inde elucet, quod in omnibus quaedam menda leguntur, quae nonnisi e neglegentia librarii latini, neque vero e textus graeci obscuritate explicanda sunt, ex. gr. Philipp. 4, 1 *invidia* pro *in Iuda;* 4, 3 *auxiliatores* pro *auxiliator est;* Philad. 2, 2 *voluntate* pro *voluptate*, 3, 1 *a verbis* pro *ab herbis,* 3, 2 *maledicis* pro *maledictis*, 7, 2 *prohibentem* pro *providentem,* 8, 1 *consensum* pro *consessum,* Eph. 6, 1 *verum* pro *virum*, 10, 4 *falsa* pro *salsa*. Nec tamen codices inter se pares sunt. Dividuntur potius in duas familias, quarum unam Parisinus, Baliolensis et Regius efficiunt, alteram Palatinus nec non Mag-

1) Cf. Usher, Polyc. et Ignat. epist. p. CXXII sq.

2) Zahn, Ignat. et Polyc. epp. p. XXV—XXIX sex codices enumerat. Sed non vidit, codicem Thuaneum eundem esse ac codicem Fabri seu Parisinum.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

dalenensis. His enim plura debemus, quae in illis exciderunt (cf. Eph. 9, 2. Philipp. 5, 1; 6, 1; 8, 2), et altera ex parte in his vel in codice Palatino (codicem Magdalenensem ex rationibus supra laudatis nonnisi duobus locis respexi) plura desiderantur, quae in illis leguntur (cf. Trall. 11, 4. Magn. 3, 8. Philipp. 13, 3). Priori familiae codicem Regium quoque adnumeravi. Attamen notandum est, eum pluribus locis etiam Palatino affinem et quasi medium inter duas partes esse.

Codex Baliolensis reliquis codicibus eiusdem familiae certe inferior est. Librarius textum saepe emendare vel verba saltem aliter ponere ausus est. Cf. Trall. 4, 2; 6, 2; 7, 3; Magn. 5, 3; 6, 2; 7, 2; Philipp. 11, 2; Eph. 13, 2; 16, 1 etc. Ceteroquin codex proxime ad Parisinum accedit. Maximi aestimandi sunt codices Parisinus ac Regius. Sed neque hi textum tam fideliter tradiderunt, ut hunc vel illum ducem sequi possemus. Quae cum ita sint, certa regula in textu constituendo omnino inveniri nequit. Id tantum dicere licet unum vel alterum codicem ex illis tribus, qui sunt eiusdem familiae, cum codice Palatino, teste alterius partis, concinentem ceteris plerumque praeferendum esse. Nonnunquam autem textus graecus hos maiorem auctoritatem habere docet. Interpres latinus quidem suo munere non ubique eodem modo functus est, sed nunc verba graeca accurate vertit, nunc paraphrasin exhibuit. Nihilominus textum graecum respicientibus plerumque nobis perspicere licet, quae inter lectiones varias ab illo profecta sit, quae librariis attribuendae sint. Textus graecus quoque nobis indicat et prioribus editoribus iam indicavit, pluribus locis codicem Palatinum ceteris testibus omnibus esse anteponendum.

Prima collectionis pseudoignatianae epistula, scilicet ea, quam Maria Cassobolitana Ignatio scripsit, in versione nostra latina non exstat. Legitur autem in versione illius collectionis, in qua Ignatii epistulae genuinae non interpolatae cum epistulis suppositiciis coniunctae sunt quamque Usher in duobus codicibus invenit, quorum alter fuit Ricardi Montacutii, episcopi Norwicensis, postea autem a nemine visus est, alter in Bibliotheca Collegii Gunwelli et Caii Cantabrigiae (signatus numero

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

37) adhuc asservatur [1]). Itaque versionem primae epistulae atque partem epistulae Ignatii ad Polycarpum alteram, quam in codicibus nostris deesse iam supra vidimus, ex hac collectione desumpsi, eoque libentius, quod haec versio ad textum constituendum Ignatii epistularum genuinarum plurimum confert.

Scriptionis modus in codicibus non constat. Plerumque quidem verba ita leguntur, ut medio aevo scribi solita sunt, ex. gr. *michi* vel *nichil* pro *mihi* et *nihil, contempno* pro *contemno, benivolentia* pro *benevolentia.* Saepe autem etiam recte scripta sunt. Propterea illam scriptionem in textu edendo imitari non sum ausus, in notis vero eius rationem reddidi.

Codices signavi: Parisinum = f, Baliolensem vel Oxoniensem = o, Palatinum = p, Regium = v. Ubi prima manus codicem correxit, siglo adieci *, ubi secunda, signavi **. Alia sigla sunt: G = textus graecus, U = editio Usseriana, Z = editio Zahniana, ed pr = editores priores, edd pler = editores plerique. Scripturae vitia et alia menda manifesta, quae in codice Regio abundant, non omnia mihi notanda esse videbantur.

IV.

Graece epistulas pseudoignatianas, excepta ea, quam scripsit Maria ad Ignatium, Valentinus Hartung, Frid sive Paceus appellatus, primus edidit e libro manuscripto Bibliothecae reipublicae Augustae Vindelicorum, nunc Monacense, anno 1557 Dillingae [2]). Codex quidem optimae est notae. Sed editor munere suo satis neglegenter functus est et opus vitiis scatet [3]). Editionem longe meliorem paravit Guil. Morelius

---

1) Cf. Usher, Polyc. et Ign. epist. p. CXLI sq. Smith, S. Ignatii epist. Praef. Jacobson, Patr. apost. 1838 t. I p. V. XXXIII.

2) *Τοῦ μακαρίου, ἐν τοῖς ἁγίοις, ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου, ὃς καὶ Θεοφόρος, ἀρχιεπισκόπου θεουπόλεως Ἀντιοχείας, ἅπαντα. Τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ τῇ σπουδῇ Οὐαλεντίνου τοῦ Εἰρηναίου. Οὐκ ἄνευ προνομίας καὶ τοῦ προτερήματος.* Beati inter sanctos Christi etc. In calce libri adiectum est: *Ἐντυπώθη ἐν Διλιγγίᾳ παρὰ Σεβάλδῳ τῷ Μαῇρ, μηνὶ Μαιμακτηριῶνι, ἔτει δὲ ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως χιλιαστῷ πεντακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ.*

3) Cf. quae dixi in *Theol. Quartalschrift* 1879 p. 600 sqq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

a. 1558 Parisiis [1]). Codicem quidem non inspexit. Textum autem editionis Pacei a mendis crebris purgavit, plures locos corruptos adhibita versione vetere latina vel feliciter coniectando sanavit, in adnotationibus textu adiunctis diligentissime emendationes indicavit, ne pervertisse cuipiam locum aliquem videretur. Minore laude digna est editio tertia, quam instituit Tiguri a. 1559 Andreas Gesner [2]). Editor in prooemio dicit, exemplar manuscriptum graecum ex Bibliotheca Cl. V. piae memoriae D. Gaspari a Nydprugck se nactum esse, et posteriores putaverunt, illud a libro manuscripto Augustano non pendere, sed codicem plane novum esse. Dressel et Zahn etiam contenderunt, editorem Tigurinum editionis Dillingianae prorsus ignarum fuisse. Erraverunt autem. Infra probandum erit, codicem quem dicunt Nydpruccianum e codice Augustano provenisse. Hic addo, editionem Tigurinam non ex aliis fontibus fluxisse quam editionem Parisinam, scilicet e codice laudato vel editione Dillingiana et versione latina, longe minoris autem pretii esse, cum editor nimiam in textu constituendo libertatem sibi vindicaverit nec semel indicaverit, num lectio tradita sit an coniectura tantum nitatur [3]).

Editiones laudatae quasi fontes sunt, e quibus editores per longum tempus hauserunt, scilicet Christophorus Plantinus [4]), Iacobus Grynaeus [5]), Martialis Mastraeus [6]), Nicolaus Vedelius [7]).

---

1) *Τοῦ ἐν ἁγίοις ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας ἐπιστολαί.* Sancti martyris etc. Recusa a. 1562.

2) *Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου θεουπόλεως Ἀντιοχείας ἐπιστολαὶ δώδεκα.* Ignatii beatissimi etc. Editio pars est operis, quod inscribitur: *Θεολόγων διαφόρων συγγράμματα παλαιὰ καὶ ὀρθόδοξα.* Theologorum aliquot graecorum veterum orthodoxorum libri graeci etc.

3) Cf. quae de editione Tigurina disputavi in *Theol. Quartalschrift* 1879 p. 617 sqq.

4) *Τοῦ ἐν ἁγίοις ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας ἐπιστολαί.* Sancti martyris etc. Antverpiae 1566 et denuo 1572.

5) Basileae 1589 in Orthodoxographorum volumine. Cf. Usher, Annotat. praef.

6) *Τοῦ ἐν ἁγίοις ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας ἐπιστολαί.* Sancti martyris etc. Parisiis 1608. Recusa in Bibliothecae patrum tomo I a. 1624.

7) *Τὰ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου μάρτυρος ἐπισκόπου Ἀντιοχείας εὑρισκόμενα*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Neque Usher eo tempore, quo editionem suam parabat [1]), alios libros adhibere potuit. Nonnisi opere perfecto apographum codicis Florentini nactus est. Dicit quidem, se in epistularum recensione apographo illo usum esse [2]). Sed verba haud dubie non de textu constituendo, sed de annotationibus intellegenda sunt, quas tribus annis post editioni adiunxit. Isaac Voss [3]) alterum codicem Florentinum adhibuit ex eoque primus epistulam Mariae ad Ignatium publicavit. Cotelier [4]) codicem Thuaneum, nunc Parisinum 341, contulit. Petermann [5]) Occidenti versionem armeniacam vulgavit. Maximam quidem operam in libris manuscriptis perquirendis navavit Albertus Dressel [6]). Magis autem de textu emendando meritus est Zahn [7]), omnia, quae hucusque publicata erant, diligentissime colligens et sagacissime disponens. Attamen codicibus destitutus vix potuit a via recta non aberrare. Inprimis nimiam fidem codici quem dicunt Nydprucciano habuit, qui revera est nullus.

Codices, qui nunc cogniti sunt, in duas classes dividuntur. Alterius classis sunt ii, qui epistulas pseudoignatianas omnes continent, alterius ii, in quibus epistulae suppositiciae epistulis genuinis adiunctae leguntur. Codices illius classis sunt hi:

1) Monacensis 394, in folio, membranaceus, fol. 261,

ἅπαντα. S. Ignatii episc. Ant. et mart. quae exstant omnia, in duos libros distincta, quorum prior continet epistolas genuinas, alter suppositicias. Genevae 1623.

1) Polycarpi et Ignatii epistolae etc. Oxoniae 1644.

2) Appendix Ignatiana 1647 p. 75.

3) Epistolae genuinae S. Ignatii martyris, quae nunc primum lucem vident ex Bibliotheca Florentina. Adduntur S. Ignatii epistolae, quales vulgo circumferuntur etc. Amstelodami 1646.

4) SS. Patrum, qui temporibus apostolicis floruerunt, Barnabae etc. opera, vera et suppositicia. Parisiis 1672. Repetita a Ioanne Clerico 1698 Antverpiae et 1724 Amstelodami. Commemorandae sunt etiam editiones, quas paraverunt Whiston, *Primitive Christianity reviv'd; vol. I containing the Epistles of Ignatius, both Larger et Smaller, in Greek and English* (Londini 1711), et Migne, Patr. G. t. 5 a. 1857. Hic repetiit textum Co講elerianum.

5) S. Ignatii patris apost. quae feruntur epistolae. Lipsiae 1849.

6) Patrum apostolicorum opera etc. Lipsiae 1857. Editio altera 1863.

7) Ignatii et Polycarpi Epistulae, Martyria, Fragmenta. Lipsiae 1876.

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

saec. X [1]) vel saec. XI ineuntis. Continet fol. 1—212 Catecheses Cyrilli Hierosolymitani, fol. 213—261 epistulas Pseudoignatii. Utraque scriptura vero est mutila. Cum unum folium exciderit, illa desinit in verbis ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶθον ἡμῶν (Cat. myst. V c. 17), haec incipit verbis [ἀ]νάσκαλον δὲ τὸν λογισμόν vel potius τῷ λογισμῷ σου (Mar. ad Ign. 2, 2). Codex optimae notae* est. Vitia quidem non prorsus deficiunt, sed rara sunt. Epistulas pseudoignatianas primus Val. Hartung ex eo descripsit. Denuo ego eas contuli. Codex etiam eo notabilis est, quod nobis indicat, tria capita epistularum Ignatianarum in sacra liturgia praelecta fuisse, scilicet dominica secunda quadragesimae Smyrn. 6, 1—9, 4, dominica tertia quadragesimae Ephes. 2, 3 (πρέπον οὖν ὑμᾶς ἐστιν κτλ.) — 8, 2, in festo S. Ignatii Rom. c. 4—10. Cf. quae dixi in *Theol. Quartalschrift* 1879 p. 610 sqq.

2) Vaticanus 859, in folio, membranaceus (folia 2—27 et 263 sunt chartacea), fol. 288, saec. XI vel saec. XII ineuntis. Ignatii epistulae leguntur in foliis 151—195. Praecedunt 1) Ὑπόμνημα εἰς ἅγιον ἀπόστολον Φίλιππον, 2) Ἀκολουθία εἰς τὸν ἅγιον Παντωλεήμονα, 3) Μαρτύριον τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Παντ., 4) Μεθωδίου Πατάρων εἰς τὸν ἔσχατον καιρόν, 5) Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου περὶ οὐρανίας ἱεραρχίας κτλ. Sequuntur Polycarpi et Barnabae epistulae conglutinatae, altera fine, altera initio carens, Iacobi fratris Domini, Gregorii Nazianzeni, Ioannis Chrysostomi et aliorum sermones. Sicut autem Polycarpi et Barnabae epistulae coniunctim leguntur, ita Ignatii quoque epistula ad Trallianos cum Dionysii epistula ad Titum consarcinata est. Verba enim huius: καὶ τὴν μὲν κατ' αἰτίαν, τὴν δὲ καθ' ὕπαρξιν, τὴν δὲ κατὰ μέθεξιν, καὶ ἄλλα ἄλλως, ὡς ἡ κατ' αὐτά [2]) excipiunt verba illius: οὖν πρᾳότητος, ἐν ᾗ καταλύεται ὁ ἄρχων κτλ. (Trall. 4, 2). Deficiunt ergo, cum epistulae in codice ordinem communem obtineant, praeter exordium epistulae ad Trallianos epistulae Mariae et Ignatii mutuae. In operibus Dionysii deest praeter finem epistulae ad Titum epistula ad

1) Cf. Ign. Hardt, Catalog. codd. mscr. graec. Bibl. reg. Bav. I, 4, 222.
2) Cf. Dionys. Areop. opp. ed. Corderius Venet. 1755 I p. 614.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Ioannem apostolum integra. Codex quidem vitiis scripturae ex itacismo exortis et aliis scatet, ut infra in describendis apographis apparebit, sed magni etiamsi minoris pretii quam codex Monacensis est. Primus eum excussit Dressel [1]) et diligentissime munere suo functus est. Pauca tantum minus recte legit, ex. gr. Trall. 5, 2 Χερουβὶν καὶ Σεραφίν pro Χερουβὶμ κ. Σεραφίμ, Magn. 12, 1 ὦν pro ὧν, Tars. 6, 2 γίνεθαι pro γενέσθαι, Philipp. 8, 4 ἡ λιγγιᾶς pro ἡλιγγιᾶς.

3) Regius 30 in Bibliotheca Vaticana, in 4°, membranaceus, fol. 167, saec. XI, initio ac fine mutilus. Continet post opera Dionysii Areopagitae acephala fol. 161—167 partem Peudoignatii epistulae ad Ephesios maiorem (1—18, 1). Diligentissime scriptus est. Post Dressel ego eum denuo contuli.

4) Ottobonianus 348 in Bibliotheca Vaticana, in 4°, chartaceus, fol. 84, saec. XVI ineuntis [2]). Praecedunt tria folia, quorum primum ac tertium vacua sunt, secundum haec exhibet: *Ignatii et Polycarpi martyrum beatorum epistolae*, et: *Ex codicibus Ioannis Angeli Ducis ab Altaemps.* Continet ergo codex praeter epistulas Pseudoignatii (fol. 1—63) epistulam Polycarpi (fol. 63—84) vel potius, cum haec eodem modo quo in codice Vaticano cum Barnabae epistula conglutinata sit, epistulas Polycarpi et Barnabae mutilas. Neque Pseudoignatii epistulae integrae sunt. Codex incipit enim verbis ὡς ἡ κατ' αὐτὰ οὖν πρᾳότης vel eodem loco quo codex Vaticanus, nisi quod verba ὡς ἡ κατ' αὐτά, quae sunt Pseudodionysii, Pseudoignatio attribuuntur et vox πρᾳότητος mutata est in vocem πρᾳότης. Si librarius codicis Ottoboniani in hoc erravit, initium epistulae ad Trallianos deesse recte intellexit. Maior enim pars primi folii vacua relicta est. Prima pagina nihil nisi titulum totius operis: Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου ἐπιστολαί, titulum epistulae ad Trallianos: Πρὸς Τραλλησίους, ἐπιστολὴ δευτέρα, et in margine hanc notam exhibet: λείπει

1) Idem in tabula lapidi incisa editioni suae adiuncta imaginem scripturae et huius codicis dedit et plurimorum aliorum, quorum deinceps mentio fit.

2) Dressel, Patr. ap. p. LVI codicem saeculo XIV ineunti adscribit, nisi forte typographus erravit et legendum est *saec. XVI ineuntis.*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ἡ ἀρχὴ τῆς πρὸς Τραλλησίους ἐπιστολῆς β̄, cui secunda manus addidit: τῆς δὲ πρώτης τὸ πᾶν. Textus ipse incipit in parte inferiore paginae alterae. Secunda manus in margine emendationes, coniecturas, scholia adiecit. Primus codicem contulit Dressel. Ego partem eius maiorem accurate inspexi.

5) Barberinus IV 68, olim 428, in 4°, chartaceus, saec. XVII. Continet Pseudoignatii epistulas duodecim integras, et quis librum exaraverit et e quo codice eam descripserit, e verbis apparet, quae in primo folio leguntur: *S. Ignatii Martyris epistolae graecae ex codice Vaticano a Leone Allatio erutae.* Dressel [1]) quidem putavit, eum non e codice Vaticano 859, sed ex alio nunc deperdito fluxisse, qui numerum 428 habuisset. Sed valde erravit. Numero 428 non codex Vaticanus indicatur, sed olim codex Barberinus signatus erat. Ceterum Allatius non tam exemplar Vaticanum describere quam textum emendatiorem constituere voluisse videtur. Adhibuit enim, ut iam Zahn [2]) vidit, etiam editionem Morelianam, ex qua inprimis epistulam ad Mariam et initium epistulae ad Trallianos hausit, et in margine lectiones codicis Laurentiani plut. LVII n. 7 (G^1) notavit.

6) Florentinus, Bibliothecae Laurentianae plut. VII. n. 21, in 4°, chartaceus, fol. 100, saec. XVI ineuntis [3]). Continet plane eodem modo quo codex Ottobonianus epistulas Pseudoignatii et Polycarpi et Barnabae ac praeterea Hippolyti librum de consummatione mundi et de Antichristo. In primo folio praesertim eadem et in eodem ordine leguntur ac in codice Ottoboniano exceptis iis, quae in nota marginali secunda manus addidit. In initio librarius folium nudum reliquit. Secunda manus autem sermone graeco (Ἐπιστολαὶ τοῦ ἁγίου κτλ.) ea inscripsit, quae in libro insunt.

7) Parisinus Biblioth. Nation. 937, olim Colbertinus 4443, Regius 2874, in 4°, chartaceus, fol. 120, saec. XVI. Fol. 1—81 eadem insunt, quae in codice Florentino. Fol. 82—120

1) Patr. apost. opp. p. LX.

2) Ign. et Polyc. epp. p. XXIV sq.

3) Bandini, Catal. codd. gr. Bibl. Laur. I p. 269 sq., codicem saeculo XV adscribit.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

sequuntur Dialogus Cyrilli et Nestorii et plura opuscula Athanasii, Gregorii Nysseni et aliorum. Epistulas ad Trallianos, Magnesianos et Tarsenses ego contuli, aliarum epistularum plures locos inspexi.

8) Parisinus Bibl. Nat. Supplem. gr. 341, olim Thuaneus, in 4°, chartaceus, saec. XVI. Insunt praeter plura alia opuscula, praesertim a Gregorio Nysseno scripta, septimo loco epistulae pseudoignatianae, plane eodem modo dispositae ac in codicibus Ottoboniano, Florentino, Parisino altero. Modo nota marginalis in prima folii primi pagina deest. Aliquot codicis lectiones Cotelier exscripsit. Ego epistulas ad Trallianos et Magnesianos contuli, aliarum epistularum plures locos inspexi.

9) Bodleianus Miscell. XV. Auct. D. Infr. 2, 19, olim Leicestrensis, in 8°, membranaceus, fol. 53, saec. XVII. Insunt Ignatii epistulae septem ab Eusebio commemoratae eaeque interpolatae [1]) et in eo ordine dispositae, quem in collectione pseudoignatiana obtinent. Secundum notitiam praemissam codex a Ioanne Berry, qui eum Oundliae in agro Northamptoniensi apud bibliopolam neglectum et inter scruta delitescentem pretio satis exiguo redemerat, a. 1673 Ioanni Fell donatus est. Pearson (Annotationes, apud Smith, S. Ign. epist. gen. 1709) et Smith aliquot lectiones ex codice exscripserunt. Ego eum totum perlegi.

10) Constantinopolitanus, in Bibliotheca monasterii patriarchalis Hierosolymitani, numero 456 signatus, membranaceus, in octavo minore, anno 1056 a Leone quodam scriptus vel finitus [2]), foliis 120 haec continens: 1. Τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Σύνοψις τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἐν τάξει ὑπομνηστικοῦ (fol. 1—32) [3]), 2. Βαρνάβα ἐπιστολή (fol.

1) Itaque erravit Coxe (Catal. codd. mscr. Bibl. Bodleianae I p. 628) de epistulis Ignatii *genuinis* sermonem faciens.

2) Descriptionem codicis et imaginem scripturae exhibet Ph. Bryennius in sua epistularum Clementinarum editione 1875 p. *η′ κτλ.* In fine codicis (fol. 120a) hoc legitur: *Ἐτελειώθη μηνὶ Ἰουνίῳ εἰς τὰς ια. ἡμέραν γ′. ἰνδ. θ′. ἔτους στφξδ′. χειρὶ Λέοντος νοταρίου καὶ ἀλείτου.*

3) Bryennius in nota addit: *Ἡ πραγματεία αὕτη φέρει μὲν τὴν εἰρημένην ἐπιγραφήν, ἔστιν ὅμως Σύνοψις μόνης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὁριζομένη μέχρι τοῦ προφήτου Μαλαχίου.*

33—51b), 3. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους ά (fol. 51_b med. — fol. 70^a med.), 4. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους β' (fol. 70^a med. — fol. 76^a med.), 5. Διδαχὴ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων (fol. 76^a med. — 80), 6) Ἐπιστολὴ Μαρίας Κασσοβόλων πρὸς τὸν ἅγιον καὶ ἱερομάρτυρα Ἰγνάτιον ἀρχιεπίσκοπον θεουπόλεως Ἀντιοχείας (fol. 81—82^a med.), 7. Τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου θεουπόλεως Ἀντιοχείας πρὸς Μαρίαν, πρὸς Τραλλιανοὺς κτλ. (fol. 82^a med. — 120^a init.). Codex ille pretiosissimus est, qui primus textum epistularum Clementinarum integrum nobis suppeditavit et ad textum Barnabae epistulae constituendum permultum contulit. Ipsum inspicere quidem mihi non licuit. Sed Philotheus Bryennius, metropolita Nicomediensis, vir de literis christianis optime meritus, maxima cum liberalitate epistulas pseudoignatianas in usum meum accuratissime contulit. In hac sectione codex non tantum valet quantum codex Monacensis. Quod iam in epistulis Clementis ac Barnabae perspeximus, id hic quoque animadvertimus: librarius aut huius libri aut exemplaris, e quo descriptus est, textum non semper fideliter tradidit, sed plura ex ingenio suo mutavit. Nihilominus codex magni aestimandus est. Solus in hac classe textum integrum servavit, et quamquam non multos, attamen nonnullos locos emendat (cf. ex. gr. ep. ad Mar. 1, 1 Κασσοβόλων pro καὶ Σόβηλον, Philipp. 11, 3 κινήσας pro ἠκείσας (codd.) vel ἐξώσας (edd.) 11, 4 ἀφηνιάσας pro ἀφηνιᾷς. Her. 9, 2 τῷ εὐαγγελίῳ pro τὸ vel εἰς τὸ εὐαγγέλιον, Rom. 7, 2 φιλόϋλον pro φιλοῦν τι) vel emendationes coniectando iam prius factas confirmat (ex. gr. ad Mar. 1, 1. Polyc. 6, 2. Her. 6, 2. Eph. 6, 2. 3; 8, 1; 9, 4. Rom. 6, 1).

Cum Andreas Gesner e Bibliotheca Nydprucciana exemplar manuscriptum se esse nactum dicat, editores priores codicibus laudatis codicem N y d p r u c c i a n u m adnumeraverunt. Equidem eum in enumeratione codicum omittendum esse censui, cum ipse deperditus sit eiusque archetypus in codice Monacense adhuc exstet. Eum autem ex hoc originem traxisse ex his apparet. Primo uterque codex easdem Pseudoignatii epistulas integras continet, cum alius non sit cognitus, qui Mariae epistulam ad Ignatium aut mutilam exhibeat aut ea plane careat. Tum textus Nydpruccianus vel Tigurinus cum codice Monacense aeque

concinit atque ab aliis codicibus divergit, ita ut non sit dubium, codices Nydpruccianum et Monacensem eiusdem saltem familiae esse. Sin accuratius eos inter se comparaveris, etiam animadvertes, illum ex hoc ipso fluxisse. Invenies quidem multas lectiones varias. Neque vero te fugiet, editorem Tigurinum vel librarium exemplaris Nydprucciani textum saepissime cum e versione vetere latina [1]) tum ex ingenio suo emendasse vel etiam per neglegentiam corrupisse [2]). Immo denique perspicies,

---

1) Cf. Mar. 2, 1 *ἐμαυτῷ* cod. Monac.: *ἐμαυτοῦ* cod. Nydprucc. vel ed. Tigurina. — Trall. 6, 3 *τὴν ἐκ παρθένου: καὶ τὴν ἐκ π.* — Magn. 6, 1 *ἠγάπησα: ἀγάπῃ,* 12, 3 *αὐτοί: ὑμεῖς* — Tars. 5, 2 *ᾧ καί: ὃς καί* — Philipp. 1, 2 *Ἰησοῦς: Ἰ. Χριστός*, 4, 2 *καλὸν κινῶν: καλῶν τε καὶ κινῶν (κικῶν)*, 4, 4 *ἀγνοίας:* add *γάρ*, 4, 4 *τῶν ἑαυτοῦ λόγων: τὸν ἑαυτοῦ λόγον,* 6, 1 *οὗτος:* add *θεός,* 7, 3 *διο δόξη . . βέννεις: διὰ λοξὰ . . βαίνεις,* 8, 3 *στρεβλούμενον: στρεβ. καί,* 10, 2 *κλέπτων οὐ: κλ. ἅ,* 11, 1 *παραδεδόσθαι:* add *λέγειν,* 11, 3 *ἐφέλκῃ: ἀφ.,* 13, 3 *μετὰ τήν: καὶ τήν,* 13, 3 *σαββάτου:* add *τοῦ πάσχα.* — Philad. inscr. 2 *ὦσιν: οὖσι,* ibid. *πνεύματι: πνευματικῇ,* 2, 1 *τῆς κακοδιδασκαλίας: τὴν -ίαν*, 4, 5 *ψέγων: ψέγω δέ*, 4, 5 *τούτων: ὧν,* 4, 5 *ἀλλ᾽: οὐχ . . δέ,* 4, 5 *αὐτούς: ἑαυτῶν τοῦ γένους*, 6, 3 *ἐπὶ κλίνῃ βιῶν: ἐπικαλεῖται Ἐβίων,* 6, 6 *ὡς: ὥσπερ καί,* 6, 9 *εὐχαρίστως: -στῶ,* 7, 1 *ἐκραύγασα: ἐκρ. γάρ,* 8, 2 *τοῦ εὐαγγελίου: τὸ εὐαγγέλιον*, 8, 3 *πρόκειται: προκρίνεται,* 9, 2 *ἅγιος* pr: add *δέ,* 10, 1 *καὶ δοξάσαι: δοξάσαι,* 11, 1 *Γαΐα: Γαΐῳ.* — Smyrn. 1, 1 *τοῦ: τοῦ Χριστοῦ,* 3, 3 *ἐπίστευσεν: -αν,* 3, 6 *τμῆμα: σῆμα,* 5, 1 *ἡμέτερα τῶν: ἡμ. τά,* 5, 3 *μετανοήσουσιν: -ωσι*, 6, 3 *ἑστῶτα: ἐνεστῶτα,* 7, 2 *περὶ αὐτῶν: μετ᾽ αὐτῶν,* 11, 1 *θέλημα: δὲ θέλημα τοῦ θεοῦ,* 11, 3 *καὶ ἑτοίμους: καὶ ἕτοιμός ἐστιν ὁ θεός,* 12, 1 *συναδέλφοις: ἀδελφοῖς,* 12, 2 *κοινῇ: καὶ κοινῇ.* — Polyc. 2, 1 *ἐν βροχαῖς: ἐμβροχαῖς.* — Antioch. 6, 1 *νεολέα: νεολαία,* 7, 2: *ὡς: ὡς οὖν,* 8, 1 *σπένδομαι: σπεύδομαι*, 11, 2 *ἡμῶν: ὑμῶν,* 14, 2 *πεφωτισμένον: -νοι.* — Heron. 3, 2 *διακονῇ: διακονεῖς.* — Ephes. 1, 2 *πεποιθότες: -τα,* 3, 1 *ὄνομα:* add *αὐτοῦ*, 5, 2 *πίστει: πιστοῖ,* 6, 1 *δῆλον ὅτι: δῆλον,* 7, 1 *ἄλλα τινά: ἀλλά τινα,* 9, 5 *ἔρχεται:* praem *φησίν,* 10, 3 *ἀντέτεινεν: ἀντεῖπε,* 11, 1 *ἢ* pr: *μᾶλλον,* 11, 1 *βίῳ:* add *ἔστω δὲ ἡ ἐνεστῶσα χαρὰ καὶ ἡ ἀληθινὴ τό*, 11, 2 *ἁγνεῦσαι: ἀναπνεῦσαι,* 16, 3 *ἀληθῶς: ἀληθήν,* 16, 3 *δόξῃ: δόξης*, 17, 1 *δυσωδίαν διδασκαλίαν: τις δυσ. διδασκαλίας,* 17, 2 *γινόμεθα: γινώμεθα*, 19, 3 *μαγίας: μαγία,* 21, 2 *ἡ χάρις Ἰγν. Ἐφ.:* om. — Rom. inscr. *ἀξιοεπίτευκτος: ἀξιεπίστευτος*, 1, 2 *μὴ φείσησθε: γε φείσ.,* 2, 2 *τοῦ σπονδισθῆναι: εἰ ἤδη σπονδίσοισθέ με τῷ,* 2, 2 *τὸ διαλυθῆναι: τοῦ διελθεῖν αὐτόν,* 3, 2 *λέγω — μὴ μόνον:* om, 6, 1 *ἀληθινοῦ: ἀλ. θεοῦ,* 7, 1 *ἐμοὶ γένεσθε . . τοῦ θεοῦ: δὲ ἐμοὶ παραγίνεσθε . τῷ θεῷ,* 7, 3 *ἥδομαι: ἥσομαι.*

2) Cf. Mar. 1, 1 *ὅσωπερ* cod. Monac.: *ἧπερ* cod. Nydprucc. vel ed. Tigur., 3, 1 *τοῖς: τήν,* 3, 2 *καὶ αἱ: καί*, 3, 2 *ἦσαν: ἥσαν*, 3, 2 *ἐνεδύασα:*

editionem Tigurinam non e codice Monacense ipso, sed ex editione Dillingiana vel ex apographo illius codicis a Paceo confecto, id quod idem valet, exortam esse. In editionibus enim

---

ἐνεδοίασα, 4, 3 τόνῳ: πόνῳ, 4, 3—5, 1 πολὺς post μισθός: post Χριστοῦ, 5, 2 ἀντεχομένους: ἀντισχ., 5, 2 τέκνα: τέκνας, 5, 3 ἁγιάσει: ἁγιάσοι. — Trall. tit. β. τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς Τραλλησίους: τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου θεοπόλεως Ἀντιοχείας ἐπιστολὴ πρὸς Τραλλησίους β, similiter in omnibus aliis epistulis, cum cod Monacensis et editio Dillingiana hunc titulum pleniorem nonnisi in epistula prima seu ad Mar. exhibeant, 3, 1 ἅγιον: ἁγίων, 3, 3 προσάντης: προσαύτης, 4, 1 ἵνα μὴ ἐν κ. ἀπ. κ. δὲ τό: om, 4, 2 τὸ ζῆλος: ὁ ζ., 5, 1 χωρῆσαι: χωρῆσαν, 5, 2 στρατειῶν: στρατιῶν, 5, 2 πάντως: πάντος, 6, 2 Χριστοῦ: τοῦ Χρ., 6, 3 εἰσηγοῦνται: εἰσυγοῦνται, 7, 1 τοῦ λυμαινομένου ἑαυτόν: καὶ λυμαινόμενος τὸν ἑαυτοῦ, 7, 2 ἀχωρίστους: ἀχωρίστοις, 7, 3 καθά: καθ' ὅ, 7, 3 χωρίς: χάρις, 7, 5 δυσσεβής: δυσσειής, 7, 3 διάταξιν: διάταζιν, 8, 1 ἀκοάς: τὰς ἀκ., 8, 1 τὴν ἁγίαν: ἁγίαν, 8, 1 ἧς: οἷς, 8, 1 εὐδοκίᾳ: εὐδοκία γὰρ αὕτη, 9, 1 λαλῇ: λαλεῖ, 9, 1 ταὐτόν: ταὐτό, 9, 4 μεσότυχον: μεσότειχον, 9, 5 Ἀριμαθείας: -θίας, 9, 5 καρδίᾳ: κοιλίᾳ, 10, 1 ἀνειληφέναι: ἀναλ., 10, 1 πεπονθέναι: τῷ τε πεπ., 10, 4 μήτρᾳ: μήτρῳ, 10, 4 χρόνον: χρόνου, 10, 5 ἐμαστιγώθη — κατεκρίθη: om ob homoeotel., 10, 6 κρῖνον: κρίνων, 10, 7 καὶ πᾶς — ζήσεται: om ob homoeot., 10, 8 γυναικός: iteravit τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως τοῦ διὰ τῆς γυναικός, 11, 1 Ἱερεμίας: ὁ Ἱερ., 11, 2 ψευδωνύμους: ψευδονόμους, 12, 2 πατρός: τοῦ π. 12, 3 εἰς τό: εἰς τά, 13, 1 ὑμῶν: ἡμῶν, 13, 3 ἐπὶ κίνδυνόν εἰμι: ἐπικίνδυνός εἰμιν, 13, 3 αἴτησιν . . ᾧ . . ἄμωμοι: αἴτησίν . . ᾧ . . ἄμομοι. — Magn. 1, 2: ποθεινοῦ: καὶ π., 1, 3 διαφεύξεσθε: διαρρήξεσθε, 2 δι' ἄδαγμα: διαδέγμα, 3, 1 ἀφορῶντας: -τες: 3, 3 διελέγχει: διελέγχα, 3, 4 ψευδιερεῖς: ψευδοιερεῖς, 3, 5 μοχθηράν: μοχθηρός, 3, 7 τῷ τοιούτῳ: τὸ τ., 3, 8 Μωσῆς: Μωυσῆς, 3, 9 ἀντεῖπαν: -ον, 3, 10 ἐκκρεμνῆς: ἐκεῖ κρεμηθείς, 3, 10 Ἀβεδδαδάν: Ἀβνέρ, 4, 2 ὡς καὶ ὁ ἀληθινός: ὁ ἀλληθινός, 4, 2 φαίνονται: -ωνται, 5, 1 ἐπεί: ὑπεί, 5, 1 ζωή: ξωή, 5, 1 ἕκαστος: -ον, 5, 1 χωρεῖν: χάρειν, 5, 1 εὑρεθέντος: ἀξεθέντος, 5, 3 εὐσεβῆ . . ἀσεβῆ: -εῖ bis, 5, 3 γινόμενος: γεν., 6, 1 λόγος θεός: λ. θεοῦ, sic fere semper, 7, 1 ἀφ' ἑαυτοῦ: ἀπ' ἐμαυτοῦ, 7, 1 μηδὲ πρεσβ.: καὶ μὴ δὲ πρ., 7, 1 μὴ . . μή: μηδὲ . . μηδέ, 7, 2 ἀγεννήτου: ἐγεννήτου, 8, 1 μύθοις: μύθους, 8, 1 ἀνέχετε: ἐν., 8, 2 γεννητή: -θή, 8, 2 κατευαρέστησεν: -έσκησε, 9, 1 Μωσεῖ: Μωσῇ, 10, 1 μιμήσηται: μωμήσηται, 10, 1 καθά: καθό, 10, 1 παρατηρήσῃ κύριε: παρατηρήσεις, 10, 3 ὑπέρθεσθε: ἀπόθεσθε, 10, 4 γέγοναν: -ασιν, 11, 2 γεννώμενον: γεννωμένῳ, similiter in sequentibus, 11, 2 ἐξωκίλασιν εἰς πολυθεΐαν: ἔξω αὐλίσασι τῆς πολιτείας, 11, 3 καὶ πρός: πρός, 11, 3 αἰώνων: αἰῶνον, 11, 4 οὖν: νῦν, 11, 4 φιλόθεοι: -θεσι, 11, 4 γένηται: γένιται, 12, 3 ἴσον ὠνόμαζον: ὠνόμαζον, 12, 3 εἰμὶ sec.: εἰμίν, 13, 1 πρεσβυτερίου: -τέρου, 13, 2 ἀλλήλοις: ἀλήλοις, 14, 2 ἐκκλησίας: ἐκκλυσίας, 14, 2 ἡνωμένης: ἠνωμένης. Hucusque etiam vitia scripturae leviora ad-

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

plura vitia leguntur, quae in codice desiderantur. Huiusmodi lectiones sunt: Trall. 5, 2 πάντος edd.: πάντως cod., 9, 5 εἰρημένων: εἰρημένον, Magn. 14, 2 εἰμή: εἰμί, Philipp. 7, 1 νόμον:

---

notavi, ut cognoscas, quanta cum neglegentia editio Tigurina parata sit. Deinceps eiusmodi menda praetermittam. — Tars. 1, 2 ἴδω: ἴδε, 1, 3 μονοτρόπους: ὁμοτρόπους, 3, 3 γάρ: γὰρ ὅτι, 4, 2 πάντα sec.: πάντα τά, 6, 1 ὁ δι' οὗ: δι' οὗ, 6, 4 βουνῶν: τῶν β., 7, 2 Παῦλος: αὐτὸς ὁ Π., 7, 2 πίστις ὑμῶν: π. ἡμῶν, 8, 2 ἀντίψυχον: -ος, 9, 1 προηγεῖσθε: αἰδεῖσθε, 10, 1 γαμετάς: γαμετά, 10, 3 ἐπιλάθησθε: -θεσθε. — Philipp. tit. περὶ βαπτίσματος: om, 1, 2 τὸν θάνατον: θάν., 1, 2 μία: μία δέ, 2, 2 θεός: θεοῦ, 2, 4 κύριος: καί, 3, 2 καὶ τέξεται: om, 3, 3 ταῦτα pr: αὐτά, 3, 3 ἀρνῆται: ἀρνεῖται, 4, 2 ἐπὶ τῷ: ἐπί, 6, 1 μόνον φυγαδεύων: μόνῳ φυγαδεύειν, 6, 2 ἀπολαλεῖς: ἀποκ., 6, 2 πομπεύων: -ειν, 7, 2 νομοθετῆς: -τεῖς, 7, 3 γεγεννῆσθαι: γεγενῆσθαι, 7, 3 ὅτι: ὅτε, 8, 1 κομιζόντων: κομισάντων, 8, 1 μεμνηστευμένης: πεπιστευμένη, 8, 2 προσκομιδαί, ἐπειδή: προσκομῆσαι, ἔπειτα, 8, 3 ἀμνοῦ: add πρὸ πάθος διὰ τῆς τοῦ ἀμνοῦ, 8, 2 ποιήσῃς: -σεις, 9, 2 μεταβαλεῖν: -βάλλειν, 10, 1 βάλε: βάλλε, 11, 1 προσκυνήσῃ: προσκυνήσει, 11, 3 ἠκείσας: ἀπατῆσαι, 11, 3 προσκυνήσῃς: -σεις, 11, 4 αἰσθητῶν: τῶν αἰσθ., 14, 1 ἀσπάζομαι — Πολύκαρπον: om ob homoeot., 14, 1 ἀντίψυχον: -ος, 15, 2 περὶ Ῥηγείονα: περιρηγεῖς, 15, 2 ἀναγομένου — μου: om — Philad. tit. Φιλαδελφεῖς: -φίους, 3, 2 προσδέχεσθε: -ξεσθε, 4, 1 ἐκχυθὲν εἰς p. ἡμῶν: p. σάρξ, 4, 3 χρή: ἐχρή, 4, 6 πατήρ: om, 4, 8 λίχνοι: λίχναι, 4, 8 ἑαυτόν: ἐμαυτόν, 5, 2 εὐθὲς πνεῦμα: om, 5, 3 Μωσεῖ: -σῇ, 5, 4 καὶ ἀξιοθαύμαστοι: θαυμαστοί, 6, 1 κηρύττειν: -ει, 7, 1 ὧν: οὕς, 8, 2 πράσσετε: πράττετε, 8, 2 ἄθικτον: αὐθεντικόν, 9, 1 κρείσσω: κρείττων, 10, 2 ἀδύνατον: add γάρ, 11, 1 Κιλικίας: κοιλίας, 11, 1 εἰς τὸν θ.: τὸν θ. — Smyrn. 1, 2 πολιτευσάμενος: -ον, 6, 2 ὅλος: om, 7, 1 ἐξεώσαντος: ἐξώσαντος, 7, 1 τοῦ τῷ: om, 8, 1 πρασσέτω: πραττέτω, 8, 1 ἐπιτρέψῃ: -ει, 8, 2 ἔστω: ἔσται, 8, 2 διανομεῖ: -ή, 8, 2 ὃ δ' ἂν πράσσητε: ὅ τ' ἂν πράσσετε, 9, 1 ἔχομεν: ἔχοντας, 9, 5 καθά: καθό, 11, 3 συνδοξάσῃ: -ει — Polyc. 2, 1 πραΰτητι: πραότητι, 2, 1 τῇ αὐτῇ: τῷ αὐτῷ, 2, 2 ὄφις: ὁ ὄφις, 2, 2 ἐπανορθῶσαι: -ώσῃ, 2, 2 αἴτη: αἰτήσῃ, 2, 3 ἀπαιτεῖ σε: ἀπαιτῆσαι, 2, 3 σοί: σοὶ ἡ εὐχὴ πρός, 4, 2 ἀλλ' — δουλευέτωσαν: om ob homoeot., 4, 2 ἀπὸ θεοῦ: παρὰ θ. 4, 2 αἱρέτωσαν: αἱρέσθωσαν, 4, 2 κοινοῦ: κυρίου, 5, 2 καὶ ἐὰν — ἔφθαρται: om, 6, 2 δεσελτωρευθῇ: διασαλευθῇ, 6, 2 δὲ ποσιτά: πολέμικα, 6, 2 ἄκκεπτα: ἆθλα, 6, 2 πραΰτητι: πραότητι, 7, 3 αὐτὸ ἀπαρτίσητε: αὐτὸν ἀγαπήσητε, 8, 1 θέλημα: θεοῦ θ., 8, 1 γράψεις: γρ. σύ, 8, 3 διαμείνετε: -ατε, 8, 3 ἡ χάρις: ἡ χ. μεθ' ὑμῶν. — Antioch. 1, 2 εἰσκομασάσας: -ισάσας, 2, 2 καὶ ἑξῆς — ἄνθρωπον: καὶ τὰ ἑξῆς, 3, 2 κἀγώ: καί, 6, 1 ὑμῖν: ὑμῶν, 6, 2 τοὺς κύνας: om, 7, 2 ἤτω: ἔστω, 12, 2 ἐπορκιστάς: ἐξορκ., 13, 2 ἀσπάζεται a. ὑμᾶς: ἀσπάζονται. — Heron. inscr. σεμνοτάτῳ: om, 1, 1 Χριστοῦ: τοῦ Χρ., 1, 1 καταβάλῃς: -λλῃς, 1, 3 ἀρέσῃ .. ἀθλῇ .. ἀθλήσῃ: -ει ter, 2, 1 ᾖ: om, 2, 3 λέγῃ: λέγει, 4, 1 κοινωνῇ: -νεῖ, 5, 1

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

νόμων, 7, 2 ἐγέννητον: ἀγέννητον, Smyrn. 10, 1 ἐπικολούθησαν ἐπηκολούθησαν. Itaque iure meritoque codicem Nydpruccianum e testium numero delevisse mihi videor.

Neque vero codices, qui adhuc exstant quique supra enumerati sunt, omnes testes haberi possunt. Ex iis etiam unus e codice Monacense, plures e codice Vaticano originem traxerunt. Ille est codex Bodleianus. Cum autem non solum proxime ad archetypum accedat, sed etiam omnes fere emendationes exhibeat, quas Morelius instituit, non e codice Monacense ipso, sed potius ex editione Parisina a. 1558 descriptus est [1]).

πάντας: *φησί π.*, 6, 1 *Ἥρωνι . . τέκνῳ*: *Ἥρωνα . . τέκνον*, 6, 2 *ὑποκορύζηται*: *-ίζεται*, 7, 2 *δοχθέντων*: *δεχθέντων*, 7, 2 *θεῷ*: *τῷ θ.*, 9, 1 *ὑπὲρ τ. εἰς ἡ. διακ.*: om, 9, 3 *καὶ τ. κ. οἶκον αὐτῆς ἐκκλ.*: om, 9, 4 *φυλάττοι*: *-ει*. — Ephes. 1, 1 *ἀποδεξάμενος*: *ἀπεδεξάμην*, 1, 1 *ἀναζωπυρήσαντες*: add *οὖν*, 1, 2 *γάρ*: om, 1, 3 *ἐπεί*: *ἐγὼ μέν*, 2, 2 *κατά*: *κατ'*, 3, 2 *καὶ γὰρ — θεοῦ*: om ob homoeot., 4, 1 *ὁ Χριστός*: *Χρ.*, 4, 2 *γένεσθε*: *γίν.*, 6, 1 *ἀνθρώποις νωθροῖς*: *-ους* bis, 6, 2 *ὅτι* pr: *καὶ ὅτι*, 6, 2 *Παύλῳ τῷ κτλ.*: *Παύλου τοῦ κτλ.* 8, 1 *ὅπερ*: *ὥσπερ*, 8, 1 *ὅλοι*: *ὅλως*, 8, 1 *ὑπάρχῃ*: *-ει*, 8, 1 *περίψημα*: *π. δέ*, 8, 1 *αἰῶσιν*: *ἐκβάλλετε*, 9, 4 *ἑαυτόν*: *ἑαυτό*, 9, 4 *φλοίαρον*: *φλύαρον*, 9, 4 *ἀναφερόμενοι κτλ.*: *-ένους κτλ.*, 10, 1 *αὐτοῖς* sec: *αὐτούς*, 10, 2 *πραότητι*: *ἐν πρ.*, 10, 3 *εἰ ἀνταπέδωκα — μισ. ὑμᾶς*: *λέγετε δέ* (haec inseruit, illa om ob homoeot.), 12, 1 *ἐγώ*: add *μέν*, 12, 1 *καὶ* p. *Ἰγνάτιος*: om, 12, 1 *γε*: *γε ἐγώ, ἀλλά*, 12, 1 *τοῦ ἐλαχίστου*: *ἐλάχιστος· ὑμεῖς δέ*, 13, 2 *πονηρίας*: *ἐξουσίας*, 15, 1 *ποιῇ κτλ.*: *ποιεῖ κτλ.*, 15, 2 *ὁ Χριστός*: *Χρ.*, 16, 3 *κολασθήσεται*: om, 16, 3 *ἀπ. ποιμένι*: *π. ἀπ. δέ*, 17, 1 *ἐπὶ κεφαλῆς*: *ὡς ἐπὶ κεφ. τῆς ἐκκλησίας*, 17, 1 *τοῦ θεοῦ*: *θεοῦ*, 17, 1 *Χριστοῦ*: *τοῦ Χρ.*, 17, 2 *ἐξ*: *καὶ ἐξ*, 18, 2 *οἰκονομίαν*: *οἰκ. θεοῦ*, 18, 2 *πνεύματος*: *διὰ πν.*, 18, 2 *ἐγεννήθη*: *ἐγ. καί*, 19, 2 *αὐτούς*: *αὐτά*, 21, 1 *ἀγαπῶν*: *-ῶ*, 21, 2 *ἐν πνεύματι*: praem *καί*. — Roman. inscr. *ἀξίαγνος*: *ἀξιάγιος*, inscr. *ἡμῶν*: om, 1, 2 *ἀδικήσῃ*: *-σει*, 1, 2 *τοῦ*: *τό*, 2, 2 *με*: *μοι*, 2, 2 *μεταπεμψάμενος*: *μ. καί*, 2, 2 *πρός*: *εἰς*, 3, 2 *φαίνομαι*: *-ωμαι*, 4, 1 *ἐντελοῦμαι*: *ἐπιστέλλω*, 4, 2 *εὑρεθήσωμαι*: *-σομαι*, 4, 2 *θεῷ*: *θεοῦ*, 6, 1 *κερδήσῃ*: *-ει*, 7, 1 *λαλῆτε*: *-εῖτε*, 8, 2 *ὁ Χριστός*: *Χρ.* 9, 1 *μόνος*: *μ. γε οὗτος*, 10, 3 *ὑμῖν*: *ὑμῶν*.

1) Longum est, omnes locos enumerare, ubi codex cum editione eandem lectionem habet. Sufficit hos commemorare. Legis utrimque Trall. 1, 1 *συνεχάρη*: *συνεχάρει* ed. Dillingiana, 2, 2 *ὅσά περ*: *ὅσαπερ*, 4, 2 *πολεμοῖ*: *πολεμεῖ*, 5, 2 *καθ' ὅ, τι*: *καθ' ὅτι*, 6, 4 *δ' εἶναι*: *δὲ εἶναι*, 6, 4 *κτῆσιν*: *κτίσιν*, Magn. inscr. *Μαιάνδρῳ*: *Μεάνδρῳ*, 1, 1 *προειλόμην*: *προειλάμην*, 2 *διὰ Δαμᾶ . . Σωτίωνος*: *δι' ἀδαγμα . . Ζωτ.* 3, 4 *κατερείπου . . κατέσφαττεν*: *κατερρίπου . . κατασφάττει*, 3, 10 *ἐκκρεμής*: *ἐκ κρεμνῆς*, 4, 2 *ὅς καί*: *ὡς καί*, 7, 1 *ἀπ' ἐμαυτοῦ*: *ἀφ' ἑαυτοῦ*, 8, 2 *ἀπιστοῦντας*: *ἀπειτοῦντας*, 9, 3 *σαββατίζωμεν*:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

E codice Vaticano codicem Barberinum erutum esse iam supra vidimus. Eundem autem archetypum habent codices Ottobonianus, Florentinus, Parisinus uterque, et Ottobonianus ex exemplari Vaticano ipso descriptus est. Accuratissime enim cum eo concinit eiusque vitia quoque minutissima exhibet [1]). Altera ex parte nonnumquam ab eo discedit [2]). Sed dissensus rarissimus est et facillime inde explicatur, quod librarius exemplar haud recte legit.

σαββατίζομεν, 9, 3 νόμου: νόμον, 9, 3 ἕωλα; ἕωλα, 10, 2 καλῆται: καλεῖται, 11, 2 ἐξοκείλασιν: ἐζωκίλασιν, 13, 1 ἀξιονίκου: ἀξιοπλόκου.

1) Eiusmodi lectiones sunt hae: Trall. 6, 2 γλυκία codd. Vat. Ottob.: γλυκεία ed. nostra, 6, 3 ἀγαθῶς: ἀγαθός (corr. = corrector codicis Ott.) 6, 4 δ': δέ, 7, 1 τίθεσθαι superscripto ε super αι: τίθεσθε, 7, 1 λυμαινομαίνου: λυμαινομένου, 7, 2 ἀλαζωνίαν: ἀλαζονείαν, 7, 3 χεῖρον: χείρων (corr.), 8, 1 φησάμενος: φεισάμενος (corr.), 8, 2 ἠγάπησεν: ἠγάπ., 8, 2 παράσχειται: παράσχηται (corr.), 8, 3 βλασφημῆται (post διδασκαλία): βλασφημεῖται, 10, 1 γεγενεῖσθαι: γεγενῆσθαι (corr.), 10, 4 ὁμηλίας: ὁμιλίας (corr.), 10, 5 ἐμαστηγώθη: ἐμαστιγώθη (corr.), 10, 7 οὐκ ἕξει: οὐχ ἕξει (corr.), 11, 1 Σίμονα: Σίμωνα, 11, 2 ψευδονύμους: ψευδωνύμους, 12, 3 ὦ: ὢ (corr.), 12, 3 χρίζοντος: χρῄζοντος (corr.), 13, 1 Σμυρνέων: Σμυρναίων, 13, 1 ὧν: ὤν (corr.), 13, 3 ὀνέμειν: ὀναίμην (corr.) — Magnes. 1, 3 ἐάση: ἐάσει, 3, 3 ἐνενήκοντα ἔτη: ἐνενηκονταετῆ (corr.), 3, 4 τεμένει: τεμένη (corr.), 3, 4 ψευδ' ἱερεῖς: ψευδιερεῖς, 3, 4 ἀπαταιῶνας: ἀπατεῶνας, 3, 6 καταφρονεῖτο: καταφρονείτω, 3, 8 παρελογήσαντο: παρελογίσαντο, 3, 9 Ἀβιρῶν: Ἀβειρών, 3, 10 Ἀβεσαλώμ, Ἀβεσσαλώμ, 3, 10, διομοίαν: δι' ὁμοίαν, 5, 2 ψευδόνυμον: ψευδώνυμον (corr.), 5, 2 οὐκ ὑπό: οὐχ ὑπό (corr.), 6, 1 ἠγάπησα: ἠγ. (corr.), 6, 2 μὴδείς: μηδείς, 6, 2 μὴδέν: μηδέν, 6, 2 ἐνώθητε: ἑν. (corr.), 9, 1 Ἀβραάμ (sic semper): Ἀβρ., 9, 1 ἠγαλλιάσατο: ἠγ. (corr.), 9, 3 ἰδρότητι: ἱδρότητι (corr.) vel potius ἱδρῶτι, 9, 3 μεμετριμένα: μεμετρημένα (corr.), 9, 3 ὀρχίσει: ὀρχήσει (corr.), 9, 5 χρηστέμποροι: χριστ. (corr.), 9, 5 χρηματολέλαπαις (corr. superscripsit ε super παις): -λαίλαπες, 10, 4 λιθόδης (corr. λιθώδης): λιθώδεις, 11, 2 γεννόμενον: γεννώμενον (corr.) vel potius γεννωμένῳ, 11, 2 ὁμηλίας: ὁμιλίας (corr.), 12, 2 δέδεμε: δέδεμαι (corr.). Similia exempla etiam ex aliis epistulis permulta afferri possunt. Sed vereor, ne iam nimis multa proposuerim. Cf. adnot. 2 p. XXXVI.

2) Trall. 7, 1 ἑαυτοῦ Vat.: αὐτοῦ Ottob. — Magn. 3, 5 τὸ νέον: τὸν νέον, 12, 1 ὧν: ὤν (pro ὦ) — Philipp. 3, 1 μόνον: μόνος, 4, 2 ἤ: εἰ, 7, 3 ὅτι: om, 8, 2 νηπιοκτόνον: νηπιοκτόνων, 7, 4 τὸ (pro τοῦτο): om — Smyrn. 3, 5 αὐτῶν: αὐτόν, 10, 3 οὐδὲ ἐπησχύνθητε: om — Antioch. 7, 1 ὑμετέραν: ἡμ., 11, 3 φόνου: φθόνου — Eph. 9, 1 ψευδολόγον: ψευδολόγων — Rom. 4, 1 κωλύσητε: κολ., 4, 3 μάται: μάταιον, 6, 1 αὐτοῦ: αὑτοῦ, 7, 3 τοῦ: Ἰησοῦ τοῦ.

Reliqui codices non quidem e Vaticano ipso transscripti sunt, sed duo, scilicet Florentinus et Parisinus Supp. gr. 341, ex exemplari Ottoboniano fluxerunt, unus, Parisinus alter, ex eius apographo Florentino. Librarius codicis Florentini non adeo accurate quidem exemplar propositum depinxit ac scriptor codicis Ottoboniani, sed potius plura mutavit vel emendavit [1]). Nihilominus codex Florentinis saepissime et in rebus minutissimis cum Ottoboniano facit, ita ut non solum eiusdem familiae cum eo, sed potius ex eo descriptus esse putandus sit [2]).

---

1) Eiusmodi lectiones sunt: Trall. 5, 2 *εὐαγγελικάς* Flor.: *ἀγγελικάς* Ottob., 6, 1 *λέγητε*: *λέγετε*, 6, 2 *ἀγαθός* (o* = corrector cod. Ottob.): *ἀγαθῶς*, 6, 3 *μὲν νόμον*: *δὲ ν.*, 7, 2 *ἀπόθησθε* (o*): *ἀπόθεσθε*, 7, 2 *ἔστιν ὑμῖν*: *ὑμῖν ἐστίν*, 7, 5 *τούτων* (o*): *τοῦτον*, 8, 1 *φεισάμενος* (o*), *φησ.*, 9, 1 *ἐκ Μαρίας*: *τοῦ ἐκ Μ.*, 9, 4 *ᾄδου*: *ᾄδην*, 9, 5 et 10, 6 *ἀπὸ τῶν νεκρῶν*: *ἐκ τ. ν.*, 10, 4 *ἔχον* (o*): *ἔχων*, 10, 4 *ἐκυοφορήθη* post *ἡμεῖς*: ante *ὡς καί*, 10, 4 *χρόνων*: *χρόνον* (?), 10, 5 *ἐῤῥαπίσθη*: *ἐραπίσθη*, 10, 5 *οὐδὲ φαντασία*: *οὐ φ.*, 11, 1 *φεύγετε* (o*): *φεύγεται*, 11, 2 *καὶ γὰρ* (o*): *οὐ γάρ*, 11, 3 *καὶ τὰ* (o*): *καὶ τόν*, 12, 3 *ὢ* (o*): *ὦ*, 12, 3 *χρῄζοντος* (o*): *χρίζ.*, 13, 1 *ἡμῶν*: *ὑμῶν* — Magnes. 2 *ὑποτάσσεται* (o*): *ὑποτάσσετε*, 3, 1 *οὐ* (o*): *οὓς*, 3, 3 *παιδάριον ὄν* (o*): *π. ὅν*, 3, 5 *μοχθηρός*: *μοχθηράν*, 3, 7 *παραλογίσασθαι*: *-λογισθῆναι*, 3, 10 *δι' ὁμοίαν* (o*): *διομοίαν*, 5, 3 *ποτὲ μέν*: *τότε μέν*, 5, 4 *ἔχωμεν*: *ἔχομεν*, 6, 1 *ἠγάπησα*: *ἠγ.*, 7, 2 *συνέρχεσθε* (o*): *συνέρχερθαι*, 8, 1 *μύθοις* (o*?): *μύθους*, 9, 1 *ἠγαλλιάσατο* (o*): *ἠγ.*, 9, 3 *σαββατίζωμεν* (o*): *σαββατίζομεν*, 9, 3 *ἕωλα*: *ἕολα*, 9, 3 *μεμετρημένα . . . ὀρχήσει* (o*): *μεμετριμένα . . ὀρχίσει*, 9, 5 *ἦν* (o*): *ὢν*, 10, 1 *παρατηρήσῃς*: *-ρήσῃ*, 10, 2 *καλῆται*: *καλεῖται*, 10, 2 *οὐ*: *οὐ γάρ*, 10, 3 *ζήμην* bis: *ζύμην*, 11, 2 *γεννώμενον* (o*): *γεννόμενον*, 11, 3 *ἐπιστάντα* (subnotato *επι* et in marg. *ὑποστ.*): *ὑποστάντα*, 11, 4 *ὑμῶν* bis: *ἡμῶν*, 13, 1 *κατευοδοθήσεται*: *-ωθήσεται*, 14, 2 *ἑνωμένης* (o*): *ἐν.*, 15, 1 *καὶ αἱ*: *καί*. Ex reliquis epistulis hae lectiones exscribantur: Tars. 3, 1 *εἰμί*: *εἰ μή* — Philipp. 4, 2 *κάλων* (o*): *καλόν*, 7, 3 *βαίνεις* (o*): *βαίννεις*, 9, 2 *ἐπίσις* (i. e. *ἐπ' ἴσης*): *ἐφ' ἴσις* — Philad. inscr. *οἰκοδομίας*: *οἰκοδομή* — Polyc. 6, 2 *δεσέρτωρ* (o*): *δεσέλτωρ*, 6, 2 *δεπόσιτα* (o*): *δὲ ποσιτά*. Cum corrector codicis Ottoboniani saepe cum librario exemplaris Florentini faciat, fortasse coniciat quispiam, illum cum hoc eundem esse. Animadvertat autem, illum haud raro lectionem perversam emendasse, ubi hic eam recepit, ex. gr. Magn. 10, 2; Tars. 5, 2; 6, 1; Philad. 10, 7.

2) Exceptis lectionibus, quas in nota praecedente exscripsi, lectiones supra p. XXXV n. 1 enumeratae fere omnes hic iterari possunt. Quae cum ita sint, sufficit nonnullas alias commemorare: Trall. 7, 1 *τῆς σκοπιᾶς* Ottob. Flor.: *τῇ σκοπιᾷ* ed. nostra (Flor. in marg.), 7, 4 *γενόμενον*: *γιν.*,

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Cum codex Ottobonianus Vaticano simillimus sit, fortasse conicias, exemplar Florentinum ex hoc vel archetypo, non ex illo vel apographo derivatum esse. Sed consideres velim, omnibus locis, quibus codicem Ottobonianum a Vaticano discedere supra vidimus, codicem Florentinum cum illo, non cum hoc concinere.

Codex Parisinus 937 proxime ad Florentinum accedit. Non desunt quidem lectiones variae, et nonnullis locis vix te fugere potest, librarium non tam errasse in legendo quam de industria mutasse [1]). Paucissimis locis codex etiam cum exemplari Ottoboniano contra Florentinum facit [2]). Altera autem ex parte lectiones plurimas exhibet, quibus codex Florentinus ab Ottoboniano discedit [3]), ita ut dubium non sit, eum ex illo fluxisse.

Fons codicis Parisini alterius est exemplar Ottobonianum. Caret enim lectionibus, quae codicis Florentini propriae sunt [4]),

---

7, 4 *Ἀνάκλητος*: *Ἀνεγκ.* — Magn. 2 *διάδαγμα* (O) vel *διὰ δάγμα* (*γ* subnot. F): *διὰ Δαμᾶ*, 3, 3 *Ἠλί*: *Ἠλεί*, 3, 4 *κατεμπίπρα*: *κατεπίμπρα*, 3, 5 *πεπαλαιομένον*: *-ωμένος*, 9, 2 *δυνησώμεθα*: *-σόμεθα*, 9, 3 *ἀργίαις*: *ἀργείαις*, 10, 2 *πρῶτος*: *πρώτως*, 10, 4 *τε πάντες*: *πάντες* — Tars. 1, 1 *βιβροσκόμενος*: *βιβρωσκ.*, 2, 2 *ἤξατε* (O) vel *ἤξατε* (F): *εἴξατε*, 5, 2 *ὑπετάγει*: *ὑπετάγη*, 6, 1 *ἐποίη* (superscripto *ει* super *η* in F): *ἐποίει*, 7, 2 *ἐγείγερται*: *ἐγήγερται*, 7, 2 *ἐλεηνότεροι*: *ἐλεειν.* — Philipp. 3, 3 *γεγέννηται*: *γεγένηται*, 4, 2 *ἐπαίσθετο* (*ἐπαίσθαιτο* O): *ἐπῄσθετο*, 5, 3 *ἐνανθρωπίσει* (*-πίση* O): *ἐνανθρωπήσει*, 6, 3 *προσποιεῖ*: *-ποιῇ*, 7, 3 *λέλυθας* (superscripto *η* super *υ* in F): *λέληθας*, 8, 4 *ἡλιγγιᾶς* (*ἡλ.* O): *ἰλιγγιᾶς*, 9, 1 *πεινῶντι*: *πεινῶντα*, 11, 3 *πρωτοπλάσταις*: *-στοις*, 14, 1 *Βητάλιον*: *Βιτάλιον*.

1) Cf. Trall. 9, 4 *ᾅδην* Par.: *ᾅδου* Flor., item Magn. 3, 9, Trall. 9, 6 *τὸ δὲ σάββατον . . καὶ ἡ κυριακή*: *τὸ σάββατον . . ἡ κυριακή*, Magn. 3, 2 *κατήλεγξε*: *ἀπήλεγξε*, 8, 1 *τὰ πάντα καινά*: *καινὰ τὰ π.*, 10, 4 *εὐλογήθησαν*: *ἐνευλογήθησάν τε*.

2) Cf. Trall. 10, 4 *ἔχων* Par. Ottob.: *ἔχον* Flor., Magn. 3, 5 *μοχθηράν*: *μοχθηρός*, 9, 3 *ἕολα*: *ἕωλα*.

3) Cf. supra p. XXXVI n. 1. Addo nonnullos alios locos, ubi Florentinus et Parisinus contra Ottobonianum faciunt: Philipp. 1, 3 *καί*: *καὶ διὰ πάντων καί*, 11, 2 *κυρίου*: *δεσπότου* — Smyrn. 6, 3 *δεδεμένων*: *δεδεμένον* — Polyc. 7, 1 *Χριστοῦ*: *θεοῦ* — Ant. 2, 3 *κύριος ὁ θεός*: *κύριος*, 7, 1 *παρακαταθήκην*: *παραθήκην* (item Her. 7, 2) — Her. 4, 1 *ἀνέθρεψαν*: *ἐξέθρεψαν*, 7, 2 *δοθέντων*: *δοχθέντων* — Eph. 4, 2 *γενέσθω*: *γένεσθε*, 6, 2 *εὐταξίαν ὑμῶν*: *εὐταξίαν*, 8, 2 *ἀπιστίας*: *ἀπιστίας, οὐδὲ ἡ ἀπιστία τὰ τῆς πίστεως*.

4) Cf. Trall. 9, 1 *τοῦ ἐκ Μαρίας* Par.: *ἐκ Μ.* Flor., 9, 4 *ᾅδην*: *ᾅδου*,

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

et cum Ottoboniano in iis concinit, quibus hic a Vaticano discedit [1]). Exhibet autem non solum eas codicis illius lectiones, quas prima manus scripsit, sed etiam eas, quae a secunda manu profectae sunt [2]). Unde apparet, eum e codice Ottoboniano correcto descriptum esse.

Quae cum ita sint, stemmata codicum [3]), quae ex exemplaribus Monacense et Vaticano originem traxerunt, haec sunt:

Monacensis		Vaticanus	
Apographum Pacei = editio Dillingiana		Ottobonianus	
Codex Nydpruccianus vel editio Tigurina	Editio Moreliana	Florentinus	Parisinus S. gr. 341
	Cod. Bodleianus	Parisinus 937	

Alterius classis codices sunt:

1) Florentinus, Biblioth. Laurentianae plut. LVII n. 7, in 4⁰, membranaceus, fol. 252, saec. XI [4]), initio ac fine mutilus. Insunt fol. 242—252 Ignatii et Pseudoignatii epistulae, ante has epistulae aliorum patrum, praesertim Athanasii, Basilii M., Gregorii Nazianzeni. Cum autem illae iam in epistula ad Tars. 7, 3 desinant, codex praeter fragmentum istius epistulae duas tantum Pseudoignatii epistulas continet, scilicet epistulas Mariae et Ignatii mutuas. Ab aliquot viris descriptus est, primum in usum Isaaci Voss, et apographum a Luca Hol-

---

9, 5 et 10, 6 *ἐκ τῶν νεκρῶν*: *ἀπὸ τ. ν.* — Magn. 5, 3 *τότε μέν*: *ποτὲ μέν*, 13, 1 *πρεσβυτερίου*: *-τέρου* — Philipp. 11, 2 *δεσπότου*: *κυρίου*.

1) Cf. supra p. XXXV n. 2.

2) Cf. Magn. 1, 3 ὃς Paris. et corrector cod. Ottob.: ὡς Ottob. prima man., 2 *ὑποτάσσεται*: *ὑποτάσσετε*, 7, 1 *ἀπ' ἐμαυτοῦ*: *ἀφ' ἑαυτοῦ*, 9, 3 *σαββατίζωμεν*: *σαββατίζομεν*, 9, 3 *ἕωλα*: *ἕολα*, 10, 1 *παρατηρήσῃς*: *-ρήσῃ*, 10, 2 *πρώτως*: *πρῶτος*, 11, 2 *γεννώμενον*: *γεννόμενον*, 15, 1 *καὶ αἱ*: *καί* — Philipp. 7, 2 *νομοθετεῖς* (in marg.): *-θέτης*, 9, 2 *ἐπ' ἴσης*: *ἐφ' ἴσις*, 11, 2 *ἐφέλκῃ*: *ἐφέλκει*, 11, 4 *αἰσθητῶν*: *ἐσθητῶν* — Philad. inscr. 2 *ἐστήριξεν*: *ἐστήρισεν*, 3, 2 *προσδέχεσθε*: *προσδέχεσθαι*, 7, 2 *λέγον*: *λέγων*, 8, 2 *ἐρίθειαν*: *ἐρίθιαν*, 8, 2 *χρηστομάθειαν*: *χριστομάθιαν*, 9, 1 *κρείσσων* : *κρείσσω* — Polyc. 6, 2 *δεσέρτωρ*: *δεσέλτωρ*, 6, 2 *δεπόσιτα*: *δὲ ποσιτά*, 8, 1 *ἄξιοι ὄντες*: *ἄξιος ὤν*.

3) Cf. *Theol. Quartalschrift* 1880 p. 629 sqq.

4) Cf. Bandini, Catal. codd. gr. Bibl. Laur. II p. 348.

stenio confectum adhuc exstat. Dressel plures locos inspexit vel per alios inspiciendos curavit. Ego eum diligenter contuli.

Casanatensis G. V 14, in 4°, chartaceus, saec. XVI [1]). Est miscellaneus et praeter varia aliorum patrum scripta Ignatii epistulas plane easdem continet, quae sunt in codice Florentino modo laudato, e quo eum descriptum esse iam Dressel [2]) et Zahn viderunt. Ille primus codicem inspexit. Ego denuo eum contuli.

3) Barberinus IV, 14, olim num. 504, in 4°, chartaceus, saec. XVII. Continet easdem Ignatii et Pseudoignatii epistulas atque codex Florentinus, et ex hoc a Luca Holstenio descriptus est. Dressel codicem contulit.

4) Barberinus V, 7, in 4°, chartaceus, saec. XVII. Post Polycarpi et Barnabae epistulas exhibet Pseudoignatii epistulas ad Magnesianos, Philadelphenos, Trallianos, Mar. ad Ignatium, Ign. ad Mariam, ad Tarsenses usque ad 7, 3. Librarius codicis est Lucas Holstenius. Codicem hucusque nemo contulisse videtur. Neque ego eum accuratius inspicere volui, cum haud dubie ex aliis libris adhuc exstantibus originem trahat, scilicet e Vaticano 859 et Florentino seu Laurentiano p. XXXVIII descripto.

Quae cum ita sint, quatuor tantum vel, si codicem Regium 30 quoque numeraveris, quinque codices graeci ad textum constituendum tanquam testes adhiberi possunt. Neque tamen hi soli fontes sunt, ex quibus textus hauriendus est. Accedunt versiones veteres, latinae duae et armeniaca. Quarum versio latina, quam textui graeco adiungimus, plurimum valet; omnes enim epistulas prima excepta continet, cum ceterae epistulas suppositicias tantum exhibeant, latina praeter epistulas interpolatas etiam epistulam ad Philippenses omiserit, armeniaca non e textu graeco, sed e versione syriaca confecta sit. Debemus illi plura, quae in exemplaribus graecis aut evanuerunt aut corrupta sunt. Cf. Trall. 4, 1. 2; Magn. 2; 12, 3; Philad. 11, 1; Eph. 5, 2; 9, 3; 11, 2. Attamen ipsa caute ducenda

1) Dressel p. LXI eum saeculo XV adscribit.

2) Attamen hic sententiam non retenuit. Postea putavit, utrumque codicem ex eodem vetustissimo archetypo, per ambages quidem, emanasse.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

est. Cum interpres exemplar graecum nequaquam semper accurate expresserit, sed saepe nonulla aut omiserit aut addiderit, ibi tantum fides ei adhibenda est, ubi libros graecos corruptos esse evidenter apparet. Reliquis locis autem testes graecos sequamur oportet neque imitemur editorem Tigurinum, qui hos saepius interpreti postposuit.

Inter se ipsos quidem codices graeci non valde differunt, et ad textum constituendum suum quisque confert. Palma autem haud dubie ei danda est, e quo epistulae primum editae sunt, scilicet Monacensi, olim Augustano. Itaque hunc praecipue, prout fieri potuit, secutus sum. Lectiones codicum variantes diligenter notavi. Versionum autem non semper ratio reddenda esse videbatur, sed tum tantum, cum aut lectionem rectam confirmant aut duae vel tres idem tradunt. Ut lector facile videat, quae sint Pseudoignatii, ea, quae sunt Ignatii et iam in primo volumine leguntur, characteribus minoribus expressi.

Sigla, quibus in hac parte usus sum, haec sunt: A = versio armeniaca; c = cod. Constantinopolitanus; m = cod. Monacensis; r = cod. Regius, v = cod. Vaticanus; G^1 = cod. Florentinus (plut. LVII n. 7); G^2 vel (sc. in iis epistulis, quae in G^1 non leguntur) G = Corpus pseudoignatianum vel codices c m r v; L = versio latina unica (sc. in epistula Mariae ad Ignatium L^1, in epistulis interpolatis et ad Philippensenses = L^2); L^1 = versio latina collectionis G^1; L^2 = versio lat. collectionis G^2; LL = utraque versio; D = ed. Dresseliana; Z = ed. Zahniana.

V.

Scriptura, quae inscribitur L a u s H e r o n i s, in omnibus codicibus, qui Pseudoignatii epistulas latine versas exhibent quique supra p. XVII sqq. descripti sunt, his adiuncta est. Quae cum ita sint cumque scriptura hucusque nusquam in codice graeco inventa fuerit, eam ab interprete Pseudoignatii latino exortam esse conicere licet, neque versimile est id, quod Baronius (ann. 110, 8) putavit, eam a Graeco confectam esse.

Primus eam Baronius (ann. 110, 9) typis expressit et quidem e codice Vaticano. Quem Zahn [1]) eundem esse suspi-

1) Ignatii et Polyc. epp. p. 297 not.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

catus est atque eum, qui inter codices Palatinos in Bibliotheca Vaticana adhuc asservatur. Vix recte. Lectiones alium codicem produnt et codices Palatini Baronii tempore nondum Romam translati fuerunt. Neque vero idem est cum altero codice vel Regio, qui in eadem Bibliotheca adhuc exstat, cum hic etiam seriore tempore Romam pervenerit ac lectiones etiam magis a textu Baronii discedant. Codex potius evanuisse videtur.

Textum Baronii Halloix [1]) repetiit, nonnullas lectiones mutans. Codices denuo inspexerunt Usher [2]) et Dressel [3]). Zahn lectiones ab editoribus prioribus publicatas inter se comparans textum recensuit. Editiones horum trium virorum maximopere concinunt. Mihi quoque fere nihil emendandum erat.

VI.

Sub nomine Ignatii tres denique epistulae latine circumferuntur, quarum duae Ioanni apostolo missae sunt, una b. Mariae virgini, iisque adiuncta est responsio, quam haec Ignatio dedisse dicitur. De aetate et indole istarum quatuor epistularum iam in Prolegomenis ad Ignatii epistulas c. 3 (Vol. I p. LIV) nonnulla dixi. Pauca hic addenda sunt. Cotelier (cf. not. ad Philipp. c. 14) in Catalogo Manuscriptorum ecclesiae S. Petri Bellovacensis ita legit: *Epistulae duae aut tres B. Ignatii martyris ad B. Mariam virginem et ad S. Ioannem evangelistam, quae inventae fuerunt Lugduni tempore concilii Innocentii papae IV et de Graeco in Latinum conversae.* Epistulae igitur iam saeculo XIII legebantur. Idem probat codex Sangallensis. Codex Parisinus 2049 eas iam saeculo XII exstitisse testatur. Num a Graeco exaratae sint, adhuc mihi dubium est.

Epistulae primum Parisiis anno 1495 ad calcem libri, qui inscriptus est: Vita et processus S. Thomae Cantuarensis martyris super libertate ecclesiastica, typis editae sunt [4]). Alteram editionem instituit Symphorianus Champerius Coloniae

1) Illustr. eccl. or. script. I p. 338.

2) Polyc. et Ign. epp. p. 191 sq.

3) Patr. apost. opp. p. XXI sq.

4) Cf. Usher, Polycarpi et Ign. epist. p. CXLII. Cureton, Corpus Ignatianum p. I sq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

a. 1536 idemque epistulas illis epistulis pseudoignatianis praemisit, quas Iacobus Faber primus publicaverat, ita ut cum his unam collectionem facere viderentur [1]). Textus utriusque editionis cum haud parum inter se differant, e diversis codicibus fluxisse videntur. Qui autem hi codices sint, equidem non potui comperire et fortasse plane erui nequit.

Champerii textus saepe repetebatur, ex. gr. in Basiliensium Micropresbytico a. 1550. Novam editionem paravit Usher. Praeter priores editiones quatuor codices adhibuit, scilicet Montacutiensem et Caiensem iam supra (p. XXII) memoratos, qui epistulas Ignatii genuinas et ficticias exhibent, et duos alios, quos Oxoniae invenerat, alterum in Collegio Lincolniense, alterum in Collegio Magdalenense. Num hic idem sit cum illo Magdalenense, qui versionem epistularum pseudoignatianarum latinam continet, non indicavit. Eius textum repetierunt Cotelier et Clericus, praetermissa Mariae epistula ad Ignatium Cureton et Dressel. Hoc denique tempore textum recensuit Zahn. Cum autem codicibus plane destitutus esset, fieri non potuit, ut nonnunquam de recta via decederet. Saepius textum Usserianum mutavit, ubi non erat mutandus.

Equidem rem non eo usque producere potui, quo volui. Attamen non plane frustra laborasse mihi videor. Textum Zahnianum pluribus locis emendavi. Codices, quos inspicere mihi licuit, hi sunt:

1) Parisinus latinus (Bibl. Nat.) 2049, membranaceus, in fol., saec. XII. Continet fol. 226 Ignatii et Mariae epistulas mutuas. Signavi a.

2) Parisinus lat. 3522 A, membranaceus, in quarto, saec. XIV. Epistulae [2]) leguntur fol. 90—91 et quidem Ignatii et Mariae epistulae mutuae ante Ignatii epistulas ad Ioannem. Signavi b.

3) Parisinus lat. 5030, membranaceus, in octavo, saec. XV. Epistulae exstant fol. 428. Signavi d.

---

1) D. Dionysii Carthus. super S. Dionysii Areopag. libros commentaria. Fol. 358 sq.

2) Ubi contrarium non indicatur, omnes quatuor epistulae intellegendae sunt.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

4) Parisinus lat. 3159, chartaceus, in octavo, saec. XV. Continet fol. 6[b] Mariae epistulam ad Ignatium. Signavi e.

5) Parisinus lat. 4154, chartaceus, in quarto, saec. XV. Epistulae leguntur fol. 214 sq. Signavi f.

6) Sangallensis lat. 454, membranaceus, in folio, saec. IX. Exhibet epistulas pag. 368 ab alia manu saec. XIII scriptas [1]). Signavi g.

7) Oxoniensis Bibl. Bodl. Canon. lat. 93, membranaceus, in quarto, saec. XII. Continet Senecae tragoedias. Foliis quatuor prioribus a manu seriore scripta alia leguntur, fol. 3 epistula Pseudoignatii ad Ioannem altera atque epistulae eiusdem et b. Mariae virginis mutuae. Signavi o.

Lectiones horum codicum una cum aliis, quae cognitae sunt, in usum meum converti. Lectiones autem codicum, quos Usher manibus tractavit, exscribere nolui. Textum solum Usserianum indicavi eumque signavi U, textum Zahnianum Z.

MARTYRIUM S. IGNATII VATICANUM.

Nescimus, quis haec Acta scripserit, neque accurate definiri potest, quo tempore confecta sint. Certum autem est, ante saeculum IX ea exarata esse. Namque iam Ado [2]) Martyrium latinum a Bollandistis editum cognitum habuit, in quo illa cum Actis Colbertinis in unum conflata sunt. Usher [3]) putavit, Bedam Venerabilem quoque Martyrium illud manu versasse. Sed martyrologium Bedae nomen prae se ferens, in quo fere eadem de Ignatii passione legimus ac in martyrologio Adonis, spurium est [4]).

Exstat Martyrium in duobus codicibus graecis et in duabus versionibus.

---

1) Cf. G. Scherrer, *Verzeichniss der Handschr. der Stiftsbibl. von St. Gallen* 1875 p. 149. Falsus est Scherrer dicens, epistulas etiam in codicibus Einsiedlensibus 266 et 665 exstare.

2) Lib. de festivitatibus SS. apost. Migne, Patr. lat. t. 123 p. 191.

3) Ignatii et Polyc. Mart. Praef. p. 2.

4) Cf. Migne, Patr. l. t. 123 p. 483. Giles, *The miscell. works of Ven. Bede* IV p. IV.

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Alter codex est Vaticanus gr. 866, membraneus, in folio, saec. X vel XI, in foliis 394 Martyria et Vitas Sanctorum exhibens. In foliis 184 (hic legitur inscriptio colore rubro facta) — 188 inest Martyrium S. Ignatii. Primum ex hoc codice integrum editum est a. 1857 ab Alberto Dressel [1]), quamobrem Martyrium Vaticanum appellari solet. Editor diligenter quidem suo munere functus est; nihilominus autem nonnulla mihi reliquit, qui codicem denuo excussi. Legitur enim 1, 1 ἐνυπατία h. e. ἐν ὑπατίᾳ (non ἐνυπατίας), 2, 4 ὀφεληθήσομαι (non ὄφελος θήσομαι), 2, 5 θύον τοις θεοῖς, h. e. θύοντα θεοῖς (non θύοντα), 5, 5 οἱ ταῦτα σεβόμενοι, ἐπιρρήτους, οἱ προσκυνοῦτες (non ταῦτα οἱ σ., ἀπορρήτους, προσκ. sine articulo), 6, 4 ἡ ante σύμπασα, 6, 5 ἀδιαψεύστῳ (ἀδιαψεύστᾳ), 10, 7 ὑπέμεινεν (ὑπέμενεν), 10, 8 στέγειν (στέργειν), 11, 3 ἃ τὸν (αὐτόν), 12, 1 πρὸς θεὸν (πρ. θεοῦ). Alia, quae Dressel haud recte legit, in notis criticis afferam. Hoc loco addo, codicem scripturae vitiis, inprimis ex itacismo ortis, scatere et iota subscriptum ubique deesse.

Alter codex est Oxoniensis Biblioth. Bodl. Laud. 69, membraneus, in folio, saec. XI, foliorum 324, inter alia Martyria et Vitas Sanctorum Martyrium S. Ignatii in fol. 245—255 continens. Codicem iam Usher [2]) manibus tractavit et aliquot locos exscripsit; totum ego contuli. Diligentissime scriptus est et vitia scripturae rara sunt.

Versiones non hoc Martyrium quidem ipsum continent. Constant potius e duobus Martyriis, Colbertino et Vaticano, et qui ambo in unum conflavit, nonnullos locos omisit. Sed exhibent paene omnia, quae in illo sunt.

Versio latina primum integra edita est a Bollandistis (Act. SS. Febr. t. I p. 29—33). Denuo in hoc libro editur. De ratione, quae inter eam intercedit ac Martyria duo graeca, e quibus confecta est, cf. infra p. XLIX.

Versio armeniaca item, sed alio modo e duobus illis

1) Patrum apost. opera (Lipsiae) p. 368—375. Editio secunda curata a Theodoro Zahn 1876. Aliquot emendationes proposuit Hollenberg in *Theol. Studien und Kritiken* 1881 p. 311—313.

2) Ign. et Polyc. Martyria. Praef. p. 2 et Not. p. 45 et 55.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Martyriis confecta est. Dum enim Latinus duo inter Traianum et Ignatium colloquia habet, unum cum Martyrio Colbertino Antiochiae et alterum cum Martyrio Vaticano Romae factum, Armeniacus unum statuit idque Antiochiae ac praeterea multa de suo addit, cum ille ea tantum exhibeat, quae in exemplaribus graecis legit. Primus versionem prelo submisit I. B. Aucher[1]), denuo I. H. Petermann[2]).

Codices graeci haud parum inter se discrepant et facile cognoscis, Vaticanum satis neglegenter conscriptum plura omisisse (cf. inprimis 2, 5; 3, 3; 4, 4; 5, 2. 3; 6, 1. 3; 7, 7; 9, 1, 7; 10, 1. 5. 6; 11, 3), alia minus recte tradidisse (cf. 2, 3. 6; 3, 5; 4, 2; 5, 5; 6, 5; 8, 2; 9, 4; 10, 7; 12, 1. 3). Codex Oxoniensis igitur permultum ad textum restituendum confert eumque saepissime Vaticano anteponendum esse versiones ostendunt, easdem cum ipso lectiones exhibentes. Attamen caveas, ne nimiam ei habeas fidem. Diligenter enim eum inspicientem et cum ceteris testibus comparantem haud te fugiet, librarium aut nostri exemplaris aut alius eiusdem familiae plura de industria mutasse, cum codex Vaticanus tali suspicione careat. Quae cum ita sint, versionum magna ratio habenda est idque iure ac merito, cum exemplaria graeca aetate superent. Generaliter itaque ea lectio recipienda mihi visa est, cui aut ambae versiones patrocinantur aut altera deficiente una; ubi ambae desunt, Vaticanum Oxoniensi praetuli; ubi ipsae quoque divergunt, eum plerumque codicem secutus sum, a cuius parte stat Armeniacus. Uno loco (11, 3) Latinus solus rectam lectionem conservasse mihi videtur, cum non sit verisimile, martyrologum ea, quae apud Eusebium legit, ita mutasse, sicut testes graeci tradunt. Signavi codicem Vaticanum V, Oxoniensem O, versionem latinam L, armeniacam A.

---

1) Vitae Sanctorum. Venetiis. XII tom. 1810—14.

2) S. Ignatii patr. ap. quae fer. epistolae una cum eiusdem Martyrio. Lipsiae 1849.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

MARTYRIUM S. IGNATII PER SYMEONEM METAPHRASTEN CONSCRIPTUM.

De tempore, quo Symeon Metaphrastes vixit, alii aliud statuerunt. Rectam viam in eius aetate investiganda Leo Allatius [1]) ingressus esse videtur Vitam S. Theoctistae inspiciens, quam revera ab eo exaratam esse testatur Michael Psellus [2]). Qua in Vita (latine apud Surium 10. Nov.) Metaphrastes indicat, se imperatoribus Leone Sapiente et Constantino Porphyrogenito vixisse, proditque insuper, anno 902, quo tempore in Cretam missus esset, ut Arabes ab expeditione contra Thessalonicen dehortaretur, in insula Paro ab anachoreta quodam se ad Vitam illius Sanctae conscribendam admonitum esse. Vixit ergo saeculo IX exeunte et saeculo X ineunte [3]) et tradente Michaele Psello [4]) Constantinopoli oriundus fuit. Cum esset adultus, rei publicae administrandae operam navavit et ad summos gradus ascendit. Inprimis munere logothetae fungebatur. Praeterea literis se dedit ac praesertim Martyria et Vitas Sanctorum collegit redegitque in novam formam. Haud raro quidem definiri nequit, num scriptura eius nomen prae se ferens revera ab eo profecta sit, cum multae ab aliis confectae ei adiudicatae fuerint. Ignatii Martyrium autem opus genuinum esse omnes consentiunt. Unde Metaphrastes hauserit, facile intelleges, si ipsius scripturam cum aliis episcopi Antiocheni Martyriis, scilicet Colbertino et Vaticano, comparaveris.

Primus hoc Martyrium Surius typis expressisse videtur idque latine versum [5]). Cuius versionem cum exemplari graeco

---

1) De Symeonum scriptis. Paris. 1664. Ea huius operis pars, quae ad nostrum Symeonem spectat, exstat in Patrol. gr. ed. Migne t. 114 p. 18—158.

2) Cf. Migne I. c. p. 203. Ode VI.

3) Casimirus Oudin Metaphrasten prius (Supplem. de script. eccl. ed. Paris. 1686 p. 592 sqq.) ad annos 1314—1330, postea (Comment. de script. eccl. II p. 1300 sqq.) ad saeculum XII medium retulit. Sed argumenta, quibus ad sententiam Leonis Allatii refutandam usus est, non sunt valida.

4) Encomium in Metaphrasten. Migne l. c. p. 186.

5) Vitae Sanctorum t. I (1570) p. 758—762.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

collatam emendatamque repetierunt Bollandistae [1]). Textum graecum (una cum versione latina) primus edidit Cotelier e duobus codicibus Parisinis [2]), qui nunc numeris 1490 et 1530 signati esse videntur [3]), denuo Dressel [4]) e tribus codicibus Romanis, duobus Vaticanis et Angelico B. 2. 4, tertio Zahn [5]) ex editionibus prioribus.

Codices, quos mihi licuit conferre, hi sunt:

1) Monacensis 132, saec. XI, membraneus, in folio, foliorum numero 278, fol. 58—70 inter alia Martyria et Vitas Sanctorum Ignatii Martyrium exhibens [6]). Signavi M.

2) Vaticanus 813, anno 1378 absolutus, chartaceus, in quarto, foliorum 321, fol. 304—312 Ignatii Martyrium continens. Signavi R.

3) Vaticanus 815, saec. XII vel XIII, membraneus, in quarto maiore, foliorum 194, fol. 41—51 Acta Ignatii complectens. Signavi V.

4) Baroccianus 192 in Bibliotheca Bodleiana Oxoniae, saec. XIV vel XV, chartaceus, in quarto maiore, foliorum 325, fol. 62—68 Martyrium Ignatii exhibens. Signavi O.

Quorum codicum lectiones omnes accurate notavi. Aliquot locis etiam alios codices hucusque notos respexi, scilicet Parisinos duos et Angelicum [7]). Hunc signavi A, illos Pa et Pb vel, ubi lectio unius tantum notatur, P. Ubi vero libri a me collati ad textum constituendum sufficiebant, illorum codicum rationem non reddidi. Versio Surii latina, cum tot exemplaria graeca exstent, mihi prorsus non respicienda esse videbatur. Altera ex parte versionem latinam textui graeco non adiunxi,

1) Act. SS. Febr. t. I p. 24—28. ed. Venet. 1735.

2) Patr. apost. ed. Clericus 1724 t. II p. 163—170.

3) Codices enim sic signatos Iacobson inspexerat ad textum epistulae Ignatii ad Romanos constituendum.

4) Patr. apost. p. 350—367.

5) Ignat. et Polyc. epp. p. 316—325.

6) Hardt (Catal. codd. mss. gr. Biblioth. reg. Bav.) codicem ad saeculum X refert. Lectiones variantes plurimas iam publicavit Moesinger, Supplementum Corporis Ignat. (1872) p. 21 sq.

7) Hic codex evanuisse videtur. Equidem Martyrium Ignatii per Metaphrastem conscriptum in Biblioth. Angelica anno 1879 non reperi.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

cum Martyrium e duobus aliis compilatum sit, quae in hac editione iam versa sunt.

Alia sigla sunt Cot = Cotelier, D = Dressel, Z = Zahn.

MARTYRIUM S. IGNATII LATINUM.

In eodem codice Parisino, in quo versio latina recensionis epistularum Ignatianarum longioris legitur, et in pluribus aliis codicibus Martyrium Ignatii latinum inveni, cuius initium seu eam partem, quae maxime e Martyrio Colbertino hausta est, Usher [1]) e codice Cottoniano, textum integrum ex vetustissimis libris manuscriptis Bollandistae publicaverunt. Dubitabam quidem, an scriptura denuo edenda esset, postquam Martyria graeca, e quibus conflata est, vulgata sunt. Cum autem editio Bollandistarum quamquam satis fidelis nequaquam plane accurata sit [3]) cumque Martyrium latinum ad textum graecum ipsum restituendum multum conferat, induxi in animum, ut novam editionem instituerem. Codices, qui mihi praesto erant, hi sunt:

1) Parisinus lat. 1639 iam supra p. XVII laudatus. Continet Martyrium fol. 187—189. Signavi A.

2) Parisinus lat. 18301, membranaceus, in quarto, saeculi XI, Martyrium S. Ignatii (fol. 1—18) et Passionem S. Anastasiae exhibens. Signavi B.

3) Parisinus lat. 11756, membranaceus, in folio, saec. XIII, inter multa Martyria et Vitas Sanctorum fol. 164—167 Passionem Ignatii continens. Signavi C.

4) Parisinus lat. 17004, membranaceus, in folio, saec.

---

1) Ignat. et Polyc. Mart. 1647 p. 1—6.

2) Acta SS. Febr. t. I p. 29—33 ed. Venet. 1735.

3) Non ita quidem textui manus intulerunt, ut sensus mutaretur. Attamen textum non semper talem receperunt, qualis in codibus legitur. E. gr. in nullo eorum codicum, quos inspexi, hae lectiones reperiuntur: *Antiochenam* pro *Antiochenorum*, *bonus pastor atque* pro *bonus*, *doctrina assidua* pro *ass. doctr.*, *pussillanimum* pro *pusillanimem* 1, 1 — *inclinaret* pro *inclinaret vel compelleret* 2, 1 — *altera* pro *alia* 5, 5 — *Christi* pro *Dei* 7, 1. Saepe inprimis Bollandistae *Sanctus* vel *episcopus* vel aliam similem vocem posuerunt, ubi in codicibus nihil legitur.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

XII, inter plura Martyria fol. 6—9 Passionem Ignatii exhibens. Signavi D.

5) Parisinus lat. 16732, membranaceus, in folio, saec. XII, praeter alia Martyria fol. 5—8 Ignatii Martyrium continens. Signavi E.

6) Sangallensis lat. 454, supra p. XLIII descriptus. Exhibet post Adonis Martyrologium et duas epistulas pseudocyprianas fol. 343 sqq. Passiones Ignatii, Gereonis, Severini. Signavi G.

Codices Parisini bini, scilicet B et C, D et E, valde inter se consentiunt. D et E adeo concinunt, ut non solum eiusdem familiae esse videantur, sed alterum ex altero descriptum esse conicere liceat. Quae cum vidissem, codicem E non integrum perlegi, sed eos tantum locos inspexi, qui alicuius momenti esse videbantur. Praesumere autem licet, codicem E etiam ibi cum codice D facere, ubi lectio non est notata.

Palma codicibus B et C ferenda est, et Bollandistae, cum hunc vel illum vel alium codicem simillimum ducem secuti essent, editionem probam parare potuerunt. Attamen reliqui quoque libri manuscripti, praesertim codex A, haud parum ad textum constituendum conferunt.

Martyrium ita in capita distribui, ut proxime ad Martyria graeca accedat, e quibus conscriptum est. Capita I et II capitibus I et II Martyrii Colbertini respondent excepto huius versu ultimo. Caput III ea continet, quae in Martyrio Colbertino 2, 9—5, 4 et in Martyrio Vaticano 1, 2—3 leguntur. Capita IV—XIV respondent capitibus II—XII Martyrii Vaticani.

Graece hoc Martyrium hucusque non inventum est, ac dubito, num graece scriptum sit. A Latino potius e Martyriis graecis consarcinatum esse videtur idque ante saeculum IX, cum iam Ado Viennensis plures locos ex eo, praesertim e capitibus 7, 11 et 12, excerpserit[1]).

1) Lib. de festivitatibus SS. Apost. Patr. lat. ed. Migne t. 123 p. 191.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

MARTYRIUM S. IGNATII COLBERTINUM.

Acta martyrii Ignatii, quae denique sequuntur, vulgo Martyrium Colbertinum vocantur, quia codice Colbertino graece traduntur, cui textum graecum epistulae Ignatii ad Romanos debemus. Versio latina aeque fidelis ac barbara ab eodemque interprete confecta ac versio epistularum Ignatianarum exstat in codicibus Montecutiano et Caiensi. Textum graecum in vulgus emisit a. 1689 Theodericus Ruinart, presbyter e Congregatione s. Mauri[1]), post eumque publicaverunt Grabe[2]), Ittig, Smith, Gallandi, Iacobson et alii Ignatii vel Patrum apostolicorum editores. Versionem latinam Iac. Usher a. 1647 typis expressit[3]), eiusque textum Cotelier repetiit. Editionem emendatiorem, codice Caiensi iterum collato, Th. Smith et G. Iacobson instituerunt. Ego quoque codice illo denuo inspecto Martyrium edidi[4]), et postea I. B. Lightfoot[5]). Versionem eiusdem Martyrii syriacam dimidiam edidit Cureton[6]), totam G. Mösinger[7]) et Lightfoot[8]).

Scriptura, postquam pauca de virtutibus Ignatii dicta sunt (c. 1), exponit, Traianum tum temporis omnes Christianos aut diis sacrificare aut mori iussisse et Antiochiae versantem, cum episcopo persuadere non potuerit, ut deos colat, eum condemnasse, ut Romae bestiis tradatur (2), Ignatium vero, pro Deo mori paratum, libenter in urbem profectum ibique passum esse (3—7). Colloquium Traiani et Ignatii igitur secundum haec Acta Antiochiae fit, ibique episcopus etiam capitis damnatur, cum secundum Martyrium quod vocatur Vaticanum Ignatio Romam abducto imperator atque senatus in urbe eum ad deos colendos commovere conentur et ibi condemnent. Quae cum ita

1) Acta primorum martyrum sincera atque selecta. Appendix.

2) Spicilegium II, 9—22.

3) Ignatii Antiocheni et Polycarpi Smyrnensis episcopi Martyria, ab his qui passioni ipsorum interfuerant descripta. Londini.

4) Funk, *Die Echtheit der Ignatianischen Briefe* 1883 p. 195—204.

5) Lightfoot, *The Apostolic Fathers* II (1885) II, 643—652.

6) Corpus Ignatianum p. 222—225, 552—555.

7) Supplementum Corporis Ign. a G. Curetono editi. Oeniponti 1872.

8) *The Apostolic Fathers* II (1885) II, 687—708.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

sint et hoc Martyrium praeter codicem Vaticanum etiam aliis libris manuscriptis tradatur, Lightfoot proposuit, ut Martyrium Colbertinum Antiochenum, Vaticanum Romanum appellaretur.

Acta a comitibus s. martyris exarata esse volunt, scilicet ab Agathopode et Philone (cf. Ign. Philad. 11, 1; Smyrn. 10, 1), ut iam Usher omnibus assentientibus statuit, nec non Croco (cf. Ign. Rom. 10, 1), ut Gallandi[1]) et alii putaverunt. Auctores enim 7, 2 dicunt, sese ea vidisse, quae litteris tradiderint; 5, 4 et 6, 1 narrant prima persona utentes: ἡμεῖς μὲν ἄκοντες ἀπηγόμεθα, indicantes, se rebus gestis interfuisse, et usque ad novissima tempora omnes, qui Ignatii epistulas genuinas putarunt, iis fidem habuerunt, e. g. Usher, Ruinart, Grabe, Tillemont[2]), Pearson[3]), Smith, Cotelier, Gallandi, Lumper[4]), Möhler[5]), Nirschl[6]), I. Chr. Mayer[7]). Posteriorem tantum partem (5, 3 etc.) deficientem in Martyrio, quod legitur in codice Cottoniano, Usher, Grabe[8]) ac pauci alii sub finem saeculi quinti adiectam esse contenderunt. Nostris autem diebus non solum adversarii, sed etiam defensores Ignatii Acta martyrii suppositicia et saeculo quarto exeunte vel saeculo quinto conscripta esse censuerunt, praesertim Uhlhorn[9]), Zahn[10]), Kraus[11]). Hefele quidem et authentiam et integritatem Martyrii defendit, neque vero negavit, argumentis, quae Uhlhorn protulit, illam aliquantulum suspectam reddi ac fortasse paucissima quaedam aut vitio librariorum corrupta aut manibus posteriorum addita esse[12]). Concedendum est, argumenta, quibus

1) Biblioth. vet. Patr. I Proleg. p. LX.
2) *Mémoires pour servir etc. S. Ignace* art. 2 sqq.
3) Vindiciae Ignatianae II c. 12.
4) Historia theol. crit. II, 246 sqq.
5) *Patrologie* p. 408.
6) *Das Todesjahr des h. Ignatius* 1869 p. 1 sqq. *Die Briefe des h. Ign.* 1870 p. 27—30.
7) *Die Schriften der apost. Väter* 1869 p. 203 sq.
8) Spicilegium II, 22 sq.
9) *Zeitschrift f. d. histor. Theol.* 1851 p. 252—257.
10) *Ignatius v. A.* p. 41—56.
11) *Tüb. Theolog. Quartalschrift* 1873 p. 115—134.
12) Patr. apost. ed. IV p. LXXI sqq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Usher et Grabe integritatem impugnaverunt, inania esse. Sed adhuc quaeritur, num Martyrium authenticum sit, et ego non possum non negare. Rationes autem, ex quibus non saeculo secundo ineunte, sed posteriore tempore confectum esse videtur, hae sunt.

Primum Acta veteribus ignota erant. Eusebius non tantum eorum non facit mentionem, sed Polycarpi Martyrium iam vel (ut alii codices habent) etiam circumferri dicens (H. E. IV, 15, 1) satis clare prodit, se eorum notitiam non habuisse. Accedit, quod inter initium Actorum (1, 1; 2, 1) et Eusebii Chronica tantus consensus est, ut auctor illorum ex hoc hausisse putandus sit. Uterque enim de persecutione Christianorum universali loquitur et res Traiano imperante gestas in eodem fere ordine enumerat. Primus Martyrii testis haberi potest Evagrius H. E. I, 16, cuius verba: διὰ τῶν ὑπολειφθέντων ἁδροτέρων ὀστῶν, ἃ πρὸς τὴν Ἀντιόχου ἀπεκομίσθη, ex 6, 5 desumpta esse videntur, ubi legimus: μόνα γὰρ τὰ τραχύτερα τῶν ἁγίων αὐτοῦ λειψάνων περιελείφθη, ἅτινα εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀπεκομίσθη. Sexto igitur saeculo Acta legebantur, ac conicere licet, saeculo quarto exeunte vel saeculo quinto ea conscripta fuisse. Auctor enim Ignatium discipulum Ioannis fuisse contendens narrationem sequitur, qui Eusebio ignota aut ab Hieronymo in Chronicorum versione aut ab alio posteriore sparsa est. Zahn auctorem nonnulla quoque ex homilia in s. Ignatium a Chrysostomo habita hausisse suspicatus est ac contendit, Martyrium ab initio aliter dispositum a quodam, qui orationem illam cognitam habuit, in eam formam redactum fuisse, in qua nunc exstat[1]). Equidem rationem satis firmam non invenio, ob quam ab uno eodemque confectum esse negandum sit.

Tum Acta cum historia et Ignatii et Traiani haud parum pugnant.

1) Si Martyrium audis, Ignatius discipulus Ioannis apostoli (1, 1) et condiscipulus Polycarpi (3, 1) fuit. Ipse autem (Polyc. 1, 1) clare indicat, se episcopum Smyrnaeorum non ante vidisse, quam Romam profectus est, nec quisquam ante saeculum quartum eum apostolum illum audiisse tradit. Hiero-

1) *Ignatius v. A.* p. 44. 49—51.

nymus primus de illo discipulatu refert et quidem in Chronicis; in libro de viris illustribus c. 16 eum silentio praeterit.

2) Martyrium dicit, Ignatium a Traiano Antiochiae commorante condemnatum fuisse. Eusebius vero de iudicio illo imperiali tacet; in Chronicis de morte s. martyris etiam prius refert quam de expeditione Traiani orientali, et verisimillimum est, illum c. ann. 107 passum, hunc autem non ante ann. 113 in Orientem profectum esse. Neque in epistulis Ignatii minimum iudicii illius vestigium deprehendi potest. Ex contrario epistula ad Romanos vix intellegi potest, nisi statuimus, martyrem a proconsule, non ab imperatore damnatum fuisse.

3) Martyrium narrat, Ignatium Seleucia Smyrnam navigasse. Ex epistulis elucet, eum partem Asiae saltem magnam permeasse ac praesertim Philadelphiam transiisse.

4) Martyrio referente persecutio, in qua Ignatius condemnatus est, universalis fuit (2, 1) et duravit adhuc eo tempore, quo s. martyr Romam pervenit (6, 3). Ignatius ipse testatur, ecclesias Asiae pace profunda fruitas esse et Antiochiae persecutionem iam tum temporis desiisse, quo Smyrna Troadem iter faciebat.

Denique nec difficultates praetermittendae sunt, quae interpretibus afferuntur quaeque falsarium magis quam scriptorem genuinum produnt.

1) Auctor vel potius auctores dicunt (7, 1), se spectatores martyrii fuisse, et nihilominus nocte sequente Deum rogant, ut de iis, quae facta sint, ipsos certos reddat. Vix recte nonnulli illa verba de dubio interpretati sunt, num Ignatii martyrium Deo esset acceptum.

2) Si auctores sunt Agathopus et Philo, ut defensores Martyrii unanimes contendunt, cur vocem ἡμεῖς non iam 5, 2. 3 adhibuerunt, cum Troade eos Ignatium convenisse constet? Haud dubie, quia s. martyrem revera non comitati, sed Lucam (Act. 20, 5 sqq.) imitati sunt, ut l. c. denuo (cf. 2, 8) produnt dicentes, Ignatium per vestigia Pauli Romam venire voluisse. Ex eadem causa iter explicandum esse videtur, quod Ignatius fecisse dicitur non Brundusii, sed in portu Romanorum in Italiam appellens vel potius Puteolos appellere volens.

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

3) Denique narratio tota suspicionem movet. Auctores se martyrium descripsisse dicunt, ut tempus innotesceret, quo communio cum s. martyre celebraretur (7, 3), et c. 2 de condemnatione, 3—6, 3 de itinere, 6, 4—7, 1 de morte Ignatii loquuntur. Si autem de martyrio eiusque tempore referre voluerunt, cur tam multa verba de itinere faciunt, tam pauca de martyrio ipso? Si s. martyrem profecto comitati sunt, cur nihil proferunt, quod, si paucissima exceperis, non in epistulis legitur vel facile ex iis concludi potest? Si martyrii tempus tantum indicare voluerunt, quomodo caput 1 intellegendum est, in quo de cura episcopi pastorali maxime agunt? In Martyrio Polycarpi de nulla alia re quam de persecutione ac de morte episcopi Smyrnaeorum sermo fit. Denique quoniam auctores id egisse volunt, ut aliis tempus mortis indicarent, quaerere licet, cur nec nomen suum nec lectorum indicaverint? Concedendum quidem est, nomina non fuisse apponenda, si Martyrium ad Antiochenos scriptum fuit. Sed si res ita se habet, non minus in promptu est, scripturae authentiam maxime dubiam esse, cum ab omni veri similitudine abhorreat, auctores de morte Ignatii fratribus suis eo modo retulisse, quo in Martyrio nostro refertur.

Haec scripsi anno 1878, quo Martyrium primo edidi. Interea nonnulli eius authentiam defenderunt vel scripturam a comitibus s. martyris compositam esse probare conati sunt, praesertim A. Brüll[1]), I. Düret[2]), B. Sepp[3]). Neque vero argumenta idonea protulerunt, ut ego[4]) identidem demonstravi et alii[5]) quoque inter Catholicos sentiunt.

Scriptura codice Colbertino graeco (= G), quem contuli

1) *Theologische Quartalschrift* 1884 p. 607—620.

2) *Katholische Schweizer-Blätter* VI (1890), 297—337; 466—493; VII (1891), 54—68.

3) *Historisch-politische Blätter* 1898 CXXI, 516—520; CXXII, 360—370.

4) *Hist.-pol. Blätter* LXXXIV (1879), 349—354; *Kirchenlexikon* VI (1889), 589—590; *Theolog. Quartalschrift* 1893 p. 456—465; *Kirchengeschichtl. Abhandlungen* II (1899), 338—347.

5) P. Batiffol, *Anciennes littératures chrét. La litt. grecque* 1897 p. 16. A. Ehrhard, *Die altchristl. Litteratur* 1900 p. 569 sq. O. Bardenhewer, *Patrologie* ed. II 1901 p. 200.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

a. 1880, et duabus versionibus veteribus, latina (= L) et syriaca (= S), integra ad nos pervenit. Versio latina ad verbum exacta auctoritatem libri graeci habet. Particulas tradunt tres aliae scripturae, e Martyriis Colbertino et Vaticano compilatae, scilicet Martyrium armeniacum (= A)[1]), Martyrium quod vocant Bollandistarum (= B), in hoc volumine p. 259—275 editum, Martyrium a Symeone Metaphraste conscriptum (= M), in hoc volumine p. 246—258 impressum. Sex igitur textus testes sunt, quorum tres quidem minoris momenti sunt, attamen plus minus ad textum recensendum conferunt.

FRAGMENTA POLYCARPIANA.

Feuardentius in codice Virdunensi nunc deperdito Catenam super quattuor evangelistas invenit, in qua sub inscriptione: ***Victor episcopus Capuae ex responsione capitulorum sancti Polycarpi Smyrnensis episcopi, discipuli Ioannis evangelistae,*** quinque loci legebantur, atque in Irenaei libri adversus haereses editione a. 1596, neque vero iam in editione principe a. 1576, in notis ad III, 3, 4, ubi pater de Polycarpo eiusque epistula ad Philippenses agit, tanquam fragmenta aliarum Polycarpi epistularum edidit, quae ab Irenaeo in epistula ad Florinum (Eus. H. E. V, 20, 8) laudantur, neque vero ad nos pervenerunt. Halloix[2]), Usher[3]), Cotelier (ed. Clericus 1724 II, 208), Zahn (p. 171), Lightfoot[4]) aliique particulas repetierunt.

I. B. Pitra in Ioannis diaconi Expositione in Heptateuchum (cod. Paris. 838) duo alia fragmenta eiusdem libri Polycarpiani Responsorum inscripto invenisse sibi visus est, eaque in Spicilegio Solesmensi I (1852), 266 sq. publicavit. Haud dubie autem erravit. Ioannes diaconus enim, vir saeculi IX et auctor Vitae Gregorii Magni, non absolute, ut Pitra scribit, librum

1) Ed. I. B. Aucher, Vitae Sanctorum t. X; I. H. Petermann, S. Ignatii epistolae 1849 p. 496—549.

2) Illustr. eccles. orient. scriptor. Vitae et Documenta 1633 I, 532 sq.

3) Ignatii et Polycarpi Martyria 1647 p. 31—33.

4) *The Apostolic Fathers* II (1885) II, 1001—4.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Responsorum commemorat, ita ut hic ad librum referri possit, de quo Victor Capuensis dicit, sed librum Responsorum distincte Victori ipsi attribuit, scribens: Victor episcopus Capuae in libro suo Responsorum etc. (cf. ibid. n. 2). Itaque haec duo fragmenta Polycarpo minime adiudicanda sunt.

Quid autem de reliquis fragmentis sentiendum est? Particula II, 3 certe ad Polycarpum non potest referri, cui ea, quae Ioanni, evenerunt, non in scriptura aliqua legenda erant, et virum ignotum, a quo fragmenta profecta esse non est negandum, eam scribere non potuisse equidem non video. Irenaeus quidem Florino scribens de pluribus Polycarpi epistulis dicit (Eus. H. E. V, 20, 8); Adv. haer. III, 3, 4 autem se epistulam ad Philippenses solam in manu habuisse prodit, neque verisimile est, scripturam, quae ipsi atque Eusebio incognita fuit, in notitiam Victoris Capuensis † 554 venisse. Fragmenta insuper ea sunt atque ita a Victore proferuntur, ut non ex epistula, sed e libro amplo desumpta esse censenda sint. Liber denique, quo fragmenta traduntur, testis minus fidelis est: Catenae de nominibus haud raro errant; scriptura, de qua hic agitur, non ad Polycarpum ipsum provocat, sed potius ad Victorem Polycarpi libri utentem. Itaque ratio haud exigua est dubitandi, num fragmenta a Polycarpo profecta sint. Si particula II, 3 additamentum esset, patri non omnino quidem abiudicanda essent. Zahn [1]), qui illum versum delendum esse pro certo habet, fragmenta excerpta ex epistulis Polycarpi vel dicta patris a discipulo aliquo conscripta esse censet. Mihi origo Polycarpiana eo magis dubia est, quod particulam II, 3 manu aliena adiectam esse mihi non prorsus persuasum est.

VITA POLYCARPI.

Hanc scripturam primus Halloix ad adornandam Polycarpi Vitam adhibuit [2]). Bollandus eam latine versam typis expres-

1) *Geschichte des neutestam. Kanons* I, 782; *Forschungen zur Geschichte des neutestam. Kanons* VI (1900), 103.

2) Illustr. eccl. or. script. Vitae et Doc. 1633. t. I.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

sit[1]). Zahn ex hac versione nonnulla excerpsit et Martyrio Polycarpi adiunxit[2]). L. Duchesne eam graece edendam curavit[3]) mihique liberalissime plagulas editionis suae communicavit, ita ut mea editio paulo post illam in publicum prodire posset. Tertiam editionem I. B. Lightfoot paravit[4]).

Ordo sententiarum hic est. Auctor superius se regressurum esse dicens primo pauca de asiatico Pauli apostoli itinere ac de eius praecepto tempus Paschatis spectans narrat (c. 1—2). Deinde ad sanctum martyrem transiens haec refert. Polycarpus, in Oriente natus, a femina divite Smyrnaea, nomine Callisto, emtus et educatus atque domui praefectus fuit (3), cumque domina absente aliquando horrea in gratiam pauperum evacuans (4) a conservo accusaretur, quod omnia dissipasset, ac Dei auxilio invocato, quidquid largitus erat, repararet, a domina filius adoptatur et heres bonorum constituitur (5). Domina mortua in fide et conversatione christiana magnos progressus faciebat (6), mundum fugiebat (7), pauperes adiuvabat (8), nuptiis spretis vitam caelibem sibi eligebat (9). A Bucolo Smyrnaeorum episcopo in diaconorum gradu constitutus (10—11) in catechesi operam summam navabat (12), doctrinam christianam recte proponens (12) atque continentiam et virginitatem commendans (14—16). Inter presbyteros adscitus (17) Scripturam sacram homiliis interpretabatur (18—19). A Bucolo moriente successor designatus (20), a populo ac clero episcopis vicinis convenientibus sabbato pastor eligitur (21—22), et postquam hi manus ei imposuerunt, confestim sermonem ad promotionem consentaneum facit (23), sabbato sequenti iterum de munere episcopali loquitur (24). Plura miracula operatur. Daphno, episcopo Teiorum, penuria laboranti opem fert oratione augens triticum (25) et vinum (26). Iter faciens cum Camerio diacono ab angelo iubetur e diversorio fugere, quod erat ruiturum (27). Incendium Smyrnam devastans oratione coercet (28), eaque siccitate terram

1) Act. SS. 26 Ian. t. II p. 695—702 ed. Venet. 1734.

2) Ign. et Polyc. epist. p. 169 sq.

3) Vita S. Polycarpi Smyrnaeorum episcopi, auctore Pionio, primum graece edita a L. D. Parisiis 1881.

4) *The Apostolic Fathers* II (1885) II, 1015—47.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

premente a magistratibus et civibus rogatus pluviam adducit (29—32).

Scriptura traditur codice Parisino 1452 membranaceo ac saeculo X exarato, exhibente passiones, vitas ceteraque elogia sanctorum aut festivitatum, quae mense Februario in officio nocturno secundum Calendarium ecclesiae Constantinopolitanae lectitabantur. Vita Polycarpi legitur fol. 182[a]—192[b], eamque Martyrium Polycarpi exipit. Ordo foliorum autem inversus est. Folium 185 est ante folium 183, folium 186 post folium 188. Unum folium excisum est (cf. 28, 4). Codex sine dubio idem est, quo Halloix et Bollandus utebantur. Et textus et lacunae id probant. Scripsit quidem Bollandus, in codice graeco priore loco caedis Polycarpi narrationem, tum vitam reliquam fuisse descriptam (p. 692[b]), cum in codice Parisino Martyrium Vitam sequatur; sed exordium Vitae vel verba ἐπανελθὼν ἀνωτέρω false interpretatus de ordine scripturarum facile errare potuit, eoque magis, cum Rosweyd, cuius apographis usus est, de eorum ordine nihil dixisse putandus sit.

Scriptura praeter folium excisum aliis lacunis laborat. Non solum plura verba, scilicet ea, quae uncinis inclusi, vel alia similia exciderunt, sed etiam particulae maiores deperditae sunt, Auctor dicit, se de episcopis Smyrnaeorum prioribus acturum vel eorum catalogum exhibiturum (3, 1), Polycarpi epistulam ad Philippenses idoneo loco scripturae inserturum (12, 3) et expositurum esse, quomodo Sanctus Scripturas interpretatus fuerit (20, 1); Vita tradita vero neque illam epistulam continet neque duos alios locos. Post consecrationem episcopalem porro praeter nonnulla miracula nihil amplius de Polycarpo comperimus. Denique vix dubium est, auctorem scripturam non ita incepisse, sicut eam nunc legimus. Scriptura ergo valde mutilata ad nos pervenit. Ex iis, quae de documentis in ea inserendis dicuntur, ut Lightfoot[1]) animadvertit, colligendum esse videtur, auctorem id sibi proposuisse, ut omnia ad Polycarpum pertinentia tradens quasi Corpus Polycarpianum completum efficeret, et sicut Epistulam ad Philippenses etiam Martyrium

1) *The Apostolic Fathers* II (1885) II, 1006—9. Cf. Martyr. Polyc. 22, 3 not. vol. I, 342.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Polycarpi in opere inseruisse, ita ut hoc olim in Vita, non ut nunc vel in codice Parisino, post eam legeretur.

Codex non indicat, quis scripturam composuerit. Iam Halloix autem auctorem Pionium illum esse censuit, cuius nomen in appendice Martyrii Polycarpi (22, 3) nobis occurrit, et posteriores ei assensi sunt. Bollandus quidem erravit, putans exordium Vitae ad appendicem Martyrii spectare, Vitae verba ἐπανελθὼν ἀνωτέρω (1, 1) interpretans *altius rediens* vel *priora repetens* atque colligens, inde consequens esse ab eodem haec scribi, a quo quae praecesserant, Pionio nimirum (p. 692[b])[1]); namque illa verba, ut iam dicendum erat, in codice priorem locum obtinent, non secundum, atque haud dubie aliter interpretanda sunt. Sententia illa autem nihilominus recta esse videtur. Cum Martyrium, ut cognovimus, ab auctore scripturae non adiunctum, sed potius in ea insertum fuisse conicere liceat, verba appendicis Martyrii: καθὼς δηλώσω ἐν τῷ καθεξῆς (22, 3), non ad Vitam ipsam, sed ad partem scripturae deperditam Martyrium sequentem referenda sunt. Quae respiciens ac considerans, appendicem Martyrii Pionianam et Vitam eundem auctorem prodere[2]), non amplius, sicut antea, de hac re dubito.

Scriptura saeculo IV non est posterius. Quae enim Macarius Magnes, quem eundem esse cum Macario Magnetum episcopo statuere licet, qui in synodo ad Quercum a. 403 accusator Heraclidae episcopi Ephesini erat[3]), Apocr. III c. 24[4]) dictum Domini: *Super aegros manus imponent et bene habebunt* (Marc. 16, 18) interpretans scripsit: Αὔτι δ' οὖν τὴν Σμυρναίων ἐπισκοπὴν διέπων Πολύκαρπος, τοῦ καιροῦ τῶν ληΐων μεγάλως νοσήσαντος, ὁπηνίκα μηδὲ μικρῷ νέφει κρυπτόμενος οὐρανὸς ἄσβεστον ἐξ ἀέρος τὴν φλόγωσιν ἔπεμπεν εἰς ἄμετρον τὴν ἐπικειμένην διακαίων ἤπειρον μέχρι τοσούτου καὶ τῶν λιβάδων τὰς νοτίδας ἐξήρανεν, ἐπὶ πολὺ δὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λυπηροῦ πιέζοντος,

1) Secutus est eum Zahn non solum in Patribus apostolicis II p. L sq., sed etiam Vita graece edita in *Götting. gelehrte Anzeigen* 1882 I, 290 sq.

2) Cf. Lightfoot, *The Apostolic Fathers* II, I, 628—628.

3) Phot. Bibl. cod. 59 ed. Bekker p. 17. Harduin, Concil. Coll. t. I p. 1038.

4) Ed. Blondel Paris. 1876 p. 109.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

παρελθὼν ὁ θεσπέσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ θεασάμενος τοὺς οἰκήτορας οὕτω τετρυχωμένους, τὰς χεῖρας δι' εὐχῆς ἐπιβαλὼν τρόπον τινὰ κεκαυμένῳ καιρῷ ἐξαίφνης τοῦ καλῶς ἔχειν ἐποίησε τὰ πάντα· ἀμέτρως δ' αὖθις ὑετῷ πνιγομένης τῆς χέρσου καὶ τῶν ἐνοίκων οἰκτρῶς ὀδυρομένων, πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς ἀέρα τὰς χεῖρας πετάσας ἔλυσε τὸ δεινόν, τὸ στυγνὸν ἰασάμενος. Καὶ δὴ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς χήρας[1]) βίον οἰκονομῶν, ὅπου δι' ἂν πιστεύων τὰς χεῖρας ἐπέβαλε, καλῶς ἔσχεν ἅπαντα, ea haud dubie e Vita Polycarpi desumpta sunt, ubi c. 29—32 de siccitate aliqua maxima precibus episcopi Smyrnaeorum finita et c. 3—5 de administratione domus Callistus per eundem feliciter facta sermo est. Aliud miraculum quidem, quo pluvia nimis inundans a Polycarpo coercetur, in Vita non legitur. Sed scriptura non integra ad nos pervenit, inprimis fine mutila est, ubi narratio illa fuisse videtur. Insuper Menaea graeca, quae hoc miraculum una cum priore commemorant, illud revera in Vita olim lectam fuisse testantur[2]).

Altera ex parte scriptura saeculo IV non prior esse videtur. Nihil quidem continet, quod evidenter hoc tempus indicet. At modum Paschatis celebrandi impugnat, cuius Epiphanius primus testis est (cf. 2, 4 not.). Historiam Polycarpi auctor tam neglegenter vel ignoranter tractat, de eius conversatione cum Ioanne apostolo omnino silens, ut ad tempus posterius potius quam ad prius referendus sit. Certe autem non idem fuit cum illo Pionio, qui Decio imperatore Smyrnae martyrium subiit quique litteris eruditus scripturam composuisse non est censendus. Fortasse autem nomen martyris celeberrimi, quem Acta (c. 2) comprehensum fuisse tradunt, cum natale Polycarpi celebraret, sibi vindicavit, ut scripturae auctoritatem maiorem praeberet.

Phryges vel Montanistas oppugnans (2, 4) auctor in Asia vel in provincia aliqua finitima se scripsisse prodit. Smyrnae eum vixisse inde collegeris, quod hanc urbem et regionem vicinam accuratius cognitam habuisse videtur.

---

1) Ita recte coniecit Zahn in *Zeitschrift für Kirchengeschichte* t. II (1878) p. 456. Codex habet χεῖρας. Editor coniecit διὰ χεῖρας.

2) Cf. Duchesne, Vita p. 8.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Editionem alteram instituens scripturam aeque ac reliqui editores in capita XXXII disposui atque emendationes respexi, quas Duchesne (= D), Lightfoot (= L) et Zahn[1]) protulerunt. Versio latina Bollandi est, a me passim correcta ac castigata[2]).

ADDITAMENTA[3]).

S. Clementis epistulae de virginitate.

Anno 1881, quo has epistulas latine versas edidi, dicendum mihi erat, alios epistulas Clementi Romano, alios auctori ignoto saeculi II vel III attribuere, alios Clementem eas scripsisse non quidem negare, sed dubitare (cf. p. III). Interea nova de earum origine sententia prodiit. I. M. Cotterill[4]) demonstrare conatus est, Epiphanium et Hieronymum, quorum testimonia supra p. I sq. leguntur, non epistulas de virginitate respicere, sed Clementis epistulas ad Corinthios, quas ipsas paucis annis ante saeculo XVI exeunte a falsariis compositas vel in formam traditam redactas fuisse contenderat[5]), et locum, quem Timotheus Alexandrinus, qui est auctor testimonii veteris tertii p. II et 5 (not. ad VI, 1) laudati, ex epistula I excerpsit, non ex epistula tradita desumptum esse, cumque praeterea locos parallelos, quos in Hieronymi epistula XXII, 11—12 (cf. Clem. ep. II, 7—13) eiusdemque libro adv. Iovinianum I, 25—26 (cf. Clem. ep. I, 6; II, 15) et in Antiochi monachi (saec. VII) Homiliis detexerat, non ab epistulis Ps.-Clementis dependere, sed potius subsidia ad eas componendas praebuisse animadvertere sibi visus esset, epistulas non ante saeculum VII confictas esse contendit. Haud dubie vero erravit. Quicunque in historia litteraria ver-

---

1) Hic in *Götting. gelehrte Anzeigen* 1882 I, 302—305.

2) Doleo, quod 20, 4, p. 317, 23, vocem *translationem* retinui, cum vox *ἀπόθεσις* depositionem designet.

3) Pertinent ad eam huius voluminis partem, quae editione altera non recudebatur.

4) *Modern Criticism and Clement's Epistles to Virgins or Their greek Version newly discovered in Antiochus Palaestinensis.* Edinburgi 1884.

5) Peregrinus Proteus. Edinburgi 1879. Cf. vol. I p. XLVI.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

satus nec mente praeoccupatus est, minime dubitare potest, rem inversam esse atque tres illos testes epistulas cognitas habuisse. Itaque argumenta, quae Cotterill protulit, singula hic non sunt refutanda[1]).

Cum epistula prior clausula, altera inscriptione careat, Harnack censuit, epistulas primo unam fuisse scripturam, compositam parte saeculi III priore, saeculo IV medio autem scripturam ab illo falso Clemente, qui Constitutiones apostolorum compilavit, in duas partes vel epistulas divisam et Clementi Romano attributam esse, ut huius epistulae ad Corinthios e medio tollerentur[2]). At auctor Constitutionum apostolorum, nisi omnia fallunt, non saeculo IV medio, quo tempore scripturam iam e duabus epistulis constitisse e testimoniis Epiphanii et Hieronymi apparet, sed circa annum 400 scripsit, atque vix id egit, ut Clementis epistulas ad Corinthios submoveret, cum Clementis epistulae duae, quas in fine operis (c. 85) ipse commendat, scripturis canonicis eas adiungens, haud dubie illae epistulae sint. Itaque non est, cur scripturam iam ab auctore ex ratione ignota in formam nobis traditam redactam fuisse negemus.

Si Cotterill de tempore epistularum certe falsam sententiam tulit, optime de litteris christianis meritus est, Antiochum monachum sicut alias scripturas etiam hanc in usum suum convertisse perspiciens. Quod cum epistulas edens olim ignoraverim, loci, quos Antiochus seu ad verbum seu ad sensum transscripsit, adhibita editione Migniana, PG 89, graece nunc communicentur.

Epistula I.

II, 2. . . . Ὁ δὲ ὄντως δίκαιος ἐκ πίστεως πίστιν ἔχει ἐνεργῆ, πίστιν αὐξάνουσαν, πίστιν πεπληροφορημένην, πίστιν φωτίζουσαν ἐν τοῖς καλοῖς ἔργοις, ἵνα δοξασθῇ ὁ τῶν ὅλων θεός (Hom. 1

1) Cf. quae disputaverunt A. Harnack in *Theolog. Literaturzeitung* 1884 p. 265—268 et I. B. Lightfoot in *The Apostolic Fathers*, I *S. Clement of Rome* 1890 I, 407—414.

2) *Die pseudoclementinischen Briefe* de virginitate *und die Entstehung des Mönchtums* in *Sitzungsberichte der Kgl. preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin* 1891 XXI, 361—385. Cf. *Theolog. Quartalschrift* 1891 p. 703—704.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

p. 1431 A). 3. Ὁ γὰρ οὕτω φιλόπτωχος ἀκούει τοῦ λέγοντος· *Ἐλεημοσύναι καὶ πίστις μὴ ἐκλειπέτωσάν σε· ἄφαψαι δὲ αὐτὰς ἐπὶ σῷ τραχήλῳ, καὶ εὑρήσεις χάριν· προνοοῦ καλὰ ἐνώπιον κυρίου καὶ ἀνθρώπων.* 4. Καί· *Ὁδοὶ δικαίων ὁμοίως φωτὶ λάμπουσιν, προπορεύονται καὶ φωτίζουσιν, ἕως κατορθώσῃ ἡ ἡμέρα* (H. 98 p. 1730 C) [1]. . . . 5. Χρὴ οὖν τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καὶ λόγῳ ἐξηρτύσθαι καὶ κομεῖσθαι (l. κοσμεῖσθαι) καὶ εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν πάντα πράττειν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν αὐτῷ πειθομένων. III, 1. Ὁ γὰρ ἡγούμενος ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἔργῳ προηγεῖσθαι καλεῖται ἡγούμενος. Ὄνομα γὰρ ψιλὸν οὐκ εἰσάγει εἰς βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ λόγος ἄπρακτος ὠφελεῖ τὸν ἀκούοντα, ἀλλὰ πρᾶξις ἐνδύναμος ἀληθινὸν ποιμένα ἀποδείκνυσιν (H. 111 p. 1775 CD). 2. . . Ὁ νεανίσκος τοίνυν, τουτέστιν ὁ ἑαυτὸν εὐνουχίσας διὰ τὴν βασιλείαν, καὶ ἡ παρθένος, ἐὰν μὴ κατὰ πάντα τοιοῦτοι ὦσιν, ὥσπερ οἱ ἀληθινοὶ μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ δύνανται σωθῆναι. 3. Τὸ γὰρ λέγεσθαι παρθένον καὶ τὰς ἀρετὰς μὴ ἔχειν ἀναλόγους καὶ οἰκείους καὶ ἁρμοζούσας τῇ παρθένῳ, *μωρὰν* τὴν τοιαύτην παρθένον φησὶν ὁ κύριος· ἀφεγγὴς γὰρ οὖσα καὶ ἀνέλαιος ἔξω τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐγκλείεται, νυμφίου χαρᾶς στερηθεῖσα, καὶ μετὰ τῶν μισούντων τὸν νυμφίον λογισθήσεται· *δοκεῖ γὰρ εἶναί τι ἡ ἄπρακτος μηδὲν οὖσα, καὶ φρεναπατᾷ ἑαυτήν.* 4. *Δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος τὸ ἔργον αὐτοῦ* καὶ ἑαυτὸν ἐπιγινωσκέτω, ὅτι *θρησκεία* ἐστὶν *μάταιος*, παρθενίαν καὶ ἐγκράτειαν ὁμολογοῦντες ἔχειν, *τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι* (H. 21 p. 1498 BC).

V, 2. . . . Ἀγώνισαι νομίμως ἀθλῆσαι, ἵνα τὸν στέφανον, ὃν ᾑρετίσω, ἀπολαύῃς καὶ στεφανηφόρος ἀπέλθῃς (al. l. πομπεύσῃς) πρὸς τὴν *ἄνω Ἱερουσαλήμ* (H. 21 p. 1499 A) . . . 5. Μέγα οὖν ἐστιν ἐν ἁγνείᾳ μένειν . . . Χρὴ δὲ καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς, καθὼς εἴρηται, ἀναλόγως ἔχειν τῇ παρθενίᾳ, ὅτι ἡ παρθενία ἀνωτέρα πάντων ἐστίν. VI, 1. Παρθένος (παρθένου Ps.-Clem.) γὰρ μήτρα ἐκύησε τὸν θεὸν λόγον. Ἐκ τούτου γνῶθι τὴν δόξαν τῆς παρθενίας. Οἱ γὰρ ἀφιερούμενοι τῷ θεῷ μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ γίνον-

---

1) Antiochus hos versus biblicos (Prov. 3, 3. 4; 4, 18) in Homilia de amore erga pauperes quidem adhibuit; eodem autem ordine, quem in epistulis nostris obtinent, eos proferens Ps.-Clementem se secutum esse prodit.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ται. 5. . . Φησὶν γάρ· *Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ* (H. 21 p. 1499 B).

VI, 1. . . . . Ἐν πάσῃ οὖν ἀσφαλείᾳ φύλαττέ σου τὴν λαμπάδα τῆς ἁγνείας, ὡς οἱ τοῦ Χριστοῦ φίλοι· ζήλωσον αὐτῶν τὴν πολιτείαν, 2. γίνου ὡς ὁ Ἰωάννης ὁ τοῦ Χριστοῦ πρόδρομος, ὁ ἁγνὸς τοῦ κυρίου ἄγγελος, 3. καὶ ὡς ὁ Ἰωάννης ὁ ἐπιστήθιος τοῦ κυρίου, *ὃν καὶ ἐφίλει ὁ κύριος* ὡς ἁγνόν. 4. Παῦλος καὶ Βαρνάβας καὶ Τιμόθεος τὸν δρόμον τῆς ἁγνείας καὶ τὸν ἀγῶνα ἄσπιλον ἐτέλεσαν ὡς ἀληθῶς μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ. 5. Ἀλλὰ καὶ Ἠλιοῦ καὶ Ἐλισσαίου καὶ ἄλλων πολλῶν τὸν βίον τοιοῦτον εὑρήσεις ἁγνὸν καὶ ἄμωμον. Εἰ οὖν τούτους θέλῃς μιμήσασθαι δυνατῶς, μιμοῦ *πρεσβυτέρους, ὧν ἀναθεωροῦντες*, φησίν, *τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμήσασθε καὶ τὴν πίστιν*. Καὶ τό· *Μιμηταί μου γίνεσθε, κἀγὼ Χριστοῦ*. VII, 1. Οἱ τοῦ Χριστοῦ μιμηταὶ δυνατῶς μιμοῦνται αὐτόν· οἱ τοιοῦτοι καὶ μακάριοί εἰσιν (H. 112 p. 1783 CD).

VII, 2. . . Ἡ γὰρ ὄντως εὐνουχία καὶ ἡ ὄντως παρθενία ἐν κυρίῳ ἁγία ἐστὶν τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι, ἀπερισπάστως καὶ εὐπαρέδρως τῷ κυρίῳ λατρεύουσα ἐν πνεύματι θεοῦ, καθαρῶς καὶ ἀμιάντως ἀρέσκουσα τῷ κυρίῳ καὶ ἀεὶ *μεριμνῶσα, πῶς ἀρέσει αὐτῷ*, 3. καὶ ἓν πνεῦμά ἐστιν πρὸς κύριον, καθὼς γέγραπται· *Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι, λέγει κύριος*. VIII, 1. Οὐ γὰρ ὀνόματι μόνον ψιλῷ ὁ ἅγιος ἅγιός ἐστιν, ἀλλ' ἐν παντὶ ὁ ἅγιος τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι (H. 21 p. 1498 C).

VIII, 5. . . *Οὐ μὴ γὰρ καταμείνῃ*, φησίν, *τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας*. Εἴ τις τοίνυν πνεῦμα θεοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος *οὐκ ἔστιν αὐτοῦ*. IX, 1. Ὁ γὰρ πνεῦμα θεοῦ ἔχων πνεύματι θεοῦ στοιχεῖ καὶ πνεύματι θεοῦ τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῖ καὶ ζῇ τῷ θεῷ, *ὑποπιάζων καὶ δουλαγωγῶν τὴν σάρκα*, ἵνα ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸ εἰρηνικόν. Καὶ φρουρούμενος ὑπ' αὐτοῦ ποιήσει καρπὸν πίστεως, ἀρετῆς, σοφίας, ἁγνείας κτλ. (H. 130 p. 1842 sq.). 2. Ἐν γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστιν φρόνημα σαρκικόν, ἀλλὰ πάντες *οἱ καρποὶ τοῦ πνεύματος*, οἱ σωτήριοι, *ἐν οἷς οἰκεῖ ὁ θεὸς καὶ ἐμπεριπατεῖ*· 3. *ἐν οἷς φαίνονται, ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἔχοντες* ὡς ἀληθῶς καὶ *καύχημα* καὶ δόξα τῆς εὐσεβείας ὑπάρχοντες. Ἡ γὰρ ἱερ-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

αρχία . . . καὶ τελεσιουργεῖν, ἵνα *πᾶς ὁ ὁρῶν ὑμᾶς ἐπιγνώσηται, ὅτι σπέρμα εὐλογημένον ἐστὲ ὑπὸ κυρίου*, ἀληθῶς σπέρμα ἔντιμον, *βασίλειον ἱεράτευμα*, *ἔθνος ἅγιον*, *λαὸς εἰς περιποίησιν θεοῦ*, κληρονόμοι ἀφθάρτων καὶ ἀμαράντων ἐπαγγελιῶν, *ὧν ὀφθαλμὸς οὐκ ἴδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν* καὶ φυλάττουσιν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ (H. 122 p. 1815 B—D).

XI, 4. . . Ὁ δὲ Ἰάκωβος· *Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα.* . . . 8. Φοβηθῶμεν οὖν τὸ κρῖμα τῶν διδασκάλων· περισσότερον γάρ ἐστι τῶν *λεγόντων καὶ μὴ ποιούντων* τὸ κρῖμα ψευδώνυμον γνῶσιν διδασκόντων καὶ *ἐμβατευόντων εἰκῇ καὶ φυσιουμένων ἀπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκός*, *τυφλῶν τυφλοὺς ὁδηγούντων καὶ ἀμφοτέρων εἰς βόθυνον πιπτόντων.* 9. Ἐκ γὰρ ἐξόδου λόγου αὐτῷ γνωσθήσεται ἀνήρ (H. 22 p. 1502 B, 1504 A).

XI, 10. Πλὴν εἰ εἴληφας χάρισμα πνευματικὸν καὶ *λόγον σοφίας ἢ γνώσεως ἢ διδασκαλίας ἢ προφητείας ἢ διακονίας*, εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ πάμπλουτος, *ὁ θεὸς ὁ διδοὺς πᾶσιν ἀνθρώποις καὶ μὴ ὀνειδίζων.* Σὺ οὖν . . τοὺς τοιούτους. Χάρισμα ἔχεις παρὰ κυρίου, διακόνησον τοῖς πνευματικοῖς, τοῖς γινώσκουσιν, ὅτι ἃ λέγεις κυρίου ἐστίν, εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ καὶ πραότητι, ὅπερ ἐστὶν καλὸν καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀνθρώποις (H. 47 p. 1579 sq.).

XII, 1. Ὅτι δὲ καλὸν τὸ *ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας* ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν καὶ πολυτέκνους πένητας, *μάλιστα δὲ* πρῶτον καὶ *τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως*, πᾶσιν πρόδηλα καὶ ἀναντίρρητά ἐστιν. 2. Ὅτι δὲ καὶ τοῦτο καλὸν καὶ ὠφέλιμον τῇ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητι τοὺς δαιμονιῶντας ἐπισκέπτεσθαι καὶ εὔχεσθαι ἐπάνω αὐτῶν εὐχὴν τῷ θεῷ ἀρέσκουσαν, πιστῶς καὶ μὴ ἐκ συνθέσεως λόγων πολλῶν ἢ μελέτας ἐξορκισμῶν πρὸς ἐπίδειξιν ἀνθρωπαρεσκείας πρὸς τὸ φανῆναι εὐλάλους ἢ μνήμονας ἡμᾶς, 3. δίκην αὐλοῦ ἠχοῦντας πρὸς τοὺς ἐνεργουμένους, φλυαρίας καὶ βαττολογίας καὶ οὐκ ἐν πίστει ἀληθείας, καθὼς ἐδίδαξεν ὁ κύριος· τοῦτο γάρ φησιν· *Τὸ γένος ἐν προσευχῇ* ἐκτενεῖ καὶ πίστει *μετὰ νηστείας ἐξέρχεται.* 4. . . . Νηφόντως οὖν τὸν κάμνοντα ἐπισκεψώμεθα ὡς ἐν πνεύματι ταπεινώσεως. 5. Καλὸν οὖν τὸ συγκοπιᾶν τοῖς κάμνουσιν ἀδελφοῖς, ὡς εἴρηται, δι' ἀγρυπνιῶν καὶ

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

νηστειῶν καὶ εὐχῶν ἀδιαλείπτων. Ἐρρέθη γὰρ ὑπὸ τοῦ κυρίου· *Δαιμόνια ἐκβάλλετε*, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων ἰάσεων. *Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε* (H. 99 p. 1734 AB).

XII, 8. . . . Καλή ἐστιν ἡ φιλοξενία καὶ τῷ θεῷ ἀρέσκουσα, *μάλιστα πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως* (H. 97 p. 1727 C). Πᾶσα γὰρ γραφὴ παλαιά τε καὶ νέα τοῦτο ἡμῖν παρακελεύεται, τὸ *ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς σεαυτόν*. . . Φησὶν δὲ καὶ ἄλλοις· *Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας αὐτοὶ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους*. XIII, 1. Καὶ ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοί, ἀγαπήσωμεν τοὺς ὁμοπίστους ἡμῶν (H. 96 p. 1726 C, 1727 B).

XIII, 4. Ὅτι δὲ *ὁ θερισμὸς πολὺς καὶ οἱ ἐργάται ὀλίγοι*, δῆλον ὅτι ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν λιμός ἐστιν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου. Διὸ *δεηθῶμεν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ*, ἀλλ' ἐργάτας τοιούτους, *ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀνεπαισχύντους*, ἀνεπιλήπτους, ἐργάτας πιστούς, *φωστῆρας οἰκουμένης, ἐργαζομένους μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον*· ἐργάτας τοιούτους, ὡς οἱ ἀπόστολοι, . . συνεργοὺς τῷ κυρίῳ εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἐργαζομένους τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων (H. 122 p. 1811 BC).

Epistula II.

I, 1. Χρὴ οὖν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν καὶ μηδ' ὅλως συνδυάζειν παρθένον μετὰ νεανίσκου τὸ παράπαν· II, 4. εἰ δὲ καὶ εὑρεθῶσιν πρεσβύτιδες ἱεροπρεπεῖς καὶ χρεία παραθέσεως, 5. εἰλῆσαι τὰς ἑαυτῶν χεῖρας τῷ ἑαυτῶν ἱματίῳ. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄνδρες μετὰ αἰδοῦς ὀρθῶς βλέποντες σωφρόνως τε καὶ σεμνῶς ἐν κυρίῳ τὰς ἑαυτῶν δεξίας περικεκαλυμμένας ἔχοντες τῷ ἑαυτῶν ἱματίῳ ἀποχωρισθῶσιν (H. 21 p. 1499 BC).

III, 2. . . Ὅλως γὰρ ἀναρμόδιόν ἐστιν ἀνθρώπῳ ἀσκῆσαι βουλομένῳ μετὰ γυναικὸς ἐσθίειν καὶ πίνειν ἢ ὑπὸ γυναικὸς ὑπηρετεῖσθαι ἢ προνοεῖν γυναικῶν ἢ ὅλως μετ' αὐτῶν ἔχειν γνῶσιν· ὁμοίως δὲ καὶ κανονικαῖς ἀνάρμοστόν ἐστι συνδυάζειν μετὰ ἀνδρῶν, πρὸς τὸ μηδένα σκανδαλίζεσθαι δι' ἡμῶν, ἀλλ' ἵνα ὦμεν πᾶσιν ἀπρόσκοποι· *εἰδότες γάρ*, φησίν, *τὸν φόβον τοῦ κυρίου ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ φανερούμεθα*. Φοβηθῶμεν τοίνυν. . . V, 1. Χρὴ οὖν ὡς *ἀπὸ προσώπου ὄφεως καὶ ἁμαρτίας*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

μεγάλης *φεύγειν* ἀπ' αὐτῶν διὰ τὸ θανατηφόρον εἶναι τοῖς βουλομένοις ἀσκεῖν οὐ μόνον τὴν αὐτῶν ὁμιλίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνθύμησιν (H. 18 p. 1486 AB).

VI, 1. Χρὴ οὖν τὸν βουλόμενον τὴν ἀγγελικὴν ταύτην τοῦ μονήρους βίου ἀσκῆσαι πολιτείαν κτήσασθαι τὴν φρόνησιν τοῦ ὄφεως καὶ τὸ ἀκέραιον τῆς περιστερᾶς, ἵνα συνιῇ ἐν παντί, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον, ἵνα δοξασθῇ ὁ θεὸς ἐν πᾶσιν διὰ τῆς θεοσεβοῦς ἡμῶν τάξεως καὶ εἰλικρινοῦς πολιτείας· 2. ἵνα ***οἱ ὁρῶντες ἡμᾶς ἐπιγνῶσιν, ὅτι σπέρμα εὐλογημένον*** ἅγιόν ***ἐσμεν, υἱοὶ θεοῦ ζῶντος*** ἐν παντὶ λόγῳ, αἰδοῖ, πραότητι, ἀγωγῇ, προσοχῇ· διὸ ἐν μηδενὶ λόγῳ ὁμοιωθῶμεν τοῖς κοσμικοῖς κατὰ μηδένα τρόπον, ἀλλὰ κτλ. (H. 112 p. 1783 p. B C). 4. . . . Οὕτω τοίνυν καὶ ἡγούμενος τύπος γινέσθω τοῦ ποιμνίου 5. ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ καὶ ἀναστροφῇ ἁγίᾳ· ὁσίως καὶ δικαίως πολιτευόμενος, τηρῶν, ὅσα ἐστὶν ἁγνά, ὅσα σεμνά, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, εἴ τις εὔφημος· ὠφελείας διόρθωσις γινέσθω παρ' αὐτοῦ (H. 111 p. 1778 sq.).

VII, 1. Ἀκούσωμεν οὖν, τί περὶ αὐτῶν καὶ ἡ θεία γραφὴ διαγορεύει. . . VIII, 1. . . Πῶς δὲ καὶ ἡ Αἰγυπτία; ἢ τὴν μορφὴν τοῦ Ἰωσὴφ ἐπεπόθησε σαρκὸς πόθῳ, τοῦ ὄντος σεμνοτάτου· καὶ τούτου μὴ ἐπινεύσαντος, εἰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας διὰ τῆς ψευδηγορίας τὸν εὐσεβῆ περιέπειρεν ἕως θανάτου. 2. Ὁρᾶς, ὅτι ὁ ἐντελεχισμὸς σαρκὸς τῆς Αἰγυπτίας πόσην κατειργάσατο τοῦ δικαίου θλίψιν; Διὰ τοῦτο οὖν πᾶσι τρόποις συμφέρον ἡμῖν ἐστιν ἀπέχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Οὐ γὰρ ἔχουσι λυσιτέλειαν αἱ αὐτῶν συντυχίαι τοῖς θέλουσιν ***ἐν ἀληθείᾳ τὴν ὀσφὺν περιζώσασθαι.*** IX, 1. Οὐκ ἤκουσας περὶ τοῦ Σαμψὼν Ναζωραίου, ***μεθ' οὗ τὸ πνεῦμα τοῦ κυρίου ἐπορεύετο;*** καὶ τὸν τοιοῦτον ἅγιον ἡ γυνὴ ἀπώλεσε διὰ τῆς μοχθηρᾶς σαρκὸς καὶ ἀθεμίτου ἐπιθυμίας. 2. Διὰ τοῦτο οὐδ' ὅλως ἐπιτρεπόμεθα μετὰ γυναικὸς καθίσαι ἢ ἔχειν συντυχίας τὸ σύνολον. X, 1. Ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ Δαυὶδ οὐ πεπαίδευσαι, ὃν καὶ ***εὗρεν*** ὁ θεὸς ***ἄνδρα κατὰ καρδίαν αὐτοῦ;*** πῶς μορφῇ γυναικός, λέγω δὲ τῆς Βερσαβεέ, ἐπιθυμήσας πόσοις κακοῖς περιέπεσε; ταύτην γὰρ ἰδὼν ὁ ἅγιος ἀληθῶς λουομένην, ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς μορφῆς αὐτῆς γενόμενος, 2. πόσην κακίαν ὁ παμμέγιστος ἀνὴρ κατειργάσατο; καὶ ἥμαρτεν εἰς θεὸν οὐ μόνον τῇ μοιχίᾳ περιπεσών, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἀναιρεθῆναι κελεύσας. Ὁρᾶς, πόσην

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

δραματουργίαν κακίας ἐτελεσιούργησε διὰ τὴν ἐπιθυμίαν ὁ *χριστὸς κυρίου* Δαυίδ; 3. Παιδευθῶμεν τοῦ μὴ ἐπιθυμεῖν. Εἰ γὰρ τηλικοῦτοι ἄνδρες διὰ γυναικῶν ἑάλωσαν, πῶς ἡμεῖς οἱ ἀνίσχυες μετὰ τῆς ἑαυτῶν πτώσεως διαπορευόμενοι καὶ ἐν μέσῳ παγίδος διαβαίνοντες ἐκφευξώμεθα; XI, 1. Ὁμοίως καὶ Ἀμμὼν καὶ διὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Θάμαρ ἀνῃρέθη καλῶς (? κακῶς). XII. Ὡσαύτως καὶ ὁ Σολομὼν ἔχων σοφίαν καὶ φρόνησιν καὶ χύμα καρδίας καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν πολλὴν ὑπὲρ πάντας, καὶ οὗτος διὰ γυναικὸς ἀπώλετο καὶ ἀποστάτης ἐγένετο διὰ γυναῖκας. XIII, 1. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι οἱ κατὰ Σουσάνναν κριταὶ διὰ τὸ ἐνδελεχίζειν καὶ καταμανθάνειν κάλλος ἀλλότριον εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἐπιθυμίας ἐμπεσόντες ἐπανέστησαν τῇ μακαρίᾳ Σουσάννῃ (H. 17 p. 1480 sq.).

Pseudo-Ignatius.

Cum Th. Zahn Ps.-Ignatium Semiarianum fuisse et annis 360—380 scripsisse censeret, mihi falsarius Apollinarista fuisse et circa annum 400 vel saeculo V ineunte vixisse videbatur (cf. supra p. X—XII), et qui editionem meam vel Patrum apostolicorum volumen II recensebant, alii mihi, alii illi assensi sunt. Equidem non desii ad quaestionem animum advertere, cumque A. Harnack, postquam sententiam meam argumentis solidioribus fundatam esse declaravit quam Zahnianam[1]), paucis annis post hanc omnino adprobandam esse iudicaret[2]), hanc ipse denuo diligentius examinavi eamque minime certam esse ostendi[3]). L. Duchesne quidem ut iam antea ita etiam nunc falsarium Semiarianum habendum esse putavit[4]); argumenta vero, quae protulit, non idonea esse videntur[5]).

I. B. Lightfoot, qui editionem epistularum falsarii recentissimam instituit, agnovit, locos, e quibus nonnulli eum Aria-

1) *Theologische Litteraturzeitung* 1882 p. 271.

2) *Die Lehre der zwölf Apostel* 1884 p. 245.

3) *Die Apostolischen Konstitutionen* 1891 p. 281—315.

4) *Bulletin critique* III (1882), 6—8; XIII (1892), 81—85.

5) Cf. quae disputavi in *Theolog. Quartalschrift* 1892 p. 399—412, et in libro: *Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen* II (1899), 347—359.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

num vel Semiarianum fuisse concluserunt, omnes etiam orthodoxe intellegi posse, cum dicta similia apud patres catholicos invenirentur, plures locos eum asseclam fidei Nicaenae fuisse prodere atque difficile esse eum Arianum declarare; altera ex parte autem eum neque Apollinaristam designare ausus est, et doctrinam falsarii non cum certitudine definiendam esse dixit; modo addidit, indolem sermonis auctoris generalem Arianismum sapere, et Ps.-Ignatium fortasse id egisse, ut theologos diverse sentientes conciliaret, sub nomine patris antiquissimi scripturam proponens, in qua omnes prudentes convenire possent[1]).

Cum Lightfoot de doctrina Ps.-Ignatii certam sententiam ferre non auderet, A. Amelungk[2]) luculenter demonstrare sibi visus est, eum Semiarianum fuisse et annis 345—350 scripsisse. De tempore falsarii autem haud dubie erravit. Ps.-Ignatii epistulae non, ut censuit, ad symbolum synodi Antiochenae a. 345, Formulam quam vocant prolixam, tam prope accedunt, ut eidem tempori adiudicandae sint, sed potius ab eo discedunt et aetatem provectiorem satis clare produnt. Accedit, quod Ps.-Ignatius Constitutiones apostolorum, quae festi salvatoris natalis mentionem faciunt, quod ecclesiae orientales ultimis duobus saeculi IV decenniis demum celebrare coeperunt, certe in usum suum convertit, nisi eas fortasse ipse compilaverit. Non dubito, eum etiam doctrinam falsarii non recte intellexisse[3]). Attamen hoc praetermittam, neque argumenta refutabo, quibus nuperrime A. Jülicher[4]) falsarium Semiarianum fuisse probare conatus est. Hic meum est non tam demonstrare, quid Ps.-Ignatius docuerit, quam exponere, quid singuli de eius doctrina iudicaverint.

V e r s i o n e m epistularum v e t e r e m l a t i n a m edens quattuor libros manuscriptos excussi, de quinto, quem inspicere mihi non licuit, pauca dixi (cf. supra p. XVII—XXI). Ut Lightfoot[5]) ostendit, novem alii codices versionem exhibent, scilicet:

1) *The Apostolic Fathers* II (1885) I, 255—260.

2) *Untersuchungen über Pseudo-Ignatius* 1899.

3) Cf. *Theolog. Quartalschrift* 1901 p. 411—426.

4) *Götting. gelehrte Anzeigen* 1901 p. 191—193.

5) *The Apostolic Fathers* II, I, 118—124; in editione Ignatii II (1889) I, 129 codex Atrebatensis commemoratur, quem Harnack, *Geschichte der altchristlichen Litteratur* I (1893), 79, omisit.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

1) Trecensis 412, membranaceus, saec. XII; 2) Bruxellensis 5510, saec. XII; 3) Bruxellensis 703, saec. XV; 4) Bruxellensis 20132, saec. XVI; 5) Carolopolitanus 173, membranaceus, saec. XII; Carolopolitanus 266, membr. saec. XII; 7) Atrebatensis 51, membr. saec. XI; 8) Laurentianus plut. XXIII n. 20, membr. saec. XV; 9) Vindobonensis 1068, membr. saec. XIV. Ad textum emendandum vero non multum conferre videntur; aeque enim ac libri iam prius cogniti epistulam ad Polycarpum mutilam tradentes (cf. p. XXI) eiusdem cum his familiae, aetate vero et auctoritate omnes codice Regio (p. XIX), plures etiam reliquis inferiores sunt. Lightfoot versionem non edidit; codices autem, Carolopolitanis et Atrebatensi exceptis, inspexit atque particulam epistulae Polycarpi ad Philippenses, Ps.-Ignatii epistulis adiunctae, latine tantum conservatam contulit[1]).

Versionem Adone Viennensi saec. IX priorem esse supra p. XIII dixi. Cum Gregorius M. Ep. V, 39 Anastasio Antiocheno respondens verba *Amen Gratia,* quae hic tanquam Ignatiana laudaverat quaeque textus graecus (cf. Polyc. 8, 3; Eph. 21, 2 not.), neque vero versio latina exhibet, repetat, Lightfoot versionem saeculo V exeunte nondum exstitisse censuit. Equidem hoc ex illa epistula non collegerim. Non est, cur statuamus, Gregorium versionem, postquam instituta est, confestim cognitam habuisse vel Anastasio scribentem de duobus illis verbis rationem accuratiorem sibi reddidisse.

L a u s H e r o n i s, in codicibus versioni Ps.-Ignatii latinae adiuncta, olim nonnisi latine tradita cognita fuit (cf. supra p. XL). Nuperrime versio coptica inventa et publicata est[2]). Unde apparet, eos recte iudicasse, qui scripturam graece compositam fuisse censebant. Lightfoot eam etiam graece restituit[3]).

Alphonsus Maria de Ligorio in libro: *Le Glorie di Maria* (I, 8, 1, ed. Bassan. 1774 p. 146 Rom. 1878 p. 213), ut P. Odilo Rottmanner

---

1) Versionem illam et alteram, collectionem epistularum mixtam exhibentem, denuo, subsidiis autem insufficientibus instructus, edidit Lagarde, *Die lateinischen Uebersetzungen des Ignatius,* Goettingae 1883.

2) Lightfoot, *The Apostolic Fathers* II (1885) II, 881 sq.; ed. II (1889) III, 297 sq.

3) Ibid. II, 893 sq.; III, 309 sq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

mihi communicat, hoc dictum tanquam a s. Ignatio martyre prolatum allegat: „Impossibile est aliquem salvari peccatorem, nisi per tuum, o Virgo, auxilium et favorem; quia quos non salvat Dei iustitia, salvat sua intercessione Maria (al. Mariae), misericordia infinita“. Patres veteres vero nullibi dictum commemorant, neque Ioannes Chrysostomus, quem A. de Ligorio tanquam testem laudat, et qui in theologia versatus est, minime ignorat, similia medio aevo demum pronuntiata fuisse, quo Richardus a s. Laurentio monachus Cisterciensis (saec. XIII) in libro de laudibus B. M. V., qui etiam sub nomine Alberti Magni (Opp. ed. Jammy XX, II, 39b) circumferebatur, II c. 1 n. 23 dixit: „Quia saepe quos filii iustitia damnat, matris misericordia liberat“.

Martyrium Ignatii Vaticanum.

Quo ex tempore hanc scripturam edidi, duo testes adhuc incogniti in lucem prodierunt, codex Parisinus 1491 saec. XI et versio coptica, tradita codice Vaticano copt. 66 et Taurinensi Papyro 1 et ex illo vel potius ex apographo, quod I. Guidi exaravit, publicata in Patrum apostolicorum editione, quam I. B. Lightfoot instituit [1]). Quibus subsidiis novis instructus Lightfoot scripturam emendatiorem edere potuit. Attamen eius textus a meo fere ubique non tam re quam forma discedit. Maxime differt exordium, quod Lightfoot sic exhibet: Ἐν ἔτει ἐννάτῳ τῆς βασιλείας Τραϊανοῦ καίσαρος, τουτέστι τῆς σκγ′ ὀλυμπιάδος δευτέρῳ ἔτει, ἐν ὑπατείᾳ Ἀττίκου Σουρβανοῦ καὶ Μαρκέλλου κτλ.

In editione s. Ignatii et s. Polycarpi altera (1889), Lightfoot etiam lectiones varias codicis Taurinensis, quem Fr. Rossi [2]) a. 1886 publicaverat, communicare potuit. Versio autem, quam liber Taurinensis exhibet, non eadem est atque ea, quam codici Vaticano debemus, scilicet Memphitica seu Boheirica, sed potius Thebaica seu Sahidica, et aetate praestat illi, quae ex ea defluxit [3]). Neutra versio quidem integra traditur; ita autem utraque mutilata est, ut altera alteram suppleat.

1) *The Apostolic Fathers* II (1885) II, 865—882. De libris manuscriptis cf. ibid. p. 364 sq.

2) *Papyri Copti del Museo Egizio di Torini,* Taurini 1886; etiam in *Memorie della Reale Accademia delle Scienze di Torino* ser. II tom. 38.

3) Partem versionis utriusque priorem, scilicet 1—3, 3, iam Revillout in *Revue Égyptologique* III (1883), 34 sq. publicavit. Cf. Lightfoot l. c. II, 365 ed. II.

Metaphrastis Martyrium Ignatianum.

Lightfoot hanc scripturam non edidit; in editione Ignatii secunda (1889) II, 596—598 autem lectiones duorum codicum hucusque incognitorum publicavit. Alter asservatur in monasterio Sinaitico, numero 508 signatus, saec. X[1]), alter in bibliotheca patriarchali Hierosolymae, S. Sep. 7, saec. XI[2]). In hoc libro autem non tota scriptura, sed epistula ad Romanos tantum collata fuit. Lectiones variae non maioris momenti sunt, et codices aetate insignes textum iam satis recte constitutum fuisse ostendunt.

Martyrium Ignatii Colbertinum.

In hac Additamentorum sectione pars voluminis prior tantum mihi respicienda esse videbatur (cf. p. LXI n. 3). Editio Ignatii Lightfootiana altera, quam inspicere tandem mihi contigit, cum haec plagula imprimeretur, occasionem mihi praebet, ut de parte posteriore vel de Martyrio Ignatii Colbertino denuo agam. Quam scripturam recensens Lightfoot quidem non alio codice graeco uti potuit ac Parisino iam diu cognito. Postquam autem eam denuo impressit, notitiam duorum aliorum codicum Martyrium tradentium nactus est eorumque lectiones varias in Addendis ad volumen II, p. 589—595, publicavit. Alter est codex 18 S. Sab. in bibliotheca patriarchae Hierosolymitani, saec. X ut videtur[3]), alter codex 519 bibliothecae monasterii Sinaitici, saec. X[4]). Cum ambo libri fere ubique, praesertim ubi consentiunt, cum Parisino faciant, textum vulgatum adprobant. Nihilominus doleo, quod de iis non antea cognovi. Magis autem miror, quod nemo inter Germanos, ni fallor, de libris illis hu-

1) Cf. Gardthausen, Catalogus codicum graec. Sinaiticorum 1886 p. 124.

2) Cf. Papadopulos-Kerameus, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη I (1891), 30—33. Ibid. III (1897), 27 sq. alius codicis mentio fit.

3) Cf. Papadopulos-Kerameus, Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη II (1894), 29—34.

4) Cf. Gardthausen, Catal. codd. gr. Sin. 1886 p. 126.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

cusque retulit, omnes potius, qui de litteris christianis agebant, codicem Parisinum usque hodie unicum declarabant, cui Martyrium Ignatii vetustissimum huiusque epistulam ad Romanos graece debemus. Editio Ignatii Lightfootiana altera apud nos paene nusquam lecta fuisse videtur. Lightfoot ipse videtur censuisse, testes novos textum vix mutare. In editione Patrum apostolicorum minore saltem, quam post eius mortem (1889) I. R. Harmer publicavit (1891), textus editionis maioris ad verbum repetitus est.

Quae cum ita sint, nunc de testibus novis pauca addo. Codex Sinaiticus epistulam ad Romanos non integram tradit, sed plures particulas omittit, scilicet 3—4, 2[a] (βαρύς τινι γένωμαι), 5, 3—6, 1[a] (περάτων τῆς γῆς), 6, 2[b] verba ὁ δὲ τοκετός μοι ἐπίκειται, 8—10, 2[a] (πάντα ἀναπαῦσαι). Codex Hierosolymitanus mendis orthographicis scatet. De reliquo codices libro Parisino maxime propinqui sunt, eundem fere textum exhibent, et siglum G, quo hunc in apparatu critico designavi, et in epistula ad Romanos et in Martyrio, fere ubique tres codices amplectens censeri potest. Lectiones variae, si vitia manifesta omittuntur, neque crebrae sunt neque eae esse mihi videntur, quas exscribam.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

TEXTUS

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

EPISTULA PRIOR BEATI CLEMENTIS DISCIPULI PETRI APOSTOLI.

I. Omnibus, qui suam [quam] in Christo per Deum patrem [habent] vitam amant atque diligunt quique oboediunt veritati Dei in spe vitae aeternae, qui amant fratres suos et amant proximos suos in caritate Dei, [fratribus] virginibus beatis, qui dedunt se servandae virginitati *propter regnum caelorum,* et [sororibus] virginibus sacris ea quae in Deo est pax.

II. Unicuique virginum [fratrum aut sororum], qui vere statuerunt servare virginitatem *propter regnum caelorum*, necessarium est caelorum regno usquequaque dignum esse. 2. Neque enim aut eloquentia aut fama, aut conditione [vitæ] et prosapia, aut formositate aut [corporis] robore aut diuturno [vitae] tempore regnum caelorum obtinetur; verum obtinetur illud fidei efficacia, [quae adest] ubi quis opera fidei ostendit.

I, 1. *quam . . habent etc.]* Voces uncinis [ ] inclusas interpres ad iuvandam versionis intellegentiam de suo addidit. -- *fratribus]* In syriaca lingua virgines huius et alterius sexus ipsa vocabuli forma (cf. Apoc. 14, 4. Act. 21, 19) distinguuntur. Quo discrimine cum latina lingua careret, necesse fuit hic addere *fratribus* et mox *sororibus.* Clemens graece hic scripserit τοῖς μακαρίοις παρθένοις, et mox ταῖς ἱεραῖς παρθένοις. Nimirum in seriore graecitate vox παρθένος usurpari solebat etiam de maribus, qui caelibem vitam viverent. Cf. Aemilium Portum ad Suidam sub voce Ἄβελ. BEELEN. — *propter etc.]* Matth. 19, 12.

II, 1. Hic versus verbotenus ita vertendus est: *Omnes virgines* (fratres) *et virgines* (sorores), *qui in veritate statuerunt servare virginitatem propter regnum caelorum, necessarium est unicuique ex illis caelorum regno dignum esse omni in re.* BEELEN. — *cael. regno etc.]* Cf. II Thess. 1, 5.

2. *opera fidei]* Cf. Iac. 2, 17 sqq. I Clem. 33, 1. — *luceat etc.]* Matth. 5, 16. Cf. I Petr. 2, 12.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Scilicet qui revera pius est, eius opera de fide ipsius testantur, quod verus sit fidelis, [praeditus] fide magna, fide perfecta, fide in Deo, fide quae *luceat in bonis operibus*, ut omnium *pater* per Christum *glorificetur.* 3. Ii ergo, qui in veritate virgines sunt propter Deum, oboediunt illi, qui dixit: *Iustitia et fides ne tibi deficiant; alliga illas collo tuo, et invenies animae tuae misericordiam; et meditare bona coram Deo et coram hominibus.* 4. *Semitae iustorum ergo veluti lux* lucent, crescitque *illarum lux, donec firma stet dies.* Etenim radii lucis illorum [iustorum] etiam nunc illustrant totum mundum per bona opera, ita ut sint revera *lux mundi, lucens sedentibus in tenebris,* ut surgant discedantque ex tenebris illis ope lucis bonorum pietatis operum, *ut videant opera nostra bona et glorificent patrem nostrum caelestem.* 5. Nam hominem Dei oportet in omnibus verbis factisque suis perfectum esse adornatumque in sua ratione agendi omnimoda honestate atque ordine et recte facere opera sua omnia.

III. Sunt enim utriusque sexus virgines pulcrum quoddam exemplar, [propositum et praesentibus] fidelibus et iis, qui [deinceps] futuri sunt fideles. Nomen autem [fidelis] solum sine operibus non introducet in regnum caelorum; si quis autem fuerit fidelis in veritate, is salvari poterit. Nam quod quis nomine tantum vocatur fidelis, operibus autem non est, non ideo illi contingit, ut sit revera fidelis. 2. Igitur [cavete] *ne quisquam decipiat vos vanis sermonibus erroris.* Nam eo, quod nomen virginis cuipiam fuerit, si desunt illi opera praecellentia et pulcra et virginali statui convenientia, salvari non poterit. 3. Etenim Dominus noster istiusmodi virginitatem *stultam* vocavit, prout dixit in evangelio; quae quidem propterea, quod nec oleum habebat neque lumen, relicta fuit extra regnum caelorum et prohibita a gaudio sponsi et cum sponsi adversariis com-

3. *iustitia etc.]* Prov. 3, 3. 4.
4. *semitae etc.]* Prov. 4, 18. — *lux etc.]* Matth. 5, 14; 4, 16 (Ies. 9, 2). — *ut videant etc.]* Matth. 5, 16.
5. Cf. I Tim. 6, 11. II Tim. 3, 17. I Cor. 14, 40.

III, 1. *nomen etc.]* Cf. Matth. 7, 21. Luc. 6, 46. — *fidelis in v.]* Cf. Ign. Magn. 4.
2. *ne quisquam etc.]* Eph. 5, 6.
3. *stultam]* Matth. 25, 1 sqq. — *species etc.]* II Tim. 3, 5. Gal. 6, 3.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

putata. Nimirum apud eos, qui tales sunt, solummodo est *species pietatis; virtutem autem eius abnegant.* Apud se *existimant se esse aliquid, cum nihil sint, et errant.* 4. *Unusquisque* ergo *exploret opera sua* seque ipse noscat; nam *vanum cultum* [Deo] exhibet, quicumque virginitatem et sanctimoniam profitetur, *virtutem autem eius abnegat.* Est enim istiusmodi virginitas immunda et ab omnibus bonis operibus reiecta. Scilicet *ex fructibus suis* unaquaeque *arbor cognoscenda est.* 5. *Attendito ad id, quod dico. Dabit tibi Deus intellectum.* Quicumque coram Deo spondet se servaturum esse castitatem, omni sancta Dei virtute accingi debet. 6. Et si vere timoratus corpus suum crucifixerit, pietatis causa etiam recusat id, quod dixit [Scriptura]: *Crescite et multiplicamini*, et omnem ornatum ac sollicitudinem et voluptatem ac seductionem huius saeculi et commessationes eius et ebrietatem omnesque delicias eius atque relaxationes; et removet sese ab omni convictu cum hoc saeculo et a laqueis eius et retibus et impedimentis eius; et dum versaris super terram, ama, ut labor et negotium tuum sint in caelis.

IV. Is ergo, qui magna haec et excellentia sibi expetit, eam ob causam universo mundo renuntiat seque ab eodem divellit, ut deinceps sicut sancti angeli vitam vivat divinam caelestemque in pura sanctaque operatione et *in sanctificatione spiritus* Dei, atque ut Deo omnipotenti serviat per Iesum Christum *propter regnum caelorum.* 2. Hanc ob causam divellit sese ab omnibus corporis cupiditatibus, et non illud *crescite et multiplicamini* solum recusat. At concupiscit ille *spem* promissam et praeparatam et *repositam in caelis* a Deo, qui ore professus est nec mentitur, quod [promissa illa spes] excellentius quid

4. *unusqu. etc.]* Gal. 6, 4. — *vanum c.]* Iac. 1, 26. — *ex fructibus etc.]* Matth. 12, 33.
5. *attendito etc.]* II Tim. 2, 7. Cf. I Clem. 38, 2. Tert. de virg. vel. c. 13.
6. *crescite etc.]* Gen. 1, 28. — *omnem ornatum etc.]* Cf. Cypr. de hab. virg. c. 5. Chrysost. de virg. c. 77. — *in caelis]* Cf. Phil. 3, 20.
IV, 1. *sicut s. angeli]* Cf. Matth. 22, 30. Greg. Nyss. de virg. c. 14. — *in s. spiritus]* II Thess. 2, 12.
2. *sp. repositam in c.]* Col. 1, 5. — *excellentius etc.]* Alludit auctor ad Ies. 46, 4. 5. Cf. Ambros. de instit. virg. c. 6. Aug. de s. virg. c. 24. — *torus imm.]* Hebr. 13, 4.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

sit quam filii et filiae, et quod utriusque sexus virginibus daturus esset locum in domo Dei praeclarum, qui excellentius quid erit, quam sunt filii et filiae, et praestantior, quam futurus sit locus eorum, qui in casto vixerint connubio et quorum *torus* fuerit *immaculatus*. Scilicet utriusque sexus virginibus ob sublimem illam et heroicam [virginitatis] professionem daturus est Deus regnum caelorum sicut sanctis angelis.

V. Virgo igitur tu esse cupis. At nostine, quanti laboris et molestiae res sit virginitas vera, illa, quae perseveranter *adstat coram Deo omni tempore* nec ab eo recedit et *sollicita est, quomodo possit Domino suo placere casto corpore et spiritu?* 2. Nostin', quanta gloria competat virginitati, et ideone facis hoc? Nostin', quaeso, et intellegisne, quid tandem facere cupias? Nostin' sanctae virginitatis sublime officium? Nostin' sicut vir in hunc agonem legitime descendere atque certare, cum hoc in virtute spiritus eligis, ut coroneris corona lucis teque [triumphantem] circumducant per *Ierusalem supernam?* 3. Si igitur omnia haec desideras, vince corpus, vince carnis libidines, vince mundum in spiritu Dei; vince vanas istas præsentis sæculi res, quae transeunt et atteruntur et corrumpuntur et finem habent; vince draconem, vince leonem, vince serpentem, vince satanam per Iesum Christum, qui te roboraturus est auditione verborum suorum et divina eucharistia. 4. *Tolle crucem tuam et sequere* eum, qui te mundavit, Iesum Christum Dominum tuum. Contende, ut curras recte et fiducialiter, non trepide, sed animose, spe Domini tui fretus, fore ut per Iesum Christum adipiscaris *supernae vocationis* tuae coronam victorialem. 5. Quicumque enim ambulat perfectus in fide nec timet, is re vera accipit coronam virginitatis, quae ut res est magni laboris, ita et magnam quoque habet mercedem. Num intellegis et nosti, quam sit res honorabilis castimonia? Num intellegis, quam magna, quam excellens sit gloria virginitatis?

V, 1. *adstat etc.]* Verba sapientiae in Prov. 8, 27. 30. — *sollicita etc.]* I Cor. 7, 34.
2. *agonem]* Cf. II Tim. 2, 5. — *Ierusalem s.]* Gal. 4, 26.
3. *Draco, leo, serpens* spiritus nequam appellatur Apoc. 12, 7. I Petr. 5, 8. II Cor. 11, 3; *satanas* passim.
4. *tolle etc.]* Matth. 16, 24. — *sup. vocationis]* Phil. 3, 14.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VI. Uterus sanctae virginis gestavit Dominum nostrum Iesum Christum, Dei filium, et corpus, quod Dominus noster gessit et quo certamen suum fecit in hoc mundo, ex sancta virgine induerat, (et postquam Dominus noster homo factus est in virgine, hanc vitae rationem in hoc mundo tenuit). Hinc ergo intellege praestantiam et claritatem virginitatis. Vin' tu esse Christianus? Christum ergo imitare in omnibus. 2. Ioannes legatus, qui ante Dominum nostrum venit, *quo maior quisquam non fuit inter natos ex mulieribus*, sanctus Domini nostri nuntius, virgo fuit. Imitare ergo Domini nostri legatum, et esto amicus eius in omnibus. 3. Deinde Ioannes, *qui super pectus Domini nostri recubuit, quem* [Dominus] *valde diligebat*, is quoque virgo fuit; neque enim sine causa Dominus noster illum [sic] diligebat. 4. Paulus quoque et Barnabas et Timotheus cum reliquis aliis, *quorum nomina scripta sunt in libro vitae*, hi, inquam, omnes castimoniam dilexerunt atque amarunt et in isthoc certamine cucurrerunt cursumque suum immaculate confecerunt ut Christi imitatores et tamquam filii Dei vivi. 5. Sed et Eliam et Elisaeum aliosque multos viros

VI, 1. Excellentiam virginitatis auctor ab eo commendat, quod Iesus Ch. matrem habere voluerit virginem. Verba uncinis inclusa desunt in codice, exstant autem in fragmento syriaco, et contextus docet, ea hoc loco excidisse. Fragmentum latine versum hoc est: *Num intellegis, quam sit res honorabilis castimonia? Nostine, quanta gloria ornata fuerit virginitas? Virginis uterus gestavit Dominum nostrum Iesum Christum, Deum verbum; et postquam Dominus noster homo factus est in virgine, hanc vitae rationem in hoc mundo tenuit. Hinc cognoscito gloriam virginitatis.* Quae verba si cum iis comparaveris, quae in textu leguntur, ea ab illis paulum discrepare haud te fugiet. Beelen (p. LIV) contendit, fragmentum particulam esse versionis diversae ab ea, quae hic editur. Sed res non certa est. Auctor fragmenti locum aut parum accurate e memoria allegavit aut ipse vertit.

2. *ante Dominum]* Alludit auctor ad Ioann. 1, 15. — *quo maior etc.]* Matth. 11, 11. — De virginitate Ioannis Bapt. dicunt etiam Hieronymus adv. Iovin. II c. 16, Chrysostomus de virgin. c. 79, Pseudoignatius ad Philad. 4, 4.

3. *qui s. pectus etc.]* Ioann. 21, 20. Cf. Hieron. adv. Iovin. I c. 26.

4. Paulus ab auctore inter virgines enumeratur. Aliter Pseudoignatius ad Philad. 4, 5, qui tamen Timotheum inter eos recenset, qui in castitate de vita exierunt. — *quorum nom.]* Philipp. 4, 3.

5. De Eliae et Elisaei vita cae-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

sanctos invenimus vitam egisse caelibem atque immaculatam. His igitur si cupis similis fieri, fortiter illos imitare; dixit enim [Scriptura]: *Seniores vestros honorate, cumque eorum vitae rationem moresque videritis, fidem illorum imitemini.* Et iterum ait: *Imitemini me, fratres, sicut ego Christum.*

VII. Illi ergo, qui Christum imitantur, strenue ipsum imitantur. Nam qui *Christum* revera *induerunt*, imaginem eius exprimunt in cogitationibus suis et in omni vitae suae ratione et in omnibus actionibus suis et in verbis et in factis et in patientia et in [animi] fortitudine et in scientia et in pudicitia et in longanimitate et in puro corde et in fide et in spe et in amore erga Deum pleno atque perfecto. 2. Itaque nemo, qui virginitatem profitetur, sive frater sive soror, salvari poterit, nisi sit omnino sicut Christus, et sicut illi, *qui sunt Christi.* Scilicet quicumque caelibem vitam agit secundum Deum, sive frater sive soror, castus ille est corpore et spiritu atque in cultura Domini sui assiduus; neque discedit ab eo aliorsum, sed quovis tempore famulatur in puritate et sanctitate in spiritu Dei, *sollicitus, quomodo placeat Domino suo,* estque sollicitus, ut quavis in re illi placeat. 3. Talis a Domino nostro non recedit, verum spiritu cum Domino suo est, sicut scriptum est: *Estote sancti, sicut ego sanctus sum, dicit Dominus.*

VIII. Neque enim si quis nomine tantum sanctimonialis vocatur, iam sanctimonialis est; verum omnino sanctimonialis esse debet et corpore et spiritu; et gaudent omni tempore, qui [vere] virgines sunt [sive fratres sive sorores], similes sese reddere Deo Christoque eius, atque hos imitantur. 2. Scilicet in talibus non est *prudentia carnis;* in iis, qui veraciter fideles sunt et *in quibus spiritus Christi habitat,* inesse nequit *carnis*

libe cf. Chrysost. de virg. c. 79; Pseudoign. ad Philad. 4, 4. — *seniores etc.]* Hebr. 13, 7. Ceterum auctor sensum potius quam ipsa Pauli apostoli verba expressit. — *imitemini etc.]* I Cor. 4, 16; 11, 1.

VII, 1. *Chr. induerunt]* Rom. 13, 14. 2. *qui s. Christi]* Gal. 5, 24. — *sollicitus etc.]* I Cor. 7, 32. 3. *estote etc.]* I Petr. I, 16. Lev. 11, 44; 19, 2; 20, 7.

VIII, 2. *prudentia carnis]* Rom. 8, 6. — *in quibus etc.]* Rom. 8, 9. — *scortatio etc.]* Gal. 5, 19—21. — *scel. inventio]* Cf. Rom. 1, 30.

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

prudentia, quod est *scortatio, contaminatio, impudicitia, idololatria, incantatio, inimicitia, aemulatio, contentio, iracundia, lites, dissidia, invidia, ebrietas, comessatio,* scurrilitas, stultiloquium, risus effusus, calumnia, insusurrationes; acerbitas, stomachus, vociferatio, convicium, petulantia, malignitas, scelerum inventio, mendacitas, loquacitas, nugiloquium, minae, stridor dentium, incriminatio, vexatio, contemptio, percussio, 3. animi elatio, arrogantia, gloriatio, tumor animi, iactatio generis, formae, dignitatis, opulentiae, potentiae, litigium, iniuria, praestandi cupiditas, odium, inimicitia, invidia, perfidia, vindicta, crapula, gula, *avaritia, quae est idololatria, cupiditas, quae radix est omnium malorum,* studium ornatus, vana gloria, imperandi cupiditas, impudentia et superbia, quae vocatur mors *cuique Deus resistit.* 4. Quicumque [vitia] haec aut his similia habet, is homo carnalis est. Nam *quod nascitur ex carne, carnale est;* et *qui de terra est, de terra loquitur* et de terra cogitat; *carnis autem desiderium inimicitia est cum Deo; nam non subicit sese legi Dei; neque enim potest* [legi Dei sese subicere], propterea quod in carne est, *in qua non habitat bonum,* quia spiritus Dei in ea non est. 5. Hanc ob causam merito dicit [Scriptura] in generationem istiusmodi [hominum carnalium]: *Non habitabit spiritus meus in hominibus in perpetuum, quia caro sunt.* Omnis ergo, in quo spiritus *Christi* non est, *is non est eius,* sicut scriptum est: *Recessit spiritus Dei a Saul, et vexavit eum spiritus nequam, qui super eum emissus fuerat a Deo.*

IX. Voluntati spiritus Dei consentit quisquis, in quo est spiritus Dei; et quia consentit spiritui Dei, ideo carnis opera mortificat vivitque Deo, subigens et *in servitutem redigens cor-*

3. *an. elatio]* Ante hanc vocem leguntur in textu syriaco duo vocabula, quae Beelen latine transferre non est ausus, cum de eorum significatione non satis ipsi constaret. — *avaritia etc.]* Col. 3, 5. I Tim. 6, 10. — *superbia — mors]* Cf. Tob. 4, 13 (LXX) vel 14 (Vulg.). Rom. 8, 6. — *cuique Deus r.]* I Petr. 5, 5. Iac. 4, 6.

4. *quod nascitur etc.]* Ioann. 3, 6. 31. — *carnis etc.]* Rom. 8, 7. — *in qua etc.]* Rom. 7, 18. —

5. *non habitabit etc.]* Gen. 6, 3. — *is n. est eius]* Rom. 8, 9. — *recessit etc.]* I Reg. 16, 14.

IX, 1. *in servitutem etc. repr. fiat]* I Cor. 9, 27.

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

pus suum affligensque illud, ut aliis praedicans pulcrum sit exemplum et imago fidelibus ac versetur in operibus spiritu sancto dignis, ut ne *reprobus fiat*, sed probatus sit coram Deo et coram hominibus. 2. Ab eo, inquam, *homine, qui Dei est, desideriun carnis* omne abest, inprimis autem ab utriusque sexus virginibus; sed fructus eorum omnes sunt *fructus spiritus* et vitae, ac veraciter sunt [tales homines] civitas Dei et habitacula et *templa*, in quibus commoratur et *habitat Deus* versaturque sicut in sancta civitate caelesti. 3. Ideo autem *mundo apparetis sicut luminaria, quia ad verbum vitae attenditis*; atque·ita estis revera laus et gloria ac laetitiae corona et gaudium bonorum servorum in Domino nostro Iesu Christo. 4. Omnes enim, qui videbunt vos, *agnoscent vos esse semen, cui benedixit Dominus,* esse veraciter semen inclitum sanctumque et *regnum sacerdotale, gentem sanctam, gentem hereditatis* [Dei], heredes divinarum promissionum, quae nec corrumpuntur nec marcescunt, [de quibus scriptum est]: *id quod oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis adscendit, quod Deus praeparavit diligentibus illum et mandata eius observantibus.*

X. Persuasum autem nobis est de vobis, fratres, ea vos cogitare, quae ad vitam vestram requiruntur. Verum ita loquimur de iis, quae loquimur, ob malos [qui nunc currunt] rumores de impudentibus quibusdam hominibus, qui sub pietatis praetextu cum virginibus [in eadem domo] habitant et periculo sese obiciunt aut soli cum illis deambulant per viam et solitudinem, viam periculis plenam et plenam offendiculis et la-

2. *homine etc.]* I Tim. 6, 11. — *abest]* Cf. Gal. 5, 24. — *fr. spiritus]* Gal. 5, 22. — *templa etc.]* I Cor. 3, 16.
3. *mundo etc.]* Philipp. 2, 15. 16.
4. *agnoscent etc.]* Ies. 61, 9. — *regnum etc.]* I Petr. 2, 9. — *nec corrumpuntur etc.]* Cf. I Petr. 1, 4. — *id quod etc.]* I Cor. 2, 9.
X. Cf. ad hoc caput Pastor Hermae, Sim. IX c. 11. Iren. adv. haer. I c. 1, 12. Tert. de ieiun. c. 17. Cypr. Ep. 4 ed. Hartel. Euseb. H. E. VII c. 30, 6. Syn. Illiber. c. 27. Syn. Ancyr. c. 19. Syn. Nic. c. 3. Pseudocypr. de singul. cler. Epiph. H. 47 c. 3; H. 61. 63. Hieron. Ep. 22 c. 14; 117 c. 6 sqq. Chrys. adv. eos qui subintrod. hab. virg.
1. *de iis quae loqu.]* Beelen haec verba quasi glossema aliquod in versione omisit.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

queis et foveis; cuiusmodi agendi ratio Christianos et [viros] religiosos prorsus dedecet. 2. Alii autem in accubitis edunt et bibunt cum illis, cum virginibus et cum sacratis, lascivam inter licentiam multamque turpitudinem; id quod fieri non debet inter fideles et minime inter illos, qui virginalem statum sibi elegerunt. 3. Alii autem congregantur ad vanam futilemque confabulationem et ad ridendum atque ut male alii de aliis loquantur; et venantur sermones alii contra alios et sunt desidiosi; cum quibus ne cibum quidem sumere vobis permittimus. 4. Alii autem circumeunt per domos virginum fratrum aut sororum, sub praetextu visitandi illos aut legendi Scripturas aut exorcizandi eos aut docendi. Otiosi cum sint et nihil quidquam agant, investigant ea, quae quaerenda non sunt, et blandis sermonibus Christi nomine negotiantur. 5. Quos devitat divinus apostolus ob multitudinem scelerum eorum, sicut scriptum est: *Spinae progerminant in manibus otiosorum*, et: *Viae otiosorum plenae sunt spinis.*

XI. Quisquis enim otiosus est, sine labore est et sine utilitate. Tales sunt viae omnium illorum, qui nulli incumbunt labori, sed verba venantur atque hoc pro virtute habent et recte facto. 2. Istiusmodi homines, similia sunt opera eorum viduis illis otiosis garrulisque, quae *circumcursant et vagantur per domos* cum garrulitate sua, otiosos venantes sermones deque domo in domum eos deferentes cum multa exaggeratione absque timore Dei; et ad haec omnia, impudentes ut sunt, docendi praetextu varias doctrinas tradunt. 3. Atque utinam veras traderent doctrinas, tum o beati illi. Nunc vero triste hoc ibi adest, quod non intellegunt, quid velint [docere], et affirmant ea, quae non sunt. 4. Nempe doctores esse volunt

2. *cum virg. et c. sacratis]* Haec verba Beelen glossema esse putat.
4. *exorcizandi]* Cf. c. 11. — *quaerenda non sunt]* Cf. I Tim. 6, 20. Tit. 3, 9.
5. *devitat]* Cf. II Tim. 3, 1—6. Tit. 3, 10. — *spinae etc.]* Prov. 26, 9; 15, 19.

XI, 1. *quisquis — utilitate]* Haec verba Beelen tamquam glossema in versione iterum suppressit.
2. *opera eor.]* Glossa secundum Beelen. — *circumcursant etc.]* 1 Tim. 5, 13.
3. *tum o b. illi]* Glossa secundum Beelen.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

et disertos sese ostendere, iniquitatem negotiantes in nomine Christi. Haec contingunt multis, servos Dei facere non decet; neque attendunt ad id, quod dicit (Scriptura): *Ne multi inter vos sint doctores, fratres, neque omnes sitis prophetae. Qui in verbis suis non praevaricatur, hic homo perfectus est, potens domare et subigere totum corpus suum.* 5. Et: *Si quis loquitur, loquatur verbis Dei.* Et: *Si est in te intellegentia, responde fratri tuo; sin vero, pone manum tuam super os tuum. Modo tacendum est, modo loquendum.* 6. Et iterum dicit: *Qui tempestive loquitur, decorum illi est.* Et rursus ait: *Sermo vester gratia conditus sit. Scire namque debet homo, quomodo unicuique oportune respondeat.* Nam *qui effutit, quidquid illi in buccam venerit, usque suscitabit iurgia, et qui garrulus est, augebit dolorem; et qui praeceps est labiis suis, incidet in mala; nam ob linguae indisciplinam veniet ira, sed iustus linguam suam custodit et amat animam suam ad vitam.* 7. [Istiusmodi homines, quos dixi] hi sunt, qui *benignis et blandiloquis suis sermonibus decipiunt corda simplicium,* et dum beatos illos praedicant, in errorem abducunt. 8. Timeamus ergo iudicium, quod imminet doctoribus. Grave enimvero iudicium subituri sunt doctores illi, qui *docent et non faciunt;* et illi, qui Christi nomen mendaciter assumunt dicuntque se docere veritatem, at *circumcursant et* temere *vagantur* seque exaltant atque *gloriantur in sententia carnis suae.* Isti sunt sicut *caecus, qui caeco ducatum praestat et in foveam cadunt ambo.* 9. At condemnabuntur, propterea quod garrulitate sua et vana doctrina *animalem* docent *sapientiam* atque *inanem fallaciam* verborum persuasionis *sapientiae humanae,* [agentes in hoc] *secundum*

4. *haec c. multis]* Glossema secundum Beelen. — *ne multi etc.]* Iac. 3, 1. I Cor. 12, 29. — *qui in verbis etc.]* Iac. 3, 2.

5. *si quis etc.]* I Petr. 4, 11. — *si est etc.]* Sirach 5, 14. — *modo etc.]* Eccles. 3, 7.

6. *qui etc.]* Prov. 25, 11. — *sermo etc.]* Col. 4, 6. — *qui effutit etc.]* In unum auctor conflasse videtur Prov. 18, 6; 13, 3; 21, 23; Sirach. 20, 8.

7. *benignis etc.]* Rom. 16, 18.

8. *docent etc.]* Matth. 23, 3. — *gloriantur etc.]* Col. 2, 18. — *caecus etc.]* Matth. 15, 14.

9. *an. sapientiam]* Iac. 3, 15. — *inanem etc.]* In unum conflata sunt Col. 2, 8. 4 et Eph. 2, 2.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

voluntatem principis potestatis aëris et spiritus illius, qui vim suam exserit in immorigeris; secundum institutionem huius saeculi et non secundum doctrinam Christi. 10. Verumtamen si accepisti *sermonem scientiae* aut *sermonem doctrinae aut prophetiae aut ministerii*, laudetur *Deus*, *qui largiter opitulatur omnibus*, *qui omnibus dat nec opprobrat.* Illo igitur charismate, quod a Domino accepisti, illo inservi fratribus pneumaticis, prophetis, [inquam], qui dignoscant Dei esse verba ea, quae loqueris; et enarra quod accepisti charisma in ecclesiastico conventu ad aedificationem fratrum tuorum in Christo. Nam bona sunt et eximia ea, quae utilitatem hominibus Dei afferunt, si apud te revera sunt.

XII. Pulcrum quoque atque utile est *visitare pupillos et viduas*, inprimis pauperes, qui multos habent liberos, *ante omnia autem domesticos fidei.* Sunt haec [opera] sine controversia officium servorum Dei, eaque praestare pulcrum ipsis atque decorum est. 2. Porro etiam hoc convenit fratribus in Christo et iustum atque decorum ipsis est, ut visitent eos, qui a malis spiritibus vexantur, atque orent et adiurationes super eos faciant utiliter, [adhibitis, inquam] precibus, quae acceptae sint coram Deo, non vero verbis splendidis multisque, [studio] compositis atque praeparatis [in eum finem], ut hominibus appareant eloquentes ac felicis memoriae. 3. Sunt autem similes *tibiae sonanti aut tympano tinnienti* garrulitatem eorum, et nihil iuvant eos, super quos adiurationes faciunt, sed [tantum] proferunt verba terribilia, quibus homines terrificant, non vero agunt ibi cum vera fide secundum doctrinam Domini, qui dixit: *Hoc genus non exit nisi in ieiunio ac precibus* firmis et continuis atque intenta mente. 4. Itaque sancte orent petantque a Deo cum alacritate omnique sobrietate et castitate, sine odio et sine

10. *sermonem etc.]* I Cor. 12, 5—10. — *aut ministerii]* Glossa secundum Beelen. — *Deus qui etc.]* Iac. 1, 5. — *fr. pneumaticis proph.]* Cf. I Cor. 14, 29. 37. — *in eccl. conventu etc.]* Cf. I Cor. 14, 26.

XII, 1. *visitare etc.]* Iac. 1, 27. — *ante etc.]* Gal. 6, 10. Beelen haec verba glossema esse putat.

2. Cf. Act. 19, 13.

3. *tibiae etc.]* I Cor. 13, 1. — *garr. eorum]* Glossema secundum Beelen. — *hoc genus etc.]* Matth. 17, 20.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

malitia. Sic adeamus fratrem aut sororem aegrotantes, eosque invisamus eo modo, quo hoc fieri decet: sine dolo et sine pecuniae amore et sine tumultu et sine garrulitate et sine agendi ratione, quae sit a pietate aliena et sine superbia, sed cum animo demisso et humili Christi. 5. Itaque ieiunio et oratione exorcizent illos, non vero verbis elegantibus sciteque compositis atque digestis, sed sicut homines, qui a Deo acceperunt charisma sanandi, (*gratis accepistis, gratis date*), confidenter, ad laudem Dei. Ieiuniis vestris et precationibus ac continuis vigiliis ceterisque bonis vestris operibus opera carnis mortificate per virtutem spiritus sancti. Qui sic agit, *templum is spiritus sancti Dei est;* hic daemonia eiciat, et adiuvabit illum Deus. Nam pulcrum est opitulari aegrotantibus. Praecepit Dominus: *Daemonia eicite,* aliasque multas sanationes facere iussit, et: *Gratis accepistis, gratis date.* 6. Magna iis, qui sic faciunt, merces est a Deo, qui fratribus suis inserviunt per charismata, quae illis a Domino sunt donata. Est enim hoc pulcrum et proficuum servis Dei, quia agunt secundum praecepta Domini, qui dixit: *Aegrotus eram et visitastis me,* et his similia. 7. Illud quoque pulcrum et iustum rectumque est, ut propter Deum proximum cum omni humanitate et honestate visitemus, sicut dixit apostolus: *Quis infirmus est, quin et ego infirmer? Quis scandalizatur, quin et ego offendam?* Quae omnia dicta sunt de amore, quo invicem nos diligere debemus. 8. Atque hac in re versemur absque offensione, nec quidquam faciamus cum discrimine personarum aut quasi ad pudorem aliorum, verum pauperes diligamus tamquam Dei servos atque illos inprimis visitemus. Etenim pulcrum hoc est coram Deo et coram hominibus, ut scilicet recordemur pauperum et ut fratres atque pere-

4. *aegrotantes]* i. e. energumenos. — *animo etc.]* Cf. Matth. 11, 29.

5. *charisma sanandi]* i. e. eiciendi daemones e corporibus obsessorum. Cf. Iust. Apol. II c. 6; Dialog. c. 85. Iren. adv. haer. II c. 31, 2 ed. Stieren. Orig. c. Cels. I c. 6; VII, c. 4. Tert. Apol. c. 23. Min. Fel. Octav. c. 27. Cypr. ad Donat. c. 5. — *gratis etc.]* Matth. 10, 8. Beelen haec verba h. l. tanquam glossema in versione omisit. — *templum etc.]* I Cor. 6, 19. — *daemonia etc.]* Matth. 10, 8.

6. *aegrotus etc.]* Matth. 25, 36.

7. *quis etc.]* II Cor. 11, 29.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

grinos diligamus propter Deum et propter eos, qui credunt in Deum, sicut ex lege ac prophetis et a Domino nostro Iesu Christo didicimus de caritate [exercenda] erga fratres et peregrinos, propterea quod ipsum hoc iucundum est atque acceptum vobis; proptera quod *omnes* vos *edocti estis a Deo.* Nostis enim ea quae dicta sunt verba de caritate erga fratres et peregrinos; potenter namque dicta sunt verba illa omnibus, qui ea faciunt.

XIII. O fratres nostri dilecti. Etiam [hoc], quod quis aedificare debeat et confimare fratres in fide unius Dei, manifestum est et notum. 2. Rursus et hoc quoque pulcrum est, ut nemo proximo suo invideat. 3. Atque iterum hoc pulcrum est atque decorum, ut, quotquot opus Dei operentur, in timore Dei opus Domini faciant; sic necesse ipsis est ut sese gerant. 4. Quod *messis multa sit, operarii autem pauci,* etiam hoc notum est atque manifestum. Itaque *precemur Dominum messis, ut emittat operarios in messem suam,* operarios tales, qui *recte tractent verbum veritatis, operarios inconfusibiles*, operarios fideles; operarios, qui *sint lux mundi*, operarios, qui *operentur non hunc cibum, qui periturus est, verum cibum illum, qui permaneat in vitam aeternam;* operarios tales, quales [erant] apostoli; operarios qui imitentur patrem et filium et spiritum sanctum, de hominum salute sollicitos; 5. non operarios, qui *mercenarii* sint, non operarios, qui religionem et pietatem pro mercibus habeant [quibus negotientur]; non operarios, qui *ventri suo inserviant;* non operarios, qui *benignis et blandiloquis sermonibus decipiant corda simplicium;* non operarios, qui simulent lucis filios, cum non sint lux, sed tenebrae, *quorum*

8. *nec qu. f. cum discrimine person.]* Cf. Iac. 2, 1. Vox graeca est προσωποληψία, quae saepissime in S. Scriptura legitur. Cf. Rom. 2, 11. Eph. 6, 9. Col. 3, 25. — *propterea quod ipsum — Deo]* Glossema secundum Beelen. — *omnes edocti etc.]* Ioann. 6, 45. Ies. 54, 13. Cf. Barn. 21, 6.

XIII, 4. *messis etc.]* Matth. 9, 37. 38. — *recte tractent etc.]* II Tim. 2, 15. — *lux m.]* Matth. 5, 14. — *operentur etc.]* Ioann. 6, 27.

5. *mercenarii]* Ioann. 10, 12. 13. — *ventri s. ins. benignis etc.]* Rom. 16, 18. — *quorum etc.]* Philipp. 3, 19. — *op. dolosos]* II Cor. 11, 13. — *ebr. et infideles]* Cf. Matth. 24, 45—50. — *pecuniae etc.]* I Tim. 3, 3. Tit. 1, 7.

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

finis interitus est; non operarios, qui operentur iniquitatem et malitiam et fraudem; non *operarios dolosos*, non operarios ebriosos et infideles; non operarios, qui Christum in negotio et quaestu habeant, neque deceptores neque *pecuniae amatores neque litigiosos.* 6. Inspiciamus igitur atque imitemur fideles, qui bene conversati sunt in Domino. Sicut vocationi ac professioni nostrae convenit et consentaneum est, ita [Deo] inserviamus illique placeamus sanctitate atque iustitia et vita immaculata, *operam dantes bene recteque factis coram Deo atque etiam coram hominibus.* Etenim pulcrum hoc est, ut Deus glorificetur inter nos quavis in re. Amen.

Explicit epistula prior Clementis.

---

6. *operam etc.]* Rom. 12, 17. — *Deus glorificetur]* Cf. Matth. 9, 8. Luc. 2, 20; 13, 13; 23, 47. Act. 11, 18. II Cor. 9, 13. I Petr. 4, 16 etc.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

EPISTULA POSTERIOR EIUSDEM CLEMENTIS.

I. Volo autem cognoscatis, fratres, quaenam sit in illis locis, ubi nos versamur, nostra omniumque fratrum nostrorum vivendi ratio in Christo; et si ea vobis in timore Dei placuerit, vos quoque eo modo vitam vestram in Domino instituite. 2. Nos igitur, Deo nos adiuvante, nosmet ita gerimus; cum virginibus non habitamus nihilque nobis in communi est cum ipsis: cum virginibus neque edimus neque bibimus, et ubi dormit virgo, ibi non dormimus nos. Neque lavant pedes nostros mulieres neque ungunt nos, et omnino non dormimus ibi, ubi somnum capit puella innupta aut Deo sacrata; et ne pernoctamus quidem ibidem, si haec sit sola [quamquam] in alio aliquo loco. 3. Si accidit, ut tempus alicubi nos opprimat, sive in agro sive in pago sive in oppido sive in vico aut ubicumque tandem simus, atque in eo loco inveniuntur fratres: tum introimus ad fratrem aliquem et convocamus illuc fratres omnes et miscemus cum illis sermones confirmatorios et exhortativos; et qui diserti sunt inter nos, loquuntur illis sobria et severa et verba gravia et tremenda et pudica in timore Dei, et ut secundum beneplacitum Dei agant quavis in re utque proficiant et progrediantur in bonis operibus et ut *nulla in re solliciti sint*, sicut convenit et aequum est populo Dei.

I, 1. *vivendi r. in Christo]* Cf. II Tim. 3, 12.

2. *ungunt nos]* sc. cenaturos. — *Deo sacrata]* Syriacus legit proprie: *filia foederis.* — *sola]* Sensus: sicubi, puta in pago aut vico aliquo, nulli reperiantur Christiani praeter puellam unam sive innuptam sive Deo sacratam, nos ne transigimus quidem noctem in eo loco, etiamsi necesse non sit in unis aedibus cum illa puella pernoctare. BEELEN.

3. *et verba gr. et trem.]* Beelen velut glossema omisit. — *nulla etc.]* Philipp. 4, 6.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Quod si contingit, ut, dum adhuc procul absumus a domibus aut a propinquis nostris, dies se inclinet et vespertinum tempus nos obruat cogantque nos fratres per φιλαδελφίαν et φιλοξενίας causa ad manendum apud ipsos, ut vigilias cum ipsis agamus et ut audiant sanctum Dei verbum et faciant atque alantur Domini verbis, ut eorum memores sint, et offerant nobis panem et aquam aut id, quod Deus praeparaverit, et nos, morem illis gerentes, consentiamus pernoctare apud illos: tum, si est in eodem loco asceta quispiam, ad hunc introimus et apud hunc divertimus, 2. illeque frater parare nobis debet, quaecumque nobis necessaria sunt; atque ille nobis famulatur, ille pedes nobis lavat, ille unguento nos ungit, ille nobis lectum sternit, ut in fiducia Dei somnum capiamus; omnia haec frater ille asceta, qui est in eo loco, ubi divertimus, per se ipsum facere debet. 3. Ille quoque fratribus ministrabit, sed et singuli fratres, qui in ipso eo loco sunt, una cum illo ministrabunt ea omnia, quae fratribus necessaria sunt. Apud nos autem tunc ibi esse non potest femina quaepiam, sive adolescentula sit sive maritata; neque vetula neque sacrata Deo, neque ancilla christiana neque ethnica; verum solummodo viri cum viris esse possunt. 4. Quod si videmus requiri, ut stemus et oremus propter mulieres et verba exhortationis et aedificationis loquamur, fratres convocamus omnesque sorores sanctas et virgines atque omnes mulieres, quae ibi sunt, ut cum omni modestia et decoro conveniant ad delicias veritatis. Tum ex nobis diserti qui sumus sermonem facimus et exhortamur illos verbis, quae Deus nobis indiderit. 5. Post haec preces fundimus et nobis damus osculum pacis, viri viris. Mulieres autem et virgines manus suas vestimentis suis involvere debent; atque ibi etiam nos modeste et in omni verecundia, oculis in altum sublatis, vere-

II, 1. *asceta]* Proprie: *vir sacer.* Similiter paulo infra: *frater* (Deo) *sacratus.*

2. *ungit]* Cf. supra 1, 2.

3. *vetula]* Syriacus legit: *dives.* Beelen autem ibi errorem esse librarii conicit. — *sacr. Deo]* Cf. 1, 2.

4. *stemus et or.]* Veteres stabant orantes. Cf. Marc. 11, 25. Luc. 18, 11. — *facimus]* Etiam in Constitutionibus apost. II c. 57 plures verba faciunt ad fideles in sacro conventu collectos.

5. *osculum pac.]* Cf. Rom. 16, 16. I Petr. 5, 14. Iust. Apol. I c. 65. Const. ap. VIII c. 11.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

cunde et cum omni decentia dexteram manum vestimentis nostris involvimus; et tunc accedere possunt [mulieres] et dare nobis osculum pacis in dexteram nostram vestimentis nostris involutam. Post quae imus illuc, quo Deus nobis ire concesserit.

III. Quod si incidimus in aliquem locum, ubi nullus sit frater [caelibe vita Deo] sacratus, sed omnes sint [matrimonio] coniuncti, omnes, qui ibi sunt, fratrem ad eos venientem suscipere debent et ministrare illi curamque de illo habere in omnibus, studiose, cum propensa voluntate. 2. Igitur frater ille, ut oportet, ministrandus est ab illis, sicuti convenit; debet autem ille frater iunctis, qui sunt in eo loco, dicere: Nos Deo sacri cum mulieribus neque manducamus neque bibimus, neque inserviunt nobis mulieres aut virgines, nec lavant nobis pedes mulieres neque ungunt nos, nec sternunt nobis [lectum] mulieres, nec somnum capimus ibi, ubi dormiunt mulieres, ut irreprehensibiles simus in omnibus, ut nemo offendatur aut scandalizetur in nobis; et quando omnia haec agimus, *nemini sumus offendiculo.* Sicut homines ergo, *qui cognoscimus timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus.*

IV. Si vero accidit, ut incurramus aliquo, ubi nullus adsit vir [christianus], sed omnes sint mulieres et puellae christianae illaeque compellant nos, ut ibidem pernoctemus, nos convocamus illas omnes in idoneum aliquem locum et quaerimus ab illis, quid agant, et secundum ea, quae ab illis discimus, et prout eas animo affectas videmus, cum illis sermocinamur [idque] decenter, sicut homines, qui Deum timent. 2. Et quando congregatae sunt omnes adveneruntque et vidimus in pace illas esse, exhortativa ad illas verba facimus in timore Dei et Scripturam illis legimus cum verecundia et cum verbis severis gravibusque pietatis, cum omni decore et mente severa. Ad aedi-

III, 1. *sacratus]* i. e. asceta.
2. *ut oportet . . sicuti conv.]* Alterum alterius glossema secundum Beelen. — *nemini s. o.]* II Cor. 6, 3. — *qui cogn. etc.]* II Cor. 5, 11.
IV, 1. *illaeque comp. nos]* Sic Beelen ex coniectura. Verbum codicis ipsum nullum sensum habet. — *in id. al. locum]* Verbotenus: *in locum unum ad latus dexterum.* Auctor ipse fortasse scripsit: *εἰς ἕνα τόπον δεξιόν.*
2. *c. omni dec. et m. sev.]* Glossema secundum Beelen.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ficationem et confirmationem ipsarum omnia facimus. Et ad eas quod attinet, quae [matrimonio] iunctae sunt, ita loquimur ad illas in Domino, sicut ipsis consentaneum est. 3. Ubi vero inclinaverit se dies et advesperaverit, ad pernoctandum seligimus matronam, quae et senili aetate et morum gravitate omnes antecellit. Cui dicimus, ut praebeat nobis privatum aliquem locum, quo neque mulier aliqua neque adolescentula ingrediatur. 4. Atque ipsa haec mulier vetula afferre nobis debet lucernam, et omnia, quae nobis necessaria sunt, ipsa afferre nobis debet. Ex caritate erga fratres afferat, quidquid ad fratrum hospitum usum necessarium est; vetula nempe, quae multis consiliis diu fuerit probata: *si liberos educavit, si peregrinos excepit, si sanctorum pedes lavit.* Atque ipsa haec, ubi tempus advenerit somni [capiendi], discedere debet et domum suam ire in pace.

V. Quod si incurramus aliquo, ubi inveniamus mulierem christianam unam solam, nec quisquam alius [Christianus] ibi adsit nisi sola [mulier] haec, non subsistimus in eo loco neque precationes ibi peragimus neque Scripturas ibi legimus, sed aufugimus inde veluti a conspectu serpentis aut sicut a conspectu peccati. 2. Non autem [hoc facimus ideo], quod christianam hanc mulierem spernamus — absit a nobis, ut tali animo affecti simus erga fratres nostros in Christo — sed quia sola est, ideo timemus, ne forte quis verbis mendacibus contumelias nobis imponat; corda enim hominum in malis posita sunt et stabilita; 3. et ne praebeamus occasionem cupientibus apprehendere contra nos occasionem ac male de nobis loqui nec cuipiam simus offendiculo, ideo *praecidimus occasionem iis, qui cuperent* contra nos apprehendere *occasionem;* ideo cavemus, ut *nemini simus offendiculo, neque Iudaeis neque Gentilibus neque ecclesiae Dei; nec quaerimus id, quod nobis solis pro-*

4. *vetula nempe — lavit]* Glossema secundum Beelen. — *si liberos etc.]* I Tim. 5, 10.

V, 1. *a conspectu etc.]* Cf. Sirach 21, 2.

2. *in malis pos.]* Cf. I Joann. 5, 19. Beelen verba *corda — stabilita* glossema esse suspicatur; nec tamen in versione suppressit.

3. *praec. occasionem etc.]* II Cor. 11, 12. — *nemini etc.]* I Cor. 10, 32. 33. Cf. II Cor. 6, 3.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

dest, sed quod multis proficuum est, ut salventur; neque enim nos iuvat hoc, quod aliquis propter nos scandalum patiatur. 4. Caveamus igitur diligenter omni tempore, ne fratres nostros concutiamus et turbatam illis propinemus conscientiam per hoc, quod illis simus offendiculo. *Nam si propter cibum frater noster contristatur* aut offenditur aut infirmatur aut scandalizatur, *iam non secundum amorem Dei ambulamus. Propter cibum tuum tu eum perdis, pro quo Christus mortuus est. Dum sic peccatis in fratres vestros et conscientias eorum infirmas percutitis, in Christum ipsum peccatis. Si propter escam scandalizatur frater meus,* dicamus nos Christi fideles, *non manducabimus carnem in aeternum, ne fratrem nostrum scandalizemus.* 5. Ita namque sese gerit, quicumque veraciter Deum amat, quicumque veraciter *crucem suam portat* et *Christum induit* ac *proximum suum diligit;* qui cavet, ne cuipiam sit offendiculo, ne quis eius causa scandalizetur et moriatur, propterea quod assiduus sit cum adolescentulis et apud illas commoretur, id quod fas non est, in destructionen eorum, qui hoc vident et audiunt. 6. Mala istiusmodi agendi ratio scandalosa est et periculosa et mortifera, id quod Christianos non decet. *Beatus* autem *ille, qui* castitatis [servandae] causa cautus est et *pavidus omni in re.*

VI. Si vero contingat, ut eamus in locum, ubi non sint Christiani, et necessarium nobis sit ibidem per aliquot dies consistere, *sapientes simus sicut serpentes et simplices sicut columbae;* et ne simus *quasi insipientes, sed ut sapientes* in omni disciplina pietatis, ut Deus per Dominum nostrum Iesum Christum omni in re glorificetur per vitae nostrae rationem castam sanctamque. 2. *Sive manducamus, sive bibimus, sive*

4. *fratres etc.]* Cf. I Cor. 8, 12. — *nam etc.]* Rom. 14, 15. — *dum sic etc.]* I Cor. 8, 12. 13.
5. *ita — gerit]* Verbotenus: *haec enim omnia facit.* — *crucem s. p.]* Matth. 16, 24. — *Chr. induit]* Rom. 13, 14. Gal. 3, 27. — *proximum s. d.]* Matth. 5, 43; 19, 19. Rom. 11, 8. 9. Gal. 5, 14. Iac. 2, 8.
6. *mortifera]* Proprie: *morti proxima.* — *id — decet]* Glossa secundum Beelen. — *beatus etc.]* Prov. 28, 14.
VI, 1. *sapientes etc.]* Matth. 10, 16. — *quasi etc.]* Eph. 5, 15. 16.
2. *sive mand. etc.]* I Cor. 10, 31.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

aliud quid facimus, ad Dei gloriam faciamus. Omnes, qui vident nos, semen benedictum sanctumque *nos esse* et *filios Dei vivi* agnoscant in omni re, in omni sermone nostro, in pudore, in castitate, in humilitate, quippe qui neque Gentiles in ulla re imitemur neque ut fideles similes simus filiis hominum, sed quavis in re ab impiis alieni. 3. *Nec proicimus sanctum canibus nec margaritas ante porcos,* sed Dei laudes celebramus cum omnimoda disciplina et cum omni prudentia et cum omni timore Dei atque animi intentione. Cultum sacrum non exercemus ibi, ubi inebriantur Gentiles et verbis impuris in conviviis suis blasphemant in impietate sua. Propterea non psallimus Gentilibus neque Scripturas illis praelegimus, ut ne tibicinibus aut cantoribus aut hariolis similes simus, sicut multi, qui ita agunt et haec faciunt, ut buccella panis saturent sese, et propter modicum vini eunt et *cantant cantica Domini in terra aliena* Gentilium ac faciunt, quod non licet. 4. Vos non ita facietis, fratres; obsecramus vos, fratres, haec ne agantur apud vos, sed deponite illos, qui sic gerere sese volunt turpiter et abiecte. Haec non ita fieri oportet, fratres. Obsecramus autem vos, o iustitiae nostrae fratres, ut haec ita apud vos fiant quemadmodum apud nos, in exemplum scilicet tam eorum, qui crediderunt, quam et illorum, qui deinceps credituri sunt. 5. Ex Christi grege simus [ornati] omnimoda iustitia moribusque sanctissimis integerrimis, conversantes in rectitudine et sanctitate, ut decet fideles, et sectantes ea, quae laudabilia sunt et quae pudica et sancta et quae gloriosa et honorifica; et quaecumque usui sunt, haec instituite. Vos enim estis *gaudium nostrum et corona nostra* et spes nostra et vita nostra, *si statis in Domino.* Ita fiat.

— *omnes etc.]* Ies. 61, 9. — *fil. D. vivi]* Rom. 9, 26. Os. 1, 10. Cf. Philipp. 2, 15. — *hominibus]* sc. impiis seu improbis.

3. *nec etc.]* Matth. 7, 6. — *cultum s. n. exercemus]* Proprie: *non ministramus.* — *ubi]* i. e. ubi nulli commorantur Christiani. — *in impiet. s.]* Haec verba Beelen cum sequentibus coniunxit. — *cantant etc.]* Ps. 136, 4.

4. *deponite]* Proprie: *facite cessare.* — *iust. n. fratres]* i. e. vos, qui nobiscum gratiae iustificationis facti estis participes. — *apud vos . . ap. nos]* In codice: *apud nos . . ap. vos.*

5. *laudabilia etc.]* Cf. Philipp. 4, 8. — *gaudium etc.]* Philipp. 4, 1.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VII. Consideremus nunc, fratres, et videamus, quomodo gesserint sese omnes patres iusti toto tempore incolatus vitae suae; investigemus atque inquiramus inde a lege usque ad novum testamentum. 2. Pulcrum quoque est atque utile, ut sciamus, quam multi viri et quinam perierint per mulieres, item quam multae feminae et quaenam perierint per viros, ex adsiduitate, qua adsidui erant apud invicem. 3. Porro etiam hoc indicabo, scilicet quam multi et quinam viri cum viris commorati sint toto vitae suae tempore et ad finem usque una permanserint in operationibus castis, immaculati.

VIII. Atque hoc ita esse manifestum notumque est. Ad Ioseph quod attinet fidelem, prudentem, sapientem, iustum, usquequaque timoratum, nonne casti sanctique illius [iuvenis] pulcritudinem mulier libidinose concupivit? Cumque ille libidinosam eius voluntatem perficere recusaret, haec falso testimonio virum iustum illum in summam afflictionem et miseriam proiecit, immo et in vitae discrimen. Deus autem eripuit eum ex omnibus malis, quae per infelicem illam mulierem illi supervenerant. 2. Videtis, fratres, quantas aerumnas iusto huic viro attulerit continuus aspectus corporis Aegyptiacae. Itaque ne assidui simus cum mulieribus aut cum adulescentulis. Hoc enim nequaquam prodest illis, qui *lumbos suos* volunt *succingere* veraciter. Sorores diligamus oportet in omni castitate et pudicitia et cum omni mentis continentia, in timore Dei, non assiduo cum illis commorantes nec quovis momento ad illas ingredientes.

IX. Nonne audivisti de Samson Naziraeo, *quocum erat spiritus Dei*, de viro illo robusto? Atqui virum illum, qui Naziraeus erat et Deo sacratus, fortis atque robustus, hunc mulier perdidit infelici suo corpore et prava libidine. Tune forte

VII, 3. *toto vitae s. temp. etc.]* Cf. I Clem. 63, 3.

VIII, 1. Cf. Gen. 39, 6—21; 41, 37 sqq. — *libidinosam vol.]* Proprie: *libidinem eius et voluntatem.* — *in v. discrimen]* Verbotenus: *usque ad mortem.*

2. *lumbos s. s.]* Luc. 12, 35. — *diligamus op. in o. cast.]* Cf. I Clem. 21, 7. 8.

IX, 1. *quocum etc.]* Iudic. 13, 25. — *mulier]* sc. Dalila. Cf. Iudic. 16.

talis es, qualis erat ille? Nosce te ipsum et nosce modum tuum. *Mulier maritata animas pretiosas praedatur.* 2. Quapropter nemini prorsus permittimus, ut commoretur apud maritatam, multo minus, ut quis cum sacrata Deo virgine cohabitet aut dormiat, ubi dormit illa, aut assiduus sit cum illa. Hoc enim aversandum et detestandum est ab iis, qui Deum timent.

X. Nonne erudit te id, quod accidit David, quem Deus *invenerat virum secundum cor suum,* hominem fidelem, perfectum, sanctum, firmum. Pulcritudinem inspectavit hic mulieris cuiuspiam, Bethsabae dico, cum videret eam mundantem sese et lavantem nudam. Vidit hanc mulierem vir sanctus, et reapse captus est per voluptatem [haustam] ex eius conspectu. 2. Animadvertite nunc, quanta mala fecerit illius mulieris causa: et peccavit iustus ille vir [cum Bethsaba] et mandatum dedit, ut maritus illius interficeretur in praelio. Vidistis, quot dolos malos struxerit et adhibuerit; et cupidine istius mulieris [accensus] homicidium patravit David, qui *unctus Domini* vocatus est. 3. Admonitus esto, o homo. Nam si tales tantique viri per mulieres perierunt, quaenam tandem tua virtus est aut quisnam tu inter sanctos, ut cum mulieribus aut cum adulescentulis converseris diu noctuque, cum multa ioculatione, absque timore Dei. 4. Non ita, fratres, non ita agamus secundum lapsum illorum, verum memores simus effati illius de muliere, quo dictum est: *Manus eius laqueos tendunt et cor eius retia pandit; iustus evadet ab illa, improbus autem in manus eius cadet.* Itaque nos sancti devitemus cohabitare cum feminis Deo sacratis. Neque enim decora est huiusmodi agendi ratio nec convenit servis Dei.

XI. Nonne legisti de Amnon et Thamar, liberis David? Amnon iste sororem suam appetebat eamque oppressit nec ei-

— *modum]* i. e. mensuram. Cf. Mar. ad Ign. 5, 2. — *mulier etc.]* Prov. 6, 26.
X, 1. *invenerat etc.]* Act. 13, 22. Cf. I Reg. 13, 14. Ps. 88, 21. — *pulcritudinem etc.]* Cf. II Reg. 11, 2—5.
2. Cf. II Reg. 11, 14—18. — *unctus Dom.]* II Reg. 19, 21. Ps. 17, 51.
4. *sec. laps. illorum]* Glossema secundum Beelen. — *manus etc.]* Eccles. 7, 27.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

dem pepercit, propterea quod turpi libidine eam concupivisset. Et improbus scelestusque evasit [Amnon] ob assiduam eius cum illa conversationem, quae non erat in timore Dei; et *foedam rem operatus est in Israel.* 2. Quapropter non convenit nobis nec decet nos conversari cum sororibus inter risus et petulantiam, sed cum omni verecundia ac castitate et in timore Dei.

XII. Nonne legisti de rebus gestis Salomon, filii David, cui Deus dederat sapientiam et scientiam et amplitudinem animi et divitias et gloriam maiora quam [ulli alii ex] omnibus hominibus. Atqui etiam ipse ille per mulieres periit et a Domino recessit.

XIII. Nonne legisti et nosti de senioribus illis in diebus Susannae, qui propterea, quod assidui erant cum mulieribus et alienam inspectabant pulcritudinem, in barathrum ceciderunt concupiscentiae; nec potuerunt in casta mente retinere sese, verum superati sunt a pravo suo animo, et adorti sunt beatam Susannam, ut eam vitiarent. Illa autem minime obtemperavit turpi istorum libidini, sed Deum invocavit, et eripuit eam Deus de manibus iniquorum senum istorum. 2. Nonne igitur commoveri nos oportet et timere ob hoc, quod senes illi, iudices et seniores populi Dei, honore suo exciderint propter mulierem? Scilicet recordati non sunt [Scripturae effati] illius, quo dictum est: *Alienam pulcritudinem ne inspectes;* aut illius: *Pulcritudo mulieris multos perdidit;* aut huius: *Cum muliere maritata ne sedeas;* aut rursus illius, quod dixit [Scriptura]: *Num est aliquis, qui ignem ponat in sinum suum et vestimenta sua non comburat?* aut huius: *Num incedat aliquis super ignem, quin pedes eius adurantur? Sic nemo, qui ad maritatam ingreditur, culpa vacabit nemoque evadet, qui ad illam appropinquat.* 3. Et rursus dixit [Scriptura]: *Pulcritudinem mulieris noli con-*

XI, 1. Cf. II Reg. 13, 1—16. — *foedam etc.]* Gen. 34, 7.

2. Sorores hic intellegendae sunt proprie dictae, non Christianae tantum.

XII. *dederat etc.]* Cf. III Reg. 3, 11—14; 4, 29—32. — *periit etc.]* Cf. III Reg. 11, 1—5.

XIII, 1. Cf. Dan. 13.

2. *alienam etc.]* Sirach. 9, 8. — *pulcritudo]* Sirach. 9, 9. — *cum mul.]* Sir. 9, 12. — *Num est]* Prov. 6, 27. — *Num incedat]* Prov. 6, 28. 29.

3. *pulcritudinem]* Prov. 6, 25. —

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

cupiscere, ut ne captivet te palpebris suis; et alibi: *Adulescentulam ne inspectes, ut ne pereas illius desiderio;* et: *Cum muliere, quae pulcre canit, noli esse assiduus;* et: *Qui stare sese existimat, videat, ne cadat.*

XIV. Sed iam videte, quid [S. Scripturae] itidem dixerint de prophetis, viris illis sanctissimis, et de apostolis Domini. Videamus, an eorum aliquis assiduus fuerit cum adulescentulis aut cum iunioribus maritatis aut cum talibus viduis, quas recusat divinus apostolus. Consideremus in timore Dei sanctorum illorum hominum vitae rationem. 2. Ecce de Moyse et Aaron scriptum invenimus, quod agerent et viverent cum viris, qui talem, qualem ipsi, vitae rationem sequerentur. Atque ita quoque [fecit] Iosue, filius Nun. Mulier aliqua cum ipsis non erat, verum soli, viri cum viris, sancte ministerium suum coram Deo obibant. 3. Neque hoc solum, sed et populum edocuerunt, ut, quotiescumque castra [loco] moverentur, unaquaeque tribus seorsum proficisceretur et mulieres seorsum cum mulieribus, utque hae incederent in extremo exercitu, viri autem [cum viris] seorsum secundum tribus suas. Et secundum mandatum Dei ad hunc modum proficiscebantur tamquam populus sapiens, ne quid turbationis fieret propter mulieres, quando castra movebantur. Pulcre ordinateque dispositi iter faciebant, sine scandalo. 4. Ecce, verbis meis testimonium reddit Scriptura sacra: Postquam transierunt Israëlitae mare Suph, *cantarunt Moyses et Israëlitae laudes Domini et dixerunt: Laudemus Dominum, quia magnopere est laudandus.* Et posteaquam Moyses cantare desiit, tunc *Maria, soror* Moysis et *Aaron, tympanum sumpsit in manus suas, egressaeque sunt mulieres*

adulescentulam] Sir. 9, 5. — *cum m.]* Sir. 9, 4. — *qui]* I Cor. 10, 12.

XIV, 1. *recusat]* Respicit auctor ad I Tim. 5, 11.

2. Quod Clemens hoc loco de Moyse, Aaron et Iosua memorat, id collegerit ex universa illorum virorum historia in S. Scriptura relata. Quodsi ad peculiarem aliquem locum respexerit, hunc me latere fateor. BEELEN.

3. Quod hic narrat auctor de mulieribus a viris separatis et in extremo exercitu incedentibus, iterum e S. Scriptura collegisse videtur. — *mandatum Dei]* Cf. Num. 2, 34.

4. *m. Suph]* i. e. mare rubrum. — *cantarunt]* Exod. 15, 1. — *Maria]* Exod. 15, 20.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

omnes post eam, et cum illa [Dei laudes] decantarunt, mulieres cum mulieribus seorsum, aeque ac viri cum viris seorsum [illud fecerant]. 5. Rursus Elisaeum quoque et Giezi et filios prophetarum pariter invenimus habitasse in timore Dei nec habuisse feminas cohabitatrices. Micham omnesque prophetas pariter sic invenimus habitasse in timore Dei.

XV. Et ut ne longius producamus sermonem nostrum, quid dicamus de Domino nostro Iesu Christo? Ipse Dominus cum duodecim apostolis suis fuit assiduus, postquam in mundum prodiit. Neque solummodo hoc [fecit], sed et cum emitteret eos, *binos* simul *misit illos*, viros cum viris; mulieres autem non fuere missae cum illis; et neque in via neque domi cum mulieribus aut cum adulescentulis commorabantur; atque ita Deo usquequaque placuerunt. 2. Ipse Dominus Iesus Christus cum loqueretur cum illa Samaritana seorsum ad puteum, *discipuli eius advenerunt* inveneruntque illum cum illa colloquentem, *et mirati sunt, quod cum muliere esset et loqueretur* Iesus. Nonne ipse est regula illa non abolenda et exemplar omni humano generi? 3. Neque hoc solum est, sed et cum surrexisset Dominus noster a mortuis venissetque Maria ad sepulcrum, statim illa cecidit ad pedes Domini eumque adoravit volebatque apprehendere illum. Ipse autem dixit illi: *Noli me attingere; nondum enim adscendi ad patrem meum.* Nonne mirabile est de Domino, quod Mariae, feminae piissimae, non permiserit attingere pedes eius? 4. Tu autem habitas cum mulieribus, a mulieribus et ab adulescentulis ministraris, et dormis, ubi dormiunt illae, et lavant tibi pedes et ungunt te mulieres. Vae indecenti huic consilio! Vae incauto consilio! Vae audaciae illi

5. Cf. IV Reg. 8. — *filios]* i. e. discipulos prophetarum.

XV, 1. *in mundum]* Beelen interpretatur: *in publicum.* Sed veteres verbis *προελθεῖν εἰς τὸν κόσμον* incarnationem significaverunt. Cf. Hippol. c. Noet. c. 11 ed. Lagarde p. 51, 16: *ὃς προβὰς ἐν κόσμῳ ἐδείκνυτο παῖς θεοῦ,* c. 17, p. 55, 31: *προελθὼν εἰς κόσμον θεὸς ἐν σώματι ἐφανερώθη,* in Psalm. 2 Fragm. 126 p. 194 etc. Quae cum ita sint, verba potius hoc quam illo modo interpretanda sunt. — *binos]* Marc. 6, 7.

2. *discipuli etc.]* Ioann. 4, 27.

3. Cf. Ioann. 20, 11—16. — *noli]* Ioann. 20, 17.

4. *incauto . . impiae]* Verbotenus: quod (quae) est sine timore (sc. Dei).

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

et impiae stultitiae! [Ergo] tu te ipse non diiudicas? Tu te ipse non examinas? Tu te ipse ignoras et modum [virium tuarum]? 5. Haec fida sunt, haec vera et recta, hi limites, quos non mutant, qui recte in Domino conversantur. Multae quidem sanctae mulieres sanctis ministrarunt de bonis suis, veluti Sulamita illa ministravit Elisaeo; sed haec cum eo non habitabat, verum habitabat propheta seorsum in domo. Et cum mortuus esset istius filius, haec volebat proicere sese ad pedes prophetae, verum non permisit illi [hoc facere] servus eius, sed prohibuit eam. Dixit autem Elisaeus servo suo: *Sine illam, nam anima eius amaritudine affecta est.* Ex his igitur intellegere debemus illorum [sanctorum virorum] vivendi rationem. 6. Iesu Christo Domino nostro mulieres de bonis suis ministrabant, sed non habitabant cum illo. Apostolis quoque et Paulo mulieres ministrasse invenimus, sed hi cum illis non habitabant, verum pudice et caste et immaculate coram Deo conversati sunt *cursumque* suum *consummarunt* et acceperunt *coronam* suam *a Domino* Deo omnipotenti.

XVI. Quae cum ita sint, petimus a vobis, o fratres nostri in Domino, ut haec observentur apud vos sicuti apud nos, utque *eadem sentiamus*, quo unum simus nos in vobis, et unum sitis vos in nobis, atque omni in re simus omnes *anima una et cor unum* in Domino. 2. Audit nos, quicumque novit Dominum; sed quicumque *ex Deo non est, non audit nos.* Is, qui veraciter vult servare castitatem, audit nos; et virgo, quae veraciter vult servare virginitatem, audit nos; sed ea, quae non veraciter servat virginitatem, non audit nos.

3. Quod superest, valete in Domino et *gaudete in Domino*

5. *hi limites etc.]* Cf. Prov. 22, 28. Ep. ad Diogn. 11, 5. — *Sulamita]* Cf. IV Reg. 4. — *sine illam etc.]* IV Reg. 4, 27.

6. *Iesu Christo etc.]* Cf. Luc. 8, 2. 3. — *apostolis]* Cf. I Cor. 9, 5. — *immaculate c. Deo conv.]* Cf. Act. 23, 1. — *cursumque cons. etc.]* Philipp. 4, 8. — *Dom. Deo omnipotenti]* Paulus scripsit: ὁ κύριος, . . ὁ δίκαιος κριτής.

XVI, 1. *eadem sentiamus]* II Cor. 13, 11. Philipp. 2, 2; 3, 16. Cf. Herm. Sim. IX c. 13, 7. — *unum simus etc.]* Cf. Ioann. 17, 22. 23. — *anima una etc.]* Act. 4, 32.

2. *ex Deo]* Ioann. 8, 47.

3. *gaudete in Dom.]* Philipp. 4, 4.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

omnes sancti. *Pax* et gaudium sit *vobiscum a Deo patre* per *Iesum Christum Dominum nostrum.* Amen.

Explicit epistula secunda Clementis discipuli Petri.
Preces eius nos adiuvent. Amen.

— *pax etc.]* Verba in epistulis Pauli apostoli usitatissima. Tantummodo pro *gaudium* S. Scriptura exhibet *gratia* et *et Domino n. I. Chr.* pro *per I. Chr. Dom. nostrum.* Cf. Rom. 1, 3. I Cor. 1, 3. II Cor. 1, 2. Gal. 1, 3 etc.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ.

I. Τρίτον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προέστη Κλήμης, ὃς τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἀκολουθήσας οὕτω τοῖς τῶν τρόπων κόσμοις διέπρεπεν, ὥστε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ πᾶσι τοῖς Χριστιανῶν λαοῖς εὐαρεστεῖν. 2. Ἠγάπων μὲν αὐτὸν οἱ Ἕλληνες, ἐπειδὴ οὐ βδελυττόμενος, ἀλλ' ἀπολογούμενος ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς βίβλων τε καὶ τελετῶν ἀπεδείκνυεν, ποῦ τε γεγένηνται καὶ πόθεν ὥρμηντο οἱ παρ' αὐτοῖς νομιζόμενοι καὶ λατρευόμενοι θεοί, ἅ τε πεπράχασιν, πῶς τε αὖθις κατέληξαν, φανωτάταις ἀποδείξεσιν παρίστη· αὐτούς τε τοὺς Ἕλληνας ἐδίδασκεν συγχωρήσεως παρὰ τοῦ θεοῦ τυχεῖν, εἴπερ τῆς ἐκείνων λατρείας ἀπόσχοιντο.

II. Παρὰ δὲ Ἰουδαίοις τοιούτῳ τρόπῳ χάριν ἐπορίζετο, ἐπειδὴ τοὺς πατέρας αὐτῶν φίλους τοῦ θεοῦ ἀπεδείκνυεν, τόν τε νόμον ἅγιον καὶ ἱερώτατον ἀπέφαινεν, καὶ πρῶτον τὸν τόπον τῆς Παλαιστίνης παρὰ τῷ θεῷ κληροῦσθαι, εἴπερ τοῦ ἰδίου νόμου τὰ μυστήρια τηρήσαιεν τῷ τε τὴν ἐπαγγελίαν πρὸς Ἀβραὰμ μὴ ἀρνεῖσθαι εἰς τὸν Χριστὸν πεπληρῶσθαι· 2. διότι ἐν τῷ σπέρματι

I, 1. Primum versum et inscriptionem dedi cum Cotelerio, qui quidem ex libris manuscriptis se hausisse profitetur, libros ipsos autem non indicat. Codices, quos ego inspexi quosque Dressel contulit nec non duo eorum, quos Cotelerius ipse adhibuit, inscriptione carent, quippe qui Martyrium cum Epitome conglutinent, et post verba *τὸ διὰ μαρτυρίου τέλος* vel finem Epitomes haec exhibent: *τρίτος* (vel *δεύτερος*) *γὰρ ἀπὸ Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀριθμούμενος πρόεδρος, τὴν τοῦ διδασκάλου ἐπιστήμην ἀκριβωσάμενος καὶ τοῖς αὐτοῦ ἴχνεσιν ἀπαρατρέπτως ἑπόμενος, πεπληρωμένος τε θείας σοφίας καὶ χάριτος οὕτω τοῖς τρόποις ἐκεκόσμητο καὶ διέλαμπεν* (*διέλαμψεν*),

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

MARTYRIUM S. CLEMENTIS PAPAE ROMAE.

I. Tertius Romanae ecclesiae praefuit Clemens, qui disciplinam apostoli Petri secutus ita morum ornamentis excelluit, ut et Iudaeis et Gentilibus et omni christianae plebi gratus acceptusque esset. 2. Diligebant quidem eum Gentiles, quia non exsecrans, sed rationem reddens ex eorum libris, mysteriis et caeremoniis ostendebat, ubi nati essent undeque prodiissent ii, quos deos putarent et colerent, quaenam etiam egissent utque postea desiissent, evidentissimis documentis adstruebat ipsosque Gentiles veniam a Deo consecutum iri docebat, si ab illorum cultu abstinerent.

II. Apud Iudaeos autem hoc modo sibi gratiam comparabat, quandoquidem patres eorum demonstrabat amicos Dei exstitisse declarabatque legem eorum sanctam esse et sacratissimam eosque primum Palaestinae locum apud Deum accepturos, si legis suae sacramenta servarent, minimeque negando factam Abrahae promissionem completam fuisse in Christo, 2. quod in semine Abrahae

ὥστε πᾶσι πάντα γενόμενος (γιν. al. καὶ διέλαμπεν — γενόμενος om R) τοῦ σώζεσθαι πάντας ἕνεκα, Ἰουδαίοις τε καὶ (καὶ) Ἕλλησι καὶ τοῖς Χριστιανῶν λαοῖς πᾶσιν εὐαρεστεῖν (εὐεργετεῖν R) ὑπὸ πάντων τε ἀγαπώμενος πάντας τῇ εἰς Χριστὸν ἀγάπῃ συνδεῖν ἐποιεῖτο σπουδήν. Ἠγάπων μὲν (ἠγαπῶμεν R) γὰρ αὐτὸν κτλ.

2. 7. οὐ βδελυττόμενος: οὐδὲ λυττόμενος (sic) D | 9. καὶ λατρευόμενοι om M O R

II, 1. 16. τὸν p. πρῶτον om M | 16 sq. τῆς Παλαιστίνης c. MOPRV, cf. recens. Martyrii Epitome priori adiuncti (Dressel p. 100, Cotel. Clericus ed. 1724 p. 799): τούτους Cot cum uno vel altero cod | 18. τηρ. τῷ τε c. MO : τηρήσοιεν ἐν τῷ PRV

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Ἀβραὰμ κληροδοτεῖν ὁ θεὸς καθυπέσχετο πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ὅπερ εἶπεν πρὸς Δαυίδ· *Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου*· καὶ αὖθις διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, ὅτι *ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ κληθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ*.

III. Παρὰ δὲ Χριστιανοῖς διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἠγαπᾶτο, ἐπειδὴ τοὺς καθ' ἕκαστον ῥεγεῶνα πένητας κατ' ὄνομα εἶχεν γεγραμμένους, καὶ οὓς τῷ τοῦ βαπτίσματος ἁγιασμῷ ἐφώτιζεν, οὐ συνεχώρει δημοσίαν ἀπαίτησιν ὑπελθεῖν. 2. Τῷ δὲ καθ' ἡμέραν κηρύγματι τούς τε μετρίους καὶ πλουσίους ἐνουτέθει τοῦ μὴ ἀνέχεσθαι τοὺς πένητας παρὰ Ἰουδαίων ἢ Ἑλλήνων δημοσίᾳ ὄψα λαμβάνειν καὶ βίον τῇ τοῦ βαπτίσματος καθιερώσει κεκαθαρμένον χαρίσμασιν Ἑλλήνων χραίνεσθαι.

IV. Τούτοις καὶ τούτων πλείοσιν ἀνδραγαθίας ἄνθεσιν τῷ τε θεῷ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐχέφροσιν εὐηρέστει· τοῖς γὰρ ἀλογίστοις ἀρέσκειν ἀδύνατον, ὅπερ τῷ θεῷ εὐάρεστον ἀποδείκνυται. 2. Τούτου οὖν ἕνεκεν οὐκ ἐφοβήθησαν τὰς ὕβρεις τῶν ἀλογίστων ἀνθρώπων ἐκεῖνοι, οἷς ἡ γνώμη ἐτύγχανεν τοὺς ἀπαρεσκομένους πλείστους ὄντας μὴ δειλιᾶν. Ὅτου χάριν περιῆν τῷ μακαριωτάτῳ Κλήμεντι τῷ τοῦ θρόνου Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ Σισίννιον τὸν φίλον τοῦ βασιλέως Νέρουα μὴ φοβεῖσθαι.

V. Ἐπειδὴ τοίνυν τῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἡ γυνὴ Σισιννίου Θεοδώρα πιστεύσασα πρὸς θεὸν σπουδαίαν ἐτέλει τὴν λειτουργίαν, ταύτην ὁ ἀνὴρ ζηλοτυπήσας παγιδεῦσαι κατηγωνίζετο πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀπιοῦσαν. 2. Καὶ δὴ εἰσελθούσης ἐκεῖνος δι' ἑτέρας εἰσόδου καταφθάσας ἤρξατο πολυπραγμονεῖν· ἡνίκα δὲ παρὰ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος εὐχὴ γέγονεν, τοῦ λαοῦ εἰρηκότος τὸ ἀμήν, ὁ Σισίννιος τυφλός τε καὶ κωφὸς ἀπετελέσθη τοῦ μήτε ὁρᾶν μήτε ἀκούειν δύνασθαι. 3. Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Λάβετέ με καὶ ἐξαγάγετε ἔξω, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου τυφλοὶ γεγόνασιν καὶ αἱ ἀκοαί μου εἰς τοσοῦτον ἐκωφώθησαν, ὅτι οὐδὲ τὸ σύνολον ἀκούειν δύναμαι.

VI. Τότε οἱ παῖδες αὐτοῦ λαβόντες αὐτὸν περιῆγον δι' ὅλης τῆς ἐκκλησίας ἐν μέσῳ τοῦ εὐχομένου λαοῦ ἀνδρῶν τε καὶ γυ-

2. 2. *πρὸς* om MO | 3. *τὸν θρόνον* MO — *ἐκ καρποῦ κτλ.*] Ps. 131, 11. — *ἡ παρθένος κτλ.*] Ies. 7, 14. III, 1. 7. *ῥεγεῶνας* P — *καθ' ἕκ.*

promisisset Deus cunctas gentes haereditate donare, completum quoque illud quod ad David dixit: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam;* iterumque per Iesaiam prophetam, quod *virgo in utero concipiet et pariet filium et vocabitur nomen eius Emmanuel.*

III. A Christianis vero ideo et magis diligebatur, quia singularum regionum pauperes nominatim habebat scriptos et eos, quos baptismatis sanctimonia illustraverat, non sinebat publicam mendicitatem subire. 2. Quotidiana autem praedicatione mediocres ac divites admonebat, ne paterentur baptismo pauperes a Iudaeis aut Gentilibus publicos cibos accipere et vitam baptismatis consecratione mundatam donis Gentilium inquinari.

IV. His eorumque pluribus virtutum floribus cum Deo tum cunctis mente praeditis hominibus placebat; nam mente carentibus placere non potest id, quod Deo placere probatur. 2. Atque ideo hominum rationis expertium contumelias veriti non sunt ii, quibus animo sedit nequaquam timere illos, qui aegre ferunt, suntque numero plures. Quo factum est, ut Sisinnium imperatoris Nervae amicum non timuerit beatissimus Clemens sedis Romanae episcopus.

V. Itaque cum ipsius doctrina Sisinnii uxor Theodora conversa sedulum Deo exhiberet ministerium, eam zelotypia ductus maritus laqueis involvere nitebatur abeuntem ad ecclesiam. 2. Et quidem illa ingrediente ipse per alium introitum adveniens coepit curiose inspicere; sed quando a sancto Clemente facta fuit oratio dixitque populus Amen, Sisinnius caecus et surdus effectus est, ut neque videre neque audire posset. 3. Tunc dixit servis suis: Prehendite me et extra educite, quoniam oculi mei caeci facti sunt et aures meae in tantum obsurduerunt, ut nihil penitus audire valeam.

VI. Tunc servi eius circuibant per totam ecclesiam in medio orantis populi virorum pariter et mulierum, nec portas,

ῥεγεῶνα] Cf. Liber Pontificalis.
2. 10. *πλουσίους*: *πλησίους* P | 11. *πένητας* c. MO: praem *πεφωτισμένους* cet codd

IV, 2. 17. *ἐφοβήθησαν* c. MOPRV: *ἐφόβησαν* Cot. D
V, 3. 31. *οὐδέ* : *οὐδὲν* RV

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ναικῶν, καὶ τὰς θύρας, ὅθεν εἰσῆλθον, εὑρεῖν οὐκ ἠδύναντο. Ὅθεν ἐν τῷ περιέρχεσθαι αὐτοὺς πλανωμένους καὶ κυκλεύειν πρὸς Θεοδώραν τὴν κυρίαν αὐτῶν, ἔνθα τῷ θεῷ προσηύχετο, σὺν τῷ δεσπότῃ αὐτῶν παρεγένοντο. 2. Ἥτις ἑωρακυῖα τοὺς παῖδας μετὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν τυφλωθέντα αὐτὸν περιάγοντας πρῶτον μὲν ἐξέκλινεν τὴν θέαν αὐτοῦ νομίζουσα, ὅτι περ ἠνεῳγμένοις θεάσηται αὐτὴν ὄμμασιν. Καὶ μεταπεμψαμένη ἕνα τῶν παίδων αὐτῆς πρὸς τὸ γνῶναι, τί ἄρα θέλοιεν μετὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν περιερχόμενοι, εἶπεν· Ὁ κύριος ἡμῶν θέλων ὁρᾶν, ἅπερ αὐτῷ οὐκ ἔξεστιν, καὶ ἀκούειν ἀλλοτρίου μυστηρίου, ἀποτετύφλωται καὶ κωφὸς ἀπειργάσθη· ἡμῖν τε ἐκέλευσεν, ἵνα τοῦτον ἐντεῦθεν ἐξαγάγωμεν· καὶ οὐ συγκεχώρηται ἡμῖν αὐτὸν ἐντεῦθεν ὅπως οὖν ἐκβαλεῖν.

VII. Ἡνίκα δὲ τοῦτο ἡ Θεοδώρα ἤκουσεν παρὰ τοῦ παιδός, ἔστησεν ἑαυτὴν εἰς εὐχὴν καὶ μετὰ δακρύων ἐδέετο τοῦ θεοῦ, ἵνα ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐκεῖθεν ἐξελθεῖν δυνηθῇ· καὶ στραφεῖσα πρὸς τοὺς παῖδας τοὺς συνόντας αὐτῷ εἶπεν· Ἀπέλθετε καὶ χειραγωγήσαντες τὸν κύριον ὑμῶν ἀπαγάγετε εἰς τὸν οἶκον· ἐγὼ γὰρ τὴν εὐχήν, ἣν ἠρξάμην, οὐ μὴ καταλείπω, ἀλλὰ προσφέρω τὴν θυσίαν μου τῷ κυρίῳ καὶ πληρωθέντων τῶν μυστηρίων καταφθάνω ὑμᾶς. 2. Τότε τοίνυν ἀπῆλθον οἱ παῖδες χειραγωγοῦντες αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον, καὶ ὑποστρέψαντες πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῶν ἀπήγγειλαν, τυφλὸν καὶ κωφὸν αὐτὸν εἰσέτι διαμένειν. 3. Ἡ δὲ Θεοδώρα ἐπὶ πλεῖον τῷ θεῷ δεήσεις καὶ δάκρυα ἐξέχεεν, ὅπως τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀντιλήψηται. Καὶ δὴ τῆς ἀπολύσεως γενομένης προσέπεσεν τῷ μακαρίῳ Κλήμεντι Θεοδώρα λέγουσα πάντα τὰ συμβάντα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ ὅτι τυφλός ἐστιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ κωφὸς τοῖς ὠσίν.

VIII. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μακάριος Κλήμης, δάκρυα προχέας προετρέψατο τοὺς συμπαρόντας, ἵνα ὁμοθυμαδὸν παρὰ κυρίου αἰτήσωνται τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς τήν τε ἀκοὴν καὶ τὴν ὅρασιν χαρισθῆναι. 2. Θαρσαλέως τοίνυν ὁ μακάριος Κλήμης μετὰ τὴν εὐχὴν συνεπορεύθη τῇ γυναικὶ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ εὗρεν αὐτὸν ἀνεῳγμένων αὐτῷ τῶν ὀμμάτων μηδένα ὁρῶντα οὔτε μὴν λόγου τὸ παράπαν οὔτε τινὸς ἤχου ἀκούοντα· ἔνθα καὶ συμμιγῆ ὀλοφυρμὸν ἅπαντες περιήχουν, οὗ τινος ὁ Σισίννιος παντάπασιν οὐκ ἠκροᾶτο.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

per quas ingressi fuerant, poterant reperire. Unde dum ipsi vagabundi oberrant per gyros, ad Theodoram dominam suam, ubi Deo preces fundebat, pervenerunt cum domino suo. 2. Quae cum vidisset servos una cum domino eorum excaecatum ipsum circumagentes, primo quidem declinavit aspectum eius putans, eum apertis oculis ipsam aspicere. Cum unum servorum accersisset, ut sciret, quid sibi vellent cum domino circumeuntes, dixit ille: Dominus noster dum vult videre, quod ei licitum non est, et alienum mysterium audire, excaecatus est et surdus effectus; nobis autem imperavit, ut illum hinc educeremus, sed non licuit nobis eum hinc ullo pacto emittere.

VII. Quod cum Theodora a puero audisset, stetit se in orationem et cum lacrimis Deum rogabat, ut inde vir eius posset exire. Conversaque ad servos, qui cum eo erant: Abite, inquit, et manu ducentes dominum vestrum domum reducite; ego enim preces, quas inchoavi, non relinquam, sed offeram Domino sacrificium meum; completis vero mysteriis vos assequar. 2. Tunc igitur discesserunt famuli manu deducentes eum domum, reversique ad dominam suam illum nuntiaverunt caecum et surdum adhuc permansisse. 3. At Theodora magis magisque Deo deprecationes et lacrimas effudit, ut suo viro misericordia eius subveniret. Atque facta dimissione accidit beato Clementi Theodora dicens omnia, quae marito suo contigerant: eum quippe esse oculis caecum surdumque auribus.

VIII. Quae cum audisset beatus Clemens, effusis lacrimis hortabatur eos, qui aderant, ut a Domino unanimiter postularent, ut viro eius auditum redderet ac visum. 2. Audacter itaque beatus Clemens post orationem perrexit cum muliere ad virum eius et invenit eum apertis oculis neminem videre neque etiam sermonem ullatenus aut ullum sonum audire, ubi et commixto eiulatu omnes perstrepebant, nec Sisinnius ullo modo audiebat.

VI, 1. 1. ὅθεν sec om O, in M erasum est | 2. 6. θεάσεται M | 7. ὄμμασιν h. l. c. MO: a. θεάσηται PRV | 11. ἀπηργάσθη O | ἐντεῦθεν om MO
VII, 1. 17. ἐπέλθετε R | 18. ἀπαγάγετε: ἀγάγετε MO | 19. καταλίπω M | 2. 22. πρός: εἰς R. | 3. 25. ἀντιλήψηται c. Cot PRV: καταλ. MO
VIII, 1. 29. ταῦτα ἀκούσας: τηνικαῦτα οὖν Cot | 30. προετρέψατο: προτρέπειν ἤρξατο Cot | 2. 34. ὀμμάτων: ὀφθαλμῶν D

IX. Τότε οὖν ὁ μακάριος Κλήμης τὰ γόνατα πρὸς τὸν θεὸν κλίνας ἔφη· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ *τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δεδωκὼς* τῷ ἀποστόλῳ σου Πέτρῳ, διδασκάλῳ δὲ ἐμῷ, καὶ εἰπών· Ἅπερ ἂν ἀνοίξῃς, ἠνέῳκται, καὶ ἅπερ κλείσῃς, κέκλεισται, σὺ κέλευσον, ἵνα διανοιχθῶσιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου αἱ ἀκοαὶ καὶ οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι σὺ εἶπας· *Ἅπερ ἂν αἰτήσητε πιστεύοντες, λήψεσθε*, καὶ αὕτη σου ἡ ἐπαγγελία διαμένει εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Καὶ ἡνίκα πάντες εἶπον τὸ ἀμήν, διηνοίχθησαν εὐθέως οἱ ὀφθαλμοὶ Σισιννίου καὶ αἱ ἀκοαί. 2. Ἰδὼν δὲ τὸν ἅγιον Κλήμεντα ὁ Σισίννιος ἱστάμενον σὺν τῇ ἑαυτοῦ γυναικί, ἐξέστη τῇ διανοίᾳ λογιζόμενος, τί ἄρα εἴη τοῦτο, καὶ ὑπονοῶν, ὅτι γοητικαῖς τέχναις ἐμπέπαικται, ἤρξατο κελεύειν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ λέγειν· Κρατήσατε Κλήμεντα τὸν ἐπίσκοπον, διὰ γὰρ τοῦ εἰσελθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκά μου τῇ μαγικῇ αὐτοῦ τέχνῃ τὴν πήρωσίν μοι ἐπήγαγεν.

X. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ κελευσθέντες τὸν Κλήμεντα κατασχεῖν τε καὶ σύρειν τοὺς κειμένους στύλους δεσμοῦντες εἷλκον ποτὲ μὲν ἔνδοθεν εἰς τὰ ἔξω, ποτὲ δὲ ἐκ τῶν ἔξω εἰς τὰ ἔσω· τοῦτο δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Σισιννίῳ ἐδόκει, ὅτι περ τὸν ἅγιον Κλήμεντα δεδεμένον κατέχουσιν καὶ ἕλκουσιν. 2. Πρὸς ὃν ὁ ἅγιος Κλήμης ἀπιδὼν ἔφη· Ἡ σκληρότης τῆς καρδίας σου εἰς λίθους ἐτράπη· ἐπειδὴ γὰρ τοὺς λίθους δοξάζεις εἶναι θεούς, λίθους σύρειν κεκλήρωσαι.

XI. Ἐκεῖνος δὲ ὡς δῆθεν δεδεμένου τοῦ ἁγίου καυχώμενος ἔλεγεν· Ἐγώ σε ποιῶ εἰς ὑπόδειγμα πάντων τῶν γοήτων ἀναιρεθῆναι. 2. Τηνικαῦτα οὖν ὁ ἅγιος Κλήμης δεδωκὼς εὐχὴν καὶ εὐλογήσας τὴν ἐκείνου σύμβιον ἀπῴχετο, τοῦτο ἐντειλάμενος αὐτῇ, μὴ παύσασθαι τὸ παράπαν τῆς προσευχῆς, μέχρις ἂν τὴν παρ᾽ αὐτοῦ ἐπίσκεψιν ὁ κύριος εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς καταξιώσῃ ἀναδεῖξαι. 3. Κλαιούσῃ τοίνυν καὶ εὐχομένῃ τῇ Θεοδώρᾳ πρὸς ἑσπέραν ἐφάνη τις ἀνὴρ τῇ πολιᾷ αἰδέσιμος καὶ εἶπεν· Διὰ σὲ ὑγιὴς ἔσται ὁ Σισίννιος, ὅπως πληρωθῇ, ὅπερ ἔφη ὁ ἀδελφός μου Παῦλος ὁ ἀπόστολος· *Ἁγιασθήσεται ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος διὰ τὴν γυναῖκα* τὴν πιστήν. 4. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξ ὄψεως αὐτῆς ἀνεχώρησεν. Ὅθεν

IX, 1. 1. *οὖν:* add *καὶ* R | 1. *τὸν* om MO | 3. *τῷ* om P | 4. *ἀνοίξεις* V | 4. *κλείσεις* PRV | 7. *αἰῶνα: αἰῶνας* MO — *τὰς κλεῖς κτλ.*] Matth. 16, 19.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

IX. Tunc igitur genibus flexis ad Deum dixit beatus Clemens: Domine Iesu Christe, qui *claves regni caelorum dedisti* apostolo tuo, magistro autem meo Petro, et dixisti: Quaecunque aperueris, aperta sunt, et quaecunque clauseris, clausa sunt, tu praecipe, ut aperiantur huius hominis aures atque oculi, quoniam tu dixisti: *Quaecunque petieritis credentes, accipietis*, et haec tua promissio permanet in saeculum saeculi. Cumque omnes dixerunt Amen, subito aperti sunt oculi Sisinnii itemque aures. 2. At Sisinnius videns sanctum Clementem stantem cum coniuge sua, mente excidit reputans, quidnam hoc esset, ac existimans id praestigiosis artibus et illusionibus effectum fuisse, coepit servis suis mandare atque dicere: Tenete Clementem episcopum; nam ut ingrederetur ad uxorem meam, magica sua arte mihi caecitatem induxit.

X. Illi vero, quos iusserat Clementem constringere ac trahere, columnas adiacentes ligabant et trahebant aliquando quidem ex interioribus ad exteriora, aliquando vero ab exterioribus ad interiora; hoc autem ipsi etiam Sisinnio videbatur, quod sanctum Clementem ligatum tenerent ac traherent. 2. Quem intuens sanctus Clemens dixit: Duritia cordis tui in lapides conversa est; quia enim lapides putas esse deos, lapides trahere sortitus es.

XI. Ille vero quasi beato vincto insultans dicebat: Ego te faciam in exemplum omnium praestigiatorum interimi. 2. Tunc sanctus Clemens cum dedisset orationem et uxori eius benedixisset, abiit hoc eidem mandans, ne ab oratione ullo modo cessaret, donec visitationem suam Dominus in virum eius dignaretur ostendere. 3. Flenti igitur et oranti Theodorae ad vesperam apparuit quidam vir canitie venerandus dixitque: Propter te sanus erit Sisinnius, ut impleatur, quod dixit frater meus Paulus apostolus: *Sanctificabitur vir infidelis per mulierem* fidelem. 4. Hisque dictis discessit ab eius aspectu. Unde indubium et

— *ἅπερ κτλ.*] Matth. 21, 22.
2. 13. *εἰσελθεῖν*: add *αὐτὸν* M | *μοι*: *μου* R, om P
X, 1. 16. *κελευσθέντες* c. MR: *κελευθ.* DP, *οἷς ἐκέλευσε* Cot | 17. *στύλους*: *λίθους* P
2. 20 sq. *ἀπιδὼν* c. MO: *ἰδὼν* PRV | 21. *λίθους*: *λίθον* P
XI, 2. 29. *καταξιώσει* P
3. I Cor. 7, 14.

ἀναμφίβολον ὑπάρχει καὶ κατάδηλον, τὸν μακάριον ἐκεῖσε Πέτρον τὸν ἀπόστολον φανῆναι.

XII. Καὶ δὴ ἐξαυτῆς ἐκάλεσεν ὁ Σισίννιος τὴν Θεοδώραν καὶ λέγει αὐτῇ· Δέομαί σου, ἵνα ἱκετεύσῃς τὸν θεόν σου τοῦ μὴ ὀργισθῆναί μοι. Σὲ γὰρ ζηλοτυπήσας παρεγενόμην καὶ εἰσῆλθον κατόπιν σου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τὸ θέλειν με ὁρᾶν τὰ τελούμενα μυστήρια καὶ ἀκροατὴν εἶναι τῶν λεγομένων τήν τε ὅρασιν καὶ ἀκοὴν ἀπώλεσα. 2. Νυνὶ δὲ ἐπειδὴ ταῦτά με ἀνακτήσασθαι ἡ τοῦ Κλήμεντος ἀπειργάσατο παρουσία, δεήθητι αὐτοῦ, ὅπως ἔλθῃ πρός με καὶ ποιήσῃ με τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνῶναι. Ἐπεὶ καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς παισίν μου ἀσφαλῶς ἐνομίζετο, τὸν Κλήμεντα δεσμεύειν σὺν τοῖς αὐτοῦ κληρικοῖς καὶ τοῦτον περισύρειν· ἀλλ' οὗτοι λίθους τε καὶ στύλους δεσμοῦντες ἕλκειν τε καὶ ἀνθέλκειν κατεφαίνοντο.

XIII. Τηνικαῦτα οὖν ἡ Θεοδώρα πορευθεῖσα διηγήσατο πάντα, ἅπερ εἶδε καὶ ἅπερ ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τῷ ἁγίῳ Κλήμεντι. 2. Παραγενόμενος οὖν ὁ ἅγιος πρὸς τὸν Σισίννιον μετὰ πολλῆς τιμῆς ὑπεδέχθη. Παρ' οὗ ἀκηκοώς, ὅσαπερ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ συνέτεινεν, ἐπίστευσεν τῷ θεῷ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἤρξατο τοῖς ποσὶν τοῦ ἁγίου Κλήμεντος προσκυλινδεῖσθαι καὶ βοᾶν·

XIV. Εὐχαριστῷ τῷ θεῷ τῷ ἀληθινῷ καὶ παντοκράτορι, ὃς διὰ τοῦτό με τετύφλωκεν, ἵνα ὄψωμαι αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀκοὴν ἀφείλετό μου, ἵνα, ἐν ᾗ τὴν ἀλήθειάν ποτε δι' ἄγνοιαν κατεγέλων, ἐν αὐτῇ ἀκούσας δέξωμαι· καὶ τοῦτο μὲν ἐνόμιζον ψευδὲς ὑπάρχειν, ὅπερ ἦν ἀληθές· ἐδόκουν δὲ τὸ ἔμπαλιν ἀληθές, ὃ ψευδὲς ἐτύγχανεν· τὸ σκότος ἐνόμιζον φῶς καὶ τὸ φῶς σκότος ὑπελάμβανον. 2. Ἀλλ' ἐκαθαρίσθη ὁ νοῦς μου ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς εἰδωλομανίας· ἀληθῶς γὰρ ἐπέγνων τοὺς δαίμονας ἐξαπατῶντας τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως τῶν μὴ πιστευόντων τὸν Χριστὸν εἶναι θεὸν κυριεύσωσιν πέτραι καὶ λίθοι κωφοὶ καὶ ἄλαλοι, ὥσπερ κἀμοῦ ἐπεκράτησαν μέχρι τῆς δεῦρο. 3. Ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις τοῦ Σισιννίου εἰπόντος χαρὰ μεγάλη γέγονεν· ἐπίστευσεν γὰρ σὺν πάσῃ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐπιδεδωκὼς τὸ οἰκεῖον ὄνομα προσεγγίσαντος τοῦ πάσχα ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Ἠριθμήθησαν δὲ οἱ βαπτισθέντες ἄνδρες τε καὶ γυ-

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

perspiçuum est, beatum Petrum apostolum illic apparuisse.

XII. Et vero statim Sisinnius vocavit Theodoram aitque illi: Obsecro te, ut roges Deum tuum, ne irascatur mihi. Zelotypia enim tui ductus adveni et ingressus sum post te in ecclesiam, et quia volui videre quae celebrabantur mysteria auditorque esse eorum, quae dicebantur, et visum et auditum amisi. 2. Nunc vero quandoquidem haec me recuperare fecit Clementis adventus, ora eum, ut veniat ad me meque faciat veritatem agnoscere. Etenim mihi servisque meis pro certo putabatur, quod Clementem cum eius clericis ligarent eumque distraherent; sed illi lapides et columnas ligasse et huc illucque traxisse noscebantur.

XIII. Tunc ergo Theodora profecta narravit sancto Clementi omnia, quae viderat et quae a marito suo dicta fuerant. 2. Veniens itaque sanctus ad Sisinnium multo cum honore susceptus est. A quo audivit, quaecunque ad aedificationem animae suae pertinebant, et credidit Deo ex toto animo et coepit ad pedes beati Clementis advolvi et clamare:

XIV. Gratias ago vero Deo et omnipotenti, qui me ideo excaecavit, ut videam eum, et ideo auditum abstulit mihi, ut, in quo veritatem aliquando ob ignorantiam deridebam, eodem auditu eam acciperem: et hoc quidem putabam falsum esse, quod verum erat, existimabam autem rursus verum, quod falsum erat, tenebras putabam lucem et lucem tenebras arbitrabar. 2. Sed purgatus est animus meus a sordibus insani idolorum cultus. Vere siquidem agnovi decipi a daemonibus homines, ut in eos, qui non credunt Christum esse Deum, dominentur petrae ac lapides auditu carentes et voce, quemadmodum et mihi imperarunt usque in hunc diem. 3. Haec et his similia Sisinnio proferente gaudium magnum ortum est. Credidit enim cum omni domo sua, traditoque suo nomine appropinquante paschate baptizatus est ipse et omnes, qui in eius domo erant. Numerati autem sunt, qui baptizati fuerunt, viri et mulieres

XII, 1. 6. *σου* p. *κατόπιν* om D 2. 13. *στύλους: ξύλα* MO XIII, 2. 19. *τῆς* om D | *ὅλης:* add *τῆς* D | 20. *προκυλινδεῖσθαι* DMR

XIV, 1. 22. *τῷ* sec c. MPR coll Cot: om D | 24. *ἀφείλατο* V | *μου* om PRV | *ἤ* em: *ᾷ* codd | 27. *ὅ: ὅπερ* MO

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ναῖκες σὺν τοῖς νηπίοις τετρακόσιοι εἴκοσι τρεῖς· διὰ τοῦτον δὲ τὸν Σισίννιον πολλοὶ τῶν περιφανῶν καὶ φίλων Νέρουα τοῦ βασιλέως ἐπίστευσαν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐπεστράφησαν.

XV. Κατ' ἐκείνου δὲ καιροῦ ὁ κόμης τῶν ὀφφικίων Πούβλιος Ταρκουτιανὸς ἑωρακὼς ἀναρίθμητον πληθὺν τῷ Χριστῷ πιστεύσασαν προσεκαλέσατο τοὺς προστάτας τῶν ῥεγεώνων, καὶ δεδωκὼς αὐτοῖς χρήματα ἔπεισεν αὐτούς, ἵνα τάραχον κινήσωσιν τῷ χριστιανικῷ ὀνόματι.

XVI. Διοικοῦντος τοίνυν Μαμερτίνου τοῦ ἐπάρχου τὸν πολιτικὸν θρόνον στάσις γέγονεν τοῦ Ῥωμαίων δήμου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κλήμεντος, καὶ πρὸς ἀλλήλους συγχυθέντες ἄλλος ἄλλο κατ' αὐτοῦ ἔλεγον, τινὲς δὲ ἀντέλεγον· Τί γὰρ κακὸν ἔπραξεν, ἢ τί τῶν καλῶν οὐ κατώρθωσεν; Ὅστις γὰρ ἄρρωστος παρ' αὐτοῦ ἐπεσκέφθη, ἰάσεως ἔτυχεν· ὅστις πρὸς αὐτὸν λυπούμενος ἀπῆλθεν, χαίρων ἀνεχώρησεν· οὐδένα ποτὲ ἔβλαψεν, πάντας δὲ ὠφέλησεν. 2. Ἄλλοι δὲ πνεύματι διαβολικῷ ἐκκαυθέντες ἔκραζον· Γοητικαῖς τέχναις ταῦτα ποιῶν τῶν θεῶν ἡμῶν τὴν λατρείαν ἀνατρέπει· τὸν Δία λέγει μὴ εἶναι θεόν, Ἡρακλέα δὲ τὸν ἡμέτερον φύλακα ἀκάθαρτον εἶναι λέγει πνεῦμα· Ἀφροδίτην τὴν ὁσίαν πόρνην γεγονέναι ὑποτίθεται, Ἑστίαν δὲ τὴν μεγάλην θεὰν πυρὶ καταναλῶσθαι βλασφημεῖ. 3. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν εὐαγεστάτην Ἀθηνᾶν, Ἄρτεμίν τε καὶ Ἑρμῆν, ἅμα τε τὸν Κρόνον καὶ τὸν Ἄρεα διαβάλλει· πάντα τε τὰ ὀνόματα τῶν ἡμετέρων θεῶν καὶ τοὺς ναοὺς καθυβρίζει. Ἢ θύσει τοῖς θεοῖς ἡμῶν ἢ αὐτὸς ἐξαλειφθείη.

XVII. Τότε Μαμερτῖνος ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος μὴ φέρων τοῦ δήμου τὴν στάσιν ἐκέλευσεν πρὸς ἑαυτὸν ἀχθῆναι τὸν μακαριώτατον Κλήμεντα, ὅνπερ θεασάμενος ἤρξατο λέγειν· Ἐξ εὐγενοῦς μὲν ῥίζης προελήλυθας, ὅπερ ἡμῖν ἡ τῶν Ῥωμαίων πληθὺς μαρτυρεῖ· ἀλλὰ πλάνην ὑπέστης, καὶ διὰ τοῦτο οὐ φέρουσιν σιωπᾶν, ἐπειδὴ οὐκ οἶδα τίνα Χριστὸν σέβῃ καὶ ἐναντία τῶν θεῶν ἀποδέχῃ· διὸ ἀποθέσθαι σε δεῖ πᾶσαν τὴν περιττὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τοῖς ἐξ ἔθους ἡμῖν θεοῖς λατρεύειν. 2. Τότε ὁ μακάριος Κλήμης ἔφη· Ηὐχόμην τὴν τῆς σῆς ὑπεροχῆς φρόνησιν προσανέχειν μου τῇ ἀπολογίᾳ καὶ μὴ διὰ τὴν στάσιν τῶν ἀπαιδεύτων, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐμὸν λόγον γράψασθαί με. Ἐπεὶ ἐὰν κύνες ἡμᾶς

3. 2. *τὸν* a. *Σισίννιον* om R. XV. 5. *Ταρκουτιανὸς* em Cot: | *Τορχ.* D (V)PR, *Τουρχ.* MO | XVI, 1. 9. *διοικοῦντος:* add *δὲ* R |

cum infantibus quadringenti viginti tres. Caeterum propter hunc Sisinnium multi illustrium et amicorum Nervae imperatoris crediderunt et ad Deum conversi sunt.

XV. Illo tempore comes sacrorum officiorum Publius Tarquitianus cum innumeram multitudinem Christo videret credidisse, arcessivit praefectos regionum et data eis pecunia persuasit, ut tumultum commoverent adversus nomen christianum.

XVI. Administrante igitur Urbis praefecturam Mamertino seditio facta est populi Romani de nomine Clementis, atque inter se confusi alius aliud adversus eum dicebat, contradicentibus autem nonnullis: Quid enim mali fecit aut quid non bonae rei gessit? Quicunque enim aegrotus ab eo visitatus est, sanitatem est consecutus; quicunque ad eum tristitia affectus abiit, gaudens reversus est; nullum unquam laesit, immo profuit omnibus. 2. Alii autem diabolico accensi spiritu clamabant: Magicis artibus ista faciens deorum nostrorum cultum evertit: Iovem negat esse deum, Herculem vero custodem nostrum dicit esse immundum spiritum, Venerem sanctam meretricem fuisse docet, Vestam autem magnam deam igne fuisse consumptam calumniatur. 3. Simili quoque modo sanctissimam Minervam, item Dianam, Mercurium simulque Saturnum et Martem infamat. Atque omnia deorum nostrorum nomina et templa contumeliis afficit. Aut sacrificabit diis nostris aut ipse deleatur.

XVII. Tunc Mamertinus Urbis praefectus non ferens populi seditionem iussit ad se duci beatissimum Clementem, quem intuitus coepit dicere: E nobili quidem radice prodiisti, quod nobis Romana plebs testatur; sed errorem subiisti, et ideo non ferunt silentium, quia nescio quem Christum colis et diis contraria suscipis. Quocirca oportet, ut deponas omnem superfluam superstitionem colasque ex nostro more deos. 2. Tunc beatus Clemens: Optarem, inquit, tuae excellentiae prudentiam ad meam defensionem attendere et non propter imperitorum seditionem, sed propter meam doctrinam accusasse me. Nam si

ἐπάρχου: ὑπάρχου P | 15. οὐδένα — ὠφέλησεν om R

3. 22. ἅμα: ὁμοῦ MO

XVII, 1. 26. τὴν στάσιν τ. δήμου D c. O | ἑαυτόν : αὐτὸν MO | 28. ἡμῖν ἤ: ὑμῖν P

2. 33. τὴν om P | 1. περιυλάξωσιν: add καὶ κατασχίσωσιν Cot PR.

πολλοὶ περιυλάξωσιν, μὴ δύνανται ἀφελέσθαι καὶ τὸ εἶναι ἡμᾶς μὲν λογικοὺς ἀνθρώπους, ἐκείνους δὲ κύνας καθυλακτοῦντας· καὶ γὰρ ἡ στάσις ἀεὶ παρὰ ἀπαιδεύτων προερχομένη διαδεύκνυται, ὥστε μηδὲν ἀσφαλὲς ἔχειν μήτε μὴν ἀληθές. 3. Ὅθεν σιγῆς ζητείσθω πρόφασις, ἐν ᾗ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ὁ λογικὸς ἄνθρωπος καὶ καθ' ἑαυτὸν βουλεύεσθαι καὶ διαλέγεσθαι ἀπάρξηται, ἵνα τὸν ἀληθῆ θεὸν εὕροι, ᾧ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν σεμνοπρεπῶς παράθοι.

XVIII. Τότε Μαμερτῖνος ὁ ἔπαρχος ἀποστείλας ἀναφορὰν Τραϊανῷ τῷ αὐτοκράτορι ἀνήγαγεν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ μακαρίου Κλήμεντος φάσκων· Τοῦτον τὸν Κλήμεντα στασιώδεσι κραυγαῖς ζητῶν ὁ δῆμος οὐ παύεται, καὶ ἀξιόπιστος ἀπόδειξις εἰς τὰ κατ' αὐτοῦ εὑρεθῆναι οὐ δύναται. 2. Τηνικαῦτα Τραϊανὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀντέγραψεν, δέον αὐτὸν ἢ συναινεῖν θύοντα ἢ πέραν τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Πόντου ἐν ἐρήμῳ πόλει παρακειμένῃ τῇ Χερσῶνι ἐξορισθῆναι.

XIX. Καὶ ὁπότε τὸ τοῦ Τραϊανοῦ κέλευσμα ἐπεκυρώθη, ἐσκέπτετο ὁ Μαμερτῖνος, ὅπως ὁ Κλήμης ἑκούσιον ὑπερορίαν μὴ αἰτήσηται, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς θεοῖς σπονδὰς προσάξῃ. Ἀλλ' ὁ μακάριος Κλήμης ἠγωνίζετο καὶ αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ τὸν λογισμὸν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ μεταγαγεῖν, καὶ ἑαυτὸν ἀποδεῖξαι προαιρεῖσθαι μᾶλλον τὴν ὑπερορίαν ἢ δεδίττεσθαι. 2. Τοσαύτην τοίνυν ὁ κύριος χάριν τῷ Κλήμεντι παρέσχετο, ὥστε κατοδύρεσθαι Μαμερτῖνον τὸν ἔπαρχον καὶ λέγειν· Ὁ θεός, ᾧ σὺ εἰλικρινῶς λατρεύεις, αὐτός σοι βοηθήσει ἐν ταύτῃ τῇ γραφῇ τῆς ὑπερορίας. Καὶ ἀφώρισεν ναῦν καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀναγκαῖα ἐπιβαλὼν ἀπέλυσεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ εὐλαβεῖς ἄνδρες πολλοὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

XX. Ἡνίκα δὲ κατέλαβεν τὸν τόπον τῆς ὑπερορίας, ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς τῶν μαρμάρων λατομίας περαιτέρω δύο χιλιάδων Χριστιανοὺς εὗρεν αὐτόθι μακροχρονίῳ γραφῇ καταδικασθέντας. 2. Οἵτινες ἑωρακότες τὸν ἅγιον καὶ ἀοίδιμον Κλήμεντα ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν μετὰ στεναγμῶν καὶ ὀδυρμῶν προσελθόντες ἔλεγον· Εὖξαι ὑπὲρ ἡμῶν, ὅσιε ἱεράρχα, ἵνα ἄξιοι ἀποδειχθῶμεν τῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπαγγελίας. 3. Οὓς ἐγνωκὼς ὁ ἅγιος Κλήμης διὰ τὸν θεὸν ὑπερορισθέντας ἔφη· Οὐκ ἀπροσφόρως ὁ κύριός με ἐνταῦθα

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

canes multi allatraverint, non possunt etiam auferre, quod homines rationales sumus ipsique remanent canes oblatrantes. Etenim seditio semper ab imperitis proficisci ostenditur, adeo ut nihil habeat tutum nec etiam verum rectumque. 3. Quamobrem quaeratur silentii occasio, in quo pro salute sua homo rationis particeps apud se consultare ac disserere incipiat, quo verum Deum inveniat, cui fidem suam digne commendet.

XVIII. Tunc Mamertinus praefectus missa relatione ad Traianum imperatorem de nomine beati Clementis detulit dicens: Hunc Clementem seditiosis clamoribus populus non cessat quaerere, et fide digna probatio adversus illius gesta inveniri non potest. 2. Tunc Traianus imperator rescripsit, oportere eum vel consentire sacrificando aut ultra mare et Pontum in desertum Chersoni adiacens oppidum relegari.

XIX. Cumque Traiani iussum esset confirmatum, cogitabat Mamertinus, quonam modo Clemens voluntarium non peteret exsilium, sed potius diis libamina exhiberet. Verum beatus Clemens contendebat, ut ipsius quoque iudicis animum ad fidem Christi adduceret ipseque ostenderet, se eligere exsilium magis quam timere. 2. Tantam itaque gratiam Dominus Clementi praebuit, ut Mamertinus praefectus lugeret ac diceret: Deus, quem tu sincere colis, ipse tibi opem feret in hoc exsilii iudicio. Et constituit navem cunctisque ad usum necessariis impositis dimisit. Quin etiam e populo homines religiosi quidem multi secuti sunt eum.

XX. Ubi autem pervenit ad exsilii locum, in opere caedendi marmoris ultra duo milia Christianos illic invenit iam diu iudicii sententia condemnatos. 2. Qui sanctum et celebrem Clementem intuiti omnes concorditer cum gemitu ac fletu accedentes dixerunt: Ora pro nobis, sancte pontifex, ut digni efficiamur promissione Christi. 3. Quos cum cognovisset sanctus Clemens propter Deum fuisse deportatos, ait: Non abs re Do-

3. 6. *καὶ* pr om MO | *ἀπάρξεται* MO | 7. *πίστιν: μνήμην* R
XVIII, 1. 9. *Μαμ. ὁ ἔπαρχος: Πούβλιος ὁ Ταρκοντιανός* Cot | 10. *μακαρίου: ἁγίου* MO | 13. *αὐτοῦ: αὐτὸν* PRV
2. 14. *συναινεῖν: συναιρεῖν* PR
XIX, 2. 27. *ἀπέλυσεν:* add *ἐφορτώθη δὲ ἡ ναῦς* Cot c. uno cod
XX, 1. 29. *κατέλαβεν: -βον* Cot c. uno cod
2. 32. *ἅγιον: μακάριον* MO | *καὶ ἀοίδιμον* om P | *ὁμοθυμαδόν:* a. *προσελθόντες* MO | 33. *καὶ ὀδυρμῶν* om O

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ἀπεκατέστησεν, ἀλλ' ἵνα συμμέτοχος γενόμενος τῶν παθημάτων ὑμῶν ἔτι παρηγορίας ὑποτύπωσιν καὶ ὑπομονῆς ἐμπαρέξω.

XXI. Ἔμαθεν δὲ παρ' αὐτῶν, ὅτι ἀπὸ μιλίων ἓξ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῶν ἰδίων ὤμων ἐκόμιζον. Αὐτίκα οὖν ὁ ἅγιος Κλήμης προετρέψατο αὐτοὺς λέγων· Εὐξώμεθα πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἵνα τοῖς ὁμολογηταῖς τῆς πίστεως αὐτοῦ νομὴν ὕδατος διανοίξῃ· καὶ ὁ πατάξας τὴν πέτραν ἐν γῇ ἐρήμῳ τοῦ Σινᾶ, καὶ ἐρρύησαν ὕδατα εἰς πλησμονήν, αὐτὸς ἡμῖν τὸ ἄφθονον νᾶμα παράσχοι, ὅπως τῇ αὐτοῦ χορηγίᾳ εὐφρανθῶμεν. 2. Καὶ δὴ τῆς ἱκεσίας πληρωθείσης ἔνθεν κἀκεῖθεν περιεβλέψατο καὶ εἶδεν ἀμνὸν ἑστῶτα, ὃς τὸν δεξιὸν πόδα ἐκούφισεν, οἷα τὸν τόπον τῷ ἁγίῳ Κλήμεντι ὑποδεικνύς. Τότε ὁ ἅγιος Κλήμης ἐννοήσας τὸν κύριον εἶναι, ὃν μόνος αὐτὸς τεθέατο καὶ ἕτερος παντελῶς οὐδείς, ἐπορεύθη πρὸς τὸν τόπον καὶ εἶπεν· Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κρούσατε ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. 3. Καὶ ἐπειδὴ πάντες ἐν κύκλῳ τοῖς σκαπανίοις ἔσκαψαν καὶ οὐκ αὐτὸν τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ ἀμνὸς ἔστη, λαβὼν μικρὸν σκαλίδιον ὁ ἅγιος ἐλαφρῷ κρούματι τὸν τόπον τὸν ὑπὸ τὸν πόδα τοῦ ἀμνοῦ ἔκρουσεν, ὅθεν παραχρῆμα πηγὴ ὑπερβλυζούσαις ταῖς φλεψὶν εὐπρεπεστάτη ἀνεφάνη, ἥτις σὺν ὁρμῇ ἐκχυθεῖσα ποταμὸν ἀπετέλεσεν. Τηνικαῦτα ὁ ἅγιος Κλήμης πάντων ἀγαλλιωμένων εἶπεν· ***Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ.***

XXII. Διὰ ταύτην οὖν τὴν φήμην προσέδραμεν πᾶσα ἡ ἐπαρχία, καὶ οἱ ἐληλυθότες ἅπαντες πρὸς τὴν διδαχὴν τοῦ ἁγίου Κλήμεντος ἐπέστρεφον πρὸς τὸν κύριον, ὥστε καθ' ἡμέραν πεντακόσιοι καὶ περαιτέρω βαπτιζόμενοι ἀνεχώρουν. 2. Ἐντὸς δὲ ἑνὸς ἔτους γεγόνασιν ἐκεῖσε παρὰ τῶν πιστῶν ἑβδομήκοντα πέντε ἐκκλησίαι, καὶ πάντα τὰ εἴδωλα κατεθρύβησαν, πάντες οἱ ναοὶ τῆς περιχώρου καθῃρέθησαν, πάντα τὰ ἄλση ἐπὶ τριακόσια μίλια δι' ὅλου ἐν κύκλῳ κατεκόπησαν καὶ κατεστρώθησαν.

XXIII. Τηνικαῦτα οὖν ἐπίφθονον διήγημα διέδραμε πρὸς τὸν βασιλέα Τραϊανόν, ὡς αὐτόθι πρὸς ἀναρίθμητον πλῆθος ὁ τῶν Χριστιανῶν ἐπηυξήθη λαός. Καὶ ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ Αὐφιδιανὸς ὁ ἡγεμών, ὅστις πλείστους τῶν Χριστιανῶν διαφόροις βασάνοις ἀνεῖλεν. Ὁρῶν δὲ τοὺς πάντας τῷ μαρτυρίῳ μετὰ χαρᾶς προσερχομένους παρεχώρησεν τῷ πλήθει, μόνον δὲ τὸν ἅγιον Κλή-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

minus me huc perduxit, sed ut particeps factus perpessionum vestrarum etiam consolationis et patientiae exemplum praeberem.

XXI. Didicit autem ab iis, quod de sexto miliario aquam suis humeris deportarent. Confestim ergo sanctus Clemens cohortatus est illos dicens: Oremus ad Dominum nostrum Iesum Christum, ut fidei suae confessoribus venam aquae aperiat et, qui percussit petram in deserto Sinae et fluxerunt aquae in abundantiam, ipse nobis copiosum laticem praebeat, quo ipsius suppeditatione laetemur. 2. Et vero completa supplicatione hinc illincque circumspexit et vidit agnum stantem, qui dexterum pedem levavit tanquam sancto Clementi locum ostendens. Tunc sanctus Clemens reputans Dominum esse, quem solus ipse conspexit et nullus omnino alius, ad locum profectus est ac dixit: In nomine patris et filii et spiritus sancti pulsate in hoc loco. 3. Cumque omnes ligonibus in orbem fodissent, non autem locum ipsum, in quo agnus steterat, sanctus accepto parvo sarculo locum, qui erat sub pede agni, percussit levi ictu, unde repente fons venis redundantibus pulcerrimus emersit, qui cum impetu effusus effecit fluvium. Tunc sanctus Clemens cunctis exsultantantibus dixit: *Fluminis impetus laetificant civitatem Dei.*

XXII. Ob hanc igitur famam concurrit tota provincia, quique veniebant ad sancti Clementis doctrinam, omnes convertebantur ad Dominum, adeo ut cotidie quingenti et amplius recederent baptizati. 2. Intra unum autem annum factae sunt illic a fidelibus septuaginta quinque ecclesiae, et omnia idola confracta sunt, omnia templa circumiacentis regionis diruta sunt, omnes luci usque ad trecenta miliaria in circuitu concisi sunt et solo aequati.

XXIII. Tum igitur invidiosa narratio pervenit ad imperatorem Traianum, quod illic ad innumerabilem multitudinem adauctus esset populus Christianorum. Et missus ab eo est Aufidianus praeses, qui multos Christianos diversis suppliciis interemit. Sed cum videret omnes ad martyrium cum gaudio accedere, cessit multitudini, solum tamen sanctum Clementem

XXI, 1. 7. *διανοίξῃ: ἀνοίξῃ* MO | *γῇ*: praem *τῇ* R
2. 13. *μόνος: μόνον* OV
3. 16. *καπανίοις* P | 17. *ἐν* om P | 20. *ἀνεφάνη: ἐφάνη* M — *τ. ποταμοῦ κτλ.*] Ps. 45, 5.
XXII, 1. 26. *ἐπέστρεφον*: praem *καὶ* V
XXIII, 1. 34 sq. *Αὐφιδιανὸς* c. R Cot: *Αὐφηδιανὸς* MOPV

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

μεντα ἐπιθύειν βιαζόμενος. 2. Καὶ ἰδὼν οὕτως ἱδρυμένον ἐν κυρίῳ καὶ καθόλου μετατεθῆναι μὴ βουλόμενον λέγει τοῖς δημίοις· Λαβόντες ἀπαγάγετε αὐτὸν μέσον τῆς θαλάσσης καὶ δήσατε πρὸς τὸν αὐχένα αὐτοῦ ἄγκυραν σιδηρᾶν καὶ ῥίψατε αὐτὸν ἐν τῷ βυθῷ κάτω, ὅπως μὴ δυνηθεῖεν οἱ Χριστιανοὶ ἀνελέσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἀντὶ θεοῦ σέβεσθαι αὐτόν.

XXIV. Τούτου οὖν γενομένου ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ αἰγιαλῷ παρεστὸς ὠδύρετο. Καὶ ἐπὶ τούτοις εἶπον Κορνήλιος καὶ Φοῖβος οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Πάντες ὁμοθυμαδὸν εὐξώμεθα, ἵνα δείξῃ ἡμῖν ὁ κύριος τοῦ μάρτυρος αὐτοῦ τὸ λείψανον. 2. Εὐχομένου τοίνυν τοῦ λαοῦ ὑπεχώρησεν ἡ θάλασσα εἰς τὸν ἴδιον κόλπον ἐπὶ τρία σχεδὸν μίλια· καὶ εἰσελθόντες διὰ ξηρᾶς οἱ λαοὶ εὗρον ἐν σχήματι ναοῦ μαρμαρίνου οἴκημα παρὰ θεοῦ ηὐτρεπισμένον, καὶ αὐτόθι κείμενον τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος καὶ τὴν ἄγκυραν, μεθ᾽ ἧς ἐρρίφη, πλησίον αὐτοῦ κειμένην.

XXV. Ἀπεκαλύφθη τοιγαροῦν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐκβαλεῖν τὸ λείψανον ἐκ τοῦ τόπου· οἷς καὶ τοῦτο ἐχρηματίσθη, ὡς ὅτι ἑκάστῳ χρόνῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ ὑποχωρήσει ἡ θάλασσα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας τοῖς ἐρχομένοις ξηρὰν πορείαν παρασχομένη. 2. Ὅπερ εἰς ἔπαινον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εὐδόκησεν ὁ κύριος γενέσθαι μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

2. 3. *δήσατε: δήσαντες* O et M sec man. | 4. *καὶ* om O, in M punctis notat.

XXIV, 1. 8. *παρεστὼς* PR

2. 11. *ὑπεχώρησεν: ἐπεχ.* D

XXV, 1. 17. *ἐκβαλεῖν: ἐκβάλαι* RV | 20. *παρεχομένη* R

2. 21 sq. *αὐτῷ — ἀμὴν* c. MO: *τούτου δὲ γεγονότος πάντα τὰ κυκλόθεν ἔθνη ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ. Ἔνθα οὐδεὶς Ἕλλην, οὐδεὶς Ἑβραῖος, οὐδεὶς τὸ παράπαν εὑρίσκεται αἱρετικός. Γίνονται γὰρ ἐκεῖσε πλεῖσται εὐεργεσίαι· τυφλοὶ φωτίζονται ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ, δαίμονες ἀπελαύνονται, ῥιγῶντες ὑγιαίνουσιν, οἱ τοῖς νεφροῖς ἐταζόμενοι καὶ λιθιῶντες μόνῃ τῇ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ προσψαύσει καὶ ὕδατος ἁγιασθέντος ῥαντισμῷ καὶ πόσει τοῦ νοσήματος ἀπολύονται, ἀλγυνόμενοί τε νόσῳ οἱαδήποτε πρὸς τὴν τοῦ ἱερομάρτυρος καταφεύγοντες βο-*

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States through HathiTrust
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

cogens ad sacrificandum. 2. Et videns adeo stabilem in Domino, nec omnino posse e sententia dimoveri, dixit ad suos: Prehendite eum et abducite in medium mare, et ligate ad collum eius ancoram ferream, et in profundum deiciatur, ne possint Christiani corpus eius auferre et pro Deo colere.

XXIV. Hoc igitur peracto universa Christianorum multitudo ad litus adstans lamentabatur. Atque ad haec dixerunt Cornelius et Phoebus eius discipuli: Omnes unanimi consensu precemur, ut nobis Dominus ostendat martyris sui reliquias. 2. Orante igitur populo recessit mare in sinum suum ad tria fere milia, et ingressi per aridam populi repererunt in figura templi marmorei paratum a Deo habitaculum atque ibi positum corpus sancti Clementis et ancoram, cum qua deiectus fuerat, haud procul ab eo iacentem.

XXV. Revelatum ergo fuit discipulis eius, ne reliquias illo loco tollerent, quibus et hoc oraculum redditum est, fore ut singulis annis die certaminis eius recessurum sit mare per septem dies et venientibus siccam profectionem praebiturum. 2. Quod quidem nominis sui laudem Domino placuit fieri usque in hodiernum diem. Cui gloria in saecula saeculorum. Amen.

ἤθειαν ἰάσεως ἀπολαύουσιν. Καὶ διαμένει ἡ δόξα αὐτοῦ καὶ ὁ ἔπαινος εἰς ἀεὶ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D c. V ut videtur, eadem R et Cot, nisi quod ille pro *καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας* exhibet *εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας,* hic verba *ῥιγῶντες — ἰάσεως ἀπολαύουσιν,* in textu omisit et ex aliis MSS. in nota exscripsit. P hic narrationem de puero per totum annum iuxta sepulcrum martyris in profundo maris sedente ex sermone Ephraimi inde a cap. VII usque ad finem (Cot. Clericus 1724 I, 816 sqq., Migne, Patr. gr. I, 638 sqq.) adiungit.

ΙΓΝΑΤΙΩΙ ΜΑΡΙΑ ΕΚ ΚΑΣΣΟΒΟΛΩΝ.

Μαρία, προσήλυτος Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰγνατίῳ Θεοφόρῳ, μακαριοτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησίας ἀποστολικῆς τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ Ἰησοῦ ἠγαπημένῳ χαίρειν καὶ ἐρρῶσθαι· πάντοτέ σοι εὐχόμεθα τὴν ἐν αὐτῷ χαράν τε καὶ ὑγείαν.

I. Ἐπειδή, θαυμάσιε, καὶ παρ' ἡμῖν ὁ *Χριστὸς* ἐγνωρίσθη *υἱὸς εἶναι τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος* καὶ ἐν ὑστέροις καιροῖς ἐνηνθρωπηκέναι διὰ παρθένου Μαρίας ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραὰμ κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ προρρηθείσας φωνὰς παρὰ τοῦ

IGNATIO MARIA EX CASSOBOLIS.

Maria, proselyta Iesu Christi, Ignatio Theophoro, beatissimo episcopo ecclesiae apostolicae, quae est Antiochiae, in Deo patre et Iesu dilecto gaudium et salutem. Continuam tibi precamur in ipso laetitiam et sanitatem.

Titulum dedi c. G[1], nisi quod pro *Κασσοβήλων* posui *Κασσοβόλων,* coll A *(epistula Mariae mulieris cuiusdam e Caspalon urbe ad Ignatium beatum scripta): ἐπιστολὴ Μαρίας Κασσοβόλων πρὸς τὸν ἅγιον καὶ ἱερομάρτυρα Ἰγνάτιον ἀρχιεπίσκοπον θεουπόλεως Ἀντιοχείας* c | *Κασσοβόλων:* ita scribo c. c coll L (cf. vers. vet.) A et inscr. epist. lat. ad Mariam: con *Κασταβάλων* Casaubonus, respiciens *Καστάβαλα,* urbem Ciliciae satis notam. Cf. adnot. ad 1, 1.

Inscr. 3. *ἀποστολικῆς* c. G[1] L: *καθολικῆς* c | 4. *ἐρρῶσθαι:* colon post hanc vocem om c | 5 sq. *σοι — ὑγείαν* om A | *ἐν αὐτῷ* c. G[1] L: *ἑαυτῶν* c — *M. προσήλυτος 'I. Χρ.*] i. e. mulier a Iudaismo vel Hellenismo ad Christianismum conversa. Vox per se ipsa nequaquam personam *nuper* conversam significat. Cf.

MARIAE PROSELYTAE CHASSAOBOLORUM AD IGNATIUM EPISCOPUM ANTIOCHIAE EPISTULA.

Maria, proselyta Iesu Christi, Ignatio Theophoro, beatissimo episcopo ecclesiae apostolicae eius quae secundum Antiochiam: in Deo patre et Iesu dilecto gaudere et valere semper tibi oramus secundum illud, quod in ipso, gaudium et sanitatem.

I. Quia miraculis et apud nos *Christus* cognitus est *filius esse Dei viventis* et in posterioribus temporibus inhumanatum esse per virginem Mariam ex semine David et Abraham secundum eas, quae de ipso ab ipso praedictae sunt voces a prophe-

I. Quandoquidem, o vir admirande, etiam apud nos innotuit, *Christum esse filium Dei vivi* et novissimis temporibus per Mariam virginem ex semine David et Abrahae humanam assumpsisse naturam secundum voces de ipso per ipsum a prophetarum choro praedictas:

Iust. Dial. c. 23. 122. Pseudoignatius ipse prodit, eam iam ante plures annos religionem priorem deseruisse. In ep. ad Mariam 4, 1 enim non solum eam iam Anacleto ecclesiam Romanam regente Christianam fuisse indicat, sed etiam pontificem illum eo tempore, quo se scripsisse fingit, mortuum fuisse et Clementem obtinuisse cathedram Romanam. Cf. adnot. ad ep. ad Mar. 4, 1.

I, 1. 8. *καὶ ἐν ὑστέροις* c. G[1] L: *ἐν ὑστ. δὲ* c | 9. *ἐκ* c. c L A: *καὶ* G[1] | *Δαυίδ:* codices excepto fortasse Constantinopolitano exhibent *δᾱδ* | 10 sq. *παρὰ τ. τ. προφ. χοροῦ* h. l. c. G[1] L A: a. *προρρηθεῖσας* c | 1. *παρακαλοῦμεν ἀξιοῦντες* c. G[1] L: *ἀξιοῦμεν*

* * *

De versione huius epistulae, quae in collectione pseudoignatiana latina non exstat, vide prolegomena.

Tit. *Chassaobolorum* c. codd: *Castabalorum* U in margine.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τῶν προφητῶν χοροῦ· τούτου ἕνεκεν παρακαλοῦμεν ἀξιοῦντες ἀποσταλῆναι ἡμῖν παρὰ τῆς σῆς συνέσεως Μάριν τὸν ἑταῖρον ὑμῶν ἐπίσκοπον τῆς ἡμεδαπῆς νέας πόλεως τῆς πρὸς τῷ Ζαρβῷ, καὶ Εὐλόγιον Κασσοβόλων πρεσβύτερον, ὅπως μὴ ὦμεν ἔρημοι τῶν προστατῶν τοῦ θείου λόγου, 2. καθά που καὶ Μωσῆς λέγει· *Ἐπισκεψάσθω κύριος ὁ θεὸς ἄνθρωπον, ὃς ὁδηγήσει τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ οὐκ ἔσται ἡ συναγωγὴ κυρίου ὡσεὶ πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστιν ποιμήν.*

II. Ὑπὲρ δὲ τοῦ νέους εἶναι τοὺς προγεγραμμένους δείσεις μηδέν, ὦ μακάριε· γινώσκειν γάρ σε θέλω, ὡς ὑπερφρονοῦσιν σαρκὸς καὶ τῶν ταύτης παθῶν ἀλογοῦσιν, αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς προσφάτῳ νεότητι ἱερωσύνης ἀστράπτοντες πολιᾷ. 2. Ἀνάσκαλον δὲ τὸν λογισμόν σου διὰ τοῦ δοθέντος σοι παρὰ τοῦ θεοῦ διὰ Χριστοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καὶ γνώσῃ, ὡς Σαμουὴλ μικρὸν παιδάριον ὁ *βλέπων* ἐκλήθη, καὶ τῷ χορῷ τῶν προφητῶν ἐγκαταλεχθεὶς τὸν

propterea rogamus ac petimus, ut a prudentia tua nobis mittantur Maris amicus vester episcopus nostrae Neapolis ad Zarbum et Eulogius Cassobolorum presbyter, ne simus destituti verbi divini praefectis, 2. sicuti et Moses quodam loco dicit: *Provideat Dominus Deus hominem qui ducat populum hunc, et non erit synagoga Domini sicut oves, quibus non est pastor.*

c cf. A | 2. *ἑταῖρον* c. G[1] L A: *ἕτερον* c | 3. *ἡμεδαπῆς* c. c: *ἡμελάπης* G[1] | *Ζαρβῷ* c. G[1] L A *(Derbium)* cf. Ign. ad Mar. tit.: *Ἀναζάρβῳ* c cf. Her. 9, 3 | 8. *Κασσοβόλων* c. c A *(Caspalonis)*: *καὶ Σόβηλον* G[1] L edd pr — *ὁ Χριστὸς κτλ.*] Verba Petri apostoli apud Matth. 16, 16. — *ἀποσταλῆναι κτλ.*] Sensus: Maria, quae orta est e Cassobolis (cf. tit.), quae vero Neapoli habitasse videtur (cf. ep. ad Mar. tit.), rogat episcopum metropolis Antiochiae, ut Marin episcopum ordinet ecclesiae neophytorum Neapolitanae et Eulogium prebyterum ecclesiae Cassobolitanae.

— *νέας πόλεως*] De novo oppido, quod Zarbo adiacet, sermo est, quia Zarbus vel Anazarbus Nerva imperante terrae motu diruta brevi reaedificata est. Tunc urbs nomen Zarbi vel Anazarbi, quod olim tulerat, recepit, postquam a Romanis aliquantum temporis Caesarea Augusta (Plin. H. N. V c. 27, 22) appellata est. — *Κασσοβόλων*] Ita, neque vero *καὶ Σόβηλον*, cum testibus allegatis legendum esse auctor non solum eo prodit, quod subinde *πρεσβύτερον* scribit, non *πρεσβυτέρους*, sed etiam eo, quod infra ad Mar. 3, 1 de duobus viris, *τοῖν*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

tarum choro: huius gratia deprecamur dignificantes mitti nobis a tuo intellectu Marim, amicum nostrum, episcopum Emelapes Neapoleos eius quae ad Zarbo, et Eulogium et Sobelum presbyterum, ut non simus desolati praepositis divini verbi; 2. quemadmodum et Moyses dicit: *Provideat Dominus Deus hominem, qui ducat populum hunc, et non erit synagoga Domini ut oves, quibus non est pastor.*

II. Pro eo autem, quod iuvenes sunt praescripti, formides nihil, o beate. Cognoscere enim te volui, quod sapiunt super carnem et ipsius passiones non sentiunt, ipsi in se ipsis recenti iuventute sacerdotii refulgentes canitie. 2. Perscrutare autem cogitationem tuam per datum tibi a Deo per Christum spiritum ipsius, et cognosces, quod Samuel parvus puerulus *videns* vocatus est, et choro prophetarum connumeratus presbyterum Eli

II. Quod autem praedicti iuvenes sint, de eo nihil timeas, o beate. Cupio enim te scire, quod carnem despiciunt eiusque affectus contemnunt, ipsi in se ipsis viridi sacerdotii iuventute resplendentes canitie. 2. Perscrutare autem cogitationem tuam per spiritum, qui tibi datus est a Deo per Christum, et cognosces, quod Samuel, cum parvulus adhuc puer esset, *videns* est appellatus, atque in chorum prophetarum allectus senem Eli iniquitatis arguit, quoniam filios ve-

ἀνδρoῖν, sermonem facit, scilicet de Mari et Eulogio. Accedit, quod nomen Sobeli apud veteres nobis nusquam occurrit. Sin quaeris, ubi Cassobola sita fuerint, equidem me nescire fateor. Id solum conicere licet, ea Anazarbo vicina fuisse. Cum autem inde, quod presbyter tantum, non episcopus, ecclesiae ibi commoranti petitur, ea nonnisi parvum oppidum vel vicum fuisse appareat, non est, quod miraris, nomen posteris non esse traditum.

2. Num. 27, 16. 17.

II, 1. 12. *πολιᾷ* c. c L: *πολιὰν* G^1 — *νέους*] Secundum Constit. apost. II c. 1 enim episcopum oportet non minorem esse quinquaginta annis.

2. Anton. Meliss. II serm. 19. Patr. gr. ed. Migne t. 136 p. 1059 (*Σαμουὴλ — ἐγκαταλεχθείς.*) — 2. 12. *ἀνάσκαλον:* hic incipit cod. Monacensis | 13. *τὸν λογισμὸν* c. L: *τῷ λογισμῷ* m, *τῶν λογισμῶν* c G^1 | *τοῦ*

* * *

II, 1. 9. *beate* c. U in corrigendis: *beata* U in textu.

2. 12. *cogitationem*: *cognitionem* codex alter.

πρεσβύτην Ἠλεὶ παρανομίας ἐξελέγχει, ὅτι παραπλῆγας υἱεῖς θεοῦ τοῦ πάντων αἰτίου προτετιμήκει καὶ παίζοντας εἰς τὴν ἱερωσύνην καὶ εἰς τὸν λαὸν ἀσελγαίνοντας εἴασεν ἀτιμωρήτους.

III. Δανιὴλ δὲ ὁ σοφὸς νέος ὢν ἔκρινεν ὠμογέροντάς τινας, δείξας ἐξώλεις αὐτοὺς καὶ οὐ πρεσβυτέρους εἶναι καὶ τῷ γένει Ἰουδαίους ὄντας τῷ τρόπῳ Χαναναίους ὑπάρχειν. 2. Καὶ Ἱερεμίας διὰ τὸ νέον παραιτούμενος τὴν ἐγχειριζομένην αὐτῷ πρὸς τοῦ θεοῦ προφητείαν ἀκούει· *Μὴ λέγε, ὅτι νεώτερός εἰμι, διότι πρὸς πάντας οὓς ἐὰν ἐξαποστελῶ σε πορεύσῃ καὶ κατὰ πάντα, ὅσα ἂν ἐντείλωμαί σοι, λαλήσεις, ὅτι μετὰ σοῦ ἐγώ εἰμι.* 3. Σολομὼν δὲ ὁ σοφὸς δυοκαίδεκα τυγχάνων ἐτῶν συνῆκε τὸ μέγα τῆς ἀγνωσίας τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῖς σφετέροις τέκνοις ζήτημα, ὡς πάντα τὸν λαὸν ἐκστῆναι ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ τοῦ παιδὸς σοφίᾳ καὶ φοβηθῆναι οὐχ ὡς μειράκιον, ἀλλ' ὡς τέλειον ἄνδρα. 4. Τὰ δὲ *αἰνίγματα* τῆς Αἰθιόπων βασιλίδος, φορὰν ἔχοντα ὥσπερ τὰ τοῦ Νείλου ῥεύματα, οὕτως ἐπελύσατο, ὡς *ἔξω ἑαυτῆς γενέσθαι* τὴν οὕτως σοφήν.

IV. Ἰωσίας δὲ ὁ θεοφιλὴς ἄναρθρα σχεδὸν ἔτι φθεγγόμενος ἐλέγχει τοὺς τῷ πονηρῷ πνεύματι κατόχους, ὡς ψευδολόγοι καὶ λαοπλάνοι τυγχάνουσι, δαιμόνων τε ἐκκαλύπτει τὴν πάτην καὶ τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς παραδειγματίζει καὶ τοὺς ἱερωμένους αὐτοῖς

sanos Deo omnium auctori praetulerat et sacerdotium ludibrio habentes populoque insultantes dimiserat impunitos.

III. Sapiens vero Daniel adhuc adulescens crudos quosdam iudicavit senes, ostendens eos perditos esse, neque vero seniores, et quamvis genere Iudaeos, moribus Chananaeos exsistere. 2. Et Ieremias, propter iuventutem detrectans prophetae munus a Deo sibi commissum, audit: *Noli dicere, puer sum, quoniam ad omnia quae mittam te ibis et universa, quaecunque mandavero tibi, loqueris, quia ego tecum sum.* 3. Salomon autem sapiens, cum duodecim haberet annos, intellexit magnam mulierum quaestionem, quarum li-

sec. c. G¹: om c m | 1. *Ἠλεὶ* c. m G¹: *Ἠλὶ* c | *ἐξελέγχει* c. m G¹: *ἐλέγχει* c | *παρὰ πλῆγας* c | 3. *εἴασεν* c. G¹ L: praem *οὐκ* c m — *ὁ βλέπων*] I Reg. 9, 9. 18. I Paralip. 29, 29. — *τῷ χορῷ κτλ.*] Cf. I Reg. 3.

III, 1—3. Anton. Meliss. ibid. (— *τέκνοις ζήτημα*).
1. 4. *σοφὸς* c. m G¹ L: *σοφώτατος* c | 5. *ἐξώλεις* c. c G¹ Ant: *ἐξωλίας* m | 6. *ὑπάρχειν* c. codd: *εἶναι* Z — Cf. Dan. 13.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

transgressionis redarguit, quoniam insanientes filios Deo omnium causae praehonoravit et ludentes in sacerdotium et in populum luxuriantes dimisit impunitos.

III. Daniel autem sapiens iuvenis exsistens iudicavit crudeles senes quosdam, ostendens adulteros ipsos et non seniores esse et genere Iudaeos exsistentes modo Chananaeos exsistere. 2. Et Ieremias, propter iuventutem renuens tributam ipsi a Deo prophetiam, audit: *Non dicas, quoniam iunior sum, quia ad omnes quoscumque mittam te ibis et secundum omnia, quaecumque mando tibi, loqueris, quia tecum ego sum.* 3. Salomon autem sapiens, duodecim exsistens annorum, intellexit magnam ignorantiae mulierum de suis filiis quaestionem, ut omnis populus obstupesceret de tanta pueri sapientia et timeret non ut puerum, sed ut perfectum virum. 4. *Aenigmata* autem Aethiopum reginae, lationem habentia quemadmodum Nili fluentia, sic solvit, ut *extra se ipsam fieret* ipsa sic sapiens.

IV. Iosias autem Dei amator, inarticulate fere adhuc loquens, redarguit malo spiritu detentos, quod falsiloqui et populi seductores exsisterent, daemonumque revelat deceptionem et eos non exsistentes deos demonstrat et sacratos ipsis, puer exsistens, inter-

beri non dignoscebantur, ita ut universus populus obstupesceret ad tantam pueri sapientiam eumque non ut puerum, sed ut virum perfectum timeret. 4. *Aenigmata* autem Aethiopum reginae, quae impetu ferebantur velut fluenta Nili, sic dissolvit, ut *extra se ipsam fieret* mulier adeo sapiens.

IV. Iosias vero Dei amantissimus cum adhuc fere inarticulate loqueretur, arguit malo spiritu detentos ostenditque eos esse mendaces et seductores, daemonum quoque detegit fraudem et falsos deos traducit et sacerdotes eorum puer adhuc occidit arasque ipsorum sub-

2. 8. ὅτι c. c m L: om G[1] | 9. ἐάν: ἄν c | ἐξαποστελῶ c. c G[1] L: ἐξαποστέλλω m | 10. ἐντείλομαι m | λαλήσῃς G[1] — μὴ λέγε κτλ.] Ierem. 1, 7. 8.

3. δυοκαίδεκα] III Reg. 3, 7 et 1 Paralip. 29, 1 Salomon patri succedens *puer* appellatur. De numero annorum in S. Scriptura nihil legitur. Cf. adnot. ad Magn. 3, 4. — συνῆκε κτλ.] Cf. III Reg. 3, 16—28.

4. 16. ἔξω c. G[1] L: ἐξ c m LXX — αἰνίγματα κτλ.] III Reg. 10, 1. 5.

IV, 1. 19. πνεύματι c. G[1] L: ῥεύματι

νήπιος ὢν *κατασφάζει*, βωμούς τε αὐτῶν ἀνατρέπει καὶ *θυσιαστήρια* νεκροῖς λειψάνοις *μιαίνει*, τεμένη τε καθαιρεῖ καὶ τὰ *ἄλση ἐκκόπτει* καὶ *τὰς στήλας συντρίβει* καὶ τοὺς τῶν ἀσεβῶν τάφους ἀνορύττει, ἵνα μηδὲ σημεῖον ἔτι τῶν πονηρῶν ὑπάρχει· οὕτω τις ζηλωτὴς ἦν τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν ἀσεβῶν τιμωρός, ἔτι ψελλίζων τῇ γλώττῃ. 2. Δαυὶδ δὲ ὁ προφήτης ὅμου καὶ βασιλεύς, ἡ τοῦ σωτηρίου κατὰ σάρκα ῥίζα, μειράκιον χρίεται ὑπὸ Σαμουὴλ εἰς βασιλέα· φησὶν γάρ που αὐτός, ὅτι *μικρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ νεώτερος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου.*

V. Καὶ *ἐπιλείψει με ὁ χρόνος*, εἰ πάντας ἀνιχνεύειν βουλοίμην τοὺς ἐν νεότητι εὐαρεστήσαντας θεῷ προφητείαν τε καὶ ἱερωσύνην καὶ βασιλείαν ὑπὸ θεοῦ ἐγχειρισθέντας. Ὑπομνήσεως δὲ ἕνεκα αὐτάρκη καὶ τὰ εἰρημένα. 2. Ἀλλά σε ἀντιβολῶ, μή σοί τις περιττὴ εἶναι δόξω καὶ φανητιῶσα· οὐ γὰρ διδάσκουσά σε, ἀλλ' ὑπομιμνήσκουσα τὸν ἐμὸν ἐν θεῷ πατέρα τούτους παρεθέμην τοὺς λόγους· γινώσκω γὰρ τὰ ἑαυτῆς μέτρα καὶ οὐ συμπαρεκτείνω ἐμαυτὴν τοῖς τηλικούτοις ὑμῖν. 3. Ἀσπάζομαί σου τὸν ἅγιον κλῆρον καὶ τὸν φιλόχριστόν σου λαὸν τὸν ὑπὸ τὴν σὴν κηδεμονίαν ποιμαινόμενον. Πάντες οἱ παρ' ἡμῖν πιστοὶ προσαγορεύουσίν σε. Ὑγιαίνειν με κατὰ θεὸν προσεύχου, μακάριε ποιμήν.

vertit et altaria mortuorum reliquiis contaminat et fana exscindit et columnas confringit et impiorum sepulcra effodit, ne ullum amplius improborum signum superesset: tantus erat pietatis aemulator et impiorum vindex, cum adhuc lingua balbutiret. 2. David autem, propheta simul et rex, salvatoris secundum carnem radix, adulescentulus a Samuel in regem ungitur. Ipse enim alicubi dicit: *Parvus eram inter fratres meos et iunior in domo patris mei.*

V. Ac *tempus me deficiet*, si omnes illos pervestigare velim, qui in iuventute Deo placuerunt atque prophetia et sacerdotio et regno a Deo donati sunt. Rememorationis autem gratia sufficiunt

c m cf. 3, 4. | 1. *νήπιος ὢν* c. G[1] L: *νηποινὶ* G[2], *pessime* A | 4. *ἔτι* c. G[1] L: *ἤ τι* c m | 6. *γλώττῃ* c. G[2] cf. Trall. 2, 2, ubi Pseudoig. *πράσσειν* mutavit in *πράττειν*: *γλώσσῃ* G[1] — Cf. IV Reg. 23. II Paralip. 34. — *θυσιαστ. μιαίνει*] IV Reg. 23, 16. — *ἄλση ἐκκ.*] II Paralip. 34, 4. — *τ.*

ficit delubraque ipsorum evertit et *altaria* mortuis reliquiis *inquinat* templaque delet et *saltus succidit* et *columnas conterit* et impiorum sepulcra suffodit, ut neque signum amplius malorum exsistat. Sic quidam zelotes erat religionis et impiorum punitor, adhuc balbutiens lingua. 2. David autem, propheta simul et rex, salvatoris secundum carnem radix, puer ungitur a Samuele in regem. Ait enim alicubi ipse: *Cum parvus eram inter fratres meos et iunior in domo patris mei.*

V. Et *deficiet mihi tempus*, si omnes investigare voluero, qui in iuventute bene placuerunt Deo, prophetia et sacerdotio et regno a Deo donati. Rememorationis autem gratia sufficiunt et haec dicta. 2. Sed te deprecor, ne tibi quaedam superba esse videar et ostentatrix. Non enim docens te, sed submemorans meum in Deo patrem hos apposui sermones. Cognosco enim mei ipsius mensuras et non coextendo me ipsam tantis vobis. 3. Saluto tuum sanctum clerum sub tua cura pastum. Omnes apud nos fideles salutant te. Sanam me esse secundum Deum ora, beate pastor.

etiam ea, quae diximus. 2. Verum te deprecor, ne tibi vana quaedam atque ostentatrix esse videar. Neque enim ut te doceam, sed ut meum in Deo patrem commonefaciam, apposui hos sermones. Cognosco enim meum modulum nec me ipsam vobis tantis viris exaequo. 3. Saluto sanctum tuum clerum tuumque Christi amantem populum, qui sub tua cura pascitur. Omnes qui apud nos sunt fideles te salutant. Salvere me secundum Deum ora, beate pastor.

στήλας συντρίβει] IV Reg. 23, 14.

2. Anton. Meliss. ibid. (— *εἰς βασιλέα*). — Cf. I Reg. 16. — *μικρὸς κτλ.*] Ps. 151, 1 apud LXX.

V, 1. 11. *ἐν* c. c m L: om G[1] | 12. *ἱερωσ. κ. βασιλείαν* c. G[1] L A: *βασιλ. κ. ἱερωσύνην* G[2] | 13. *ἕνεκεν* c | *αὐτάρκη* c. c G[1]: *αὐταρκεῖ* m (L ?) — *ἐπιλείψει κτλ.*] Hebr. 11, 32.

2. 14. *περιττὴ* c. c m: *περιττὸς* G[1] | 15. *ὑπομνήσκουσα* c | 16. *ἑαυτὴν* c. G[1]: *ἐμαυτὴν* c m | 17. *ὑμῖν: ἡμῖν* c

3. 18. *καὶ τὸν φιλ. σου λαὸν* c. c m: om G[1] L

* * *

IV, 1. 4. *quidam* em coll G (*τις*) *quidem* U.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΑΝ ΕΙΣ ΝΕΑΠΟΛΙΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΩΙ ΖΑΡΒΩΙ ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἠλεημένῃ χάριτι θεοῦ πατρὸς ὑψίστου καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, πιστοτάτῃ, ἀξιοθέῳ, χριστοφόρῳ θυγατρὶ Μαρίᾳ πλεῖστα ἐν θεῷ χαίρειν.

I. Κρεῖττον μὲν γράμματος ὄψις, ὅσωπερ μέρος οὖσα τοῦ χοροῦ τῶν αἰσθήσεων οὐ μόνον οἷς μεταδιδοῖ τὰ φιλικὰ τιμᾷ τὸν λαμβάνοντα, ἀλλὰ καὶ οἷς ἀντιδέχεται τὸν ἐπὶ τοῖς κρείττοσι πόθον πλουτεῖ. 2. Πλὴν δεύτερος, φασίν, λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος, ὃν ὥσπερ ἀγαθὸν ὅρμον δεδέγμεθα παρὰ τῆς σῆς πίστεως, πόρρωθεν ὥσπερ δι' ἑαυτῶν ἰδόντες τὸ ἐν σοι καλόν. 3. Αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν, ὦ πάνσοφε γύναι, ψυχαὶ ταῖς καθαρωτάταις ἐοίκασι πηγαῖς· ἐκεῖναί τε γὰρ τοὺς παριόντας, κἂν μὴ διψῶσι, αὐτῷ τῷ εἴδει ἐφέλκονται αὐτοὺς ἀρύσασθαι τοῦ ποτοῦ, ἥ τε σὴ σύνεσις παρεγγυᾷ μετασχεῖν ἡμᾶς παρακελευομένη τῶν ἐν τῇ ψυχῇ σου βλυζόντων θείων ναμάτων.

MARIAE DEGENTI NEAPOLI AD ZARBUM IGNATIUS.

Ignatius, qui et Theophorus, misericordiam consecutae per gratiam Dei patris altissimi et Domini Iesu Christi, qui pro nobis mortuus est, fidelissimae, Deo dignae, christiferae filiae Mariae plurimam in Deo salutem.

1. Eo quidem melior literis est aspectus, quod, cum sit pars chori sensuum, non solum amicitiae officia communicando accipientem honorat, sed etiam iis, quae vicissim recipit, rerum praestantiorum desiderio ditescit. 2. Verum secundus, quod aiunt, portus est et li-

Titulum exhibeo c. G^1, nisi quod *τὴν* scripsi pro *τῆς*: *τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου θεουπόλεως Ἀντιοχείας ἐπιστολὴ πρὸς Μαρίαν* G^2, attamen c hic voces *ἱερομάρτυρος* et *ἐπιστολὴ* omisit, *responsio epistulae Mariae beato Ignatio scriptae* (aut *a b. Ign. scripta*) A.

Inscr. 3. *ἐλεημένῃ* m | *χάριτι* c. G^1 L^1 A coll L^2: *ὑπὸ* G^2

I, 1. 7. *ὅσωπερ*: *ὅσῳ πρῶτον* con Z | 8. *μεταδιδεῖ* G^1

2. 10. *φασίν*: *φησι* c | 12. *δι' ἑαυτῶν* c. G^2: *δι' αὐτῶν* G^1 L^1 | *ἰδόντες* c. G^1 LL A: *εἰδότες* G^2 | *τό*: *τὸν* c

3. 13. *καθαρωτέραις* G^1 L^1 | 15. *αὐτῷ* c. G^1 L^1 coll L^2: om G^2 | *πότου* m | 16. *σὴ* om m | 17. *ναμάτων*: *πομάτων* G^1

* * *

Tit. c. p, qui tamen praemisit *incipiunt*, addidit *prima*, pro *sancti*

EPISTOLAE BEATI IGNATII EPISCOPI ANTIOCHENSIS ET MARTYRIS ATQUE DISCIPULI SANCTI IOHANNIS EVANGELISTAE.

AD MARIAM CASSOBOLITAM.

Ignatius, qui et Theophorus, misericordiam consecutae et gratiam Dei patris altissimi et Domini nostri Iesu Christi, qui pro nobis mortuus est, fidelissimae, Deo dignae, christiferae filiae Mariae plurimam in Deo salutem.

I. Optima quidem figuratio litterae, velut pars chori sensus continens, non solum his, quibus impertit affectum, honorat accipientem, sed et in ipsis, qui suscipiunt, amplius auget desiderium. 2. Et quomodo navigantibus in tempestate gratus est portus, ita et nobis litterarum tuarum acceptabilis est modus, quem tamquam tutissimum solatium a tua fidelissima mente de longinquo suscepimus, conspicientes in eo illud quod in te est bonum. 3. Omnium namque bonorum, o sapientissima mulierum, tuam animam purissimis fontibus assimilamus, illis videlicet, qui transeuntes etiam non sitientes visione sui attrahunt potum haurire. Ita et tuae prudentiae pollicitatio constringit nos, iubens de illis sanctis liquoribus, qui in anima tua redundant, haustum sumere.

terarum ratio, quam velut commodam stationem a fide tua accepimus, ut qui eminus tanquam oculis nostris virtutem, quae est in te, perspexerimus. 3. Nam animae bonorum, o mulier sapientissima, similes sunt limpidissimis fontibus; hi enim transeuntes, etiamsi non sitiunt, ipso aspectu eos attrahunt ad potum hauriendum, et tua prudentia invitat iubetque, ut participes fiamus fluentorum divinorum, quae in anima tua scaturiunt.

exhibet *beati: incipit scriptum Ign. episc. et mart. discip. Ioh. evang. ad Mariam* f, *epistolae b. Ign. disc. sancti Ioh. ev. ad Mariam. Epistola I* o, *incipiunt epist. sancti Ign. mart. numero XII. Incipit prima* v

Inscr. 5. *Theophorus*: *theoforus* f o semper, ceteroquin codd in verbis similibus modo *ph* modo *f* ponunt | *consecutae* em coll G cf. Philipp. Philad. Smyrn. Ant. inscr.: *consecutus* codd | 7. *pro* om o | *fidelissimae:* add *et* p | 8. *filiae* c. p: om f o v | *Deo: Domino* o

I, 1. 10 sq. *honorat: ignorat* o

2. 14. *fidelissima: tutissima* o

3. 18. *sui* : *sua* o | 20. *anima* c. p: add *gustum* f o v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Ἐγὼ δέ, ὦ μακαρία, οὐκ ἐμαυτοῦ νῦν τοσοῦτον, ὅσον ἄλλων γενόμενος, ταῖς πολλῶν τῶν ἐναντίων γνώμαις ἐλαύνομαι τὰ μὲν φυγαῖς, τὰ δὲ φρουραῖς, τὰ δὲ δεσμοῖς. 2. Ἀλλ' οὐδενὸς τούτων ἐπιστρέφομαι· ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. 3. Ὀναίμην τῶν δεινῶν τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, ἐπειδὴ ***οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι.***

III. Τὰ δὲ ὑπὸ σοῦ διὰ τῆς ἐπιστολῆς κελευσθέντα ἀσμένως ἐπλήρωσα, ἐν οὐδενὶ ἀμφιβάλλων ὧν αὐτὴ καλῶς ἔχειν δεδοκίμακας. Ἔγνων γάρ σε κρίσει θεοῦ τὴν μαρτυρίαν τοῖν ἀνδροῖν πεποιῆσθαι, ἀλλ' οὐ χάριτι σαρκικῇ. 2. Πάνυ δέ με ἦσαν καὶ αἱ συνεχεῖς σου τῶν γραφικῶν χωρίων μνῆμαι, ἃς ἀναγνοὺς οὐδὲ μέχρις ἐννοίας ἐνεδοίασα περὶ τὸ πρᾶγμα· οὐ γὰρ εἶχον τίσιν ὀφθαλμοῖς ἐκδραμεῖν, ὧν εἶχον ἀναντίρρητον ὑπὸ σοῦ τὴν ἀπόδειξιν. 3. Ἀντίψυχός σου γενοίμην ἐγώ, ὅτι φιλεῖς Ἰησοῦν ***τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος·*** διὸ καὶ αὐτὸς ἐρεῖ σοι· ***Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ, οἱ δὲ ἐμὲ ζητοῦντες εὑρήσουσιν εἰρήνην.***

IV. Ἐπέρχεται δέ μοι λέγειν, ὅτι ἀληθινὸς ὁ λόγος, ὃν ἤκουον περὶ σοῦ, ἔτι οὔσης σου ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τῷ μακαρίῳ

II. Ego vero, o beata, non tam mea quam aliena in potestate constitutus, multorum adversariorum sententiis exagitor, partim exsiliis, partim custodiis, partim vinculis. 2. At nihil istorum curo; sed iniuriis eorum magis erudior, ut Iesu Christi compos fiam. Utinam fruar suppliciis mihi praeparatis, quandoquidem *non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur.*

II, 1. 1. *ἐμαυτοῦ* c. c LL: *ἐμαυτῷ* m, *ἐμαυτὸν* G^1 | *ὅσων* G^1

2. 4. *ἐπιστρέφομαι: ἀποστρ.* LL A — Cf. Ignatii epist. ad Rom. 5, 1. 2, quam auctor hic et in versu 3 imitatur.

3. 5. *ὠναίμην* G^1 | 7. *ἀποκαλύπτεσθαι* c. G^2 A: add *εἰς ἡμᾶς* G^1 LL — *οὐκ ἄξια κτλ.*] Rom. 8, 16.

III, 1. 10. *τοῖν* c. c G^1: *τοῖς* m — *τοῖν ἀνδροῖν*] sc. Mari et Eulogio, quorum mentio facta est in epist. Mariae ad Ign. 1, 1.

2. 11. *πάνυ δὲ* c. GG: *οὐ π. δὲ* L^2, *πολὺ γὰρ* L^1 | *ἦσαν* c. c A: *ᾖσαν* m G^1 L^1 | 12. *σοῦ* om c | 13. *ἐνεδοίασα* c. c (*ἐννεδ.*) G^1: *ἐνεδύασα* m | 14. *τίσιν* c. G^1 coll L^2: *τισὶν* G^2 L^1 | *ἀντίρρητον* c — *γραφ. χωρίων*] Cf. ad Mar. ad Ign. c. 2—4.

3. 15. *ἀντίψυχον* G^1 — *τὸν υἱὸν κτλ.*] Cf. 1, 1. — *ἐγὼ κτλ.*] Prov. 8, 17.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Ego autem, o beata, non meis tantum nunc quantum aliorum plurimorum contrariis sententiis exagitor, quae quidem sunt fugae et carceres ac vincula. 2. Sed nihil horum declino; in iniustitiis autem eorum magis edoceor, ut Iesum merear adipisci. 3. Lucror enim periculis mihi praeparatis, quia *non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.*

III. Quae autem per epistolam a te intimata sunt, prompte adimplevi, de nullo eorum dubitans, quos tu bene habere probasti. Agnovi enim te iudicio Dei testimonium memoratis viris perhibuisse et non gratia carnali. 2. Non valde autem assidua fuerunt spatia, in quibus tua scripta perlegerem, neque adhuc negotium mente perceperam; nec enim habui, quomodo oculis percurrerem illam ineffabilem tuae sententiae relationem. 3. Pro anima tua ego efficiar, quoniam diligis Dominum Iesum *filium Dei vivi.* Propter quod et ipse tibi dicit: *Ego eos, qui me diligunt, diligo, et qui quaerunt me, invenient pacem.*

IV. Obvenit itaque mihi dicere, quia verus est sermo, quem audivi de te, causante Romae apud beatum papam Anem-

III. Quae vero per epistulam iubes, ea libenter perfeci, nihil ambigens de iis, quae ipsa recte se habere probasti. Cognovi enim te divino iudicio testimonium perhibuisse de duobus istis viris, nec vero favore carnali. 2. Valde autem me delectaverunt etiam crebri a te commemorati Scripturarum loci, quibus lectis ne cogitatio quidem dubitandi de hac re mihi suborta est; non enim habui, quibus oculis subterfugerem ea, quorum certissimam a te habebam demonstrationem. 3. Animam meam libens pro te impenderem, quia diligis Iesum *filium Dei vivi.* Quare et ipse tibi dicit: *Ego diligentes me diligo, et qui me quaerunt, invenient pacem.*

IV. Occurrit autem animo meo, ut dicam verum fuisse sermonem, quem de te audivi, cum adhuc Romae esses apud beatum pa-

IV, 1. 20. σοῦ sec om c | 1. Ἀνεγ-

* * *

II, 1. 1. *o beata: optam* p | 2. *aliorum plur.: plicamorum* p | 3. *ac: et* o
2. 4. *iniustitiis: iniusticiis* f, similiter codd saepe
3. 5. *enim* c. f o v: *ego* p
III, 1. 10. *enim te* c. v: *te enim* f o p
2. 13. *mente negotium* p
3. 16. *dicit: dixit* o
IV, 1. 18. *causantem* v | 19. *Anemcletum* c. v: *Anacletum* f o, *Cletum* p tri-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

πάπᾳ Ἀνεγκλήτῳ, ὃν διεδέξατο τὰ νῦν ὁ ἀξιομακάριστος Κλήμης, ὁ Πέτρου καὶ Παύλου ἀκουστής. Καὶ νῦν προσέθηκας ἐπ' αὐτῷ ἑκατονταπλασίως, καὶ πρόσθες γε ἔτι, ὢ αὕτη. 2. Σφόδρα ἐπεθύμουν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ συναναπαύσασθαι ὑμῖν. Ἀλλ' *οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ*· ἐπέχει γάρ μου τὴν πρόθεσιν, οὐ συγχωροῦσα εἰς πέρας ἐλθεῖν, ἡ στρατιωτικὴ φρουρά· ἀλλ' οὔτε ἐν οἷς εἰμὶ δρᾶν τι ἢ παθεῖν οἷός τε ἐγώ. 3. Διὸ δεύτερον τῆς ἐν φίλοις παραμυθίας τὸ γράμμα λογιζόμενος κατασπάζομαι τὴν ἱεράν σου ψυχήν, παρακαλῶν προσθεῖναι τῷ τόνῳ· ὁ γὰρ παρὼν πόνος ὀλίγος, ὁ δὲ προσδοκώμενος μισθὸς πολύς.

V. Φεῦγε τοὺς ἀρνουμένους τὸ πάθος Χριστοῦ καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν. Πολλοὶ δὲ εἰσὶν ἄρτι οἱ ταύτην νοσοῦντες τὴν ἀρρωστίαν. Τὰ δὲ ἄλλα σοι παραινεῖν εὔηθες, κατηρτισμένῃ μὲν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ, δυναμένῃ δὲ καὶ ἄλλους νουθετεῖν ἐν Χριστῷ. 2. Ἄσπασαι πάντας τοὺς ὁμοίως σοι ἀντεχομένους τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐν Χριστῷ. Ἀσπάζονταί σε οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ πρὸ πάντων ὁ ἱερὸς Ἥρων. Ἀσπάζεταί σε

pam Anenclетum, cui nunc successit beatissimus Clemens, Petri et Pauli auditor. Et nunc adiecisti illi centuplum, atque insuper adicias, o tu. 2. Vehementer desideravi venire ad vos ac refrigerare vobiscum; verum *non est in homine via eius.* Impedit enim propositum meum militaris custodia, non permittens ultra progredi; sed is est rerum mearum status, ut nec facere nec admittere quidquam possim. 3. Quocirca secundum inter amicos solatium literas esse ratus saluto sacram tuam animam, exhortans, ut ad vigorem tuum

κλήτῳ: Enacletum A, *Cletum* L¹, *Λήνῳ* G¹ | *τὰ* om c | 2. *ἀκοντιστὴς* c | 3. *ἑκονταπλασίως* c | *προσθὲς* c. G²: *προσθείη* G¹ | *ἔτι* om c — *ἔτι οὔσης κτλ.*] Auctor illam Mariam, quam Paulus Rom. 16, 6 salutavit, ante oculos habuit, ut iam Vairlenius (Scholia in epist. D. Ign. N. 1 Antv. 1572 p. 70) et Halloix (Illust. eccl. orient. script. Vitae I, 303. 402) viderunt. — *ὃν διεδέξατο τὰ νῦν*] Auctor igitur Ignatium ad Clementis tempus refert. Infra Philad. 4, 4 Clementem ipsum inter mortuos enumerat. Quod ad locum attinet, quem Clemens in pontificatu Romano post Petrum obtinuit, Pseudoignatius haud dubie catalogum ab Irenaeo (Adv. haer. III c. 3, 3) et Eusebio (H. E. V c. 6) traditum sequitur, cum Trall. 7, 4 Lini ante Anencletum et Clementem mentionem faciat. — *Π. κ. Π. ἀκουστής*] Trall. 7, 4 Clemens Petri diaconus vocatur.

cletum, cui successit beatitudine dignus Clemens, Petri et Pauli auditor. Et nunc adiecisti super eum centupliciter et adhuc adicies tu ipsa. 2. Valde enim desiderabam venire ad vos et conrequiescere vobiscum, sed *non mihi fuit opportunum.* Praepediebat enim propositum meum, non sinens illo pergere militaris custodia, quia nullus talia perfecit vel passus est, qualia ego. 3. Quapropter secunda consolatio est inter amicos, scriptis se invicem relevare. Saluto sacratissimam animam tuam rogans superadicere ad propositum tuum. Praesens enim labor parvus est, merces vero, quae speratur, multa est.

V. Fuge eos, qui negant passionem Christi et nativitatem eius secundum carnem. Multi sunt enim modo, qui hanc sanitatem infirmare conantur. Sed tu contra huiusmodi consuesce etiam alios monere, quia in omni opere et verbo bono perfecta es, potens etiam alios erudire in Domino. 2. Salutant te presbyteri et diaconi, prae omnibus vero sanctus Heron. Salutant

incrementa adicias. Praesens enim labor exiguus, merces autem, quae exspectatur, magna est.

V. Fuge eos, qui passionem Christi negant eiusque secundum carnem nativitatem. Multi autem iam sunt hoc morbo laborantes. De ceteris vero te admonere stultum esset, quae et omnis operis et sermonis boni perfectionem consecuta es et alios in Christo exhortari potes. 2. Saluta omnes, qui similiter ac tu suae in Christo satagunt salutis. Salutant te presbyteri et diaconi et ante omnes sacer Heron.

2. 4. *καὶ* c. G² L² A: *ὥστε* G¹ L¹ — *οὐκ κτλ.*] Ierem. 10, 23. — *στρατ. φρουρά*] Cf. Ign. ad Rom. 5, 1.

3. 8. *γράμμα: δρᾶμα* c | 9. *παρακαλῶ* m | *προσθεῖναι* c. c: *-θῆναι* m G¹ — *παρακαλῶν προσθεῖναι κτλ.*] Auctor hic Ignatii ep. ad Polyc. 1, 2. 3 imitatus est. — *ὁ γὰρ παρὼν πόνος κτλ.*] Cf. II Clem. 19, 3.

V, 1. 11. *φεῦγε* c. m L² A: *φεύγετε* c G¹ L¹ | *Χριστοῦ*: praem *τοῦ* c | 13. *μὲν* om c | 14. *δὲ* om c

2. 15 sq. *ἄσπασαι — Χριστῷ* om L² | *ὁμοίως* c. c G¹ cf. A: *ὁμοίους* m L¹ | 17. *οἱ* om G¹ | *Ἥρων : Εἴρων* m, *Urion* A |

* * *

bus literis ante erasis | 2. *centumpliciter* p | 3. *tu ipsa* c. f o v: *te ipsam* p

2. 6. *vel: et* o

3. 7. *quapropter: propter quod* v | 8. *relevare: revelare* p

V, 1. 11. *fuge* c. v: *fugite* f o, *fugigite* p | 12. *sunt enim* c. f o p v.: *vero sunt* U Z | *modo* om p | 14. *monere: movere* p

2. 16. *diacones* p | *Heron*; *hiron* f v,

Κασσιανὸς ὁ ξένος μου καὶ ἡ ἀδελφή μου ἡ γαμετὴ αὐτοῦ καὶ τὰ φίλτατα αὐτῶν τέκνα. 3. Ἐρρωμένην σε σαρκικὴν καὶ πνευματικὴν ὑγείαν ὁ κύριος ἁγιάσει ἀεί, καὶ ἴδοιμί σε ἐν Χριστῷ τυχοῦσαν τοῦ στεφάνου.

ΠΡΟΣ ΤΡΑΛΛΗΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἠγαπημένῃ παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἁγίᾳ, τῇ οὔσῃ ἐν Τράλλεσιν, ἐκλεκτῇ καὶ ἀξιοθέῳ, εἰρηνευούσῃ ἐν σαρκὶ καὶ πνεύματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἐν πάθει τῷ διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου καὶ ἀναστάσει, ἣν καὶ ἀσπάζομαι ἐν τῷ πληρώματι ἐν ἀποστολικῷ χαρακτῆρι καὶ εὔχομαι πλεῖστα χαίρειν.

I. Ἄμωνον διάνοιαν καὶ ἀνυπόκριτον ἐν ὑπομονῇ ἔγνων ὑμᾶς ἔχοντας, οὐ κατὰ χρῆσιν, ἀλλὰ κατὰ κτῆσιν, καθὼς ἐδήλωσέν μοι Πολύβιος ὁ ἐπίσκοπος ὑμῶν, ὃς παρεγένετο θελήματι θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ συνεργείᾳ πνεύματος ἐν Σμύρνῃ καὶ οὕτως μοι συνεχάρη δεδεμένῳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὥστε με τὸ πᾶν πλῆθος ὑμῶν ἐν αὐτῷ θεωρῆσαι.

Salutat te Cassianus *hospes meus* et soror mea uxor eius et carissimi eorum filii. 3. Incolumem te corporali et spiritali sanitate Dominus sanctificabit semper; et ego te videam in Christo potientem corona.

Κασσιανὸς c. G² LL cf. Ant. 13, 1. Her. 9, 1: *Κασιανὸς* G¹ A Z (respiciens montem Casium prope Antiochiam) | 2. *τέκνα* om G¹ L¹ — *ὁ ξένος μου*] Rom. 16, 23.

3. 2. *σὲ* om G¹ L¹ | *σαρκικὴν κ. πν. ὑγείαν* c. G¹ LL: *σαρκὶ καὶ πνεύματι* G² cf. A | 3. *ἀεὶ* c. G¹ LL A: om G² | *τυχοῦσαν* c. G² L²: *τυγχάνουσαν* G¹L¹ | 4. *στεφάνου:* subscr. *τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἐπιστολὴ πρὸς Μαρίαν* $\overline{α}$ m, *Μαρίᾳ ἀπὸ Ἀντιοχείας* G¹

Titulum ad Trall. epistulae et sequentium accomodavi ad formam, quae est in c (qui hic habet *πρὸς Τραλλιανοὺς*) G¹ (qui ubique addit *Ἰγνάτιος*): *β* (haec litera in marg.) *τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς Τραλλησίους* m, *πρὸς Τραλλησίους, ἐπιστολὴ δευτέρα* codd a Vaticano derivati. Similiter omnes codd in epistulis sequentibus, nisi quod m bis (Tars. et Philipp.) vocem *ἐπιστολὴ* et bis (Tars. Rom.) literam numerum significantem (in inscriptione, neque vero in subscriptione) omisit, c bis (Tars. Philipp.) *τοῦ αὐτοῦ*, semel (Magn.) *τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ* praemisit.

I, 1. 12. *μοι* c. L cf. G¹: om G² | 13. *πατρὸς* om c | 14. *οὕτως: οὗτος* m | *συνεχάρει* m

* * *

hyron o p | 1. *coniunx* f

3. 2. *incolumen* o | *coronam*: 4. subscr. *explicit ad Mariam* f p (hic add *Cassobolitanam*), *explicit prima* v, item

te Cassianus *hospes meus* et soror mea coniux eius et dulcissimi filii eorum. 3. Incolumem te carnali et spirituali salute Dominus sanctificet semper, et videam te in Domino consecutam coronam.

AD TRALLIANOS.

Ignatius, qui et Theophorus, dilectae a Deo patre et Domino Iesu Christo ecclesiae sanctae, quae est in Trallis, electae et Deo dignae, pacificatae in carne et spiritu Iesu Christi, spei nostrae, in passione per crucem et mortem atque resurrectionem: quam et saluto in plenitudine apostolicae formae, et opto plurimum in Deo gaudere.

I. Immaculatum animum et sine dolo in perseverantia cognovi vos habere, non in usitationem, sed in possessionem, secundum quod significavit mihi Polybius episcopus vester, qui pervenit voluntate Dei patris et Iesu Christi, filii eius, cooperatione spiritus ad Smyrnam, et sic mihi congratulatus est vincto in Christo Iesu, ita ut omnem plenitudinem vestram in

hi codd in epistulis decem sequentibus, nisi quod f in ep. ad Trall. post *explicit* addit *epistola,* p in ep. ad Her. post *Heronem* addit *discipulum suum Antiochenae ecclesiae diaconum*, et in ep. ad Eph. post *explicit* addit *epistola sancti Ignatii*; o in tribus tantum epistulis exhibet subscriptionem, sc. ad Magn. *(explicit)*, ad Philipp. *(expl. ad Philipp.)*, ad Philad. *(expl. epistola ad Philad.)*.

Titulum conformo ad G: codd latini variant, praem semper *incipit eiusdem*, hic et in ep. ad Rom. a. *eiusdem* etiam *epistola*, f; item p, nisi quod semper om *epistola* et in epist. ad Magn. et Tars. et Antioch. etiam *eiusdem*; o praem quinquies *epistola*, quater *incipit epistola* vel *ep. eiusdem* vel (ad Smyrn.) *alia*, in ep. ad Heron. nihil; v in omnibus epistulis nihil exhibet nisi *incipit prima* (ad Mariam) vel *secunda* (ad Trall.) etc.; o et p add in omnibus epistulis in fine lineae vel in margine *II* vel (ad Magn.) *III* etc. Quae o et p nec non f in epistulis sequentibus nomini lectorum insuper addunt, suo loco notabo.

Inscr. *opto* c p: add *te* f o v | *Deo: Domino* v

I, 1. 14. *Polybius: polubius* o, *polusbius* f p v | 16. *Smyrnam: smirnam* codd plerumque, similiter in aliis verbis *y* et *i* saepe confunduntur.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

2. Ἀποδεξάμενος οὖν τὴν κατὰ θεὸν ὑμῶν εὔνοιαν δι' αὐτοῦ ἔδοξα εὑρὼν ὑμᾶς μιμητὰς ὄντας Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος.

II. Τῷ ἐπισκόπῳ ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ κυρίῳ· *αὐτὸς γὰρ ἀγρυπνεῖ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσων θεῷ.* Διὸ καὶ φαίνεσθέ μοι οὐ κατὰ ἄνθρωπον ζῶντες, ἀλλὰ κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δι' ἡμᾶς ἀποθανόντα, ἵνα πιστεύοντες εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος κοινωνοὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γένησθε. 2. Ἀναγκαῖον οὖν ἐστίν, ὅσαπερ ποιεῖτε, ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν ὑμᾶς, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ ὡς ἀποστόλοις Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἐν ᾧ διάγοντες ἐν αὐτῷ εὑρεθησόμεθα. 3. Δεῖ δὲ καὶ τοὺς διακόνους ὄντας μυστηρίων Χριστοῦ Ἰησοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἀρέσκειν· οὐ γὰρ βρωτῶν καὶ ποτῶν εἰσὶ διάκονοι, ἀλλ' ἐκκλησίας θεοῦ ὑπηρέται· δέον οὖν αὐτοὺς τὰ ἐγκλήματα φυλάττεσθαι ὡς πῦρ φλέγον. Αὐτοὶ μὲν οὖν ἔστωσαν τοιοῦτοι.

III. Ὑμεῖς δὲ ἐντρέπεσθε αὐτοὺς ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν, οὗ φύλακές εἰσιν τοῦ τόπου· ὡς καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων τύπος ὑπάρχει, οἱ δὲ πρεσβύτεροι ὡς συνέδριον θεοῦ καὶ σύνδεσμος ἀποστόλων Χριστοῦ. Χωρὶς τούτων ἐκκλησία ἐκλεκτὴ οὐκ ἔστιν, οὐ συνάθροισμα ἅγιον, οὐ συναγωγὴ ὁσίων. 2. Πέπεισμαι δὲ καὶ ὑμᾶς οὕτω διακεῖσθαι· τὸ γὰρ ἐξεμπλάριον τῆς ἀγάπης ὑμῶν ἔλαβον καὶ ἔχω μετ' ἐμαυτοῦ ἐν τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν, οὗ αὐτὸ τὸ κατάστημα μεγάλη μαθητεία, ἡ δὲ πρᾳότης αὐτοῦ δύναμις, ὃν λογίζομαι καὶ τοὺς ἀθέους ἐντρέπεσθαι. 3. Ἀγαπῶν ὑμᾶς φείδομαι συντονώτερον ἐπιστεῖλαι, ἵνα μὴ δόξω τισὶν εἶναι προσάντης ἢ ἐπιδεής. Δέδεμαι μὲν διὰ Χριστόν, ἀλλ' οὐδέπω Χριστοῦ ἄξιός εἰμι· ἐὰν δὲ τελειωθῶ, τάχα γενήσομαι.

IV. Οὐχ ὡς ἀπόστολος διατάσσομαι, ἀλλ' ἐμαυτὸν μετρῶ, ἵνα μὴ ἐν καυχήσει ἀπόλωμαι. Καλὸν δὲ τὸ *ἐν κυρίῳ καυχᾶσθαι.* Κἂν ἐρρωμένος

2. 1. *εὑρών* c. m L cf. G[1]: *εὑρεῖν* c — *ἔδοξα εὑρών*] Lectio dura est: Ignatius scripsit *ἐδόξασα εὑρών*. Librarius codicis Constantinop. mutavit vocem alteram. Potius lectio G[1] restituenda esse videtur. Sed nolui emendare.

II, 1. 5. *μοι* c. c L: *με* m — *αὐτὸς κτλ.*] Hebr. 13, 17.

III, 1. *φύλακες τ. τόπου*] Cf. Const. apost. II c. 16. 58.

2. 19. *ὑμῶν* c. L cf. G[1]: om G[2]

3. *δέδεμαι κτλ.*] Auctor Ign. ad Rom. 4, 2. 3 imitari videtur.

IV, 1. Maxim. Conf. Loci comm. ed. Combefis II, 638. Ioann. Dam. Sacr. Parall. ed. Lequien II, 522 (*κἂν — μαστιγοῦσιν*). — 26. *ἀπόλλωμαι*

* * *

2. 2. **benevolentiam** (a. **vestram** v): **beniv.** codd semper

II, 1. 7. *Chr. Iesum* p

2. 9. *nihil*: *nichil* codd fere semper | 11. *nostrae*: *vestrae* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ipso conspicerem. 2. Suscipiens ergo eum secundum Deum, vestram benevolentiam per ipsum agnovi, inveniens vos imitatores esse Iesu Christi salvatoris nostri.

II. Episcopo subiecti estote sicut Domino. *Ipse enim vigilat pro animabus vestris tanquam rationem redditurus Deo.* Propter quod videmini mihi non secundum hominem vivere, sed secundum Iesum Christum, qui pro nobis mortuus est, ut credentes in morte eius per baptismum communicantes resurrectionis eius efficiamur. 2. Necessarium est enim, vos nihil praeter episcopum facere neque aliquid agere. Sed et presbyteris subditi estote ut apostolis Iesu Christi, spei nostrae, in quo perseverantes in ipso inveniamur. 3. Oportet ergo et diaconis, qui sunt in ministerium Iesu Christi, in omni modo placere. Non enim in cibo et potu sunt ministri, sed ministri ecclesiae Dei. Oportet ergo praecepta eorum observare sicut ignem ardentem. Ipsi vero sint tales.

III. Vos autem reveremini eos tanquam Dominum Iesum Christum, quoniam custodes sunt loci eius, sicut episcopus forma est patris omnium, presbyteri vero sicut consessus Dei et coniunctio apostolorum Christi. Sine ipsis enim ecclesia electa non est neque congregatio sancta neque collectio sanctorum. 2. Confido enim et vos sic consistere. Exempla autem caritatis vestrae accepi et habeo penes me ipsum in episcopo vestro, quoniam ipsius institutio magna doctrina est. Nam et mansuetudo eius virtus est, quam arbitror etiam illos, qui sine Deo sunt, revereri. 3. Quia autem diligo vos, parco frequentius vobis scribere, ne videar aliquibus contrarius aut taediosus esse. Vinctus sum enim pro Christo, sed nondum Christo dignus sum. Si autem consummavero, forsitan ero.

IV. Non sicut apostolus praecipio, sed metior me ipsum, ne in gloriatione mea peream. Bonum est enim in Domino gloriari. Et si salvatus fuero apud Deum, plus me oportet

3. 13. *in ministerium* c. f o v: *ministri* p | 15. *observare eorum* v
III, 1. 17. *Dominum:* add *nostrum* p | 19. *consessus*: *consensus* p | *et*: om o | 20. *electa eccl.* v
2. 22. *karitatis* f saepius | 25. *quam:* *quem* o
3. 27. *scribere vobis* v
IV, 1. 32. *si:* om o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ὢ τὰ κατὰ θεόν, πλεῖόν με δεῖ φοβεῖσθαι καὶ μὴ προσέχειν τοῖς εἰκῇ φυσιοῦσί με· οἱ γάρ με ἐπαινοῦντες μαστιγοῦσιν μᾶλλον. 2. Ἀγαπῶ μὲν γὰρ τὸ παθεῖν, ἀλλ' οὐκ οἶδα, εἰ ἄξιός εἰμι· τὸ γὰρ ζῆλος τοῦ ἐχθροῦ πολλοῖς μὲν οὐ φαίνεται, ἐμὲ δὲ πολεμεῖ. Χρῄζω οὖν πρᾳότητος, ἐν ᾗ καταλύεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου, ὁ διάβολος.

V. Μὴ γὰρ οὐκ ἐδυνάμην ὑμῖν μυστικώτερα γράψαι; Ἀλλὰ φοβοῦμαι, μὴ νηπίοις οὖσιν ὑμῖν βλάβην παραθῶμαι καὶ (σύγγνωτέ μοι) μὴ οὐ δυνηθέντες χωρῆσαι τὴν ἐνέργειαν στραγγαλωθῆτε. 2. Καὶ γὰρ ἐγώ, οὐ καθότι δέδεμαι καὶ δύναμαι νοεῖν τὰ ἐπουράνια καὶ τὰς ἀγγελικὰς τάξεις καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων καὶ στρατιῶν ἐξαλλαγάς, δυνάμεών τε καὶ κυριοτήτων διαφοράς, θρόνων τε καὶ ἐξουσιῶν παραλλαγὰς αἰώνων τε μεγαλότητας, τῶν τε Χερουβεὶμ καὶ Σεραφεὶμ τὰς ὑπεροχάς, τοῦ τε πνεύματος τὴν ὑψηλότητα καὶ τοῦ κυρίου τὴν βασιλείαν καὶ ἐπὶ πᾶσιν τὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ ἀπαράθετον· ταῦτα γινώσκων ἐγὼ οὐ πάντως ἤδη τετελείωμαι ἢ μαθητής εἰμι, οἷος Παῦλος καὶ Πέτρος· πολλὰ γάρ μοι λείπει, ἵνα θεοῦ μὴ ἀπολειφθῶ.

VI. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ἡ ἀγάπη Ἰησοῦ Χριστοῦ, *ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι τῇ αὐτῇ γνώμῃ καὶ τῷ αὐτῷ νοΐ.* 2. Εἰσὶ γάρ τινες ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, οὐ Χριστιανοί, ἀλλὰ χριστέμποροι, ἀπάτῃ περιφέροντες τὸ ὄνομα Χριστοῦ καὶ *καπηλεύοντες τὸν λόγον* τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὸν ἰὸν προσπλέκοντες τῆς πλάνης τῇ γλυκείᾳ προσηγορίᾳ, ὥσπερ οἰνομέλιτι κώνιον κεραννύντες, ἵνα ὁ πίνων τῇ γλυκυτάτῃ κλαπεὶς ποιότητι τὴν γευστικὴν αἴσθησιν ἀφυλάκτως τῷ θανάτῳ περιπαρῇ. Παραινεῖ τις τῶν παλαιῶν·

m | 1. *πλεῖονά με* c | 2. *μᾶλλον* c. L cf. G[1]: om G[2]

2. Ioann. Dam. Sacr. Parall. l. c. p. 650. Anton. Meliss. II serm. 84. Migne, Patr. gr. t. 136 p. 1204 (*χρῄζω κτλ.*). — 2 sq. *ἀγαπῶ — παθεῖν* c. L cf. G[1]: om G[2] | 4. *οὖν πρᾳότητος*: his verbis incipit cod. Vaticanus.

V, 1. 6. *ἐδυνάμην* c. L coll. G[1]: *ἐβουλόμην* G[2] | 7. *παράθωμαι* c

2. 10. *στρατειῶν* m | 11. *μεγαλειότητας* c | 12. *Χερουβὶμ κ. Σεραφὶμ* v | 15. *Πέτρος κ. Παῦλος* v — *τὰς ἀγγελικὰς τάξεις κτλ.*] Cf. Const. ap. VII c. 35; VIII c. 12. — *ἀπαράθετον*] Cum infra Philipp. 2, 4 auctor graviter dicat, tres personas divinas eiusdem esse dignitatis, erraverunt, qui ex hac phrasi concluserunt, eum esse Arianum et oppugnare doctrinam synodi Nicaenae. Pseudoignatius hic nihil aliud dicit ac Philipp. 12, 3 et Smyrn. 7, 1, ubi *τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πατρὸς* profitetur. Cf. adnot. ad h. l. et *Theol. Quartalschrift*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

timere et non attendere ad eos, qui magnificant me. Hi vero, qui me laudant, potius flagellant. 2. Eligo enim quidem pati; sed nescio, si dignus sum. Zelus enim inimici multis non videtur, me autem impugnat. Debeo ergo esse mansuetus, ut dissolvatur princeps saeculi huius, diabolus.

V. Nunquid non poteram vobis secretiora scribere? Sed timeo, ne parvulis vobis constitutis laesionem imponam. Et ignoscite mihi, quia non valetis ferre onera vinculorum, quemadmodum ego vinctus sum. 2. Et possum quidem intellegere caelestia: angelorum scilicet atque archangelorum ordines, militiarum diversitates, virtutum et dominationum differentias, sedium atque potestatum distantias, aeternorum magnificentias, Cherubin et Seraphin excellentias, spiritus sublimitatem, Domini regnum et super haec omnia omnitenentis Dei incomparabilitatem. Haec igitur ego cognoscens non omnino perfectus sum aut discipulus esse possum, qualis Paulus aut Petrus. Multum enim mihi restat, ne a Deo derelinquar.

VI. Rogo autem vos, non ego, sed dilectio Iesu Christi, *ut id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem scientia.* 2. Sunt enim quidam vaniloqui et mentis seductores, non Christiani, sed Christum mercantes, seductione circumferentes nomen Christi et *cauponantes verbum* evangelii et venenum erroris commiscentes dulci blandimento, sicut oenomelli virus admiscentes, ut qui biberit illius potus gustabilem sensum, dulcedine captus inobservanter morti addicatur. Monet autem quidam

1880 p. 355 sqq., ubi fusius de theologia Pseudoignatii tractavi.

VI, 1. 18. *λέγετε* v — *ἵνα τὸ αὐτὸ κτλ.*] I Cor. 1, 10.

2. 22. *καὶ τόν:* praem *ἵνα* v | 23. *κώνιον* c. m v: *κώνειον* c | 24. *γλυκυτάτου* m | 1. *ἀγαθῶς* v — *καπηλεύοντες τ. λ.*] II Cor. 2, 17. — *τις τ. παλαιῶν*] Quis hoc sit, frustra quaesivi.

* * *

2. 2. *enim quidem* em coll G: *enim* f o v, *quidem* p | 3. *sum* c. f o v: *sim* p | *zelum* v | 5. *huius saec.* o

V, 2. 9. *intellegere*: codd saepius *intelligere* | 12. *aeternorum*: *thronorum* p | 14. *omnitenentis*: *omnipotentis* p | 15. *perfectus*: *prof.* p

VI, 1. 19. *schismata*: *scismata* f o p, *scimata* v

2. 22. *circonferentes* v | 23. *evangelii*: add *Christi* o | 24. *oenomelli* c. p v: *orno melli* f o | *admiscentes*: *ammisc.* f

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Μηδεὶς ἀγαθὸς λεγέσθω κακῷ τὸ ἀγαθὸν κεραννύς. 3. Λέγουσι γὰρ Χριστόν, οὐχ ἵνα Χριστὸν κηρύξωσιν, ἀλλ' ἵνα Χριστὸν ἀθετήσωσιν· καὶ νόμον προφέρουσιν, οὐχ ἵνα *νόμον συστήσωσιν*, ἀλλ' ἵνα ἀνομίαν καταγγείλωσιν· τὸν μὲν γὰρ Χριστὸν ἀλλοτριοῦσι τοῦ πατρός, τὸν δὲ νόμον τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν διαβάλλουσιν, ἐπαισχυνόμενοι τὸν σταυρὸν τὸ πάθος ἀρνοῦνται καὶ τὴν ἀνάστασιν οὐ πιστεύουσιν· τὸν θεὸν ἄγνωστον εἰσηγοῦνται, τὸν Χριστὸν ἀγέννητον νομίζουσιν, τὸ δὲ πνεῦμα οὐδὲ ὅτι ἔστιν ὁμολογοῦσιν. 4. Τινὲς δὲ αὐτῶν τὸν μὲν υἱὸν ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναι λέγουσι, ταὐτὸν δὲ εἶναι πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, καὶ τὴν κτίσιν ἔργον θεοῦ, οὐ διὰ Χριστοῦ, ἀλλ' ἑτέρου τινὸς ἀλλοτρίας δυνάμεως.

VII. Ἀσφαλίζεσθε οὖν τοὺς τοιούτους, ἵνα μὴ λάβητε βρόχον ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς· καὶ τὸν βίον ὑμῶν ἀπρόσκοπον τίθεσθε πᾶσιν ἀνθρώποις, ἵνα μὴ *γένησθε παγὶς τῇ σκοπιᾷ καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον. Ὁ μὴ ἰώμενος* γὰρ *ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις ἑαυτοῦ ἀδελφός ἐστιν τοῦ λυμαινομένου ἑαυτόν.* 2. Ἐὰν οὖν καὶ ὑμεῖς ἀποθῆσθε φυσίωσιν, ἀλαζονείαν, τύφον, ὑπεροψίαν, δυνατὸν ὑμῖν ἐστιν εἶναι ἀχωρίστους θεοῦ· *ἐγγὺς* γάρ ἐστι *τοῖς φοβουμένοις αὐτόν*, καί· *Ἐπὶ τίνα*, φησίν, *ἐπιβλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;* 3. Αἰδεῖσθε δὲ καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν ὡς Χριστόν, καθὰ ὑμῖν οἱ μακάριοι διετάξαντο ἀπόστολοι. Ὁ ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου ὢν καθαρός ἐστιν· διὸ καὶ ὑπακούει τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις· ὁ δὲ ἐκτὸς ὤν, οὗτός ἐστιν ὁ χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων τι πράσσων· ὁ τοιοῦτος μεμίανται τῇ συνειδήσει *καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων.* 4. Τί γάρ ἐστιν ἐπίσκοπος ἀλλ' ἢ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐπέκεινα πάντων

3. 3. *νόμον προφ. — συστήσωσιν* c. L: *οὐ νόμον* (*μόνον* v) *συστήσουσιν* G² | 5. *ἐκ παρθένου: κατὰ σάρκα* c — Auctor hic et in v. 4 Const. apost. VI c. 26 ante oculos habuisse videtur. — *νόμον συστ.*] Rom. 3, 31. — *ἐπαισχ. τ. σταυρὸν κτλ.*] Cf. Smyrn. 7, 1. — *θεὸν ἄγνωστον κτλ.*] Cf. Act. 17, 23. Const. ap. VI c. 10. — *πνεῦμα κτλ.*] Cf. Act. 19, 2.

4. 9. *δὲ* a. *αὐτῶν: δ'* v

VII. 1. 15. *τῆς σκοπιᾶς* v | 16. *ἑαυτὸν* c. c m: *ἐμαυτὸν* v — *γένησθε κτλ.*] Os. 5, 1. — *ὁ μὴ κτλ.*] Prov. 18, 9.

2. 17 sq. *ἀποθῆσθε* c. m: *ἀπόθησθε* c, *ἀποθεσθε* v | 19. *ἐστι* om v — *ἐγγὺς κτλ.*] Ps. 84, 10. — *ἐπὶ τίνα κτλ.*] Ies. 66, 2.

3. 21. *αἰδεῖσθαι* c | 22. *ἀπόστολοι:* praem *οἱ* v | 25 sq. *μεμίαται* c | 26. *χεῖρον* v — *διετάξαντο ἀπόστολοι*] Librum Constitutionum apostolorum

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

antiquorum, ut nemo bonus dicatur, qui malum bono admiscuerit. 3. Nominant enim Christum, non ut Christum praedicent, sed ut Christum spernant; et legem proferunt, non ut *legem statuant*, sed ut legi contraria annuntient. Christum enim alienant a patre; legem vero Christi et nativitatem ex virgine abiciunt, crucem erubescentes et passionem negantes et resurrectionem non credentes. Deum incognitum profitentur, Christum ingenitum putant, et neque quia est spiritus sanctus, confitentur. 4. Quidam vero eorum filium hominem purum esse dicunt; alii autem ipsum dicunt esse patrem, ipsum filium ipsumque spiritum sanctum; et creaturam non opera Dei esse per Christum dicunt, sed alterius cuiusdam extraneae virtutis.

VII. Cavete ergo a talibus, ne sumatis laqueos animabus vestris; et vitam vestram inexplorabilem apponite omnibus hominibus, ne *efficiamini muscipula explorationis et sicut retia extensa. Qui* enim *sibi non parcit in operibus suis, frater est polluentis semet ipsum.* 2. Si ergo et vos deponatis naturalem superbiam, inflatilem et tumidam extollentiam, possibile erit vobis, inseparabiles esse a Deo. *Prope* est enim Dominus *timentibus eum,* et: *In quem,* inquit, *respiciam nisi in humilem et quietum et trementem verba mea?* 3. Veneramini autem et episcopum vestrum sicut Christum, secundum quod vobis beati apostoli praeceperunt. Qui enim intra altare est constitutus, mundus est; propter quod oboedite episcopo vestro et presbyteris. Qui enim extra altare est, ipse utique extra episcopum est et presbyteros et diaconos aliquid agens. Qui talis fuerit, pollutus est conscientia *et est deterior infideli.* 4. Quid est enim episcopus, nisi omnem principatum et potestatem illorum

II c. 28 sqq. respicere videtur. — *κ. ἔστιν ἀπ. χ.*] I Tim. 5, 8.

* * *

3. 7. *resurrectionem* c. p: *resurrectioni* f o v | *Deum : Dominum* f | 7 sq. *profitentur Chr. ingen.* om p

4. 11. *ipsumque* c. f o v: *ipsum* p | *opera non* p

VII, 2. 20. *est enim: enim est* o | 21. *inquit: inquid* v | 22. *trementem: timentem* v

3. 23. *vobis*: p. *b. apostoli* o | 26. *enim* c. codd: *vero* U Z | *ipse utique* c. p coll G: *constitutus* f o v edd pr | 27. *et diaconos* (*diacones* o, similiter saepius): om f | 28. *est pollutus* v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

κρατῶν, ὡς οἷόν τε ἄνθρωπον κρατεῖν μιμητὴν γινόμενον κατὰ δύναμιν Χριστοῦ τοῦ θεοῦ; Τί δὲ πρεσβυτέριον ἀλλ' ἢ σύστημα ἱερόν, σύμβουλοι καὶ συνεδρευταὶ τοῦ ἐπισκόπου; Τί δὲ διάκονοι ἀλλ' ἢ μιμηταὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων λειτουργοῦντες αὐτῷ λειτουργίαν καθαρὰν καὶ ἄμωμον, ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος Ἰακώβῳ τῷ μακαρίῳ καὶ Τιμόθεος καὶ Λίνος Παύλῳ καὶ Ἀνέγκλητος καὶ Κλήμης Πέτρῳ; 5. Ὁ τοίνυν τούτων παρακούων ἄθεος πάμπαν εἴη ἂν καὶ δυσσεβής, ἀθετῶν Χριστὸν καὶ τὴν αὐτοῦ διάταξιν σμικρύνων.

VIII. Ἐγὼ δὲ ταῦτα ὑμῖν ἐπιστέλλω, οὐχ ὅτι ἔγνων τοιούτους τινὰς ἐν ὑμῖν (ἀλλὰ μηδὲ συγχωρήσειέν ποτε ὁ θεὸς τοιοῦτον εἰς ἀκοὰς ἐλθεῖν τὰς ἐμάς, *ὁ μὴ φεισάμενος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ* διὰ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν), ἀλλὰ προορῶν τὰς ἐνέδρας τοῦ πονηροῦ ταῖς παραγγελίαις προασφαλίζομαι ὑμᾶς ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ καὶ πιστὰ ἐν Χριστῷ, προποτίζων ὑμᾶς τὰ φυλακτικὰ τῆς λοιμικῆς τῶν ἀνυποτάκτων νόσου, οἷς ὑμεῖς ἀποφεύγετε τὴν νόσον εὐδοκίᾳ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. 2. Ὑμεῖς οὖν ἀναλαβόντες πρᾳότητα γίνεσθε μιμηταὶ παθημάτων Χριστοῦ καὶ ἀγάπης αὐτοῦ, ἣν ἠγάπασεν ἡμᾶς, δοὺς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν λύτρον, ἵνα τῷ αἵματι αὐτοῦ καθαρίσῃ ἡμᾶς παλαιᾶς δυσσεβείας καὶ ζωὴν ἡμῖν παράσχηται, μέλλοντας ὅσον οὐδέπω ἀπόλλυσθαι ὑπὸ τῆς ἐν ἡμῖν κακίας. 3. Μηδεὶς οὖν ὑμῶν τι κατὰ τοῦ πλησίον ἐχέτω· *Ἄφετε* γάρ, φησὶν ὁ κύριος ἡμῶν, *καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν*. Μὴ ἀφορμὰς δίδοτε τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα μὴ ὀλίγων τινῶν ἀφρόνων εἵνεκεν ὁ λόγος καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημεῖται. Οὐαὶ γάρ, φησὶν ὁ προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ, δι' οὗ τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

IX. Κωφώθητε οὖν, ὅταν ὑμῖν χωρὶς Ἰησοῦ Χριστοῦ λαλῇ τις, τοῦ υἱοῦ

4. 1. *κρατεῖν:* praem *πάντων* c | *γινόμενον* c. c m: *γενόμενον* v cf. L | 4. *αὐτῷ:* add *ἀεὶ* c — *πάντων κρατῶν*] Cf. Const. ap. II c. 11.

5. 7. *τοῦτον* v

VIII, 1. 15. *λοιμικῆς* c. c cf. L: *λυμικῆς* m v | 16. *οἷς* em: *ἧς* G² — *ὁ μὴ κτλ.*] Rom. 8, 32.

2. 18. *Χριστοῦ* c. c v L: om m | 20. *ἡμῖν*: *ὑμῖν* v — *ἣν ἠγάπησεν κτλ.*] Cf. I Ioann. 4, 9. 10. Ioann. 3, 16.

3. 23. *διδῶτε* c, *δίδοται* m | *ἕνεκεν* c | 24. *βλασφημεῖται* c. m G¹: *-μῆται* c v | 25. *βλασφημῆται* v — *ἄφετε κτλ.*] Marc. 11, 25. — *οὐαὶ δι' οὗ κτλ.*] Ies. 52, 5.

IX, 1. 26. *ὅταν*: *ὅτ' ἂν* c m, sic semper.

* * *

4. 1. *omnium* h. l. c. f o: p. *tenens* p, a. *illorum* v | *sicuti* — *Dei* c. codd (*Dei factus* o): *quemadmodum deceat hominem tenere imitatorem Dei factum* edd pr | 2. *est presbyterium*:

omnium tenens, sicuti debet hominum tenere, imitator factus Dei secundum virtutem? Quid est presbyterium, nisi constitutio sancta, consiliarii et consessores episcopi? Quid etiam diaconi, nisi imitatores Christi ministrantes episcopo sicut Christus patri et operantes illi operationem mundam et immaculatam, quomodo sanctus Stephanus beatissimo Iacobo et Timotheus et Linus Paulo et Anencletus et Clemens Petro? 5. Qui igitur istis inoboediens fuerit, hic sine Deo omnino erit et impius et contemnens Christum et ordinationem ipsius minorans.

VIII. Ego vero haec vobis mandans, non quod aliquos inter vos tales agnoverim (nec permittat Deus aliquando aliquid huiusmodi in auribus meis introire, *qui filio suo non pepercit* propter sanctam ecclesiam), sed praevidens seditiones iniqui praemonitione conforto vos sicut filios meos carissimos et fideles in Domino, praepotans vos medicamine praemuniente contra imminentem pestilentiam, quam etiam vos tanquam morbum fugite, beneplaciti in Christo Domino nostro. 2. Vos ergo succincti mansuetudine imitatores estote passionum Christi et dilectionis eius, qua dilexit nos, dans semet ipsum pro nobis redemptionem, ut nos sanguine suo mundaret antiquae impietatis et vitam nobis praestaret, incipientibus nobis iam perire pro malitia, quae erat in nobis. 3. Nemo ergo vestrum adversus proximum aliquid habeat, dicente Domino: *Dimittite, et dimittetur vobis.* Nolite occasionem dare gentibus, ne propter aliquos paucos insipientes verbum Domini et doctrina blasphemetur, ne in vobis compleatur, quod propheta ex persona Dei ad huiusmodi dicit: *Quoniam per vos nomen meum blasphematur in gentibus.*

IX. Obturate autem aures vestras, quando vobis quis sine

presbyteri v | 3. *consessores ep.* c. f p v: *consensores Christo* o | *quid*: *qui* p | 7. *Anencletus* c. v: *Anacl.* f o p

5. 8. *omnino*: *omnimodis* p | *erit*: *deserit* v | *contemnens*: *contempnens* codd f o v fere semper, et similiter *dampnare*, *condempnare*, *calumpniator*, *sollempnia* etc.

VIII, 1. 10. *mandans* c. codd: *mando* edd pr | 14. *meos*: *vestros* p | *carissimos*: *clar.* o

2. 19. *semet ipsum* c. f o: *se ipsum* v, om p | 21. *nobis* sec c. f p: om o (erasum) v

IX, 1. 29. *obdurate* f p (hic habet in marg. *non*) v

τοῦ θεοῦ τοῦ γενομένου ἐκ Δαυίδ, τοῦ ἐκ Μαρίας, ὃς ἀληθῶς ἐγεννήθη καὶ ἐκ θεοῦ καὶ ἐκ παρθένου, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως· οὐδὲ γὰρ ταὐτὸν θεὸς καὶ ἄνθρωπος. 2. Ἀληθῶς ἀνέλαβεν σῶμα· *ὁ λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο·* καὶ ἐπολιτεύσατο ἄνευ ἁμαρτίας· *τίς* γάρ, φησίν, *ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;* 3. Ἔφαγεν καὶ ἔπιεν ἀληθῶς, ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου· ἀληθῶς δὲ καὶ οὐ δοκήσει ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν βλεπόντων οὐρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, οὐρανίων μὲν ὡς τῶν ἀσωμάτων φύσεων, ἐπιγείων δὲ Ἰουδαίων καὶ Ῥωμαίων καὶ τῶν παρόντων κατ' ἐκείνου καιροῦ ἀνθρώπων σταυρουμένου τοῦ κυρίου· καταχθονίων δὲ ὡς τοῦ πλήθους τοῦ συναναστάντος τῷ κυρίῳ· *πολλὰ* γάρ, φησίν, *σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη τῶν μνημείων ἀνεῳχθέντων.* 4. Καὶ κατῆλθεν εἰς ᾅδην μόνος, ἀνῆλθεν δὲ μετὰ πλήθους καὶ ἔσχισεν τὸν ἀπ' αἰῶνος φραγμὸν καὶ τὸ μεσότοιχον αὐτοῦ ἔλυσεν, καὶ ἀνέστη διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγείραντος αὐτὸν τοῦ πατρός, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συνδιατρίψας τοῖς ἀποστόλοις ἀνελήφθη πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, περιμένων, *ἕως ἂν τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.* 5. Τῇ οὖν παρασκευῇ τρίτῃ ὥρᾳ ἀπόφασιν ἐδέξατο παρὰ τοῦ Πιλάτου συγχωρήσαντος τοῦ πατρός, ἕκτῃ ὥρᾳ ἐσταυρώθη, ἐννάτῃ ἀπέπνευσεν, πρὸ ἡλίου δύσεως ἐτάφη· τὸ σάββατον ὑπὸ γῆν μένει ἐν τῷ μνημείῳ, ᾧ ἀπέθετο αὐτὸν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθείας· ἐπιφωσκούσης κυριακῆς ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ· *Ὥσπερ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.* 6. Περιέχει οὖν ἡ μὲν παρασκευὴ τὸ πάθος, τὸ σάββατον τὴν ταφήν, ἡ κυριακὴ τὴν ἀνάστασιν.

2. 4. *γὰρ* pr c. m : om c v L | 5. *ἐλέγξει* c — *ὁ λόγος κτλ.*] Ioann. 1, 14. — *τίς κτλ.*] Ioann. 8, 46.

3. 6 sq. *οὐ δοκήσει: εὐδοκήσει* c | 8. *δὲ* c. c L : *τε* m v | 9. *ἐκεῖνο* c | 10. *καταχθονίων:* praem *καὶ* c — *πολλὰ κτλ.*] Matth. 27, 52.

4. 14. *μεσότυχον* m — *κατῆλθεν εἰς ᾅδην*] Cf. Hippol. De Christo et Antichr. c. 26. 45. Fragm. 137 ed. Lagarde p. 201. Thaddaeus apud Eusebium H. E. I c. 13. Cyrill. Cat. XIV c. 20. — *κ. τεσσαράκοντα κτλ.*] Cf. Const. ap. V c. 19, 6. — *ἕως κτλ.*] Ps. 109, 1

5. 22. *Ἀριμαθίας* c — *τρίτῃ κτλ.*] Cf. Const. ap. V c. 14, 7. 8 (VIII c. 34, 1), ubi eadem fere leguntur. — *συγχ. τ. πατρός*] Cf. Ioann. 19, 11. — *ὥσπερ κτλ.*] Matth. 12, 40.

* * *

2. 4. *et* : om Z | 5. *inquit* c. p : om f o v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Iesu Christo filio Dei loquitur, qui factus est ex semine David per Mariam, qui vere natus est ex Deo et ex virgine, quia hoc ipsum est, quod et Deus. 2. Suscepit enim vere corpus; *verbum,* inquit, *caro factum est et habitavit* sine peccato *in nobis*: *quis enim,* inquit, *ex vobis arguet me de peccato?* 3. Manducavit enim vere et bibit et crucifixus est et mortuus sub Pontio Pilato. Sed et secundum placitum voluntatis suae vere crucifixus est et vere mortuus, videntibus caelestibus et terrestribus et infernis: caelestibus quidem tanquam incorporalibus naturis, terrestribus vero ut Iudaeis et Romanis et caeteris hominibus, qui tunc eodem tempore praesto erant, quando crucifixus est Dominus, infernis autem ut multitudine eorum, qui cum Domino resurrexerunt. *Multa,* inquit, *corpora sanctorum dormientium resurrexerunt de monumentis patefactis.* 4. Descendit enim in infernum solus, ascendit vero cum multitudine et disrupit maceriam, quae erat a saeculo, et medium parietem eius dissolvit; et resurrexit tertia die resuscitante eum patre; et post dies, quibus conversatus est cum apostolis, assumptus est ad patrem et sedit ad dexteram eius, exspectans, *donec ponantur omnes inimici eius sub pedibus ipsius.* 5. Die ergo parasceve tertia hora accepit sententiam a Pilato permittente patre, sexta vero crucifixus est, nona autem emisit spiritum, ante solis vero occasum depositus est de cruce et sepultus in monumento novo. Sabbato vero mansit sub terra in sepulcro, in quo posuit eum Ioseph ab Arimathia. Dominica autem die resurrexit a mortuis, secundum quod dictum est ab eo: *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus,* [*sic erit filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus*]. 6. Continet ergo dies parasceve passionem eius, sabbatum vero sepulturam et requiem, dominica autem resurrectionem.

4. 15. *dirupit* o p | *maceriam* c. f o: *macheriam* v, *materiam* p | 16. *eius*: om p | 18. *quibus* c. f o: *quos* p v | *est*: p. *apostolis* o | 19. *sedit* c. o v: *sedet* f p

5. 20. *parasceve* c. codd: *parasceves* Z, item infra v. 6 | *tertia: terra* p | 22. *occasum vero* v | 24. *sepulcro*: codd exhibent plerumque *sepulchro* | *in quo: quo* o | 26. *Iona* f o | 27 sq. *sic erit — noctibus* c. G: om codd et quaeritur, num vetus interpres an librarius verba omiserit; recepit ea primus editor Paris. 1515.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

X. Εἰ δέ, ὥσπερ τινὲς ἄθεοι ὄντες, τουτέστιν ἄπιστοι, λέγουσι, τὸ δοκήσει γεγενῆσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἀληθῶς ἀνειληφέναι σῶμα, καὶ τῷ δοκεῖν τεθνηκέναι, πεπονθέναι οὐ τῷ ὄντι, τίνος ἕνεκεν ἐγὼ δέδεμαι καὶ εὔχομαι θηριομαχῆσαι; 2. Δωρεὰν οὖν ἀποθνήσκω, ἄρα καταψεύδομαι τοῦ σταυροῦ τοῦ κυρίου καὶ περιττὸς ὁ προφήτης· *Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν καὶ κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς ὡς ἐπὶ ἀγαπητῷ.* 3. Οὐκοῦν ἄπιστοι αὐτοί, οὐχ ἧττον τῶν σταυρωσάντων αὐτόν. Ἐγὼ δὲ οὐ τῷ δοκεῖν ἔχω τὰς ἐλπίδας ἐπὶ τῷ ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντι, ἀλλὰ τῷ ὄντι· ἀληθείας γὰρ ἀλλότριον τὸ ψεῦδος. 4. Ἀληθῶς τοίνυν ἐγέννησεν Μαρία σῶμα θεὸν ἔνοικον ἔχον, καὶ ἀληθῶς ἐγεννήθη ὁ θεὸς λόγος ἐκ τῆς παρθένου σῶμα ὁμοιοπαθὲς ἡμῖν ἠμφιεσμένος· ἀληθῶς γέγονεν ἐν μήτρᾳ ὁ πάντας ἀνθρώπους ἐν μήτρᾳ διαπλάττων, καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ σῶμα ἐκ τῶν τῆς παρθένου σπερμάτων, πλὴν ὅσον ἄνευ ὁμιλίας ἀνδρός. Ἐκυοφορήθη ὡς καὶ ἡμεῖς χρόνων περιόδοις, καὶ ἀληθῶς ἐτέχθη ὡς καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀληθῶς ἐγαλακτοτροφήθη καὶ τροφῆς κοινῆς καὶ ποτοῦ μετέσχεν ὡς καὶ ἡμεῖς. 5. Καὶ τρεῖς δεκάδας ἐτῶν πολιτευσάμενος ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου ἀληθῶς καὶ οὐ δοκήσει· καὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον καὶ ποιήσας σημεῖα καὶ τέρατα ὑπὸ τῶν Ψευδοϊουδαίων καὶ Πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος ὁ κριτὴς ἐκρίθη, ἐμαστιγώθη, ἐπὶ κόρρης ἐραπίσθη, ἐνεπτύσθη, ἀκάνθινον στέφανον καὶ πορφυροῦν ἱμάτιον ἐφόρησεν, κατεκρίθη, ἐσταυρώθη ἀληθῶς, οὐ δοκήσει, οὐ φαντασίᾳ, οὐκ ἀπάτῃ. 6. Ἀπέθανεν ἀληθῶς καὶ ἐτάφη καὶ ἠγέρθη ἐκ τῶν νεκρῶν, καθώς που προσηύχετο λέγων· *Σὺ δὲ κύριε ἀνάστησόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς*. Καὶ ὁ πάντοτε ἐπακούων αὐτῷ πατὴρ ἀποκριθεὶς λέγει· *Ἀνάστα ὁ θεός, κρῖνον τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρο-*

X, 1. 1. *τὸ* c. v: *τῷ* m, om c — Cf. Athan. Ep. ad Epict. c. 7.

2. *ὄψονται κτλ.*] Zach. 12, 10. Ioann. 19, 37.

3. 9. *ἀλλὰ τῷ ὄντι:* om c

4—6. Chron. Pasch. ed. Bonn. p. 416 (— *ἐκ τῶν νεκρῶν*). — 10. *ἔχων* v | 12. *ὁ π. ἀνθ. ἐν μήτρᾳ* c. c m Chron.: om v L | 14. *σπερμάτων* c. m v cf. L: *αἱμάτων* c | 15. *χρόνων* c. c Chron: *χρόνον* m v | *καὶ ἀληθῶς — ἡμεῖς* om c | 16. *ποτοῦ*: *πότον* m v — *σῶμα θεὸν ἔνοικον*] h. e. Deus verbum in Christo animae vice fungitur. Auctor enim infra Philipp. 5, 2 et Philad. 6, 6 distinctis verbis negat, Christum animam humanam suscepisse.

5. 20. *κόρρης* c. c: *κόρης* m (corr.), *κάρης* v | *ἐραπίσθη* c. codd: *ἐρραπίσθη* Z

6. 25. *αὐτῷ* c. m v: *αὐτοῦ* c — *σὺ δὲ κτλ.*] Ps. 40, 11. — *ἀνάστα κτλ.*] Ps. 81, 8.

X. Quidam autem tamquam sine Deo increduli et infideles dicunt, eum putative tantum fuisse hominem et non verum corpus suscepisse atque putative passum et mortuum. Ego vero pro passione et morte Domini mei vinctus sum et opto ad bestias pugnare. 2. Si enim putative et non vere passus est ac mortuus, ergo ego gratis moriturus sum, mendacia de cruce Domini confingens. Sed et propheta superflue dixit: *Videbunt in quem compunxcrunt, et plangent inter se ipsos tanquam super dilectum et dolebunt dolore tanquam super primogenitum.* 3. Ergo infideles illi et increduli non minus sunt quam illi, qui eum crucifixerunt. Ego autem sic devovi spem habere in eum, qui pro me vere mortuus est, quia alienum est ab eo mendacium. 4. Vere etenim peperit Maria corpus, Deo in eo habitante, et vere natus est Deus verbum ex virgine, corpus similiter nobis passibile sine peccato induens. Vere conceptus est in utero et factus est in vulva, formans et faciens sibi corpus ex virgine, sine semine scilicet et collocutione viri, portatusque in utero, sicut et nos tempore portati sumus; et vere lactatus est et nutritus sicuti et nos, et cibo et potu sicuti et nos usus est; 5. et triginta annos agens baptizatus est a Iohanne in veritate et non in fantasmate; et tribus annis praedicavit evangelium et fecit signa et prodigia coram falsis Iudaeis; et a Pilato praeside iudex iudicatus est, flagellatus est, colaphis caesus est, consputus est, spineam coronam purpureamque vestem portavit, condemnatus est, crucifixus est vere, 6. voluntarie complacens, non fantasia neque fallacia mortuus est, sed vere; et sepultus est et resurrexit a mortuis, sicut ipse alicubi orans patrem dicebat: *Tu autem, Domine, resuscita me, et reddam illis.* Et pater, qui semper eum exaudit, respondens ait: *Exsurge Deus, iudica terram,*

* * *

X, 1. 4. *vinctus*: *victus* v
2. 6. *ac* c. f o p: *et* v, *atque* U Z | 6 sq. *Domini cruce* o
3. 11. *autem* c. p: *vero* o, om f v | 12. *vere*: p. *mortuus est* o
4. 13 sq. *corp. Maria peperit* p | 15. *similiter* c. p v: *simile* f o | 17. *allocutione* f | 19. *sicuti*: *sicut* o
5. 21. *a*: *ab* o | 25. *condemnatus est* c. p: *condempnatusque* f o v
6. 26 sq. *fantasia n. fallacia* c. p: *fantasie n. fallatie* v (utroque *e* subnotato), *fantasiae n. fallaciter* f, *fantastice n. fallaciter* o | 27. *et* a. *sepultus* om p | 29 sq. *eum semper* v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

νομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. 7. Ὁ τοίνυν ἀναστήσας αὐτὸν πατὴρ καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἐγερεῖ, οὗ χωρὶς τὸ ἀληθινῶς ζῆν οὐχ ἕξει τις· λέγει γάρ, ὅτι *Ἐγώ εἰμι ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται, καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.* 8. Φεύγετε οὖν τοὺς ἀθέους αἱρέσεις· τοῦ διαβόλου γάρ εἰσιν ἐφευρέσεις, τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως τοῦ διὰ τῆς γυναικὸς ἀπατήσαντος Ἀδὰμ τὸν πατέρα τοῦ γένους ἡμῶν.

XI. Φεύγετε δὲ αὐτοῦ καὶ τὰς κακὰς παραφυάδας, Σίμωνα τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ υἱὸν καὶ Μένανδρον καὶ Βασιλίδην καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸν ὀρυγμαδὸν τῆς κακίας, τοὺς ἀνθρωπολάτρας, οὓς καὶ *ἐπικαταράτους* λέγει Ἱερεμίας ὁ προφήτης. 2. Φεύγετε καὶ τοὺς ἀκαθάρτους Νικολαΐτας, τοὺς ψευδονύμους, τοὺς φιληδόνους, τοὺς συκοφάντας· οὐ γὰρ ἦν τοιοῦτος ὁ τῶν ἀποστόλων Νικόλαος. 3. Φεύγετε καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ ἔγγονα Θεόδοτον καὶ Κλεόβουλον, τὰ γεννῶντα καρπὸν θανατηφόρον, οὗ ἐάν τις γεύσηται, παραυτίκα ἀποθνήσκει οὐ τὸν πρόσκαιρον θάνατον, ἀλλὰ τὸν αἰώνιον. 4. Οὗτοι οὐκ εἰσὶ φυτεία πατρός, ἀλλ' ἔγγονα κατηραμένα. *Πᾶσα δέ,* φησὶν ὁ κύριος, *φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος, ἐκριζωθήτω.* 5. Εἰ γὰρ ἦσαν τοῦ πατρὸς κλάδοι, οὐκ ἂν ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ

7. 2. *ἀληθινῶς: ἀληθῶς* c | 4. *ζήσεται* c. m v L: add *εἰς τὸν αἰῶνα* c | *κ. πᾶς — ζήσεται* c. c m coll L: om v — *ἐγὼ κτλ.*] Ioann. 11, 25. 26.

8. Cf. Smyrn. 7, 1.

XI. Excepto Theodoto omnes haeretici hic nominati una cum paucis aliis etiam Const. ap. VI c. 8 recensentur. Cleobulus autem ibi vocatur *Κλεόβιος*.

1. 10. *ὀρυμαγδὸν* c | *τοὺς ἀνθρωπολάτρας* c. G²: add *Hebionatas* L — *πρωτότοκον*] Cf. Polyc. ad Phil. 7, 1. Iren. III c. 3, 4. Eus. H. E. IV c. 14, 7. — *ἐπικαταράτους*] Ier. 17, 5.

2. 12. *ἀκαθάρτους: ἐπικαταράτους* c | 13. *οὐ — Νικόλαος* c. c v coll L: m eadem habuisse videtur, sed linea erasa est — Respexit hunc locum Stephanus Gobarus apud Phot. Bibl. cod. 232 ed. Bekker p. 291 scribens: *Ἰγνάτιος μέντοι ὁ θεοφόρος καὶ Κλήμης ὁ στρωματεὺς ... τὴν μὲν Νικολαϊτῶν καταγινώσκουσιν αἵρεσιν, τὸν δὲ Νικόλαον μὴ τοιοῦτον εἶναι ἀποφαίνονται. — οὐ γὰρ ἦν τ.*] Cf. Clem. Al. Strom. II c. 20, 18 p. 491; III c. 4, 25 p. 522. Eus. H. E. III c. 29. Aliter Irenaeus I c. 26, 3 et Hippolytus (Philosoph. VII c. 36), qui Nicolaïtarum auctorem unum e septem diaconis ab apostolis electis fuisse tradunt.

3. 14. *τὰ* em: *τὸν* codd | *ἔκγονον* c | *Κλεόβουνον* c — *Θεόδοτον*] Antiquitas multos Theodotos novit, Theodotum Montanistarum prophetam (Eus. H. E. V c. 3, 16), Theodotum coriarium (Eus. H. E. V c. 28), Theodotum argentarium (ibid.), Theodotum Valentinianum (Theodor. Haer.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus. 7. Qui ergo resuscitavit eum pater, ipse etiam nos per eum resuscitaturus est, non sine vera vita, hoc est non sine ipso, qui ait: *Ego sum vita; qui credit in me, licet moriatur, vivet, et omnis, qui vivit et credit in me, non morietur in aeternum.* 8. Fugite autem illas sine Deo haereses; diaboli enim sunt adinventio, serpentis auctoris malorum, qui per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri.

XI. Fugite vero et malas soboles eius: Simonem dico, primogenitum generis ipsius, et Menandrum et Basilidem et totam collectionem malignitatis ipsius et illos hominis cultores Hebionitas, quos *maledictos* esse Ieremias propheta asseruit. 2. Fugite quoque et illos immundissimos falsi nominis Nicolaitas, amatores libidinis, malos calumniatores; non enim talis fuit apostolorum minister Nicolaus. 3. Fugite etiam ipsius nequissimi nepotes, Theodotum scilicet et Cleobolum, qui generant fructum mortiferum; de quo si quis degustaverit, statim morietur, non morte temporali, sed aeterna. 4. Hi autem omnes non sunt plantatio Dei patris, sed progenies maledicti. *Omnis autem plantatio*, inquit Deus, *quam non plantavit pater meus caelestis, eradicabitur.* 5. Quodsi fuissent rami patris, non utique essent inimici crucis Christi; sed sunt illorum, qui oc-

fab. I c. 8). Mihi Pseudoignatius Theodotum coriarium vel trapezitam ante oculos habuisse videtur, quamquam neque hic neque ille aequalis Ignatii fuit. Usher de *Θεόδαδι*, quem Valentini haeretici fuisse dicunt magistrum (Clem. Strom. VII. c. 17, 106 p. 898), cogitare vult; Cotelier monet, si quidquam lectionis citra necessitatem liceret innovari, fore ut Theodotus etiam in Theodam seu Theudam (Act. 5, 36) vel Thebutim posset mutari, quem Hegesippus quoque iungit Cleobio (Eus. H. E. IV c. 22, 5), quem eundem esse cum Cleobulo docet Epiphanius (H. 51 c. 6).

4. 17. *πατρός:* praem *τοῦ* v | 18. *μου:* *ἡμῶν* c | *ἐπουράνιος* c. m: *οὐράνιος* c v S. Scr. — *πᾶσα κτλ.*] Matth. 15, 3.

* * *

7. 3. *hoc:* praem *qui* p | 4. *vivet* c. p: *vivit* f o v | 5. *credit et vivit* v

8. 6. *autem* c. p: om f o v

XI, 1. 9. *malas* c. f v: *malos* o p | *Symonem* f o p | 10. *generis* om p | *Meandrum* p v

2. 13. *Nicolaytas* p, *Nicholaitas* f o v, sic fere semper | 14. *non enim* c. p v: *nam* f o

3. 16. *Theododum* o | 17. *gustaverit* p

4. 19 sq. *Dei patris — plantatio*: om p

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Χριστοῦ, ἀλλὰ τῶν ἀποκτεινάντων *τὸν τῆς δόξης κύριον*· νῦν δὲ τὸν σταυρὸν ἀρνούμενοι καὶ τὸ πάθος ἐπαισχυνόμενοι καλύπτουσι τὴν Ἰουδαίων παρανομίαν, τῶν θεομάχων, τῶν κυριοκτόνων· μικρὸν γὰρ εἰπεῖν προφητοκτόνων. 6. Ὑμᾶς δὲ παρακαλεῖ Χριστὸς εἰς τὴν αὐτοῦ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως, ὄντας μέλη αὐτοῦ.

XII. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἀπὸ Σμύρνης ἅμα ταῖς συμπαρούσαις μοι ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὧν οἱ ἡγούμενοί με κατὰ πᾶν ἀνέπαυσαν σαρκί τε καὶ πνεύματι. 2. Παρακαλεῖ ὑμᾶς τὰ δεσμά μου, ἃ ἕνεκεν Ἰησοῦ Χριστοῦ περιφέρω, αἰτούμενος θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Διαμένετε ἐν τῇ ὁμονοίᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλους καὶ τῇ προσευχῇ· πρέπει γὰρ ὑμῖν τοῖς καθ' ἕνα, ἐξαιρέτως καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀναψύχειν τὸν ἐπίσκοπον εἰς τιμὴν πατρὸς καὶ εἰς τιμὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων. 3. Εὔχομαι ὑμᾶς ἐν ἀγάπῃ ἀκοῦσαί μου, ἵνα μὴ εἰς μαρτύριον ὦ ὑμῖν γράψας. Καὶ περὶ ἐμοῦ δὲ προσεύχεσθε τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης χρῄζοντος ἐν τῷ ἐλέει τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναί με τοῦ κλήρου οὗ περίκειμαι ἐπιτυχεῖν, ἵνα μὴ ἀδόκιμος εὑρεθῶ.

XIII. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη Σμυρναίων καὶ Ἐφεσίων. Μνημονεύετε ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ὅθεν οὐκ ἄξιός εἰμι λέγεσθαι, ὢν ἔσχατος τῶν ἐκεῖ. 2. Ἔρρωσθε ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ, ὁμοίως καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις· καὶ οἱ κατὰ ἄνδρα ἀλλήλους ἀγαπᾶτε ἐν ἀμερίστῳ καρδίᾳ. 3. Ἁγνίζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ὅταν θεοῦ ἐπιτύχω. Ἔτι γὰρ ἐπὶ κίνδυνόν εἰμι, ἀλλὰ πιστὸς ὁ πατὴρ Ἰησοῦ Χριστοῦ πληρῶσαί μου τὴν αἴτησιν καὶ ὑμῶν, ἐν ᾧ εὑρεθείημεν ἄμωμοι. Ὀναίμην ὑμῶν ἐν κυρίῳ.

5. *τ. τ. δόξης κύριον*] I Cor. 2, 8. — *κυριοκτόνων*] Cf. I Thess. 2, 15.
6. 5. *αὐτοῦ* c. m v: *ἑαυτοῦ* c
XII, 2. 10. *τῇ* p. *καὶ* om c
XIII, 1. 18. *ἐν ταῖς προσευχαῖς* restitui e G¹ respiciens vocem sequentem, *ὑμῶν*, quae est in m v L (*ἡμῶν* c) quaeque indicat, illa verba excidisse: om G² L
3. 21. *ἁγνίζεται* c. G¹ coll L: *ἀσπάζεται* G² | 22. *ἐπὶ* c. G² cf. L: *ὑπὸ* Z c. G¹ | 24. *κυρίῳ*: subscr. *β τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου πρὸς Τραλλησίους* m, *τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἱερομάρτυρος ἐπιστολὴ β πρὸς Τραλλησίους* v, similiter uterque codex in epistulis novem sequentibus, in quibus vero m post *Ἰγνατίου* addit *ἐπιστολή* — *ἁγνίζεται ὑμᾶς*] Scripsit quidem Ignatius *ἁγνίζεται ὑπὲρ ὑμῶν κτλ.*, Pseudoignatius vero *ὑπὲρ* omisit ac pro *ὑμῶν* posuit *ὑμᾶς*. Fortasse in exemplari epistularum Ignatii, quod manibus tractavit, vox *ὑπὲρ* iam defuit aeque ac in eo, quod adhuc prostat.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ciderunt *Dominum gloriae*. Nunc autem crucem negantes et passionem erubescentes operiunt Iudaeorum iniquitates, illorum scilicet, qui et Deo rebelles exstiterunt et Dominum occiderunt; parum est enim eos dicere prophetarum esse interfectores. 6. Vos ergo invitat Christus ad suam incorruptionem per passionem suam et resurrectionem, qui estis membra eius.

XII. Saluto vos de Smyrna una cum compraesentibus mihi ecclesiis Dei, quae et praesidentes me requieverunt in omnibus carne et spiritu. 2. Postulant vos vincula mea, quae propter Iesum Christum porto, rogans Deum, ut mereamini in consensu et oratione in invicem permanere. Decet enim unumquemque vestrum bene deservire presbyteris, episcopum in honorem Dei patris et in honorem Iesu Christi atque apostolorum venerari. 3. Deprecor vos ex affectu audire me, ut non sit in testimonium, quod vobis scripsi. Et orate pro me indigente misericordia Dei ac vestra caritate, ut merear consequi sortem, cui subiaceo, ne reprobus inveniar.

XIII. Salutat vos dilectio Smyrnaeorum et Ephesiorum. Memor est vestri ecclesia, quae est in Syria, unde non sum dignus dici ultimus eorum, qui ibi sunt. 2. Incolumes estote in Christo Iesu, subiecti episcopo, similiter et presbyteris atque diaconis; omnes invicem diligite corde inseparabili. 3. Castificet vos spiritus meus non solum nunc, sed et quando Deum meruero adipisci. Adhuc enim in periculo sum; sed fidelis est pater Iesu Christi, adimplere petitionem meam et vestram, in qua inveniamur immaculati. Adquisivi vos in Domino.

* * *

5. 2. *operiunt:* praem *et* v | 3. *exstiterunt*: *extiterunt* f o v, similiter *exul*, *exultare*, semper sine *s* post *x*

6. 6. *resurrectionem:* add *suam* p

XII, 1. 7. *una:* om o | *compraes.:* *praesentibus* o, *praesidente* v | 8. *praesidentes* em coll G: *praecedentes* p, *praesentes* f, *praesente* o v

2. 11. *in* a. *invicem* om o | 12. *episcopum* em: *episcoporum* codd (p add *et*)

XIII, 1. 19. *memor est v. eccl.* c. p v: *memores v. ecclesiaque* f o

2. 22. *diligite* c. p: om f o v

3. 23. *meus* c. f o p: *sanctus* v | *et* p. *sed* om p | 26. *adquisivi vos* c. p v: *et adquisiti* f o | *in:* *a* o | *Domino:* de subscriptione vide ep. ad Mar. 5, 3.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

ΠΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν χάριτι θεοῦ πατρὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι, ἐν ᾧ ἀσπάζομαι τὴν ἐκκλησίαν τὴν οὖσαν ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ, καὶ εὔχομαι ἐν θεῷ πατρὶ καὶ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· ἐν ᾧ πλεῖστα χαίρειν ὑμᾶς εἴη.

I. Γνοὺς ὑμῶν τὸ πολυεύτακτον τῆς κατὰ θεὸν ἀγάπης, ἀγαλλιώμενος προειλάμην ἐν πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ προσλαλῆσαι ὑμῖν. 2. Ἀξιωθεὶς γὰρ ὀνόματος θείου ποθεινοῦ ἐν οἷς περιφέρω δεσμοῖς ᾄδω τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἕνωσιν εὔχομαι σαρκὸς καὶ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, *ὅς ἐστιν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ πιστῶν·* οὗ τῷ αἵματι ἐλυτρώθητε, δι' οὗ *ἔγνωτε θεόν, μᾶλλον δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐγνώσθητε·* 3. ἐν ᾧ ὑπομένοντες τὴν πᾶσαν ἐπήρειαν τοῦ αἰῶνος τούτου διαφεύξεσθε. *Πιστὸς γάρ, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε.*

II. Ἐπεὶ οὖν ἠξιώθην ἰδεῖν ὑμᾶς διὰ Δαμᾶ τοῦ ἀξιοθέου ὑμῶν ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτέρων θεοῦ ἀξίων Βάσσου καὶ Ἀπολλωνίου καὶ τοῦ συμβιωτοῦ μου διακόνου Ζωτίωνος, οὗ ἐγὼ ὀναίμην, ὅτι ὑποτάσσεται τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, χάριτι θεοῦ ἐν νόμῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

III. Καὶ ὑμῖν δὲ πρέπει μὴ καταφρονεῖν τῆς ἡλικίας τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ κατὰ γνώμην θεοῦ πατρὸς πᾶσαν ἐντροπὴν αὐτῷ ἀπονέμειν, καθὼς ἔγνων καὶ τοὺς ἁγίους πρεσβυτέρους οὐ πρὸς τὴν φαινομένην ἀφορῶντας νεότητα, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐν θεῷ φρόνησιν· *ἐπείπερ οὐχ οἱ πολυχρόνιοί εἰσι σοφοί, οὐδὲ οἱ γέροντες ἐπίστανται σύνεσιν, ἀλλὰ πνεῦμά ἐστιν ἐν βροτοῖς.* 2. Δανιὴλ μὲν γὰρ ὁ σοφὸς δωδεκαετὴς γέγονε κάτοχος τῷ θείῳ πνεύματι καὶ τοὺς μάτην τὴν πολιὰν φέροντας πρεσβύτας συκοφάντας καὶ ἐπιθυμητὰς ἀλλοτρίου κάλλους ἀπήλεγξεν.

Tit. *τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ γ̄. πρὸς Μαγνησίους* v, similiter in epistulis sequentibus. De ceteris codd vide supra.

Inscr. 4. *Μεάνδρῳ* m v

I, 1. 7. *προειλάμην* c. m v: *-λόμην* c G¹ cf. infra 3, 9 (*ἀντεῖπον*).

2. 8. *ποθεινοῦ:* praem *καὶ* Z c. L — *ὅς ἐστιν κτλ.*] I Tim. 4, 10. — *ἔγνωτε κτλ.*] Gal. 4, 9.

3. 13. *ὃς* c. c m: *ὡς* v | *δύνασθε: δυνάμεθα* c — *πιστὸς κτλ.*] I Cor. 10, 13.

II, 1. 14. *ὑμᾶς διὰ Δαμᾶ* c. L G¹: *διὰ δάγμα* c, *δι' ἄδαγμα* m, *διαδαγμα* v | 16. *Σωτιῶνος* c

III, 1. 20. *οὐ* c. c m L: *οὓς* v — *ἐπείπερ κτλ.*] Iob 32, 9. 8.

2. Cf. Dan. 13.

* * *

Tit. *Magnesianos:* add *scripta de Smyrna* f o p cf. 15, 1. Cf. etiam adnotationem ad titulum ep. ad Trall.

Inscr. 2. *gratia* c. p: *gratie* (i. e. *gratiae*) f o v | *Dei:* om v | 4. *Meandrum* f o p, *Meandirum* v | *Deo: Domino* v | *Iesu Chr.* f

AD MAGNESIANOS.

Ignatius, qui et Theophorus, benedictae gratia Dei patris in Christo Iesu salvatore nostro; in quo saluto ecclesiam, quae est in Magnesia iuxta Maeandrum, et oro in Deo patre et Christo Iesu Domino nostro, in quo plurimum vos gaudere opto.

I. Cognoscens vestram secundum Deum bene dispositam dilectionem, exsultans assumpsi in fide Iesu Christi alloqui vos. 2. Dignus effectus sancti atque desideratissimi nominis in his quae gesto vinculis cano ecclesias, in quibus laudare opto carne et spiritu Iesu Christi, *qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium;* cuius sanguine redempti estis, per quem *cognovistis Deum, immo cogniti estis ab eo;* in quo sustinentes saeculi huius temptationem effugite. *Fidelis est autem, qui non permittit temptari vos super id, quod potestis sufferre.*

II. Quoniam ergo merui videre vos per Deo dignum episcopum vestrum Damam et Deo dignos presbyteros, Bassum scilicet et Apollonium, et convivam meum Zotionem, quem ego nutrivi, quoniam subditus est episcopo et presbyteris in gratia Dei et lege Iesu Christi.

III. Et vos oportet non contemnere aetatem episcopi, sed secundum ordinationem Dei patris omnem venerationem ei exhibere, secundum quod cognovi etiam sanctos presbyteros ei deferre, non propter iuventutem, quae in eo videtur, arbitrantes eum contemnendum, sed in sapientia Dei ei oboedire; *quoniam quidem non longi temporis sunt sapientes neque senes sciunt prudentiam, sed spiritus est hominibus.* 2. Denique Daniel sapientissimus, duodecim annorum effectus, spiritu sancto repletus est et illos seniores, canitiem vanam habentes, calumniatores et alienae pulcritudinis appetitores esse manifestavit.

I, 1. 8. *exultas* f
2. 11. *Chr. Iesu* v | 13. *estis* om v | 14. *est autem* c. f o p: *autem est* v
II, 1. 17. *Daman* v, *Dama* o
III, 1. 21. *episcopi*: *Christi* o | 22 sq. *exhibere* c. p: add *et* f o, *sed* v (supra notatum *ut et*) | 25. *in* om v | 27. *sciunt*: praem *qui* v
2. 28. *Danihel* f, sic semper | 30. *pulcritudinis* p v, plerumque autem *pulchritudinis*.

3. Σαμουὴλ δέ, παιδάριον ὢν μικρόν, τὸν ἐνενηκονταετῆ Ἠλεὶ διελέγχει τοῦ θεοῦ προτετιμηκότα τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας. Ὡσαύτως καὶ Ἱερεμίας ἀκούει πρὸς τοῦ θεοῦ· *Μὴ λέγε, ὅτι νεώτερός εἰμι.* 4. Σολομὼν δὲ καὶ Ἰωσίας, ὁ μὲν δωδεκαετὴς βασιλεύσας τὴν φοβερὰν ἐκείνην καὶ δυσερμήνευτον ἐπὶ ταῖς γυναιξὶν κρίσιν ἕνεκα τῶν παιδίων ἐποιήσατο, ὁ δὲ ὀκταετὴς ἄρξας τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ τεμένη κατερρίπου καὶ τὰ ἄλση κατεπίμπρα· δαίμοσιν γὰρ ἦν, ἀλλ' οὐ θεῷ ἀνακείμενα· καὶ τοὺς ψευδιερεῖς κατασφάττει, ὡς ἂν φθορέας καὶ ἀπατεῶνας ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐ θειότητος λατρευτάς. 5. Τοιγαροῦν οὐ τὸ νέον εὐκαταφρόνητον, ὅταν θεῷ ἀνακείμενον ᾖ, ἀλλ' ὁ τὴν γνώμην μοχθηρός, κἂν πεπαλαιωμένος ᾖ ἡμερῶν κακῶν. 6. Νέος ἦν ὁ χριστοφόρος Τιμόθεος· ἀλλ' ἀκούσατε, οἷα γράφει αὐτῷ ὁ διδάσκαλος· *Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ.* 7. Πρέπον οὖν ἐστὶν καὶ ὑμᾶς ὑπακούειν τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν καὶ κατὰ μηδὲν αὐτῷ ἀντιλέγειν· φοβερὸν γάρ ἐστι τῷ τοιούτῳ ἀντιλέγειν, οὐ γὰρ τουτονὶ τὸν βλεπόμενον πλανᾷ τις, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον παραλογίζεται τὸν μὴ δυνάμενον παρά τινος παραλογισθῆναι. 8. Τὸ δὲ τοιοῦτο οὐ πρὸς ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἔχει τὴν ἀναφοράν. Τῷ γὰρ Σαμουὴλ λέγει ὁ θεός· *Οὐ σὲ παρελογίσαντο, ἀλλ' ἐμέ.* Καὶ ὁ Μωσῆς φησίν· *Οὐ γὰρ καθ' ἡμῶν ὁ γογγυσμός, ἀλλὰ κατὰ κυρίου τοῦ θεοῦ.* 9. Οὐδεὶς ἔμεινεν ἀτιμώρητος, ἐπαρθεὶς κατὰ τῶν κρειττόνων· οὔτε γὰρ τῷ νόμῳ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν ἀντεῖπαν, ἀλλὰ Μωσεῖ· καὶ *ζῶντες εἰς ᾅδου* κατηνέχθησαν. Κορὲ δὲ καὶ οἱ συμφρονήσαντες αὐτῷ κατὰ Ἀαρὼν διακόσιοι πεντήκοντα πυρίφλεκτοι γεγόνασιν. 10. Ἀβεσσαλὼμ πα-

3. 1. *ὢν* c. c: *ὃν* m, *ὃν* v | *Ἠλεὶ* c. c m: *Ἠλι* v — Cf. I Reg. 3. 4. — *μὴ λέγε κτλ.*] Ier. 1, 7.

4. 4 sq. *φοβεράν: φούευραν* c | 7. *κατηρίπου* c | *κατεμπίπρα* v — *δωδεκ. βασιλεύσας*] Item legitur in Constit. apost. II c. 1 et apud plures patres saeculi IV, quos Cotelier in adnot. ad Const. ap. II c. 1 memoravit. Cf. Mar. ad Ign. 3, 3. — *ὀκταετής*] Cf. Const. ap. II c. 1. Mar. ad Ign. 4, 1.

5. 11. *μοχθηρὸς* c. c: *μοχθηρὰν* m v | *πεπαλαιωμένον* v

6. *μηδεὶς κτλ.*] I Tim. 4, 12.

7. 16. *τῷ* c. codd: *τὸ* Z

8. 19. *ἀλλὰ πρὸς* c. m v: *πρὸς δὲ* c | 20. *γὰρ* om c — *οὐ σὲ κτλ.*] I Reg. 8, 7. — *οὐ γὰρ κτλ.*] Exod. 16, 8.

9. 23. *Ἀβιρῶν* v | *ἀντεῖπον* c | *Μωσῇ* v | 24. *δὲ* om c — *ζῶντες κτλ.*] Num. 16, 30. De Dathan et Abiron cf. Const. ap. II c. 27; VI, c. 1. 2. I Clem. 4, 12.

* * *

3. 1. *Samuhel* f | *etiam* c. f o p: *autem* v | 3. *Hieremias* c. v: *Ier.* o,

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

3. Samuel etiam, cum esset puer pusillus, nonagenarium Heli sacerdotem per increpationem redarguit, quod filios suos honorificaret super Deum. Similiter et Hieremias audit a Domino: *Noli dicere, quia iuvenis sum ego.* 4. Salomon quoque et Iosias in iuventute mirifici et sapientes in operibus suis apparuerunt. Salomon quidem, duodecimo anno aetatis suae regnare incipiens, arduam et ininterpretabilem mulierum pro parvulis quaestionem terribili iudicio dissolvit. Iosias vero, octo annorum exsistens, aras et monumenta subvertere coepit, lucos excidere et templa deicere, quae non Deo, sed daemonibus fuerant consecrata. Nam et pseudosacerdotes interfecit ut corruptores et seductores hominum, non divinitati, sed diabolo servientes. 5. Propter quod non est contemnenda iuventus, cum Deo adiacuerit, sed illa aetas, quae sententiae nocet, etiamsi inveterata fuerit dierum malorum. 6. Iuvenis fuit etiam christiferus Timotheus; sed audite, qualia ei scripsit magister: *Nemo,* inquit, *iuventutem tuam contemnat, sed forma esto fidelium in verbo, in conversatione.* 7. Dignum est ergo et vos oboedire episcopo vestro et in nullo ei contradicere. Terribile est enim tali contradicere. Non enim istum visibilem quis spernit, sed illum invisibilem in eo contemnit, qui non potest ab aliquo contemni. 8. Hic autem non ab homine, sed a Deo habet promotionem. Dicit enim Deus Samueli de contemptoribus eius: *Non te spreverunt, sed me.* Nam et Moyses populo adversus se murmuranti ait: *Non enim adversus nos murmurastis, sed adversus Dominum Deum.* 9. Nemo enim inultus remansit, qui se contra potiores extulit. Denique in lege Dathan et Abiron Moysi resistentes *vivi ad inferos* depositi sunt. Sed et Chore et qui conspiraverunt cum eo adversus Aaron ducenti quinquaginta, igne consumpti sunt.

Iher. f, *Ger.* p | *audit: audito* v
4. 4. *Salemon* (bis) f | 6. *anno:* p. *suae* v | 7. *interpretabilem* o
5. 15. *etiamsi:* praem *et* p
6. 16. *christiferus* c. v cf. ad Mar. inscr. Eph. 6, 3: *christoforus* o p, *-phorus* f cf. Sm. 12, 2 | *Thimotheus* p v, sic plerumque.
7. 19. *et* a. vos: om Z
8. 25 sq. *se murmuranti — adversus:* om p
9. 28. *Datan* p | *Abyron* o

τραλοίας γενόμενος, ἐκκρεμὴς ἐν φυτῷ γέγονεν καὶ ἀκῖσιν ἐβλήθη τὴν κακόβουλον καρδίαν. Ἀβεδδαδὰν ὡσαύτως τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεῖται δι' ὁμοίαν αἰτίαν. Ὀζίας λεπροῦται, κατατολμήσας ἱερέων καὶ ἱερωσύνης. Σαοὺλ ἀτιμοῦται, μὴ περιμείνας τὸν ἀρχιερέα Σαμουήλ. Χρὴ οὖν καὶ ὑμᾶς αἰδεῖσθαι τοὺς κρείττονας.

IV. Καὶ πρέπον ἐστὶν μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἶναι· οὐ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι μακάριον ποιεῖ. 2. Εἴ τινες ἐπίσκοπον μὲν λέγουσι, χωρὶς δὲ αὐτοῦ πάντα ποιοῦσιν, τοῖς τοιούτοις ἐρεῖ καὶ αὐτός, ὃς καὶ ὁ ἀληθινὸς καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος καὶ μόνος φύσει ἀρχιερεύς· ***Τί με καλεῖτε κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε, ἃ λέγω;*** Οἱ γὰρ τοιοῦτοι οὐκ εὐσυνείδητοι, ἀλλ' εἴρωνές τινες καὶ μόρφωνες εἶναί μοι φαίνονται.

V. Ἐπεὶ οὖν τέλος τὰ πράγματα ἔχει καὶ πρόκειται ζωὴ ἡ ἐκ φυλακῆς καὶ θάνατος ὁ ἐκ παρακοῆς, καὶ ἕκαστος τῶν ἠρημένων εἰς τὸν τόπον τοῦ αἱρεθέντος μέλλει χωρεῖν, φύγωμεν τὸν θάνατον καὶ ἐκλεξώμεθα τὴν ζωήν. 2. Δύο γὰρ λέγω χαρακτῆρας ἐν ἀνθρώποις εὑρίσκεσθαι, καὶ τὸν μὲν νομίσματος, τὸν δὲ παραχαράγματος. Ὁ θεοσεβὴς ἄνθρωπος νόμισμά ἐστιν ὑπὸ θεοῦ χαραχθέν· ὁ ἀσεβὴς ψευδώνυμον νόμισμα, κίβδηλον, νόθον, παραχάραγμα, οὐχ ὑπὸ θεοῦ, ἀλλ' ὑπὸ διαβόλου ἐνεργηθέν. 3. Οὐ δύο φύσεις ἀνθρώπων λέγω, ἀλλὰ τὸν ἕνα ἄνθρωπον ποτὲ μὲν θεοῦ, ποτὲ δὲ διαβόλου γίνεσθαι. Ἐὰν εὐσεβῇ τις, ἄνθρωπος θεοῦ ἐστιν· ἐὰν δὲ ἀσεβῇ τις, ἄνθρωπος τοῦ διαβόλου, οὐκ ἀπὸ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ

---

10. 1. *ἐκκρεμὴς* c. c: *ἐκκρεμνὴς* m v — *Ἀβεσσαλώμ*] Cf. II Reg. 15—18. — *Ἀβεδδαδὰν*] Cf. II Reg. 20. Notandum est vero, viro, de quo hic agitur, in S. Scriptura nomen esse Seba. Idem etiam in Const. ap. VI c. 2 Abeddadan (i. e. Obededom, cf. II Reg. 6, 10. 11) vocatur, et Pseudoignatium nomen falsum ex hoc libro hausisse non est dubium. — *Ὀζίας*] Cf. II Paral. 26. Const. ap. II c. 27. — *Σαούλ*] Cf. I Reg. 13.

IV, 2. 7. *εἴ τινες: οἵτινες* c | 9. *ὃς* c. L: *ὡς* G² | 10. *ἀρχιερεύς: ἱεράρχης* c | 12. *φαίνωνται* m — *μόνος φ. ἀρχιερεύς*] Cf. 7, 2. Smyrn. 9, 3. Const. ap. VIII c. 46, 6. 7. — *τί με κτλ.*] Luc. 6, 46.

V, 1. 14. *ἠρημένων* c. c: *εἰρημένων* m v L | 15. *αἱρεθέντος* em coll L: *εὑρεθέντος* G²

3. 20. *οὐ* om m | 21. *ποτὲ* pr c. c m: *τότε* v | *διαβόλου:* praem *τοῦ* c

* * *

10. 3. ***Abeddadan*** c. G: ***achab*** (***ahab*** v, ***aab*** p) ***et dadan*** (***dathan*** f p) codd | 4. ***causam*** om p | 5. ***arripere ausus est*** p | 7. ***Samuhelem*** p

IV, 1. 10. ***dici*** c. v: ***dicere*** f o p | ***beatum***: ***beatus*** p

2. 12. ***igitur*** om v | 15. ***esse***: in v erasum.

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

10. Absalon etiam parricida exsistens divino iudicio arbori appensus est; sed et cor eius, quod mala cogitaverat, sagittis infixum est. Nam et Abeddadan nihilominus propter similem causam capite plexus est. Ozias quoque leprosus factus est, qui contra sacerdotes sacerdotium ausus est arripere. Saul etiam sacrificare praesumens regali dignitate dehonoratus est, non exspectans principem sacerdotum Samuelem. Oportet ergo et nos revereri potiores.

IV. Et dignum est non solum vocari nos Christianos, sed etiam esse. Non enim dici, sed esse facit beatum. 2. Quidam autem episcopum quidem vocant, et praeter ipsum omnia faciunt. Talibus igitur etiam ipse Christus dicit, qui et verus et primus est episcopus et solus natura pontifex: *Quid me vocatis Domine Domine, et non facitis, quae dico?* Tales enim non bonae scientiae, sed derisores et simulatores mihi esse videntur.

V. Quoniam ergo negotia finem habent et adiacet quidem vita ex observatione, mors vero ex inoboedientia, et necesse est ut unusquisque in locum, quem sibi de praedictis elegerit, in futuro esse praecipiatur, fugiamus itaque mortem et eligamus vitam. 2. Duos enim characteres dico in hominibus inveniri: unum quidem verum monetae signaculum, alium vero adulterum. Pius enim homo et religiosus vera moneta est, quae a Deo formata vel expressa est. Impius vero et irreligiosus falsa moneta est, noxia, adultera, paracharagma, quae non a Deo, sed a diabolo facta est. 3. Haec autem asserens non duas naturas hominum esse dico, sed unum eundemque hominem, qui aliquando quidem Dei, aliquando autem diaboli efficitur. Si quis igitur pius fuerit, homo Dei est; si vero quis impius exstiterit, diaboli est, non ex natura, sed ex sua sententia factus. 4. In-

V, 1. 17. *ergo* c. p coll G: *vero* f o v | 19. *praedictis* c. p v: *praeteritis* f o | 20. *esse* om p
2. 21. *caracteres* f o | 22 sq. *adulterum* c. f p v: *adulterium* o | 23. *vera:* *vere* o | 24. *expressum* v | 25. *paracharagma* c. G: *paracaraxina* p v, *prava* f o
3. 26. *asserens*: p. *duas* v | 26 sq. *hominum naturas* p | 28. *autem* om v | 29. *quis vero* o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

γνώμης γινόμενος. 4. Οἱ ἄπιστοι εἰκόνα ἔχουσι τοῦ ἄρχοντος τῆς πονηρίας, οἱ πιστοὶ εἰκόνα ἔχουσι τοῦ ἄρχοντος θεοῦ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' οὗ ἐὰν μὴ αὐθαιρέτως ἔχωμεν τὸ ὑπὲρ ἀληθείας ἀποθανεῖν εἰς τὸ αὐτοῦ πάθος, τὸ ζῆν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

VI. Ἐπεὶ οὖν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις προσώποις τὸ πᾶν πλῆθος ἐθεώρησα ἐν πίστει καὶ ἠγάπησα, παραινῶ· ἐν ὁμονοίᾳ θεοῦ σπουδάσατε πάντα πράττειν, προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον θεοῦ καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τόπον συνεδρίου τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν διακόνων, τῶν ἐμοὶ γλυκυτάτων, πεπιστευμένων διακονίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς πρὸ αἰῶνος παρὰ τῷ πατρὶ γεννηθείς, ἦν *λόγος θεός, μονογενὴς υἱός*, καὶ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων *ὁ αὐτὸς διαμένει· τῆς γὰρ βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος*, φησὶν Δανιὴλ ὁ προφήτης. 2. Πάντες οὖν ἐν ὁμονοίᾳ ἀλλήλους ἀγαπήσωμεν, καὶ μηδεὶς κατὰ σάρκα βλεπέτω τὸν πλησίον, ἀλλ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Μηδὲν ἔστω ἐν ὑμῖν, ὃ δυνήσεται ὑμᾶς μερίσαι, ἀλλ' ἑνώθητε τῷ ἐπισκόπῳ, ὑποτασσόμενοι τῷ θεῷ δι' αὐτοῦ ἐν Χριστῷ.

VII. Ὥσπερ οὖν ὁ κύριος ἄνευ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ποιεῖ (*οὐ δύναμαι γάρ*, φησίν, *ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν*), οὕτω καὶ ὑμεῖς ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου, μηδὲ πρεσβύτερος, μὴ διάκονος, μὴ λαϊκός. Μηδέ τι φαινέσθω ὑμῖν εὔλογον παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην· τὸ γὰρ τοιοῦτον παράνομον καὶ θεοῦ ἐχθρόν. 2. Πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ προσευχῇ ἅμα συνέρχεσθε· μία δέησις ἔστω κοινή, εἷς νοῦς, μία ἐλπὶς ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει τῇ ἀμώμῳ, τῇ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, οὗ ἄμεινον οὐδέν ἐστιν. πάντες ὡς εἷς εἰς τὸν ναὸν θεοῦ συντρέχετε, ὡς ἐπὶ ἓν θυσιαστήριον, ὡς ἐπὶ ἕνα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀρχιερέα τοῦ ἀγεννήτου θεοῦ.

VIII. Μὴ πλανᾶσθε ταῖς ἑτεροδοξίαις μηδὲ *μύθοις ἐνέχετε καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις* καὶ ἰουδαϊκοῖς τύφοις. *Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδού, γέγονε καινὰ τὰ πάντα.* Εἰ γὰρ μέχρι νῦν κατὰ νόμον ἰουδαϊκὸν

4. 2. *θεοῦ πατρὸς* c. m v: coll L: *τοῦ θ. καὶ π.* c | 3. *ἐὰν* c. c m: *ἂν* v | *ἔχομεν* v

VI, 1. 11. *ὁ* om c — *λόγος θ. μ. υἱὸς*] Ioann. 1, 1. 18. — *ὁ αὐτὸς δ.*] Ps. 101, 27. 28. Cf. Ps. 9, 8. Ath. c. Ar. orat. I c. 36. — *τῆς κτλ.*] Luc. 1, 33. Evangelistae enim verba Pseudoignatius adhibuit, non prophetae, etiamsi Daniel (7, 14. 27) allegat.

VII, 1. 17. *ἀφ' ἑαυτοῦ* c. m v: *ἀπ' ἐμαυτοῦ* c | 18. *μηδὲ* c. m v: *μὴ* c — *οὐ δύναμαι κτλ.*] Ioann. 5, 30.

2. 20. *συνέρχεσθαι* v | 22. *ὡς* sec om m

VIII, 1. 25. *μύθους* v | *ἐνέχετε* em: *ἀνέχετε* G², *προσ.* S. Scr. | 26. *τὰ* om c — *μύθοις κτλ.*] I Tim. 1, 4. — *τὰ ἀρχ. κτλ.*] II Cor. 5, 17.

* * *

4. 4. *ipsius vita* om p | *in* om o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

fideles enim imaginem habent principis nequitiae, fideles autem formam habent auctoris omnium Dei patris et Christi Iesu filii eius. Propter quod, si non eligerimus pro veritate mori in passione ipsius, vita eius non est in nobis.

VI. Et quoniam in praescriptis personis multitudinem vestri contemplatus sum in fide et dilectione, moneo, ut unanimes in Deo omnia facere festinetis, assidente episcopo in loco Dei, et presbyteris in loco consistorii apostolorum, et diaconis dulcissimis mihi, quibus creditum est ministerium Iesu Christi, qui ante saecula genitus est a patre, *Deus verbum*, *unigenitus filius*, et in consummatione saeculorum ipse permanet. *Regni* enim *eius non erit finis,* inquit Daniel propheta. 2. Omnes in concordia invicem diligamus, et nemo secundum carnem consideret proximum suum, sed secundum Christum Iesum. Nihil sit in vobis, quod vos possit separare, sed adunamini episcopo, subiecti per ipsum Deo in Christo.

VII. Sicuti ergo Dominus sine patre nihil facit (*non* enim *possum,* inquit, *a me ipso facere quicquam*), sic etiam et vos sine episcopo, sive presbyter, seu diaconus, sive laicus. Non ergo aliquid rationabile vobis videatur extra ipsius sententiam; tale etenim iniquum est et Deo inimicum. 2. Omnes in id ipsum ad orationem simul convenite. Una deprecatio sit communis, unus animus, una spes, dilectio immaculata in fide Iesu Christi, cuius nihil aliud melius est. Omnes adunati ad templum Dei concurrite, sicut ad unum altare, sicut ad unum Iesum Christum, pontificem ingeniti Dei patris.

VIII. Nolite errare in aliena gloria neque *intendatis fabulis et genealogiis interminatis* et iudaicis inflationibus. *Vetera enim transierunt et ecce, facta sunt omnia nova.* Si enim nunc usque secundum legem iudaicam et circumcisionem carnis

VI, 1. 6. *moneo: maneo* v | 11. *regni*: praem *et* p | 12. *enim* om o v
2. 12. *omnes: omnia* p | 13. *nemo:* p. *carnem* o | 14. *Iesum Chr.* o
VII, 1. 18. *inquit: ait* v | 19. *seu: sive* o | 21. *etenim* c. o p (add *et*) v: *enim* f | *Deo: ideo* o
2. 24. *cuius* c. p: *cui* f o v | *est* om p | 26. *ingeniti* (p. *patris* o): *ingenitum* p
VIII, 1. 29. *nova omnia* f | 30. *nunc usque:* om p | 1. *gratiam* om p

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

καὶ περιτομὴν σαρκὸς ζῶμεν, ἀρνούμεθα τὴν χάριν εἰληφέναι. 2. Οἱ γὰρ θειότατοι προφῆται κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ἔζησαν· διὰ τοῦτο καὶ ἐδιώχθησαν, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τῆς χάριτος εἰς τὸ πληροφορηθῆναι τοὺς ἀπειθοῦντας, ὅτι εἷς θεός ἐστιν ὁ παντοκράτωρ, ὁ φανερώσας ἑαυτὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὅς ἐστιν αὐτοῦ λόγος, οὐ ῥητός, ἀλλ' οὐσιώδης· οὐ γάρ ἐστιν λαλιᾶς ἐνάρθρου φώνημα, ἀλλ' ἐνεργείας θεϊκῆς οὐσία γεννητή, ἐν πᾶσιν εὐάρεστος τῷ ὑποστήσαντι.

IX. Εἰ οὖν οἱ ἐν παλαιοῖς γράμμασιν ἀναστραφέντες εἰς καινότητα ἐλπίδος ἦλθον ἐκδεχόμενοι Χριστόν, ὡς ὁ κύριος διδάσκει λέγων· *Εἰ ἐπιστεύσατε Μωσεῖ, ἐπιστεύσατε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν· καὶ Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη· πρὶν γὰρ Ἀβραὰμ ἐγώ εἰμι.* 2. Πῶς ἡμεῖς δυνησόμεθα ζῆσαι χωρὶς αὐτοῦ; οὗ καὶ οἱ προφῆται ὄντες δοῦλοι, τῷ πνεύματι προεώρων αὐτὸν καὶ ὡς διδάσκαλον ἀνέμενον καὶ προσεδόκων ὡς κύριον καὶ σωτῆρα λέγοντες· *Αὐτὸς ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς.* 3. Μηκέτι οὖν σαββατίζωμεν ἰουδαϊκῶς καὶ ἀργείαις χαίροντες. *Ὁ μὴ ἐργαζόμενος γὰρ μὴ ἐσθιέτω. Ἐν ἱδρῶτι γὰρ τοῦ προσώπου σου φάγῃ τὸν ἄρτον σου*, φασὶ τὰ λόγια. Ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν σαββατιζέτω πνευματικῶς, μελέτῃ νόμων χαίρων, οὐ σώμα-

2. 3. *ἀπὸ* c. m v: *ὑπὸ* c | 7. *ἐν πᾶσιν εὐάρεστος* c. c v L: *ὃς πάντα κατευαρέστησεν* m cf. G[1] | *τ. ὑποστήσαντι* c. v L: *τ. πέμψαντι αὐτὸν* c m — *οὐ ῥητός, ἀλλ' οὐσιώδης*] Zahn (*Ignatius v. A.* p. 136 sq.) putavit, haec ab Ariano contra Marcellum Ancyratum dicta esse. Sed erravit statuens, Pseudoignatium Arianum esse. Praeterea similia a scriptoribus catholicis quoque contra Arianos proferuntur. Athanasius dicit c. Ar. Orat. IV c. 1: *ὥσπερ δὲ οὐκ ἄλλη* (sc. *οὐσία*), *ἵνα μὴ δύο ἀρχαί, οὕτως ὁ ἐκ τῆς μιᾶς λόγος οὐ διαλελυμένος ἢ ἁπλῶς φωνὴ σημαντική, ἀλλὰ οὐσιώδης λόγος καὶ οὐσιώδης σοφία, ἥτις ἐστὶν ὁ υἱὸς ἀληθῶς· εἰ γὰρ μὴ οὐσιώδης εἴη, ἔσται ὁ θεὸς λαλῶν εἰς ἀέρα κτλ.* Ibid. c. 2: *ὡς γὰρ ἀπὸ πυρὸς φῶς, οὕτως ἐκ θεοῦ λόγος καὶ σοφία ἐκ σοφοῦ καὶ ἐκ πατρὸς υἱός· ταύτῃ γὰρ καὶ ἡ μόνας ἀδιαίρετος καὶ ὁλόκληρος μένει, καὶ ὁ ταύτης υἱὸς λόγος οὐκ ἀνούσιος οὐδὲ οὐχ ὑφεστώς, ἀλλ' οὐσιώδης ἀληθῶς.* Meletius Antioch. apud Epiph. H. 73 c. 30: *καὶ ὅτι λόγος ἐστὶ τε καὶ λέγεται υἱός, οὐ μὴν φωνὴ τοῦ πατρὸς οὐδὲ ῥῆμα νοεῖται· ὑφέστηκε γὰρ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐνεργεῖ κτλ.* Greg. Nyss. Orat. cat. magn. c. 4 appellat filium et spiritum sanctum *οὐσιωδῶς ὑφεστώσας δυνάμεις*. Ibid. c. 8: *ὁ τοῦ θεοῦ λόγος οὐσιώδης τις καὶ ἐνυπόστατος ὤν.* Hippolytus Philos. X c. 33: *θεὸς λόγον πρῶτον ἐννοηθεὶς ἀπογεννᾷ, οὐ λόγον ὡς φωνήν, ἀλλ' ἐνδιάθετον τοῦ παντὸς λογισμόν.* — *οὐσία γεννητή*] i. e. filius est substantia, non vox, et quidem substantia genita, non creata, vel eius-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

vivamus, negamus nos gratiam accepisse. 2. Sancti enim prophetae secundum Iesum Christum vixerunt; ideoque et persecutionem passi sunt, inspirati gratia ad manifestationem incredulis, quia unus est Deus omnipotens, qui manifestavit se ipsum per Iesum Christum filium suum, qui est verbum ipsius, non prolativum scilicet, sed substantiale, non locutio articulatae vocis, sed operatio deitatis, substantia scilicet genita, in omnibus bene complacens substitutori.

IX. Si ergo ex antiquis scripturis conversi ad vacuam spem venerunt exspectantes Christum (sicuti ipse Dominus docet dicens: *Si crederetis Moysi*, *crederitis utique et mihi; de me enim ille scripsit; nam et Abraham*, inquit, *pater vester exsultavit, ut videret diem meum, et vidit et gavisus est; ante Abraham enim*, inquit, *ego sum*); 2. quomodo nos poterimus vivere sine ipso? Cui et prophetae servi fuerunt, spiritu praevidentes eum, et tanquam magistrum exspectabant et sperabant ut dominum et salvatorem dicentes: *Ipse veniet et salvabit nos.* 3. Non ergo sabbatizemus iudaice et feriis gaudentes. *Qui enim non operatur*, inquit, *non manducet.* Et iterum: *In sudore enim vultus tui manducabis panem tuum*, dicunt eloquia. Sed unusquisque nostrum sabbatizet spiritualiter, meditationi legis congaudens, non corporis dimissione fabricationem Dei admirans velut Iudaeus, non omnia comedens et tepidum bibens

dem substantiae cum patre, cum genitus eiusdem substantiae sit ac genitor.

IX, 1. 8. *ἐν* c. G[1]: *ἐκ* L, om G[2] | *καινότητα* c. c v: *κενότητα* m L | 10. *ἐπιστεύσατε* pr c. c v cf. L, qui bis exhibet *crederetis*: *ἐπιστεύετε* m | *Μωσῇ* v — *εἰ ἐπ. κτλ.*] Ioann. 5, 46. — *Ἀβραὰμ κτλ.*] Ioann. 8, 56. 58.

2. 13. *δυνησώμεθα* v — *αὐτὸς κτλ.*] Ies. 35, 4.

3. 16. *σαββατίζωμεν* c. c L: *-ομεν* m v | *ἀργίαις* v | 17. *ἱδρότητι* v | 18. *φαγῇ* c v | *φασὶ τὰ λόγια* c. m v: *τὰ*

* * *

2. 1. *enim* c. p v: *etenim* f o | 2. *Iesum* om v | *et* om o | 3. *inspirati* c. o p v: *inspirante* f | *ad*: *et* o | 4. *Deus*: om p | 5. *est*: om v | 6. *substantiale*: *sustantiale* v, *substantia* p | 7 sq. *sustancia* . . *sustitori* v

IX, 1. 9. *vacuam*: praem *non* o | *nam et Abr. inquit*: om o

2. 14. *poterimus nos* v | 17 sq. *salvabit nos*: *salvos nos faciet* p

3. 18. *et* c. p: *ut* f o v | 20. *enim* c. v: om f o p | 21. *nostrum* c. codd: *vestrum* edd pr | 21. *spiritaliter* v, sic nonnunquam codd, praesertim p | 22. *demissione* p | *ammirans* f, sic saepe | 23. *Iudaeus*:

τος ἀνέσει, δημιουργίαν θεοῦ θαυμάζων οὐχ ἕωλα ἐσθίων καὶ χλιαρὰ πίνων καὶ μεμετρημένα βαδίζων καὶ ὀρχήσει καὶ κρότοις νοῦν οὐκ ἔχουσι χαίρων· 4. καὶ μετὰ τὸ σαββατίσαι ἑορταζέτω πᾶς φιλόχριστος τὴν κυριακήν, τὴν ἀναστάσιμον, τὴν βασιλίδα, τὴν ὕπατον πασῶν τῶν ἡμερῶν, ἣν περιμένων ὁ προφήτης ἔλεγεν· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ὀγδόης*· ἐν ᾗ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλεν, καὶ τοῦ θανάτου γέγονεν νίκη ἐν Χριστῷ· 5. ὃν τὰ τέκνα τῆς ἀπωλείας ἀρνοῦνται, οἱ ἐχθροὶ τοῦ σωτῆρος, *ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες, οἱ φιλήδονοι καὶ οὐ φιλόθεοι, μόρφωσιν εὐσεβείας ἔχοντες, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι*, οἱ χριστέμποροι, *τὸν λόγον καπηλεύοντες* καὶ τὸν Ἰησοῦν πωλοῦντες, οἱ τῶν γυναικῶν φθορεῖς καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμηταί, οἱ χρηματολαίλαπες· ὧν ῥυσθείητε ἐλέει θεοῦ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

X. Μὴ οὖν ἀναίσθητοι ὦμεν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ. Ἐὰν μιμήσηται ἡμᾶς καθὰ πράσσομεν, οὐκέτι ἐσμέν. *Ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται;* 2. Γενώμεθα οὖν ἄξιοι τῆς ἐπωνυμίας ἧς εἰλήφαμεν. Ὃς γὰρ ἂν ἄλλῳ ὀνόματι καλεῖται πλεῖον τούτου, οὗτος οὐκ ἔστιν τοῦ θεοῦ οὐδὲ δέδεκται τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν περὶ ἡμῶν, ὅτι *κληθήσεται ὀνόματι καινῷ, ᾧ ὁ κύριος ὀνομάσει αὐτόν, καὶ ἔσται λαὸς ἅγιος*. Ὅπερ καὶ πεπλήρωται πρώτως ἐν

λόγια φησὶν c | 1. *οὐχ ἕωλα* em: *οὐχ ἕολα* v, *οὐκ' ἕωλα* c m, *οὐχ ὅλα* L — *ὁ μὴ κτλ.*] II Thess. 3, 10. — *ἐν ἱδρῶτι κτλ.*] Gen. 3, 19. — *σαββατιζέτω πν.*] Ignatius Christianis ne sabbatum agerent omnino interdixit. Pseudoignatius iudaicum tantum sabbatum respuit et Christianos suo more diem celebrare vult. Tertio enim saeculo in Oriente plures ecclesiae sabbato conventum agere coeperant. Cf. Const. II c. 59: VII c. 23; VIII c. 33. Can. Laod. 16. 29. 51. — *μελέτῃ κτλ.*] Cf. Const. ap. II c. 36, 1: *σαββατιεῖς . . . σαββατισμὸν μελέτης νόμων, οὐ χειρῶν ἀργίαν.* — *οὐ σώμ. ἀνέσει*]. Cf. Can. Laod. 29: *ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς ἰουδαΐζειν καὶ ἐν τῷ σαββάτῳ σχολάζειν.* — *οὐχ ἕ. ἐσθίων κτλ.*] sc. sicut Iudaei, qui cibo pridie cocto (Exod. 16, 23,) et vino pridie prompto fruebantur. Cf. Hieron. ad Ies. 65, 4: *et ius hesternum, quod Graeci vocant ἕωλον, avidis faucibus devorabant.* — *μεμετρημένα β.*] h. e. duo milia cubitorum, quam mensuram sabbato transgredi Iudaeos traditio quaedam vetuit. Cf. Orig. de princ. IV c. 17 (ed. De la Rue I, 176). Hieron. Ep. 121 ad Algas. qu. 10 (Migne, Patr. lat. XXII, 1033 sq.). — *ὀρχήσει κ. κρ.*] Hic Iudaeorum mos celebrandi dies festos saepe a patribus impugnabatur. Cf. Cotilier ad h. l.

4. 7. *νίκη* c. m v: praem *ἡ* c — *εἰς τὸ τέλος κτλ.*] Ps. 6, 1; 12, 1. Auctor huius interpretationis videtur esse Origenes (Select. in Psalm. ed. De la Rue II, 517). Multi autem

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

et mensurate ambulans et saltationes atque plausum manuum nunc habens. 4. Sed post sabbatizare diem festum celebret omnis Christianus dominicam resurrectionem, regalem, eminentissimam omnium dierum, de qua propheta exspectans dicebat: *In finem, pro octava;* in quo die et vita nostra exorta est et mortis in Christo facta victoria; 5. quem filii perditionis negant, inimici scilicet salvatoris, *quorum Deus venter est; qui terrena sapiunt, amatores voluptatum et non Dei, speciem quidem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes*, Christum mercantes, *verbum Dei in tabernis praedicantes* et Dominum Iesum Christum vendentes, mulierum corruptores, aliena concupiscentes et pecuniarum amatores; a quibus eruamini misericordia Dei faciente per Dominum nostrum Iesum Christum.

X. Non enim sentimus utilitatem eius, nisi nos temptaverit. Secundum quod agimus autem, iam nos erimus, nisi ipse nos miseratus fuerit. *Si enim iniquitates observaverit, quis sustinebit?* 2. Efficiamur ergo digni cognomento, quod accepimus. Qui enim alio nomine praeter istud vocatur, hic non est Dei. Non enim suscepit prophetiam dicentem de nobis, quoniam *vocabitur nomine novo, quo Dominus vocabit eum, et erit populus sanctus.* Quod et completum est primo *in Antiochia*

Alexandrinum secuti sunt. — *τ. θανάτου γ. νίκη*] Cf. I Cor. 15, 54. 55.

5. 7. *ὃν* c. c m L: *ὧν* v — *ὧν κτλ.*] Philipp. 3, 19. — *οἱ φιλήδονοι κτλ*]. II Tim. 3, 4. 5. — *τ. λ. καπηλεύοντες*] II Cor. 2, 17. Cf. Trall. 6, 2.

X, 1. 15. *καθὰ* c. m: add *καὶ* c v, *δὲ* L, qui tamen totum colon falso intellexit — *ἐὰν κτλ.*] Ps. 129, 3.

2. 18. *οὐδὲ* c. c: *οὐ* m v, *οὐ γὰρ* edd pler c. L | 19. *ᾧ* c. c v cf. L: *ὃ* m | 20. *πρῶτος* v — *κληθήσεται κτλ.*] Ies. 62, 2. 12. — *ἐν Ἀντ. κτλ.*] Act. 11, 26. Cf. Antioch. inscr. — *Παύλου κτλ.*] Iisdem verbis Irenaeus III c. 1, 1; c. 3, 3. (Eus. H. E. V c. 8, 1; c. 6, 1) utitur de fundatione ecclesiae Romanae dicens.

* * *

videns p | 1. *saltationes*: *salutationes* o

4. 2. *post* c. G: *pro* codd (compendia, quibus utraque propositio exprimebatur, facile confundi poterat) | 4. *propheta: profecta* (*c* subnotato) p | 5. *octava*: *octona* o | *quo: qua* o

5. 13. *Dei* c. p: om f o v

X. 1. 15. *autem* h. l. c. f p v: p. *secundum* o | 16. *enim iniquitates*: *iniquit. enim* p

2. 18. *istud* c. f o: *istum* p v | 19. *suscepit* em coll G: *suscipit* codd | 20. *quo: quod* o (subnotato *d*) | *vocabit* c. p : *vocavit* f o v | 2. *ecclesiam* om v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Συρίᾳ· *ἐν Ἀντιοχείᾳ γὰρ ἐχρημάτισαν οἱ μαθηταὶ Χριστιανοί*, Παύλου καὶ Πέτρου θεμελιούντων τὴν ἐκκλησίαν. 3. Ὑπέρθεσθε οὖν τὴν κακὴν ζύμην, τὴν παλαιωθεῖσαν, τὴν σεσηπυῖαν, καὶ μεταβάλλεσθε εἰς νέαν ζύμην χάριτος. Αὐλίσθητε ἐν Χριστῷ, ἵνα μὴ ὁ ἀλλότριος ὑμῶν κυριεύσῃ. 4. Ἄτοπόν ἐστιν Ἰησοῦν Χριστὸν λαλεῖν ἐπὶ γλώσσης, καὶ τὸν παυσθέντα Ἰουδαϊσμὸν ἐπὶ διανοίας ἔχειν· οὐ γὰρ Χριστιανισμὸς εἰς Ἰουδαϊσμὸν ἐπίστευσεν, ἀλλὰ Ἰουδαϊσμὸς εἰς Χριστιανισμόν, εἰς ὃν πᾶν ἔθνος πιστεῦσαν *καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογησαμένη* εἰς θεὸν συνήχθη· *καὶ* γέγοναν οἱ λιθώδεις τῇ καρδίᾳ τέκνα τοῦ θεοῦ φίλου Ἀβραάμ· *καὶ* ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἐνευλογήθησαν πάντες *οἱ τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον* ἐν Χριστῷ.

XI. Ταῦτα δέ, ἀγαπητοί μου, οὐκ ἐπεὶ ἔγνων τινὰς ἐξ ὑμῶν οὕτως ἔχοντας, ἀλλ' ὡς μικρότερος ὑμῶν θέλω προφυλάσσεσθαι ὑμᾶς, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὰ ἄγκιστρα τῆς κενοδοξίας, ἀλλὰ πεπληροφορῆσθαι ἐν Χριστῷ, 2. τῷ πρὸ πάντων μὲν αἰώνων γεννηθέντι παρὰ τοῦ πατρός, γεννωμένῳ δὲ ὕστερον ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου δίχα ὁμιλίας ἀνδρός, καὶ πολιτευσαμένῳ ὁσίως καὶ πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσαντι ἐν τῷ λαῷ καὶ σημεῖα καὶ τέρατα ποιήσαντι ἐπ' εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπων, καὶ τοῖς ἐξοκείλασιν εἰς πολυθεΐαν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν καταγγείλαντι, τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, 3. καὶ τὸ πάθος ὑποστάντι καὶ πρὸς τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμόνος καὶ Ἡρώδου βασιλέως καὶ σταυρὸν ὑπομείναντι καὶ ἀποθανόντι καὶ ἀναστάντι καὶ ἀνελθόντι εἰς τοὺς οὐρανοὺς πρὸς τὸν ἀποστείλαντα καὶ καθεσθέντι ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ καὶ ἐρχομένῳ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων μετὰ δόξης πατρικῆς, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. 4. Ταῦτα δ. γνοὺς ἐν

4. 6. *πανθέντα* c | 6 sq. *οὐ γὰρ — Χριστιανισμὸν* c L coll G[1]: *οὔ γὰρ Χριστιανισμός, οὐκ ἔστιν Ἰουδαϊσμός, εἷς γάρ ἐστιν ὁ Χριστός* G[2] (c add *εἷς*) | 8. *γεγόνασιν* c | 9. *λιθόδης* v | *τοῦ* om c | *φίλου* c. L: *φίλοι* G[2] | 10. *εὐλογήθησαν* c | *τε* a. *πάντες* v | 11. *Χριστῷ:* add *Ἰησοῦ* c — *π. γλ. ἐξομ.*] Philipp. 2, 11. — *οἱ λιθώδεις κτλ.*] Cf. Matth. 3, 9. — *οἱ τεταγμένοι κτλ.*] Act. 13, 48.

XI, 1. 12. *ἐπεὶ ἔγνων* c. G[1]: *ἐπέγνων* G[2] L | 14. *καινοδοξίας* c | *πεπληροφορῆσθαι* c. c (*πληροφ.*) v (-*ρεῖσθε*) L: *πληροφορεῖσθαι* m

2. 15. *γεννωμένῳ* c. c: codd m v hic et in omnibus participiis sequentibus excepto uno accusativum exhibent | 18. *εὐεργεσίαν* c | 19. *ἐξοκείλασιν* c. c: *ἐξωκίλασιν* m v — Cf. ad hunc versum et sequentem Const. ap. VII c. 41, 3; VIII c. 12, 14—17; VII c. 36, 3; V, c. 19, 6; VI c. 36, 5, ubi eadem fere verba leguntur.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Syriae, ubi *adquisierunt discipuli nomen Christianum*, Paulo et Petro fundantibus ecclesiam. 3. Abicite ergo malum vetus fermentum, quod corrumpit et putrefacit, et percipite novum gratiae fermentum. Exsultate in Christo, ut non alienus dominetur vestri. 4. Ineptum est enim Iesum Christum lingua tantum proferre, et Iudaismum in animo habere. Non enim Christianitas in Iudaismum credidit, sed Iudaismus in Christianitatem. Omnes denique Gentiles aequaliter crediderunt et *omnis lingua* Christum *confessa* ad Dominum collecta est, et facti sunt lapidei corde filii amici Dei Abrahae, et in semine eius benedicti sunt omnes, *qui in vitam aeternam deputati sunt* in Christo.

XI. Haec autem, dilectissimi mihi, taliter scribens, non agnovi aliquos ex vobis sic habere, sed sicut minimus vestrum volo vos conservatos esse, ut non incidatis in hamos inanis gloriae, sed ut ad plenum instructi sitis in Christo, 2. qui ante saecula genitus est a patre, postea autem factus ex Maria virgine sine collocutione viri et inhabitans sancte et sine querela, omnem infirmitatem omnemque languorem curavit in populo et signa atque prodigia pro beneficiis hominum fecit, et illis, qui longe erant, et eis, qui prope in multitudine, unum et solum verum Deum patrem suum annuntiavit, 3. et passionem pertulit et ab interfectoribus suis Iudaeis sub Pontio Pilato praeside et Herode rege crucem sustinuit et mortuus est atque resurrexit et in caelos ascendit ad illum, qui misit eum, et sedit ad dexteram eius venturusque est in consummatione saeculi in gloria paterna iudicare vivos et mortuos et reddere unicuique secundum opera sua. 4. Haec qui in pleno cognoverit et crediderit,

3. 24. *ἐρχομένου* v — *καὶ σταυρόν*] Vertas: *etiam crucem.*

* * *

3. 5. *vestri: vobis* o
4. 5. *Chr. Iesum* v
XI, 1. 14. *agnosco* o | *habere* c. p v: *haberi* f o | *vestrum: vester* p | 15. *conservatores* o (*re* subnot.) | *in hamos* c. f o: *in amos* (corr. *in animos*) v, *inam* p | 16. *structi simus* p
2. 17. *factus*: p. *ex Maria* o | 18. *et* sec c. f o: om p v | 20. *hominum* om o | 21. *solum* om o
3. 24. *atque: et* o | 25. *eum: ad* (subnot.) *eum* p | *sedit* c. o v: *sedet* f p cf. Trall. 9, 4. | 28. *sua: eius* v

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

πληροφορίᾳ καὶ πιστεύσας μακάριος· ὥσπερ οὖν καὶ ὑμεῖς φιλόθεοι καὶ φιλόχριστοί ἐστε ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἧς ἐκτραπῆναι μηδενὶ ἡμῶν γένηται.

XII. Ὀναίμην ὑμῶν κατὰ πάντα, ἐάνπερ ἄξιος ὦ· εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι, πρὸς ἕνα τῶν λελυμένων ὑμῶν οὐκ εἰμί. Οἶδα, ὅτι οὐ φυσιοῦσθε· Ἰησοῦν γὰρ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. 2. Καὶ μᾶλλον ὅταν ἐπαινῶ ὑμᾶς, οἶδα, ὅτι ἐντρέπεσθε, ὡς γέγραπται· *Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος*, καί· *Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῇς*, καί· *Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διατεταγμένα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοί ἐσμεν ἀχρεῖοι*· ὅτι *τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα παρὰ θεῷ*· *Ὁ θεὸς* γάρ, φησίν, *ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ*. 3. Διὰ τοῦτο οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι Ἀβραὰμ καὶ Ἰὼβ *γῆν καὶ σποδὸν* ἑαυτοὺς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ὠνόμαζον. Καὶ ὁ Δαυίδ· *Τίς εἰμι ἐγὼ ἐναντίον σοῦ κύριε, ὅτι ἐδόξασάς με ἕως τούτου;* Καὶ Μωσῆς, ὁ παρὰ πάντας ἀνθρώπους πρᾳότατος, λέγει πρὸς θεόν· *Ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσός εἰμι ἐγώ*. Ταπεινοφρονεῖτε οὖν καὶ αὐτοί, ἵνα ὑψωθῆτε. *Ὁ ταπεινῶν γὰρ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, καὶ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται.*

XIII. Σπουδάσατε οὖν βεβαιωθῆναι ἐν τοῖς δόγμασιν τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων, ἵνα πάντα, ὅσα ποιεῖτε, κατευοδοθήσεται σαρκί τε καὶ πνεύματι, πίστει καὶ ἀγάπῃ, μετὰ τοῦ ἀξιοπρεπεστάτου ἐπισκόπου ὑμῶν καὶ ἀξιοπλόκου καὶ πνευματικοῦ στεφάνου τοῦ πρεσβυτερίου ὑμῶν καὶ τῶν κατὰ θεὸν διακόνων. 2. Ὑποτάγητε τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀλλήλοις, ὡς ὁ Χριστὸς τῷ πατρί, ἵνα ἕνωσις ᾖ κατὰ θεὸν ἐν ὑμῖν.

XIV. Εἰδὼς ὑμᾶς πεπληρωμένους παντὸς ἀγαθοῦ, συντόμως παρεκάλεσα ὑμᾶς ἐν ἀγάπῃ Ἰησοῦ Χριστοῦ. 2. Μνημονεύετέ μου ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν, ἵνα θεοῦ ἐπιτύχω, καὶ τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ἧς οὐκ ἄξιός εἰμι κα-

XII, 1. 4. *ὑμῶν: ἡμῶν* c | *ὦ: ὢν* v

2. 7. *πρῶτος* h. l. c. c L: p. *σου* m v LXX — *δίκαιος κτλ.*] Prov. 18, 17. — *λέγε κτλ.*] Ies. 43, 26. — *ὅταν κτλ.*] Luc. 17, 10. — *τὸ ἐν ἀνθρ. κτλ.*] Luc. 16, 15. — *ὁ θεὸς κτλ.*] Luc. 18, 13.

3. 11. *Ἰὼβ* c. L: *Ἰακὼβ* G2 | 12. *ἑαυτοὺς* h. l. c. c L: p. *θεοῦ* m v | 12. *ὠνόμαζον* c. c L: praem *ἴσον* m v | 14. *πρᾳότατος* m — *γῆν κ. σπ.*] Gen. 18, 27. Iob 42, 6. — *τίς κτλ.*] II Reg. 7, 18. — *ἰσχνόφωνος κτλ.*] Exod. 4, 10. — *ὁ ταπεινῶν κτλ.*] Luc. 14, 11; 18, 14.

XIII. In hoc capitulo Pseudoignatius plura omisit.

1. 19. *κατευοδοθήσεται*] c. m v: *κατευοδοθῇ* c | *τε* om c

XIV, 2. 26. *ἄξιός εἰμι* c. m v: *εἰμὶ*

* * *

4. 2. *nostrae: vestrae* p | *continguat* v

XII, 1. 4. *ad solutionem* c. f o v: *absolutionem* p

2. 7. *quoniam: quia* o | *sui:* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

beatus est; quomodo et vos amici Dei et amatores Christi estis in plenitudine spei nostrae, a qua nulli nostrum averti contingat.

XII. Adquisivi vos in omnibus, siquidem dignus ero. Si enim vinctus sum, sed ad solutionem omnium vestrum non sum vinctus. Scio enim, quia non inflamini, quia Iesum habetis in vobis. 2. Et magis cum laudavero vos, scio, quia reveremini, sicut scriptum est, quoniam *iustus sui accusator est in primordio sermonis*, et: *Dic tu*, inquit, *primus peccata tua, ut iustificeris*, et: *Cum feceritis*, inquit, *omnia, quae mandata sunt vobis, dicite, quia servi inutiles sumus*; quoniam *in hominibus qui se exaltaverit, delinquit ante Deum*; dicit enim Deus: *Propitius factus sum peccatori.* 3. Propter quod magni illi Abraham et Iob *terram et cinerem* semet ipsos ante Deum nominaverunt. Et David: *Quis sum ego*, ait, *coram te Domine, quoniam glorificasti me usque nunc?* Nam et Moyses, supra omnes homines mansuetissimus, dicit ad Deum: *Gracilis voce et tardus lingua sum ego.* Humiles ergo estote et vos ipsi, ut exaltemini. *Qni enim se humiliaverit, exaltabitur, et qui se exaltaverit, humiliabitur.*

XIII. Studete itaque confirmari in dogmatibus Domini et apostolorum, ut ex omnibus, quae facitis, dirigamini in viam rectam carne et spiritu, fide et dilectione, cum honore digno episcopo vestro et corona digno atque spirituali Stephano presbytero vestro et secundum Deum diaconis. 2. Subiecti estote episcopo et invicem, quomodo Iesus patri, ut laus sit in vobis secundum Deum videntem vos repletos omnibus bonis.

XIV. Compendiose rogavi vos in dilectione Iesu Christi. 2. Mementote mei in orationibus vestris, ut Deum merear adipisci, et ecclesiae, quae est in Syria, cuius non sum dignus

est o | 8. *tu*: add *tibi* v | *primo* o | 9. *omnia* om o | 10. *quia* c. o coll G: om f p v

3. 13. *Iob* c. f p v: *Iacob* o | *cineres* o | 14. *nominarunt* v | *quis*: *quid* p | *ait* om o | 15. *supra*: *super* o

XIII, 1. 22. *digno*: *digna* p | 23. sq. *Stephano — diaconis*: om o | 24. *Deum*: *Deo* p

2. 25. *invicem* c. f p; praem *in* o v | *Iesus*: add *Christus* p | 26. *Deum* om o | *videntem* c. codd, quia verisimilius est interpretem ita scripsisse quam librarium lectionem mutasse: *videns* (vocem cum capitulo sequente coniungentes) U Z c. G

XIV, 2. 28. *vestris* om o | 28 sq. *adi-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

λεῖσθαι ἐπίσκοπος. Ἐπιδέομαι γὰρ τῆς ἡνωμένης ὑμῶν ἐν θεῷ προσευχῆς καὶ ἀγάπης, εἰς τὸ ἀξιωθῆναι τὴν ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίαν διὰ τῆς εὐταξίας ὑμῶν ποιμανθῆναι ἐν Χριστῷ.

XV. Ἀσπάζονται ὑμᾶς Ἐφέσιοι ἀπὸ Σμύρνης, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν, παρόντες εἰς δόξαν θεοῦ ὥσπερ καὶ ὑμεῖς, οἳ κατὰ πάντα με ἀνεπαύσατε ἅμα Πολυκάρπῳ. Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ ἐκκλησίαι ἐν τιμῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀσπάζονται ὑμᾶς. 2. Ἔρρωσθε ἐν ὁμονοίᾳ, πνεῦμα κεκτημένοι ἀδιάκριτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τελήματος θεοῦ.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΑΡΣΩΙ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ σεσωσμένῃ ἐν Χριστῷ ἐκκλησίᾳ, ἀξιεπαινέτῳ καὶ ἀξιομνημονεύτῳ καὶ ἀξιαγαπητῷ, τῇ οὔσῃ ἐν Ταρσῷ, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πληθυνθείη διὰ παντός.

I. Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ, οὐχ ὑπὸ ἀλόγων θηρίων βιβρωσκόμενος (ταῦτα γάρ, ὡς ἴστε, θεοῦ θελήσαντος ἐφείσαντο τοῦ Δανιήλ), ἀλλ᾽ ὑπὸ ἀνθρωπομόρφων, οἷς ὁ ἀνήμερος θὴρ ἐμφωλεύει, ὃς νύττει με ὁσημέραι καὶ τιτρώσκει. 2. Ἀλλ᾽ *οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι* τῶν δεινῶν, *οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς* ἀγαπᾶν αὐτὴν μᾶλλον ἢ τὸν κύριον. Διὸ ἕτοιμός εἰμι πρὸς πῦρ, πρὸς θηρία, πρὸς ξίφος, πρὸς σταυρόν, μόνον ἵνα Χριστὸν ἴδω τὸν σωτῆρά μου καὶ θεόν, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα. 3. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος Χριστοῦ, ὁ διὰ γῆς καὶ θαλάττης ἐλαυνόμενος· στήκετε ἐν τῇ πίστει ἑδραῖοι, ὅτι ***δίκαιος***

ἄξιος c | 1. *ἡμωμένης*: *ἐνωμένης* v | *προσευχῆς κ. ἀγ.*: *ἀγάπης κ. πρ.* c

XV, 1. 6. *αἱ* om v

Tit. cf. ep. ad Trall.: ***ad Tarson urbem*** A

Inscr. 11. *ἀξιεπαίνῳ* G^1 | *καὶ* sec c. L^2 G^1 L^1: om G^2

I. Pseudoignatius in hoc capite Ign. ep. ad Rom. 5, 1. 3 imitatur.

1. 16. *ἀλλ᾽ ὑπό*: *ὑπὸ δὲ* G^1 cf. L^1 | *ὁ*: *ὡς* G^1 | 17. *ἐμφωλεύει ὅς*: *ἐμφολεύων* G^1 | *ὁσημέραι*: *ὡς ἡμέραι* v — *Δανιήλ*] Cf. Dan. 6.

2. 19. *ἐμαυτῷ*: *ἐν αὐτῷ* G^1 | *ἀγαπῶν* G^1 L^1 | 21. *Χριστόν*: praem *τὸν* G^1 — *οὐδενὸς κτλ.*] Act. 20, 24. — *τὸν ὑπὲρ ἐ. ἀ.*] Cf. Ign. ad Rom. 6, 1.

3. 22. *γῆς*: add *καὶ γῆς* v | 23. *ἑδραῖοι* c. L^2 G^1 L^1: add *γίνεσθε* G^2 | *δίκαιος*: praem *ὁ* G^1 — *στήκετε κτλ.*] Cf. Ign. Eph. 10, 2. Polyc. Phil. 10, 1. — *δίκαιος κτλ.*] Hab. 2, 4. — *κύριος κτλ.*] Ps. 67, 7.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

vocari episcopus. Indigeo enim illa laudabili vestra in Deo oratione et dilectione, ut dignus sim illam quae in Syria est ecclesiam per bonam ordinationem vestram pascere in Christo.

XV. Salutant vos Ephesii de Smyrna, unde scribo vobis, praesentes in gloria Dei; quomodo in omnibus refecistis me simul cum Polycarpo. Et ceterae ecclesiae in honore Iesu Christi salutant vos. 2. Incolumes estote in unanimitate possidentes inseparabilem spiritum in Christo Iesu per voluntatem Dei.

AD TARSENSES.

Ignatius, qui et Theophorus, salutem consecutae in Christo ecclesiae, laude dignae et memoria dignae et dilectione dignae, quae est in Tarso, misericordia et pax a Deo patre et Domino Iesu Christo.

I. Satiatus sum in omnibus, a Syria usque ad Romam cum bestiis depugnans, non ab irrationalibus scilicet bestiis comestus (illae enim voluntate Dei pepercerunt Danieli), sed humanam figuram habentibus, qui sunt immanes bestiae. Obsident enim me nocte ac die et devorant. 2. Sed *nulli* iniquorum *istorum facio sermonem neque habeo animam meam tam honorabilem mihi, ut* plus eam quam Dominum diligam. Propter quod paratus sum ad ignem, ad bestias, ad gladios, ad crucem, tantum ut Christum videam salvatorem meum et Deum, qui pro me mortuus est. 3. Rogo ergo vos ego vinctus Christi, qui per terram et mare exagitor: state in fide confirmati, quoniam *iu-*

* * *

pisci merear o | 1. *episcopus* c. f o (hic a. *vocati*): *apostolus* p v | *vestra* h. l. c. f v, a. *illa* p, om o | 2. *et dilectione* c. p v: om f o | 3. *ordinationem* con Cotelier cf. G et Tars. 8, 2: *opinationem* f o p, *opinionem* v

XV, 1. 4. *unde* om o | 6. *Policarpo* f o, sic fere semper | *honore* c. o: *honorem* f p v

Tit. *Tarsenses*: add *scripta de Philippis* f o p, cf. 10, 2.

Inscr. 10. *memoriae* o | 11. *Tharso* f o (item in tit. *Tharsenses*) v, sic semper

I, 1. 13. *satiatus: sanatus* o | *ad* om f | 14. *pugnans* o | *inrationabilibus* p | *scilicet* om o | 16. *qui* c. p v: *quae* f o | *immane* o | 18. *et* a. *devorant* c. codd: ac U Z

2. 17. *nulli* om p | 19. *Dominum*: *Deum* v

3. 22. *ego* c. f v: om o p | *qui*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ἐκ πίστεως ζήσεται· γίνεσθε ἀκλινεῖς, ὅτι *κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ.*

II. Ἔγνων, ὅτι τινὲς τῶν τοῦ Σατανᾶ ὑπηρετῶν ἐβουλήθησαν ὑμᾶς ταράξαι· οἱ μέν, ὅτι Ἰησοῦς δοκήσει ἐγεννήθη καὶ δοκήσει ἐσταυρώθη καὶ δοκήσει ἀπέθανεν· οἱ δέ, ὅτι οὐκ ἔστιν υἱὸς τοῦ δημιουργοῦ· οἱ δέ, ὅτι αὐτός ἐστιν *ὁ ἐπὶ πάντων θεός·* ἄλλοι δέ, ὅτι ψιλὸς ἄνθρωπός ἐστιν· ἕτεροι δέ, ὅτι ἡ σὰρξ αὕτη οὐκ ἐγείρεται καὶ δεῖ τὸν ἀπολαυστικὸν βίον ζῆν καὶ μετιέναι· τοῦτον γὰρ εἶναι πέρας τῶν ἀγαθῶν τοῖς μετ' οὐ πολὺ φθαρησομένοις. 2. Τοσούτων κακῶν ἐσμὸς εἰσεκώμασεν· ἀλλ' ὑμεῖς *οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξατε τῇ ὑποταγῇ* αὐτῶν. Παύλου γάρ ἐστε πολῖται καὶ μαθηταί, τοῦ *ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκότος τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ περιφέροντος.*

III. Οὗ μεμνημένοι πάντως γινώσκετε, ὅτι Ἰησοῦς ὁ κύριος ἀληθῶς ἐγεννήθη ἐκ Μαρίας, γενόμενος ἐκ γυναικός, καὶ ἀληθείᾳ ἐσταυρώθη. *Ἐμοὶ γάρ*, φησίν, *μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.* 2. καὶ ἀληθείᾳ ἔπαθεν καὶ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη· *εἰ παθητὸς* γάρ, φησίν, *ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν·* καὶ *ὃ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, τῷ θεῷ ζῇ.* 3. Ἐπεὶ τίς χρεία δεσμῶν, Χριστοῦ μὴ ἀποθανόντος; τίς χρεία ὑπομονῆς; τίς χρεία μαστίγων; τί δήποτε Πέτρος μὲν ἐσταυροῦτο, Παῦλος δὲ καὶ Ἰάκωβος μαχαίρᾳ ἐτέμνοντο, Ἰωάννης δὲ ἐφυγαδεύετο ἐν Πάτμῳ, Στέφανος δὲ ἐν λίθοις ἀνῃρεῖτο πρὸς τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων; Ἀλλ' οὐ-

II, 1. 3. *ἐβουλεύθησαν* G[1] | 5. *κ. δοκήσει ἀπέθανεν* c. G[1] L[1] coll A: om G[2] L[2] | 5. *οὐκ ἔστιν:* om c | 8. *ζῆν καὶ* c. c G[1] L[1]: om m v cf. L[2] A — Cf. Const. ap. VI c. 26, 1. — *ὁ ἐπὶ π. θεὸς*] Eph. 4, 6. Cf. 5, 1. Philipp. 7, 1. Ita Deus pater saepe nominabatur. Cf. Const. ap. III c. 17; VI c. 18, 2: c. 26, 1. Greg. Nyss. adv. Maced. c. 13. 24. Quod non sint tres dii, Patr. gr. t. 45 p. 129. In S. Scriptura autem non solum pater, sed etiam filius (Rom. 9, 5) nomine illo appellatur.

2. 11. *εἴξατε* c. c G[1]: *εἴξατε* m, *ἤξατε* v — *οὐδὲ κτλ.*] Gal. 2, 5 — *ἀπὸ κτλ.*] Rom. 15, 19. — *τὰ στίγματα κτλ.*] Gal. 6, 17.

III, 1. *ἐμοὶ κτλ.*] Gal. 6, 14.

2. 18. *ἔπαθεν καὶ* om G[1] L[1] | 21. *ζῇ τῷ θεῷ* v — *εἰ παθητὸς κτλ.*] Act. 26, 23. — *ὃ ἀπέθανεν κτλ.*] Rom. 6, 10.

3. 22. *τίς χρ. ὑπομονῆς* om v | 24. *ἐτέμνοντο: κατετ.* c | 25. *ἀναιρεῖτο* G[1] | *πρός: παρὰ* G[1] — Cf. Ign.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

stus ex fide vivit. Estote indeclinabiles et unanimes in fide, quoniam *Dominus habitare facit unanimes in domo.*

II. Agnovi enim, quoniam quidam ex ministris Satanae voluerunt vos conturbare, quorum quidam dicunt, quia Iesus putative natus est et putative crucifixus; quidam vero, quia non est filius eius, qui fecit mundum; alii autem, quia ipse est ille, *qui est super omnia Deus;* aliique, quia homo est purus; quidam vero, quia caro eius non resurrexit et quia oportet fruibilem vitam habere, atque hanc esse finem bonorum, qui non post multum corrumpitur. 2. Qui quidem illis multorum malorum agger cumulatus est. Sed vos *non intendatis mandatis* eorum. Pauli enim estis cives et discipuli, qui *ab Hierosolymis et in circuitu usque ad Illyricum replevit evangelio* et *stigmata Christi in corpore suo portavit.*

III. Cuius memores estote omnimodis et cognoscite, quia Dominus Iesus Christus vere natus est de Maria, factus ex muliere, et vere crucifixus est; in qua cruce gloriatur Paulus dicens: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* 2. Et vere passus est et mortuus et resurrexit: *Si enim passibilis,* inquit, *Christus, si primus ex mortuis resurrexit,* et *qui mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo.* 3. Insuper quae necessitas vinculorum Christo non mortuo? Quae necessitas tolerantiae aut quae necessitas flagellorum? Quid, quod Petrus crucifixus est, Paulus et Iacobus gladiis obtruncati sunt, Iohannes in Patmos relegatus est, sed et Stephanus a Domini interfectoribus Iudaeis lapi-

Trall. 10. Smyrn. 4, 2.

* * *

om o | 1. *indeclinabiles* c. p v: *inclin.* f o | 2. *in domo* om p

II, 1. 3. *Sathanae* codd semper | est p. *natus*: p. *crucifixus* o | 7. *aliique* c. codd: *alii quoque* edd pr | 8. *resurrexit*: *surrexit* v | 9. *et*: *atque* (?) p | *haberi* o | 10. *corrumpitur* c. f p: *corripitur* o v (hic a. *post*)

2. 11. *agger* c. f o v: *ager* p | *mandatis* om o | 13. *circuitum* v | 12. *Ierosolimis* o p v, *Iher.* f, sic fere semper

III, 1. 15. *cuius*: *cui* o | 17. *gloriatus* p | 18. *nostri*: *mei* p

2. 22. *vivit* sec om p

3. 25. *gladio* p | *Patmos* c. codd (*Pathmos*): *Patmo* Z | 25 sq. *religatus* v | 1. *est victoria* om p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

δὲν τούτων εἰκῇ· ἀληθείᾳ γὰρ ἐσταυρώθη ὁ κύριος ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν.

IV. Καὶ ὅτι οὗτος ὁ γεννηθεὶς ἐκ γυναικὸς υἱός ἐστιν τοῦ θεοῦ· καὶ ὁ σταυρωθεὶς *πρωτότοκος πάσης κτίσεως καὶ θεὸς λόγος*, καὶ αὐτὸς ἐποίησε τὰ πάντα· 2. λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος· *Εἷς θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα.* Καὶ πάλιν· *Εἷς γὰρ θεὸς καὶ εἷς μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός,* καί· *Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν.*

V. Καὶ ὅτι οὐκ αὐτός ἐστιν *ὁ ἐπὶ πάντων θεός*, ἀλλ' υἱὸς ἐκείνου, λέγει· *Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν*, καί· *Ὅτε ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν.* 2. Οὐκοῦν ἕτερός ἐστιν ὁ ὑποτάξας καὶ ὢν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, καὶ ἕτερος, ᾧ ὑπετάγη, ὃς καὶ μετὰ πάντων ὑποτάσσεται.

VI. Καὶ οὔτε ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ γέγονε τὰ πάντα· *πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο· ἡνίκα ἐποίει τὸν οὐρανόν, συμπαρήμην αὐτῷ, καὶ ἐκεῖ ἤμην παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα, καὶ προσέχαιρέν μοι καθ' ἡμέραν.* 2. Πῶς δ' ἂν ὁ ψιλὸς ἄνθρωπος ἤκουσεν· *Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;* Πῶς δὲ καὶ ἔλεγεν· *Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι,* καί· *Δοξάσεις με τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν*

IV, 1. 3. *ὅτι* c. G^2 L^2: om G^1 L^1 A | 4. *ὁ* om G^1 — *ὅτι*] Ex capitulo praecedente mente supplendum est: *γινώσκετε, ὅτι.* — *πρωτότοκος π. κτ.*] Col. 1, 15. — *θεὸς λ.*] Ioann. 1, 1.

2. 7. *κ. πάλιν* c. L^2 G^1 L^1 A: om G^2 | 9. *τὰ* sec c. c G^1: om m v | *ὁρατά*: add *τε* G^1 | 10. *πρὸ π.*: praem *ὁ* c — *εἷς θεὸς κτλ.*] I Cor. 8, 6. — *εἷς γὰρ κτλ.*] I Tim. 2, 5. — *ἐν αὐτῷ κτλ.*] Col. 1, 16. 17.

V, 1. 12. *θεὸς* c. L^2 G^1 cf. A: add *καὶ πατὴρ* G^2, *ὁ π.* L^1 | 13. *λέγει*: praem *οὖ* G^1 | 15. *αὐτὸς* c. L^2 G^1 L^1 A: add *ὁ υἱὸς* G^2 | 16. *ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τ. π.* om v — *ὁ ἐπὶ π. θεός*] Cf. 2, 1. — *ἀναβαίνω κτλ.*] Ioann. 20, 17. — *ὅτε κτλ.*] I Cor. 15, 28.

2. 17. *ὢν*: praem *ὁ* G^1 | *ὃς* c. L^2 G^1 L^1: *ᾧ* G^2

VI, 1. 19. *ὁ* c. G^2 L^2: om G^1 L^1 | 21. *καὶ ἐκεῖ: κἀκεῖ* c — *πάντα κτλ.*] Ioann. 1, 3. — *ἡνίκα κτλ.*] Prov. 8, 27. 30.

2. 22. *ὁ* om c | 24. *δοξάσῃς* v, *δόξασον* L^2 G^1 L^1 | *δόξῃ*: add *σου*

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

dibus exstinctus est? Sed nec in hoc quidem est victoria; vere enim crucifixus est Dominus ab impiis.

IV. Et quia iste, qui natus est ex muliere, filius est Dei, et qui crucifixus est, *primogenitus est omnis creaturae* et *Deus verbum*, et ipse fecit omnia iussione patris, apostolus corroborat dicens: *Unus Deus pater, ex quo omnia, et unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia.* 2. Et iterum: *Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus; qui est imago Dei invisibilis, primogenitus universae creaturae, quoniam in ipso creata sunt omnia, quae sunt in caelo et quae sunt in terra, visibilia et invisibilia; et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant.*

V. Et quia non est ipse ille, *qui est super omnia Deus*, sed filius ipsius, qui et ascendere se ad eum profitetur dicens: *Ascendo ad patrem meum et ad patrem vestrum, ad Deum meum et ad Deum vestrum*, et: *Quando ei fuerint omnia subiecta, tunc et ipse subiectus erit illi, qui ei subdidit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.* 2. Ergo alius est ille, qui subiecit filio omnia et qui est omnia in omnibus; et alius filius, cui subiecta sunt omnia, qui et post haec omnia subiectus erit illi, qui ei subdidit omnia.

VI. Et non est homo purus ille, per quem et in quo facta sunt omnia: *Omnia* enim, inquit, *per ipsum facta sunt.* Et in libro sapientiae ipse de se ipso refert dicens: *Cum faceret caelum, aderam illi.* Et iterum: *Ego eram apud eum componens, et congaudebat mihi cotidie.* 2. Quomodo autem homo purus audiret: *Sede ad dexteram meam?* Aut quomodo diceret: *Antequam Abraham fieret, ego sum*, vel illud, quod ait: *Glorifica me illa gloria, quam habui apud te, priusquam*

G[1] | *εἶχον:* add *παρά σοι* L[2] A c, hic autem post *γενέσθαι* | 1. *γε-*

* * *

IV, 1. 5. *ipse* c. f o v: *Deus* p | 5 sq. *conroborat* p

2. 8. *Iesus Chr.* o | 10. *creata* om o | 10 sq. *quae sunt* om o

V, 1. 14. *et* p. *qui* om p

VI, 1. 22. *purus homo* v | 23. *omnia* pr: a. *facta* o | 24. *et in libro* c. f o v: praem *sicut* p | 26. *componens:* add *omnia* o

2. 29. *me:* add *pater* v | 3. *me misit* f o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

κόσμον γενέσθαι; Ποῖος δὲ ἄνθρωπος ἐρεῖ· *Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με;* 3. Περὶ ποίου δὲ ἀνθρώπου ἐλέγετο· *Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον;* 4. Πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος ψιλὸς ἄνθρωπος καὶ ἐκ Μαρίας ἔχων τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι, ἀλλ' οὐχὶ *θεὸς λόγος* καὶ *μονογενὴς υἱός; Ἐν ἀρχῇ* γὰρ *ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.* Καὶ ἐν ἄλλοις· *Κύριος ἔκτισέν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέν με πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με.*

VII. Ὅτι δὲ καὶ ἀνίσταται τὰ σώματα ἡμῶν, λέγει· *Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ῇ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται.* Καὶ ὁ ἀπόστολος· *Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.* 2. Καὶ ὅτι δεῖ σωφρόνως ζῆν καὶ δικαίως, πάλιν λέγει· *Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται οὔτε πόρνοι οὔτε λοίδοροι οὔτε μέθυσοι οὔτε κλέπται βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν,* καί· *Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο. Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνοι, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγεί-*

νέσθαι: εἶναι G¹ L¹ | 1. *ἐρεῖ: ἔλεγεν* G¹ L¹ — Cf. Ath. c. Apoll. II c. 4. 15. — *κάθου κτλ.*] Ps. 109, 1. Hebr. 1, 13. — *πρὶν κτλ.*] Ioann. 8, 58. — *δοξάσεις κτλ.*] Ioann. 17, 5. — *καταβέβηκα κτλ.*] Ioann. 6, 38.

3. 3. *ἐλέγετο* c. L² A: *ἔλεγεν τὸ* G¹, *ἔλεγεν* G² — *ἦν κτλ.*] Ioann. 1, 9—11.

4. 8. *μονογενής:* praem *ὁ* c | 8 sq. *υἱὸς μονογενὴς* G¹ — *θεὸς κτλ.*] Ioann. 1, 1. 18. — *κύριος κτλ.*] Prov. 8, 22. 23. 25.

VII, 1. 13. *ἀνίστανται* G¹ | 15. *τοῦ υἱοῦ* om G¹ — *ἀμὴν κτλ.*] Ioann. 5, 25. 28. — *δεῖ κτλ.*] I Cor. 15, 53.

2. 18. *ζῆν κ. δικαίως: καὶ εὐσεβῶς ζῆν* G¹ | *πάλιν λέγει* c. G¹ coll L¹ A: praem *καθὼς Παῦλος* G² cf. L² not. | 19. *οὔτε ἀρσενοκοῖται* om G¹ | *οὔτε πόρνοι* c. G¹ L' A: om G² L² | 20. *οὔτε κλέπται* om v | *οὐ* (om v) *κληρον.* c. G² A (L²): *κληρονομῆσαι δύνανται* G¹L¹ | 21. *εἰ* c. c m G¹: *οἱ* v | 22. *ὑμῶν: ἡμῶν* c G¹ L² | 22 sq. *ἔτι — ὑμῶν* c. L² G¹ L¹ A: om G² | 23. *καὶ* om c — *μὴ πλαν. κτλ.*] I Cor. 6,

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

mundus fieret? Quis autem homo posset dicere: *Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me?* 3. Vel de quo homine diceretur: *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; in hoc mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit; in sua venit, et sui eum non receperunt?* 4. Quomodo ergo huiusmodi homo est purus, ex Maria demum habens initium, ut esset, et non potius *Deus verbum* et *filius unigenitus?* De quo dictum est: *In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.* Et paulo post: *Vidimus gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti a patre, plenum gratia et veritate.* Et iterum: *Unigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarravit.* Qui et per Salomonem refert dicens: *Dominus creavit me principium viarum suarum in opera sua; ante saecula fundavit me, ante omnes autem colles genuit me.*

VII. Et quoniam resuscitaturus est corpora nostra, dicit: *Amen dico vobis, quoniam venit hora, in qua omnes, qui sunt in monumentis, audient vocem filii Dei, et qui audierint, vivent.* Quod etiam apostolus confirmat dicens: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.* 2. Et quia oportet caste ac iuste vivere, iterum dicit: *Nolite errare, neque fornicarii neque molles neque masculorum concubitores neque maledici neque ebriosi neque fures neque rapaces regnum Dei possidebunt,* et: *Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Vacua est ergo praedicatio nostra, vacua et fides nostra, et adhuc estis in peccatis vestris. Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Si mortui non resurgunt,*

9. 10. — εἰ νεκροὶ κτλ.] I Cor. 15, 13—19. 32.

* * *

3. 5. *factum* p | 6. *sua* c. f o p: *propria* v

4. 7. *purus est* v | 8. *demum*: *Deum* o | *Deus*: *Deum* o | 13. *gratia*: *gloria* v | 14. *qui*: *quae* p

VII, 1. 19. *venit* c. o: *veniet* f p v | 19 sq. *in mon. sunt* o

2. 23. *iterum* c. f o: praem *secundum quod* p v | 28. *nostra*: *vestra* f o |

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ρονται, φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. 3. Οὕτω δὲ διακείμενοι, τί διοίσομεν ὄνων καὶ κυνῶν, οἵ μηδὲν τοῦ μέλλοντος φροντίζοντες μόνον τοῦ φαγεῖν εἰσὶν ὀρεκτικοὶ καὶ τῶν μετὰ τὸ φαγεῖν; Ἀνεπιστάτητοι γάρ εἰσι τοῦ νοῦ τοῦ κινοῦντος ἔνδοθεν.

VIII. Ὀναίμην ὑμῶν ἐν κυρίῳ. Νήφετε· πᾶσαν ἕκαστος κακίαν ἀπόθεσθε καὶ τὸν θηριώδη θυμόν, καταλαλιάν, συκοφαντίαν, αἰσχρολογίαν, εὐτραπελίαν, ψιθυρισμόν, φυσίωσιν, μέθην, λαγνείαν, φιλαργυρίαν, φιλοδοξίαν, φθόνον καὶ πᾶν τὸ τούτοις συνῳδόν. *Ἐνδύσασθε δὲ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.* 2. Οἱ πρεσβύτεροι ὑποτάσσεσθε τῷ ἐπισκόπῳ, οἱ διάκονοι τοῖς πρεσβυτέροις, ὁ λαὸς τοῖς διακόνοις. Ἀντίψυχον ἐγὼ τῶν φυλαττόντων ταύτην τὴν εὐταξίαν· καὶ ὁ κύριος εἴη μετ' αὐτῶν διηνεκῶς.

IX. Οἱ ἄνδρες στέργετε τὰς γαμετὰς ὑμῶν, αἱ γυναῖκες τοὺς ὁμοζύγους· οἱ παῖδες τοὺς γονεῖς προηγεῖσθε, οἱ γονεῖς *τὰ τέκνα ἐκτρέφετε ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου*· τὰς ἐν παρθενίᾳ τιμᾶτε ὡς ἱερείας Χριστοῦ, τὰς ἐν σεμνότητι χήρας ὡς θυσιαστήριον θεοῦ. 2. Οἱ κύριοι μετὰ φειδοῦς τοῖς δούλοις ἐπιτάσσετε· *οἱ δοῦλοι μετὰ φόβου τοῖς κυρίοις* ἐξυπηρετεῖτε. Μηδεὶς ἐν ὑμῖν ἀργὸς ἔστω· μήτηρ γὰρ τῆς ἐνδείας ἡ ἀργία. Ταῦτα οὐκ ἐπιτάττω ὡς ὤν τι, εἰ καὶ δέδεμαι, ἀλλ' ὡς ἀδελφὸς ὑπομιμνήσκω. Εἴη κύριος μεθ' ὑμῶν.

X. Ὀναίμην ὑμῶν τῶν προσευχῶν· προσεύχεσθε, ἵνα Ἰησοῦ ἐπιτύχω. Παρατίθεμαι ὑμῖν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίαν. 2. Ἀσπά-

3. 2. *καὶ κυνῶν* om v | *μηδέν: μηδὲ* c | 3. *μόνον* c. m v: *μόνου* c G[1] | *εἰσὶν ὀρεκτικοὶ* (*ὀρεκτοὶ* c) c. G[2] L[2]: *φροντίζουσιν* (A) *εἰς ὄρεξιν ἐρχόμενοι* G[1] L[1] | *τῶν* om L[2] A | 4. *ἀνεπιστατοὶ* L[2] G[1] L[1] | *τοῦ νοῦ* c. c L[1] (hic p. *ἔνδοθεν*): *τὸν νοῦν* m v, om L[2] A; G[1], qui verbum haud dubie eodem loco ac L[1] habuit, iam desiit, sc. post *τοῦ κι[νοῦντος]*. — *ἀνεπιστάτητοι*] i. e. praefecto (*ἐπιστάτης*) carentes.

VIII, 1. 5. *ἕκαστος* om c | 6. *ἀποθέσθαι* L[2] L[1] | 7. *αἰσχρολογίαν εὐτραπ.:* membra invertit c | 8 sq. *συνῳδόν: σύνοδον (concurrens)* L[1] | 10. *ποιεῖσθε: ποιεῖτε* c — *ὀναίμην — νήφετε*] Cf. Ign. Polyc. 1, 1; 6, 2; 2, 3. — *ἐνδύσασθε κτλ.*] Rom. 13, 14.

2. 11. *διάκονοι:* add *τῷ ἐπισκόπῳ καὶ* L[1] | *λαὸς* c. L[2] L[1] A: add *τοῖς πρεσβυτέροις καὶ* G[2] | 12. *ἐγώ*: add *γενοίμην* c

IX, 1. 14. *οἱ ἄνδρες κτλ.*] Cf. Eph. 5, 25. 22; 6, 1. — *τὰ τέκνα κτλ.*] Eph. 6, 4. — *ὡς θυσ. θεοῦ*] Cf. Polyc. Phil. 4, 3. Const. ap. II c. 26, 5; III c. 6, 3; c. 14, 1.

2. 18 sq. *οἱ κύριοι — ἐξυπηρετεῖτε* c. L[2] L[1] A: membra invertit G[2] et c

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

manducemus et bibamus; crastina enim moriemur. 3. Si autem sic confidimus, quae est differentia hominum et canum vel asinorum, qui nihil de futuro cogitant, qui comestionis tantummodo appetitores sunt et post comestionem inscii sunt, quid interius moveatur?

VIII. Adquisivi vos in Domino. Elaborate unusquisque omnem malitiam deponere et ferocem animum et maliloquium et calumniam et turpiloquium, malam conversationem, susurrationem, inflationem malignam, avaritiam, inanem gloriam, invidiam et omnia, quae his similia sunt. *Induite autem Dominum nostrum Iesum Christum, et carnis curam ne feceritis in concupiscentiis.* 2. Presbyteri subditi estote episcopo, diaconi presbyteris, populus diaconis. Pro animabus hanc ordinationem custodientibus ego efficiar, et Dominus sit cum eis indesinenter.

IX. Commendo vobis, o viri, diligite coniuges vestras; et vos mulieres, diligite compares vestros. Filii, honorate parentes; et vos parentes, *filios enutrite in eruditione et disciplina Domini.* Eas, quae in virginitate sunt, honorate sicut sacras Christi; viduas pudicas ut sacrarium Dei veneramini. 2. Domini, cum parcitate estote. *Servi, cum timore dominis* deservite. Nemo in vobis otiosus sit; mater enim egestatis est vacuitas. Haec autem dicens non impero, quantum oportet. Etsi quidem vinctus sum, tanquam fratres commemoro; etsi Dominus est vobiscum, adquisivi vos.

X. Orationibus vestris incumbite, ut Iesum merear adipisci. Commendo vobis ecclesiam, quae est in Antiochia. 2. Salutant

pro *ἐπιτάσσετε* legit *ὑποτάσσεσθε* | 20. *ταῦτα* c. G²: add *δὲ* L², *γὰρ* L¹, *μὲν* A | 21. *ὑπομνήσκω* m — *οἱ δοῦλοι κτλ.*] Eph. 6, 5. — *οὐκ ἐπιτάττω κτλ.*] Auctor Ign. Eph. 3, 1 imitatur. Cf. Ign. Trall. 3, 3; 5, 2.

X, 1. *ἵνα Ἰησ. ἐπιτύχω*] Cf. Ign. Rom. 5, 3.

* * *

1. *manducemus* c. f o: add *ergo* p v

VIII, 1. 6. *elaborate* c. f o: *et lab.* p v | 7. *maliloquium* c. p: *-quia* f o v | 8. *malam:* praem *et* p | 10. *quae:* *qui* p | 11. *curam carnis* v

IX, 1. 16. *diligite*: p. *vestros* v | 17. *enutrite* c. f o (hic a. filios): *nutrite* p v

2. 20. *dominis: Domini* p | 21. *otiosus* h. l. c. p: p. *nemo* f o v | 23. *etsi D. est vobiscum (vob. est* v) sequenti enuntiato adiunxi cum codd: praecedenti U Z

ζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι [τῆς Ἀσίας καὶ Πολύκαρπος ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ᾧ παραθήσομαι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Συρίας. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐκκλησία] Φιλιππησίων, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων ὁ διάκονος ὑμῶν, ᾧ καὶ ἐγὼ εὐχαριστῶ σπουδαίως ὑπηρετοῦντί μοι ἐν πᾶσιν. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀγαθόπους ὁ διάκονος, ὁ ἐκ Συρίας, ὃς ἀκολουθεῖ μοι ἐν Χριστῷ. 3. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. Ἀσπάζομαι πάντας καὶ πάσας τοὺς ἐν Χριστῷ. Ἔρρωσθε σώματι καὶ ψυχῇ καὶ πνεύματι ἑνί, καὶ ἐμοῦ μὴ ἐπιλάθησθε. Ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ θεοῦ ἠλεημένῃ ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, τῇ οὔσῃ ἐν Φιλίπποις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, *ὅς ἐστιν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν.*

I. Μεμνημένοι τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σπουδῆς ἧς ἐνεδείξασθε εἰς ἡμᾶς, πρέπον ἡγησάμεθα γράψαι πρὸς τὴν φιλάδελφον ὑμῶν κατὰ θεὸν ψυχικὴν ἀγάπην, ὑπομιμνήσκειν ὑμᾶς τοῦ ἐν Χριστῷ ὑμῶν δρόμου, *ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες,* σύμψυχοι, *τὸ ἓν φρονοῦντες, τῷ αὐτῷ κανόνι* τῆς πίστεως *στοιχοῦντες*, ὡς καὶ Παῦλος ὑμᾶς ἐνουθέτει. 2. Εἰ γὰρ *εἷς* ἐστιν ὁ τῶν ὅλων *θεὸς ὁ πατὴρ* τοῦ Χριστοῦ, *ἐξ οὗ τὰ πάντα, εἷς* δὲ καὶ ὁ *κύριος* ἡμῶν *Ἰησοῦς* ὁ τῶν ὅλων κύριος, *δι' οὗ τὰ πάντα, ἓν* δὲ *καὶ πνεῦμα* ἅγιον *τὸ ἐνεργῆσαν* ἐν Μωσῇ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις, *ἓν* δὲ *καὶ τὸ βάπτισμα* τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυ-

2. 1 sq. *τῆς Ἀσίας — ἐκκλησία* c. A: om G[2] L[2] L[1] ob homoeotel. — *ᾧ παραθήσομαι τ. ἐ. τ. Συρίας*] Cf. Eus. H. E. III c. 36, 10.

3. 8. *ἑνὶ* c. G[2]: om L[2] L[1] A | 9. *ἐπιλάθεσθε* c

Tit. *πρὸς Φιλ.* c. c A *(ad Philippos urbem):* add *περὶ βαπτίσματος* m v L — Si consideraveris, ecclesiae Philippensium, ad quam haec epistula scripta est, in epistula praecedente sub finem (10, 1) mentionem factam esse, facile concedes, collectionem epistularum Pseudoignatianarum, quam nunc habemus, ab interpolatore ipso factam esse.

Inscr. *ὅς ἐστιν κτλ.*] I Tim. 4, 10.

I, 1. 20. *καὶ* c. L A: om G[2] — *ἵνα κτλ.*] I Cor. 1, 10. — *τὸ ἓν κτλ.*] Philipp. 3, 16.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

vos electae ecclesiae Philippensium, unde et scribo vobis. Salutat vos Philon diaconus vester, cui et ego gratias ago bene mihi servienti in omnibus. Salutat vos Agathopus diaconus de Syria, qui me sequitur in Christo. 3. Salutate invicem in osculo sancto. Saluto universos et universas, qui sunt in Christo. Incolumes estote corpore et anima et spiritu et mei ne obliviscamini, et sit Deus vobiscum.

AD PHILIPPENSES. DE BAPTISMO.

Ignatius, qui et Theophorus, ex imperio Dei patris misericordiam consecutae in fide et patientia et dilectione sine dolo ecclesiae, quae est Philippis, misericordia et pax a Deo patre et Domino Iesu Christo, *qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium.*

I. Memores caritatis vestrae et sollicitudinis, quae est in Christo, quam ostendistis in nobis, decenter arbitrati sumus, scribere ad fraternam in Domino unanimitatis vestrae dilectionem, commemorans vos cursus nostri in Christo, *ut id ipsum dicatis omnes, unum sentientes, in hoc ipso* fidei *canone fixi,* sicuti et Paulus erudiens vos dicit: 2. *Unus* est enim omnium *Deus, pater* Christi, *ex quo omnia*; et *unus Dominus* noster *Iesus* Christus, *filius Dei unigenitus,* dominator universorum, *per quem omnia; unus* autem *etiam spiritus* sanctus, *qui operabatur* in Moyse et prophetis et apostolis; *unum* quoque et

2. 22. Ἰησοῦς c. G^2: add *Christus filius Dei unigenitus* (cf. Ioann. 3, 18)

* * *

X, 2. 1. *Filippensium* p | 2. *Phylon* o, Filon p v, cf. adnot. ad ep. ad Mar. inscr. Trall. 1, 1. | 4. *qui: quae* v

3. 5. *qui: quae* v | 6. *anima* c. v cf. Philipp. 15, 3. Philad. 11, 2: *animo* f o p | *ne: non* v

Tit. *de baptismo:* add *scripta de Endamno (Endanno* f o) *per Euphanium (Eufantum* f, *Eufranium* o) *lectorem navim ascensurum* f o p (hic om *navim asc.),* cf. 15, 2.

Inscr. 11. *Philippis* c. o p v: *Philippensis* f

I, 1. 15. *ostendistis* c. o p: *ostenditis* f v | 17. *nostri* c. p v: *vestri* f o | 18. *canone fixi* c. p v: *canones feci* f o | 19. *vos: nos* o | *dicit: ait* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ρίου διαδιδόμενον, μία καὶ ἡ ἐκλεκτὴ ἐκκλησία· 3. μία ὀφείλει εἶναι καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν πίστις. *Εἷς γὰρ κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν.*

II. Εἷς οὖν θεὸς καὶ πατήρ, καὶ οὐ δύο οὐδὲ τρεῖς· εἷς *ὁ ὤν, καὶ οὐκ ἔστιν πλὴν αὐτοῦ*, ὁ μόνος ἀληθινός. *Κύριος* γάρ, φησίν, *ὁ θεός σου, κύριος εἷς ἐστιν*, καὶ πάλιν· *Οὐχ εἷς θεὸς ἔκτισεν ἡμᾶς, οὐχ εἷς πατὴρ πάντων ἡμῶν;* 2. Εἷς δὲ καὶ υἱός, λόγος θεός. *Ὁ μονογενὴς* γάρ, φησίν, *ὁ ὢν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατρός*, καὶ πάλιν· *Εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός*, καὶ ἐν ἄλλῳ· *Τί ὄνομα αὐτῷ ἢ τί ὄνομα τῷ υἱῷ, ἵνα γνῶμεν;* 3. Εἷς δὲ καὶ ὁ παράκλητος. *Ἓν* γάρ, φησίν, τὸ *πνεῦμα, ἐπειδὴ ἐκλήθημεν ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ἡμῶν*, καὶ πάλιν· *Ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν* καὶ τὰ ἑξῆς. *Πάντα δὲ ταῦτα τὰ χαρίσματα* δῆλον ὅτι *ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.* 4. Οὔτε οὖν τρεῖς πατέρες οὔτε τρεῖς υἱοὶ οὔτε τρεῖς παράκλητοι, ἀλλ' εἷς πατὴρ καὶ εἷς υἱὸς καὶ εἷς παράκλητος. Διὸ καὶ ὁ κύριος ἀποστέλλων τοὺς ἀποστόλους *μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη*, ἐνετείλατο αὐτοῖς *βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος*, οὔτε εἰς ἕνα τριώνυμον οὔτε εἰς τρεῖς ἐνανθρωπήσαντας, ἀλλ' εἰς τρεῖς ὁμοτίμους.

LA | 1. *διαδιδόμενον* c. v: *διδόμενον* c m | *ἐκλεκτὴ* om c — *εἷς κτλ.*] I Cor. 8, 6. — *ἓν κτλ.*] I Cor. 12, 11. — *τὸ ἐνεργῆσαν κτλ.*] Cf. Philad. 5, 3. Cyrill. Cat. IV c. 16. Const. ap. VII c. 41, 4. — *ἓν τὸ βάπτ.*] Eph. 4, 5.

3. 1. *μία* om c — *εἷς γὰρ κτλ.*] Eph. 4, 5. 6.

II, 1. *ὁ ὢν κτλ.*] Exod. 3, 14. Deut. 4, 35. — *κύριος κτλ.*] Deut. 6, 4. — *οὐχ κτλ.*] Mal. 2, 10.

2. 11. *υἱῷ: Χριστῷ* c — *λ. θεός κτλ.*] Ioann. 1, 1. 18. — *εἷς κτλ.*] I Cor. 8, 6. — *τί κτλ.*] Prov. 30, 4.

3. 12. *τὸ* c. c coll L A: *καὶ* m v | 14. *δῆλον ὅτι* c. m: *δηλονότι* c v | 15. *ἓν* c. m v: *τὸ ἓν* c — *ἓν κτλ.*] Eph. 4, 4. — *ἓν πν. ἐποτίσθημεν κτλ.*] I Cor. 12, 13. 11.

4. 17. *καὶ ὁ* om m | 20. *οὔτε εἰς τρεῖς ἐνανθρ.* c. G²: om LA et cod. Paris. Reg. 1026, in quo Cotelier hunc locum citatum reperit | *ἀλλ'* c. G² A: *οὔτε* L cod. Par. | *ὁμοτίμους: ὁμωνύμους* cod. Par. — *μαθητεῦσαι κτλ.*] Matth. 28, 19. — *ἕνα τριώνυμον*] Cf. Tars. 2, 1; 5, ubi doctrina eorum impugnatur, qui Christum patrem ipsum esse putaverunt. — *τρεῖς ὁμοτίμους*] Hic evidenter apparet, auctorem fidem Nicaenam professum esse. Filium et spiritum sanctum eiusdem dignitatis esse ac patrem neque Ariani neque qui dicuntur Semiariani docuerunt nec docere potuerunt. Eusebius e. g. in libro de eccles. theol. II c. 23 dicit: *οὐ δύο οὐσίας ἐξ ἰσοτιμίας*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

baptisma, quod datur in morte Christi; 3. una itaque etiam ecclesia esse debet et una fides, quae est in Christo, secundum dictum eiusdem apostoli dicentis: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium, qui est super omnes et per omnes et in omnibus.*

II. Unus est ergo Deus et pater, et non duo vel tres; unus scilicet *qui est, et non est praeter eum,* solus verus. *Dominus* enim, inquit, *Deus tuus, Dominus unus est.* Et iterum: *Nonne unus Deus creavit nos, et unus pater est omnium nostrum?* 2. Unus quoque et filius, *Deus verbum. Unigenitus,* inquit, *qui est in sinu patris.* Et rursum: *Unus Dominus Iesus Christus,* et alibi: *Quod est nomen eius aut quod est nomen filii eius?* 3. Scitote autem, quia unus est etiam spiritus paraclitus, sicut idem Paulus ait: *Unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae.* Et iterum: *Omnes,* inquit, *uno spiritu potati sumus. Manifeste autem omnia dona gratiarum ipse unus atque idem spiritus operatur.* 4. Ergo neque tres sunt patres neque tres filii, sed neque tres paracliti, sed unus pater et unus filius et unus paraclitus. Propter quod et Dominus mittens apostolos *docere omnes gentes,* praecepit eis *baptizare eas in nomine patris et filii et spiritus sancti,* non in unum quendam trinomium neque in tres unius eiusdemque honoris.

ἀντιπαρεξαγομένας ἀλλήλαις εἰσάγει, sc. *ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ,* et II c. 7: *οὐδὲ γὰρ ἰσοτίμους αὐτὰς* (sc. *τὰς δύο ὑποστάσεις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ*) *ὁριζόμεθα, οὐδ' ἄμφω ἀνάρχους καὶ ἀγεννήτους.* Altera ex parte patres catholici filium saepissime *ὁμότιμον τῷ πατρί* declarant. Cf. Athan. Expos. fid. c. 1. 2. Basil. M. de spir. s. c. 6 n. 15. Greg. Naz. Orat. 29 c. 18; Orat. 31 c. 12. 13. 28. Greg. Nyss. adv. Maced. c. 8. 9. *Theol. Quartalschr.* 1880 p 372 sq. Itaque dubium non esse potest, Pseudoignatium neque ab Arianorum neque a Semiarianorum partibus stetisse. Cf. adnot. ad Philipp. 5, 2.

* * *

3. 3. *Dominus* em coll G: *Deus* codd | 5. *per omnes:* add *et in omnes* p

II, 1. 6. *ergo est* p | 7. *est* sec om p | *solum* v | 8. *enim:* add *qui est* v | *Dominus* c. p v: *Deus* f o | *unus: verus* p | 9. *nostrum* c. f o: *vestrum* v, om p

3. 13. *spiritus* c. v: add *sanctus* f o p | *paraclitus* c. o p v, *paraclytus* f, sic semper, non *paracletus* | 14. *una spe* c. v: *unam spem* f o p | 15. *uno spir.* c. f p: praem *in* o, om v | *potati: parati* f o | 17. *idem:* in v erasum

4. 22. *trinomium: trionimum* f | *un. eiusdemque: eiusdem et unius* o

III. Εἷς γὰρ ὁ ἐνανθρωπήσας, οὔτε ὁ πατὴρ οὔτε ὁ παράκλητος, ἀλλὰ μόνος ὁ υἱός· οὐ δοκήσει, οὐ φαντασίᾳ ἀλλ' ἀληθείᾳ· *ὁ λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο*, *ἡ γὰρ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον*. 2. Καὶ ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς λόγος μετὰ σώματος ἐκ τῆς παρθένου ἄνευ ὁμιλίας ἀνδρός· *ἡ παρθένος γὰρ ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν*. Ἀληθῶς οὖν ἐγεννήθη, ἀληθῶς ηὐξήθη, ἀληθῶς ἔφαγεν καὶ ἔπιεν, ἀληθῶς ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη. 3. Ὁ ταῦτα πιστεύσας, ὡς ἔχει, ὡς γεγένηται, μακάριος· ὁ ταῦτα μὴ πιστεύσας ἐναγής, οὐχ ἧττον τῶν τὸν κύριον σταυρωσάντων. Ὁ γὰρ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου χαίρει, ὅταν τις ἀρνῆται τὸν σταυρόν· ὄλεθρον γὰρ ἑαυτοῦ γινώσκει τὴν ὁμολογίαν τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ τρόπαιον κατὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὅπερ ὁρῶν φρίττει καὶ ἀκούων φοβεῖται.

IV. Καὶ πρὶν μὲν γένηται ὁ σταυρός, ἔσπευδεν γενέσθαι τοῦτο· *καὶ ἐνήργει ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας*, ἐνήργει ἐν Ἰούδᾳ, ἐν Φαρισαίοις, ἐν Σαδδουκαίοις, ἐν πρεσβύταις, ἐν νέοις, ἐν ἱερεῦσιν. Μέλλοντος δὲ γίνεσθαι θορυβεῖται καὶ μετάμελον ἐμβάλλει τῷ προδότῃ καὶ βρόχον αὐτῷ δείκνυσιν καὶ ἀγχόνην διδάσκει· φοβεῖ δὲ καὶ τὸ γύναιον, ἐν ὀνείροις αὐτὸ καταταράττων, 2. καὶ παύειν πειρᾶται τὰ κατὰ τὸν σταυρόν, ὁ πάντα κάλων κινῶν εἰς τὴν αὐτοῦ κατασκευήν· οὐ μεταγινώσκων ἐπὶ τῷ τοσούτῳ κακῷ (εἰ γὰρ ἄν, οὐ πάντα ἦν πονηρός), ἀλλ' ἐπῄσθετο τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας· ἀρχὴ γὰρ αὐτῷ καταδίκης ὁ τοῦ Χριστοῦ σταυρός, ἀρχὴ θανάτου, ἀρχὴ ἀπωλείας. 3. Διὸ καὶ ἔν τισιν ἐνεργεῖ ἀρνεῖσθαι τὸν σταυρόν, τὸ πάθος ἐπαισχύνεσθαι, τὸν θάνατον δόκησιν καλεῖν, τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν περικόπτειν, τὴν φύσιν

III, 1—2. Niceph. Constant. Antirrhet. (— *ἔφαγεν καὶ ἔπιεν*). — 2. *μόνος* c. c L: *μόνον* m v | 3. *γὰρ* pr c. c (a. *λόγος*) m L: om v A (hic etiam alterum) — *ὁ λόγος κτλ.*] Ioann. 1, 14. — *ἡ σοφία κτλ.*] Prov. 9, 1.

2. 6 sq. *ἀληθῶς ηὐξήθη* om v — *ἡ παρθένος κτλ.*] Ies. 7, 14. — *ἀληθῶς κτλ.*] Cf. Cyrill. Cat. IV c. 9—12.

3. 8. *γεγέννηται* v | 9. *πιστεύσας* c. c v: *πιστεύων* m | 11. *ἑαυτοῦ*: *αὐτοῦ* c — *ὁ ταῦτα πιστ. κτλ.*] Cf. Magn. 11, 4.

IV, 1. 18. *αὐτῷ* om c | 19. *καταράττων* c — *ἐνήργει κτλ.*] Eph. 2, 2. — *μετάμελον κτλ.*] Cf. Matth. 27, 3.

2. 20. *τὰ* c. c m: *τὸ* v | *κάλων* c. c: *κάλον* m v, *καλῶν τε καὶ* L | 21. *τῷ* c. m: om c v | 22. *εἰ* em: *ἢ* codd | *ἐπῄσθετο*: *ἐπαισθανθεὶς* c | *ἑαυτοῦ*: *αὐτοῦ* c — *π. κάλων κ.*] i. e. omnem funem vel, ut Latini dicunt, omnem lapidem movens.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

III. Quia unus est tantum, qui homo factus est; non pater scilicet neque paraclitus, sed solus filius, non putative neque in fantasmate, sed certissima veritate. *Verbum* enim *caro factum est et inhabitavit in ea*; *sapientia* namque *aedificavit sibi domum.* 2. Et factus est sicut homo *Deus verbum* cum corpore, quod suscepit ex virgine, non ex collocutione scilicet aut semine viri. *Virgo enim,* inquit, *in utero concipiet et pariet filium.* Vere ergo natus est et vere crevit, vere manducavit et bibit, vere crucifixus est et mortuus et resurrexit. 3. Qui haec credit, sicut habet, quomodo natus est, beatus est; qui autem haec non credit, non minus est ab eis, qui eum crucifixerunt. Princeps enim mundi in hoc gaudet, quando quis crucem negaverit; interitum enim sibi ipsi esse cognoscit confessionem crucis. Hoc est enim trophaeum contra eius virtutem, quod videns expavescit et audiens timet.

IV. Nam et antequam facta esset crux, festinabat facere hoc et *operari in filiis diffidentiae.* Operatus est autem in Iuda, in Pharisaeis, in Sadducaeis, in senioribus, in iuvenibus et in sacerdotibus. Cum autem properaret, ut fleret, conturbabatur; et postea immisit proditori et laqueum ei ostendit et suspendium eum docuit; et mulieri immisit timorem in somnio, ipse conturbans; 2. et compescere temptans patibulum crucis, ipse omnia evocans et movens in suam praeparationem, non recognoscens; in tantum enim mala erant non omnia. Malignus autem sentiebat suam perditionem. Initium enim illi fuit ad damnationem crux Christi, principium mortis, initium perditionis. 3. Propter quod in aliquibus quidem operatur negare crucem, passionem erubescere, qui mortem putant vocare virginis generationem, circumcidere ipsam naturam et diffamare quasi

* * *

III, 1. 2. *putative: putatur* p | 4. *inhabitavit* c. o p v: *habitavit* f | *ea: eam* o

2. 7. *inquit:* add *propheta* p* | 8. *ergo* c. p: om f o v | *crevit:* add *et* p

3. 13. *ipsi* om o | 14. *est* om f o

IV, 1. 16. *crux:* add *vestra* (subnotatum) p | 17. *filiis* c. f cf. Philad. 4, 1. Sm. 7, 1: *filios* o p v | *est* om f v | 17 sq. *in Iuda* em coll G: *invidia* codd | 19. *in* om v

2. 23. *et movens* c. p v: *movet* f o | 25. *suam perd.: superam ditionem* v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

αὐτὴν διαβάλλειν ὡς μυσεράν. Ἰουδαίοις συμμαχεῖ εἰς ἄρνησιν τοῦ σταυροῦ, Ἕλλησιν εἰς συκοφαντίαν μαγείας, αἱρετικοῖς εἰς φαντασίαν. 4. Ποικίλος γάρ ἐστιν ὁ τῆς κακίας στρατηγός, κλεψίνους, ἄστατος, ἑαυτῷ ἐναντίος καὶ ἄλλα μὲν προβαλλόμενος, ἕτερα δὲ δεικνύς· *σοφὸς γάρ ἐστι τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλὸν ὅ τι ποτέ ἐστιν ἀγνοεῖ*, ἀγνοίας πεπλήρωται δι' ἑκούσιον παράνοιαν. Πῶς γὰρ οὐκ ἔστιν τοιοῦτος, ὃς μηδὲ πρὸ ποδῶν τὸν ἑαυτοῦ λόγον βλέπει;

V. Εἰ γὰρ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ κύριος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, τί περικόπτεις τὴν γέννησιν τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως; Τί δὲ ὡς παράδοξόν τι ἐπ' ἀνθρώπου γενόμενον τὸ πάθος δόκησιν καλεῖς καὶ τὸν θάνατον τοῦ θνητοῦ δόξαν νομίζεις; 2 Εἰ δὲ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, τί παράνομον καλεῖς *τὸν τῆς δόξης κύριον*, τὸν τῇ φύσει ἄτρεπτον; Τί παράνομον λέγεις τὸν νομοθέτην, τὸν οὐκ ἀνθρωπείαν ψυχὴν ἔχοντα; *Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο*, ὁ λόγος ἄνθρωπος, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ κατοικήσας. 3. Πῶς δὲ καὶ μάγος οὗτος, ὁ πάλαι μὲν πᾶσαν αἰσθητὴν καὶ νοητὴν φύσιν κατασκευάσας γνώμῃ πατρός, ἐν δὲ τῇ ἐνανθρωπήσει *πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσας*;

3. 1. *μυσερὰν* c. m v: *μυσαρὰν* c | 2. *εἰς* pr om c — Cf. Trall. 6, 3; 11, 4.

4. 7. *μηδέ: μήτε* c | 7 sq. *τὸν ἑ. λόγον* c. L: *τῶν ἑ. λόγων* G — *σοφὸς κτλ.*] Ier. 4, 22. Auctor autem non ex S. Scriptura ipsa, sed potius e Const. ap. VI c. 6, 2 desumpsit, ubi eadem plane verba leguntur. — *μηδὲ πρὸ ποδῶν κτλ.*] i. e. ne vim suorum ipsius verborum quidem perspicit, non intellegens ea non esse consentanea. Quamopere autem secum pugnent, auctor in capitibus sequentibus exponit.

V, 1. 9. *σώματος* c. L A: add *μόνον* G | 11. *γενόμενον:* p. *τι* c — *ψιλὸς — σώματος*] Eadem verba leguntur in Const. ap. VI c. 26, 1.

2. 13. *θεός:* praem *ὁ* c | 14 sq. *τὸν οὐκ — ἔχοντα* om A | 15. *οὐκ* c. L: om G | *ἀνθρωπείαν: ἀνθρωπίνην* c | *ὁ λόγος* sec c. L A: *καὶ τέλειος* G — *τ. τ. δ. κύριον*] I Cor. 2, 8. Cf. Const. ap. III c. 17. — *τ. τ. φύσει ἄτρεπτον*] Habes hic alterum locum (cf. 2, 4), ex quo evidenter apparet, auctorem non Arianum fuisse. Arius enim filium expressis verbis *τῇ φύσει τρεπτόν* (cf. Ath. c. Arian. I c. 5. 9) appellavit, aut si eum *ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον* nominavit (Epiph. H. 69 c. 6. 7), eum voluntate patris, minime vero natura immutabilem esse addidit. — *παράνομον κτλ.*] Auctor igitur Christum ideo non iniquum iudicandum esse dicit, quia non habuerit animam humanam. Haec autem erat doctrina Apollinaristarum. Cf. Fragm. Apoll. apud Leontium,

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

odiosam. Iudaeorum auxiliator est ad negationem crucis, paganorum ad calumniam magiae, haereticorum ad fantasiam. 4. Multiformis est enim malitiae princeps, furans sensus, contrarius sibimet ipsi et alia quidem immittens, alia vero ostentans. *Sapiens est* enim *ad malefaciendum; quod bonum est autem, nescit aliquando.* Ignorantia etenim repletus est per inoboedientiam. Quomodo enim non sit talis, qui non sibi proponit suum sermonem?

V. Si enim homo purus est Dominus ex anima et corpore, quid circumcidis nativitatem communem naturae hominum? Quid tanquam parvam gloriam in homine factam passionem simulationem vocas et mortem mortalis gloriam existimas? 2. Si Deus est et homo, quid iniquum vocas *Dominum gloriae*, illum videlicet natura immutabilem? Quid sine lege dicis legislatorem, qui non humanam animam habuit? *Verbo* enim *caro factum est*, verbum homo, sed non in homine. 3. Quomodo igitur magus est iste, qui in principio omnem sensibilem et intellegibilem naturam voluntate patris praeparavit; qui, cum esset in carne, *omnem infirmitatem atque languorem curavit?*

Adv. fraudes Apoll. in Patr. gr. ed. Migne t. 86 p. 1969 sqq. Ariani quidem in eo cum illis consentiebant, quod ipsi quoque humanam in Christo naturam mutilarunt. Sed non eodem consilio atque Apollinaristae Christum animam humanam habuisse negabant, sed eo potius, ut affectus in Christo ad eius naturam superiorem referrent impugnarentque doctrinam eorum, qui eum verum Deum esse docebant. Cf. Ath. c. Apoll. I c. 15. II c. 3. Epiph. H. 69 c. 19; Ancor. c. 33. Rettberg, Marcelliana p. 157 sq. Nihil refert, quod Apollinaris ipse, humanam naturam in tres partes dividens, non tam animam quam spiritum Christo abiudicavit. Namque discipuli eius teste Epiphanio H. 77 c. 2. 24 etiam animam in Christo fuisse negabant. Cf. *Theol. Quartalschr.* 1880 p. 375 sq. — *οὐκ ἀνθρ. ψυχήν*] Cf. Philad. 6, 6. Smyrn. 2, 2. Trall. 10, 4. — *οὐκ ἐν ἀνθρ. κατ.*] sc. ut Theodorus Mopsuest. eiusque asseclae docuerunt.

3. *αἰσθ. κ. νοητὴν φύσιν*] Cf. Const. ap. VIII c. 12, 4. 21. — *πᾶσαν κτλ.*] Matth. 4, 23; 9, 35.

* * *

3. 1. *auxiliator est* em coll G: *auxiliatores* codd | *ad negationem: abneg.* v

4. 3. *enim est* v | 5. *est* p. *sapiens* om v | 6. *etenim* c. f p: *enim* o v

V, 1. 11. *factam: factum* o | 12. *mortalis* c. p v: *immort.* f o

2. 13. *et* c. p: om f o v | *iniquum: unicum* f o | 15. *naturam* p | *enim* c. p v: *autem* f o, om edd pr

3. 18. *intellegibilem:* praem *insensibilem* o | 19. *infirm. omnem* o

VI. Πῶς δὲ οὐχ οὗτος θεός, ὁ νεκροὺς ἀνιστῶν, χωλοὺς ἀρτίους ἀποστέλλων, λεπροὺς καθαρίζων, τυφλοὺς ὀμματῶν, τὰ ὄντα ἢ αὔξων ἢ μεταβάλλων ὡς τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, τὸν δὲ σὸν στρατὸν ῥήματι μόνον φυγαδεύων; 2. Τί δὲ κακίζεις τὴν φύσιν τῆς παρθένου καὶ τὰ μόρια ἀποκαλεῖς αἰσχρά; Πάλαι ταῦτα πομπεύων καὶ γυμνοῦσθαι κελεύων ἄρρενας μὲν εἰς ὄψιν θηλειῶν, θηλείας δὲ εἰς ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν ἀρρένων. 3. Νῦν αἰσχρά σοι ταῦτα νενόμισται, καὶ σεμνὸς εἶναι προσποιῇ, σὺ τὸ τῆς πορνείας πνεῦμα, ἀγνοῶν, ὅτι τότε γίνεταί αἰσχρόν τι, ὅταν παρανομίᾳ ῥυπανθῇ, ἁμαρτίας δὲ ἀπούσης οὐδὲν τῶν γενομένων αἰσχρόν, οὐδὲν φαῦλον, ἀλλὰ πάντα καλὰ λίαν· καὶ σὺ μὴ βλέπων κακίζεις αὐτά.

VII. Πῶς δὲ πάλιν οὐκ ἔτι σοι δοκεῖ ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκ τῆς παρθένου, ἀλλ' *ὁ ἐπὶ πάντων θεός*, *ὁ ὤν*, ὁ παντοκράτωρ; Τίς οὖν ὁ τοῦτον ἀποστείλας, εἰπέ· τίς ὁ τούτου κυριεύων, γνώμῃ δὲ τίνος οὗτος ἐπειθάρχησεν, νόμων δὲ ποίων πληρωτὴς γέγονεν, ὁ μήτε γνώμῃ τινὸς μήτε ἐξουσίᾳ εἴκων; 2. Καὶ τὸν Χριστὸν ἐξαιρῶν τῆς γεννήσεως, τὸν ἀγέννητον νομοθετεῖς γεγεννῆσθαι καὶ σταυρῷ προσηλῶσθαι τὸν ἄναρχον· τίνος συγχωρήσαντος, οὐκ ἔχω εἰπεῖν. 3. Ἀλλὰ γὰρ οὐ λέληθάς με τοῦ παλιμβόλου οὐδ' ἀγνοῶ, ὅτι διάλοξα καὶ δίδυμα βαίνεις· ἀγνοεῖς δὲ σύ, τίς ὁ γεννηθείς, ὁ πᾶν εἰδέναι προσποιούμενος.

VIII. Πολλὰ γάρ σε λανθάνει· ἡ παρθενεία Μαρίας, ὁ παράδοξος τοκετός, ὅστις ὁ ἐν τῷ σώματι, ὁ ἡγούμενος ἀστὴρ τῶν ἐν ἀνατολῇ, τῶν τὰ δῶρα κομιζόντων μάγων· ἀρχαγγέλου ἀσπασμὸς πρὸς παρθένον, παρθένου παράδοξος σύλληψις μεμνηστευμένης, παιδὸς προδρόμου κηρυκία ἐπὶ τῷ ἐκ τῆς παρθένου καὶ ἐν κοιλίᾳ σκίρτησις ἐκ τοῦ προθεωρουμένου· 2. ἀγγέλων ὕμνοι ἐπὶ

VI, 1. 1. *θεὸς* c. L: om G | 2 sq. *τὰ ὄντα — μεταβάλλων* c. G coll A: om L | 3. *καὶ* c. c m L: *ἢ* v | 4. *μόνον* c. m v L: *μόνῳ* c — *νεκροὺς κτλ.*] Cf. Matth. 9, 5. — *τ. π. ἄρτους κτλ.*] Cf. Ioann. 6, 9 sqq.; 2, 1 sqq. Luc. 8, 30 sqq.

2. 6. *ἀποκαλεῖς* c. c: *ἀπολαλεῖς* m v

3. 11. *γινομένων* c | *οὐδὲν* sec c. m v L: *οὐδὲ* c

VII, 1. *ὁ ἐπὶ π. θεός*] Eph. 4, 6. — *ὁ ὤν*] Exod. 3, 14. Cf. 2, 1.

2. 18. *νομοθετῇς* m v | *γεγενῆσθαι* v

3. 20. *λέλυθας* v | 21. *ὅτι* c. v L: om c m | *διάλοξα* (= *λοξὰ*] em Zahn: *διο δόξῃ* m v, c totum colon (*ὅτι — βαίνεις*) omisit, locum vacuum relinquens | *βαίνεις*: *βαίννεις* v, *βέννεις* m

VI. Quomodo autem non est Deus iste, qui mortuos resuscitavit, claudos sanavit, leprosos mundavit, caecos illuminavit, de quinque panibus et duobus piscibus tot millia hominum saturavit, aquam in vinum convertit tuumque exercitum verbo tantum fugavit? 2. Quid ergo pessimas naturam virginis et membra turpia vocas? Haec olim praeseminans et nudari iubens masculos in facie feminarum, feminas vero in illicitum desiderium masculorum. 3. Nunc omnia tibi turpia videntur, et pudicum te ipsum facis, cum tu sis fornicationis spiritus. Ignoras, quia tunc fit aliquid turpe, quando illicite perficitur. Ceterum nihil turpe est, quod sine peccato geritur, nihil pravum, sed omnia bona valde; et tu non videns pessimas ea.

VII. Quomodo rursum non tibi videtur esse Christus ex virgine, sed ille, *qui est super omnia Deus,* ille scilicet omnia potens? Quis ergo est, qui hunc misit, dicito; quisve, qui huic dominatur, vel cuius sententiae subiectus fuit aut cuius legem adimplevit? 2. Tu, qui nullius sententiam vel potestatem habens Christum separas a generatione et legislatorem ingenitum esse pronuntias et cruci affixum illum, qui est sine principio. Cuius ergo permissu hoc factum est, non habeo dicere. 3. Non enim me latuisti tuo antiquo consilio neque ignoro, quoniam curve et lubrice incedis. Tu autem ignoras, quis est, qui natus est, qui omnia scire te fingis.

VIII. Multa enim te latent: virginitas scilicet Mariae, gloriosus partus, de cuius corpore Deus processit, stella orientis, quae apparuit munera ferentibus magis, archangeli salutatio ad virginem facta, virginis gloriosa conceptio et desponsatae puellae praedicatio et in utero virginis gestientis infantis praevisio; 2. angelorum hymnus gloriam agentium et pastorum an-

VIII, 1. 23. παρθενεία c. m v: -νία c — Pseudoignatius amplificat, quae Ignatius Eph. 19, 1 scripsit. Cf. Matth. 1, 2. Luc. 1.

* * *

VI, 1. 3 sq. *de quinque — saturavit* c. p: om f o v

3. 10. *aliquid* c. f o p: *aliquod* v

VII, 1. 13. *esse:* praem *natus* o | 15. *est ergo* o | *qui* sec om o

2. 17 sq. *habens* c. f o v: *habeas* p | 18. *separas Chr.* v | *et* om o | 20. *permissum* . . *esse* p | *habeo* c. p v: *potes* o, om f

3. 22. *quis* c. f o: *qui* p v | 23. *qui: quia* p

VIII, 2. 29. *hymnus gl.* (*ymnos gloriae* o) — *pastorum* c. o p: *ymno*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τῷ τεχθέντι, ποιμένων εὐαγγελία, Ἡρώδου φόβος ἐπὶ ἀφαιρέσει βασιλείας, νηπιοκτόνον πρόσταγμα, εἰς Αἴγυπτον μετανάστασις, ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ τῇδε ἐπάνοδος· σπάργανα παιδικά, ἀπογραφὴ ἀνθρωπίνη, γαλακτοτροφία, ὄνομα πατρὸς οὐ σπείραντος, φάτνη διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον, οὐδεμία παρασκευὴ ἀνθρωπίνη· αὐξήσεως προκοπή, ἀνθρώπινα ῥήματα, πεῖνα, δίψα, ὁδοιπορίας κόπος· θυσιῶν προσκομιδαί, ἐπειδὴ καὶ περιτομή· 3. βάπτισμα, φωνὴ θεοῦ ἐπὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὅστις καὶ πόθεν, μαρτυρία πνεύματος καὶ θεοῦ ὑπεράνωθεν· φωνὴ Ἰωάννου προφήτου σημαίνουσα πάθος διὰ τῆς τοῦ ἀμνοῦ προσηγορίας· σημείων διαφόρων ἐνέργειαι, ἰάσεις ποικίλαι, ἐπιτίμησις δεσποτικὴ προστάττουσα θαλάττῃ καὶ ἀνέμοις, πνεύματα πονηρὰ φυγαδευόμενα· σεαυτὸν στρεβλούμενον, ἐκ τῆς τοῦ φαινομένου δυνάμεως αἰκιζόμενον, οὐκ ἔχοντα ὅ τι ποιήσῃς· 4. ταῦθ' ὁρῶν ἰλιγγιᾷς, καὶ ὅτι παρθένος ἡ τεκοῦσα, ἠγνόεις· ἀλλ' ἐξέπληττέν σε ἡ τῶν ἀγγέλων ὑμνολογία, ἡ τῶν μάγων προσκύνησις, ἡ τοῦ ἀστέρος ἐπιτολή. Εἰς ἄγνοιαν σὺ παλινδρομεῖς διὰ τὰ εὐτελῆ· μικρὰ γάρ σοι δοκεῖ σπάργανα, πάθη, περιτομή, γαλακτοτροφία· ἀνάξιά σοι ταῦτα κατὰ θεοῦ κατεφαίνετο.

IX. Πάλιν εἶδες ἄνθρωπον τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας ἄγευστον μείναντα τροφῆς ἀνθρωπίνης, ἀγγέλους διακονοῦντας, οὓς καὶ ἔφριττες, ἰδὼν πρῶτον ὡς κοινὸν ἄνθρωπον βαπτιζόμενον καὶ τὴν αἰτίαν ἀγνοῶν· μετὰ δὲ τὴν νηστείαν πεινῶντι κατεθάρσεις πάλιν καὶ ἐπείραζες ὡς κοινὸν ἄνθρωπον, ἀγνοῶν, ὅστις εἴη. 2. Ἔλεγες γάρ· ***Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπέ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.*** Τὸ γὰρ *εἰ υἱὸς εἶ* ἀγνοίας ἐστίν· εἰ γὰρ ὄντως ἐγίνωσκες, ἠπίστω, ὅτι δημιουργῷ καὶ τὸ μὴ ὂν ποιῆσαι καὶ τὸ

2. 1. *Ἡρώδου:* praem *καὶ* c | 2. *νηπιοκτόνον* c. c v coll L A: *-κτόνων* m | 4. *φάτνη* c. c L A: *φάτναι* m v | 6. *πεῖνα δίψα* c. c: *πείνη δίψη* m v | *ὁδοιπορίας κόπος* c. c A: *ὁδοιπορία, κόπος* m v cf. L | 7. *περιτομαὶ* c — Cf. Luc. 2. — *ἐπὶ τὰ τῇδε ἐπάνοδος*] Auctor igitur non in Aegypto, sed in Palaestina vel in finitimis provinciis vixisse videtur.

3. 7. *θεοῦ φωνὴ* c | 8. *θεοῦ* c. v L A: *πατρὸς* c m | 9. *προφήτου:* *προφητεία* A, cf. L not. | 12. *ἐκ* c. codd: praem *καὶ* L Z | 13. *δυνάμεως:* post hanc vocem interpunxit c — Cf. Matth. 3. Luc. 3 sqq.

4. 14. *ἠλιγγιᾶς* v | 18. *κατὰ* om L A | *κατεφαίνετο* c. m v: *καταφαίνεται* c, cf. L A

IX, 1. 20. *διακονοῦντας:* add *αὐτῷ* L A | 22. *πεινῶντι* c. codd: *πεινῶντα* edd pler

2. 24. *οὗτοι* c. m v A: om c, plura om L | 25. *ἀγνοί* v | 26. *ἐπίστω* c

nuntiatio, Herodis timor in extollentia regni, praeceptio ad parvulorum necem, in Aegyptum transmigratio atque exinde reversio; cunabula infantilia, descriptio humana, lactis nutritio, nomen patris non seminantis, praesepe ubi positus est eo, quod non fuerit locus, nulla humana praeparatio; provectus aetatis, crementum corporis, humana loquela; sed et quod esuriit, sitivit, iter ambulavit, laboravit; sacrificiorum allatio, circumcisio, 3. baptisma, vox Dei desuper ad baptizatum, quis vel unde fuerit, testificatio spiritus et Dei; vox Iohannis prophetae significantis passionem per agni appellationem; diversorum signorum operatio, variae curationes, imperium Domini, quo mari imperavit et ventos sedavit et spiritus iniquos fugavit, te ipsum torquens et de manifestatione virtutis suae affligens: 4. haec omnia videns non habes, quid facias, nisi tenebrosas vertigines. Et quia virgo peperit, ignoras; sed confudit te angelorum laudatio, magorum adoratio, stellae apparitio. Ignorantiam igitur olim incurristi per contumaciam. Parva tibi videntur cunabula, passiones, circumcisio, lactis nutritio. Indigna tibi haec Deo esse videntur.

IX. Iterumne vidisti hominem quadraginta diebus et quadraginta noctibus ingustabilem exsistentem cibo humano, et angelos ei ministrantes, quos et tu timebas, videns primo quas communem hominem baptizatum et causam ignorans? Post ieiunium vero esurienti insidiabaris et temptabas quasi communem hominem, ignorans, quis esset. 2. Dicebas enim: *Si filius Dei es.* Ignorantiae est. Nam si vere cognosceres, scires sine dubio, quia, quae impossibilia videntur ad faciendum et difficilia ad convertendum, factori omnia possi-

v | *ὅτι:* ὡς c | *ὃν* (bis): *ὢν* v

* * *

gloriae ad gentium pastores f v | 2. *exinde: inde* p | 7. *allatio* c. f o: *oblatio* p v

3. 8. baptisma c. f o: *baptismum* p v | *desuper Dei* f | *baptizatum: baptismtum* (sic) p | 9. *Dei; vox* c. p v: *Dei vox;* f o | 8 sq. *prophetae* c. v: *prophetia* f o p | 13. *de* om o

4. 14. *quid: quod* v | *nisi:* add *et* p | 16. *confudit* c. p: *confundit* f o v | 19. *haec* h. l. c. p v: a. *videntur* f o

IX, 1. 22. *ei: et* p | 25. *quis: qui* v

2. 26. *es: esses* p | *est* c. codd: praem *id* edd pr (interpres plura ob homoeot. omisit)

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ὃν μεταβαλεῖν ἐπ' ἴσης δυνατόν. 3. Καὶ διὰ γαστρὸς πειράζεις τὸν τρέφοντα πάντας τοὺς τροφῆς δεομένους· καὶ πειράζεις *τὸν τῆς δόξης κύριον*, ἐπιλαθόμενος ἐκ κακονοίας, ὅτι *οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.* 4. Εἰ γὰρ ᾔδεις, ὅτι υἱὸς θεοῦ ἦν, ἐγίνωσκες, ὅτι ὁ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις καὶ ἰσαρίθμοις νυξὶν ἀνενδεὲς ποιήσας τὸ φθαρτὸν σῶμα καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἐδύνατο τοῦτο ποιῆσαι. Διὰ τί οὖν πεινᾷ; Ἵνα δείξῃ, ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἀνέλαβε σῶμα ὁμοιοπαθὲς ἀνθρώποις. Διὰ μὲν τοῦ πρώτου ἔδειξεν, ὅτι θεός, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου, ὅτι καὶ ἄνθρωπος.

X. Σὺ οὖν, ὁ *ἐκπεσὼν* ἐκ τῆς ὑψηλοτάτης δόξης *ὡς ἀστραπή*, τολμᾷς λέγειν τῷ κυρίῳ· *Βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω*, ᾧ τὰ ἐνόντα λελόγισται ὡς μὴ ὄντα, καὶ εἰς κενοδοξίαν προκαλεῖσθαι τὸν οὐκ ἐπιδεικτιῶντα. 2. Καὶ προσποιῇ τὴν γραφὴν ἀναγινώσκειν περὶ αὐτοῦ· *Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, τοῦ μὴ προσκόψαι πρὸς λίθον τὸν πόδα σου*, καὶ τὰ λοιπὰ προσποιῇ ἀγνοεῖν, κλέπτων, ἃ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν προπόλων προεφήτευσεν· *Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα.*

XI. Εἰ τοίνυν σὺ πάτημα τῶν ποδῶν τοῦ κυρίου, πῶς πειράζεις τὸν ἀπείραστον, ἐπιλαθόμενος τοῦ νομοθέτου παρακελευομένου, ὅτι *οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου*, ἀλλὰ καὶ τολμᾷς, ἐναγέστατε, τὰ τοῦ θεοῦ ἔργα οἰκειοῦσθαι καὶ σοὶ παραδεδόσθαι λέγειν τὴν τούτων ἀρχήν· καὶ τὴν σὴν πτῶσιν προτείνεις τῷ κυρίῳ καὶ *διδόναι* τὰ αὐτοῦ αὐτῷ ἐπαγγέλλῃ, *ἐὰν πεσὼν* ἐπὶ τῆς γῆς *προσκυνήσῃ σοι*; 2. Καὶ πῶς οὐκ ἔφριξας τοιαύτην φωνὴν κατὰ τοῦ δεσπότου προήκασθαι, ὦ πάντων πονηρῶν πνευμάτων

1. *ἐπ' ἴσης* c. c: *ἐφ' ἴσης* m, *ἐφ' ἴσις* v — *εἰ υἱὸς κτλ.*] Matth. 4, 3.

3. 2. *πάντας τρέφοντα* c — *τ. τ. δ. κύριον*] I Cor. 2, 8. — *οὐκ κτλ.*] Matth. 4, 4.

4. Anastas. De rect. verit. dogm. cf. Mai, Nov. Coll. VII. I, 22. — 5. *ᾔδεις* c. Anast. L A: *ἐγίνωσκες* G | *ἦν: εἰ* v | 6. *κ. ἰσαρ.* (*ἰσάριθμον* v, *τεσσαράκοντα* L) *νυξὶν* c. G L: om A Anast Z | 7. *φθαρτὸν* c. L Anast: om G A | *τουτο: τὸ* v | 8. *οὖν: οὐ* v | *ἔλαβε* v

X, 1. 13. *προκαλεῖσθαι* c. m (-*εῖσαι*) v: *προκαλῇ* c cf. L A — *ἐκπ. ὡς ἀστραπή*] Luc. 10, 18. — *βάλε κτλ.*] Luc. 4, 9 (Matth. 4, 6). — *ᾧ τὰ ἐνόντα κτλ.*] Cf. Rom. 4, 17.

2. 15. *καὶ* c. G: *ut* L A | 17. *ἀγνοεῖν προσποιῇ* c | *ἃ* c. L A: *οὐ* G | 18. *προπόλων* c. L coll A: *πρὸ πολλῶν* (*πολλοῦ* c) G – *ὅτι τ. ἀγγ. κτλ.*]

bilia sunt. 3. Et propter ventrem temptas eum, qui pascit omnes esca indigentes, et audes temptare *Dominum gloriae*, oblitus per tuam malitiam, quia *non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei.* 4. Si scires, quia filius Dei erat, cognosceres utique, quia in quadraginta diebus et quadraginta noctibus inindigens faciens corruptibile corpus etiam in continuatione hoc facere poterat. Sed idcirco esuriit, ut ostenderet, quia vere suscepit corpus passibile, simile hominibus. Propterea in primo ostendit, quia Deus erat; et in secundo, quia et homo fuit.

X. Tu ergo, qui *tanquam fulgur* de sublimi gloria *cecidisti,* audes dicere Domino: *Mitte te hinc deorsum;* cui ea, quae sunt, aestimantur quasi quae non sint; et ad inanem gloriam provocas eum, qui non extollitur. 2. Et fingis te scripturas de eo legere dicens: *Scriptum est enim, quoniam angelis suis mandavit de te, ut in manibus tollant te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum,* et fingis te sequentia ignorare, furans ea, quae de te ac de tuis ministris prophetavit dicens: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.*

XI. Si ergo conculcatio es pedum Domini, quomodo temptas intemptabilem, immemor legislatoris, qui dixit: *Non temptabis Dominum Deum tuum*, et audes, impudentissime, opera Dei assumere et dicere, quia tibi traditus est principatus eorum; et casum tuum extendis contra Dominum et promittis te dare ei, quae sunt ipsius, dicens: *Haec omnia tibi dabo, si cadens* in terram *adoraveris me.* 2. Quomodo non timuisti talem vocem contra Dominum emittere, tu, qui omnium malignorum

Ps. 90, 11. 12. — ἐπὶ κτλ.] Ps. 90, 13. XI, 1. 22. ὅτι om c | 24. λέγειν c. L: om G A — οὐκ κτλ.] Deut. 6, 16. Matth. 4, 7. — διδόναι ἐὰν κτλ.] Matth. 4, 9.

* * *

3. 1. *temptas* em: *temptans* codd | 2. *et* om f o | 4. *procedit: praecedit in* (subnot. *in*) p | *ex: de* o

4. 5. *Dei* om v | *in* om v | 9. *in* c. v: om f o p, item lin. 10. | 10. *et* om p

X, 1. 13. *non sint* (add *quae* o): *sunt* p, *non sunt* p*

2. 15. *dicere* p | 18. *ac: atque* p

XI, 1. 21. *es: est* p | 23. *et* om o | 24. *traditus tibi* p | 25. *extendis: ostendis* f o | *Dominum* c. p: add *tuum* v, *Deum tuum* f o | 26. *ipsius: illius* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

πονηρότερον ἐκ κακονοίας πνεῦμα; Διὰ γαστρὸς ἡττήθης καὶ διὰ κενοδοξίας ἠτιμάσθης, διὰ φιλοχρηματίας καὶ φιλαρχίας εἰς ἀσέβειαν ἐφέλκῃ. 3. Σὺ ὁ *Βελίαρ*, ὁ *δράκων*, ὁ *ἀποστάτης*, ὁ *σκολιὸς ὄφις*, ὁ τοῦ θεοῦ ἀποστάς, ὁ τοῦ Χριστοῦ χωρισθείς, ὁ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀλλοτριωθείς, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀγγέλων ἐξωσθείς, ὁ τῶν νόμων τοῦ θεοῦ ὑβριστής, ὁ τῶν νομίμων ἐχθρός, ὁ τοῖς πρωτοπλάστοις ἐπαναστὰς καὶ τῆς ἐντολῆς κινήσας τοὺς οὐδὲν ἀδικήσαντάς σε, ὁ τῷ Ἄβελ ἐπαναστήσας τὸν ἀνθρωποκτόνον Κάϊν, ὁ τῷ Ἰὼβ ἐπιστρατεύσας, λέγεις τῷ κυρίῳ· *Ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι;* 4. Ὢ τῆς τόλμης, ὢ τῆς παραπληξίας· δοῦλος δραπέτης, δοῦλος μαστιγίας, ἀφηνιάσας τοῦ καλοῦ δεσπότου, δεσπότῃ τηλικούτῳ, θεῷ πάντων τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν λέγεις· *Ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι;*

XII. Ὁ δὲ κύριος μακροθυμεῖ καὶ οὐκ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναιρεῖ τὸν ἀπὸ ἀγνοίας τοιαῦτα θρασυνόμενον, ἀλλὰ πρᾴως ἀποκρίνεται· *Ὕπαγε σατανᾶ.* 2. Οὐκ εἶπεν· *Ὕπαγε ὀπίσω μου* (οὐ γὰρ ὑποστρέψαι οἷός τε), ἀλλά· *Ὕπαγε σατανᾶ*, ἐν οἷς ἐπελέξω· ὕπαγε, ἐν οἷς ἠρεθίσθης ἐκ κακονοίας· ἐγὼ γὰρ ὅστις εἰμὶ γινώσκω καὶ ὑπὸ τίνος ἀπέσταλμαι καὶ ὃν χρὴ προσκυνεῖν ἐπίσταμαι. *Κύριον γὰρ τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.* 3. Οἶδα τὸν ἕνα, ἐπίσταμαι τὸν μόνον, οὗ σὺ ἀποστάτης γέγονας. Οὐκ εἰμὶ ἀντίθεος, ὁμολογῶ τὴν ὑπεροχήν, καὶ οὐ παραιτοῦμαι προσ-

2. 3. *ἐφέλκει* v

3. 3. *Βελίας* v | 5. *ἀγγέλων: ἀποστόλων* c | 6 sq. *πρωτοπλάσταις* v | 7. *κινήσας* c. c cf. L: *ἠκείσας* m, *ἠκείσας* v, *reddidisti praecepti violatorem et cruciasti* A, *αἰκίσας* con Zahn putans ante hanc vocem nonnulla excidisse | 7. *οὐδέν: μηδὲν* c | 8. *σε* om c — *Βελίαρ*] II Cor. 6, 15. Quomodo interpres ad suam lectionem *(incensor)* pervenerit, dici non potest. Usher vix recte opinatus est, lectione ad conflagrationem mundi alludi, de qua sermo est Carm. Sibyll. III, 73 sq., nec magis placet id, quod Thorndickius (apud Usher) coniecit, scilicet interpretem scripsisse *inscensor* atque id egisse, ut tangeret Hebraeorum fabulam de Sammaële serpentem *inequitante*. — *δράκων ἀποστάτης*] Iob 26, 13. Cf. Apoc. 12, 9; 20, 2. Philad. 6, 4. Clem. de virg I c. 5, 3. — *σκολ. ὄφις*] Ies. 27, 1. — *ἐὰν πεσὼν κτλ.*] Matth. 4, 9.

4. 11. *ἀφηνιάσας* c. c A *(qui defecit)* cf. L: *ἀφηνιᾷς* m v edd pr | 12. *τῶν* c. m: om c v — *θεῷ π. τ. νοητῶν κ. αἰσθητῶν*] Cf. Const. ap. VIII c. 37, 1 (c. 12, 4. 21).

XII, 1. 14. *εἰς τὸ μὴ ὂν* om c | 15. *ἀπό: ὑπὸ* c | 16. *ὕπαγε σ.*] Matth. 4, 10.

2. 17. *τε* om c | *ἀλλά* c. v: *ἀλλ'* c m | 18. *ἠρεθίσθης* c. m: *ἠρεθήσθης*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

spirituum malignissimus es et pro malitia ventre et pectore in terra repere iussus es et per inanem gloriam inhonoratus es; qui per avaritiam et arrogantiam ad impietatem deductus es? 3. Tu incensor, *draco*, *apostata*, *serpens perplexus*, a Deo discedens, a Christo separatus, a sancto spiritu alienatus et a choro angelorum exsulatus, iniuriator legis Dei et legitimorum inimicus; qui super protoplastos insurrexisti et a mandato Dei eos avertisti, qui nihil te laeserunt; qui adversus Abel Cain parricidam excitasti; qui in Iob mala exercuisti, tu ergo huiusmodi dicis Domino: *Si cadens adoraveris me?* 4. O audacia, o puniende serve fugitive, serve flagellande, exterminator bonorum: Domino dominorum, perfecto Deo omnium intellegibilium atque sensibilium dicis: *Si cadens adoraveris me.*

XII. Dominus autem longanimis non in praesenti interficit eum, qui per ignorantiam et audaciam talia dicit, sed mansuete respondet dicens: *Vade satanas.* 2. Non dixit: *Revertere post me;* non enim est reversurus aliquando; sed *vade,* inquit, *satanas* in ea, quae tibi elegisti; vade, in quibus provocatus es a tua malitia. Ego autem cognosco, qui sum et a quo sum missus, et scio, quem debeo adorare. *Dominum* enim, inquit, *Deum tuum adorabis, et ipsi soli servies.* 3. Scio enim et novi unum solum, cui non denego servire, a quo tu apostata factus es. Non sum antitheus, hoc est contrarius Deo, sed confiteor

v, ἠρέσθης c — ὕπ. ὀπίσω μου] Matth. 16, 23. Similiter iam Origenes in Matth. tom. XII c. 22 (ed. De la Rue III, 540) dixit: πρὸς μὲν τὸν Πέτρον εἶπεν· ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, πρὸς δὲ τὸν διάβολον . . . ὕπαγε σατανᾶ, χωρὶς τῆς ὀπίσω μου προσθήκης. — κύριον κτλ.] Matth. 4, 10.

3. 20 sq. οἶδα — μόνον om A | 22. καὶ

* * *

2. 1. *malignissimus: malignus* o | *malitia:* praem *tua* v | 2. *terram* f o

3. 5. *sancto sp.* c. f o: *sp. s.* p v | 7. *protoplastum* f, *photoplastos* o | 7 sq. *eos Dei* f | 8. *advertisti* p | 9. *parric.* c. f o p: *fratric.* v | 10. *cadens* c. p: add *in terram* f o v

XII, 1. 14. *non* c. v: praem *qui* f o p | 14 sq. *interficit* c. f o: *interfecit* p v | 16. *respondit* p v | *vade* c. f o: add *retro* v, *retro me* p

2. 17. *reversursus*: a. *est* o, p. *aliquando* v | 19. *cognosco* c. f p: *scio* o v | 19 sq. *missus sum* v | 20. *enim* om p | 21. *tuum Deum* o | *ipsi: illi* o Vulgata

3. 23. *sum* c. p: praem *enim* f o v | *hoc: id* v | *confiteor* c. f o v: *contrarius* p | 2. *atque: ac* p |

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

κυνεῖν ἐκείνῳ, ὃν ἐπίσταμαι τὸν τῆς ἐμῆς γεννήσεως αἴτιον καὶ κύριον καὶ ὑποστάσεως φύλακα· *ἐγὼ γὰρ ζῶ διὰ τὸν πατέρα.*

XIII. Ταῦτα, ἀδελφοί, ἀπὸ διαθέσεως τῆς πρὸς ὑμᾶς ἠναγκάσθην ἐπιστεῖλαι εἰς δόξαν θεοῦ παραινῶν, οὐχ ὤν τι, ἀλλ' ὡς ἀδελφός. Ὑποτάσσεσθε τῷ ἐπισκόπῳ, τοῖς πρεσβυτέροις, τοῖς διακόνοις· ἀγαπᾶτε ἀλλήλους ἐν κυρίῳ ὡς θεοῦ ἀγάλματα. 2. Ὁρᾶτε οἱ ἄνδρες, ὡς ἴδια μέλη τὰς γαμετὰς στέργετε· αἱ γυναῖκες, ὡς ἓν οὖσαι τῇ συναφείᾳ, στέργετε τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας. Εἴ τις ἁγνεύει ἢ ἐγκρατεύεται, μὴ ἐπαιρέσθω, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθόν. 3. Τὰς ἑορτὰς μὴ ἀτιμάζετε· τὴν τεσσαρακοστὴν μὴ ἐξουθενεῖτε (μίμησιν γὰρ περιέχει τῆς τοῦ κυρίου πολιτείας) καὶ τὴν τοῦ πάθους ἑβδομάδα μὴ παροράτε· τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύετε, πένησιν ἐπιχορηγοῦντες τὴν περισσείαν. Εἴ τις κυριακὴν ἢ σάββατον νηστεύει πλὴν ἑνὸς σαββάτου, οὗτος χριστοκτόνος ἐστίν.

οὐ — ὃν c. L A: om G | 1 sq. *καὶ κύριον — διὰ* c. L A: om G — *ὑπεροχήν*] Christus patrem superiorem sese esse confitetur idque, ut ex sequentibus patet, quia ab eo g e n i t u s est, non autem, ut nonnulli putaverunt, quia ipse inferioris naturae sit. Eiusdem naturae sive substantiae filium esse ac patrem, auctor 2, 4 et 5, 2 satis clare enuntiavit. Similiter patres saeculi IV dixerunt, praesertim Athan. C. Arian. orat. I c. 58. Greg. Naz. Orat. 30 c. 7 (Patr. gr. t. 36 p. 112). Greg. Nyss. Adv. Arium et Sab. c. 11 (Patr. gr. t. 45 p. 1296). Basil. M. De spir. sancto c. 6 n. 14. Hilar. De trinit. IX c. 54—56. Omnes agnoscunt, patrem maiorem esse filio, quippe cuius principium sit. Sin auctor Arianus fuisset, certe ad stabiliendam patris supereminentiam alias rationes attulisset. Cf. *Theol. Quartalschr.* 1880 p. 362 sqq. — *ὑποστάσεως*] Recte Zahn vocabulum *perseverantiae* (L) ita interpretatus est. Cf. Magn. 8, 2. — *ἐγὼ κτλ.*] Ioann. 6, 57.

XIII, 1. *οὐχ ὤν τι κτλ.*] Cf. Tars. 9, 2.

2. 8. *τῇ συναφείᾳ* c. c m A: *τῆς συναφείας* v | 9. *ἀπολέσει* v — *ὁρᾶτε κτλ.*] Cf. Eph. 5, 25. 28. Const. ap. VI c. 29, 1. 2. — *εἴ τις ἁγνεύει κτλ.*] Cf. Ign. Polyc. 5, 2. I Clem. 38, 2.

3. 11. *καὶ* c. L coll A, qui quidem neque hanc vocem neque alteram expressit, eo ipso autem illi patrocinatur: *μετὰ* G | 12. *νηστεύετε* c. L A: *νηστεύοντες* G cod. Parisinus 2423 a Cot. inspectus | 13. *ἐπιχορηγοῦντες* c. G L: -*εῖτε* A cod Par | 14. *σαββάτου* c. c m: *μόνου* v, add *τοῦ πάσχα* L edd pler, totum colon om A — *τ. ἑορτὰς κτλ.*] Pseudoignatius exscripsit Constit. apost. V c. 13: *τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν φυλάσσετε· ... μεθ' ἣν ὑμῖν φυλακτέα ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς, μνήμην περιέχουσα τῆς τοῦ κυρίου πολιτείας τε καὶ νομοθεσίας· ἐπιτελείσθω δὲ ἡ νηστεία αὕτη πρὸ τῆς νηστείας τοῦ πάσχα ... μεθ' ἃς ἀπονηστεύσαντες* (i. e. post dies quadragesimae) *ἄρξασθε τῆς ἁγίας τοῦ πάσχα ἑβδομάδος νηστεύσαντες*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

eminentiam; et non recuso adorare eum, quem novi nativitatis meae auctorem et Dominum atque perseverantiae custodem; *ego* enim *vivo propter patrem.*

XIII. Haec autem, fratres, per dispositionem Dei coactus sum mittere ad vos, monens vos ad gloriam Dei, non quasi extraneus, sed sicut frater. Subiecti estote episcopo et presbyteris et diaconis. Diligite invicem in Domino sicut Dei simulacra. 2. Videte ergo viri, diligite uxores vestras sicut propria membra; mulieres vero, sicut unitatis tactu viros vestros amate. Qui castus est vel continens, non extollatur, ne perdat mercedem suam. 3. Dies festos nolite dehonorare; quadragesimam vero nolite pro nihilo habere (imitationem enim continet Domini conversationis), hebdomadam etiam passionis nolite despicere; quarta feria et sexta ieiunate, pauperibus reliquias porrigentes. Quicunque dominicam aut sabbatum ieiunaverit praeter unum sabbatum paschae, ipse est Christi interfector.

αὐτὴν πάντες κτλ. et c. 20 fin.: *μετὰ δὲ τὴν ἑβδομάδα τῆς νηστείας πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευὴν προστάσσομεν ὑμῖν νηστεύειν καὶ τὴν περισσείαν ὑμῶν τῆς νηστείας πένησιν ἐπιχορηγεῖν· πᾶν μέντοι σάββατον ἄνευ τοῦ ἑνὸς καὶ πᾶσαν κυριακὴν ἐπιτελοῦντες συνόδους εὐφραίνεσθε· ἔνοχος γὰρ ἁμαρτίας ἔσται ὁ τὴν κυριακὴν νηστεύων .. ἢ τὴν πεντηκοστὴν κτλ.* Cf. etiam V c. 15 et VII c. 23. Auctor Constitutionum apost. igitur tria ieiunandi tempora distinguit: 1) quadragesimam, 2) hebdomadem paschalem, 3) quartam quamque sextamque feriam praeter illa tempora diesque quinquaginta pentecostes. De hoc tempore cf. etiam Epiph. H. 75 c. 6. Eadem tria tempora Pseudoignatium discernere haud te fugiat, neque opponas, eum cum auctore Constitutionum apost. fortasse *μετά*, non *καὶ τ. τ. π. ἑβδομάδα* scripsisse; etiamsi enim ita res se habeat, inter quadragesimam et hebdomadem sanctam quomodocunque eum distinxisse negari nequit. Ceteroquin textus vix dubius est. Lectio *καὶ* nobis non solum testes, sed etiam contextum respicientibus alteri praeferenda est, cum aeque a veri similitudine abhorreat, Pseudoignatium scripsisse *παρορᾶτε νηστεύοντες,* ac verisimile sit, librarium quemdam rei ignarum textui manus intulisse. Ignorabat enim plures ecclesias, teste Sozomeno H. E. VII c. 19 Constantinopolitanam

* * *

3. *enim:* add *inquit* p

XIII, 2. 9. *viros vestros* c. f o v: *vestr. viros* p

3. 11. *nolite:* add *quasi* p | 13. *ebdomadam* p, *ebtom.* f | *etiam: enim* p | 14. *quarta* — *porrigentes* om p | *feria* c. cod. Magdalenense: *vero* f o v | *sexta:* add *feria* v | 15. *ieiunare* o | 16. *paschae: pasce* p v | *Chr. est* o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

XIV. Αἱ προσευχαὶ ὑμῶν ἐκταθείησαν εἰς τὴν Ἀντιοχείας ἐκκλησίαν, ὅθεν καὶ δέσμιος ἀπάγομαι εἰς Ῥώμην. Ἀσπάζομαι τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Πολύκαρπον, ἀσπάζομαι τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Βιτάλιον καὶ τὸ ἱερὸν πρεσβυτέριον καὶ τοὺς συνδούλους μου τοὺς διακόνους· ὧν ἐγὼ ἀντίψυχον γενοίμην. 2. Ἔτι συντάσσομαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ἐν κυρίῳ· εἴ τις μετὰ Ἰυδαίων ἐπιτελεῖ τὸ πάσχα ἢ τὰ σύμβολα τῆς ἑορτῆς αὐτῶν δέχεται, κοινωνός ἐστι τῶν ἀποκτεινάντων τὸν κύριον καὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ.

XV. Ἀσπάζονται ὑμᾶς Φίλων καὶ Ἀγαθόπους οἱ διάκονοι. Ἀσπάζομαι τὸ σύστημα τῶν παρθένων, τὸ τάγμα τῶν χηρῶν· ὧν καὶ ὀναίμην. Ἀσπάζομαι τὸν λαὸν κυρίου ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου. 2. Ἀπέστειλα ὑμῖν ταῦτά μου τὰ γράμματα διὰ Εὐφανίου τοῦ ἀναγνώστου, ἀνδρὸς θεοτιμήτου καὶ πιστοτάτου, συντυχὼν περὶ Ῥήγιον, ἀναγομένου ἐν πλοίῳ. *Μέμνησθέ μου τῶν δεσμῶν*, ἵνα τελειωθῶ ἐν Χριστῷ. 3. Ἔρρωσθε σαρκί, ψυχῇ, πνεύματι, τέλεια φρονοῦντες, ἀποστρεφόμενοι *τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνομίας* καὶ *τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας* φθορεῖς, ἐνδυναμούμενοι ἐν τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

et cunctas in circuitu usque ad Phoenicen, inprimis igitur Asiae minoris et Syriae, septem hebdomadibus ante pascha ieiunasse (cf. Bas. M. Hom. in ebrios. c. 1) et teste Epiphanio Expos. fid. c. 21 inter ieiunium quadragesimae et ieiunium hebdomadis sanctae expressis verbis distinxisse. Quae cum ita sint, accuratius nobis colligere licet, ubi Pseudoignatius vixerit. Iam supra 8, 2 vidimus, eum non fuisse Aegyptium. Ex hoc loco elucet, eum neque Palaestinensem fuisse, sicut Zahn statuit. Palaestinenses enim non septem, sed sex tantum hebdomadibus ante pascha ieiunabant. Cf. Sozom. l. c. Cyrill. Procat. c. 4. Catech. XVIII c. 32. Euseb. De solemni pasch. c. 5 (Patr. gr. ed. Migne XXIV, 700). Cum autem tecum reputaveris, eum a partibus Apollinaristarum stetisse, vix mihi repugnes dicenti, eum in Syria, Apollinaristarum patria, vixisse.

XIV, 1. 4. *Βητάλιον* v, *Bitum* A — *αἱ προσευχαὶ* — *Ῥώμην*] Auctor imitatur Ign. Eph. 21, 2 et Smyrn. 11, 1.

2. 5. *ἔτι συντ.: ὅτι ὑποτάσσονται* A — *μετὰ Ἰουδαίων κτλ.*] Cf. Const. ap. V c. 17, 1: *μηκέτι δὲ παρατηρούμενοι μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν· οὐδεμία γὰρ κοινωνία ἡμῖν νῦν πρὸς αὐτούς*. Eus. Vit. Const. III c. 18, 2.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

XIV. Orationes vestrae protendantur ad ecclesiam Antiochiae, unde et vinctus ducor ad Romam. Saluto sanctum episcopum Polycarpum. Saluto sanctum episcopum Vitalem et sacrosanctum presbyterium et conservos meos diaconos: pro quorum animabus ego efficiar. 2. Adhuc dico episcopo et presbyteris in Domino: quicunque cum Iudaeis pascha egerit aut sollemnia dierum festorum eorum susceperit, communis est eis, qui Dominum et apostolos eius occiderunt.

XV. Salutant vos Philon et Agathopus diaconi. Saluto congregationem virginum, legionem viduarum, a quibus et adiutus sum. Saluto populum Domini a minimo usque ad maximum. 2. Transmisi vobis haec mea scripta per Euphanium lectorem, virum Deo honorabilem et fidelissimum, qui mihi occurrit in regionem iam navem ascensuro. *Mementote vinculorum meorum*, ut consummer in Christo. 3. Incolumes estote carne et anima et spiritu, perfecta sentientes, devitantes *operarios iniquitatis* et corruptores *verbi veritatis*, confortati in gratia Domini nostri Iesu Christi.

Notandum est vero, illum Constit. apost. locum tempore seriore mutatum fuisse. Teste enim Epiphanio H. 70 c. 10 apostoli praecepisse dicuntur, ut Christiani pascha una cum fratribus ex circumcisione celebrarent. — *τὰ σύμβολα κτλ.*] Cf. Can. Laod. 37. 38. Can. apost. 70 (al. 69).

XV, 1. Cf. Ant. 12, 2. 3. Ign. ad Smyrn. 13, 1.

2. 13. *διά: δι'* v | 14. *συντυχὼν περὶ* c. m v: *ἐντ. ἐν* c | 14 sq. *Ῥήγιον* con Halloix (Illustr. scr. eccl. or. I, 406): *Ῥηγίονα* v, *Ῥηγείονα* m, *Ῥηγίῳ* c, *regionem* L, *tempore* A | 15 sq. *τελειωθῇ* v — *ἀπέστειλα κτλ.*] Auctor imitari videtur Ign. Smyrn. 12, 1. Cf. Rom. 10, 1. Eph. 21, 1. — *μέμνησθε κτλ.*] Col. 4, 18.

3. 17. *τ. ἐργ. τ. ἀνομίας*] Luc. 13, 27. Cf. Matth. 7, 23. Propius ad verba Pseudoignatii accedit I Macc. 3, 6. — *τ. λόγου τ. ἀλ.*] II Cor. 6, 7. Eph. 1, 13. Col. 1, 5. II Tim. 2, 15. Iac. 1, 18.

* * *

XIV, 1. 2. *ad* c. p v: om f o | 4. *presbyterum* p | *diacones* o v

2. 5. *episcopo* c. f o p: *episcopis* v | 7. *solempnia* o | *eorum:* a. *dierum* o

XV, 1. 9. *et* c. p: om f o v

2. 12. *Eufanium* f o, *Eufranium* v | 14. *regione* f p | *navim* f o | 15. *Christo* c. p v: *Domino* f o

ΠΡΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Φιλαδελφίᾳ, ἐν *ἀγάπῃ* ἠλεημένῃ καὶ ἡδρασμένῃ ἐν ὁμονοίᾳ θεοῦ καὶ ἀγαλλομένῃ ἐν τῷ πάθει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἀδιακρίτως καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ πεπληροφορημένῃ ἐν παντὶ ἐλέει, ἣν ἀσπάζομαι ἐν αἵματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις ἐστὶν χαρὰ αἰώνιος καὶ παράνομος· 2. μάλιστα ἐὰν ἐν ἑνὶ ὦσιν σὺν τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἀποδεδειγμένοις ἐν θελήματι θεοῦ πατρὸς διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ τὸ ἴδιον βούλημα ἐστήριξεν αὐτοῦ βεβαίως *τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ τῇ πέτρᾳ*, οἰκοδομῇ πνευματικῇ, ἀχειροποιήτῳ, ᾗ συγκλύσαντες *οἱ ἄνεμοι καὶ οἱ ποταμοὶ* οὐκ ἴσχυσαν αὐτὴν ἀνατρέψαι, ἀλλὰ μηδὲ ἰσχύσειάν ποτε *τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας*, ἀλλ᾽ ἐξασθενήσειαν δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

I. Θεασάμενος ὑμῶν τὸν ἐπίσκοπον ἔγνων, ὅτι οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐδὲ δι᾽ ἀνθρώπων ἠξιώθη τὴν διακονίαν τὴν εἰς τὸ κοινὸν ἀνήκουσαν ἐγχειρισθῆναι οὐδὲ κατὰ κενοδοξίαν, ἀλλ᾽ ἐν ἀγάπῃ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρός, *τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν*· οὗ καταπέπληγμαι τὴν ἐπιείκειαν, ὃς σιγῶν πλέον δύναται τῶν πλέον λαλούντων. 2. Συνήρμοσται γὰρ *ταῖς ἐντολαῖς κυρίου καὶ τοῖς δικαιώμασιν*, ὡς χορδαὶ τῇ κιθάρᾳ, καὶ ἔστιν *ἄμεμπτος* οὐχ ἧττον *Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως*. Διὸ μακαρίζει μου ἡ ψυχὴ τὴν εἰς θεὸν αὐτοῦ γνώμην, ἐπιγνοὺς ἐνάρετον καὶ τελείαν οὖσαν, τὸ ἀκίνητον αὐτοῦ καὶ τὸ ἀόργητον ἐν πάσῃ ἐπιεικείᾳ θεοῦ ζῶντος.

II. *Ὡς τέκνα* οὖν *φωτὸς* ἀληθείας φεύγετε τὸν μερισμὸν τῆς ἑνότητος καὶ τὴν κακοδιδασκαλίαν τῶν αἱρεσιωτῶν, ἐξ ὧν *μολυσμὸς ἐξῆλθεν εἰς*

Inscr. 1. 3. *Φιλαδελφείᾳ* c | 4. *Ἰησοῦ* c. m: *Ἰ. Χριστοῦ* c v, om L
2. 7. *ἐὰν* c. G¹: om G² cf. L | *τοῖς* om c | 9. *ἐστήρισεν* v | 10. *οἰκοδὸ̈* v, in marg. *οἰκοδομη* | *πνευματικῇ* c. L²: *πνεύματι* G² — *τ. ἐκκλησίαν κτλ.*] Matth. 16, 18. — *οἱ ἄνεμοι κτλ.*] Matth. 7. 26. — *τ. πν. τ. πονηρίας*] Eph. 6, 12.
I, 1. 19. *πλέον* bis: *πλέω* c — *τ. ἐγ. αὐτ. ἐκ νεκρῶν*] Gal. 1, 1. I Petr, 1, 21. Cf. Act. 3, 15; 4, 10; 13, 30; 17, 31. Rom. 4, 24. I Thess. 1, 10.
2. 21. *εἰς: πρὸς* c — *τ. ἐντολαῖς κυρίου κτλ.*] Luc. 1, 6. 5.
II, 1. 24. *ἑνότητος: νεότητος* c | 25. *τὴν κακοδ.* em: *τῆς κακοδιδασκαλίας* G² L — *ὡς τ. φωτός*] Eph. 5, 9. — *μολυσμὸς κτλ.*] Ier. 23, 15. Auctor autem non ex S. Scriptura ipsa hausit, sed e Const. ap. VI c. 5, 5, ubi legimus: *ἐκ γὰρ τῆς κακίας τῶν αἱρεσιωτῶν ἐξῆλθε μόλυσμα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.*

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

AD PHILADELPHIENSES.

Ignatius, qui et Theophorus, ecclesiae Dei patris et Domini nostri Iesu Christi, quae est in Philadelphia, misericordiam consecutae in dilectione et confirmatae in concordia et exsultatione Dei, in passione Domini nostri indiscrete, et in resurrectione eius repletae in omni misericordia; quam et saluto in sanguine Iesu Christi, quod est gaudium sempiternum et singulare; 2. maxime qui sunt in unum cum episcopo et cum presbyteris et cum diaconis, probatis in voluntate Dei patris per Dominum Iesum Christum, qui secundum suam voluntatem solidavit firmiter *ecclesiam eius super petram* aedificio spirituali non manu facto, quam *flumina* inundantia *et* flantes *venti* non valuerunt subvertere; nec valeant aliquando *spiritus nequitiae*, sed debilitentur virtute Iesu Christi Domini nostri.

I. Videns autem episcopum vestrum cognovi, quia non a semet ipso neque ab hominibus promotus est in ministerium ad communionem pertinens, neque per inanem gloriam, sed in dilectione Iesu Christi et Dei patris, *qui resuscitavit eum a mortuis;* cuius expavesco mansuetudinem, quomodo tacens amplius potest a loquente. 2. Aptus est enim *mandatis Domini et iustitiae* eius, sicut chordae citharae, et est *irreprehensibilis* non minus *a Zacharia sacerdote.* Propter quod beatificat anima mea illius secundum Deum dispositionem, cognoscens innocentem et perfectam et immobilem et sine ira circa omnes eius mansuetudinem tanquam Dei vivi.

II. *Sicut* ergo *filii lucis* verae fugite divisionem unitatis et malae doctrinae haereticorum, ex quibus *exivit coinquinatio*

* * *

Tit. *Philad.:* add *scripta de Troia* f cf. 11, 2, *VI* o p

Inscr. 1. 5. *nostri* c. p v: om f o

2. 15. *Iesu Chr.* h. l. c. f: p. *nostri* o p v

I, 1. 16. *quia* om o | 17. *in* om p | 18. *communionem: communitionem* v | *pertinentem* p v | 21. *a loqu. potest* p

2. 22. *iustitia* f o p | *cordae* f, *corde* o p v | 23. *sacerdote:* praem *propheta* p | 24. *Deum: Domini* v | 25. *et* a. *perfectam* om p

II, 1. 27. *sicut: sic* v | *vere* o p, sed ille semper, hic saepe *e* pro *ae* ponit | 28. *m. doctrinae* c. codd: *malam doctrinam* edd pr | *ex: de* v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

πᾶσαν τὴν γῆν. 2. Ὅπου δὲ ὁ ποιμήν ἐστιν, ἐκεῖ ὡς πρόβατα ἀκολουθεῖτε· πολλοὶ γὰρ λύκοι κωδίοις ἠμφιεσμένοι ἡδονῇ κακῇ αἰχμαλωτίζουσιν τοὺς θεοδρόμους· ἀλλ' ἐν τῇ ἑνότητι ὑμῶν οὐχ ἕξουσιν τόπον.

III. Ἀπέχεσθε οὖν τῶν κακῶν βοτανῶν, ἅστινας Ἰησοῦς Χριστὸς οὐ γεωργεῖ, ἀλλ' ὁ ἀνθρωποκτόνος θήρ, διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτοὺς φυτείαν πατρός, ἀλλὰ σπέρμα τοῦ πονηροῦ. Οὐχ ὅτι παρ' ὑμῖν μερισμὸν εὑρών, ταῦτα γράφω, ἀλλὰ προασφαλίζομαι ὑμᾶς ὡς τέκνα θεοῦ. 2. Ὅσοι γὰρ Χριστοῦ εἰσίν, οὗτοι μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσίν· ὅσοι δ' ἂν ἐκκλίνωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν ἀσπάσωνται μετὰ τῶν κατηραμένων, οὗτοι σὺν αὐτοῖς ἐκκοπήσονται· οὐ γάρ εἰσιν γεώργιον Χριστοῦ, ἀλλ' ἐχθροῦ σπορά· οὗ ῥυσθείητε πάντοτε εὐχαῖς τοῦ προκαθεζομένου ὑμῶν ποιμένος, τοῦ πιστοτάτου καὶ πρᾳοτάτου. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐν κυρίῳ· ὅσοι ἂν μετανοήσαντες ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἑνότητα τῆς ἐκκλησίας, προσδέχεσθε αὐτοὺς μετὰ πάσης πρᾳότητος, ἵνα διὰ τῆς χρηστότητος καὶ τῆς ἀνεξικακίας *ἀνανήψαντες ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος,* ἄξιοι Ἰησοῦ Χριστοῦ γενόμενοι, σωτηρίας αἰωνίου τύχωσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ. 3. Ἀδελφοί, *μὴ πλανᾶσθε·* εἴ τις σχίζοντι ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀκολουθεῖ, *βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσει·* καὶ εἴ τις οὐκ ἀφίσταται τοῦ ψευδολόγου κήρυκος, εἰς γέενναν κατακριθήσεται· οὔτε γὰρ εὐσεβῶν ἀφίστασθαι χρή, οὔτε δὲ δυσσεβέσιν συγκεῖσθαι δεῖ. 4. Εἴ τις ἐν ἀλλοτρίᾳ γνώμῃ περιπατεῖ, οὗτος οὐκ ἔστιν Χριστοῦ οὔτε τοῦ πάθους αὐτοῦ κοινωνός· ἀλλ' ἔστιν ἀλώπηξ, φθορεὺς ἀμπελῶνος Χριστοῦ· τῷ τοιούτῳ μὴ συναναμίγνυσθε, ἵνα μὴ συναπόλησθε αὐτῷ, κἂν πατὴρ ᾖ κἂν υἱὸς κἂν ἀδελφὸς κἂν οἰκεῖος. *Οὐ φείσεται γάρ σου,* φησίν, *ὁ ὀφθαλμὸς ἐπ' αὐτῷ.* 5. *Τοὺς μισοῦντας* οὖν *τὸν θεὸν μισεῖν* χρὴ καὶ ὑμᾶς *καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ ἐκτήκεσθαι·* οὐ μὴν καὶ τύπτειν αὐτοὺς ἢ διώκειν, *καθὼς*

2. 1. *πρόβατον* v | 3. *οὐκ ἕξουσι* v — Cf. Matth. 7, 14.

III, 1. 6. *εὑρών: εὗρον* G[1] — *ἀλλὰ προασφ. κτλ.*] Cf. Ign. Eph. 8, 1.

2. 14. *προσδέχεσθαι* v | 17. *τοῦ: Ἰησοῦ* c — Cf. Const. ap. VI c. 18, 1. — *ἀνανήψαντες κτλ.*] II Tim. 2, 26.

3. 20. *δὲ* om c — *μὴ πλανᾶσθε κτλ.*] I Cor. 6, 9. 10.

4. 23. *συναναμίγνυσθε* m | *ἐπ': ἐν* c — *ἀλώπηξ κτλ.*] Cf. Cant. 2, 15. Const. ap. VI c. 13; c. 18, 2. 3. — *οὐ φείσ. κτλ.*] Deut. 13, 8.

5. Theod. Stud. Ep. II 155 ad Theoph., Migne, Patr. gr. t. 99 p. 1485 (— *μὴ εἰδότα θεόν*). — 27. *ἐκτήκεσθαι* c. c: *ἐκτετήκεσθαι* m, *ἐκτετι-*

* * *

2. 1. *ergo: et* p | *est pastor* o | 2. *voluptate* em coll G: *voluntate* codd

III, 1. 5. *ab herbis* em coll G: *a verbis* codd | *quas:* quae codd | 7.

in omnem terram. 2. Ubi ergo pastor est, illuc sicut oves congregamini. Multi enim lupi pellibus ovium induti voluptate mala captivant decurrentes ad Deum, sed in unitate vestra non inveniunt locum.

III. Abstinete itaque vos ab herbis malis, quas Iesus Christus non seminavit, sed hominum interfectrix bestia, propter quod non sunt plantatio patris, sed seminarium nequissimi. Non igitur separationem inveniens apud vos haec scribo, sed muniens vos ut filios Dei. 2. Quotquot enim sunt Christi, ipsi sunt cum episcopo. Qui autem declinant eum vel communionem eius et sociant se cum maledicis, ipsi cum illis simul abscinduntur; non enim sunt agricolae Christi, sed inimici seminarium, a quibus eruamini semper precibus assidentis pastoris vestri fidelissimi et mitissimi. Rogo itaque vos in Domino: quicunque paenitentes venerint ad unitatem ecclesiae, suscipite eos cum omni mansuetudine, ut per utilitatem et bonam demonstrationem de luto et muscipula diaboli eruti et digni Iesu Christo effecti sempiternam salutem percipiant in regno Christi. 3. *Nolite* ergo *errare,* fratres. Qui enim separatum a veritate secutus fuerit, *regnum Dei non hereditabit;* et qui non discesserit a falsiloquo praedicatore, in gehennam damnabitur. Unde nec a iustis discedere neque iniustis appropinquare oportet. 4. Quicunque enim in aliena sententia ambulaverit, ipse non est Christi nec passionis eius particeps, sed est fraudator et corruptor vineae Christi. Tali ne commisceamini, ne simul cum eo pereatis, nec si pater sit vel filius aut frater aut domesticus. *Non enim,* inquit, *parcat oculus tuus super eum.* 5. *Qui* ergo *odio habent Deum,* oportet etiam *vos eos odire et super inimicos eius tabescere.* Non quidem nos persequi eos aut percu-

plantationes p | 8. *igitur* c. codd: *ergo* edd pr | *scribo:* add *vobis* v | *muniens* c. codd (*inveniens* p): praem *ut* Z

2. 9 sq. *cum ep.: episcopi* f o | 11. *maledicis* c. codd: *maledictis* con Cot Z | *simul* om p | 17. *et muscipula: amusc.* p

3. 19. *qui* c. f p v: *quicunque* o edd pr | *separatus* p | 20. *fuerit* h. l. c. f v: a. *secutus* o edd pr, om p | 21. *falsiloquio* o | *gehenna* v | *unde:* add *itaque* v | *nec a: neque ab* p

4. 26. *vel: aut* o | 27. *inquit*: p. *parcat* v

5. 29. *nos*: p. *eos* o | 2. *si* c. f o:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν κύριον καὶ *θεόν*, *ἀλλ'* ἐχθροὺς μὲν ἡγεῖσθαι καὶ χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτῶν, νουθετεῖν δὲ αὐτοὺς καὶ ἐπὶ μετάνοιαν παρακαλεῖν, ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν, ἐὰν ἄρα ἐνδῶσιν. 6. Φιλάνθρωπος γάρ ἐστιν ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ *πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν*· διὸ *τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει τὸν ὑετὸν ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους*· οὗ τῆς χρηστότητος θέλων καὶ ἡμᾶς εἶναι μιμητὰς ὁ κύριος λέγει· *Γίνεσθε τέλειοι, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.*

IV. Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· διὸ καὶ θαρρῶν γράφω τῇ ἀξιοθέῳ ἀγάπῃ ὑμῶν, παρακαλῶν ὑμᾶς μιᾷ πίστει καὶ ἑνὶ κηρύγματι καὶ μιᾷ εὐχαριστίᾳ χρῆσθαι· μία γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἓν αὐτοῦ τὸ αἷμα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθέν· εἷς γὰρ ἄρτος τοῖς πᾶσιν ἐθρύφθη καὶ ἓν ποτήριον τοῖς ὅλοις διενεμήθη· ἓν θυσιαστήριον πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ εἷς ἐπίσκοπος ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς διακόνοις, τοῖς συνδούλοις μου· 2. ἐπείπερ καὶ εἷς ἀγέννητος, ὁ θεὸς καὶ πατήρ, καὶ εἷς *μονογενὴς υἱός, θεὸς λόγος* καὶ ἄνθρωπος, καὶ εἷς ὁ παράκλητος, *τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας*, ἓν δὲ καὶ τὸ κήρυγμα καὶ ἡ *πίστις μία* καὶ τὸ *βάπτισμα ἓν* καὶ μία ἡ ἐκκλησία, ἣν ἱδρύσαντο οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἀπὸ περάτων ἕως περάτων ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ οἰκείοις ἱδρῶσι καὶ πόνοις. 3. Καὶ ὑμᾶς οὖν χρὴ ὡς *λαὸν περιούσιον καὶ ἔθνος ἅγιον* ἐν ὁμονοίᾳ πάντα ἐν Χριστῷ ἐπιτελεῖν. *Αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν ὑποτάγητε* ἐν φόβῳ θεοῦ· αἱ παρθένοι τῷ Χριστῷ ἐν ἀφθαρσίᾳ, οὐ βδελυσσόμεναι γάμον, ἀλλὰ τοῦ κρείσσονος ἐφιέμεναι, οὐκ ἐπὶ διαβολῇ συναφείας, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τῶν νόμων μελέτης· *τὰ τέκνα πειθαρχεῖτε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν* καὶ στέργετε αὐτοὺς ὡς συνεργοὺς θεοῦ εἰς τὴν ὑμετέραν γέννησιν· *οἱ δοῦλοι ὑποτάγητε τοῖς κυρίοις* ἐν θεῷ, ἵνα Χριστοῦ ἀπελεύθεροι γένησθε·

κέσθαι v | 1. *τὸν κύριον καὶ* c. m v: *κύριον τὸν* c | 2. *δὲ* c. m v: *τε* c cf. L — *τοὺς μισοῦντας κτλ.*] Ps. 138, 21. Cf. Ps. 118, 158. — *καθὼς κτλ.*] I Thess. 4, 5.

6. 6. *τὸν ὑετὸν* om v — *πάντας κτλ.*] I Tim. 2, 4. — *τὸν ἥλιον κτλ.*] Matth. 5, 45. Cf. Const. ap. I c. 2, 2; II c. 14, 4; VII c. 2, 2. — *γίνεσθε κτλ.*] Matth. 5, 48.

IV, 1. 16. *ἅμα* c. m v G[1]: *σὺν* c 2. 19. *ἡ* c. m: om c v | 20. *ἅγιοι* om c | 21. *τοῦ* om c — Cf. Philipp. 2. 3. — *μονογενὴς κτλ.*] Ioann. 1, 18. 1. — *τ. πνεῦμα τ. ἀλ.*] Ioann. 14, 17; 15, 26; 16, 13. — *πίστις κτλ.*] Eph. 4, 5.

tere oportet *secundum gentes*, *quae non noverunt Deum*, sed inimicos arbitrari et separari ab eis et monere eos et ad paenitentiam provocare, si forte audiant et adquiescant. 6. Amator enim hominum est Deus noster, et *vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire.* Propter quod et *solem suum oriri facit super bonos et malos*, *et pluit super iustos et iniustos.* Cuius utilitatis etiam nos Dominus volens esse imitatores dicit: *Estote perfecti*, *sicut et pater vester caelestis perfectus est.*

IV. Ego confido in vobis in Domino, quia nihil aliud sapietis. Propterea fiducialiter scribo Deo dignae dilectioni vestrae, rogans vos, ut instetis uni fidei, uni praedicationi, una gratiarum actione utentes. Una est enim caro Domini Iesu et unus eius sanguis, qui pro nobis effusus est, unus etiam panis pro omnibus confractus et unus calix totius ecclesiae et unus episcopus simul cum omni presbyterio et diaconis conservis meis, 2. quia et unus est ingenitus Deus pater et unus *unigenitus filius*, *Deus verbum* et homo, et unus paraclitus, *spiritus veritatis*; una etiam praedicatio et *fides una* et *unum baptisma* et una ecclesia, quam fundaverunt sancti apostoli a finibus usque ad fines in sanguine Christi propriis sudoribus et laboribus. 3. Et vos ergo oportet sicut *populum sacerdotalem et gentem sanctam* in concordiam omnes in Christo consummari. *Mulieres* vero *viris vestris subditae estote* in timore Dei; virgines Christo in incorruptione, non exsecrantes nuptias, sed meliora diligentes, non in criminatione contagii, sed propter legis meditationem. *Filii subditi estote parentibus vestris* et diligite eos tanquam cooperarios Dei ad vestram generationem. *Servi subditi estote dominis vestris* in Deo, ut Christi liberti

3. 26. διαβολῆς v | 28. θεοῦ om c |
* * *
ne p v
6. 5. *venire: provenire* p
IV, 1. 10. *in* pr c. f p: *de* o v | 11. *sapietis* c. p: *sapitis* f o v | *dilectionis* p | 13. *actiones* p | *enim: est* p | 16. *conservis:* praem *et* o

2. 17. *quia et: et quia* p | 18. *spiritus* om v
3. 25. *incorruptione* c. f o p: *incorrupte* p*, *corruptione* v | 26. *contagii:* p ad oram, in textu *coniugii* | 27. *filii: filioli* v | 28. *cooperarios* c. f o: *cop.* v, *oper.* p | *generationem: procreationem* p | 4. *a: ab* v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν ὡς ὁμοδούλους θεῷ, ὡς οἰκεῖον σῶμα, ὡς κοινωνοὺς βίου καὶ συνεργοὺς τεκνογονίας· *αἱ παρθένοι* μόνον τὸν Χριστὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχετε καὶ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐν ταῖς ψυχαῖς φωτιζόμεναι ὑπὸ τοῦ πνεύματος. 4. Ὀναίμην ὑμῶν τῆς ἁγιωσύνης ὡς Ἠλία, ὡς Ἰησοῦ τοῦ Ναυή, ὡς Μελχισεδέκ, ὡς Ἐλισσαίου, ὡς Ἱερεμίου, ὡς τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὡς τοῦ ἠγαπημένου μαθητοῦ, ὡς Τιμοθέου, ὡς Τίτου, ὡς Εὐοδίου, ὡς Κλήμεντος, τῶν ἐν ἁγνείᾳ ἐξελθόντων τὸν βίον. 5. Οὐ ψέγων τοὺς λοιποὺς μακαρίους, ὅτι γάμοις προσωμίλησαν, τούτων ἐμνήσθην ἄρτι· εὔχομαι γὰρ ἄξιος θεοῦ εὑρεθεὶς πρὸς τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν εὑρεθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ ὡς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὡς Ἰωσὴφ καὶ Ἡσαΐου καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, ὡς Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων τῶν γάμοις προσομιλησάντων· ἀλλ' ὑπὸ προθυμίας τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα ἐπ' ἐννοίας αὐτὸς ἔσχον ἐκείνους. 6. Οἱ πατέρες *ἐκτρέφετε τοὺς ἑαυτῶν παῖδας ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου*, καὶ διδάσκετε αὐτοὺς τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τέχνας πρὸς τὸ μὴ ἀργίᾳ χαίρειν. *Καλῶς δέ*, φησίν, *ἐκτρέφει πατὴρ δίκαιος, ἐπὶ υἱῷ συνετῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία αὐτοῦ.* Οἱ κύριοι εὐμενῶς τοῖς οἰκέταις προσέχετε, ὡς ὁ ἅγιος Ἰὼβ ἐδίδαξεν· μία γὰρ φύσις καὶ ἓν τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος· *ἐν* γὰρ *Χριστῷ οὔτε δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος.* 7. Οἱ ἄρχοντες πειθαρχείτωσαν τῷ καίσαρι, οἱ στρατιῶται τοῖς ἄρχου-

4. *ψυχαῖς* c. L: *εὐχαῖς* G, add *ἁγιωσύνης* c — *λαὸν κτλ.*] Deut. 7, 6; 14, 2; 24, 18. 19. Cf. Tit. 2, 4. I Petr. 2, 9. — *αἱ γυναῖκες*] Eph. 5, 22. Col. 3, 18. Cf. Const. ap. I c. 8, 1; VI c. 29, 1. — *αἱ παρθένοι κτλ.*] Cf. Const. ap. IV c. 14, 2. — *τὰ τέκνα*] Eph. 6, 1. Col. 3, 20. — *οἱ δοῦλοι*] Eph. 6, 5. Col. 3, 22. — *Χρ. ἀπελεύθεροι*] Cf. I Cor. 7, 22. — *οἱ ἄνδρες*] Eph. 5, 25. Col. 3, 19. — *ὡς οἰκεῖον σ.* — *τεκνογονίας*] Cf. Const. ap. VI c. 20, 2.

4. 5. *ἁγιωσύνης: ἀγάπης* c | 7 sq. *Εὐωδίου* v — *Κλήμεντος*] Cf. Ep. ad Mar. 4, 1 not.

5. 9. *μακαρίους* c. m v: praem *τοὺς* c | *ὡμίλησαν* c | 12. *ὡς Ἰωσήφ:* praem *καὶ* c | 15. *αὐτὸς* em: *αὐτοὺς* codd — *Παύλου*] Amplectitur Ignatiaster opinionem Clementis Al. Strom. III c. 6, 53 p. 435 et aliorum quorundam ortam ex pravo intellectu Paulinorum textuum Philipp. 4, 3 et I Cor. 9, 5, quam refert etiam, nec refellit Eusebius H. E. III c. 30, ut modeste fit a Nicephoro II c. 44, quaeque per Origenem initio Explanationum in Ep. ad Rom. (ed. De la Rue IV, 461) simpliciter cum opposita sententia proponitur. Cotelier. — *ἀλλ'*] Haec particula respondet

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

efficiamini. *Viri diligite uxores vestras* sicut conservas in Deo ut proprium corpus, sicut socias vitae et cooperatrices ad filiorum procreationem. Virgines solum Christum prae oculis habete et eius patrem in animabus vestris illuminatae a spiritu sancto. 4. Memor sum sanctitatis vestrae sicut Heliae, sicut Iesu Nave, sicut Melchisedech, sicut Helisaei, sicut Hieremiae, sicut Iohannis Baptistae, sicut dilectissimi discipuli, sicut Timothei, sicut Titi, sicut Euodii, sicut Clementis vel eorum, qui in castitate de vita exierunt. 5. Non detraho autem ceteris beatis, qui nuptiis copulati fuerunt, quorum nunc memini. Opto enim Deo dignus ad vestigia eorum in regno ipsius inveniri, sicut Abraham et Isaac et Iacob, sicut Ioseph et Esaias et ceteri prophetae, sicut Petrus et Paulus et reliqui apostoli, qui nuptiis fuerunt sociati: qui non libidinis causa, sed posteritatis subrogandae gratia coniuges habuerunt. 6. Patres *nutrite filios vestros in eruditione et disciplina Domini* et docete eos sacras litteras et artes honestas, ut non otio gaudeant. *Bene enim,* inquit, *nutrit pater iustus; in filio autem sapiente laetabitur cor eius.* Domini benigne domesticos vestros intendite, sicut sanctus Iob docuit. Una enim est natura et unum genus hominum. *In Christo* autem *neque servus* est *neque liber.* 7. Principes subditi estote Caesari, milites principibus, diaconi presbyteris ut

vocabulo οὐ (ψέγων) in initio versus. Auctor iam exponit, quamobrem sanctorum mentionem fecerit, qui in castitate de vita exierunt, scilicet studio ac propensione animi ad rem. Moneo autem, locum teste versione vetere latina iam olim corruptum fuisse et editores fidem habentes et codici Nydprucciano, qui est nullus, et versioni latinae alios alia proposuisse. Zahn ex gr. legit (προσομιλησάντων)· οὐχ ὑπὸ προθυμίας δὲ τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐπ' ἐννοίας ἑαυτῶν τοῦ γένους ἔσχον γυναῖκας. Haud dubie lectio codicum voce αὐτούς mutata in αὐτός praeferenda est.

6. 17. ἀργείᾳ v — ἐκτρέφετε κτλ.] Eph. 6, 4. — τέχνας] Cf. Const. ap. II c. 61. 63; IV c. 2. — καλῶς κτλ.] Prov. 23, 24. — Ἰώβ] sc. 31, 13—15. — ἐν Χριστῷ κτλ.] Gal. 3, 28.

* * *

5. 9. *detraho* c. f o p: *traho* v | 12. *Esaias: Isaias* f, *Ys.* o | 13. *et Paulus* c. f v: om p, in o erasum et in marg. notatum: *de Paulo negat Hieronymus* | *apostoli:* in o erasum | 14. *posteritatis: potestatis* p, sed corr.

6. 19. *domesticos* c. codd: praem *in* edd pler | 20. *est* om o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

σιν· οἱ διάκονοι τοῖς πρεσβυτέροις ὡς ἱερεῦσιν, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ ὁ λοιπὸς κλῆρος ἅμα παντὶ τῷ λαῷ καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ καίσαρι τῷ ἐπισκόπῳ, ὁ ἐπίσκοπος τῷ Χριστῷ, ὡς ὁ Χριστὸς τῷ πατρί· καὶ οὕτως ἡ ἑνότης διὰ πάντων σώζεται. 8. Ἔστωσαν δὲ καὶ αἱ χῆραι μὴ ῥεμβοί, μὴ λίχνοι, μὴ περιτροχάδες, ἀλλ' ὡς Ἰουδὶθ ἡ σεμνοτάτη, ὡς ἡ Ἄννα ἡ σωφρονεστάτη. Ταῦτα οὐχ ὡς ἀπόστολος διατάσσομαι (*τίς γάρ εἰμι ἐγώ, ἢ τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου*, ἵνα ἰσότιμον ἑαυτὸν ἐκείνων εἴπω;), ἀλλ' ὡς συστρατιώτης ὑμῶν ὑποφωνητοῦ τάξιν ἐπέχων.

V. Ἀδελφοί μου, λίαν ἐκκέχυμαι ἀγαπῶν ὑμᾶς, καὶ ὑπεραγαλλόμενος ἀσφαλίζομαι ὑμᾶς· οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλὰ δι' ἐμοῦ ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἐν ᾧ δεδεμένος φοβοῦμαι μᾶλλον· ἔτι γάρ εἰμι ἀναπάρτιστος· ἀλλ' ἡ προσευχὴ ὑμῶν εἰς θεόν με ἀπαρτίσει, ἵνα ἐν ᾧ ἐκλήθην ἐπιτύχω, προσφυγὼν τῷ εὐαγγελίῳ ὡς σαρκὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὡς πρεσβυτερίῳ ἐκκλησίας. 2. Καὶ τοὺς προφήτας δὲ ἀγαπῶ ὡς Χριστὸν καταγγείλαντας, ὡς τοῦ αὐτοῦ πνεύματος μετασχόντας, οὗ καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ὡς γὰρ οἱ ψευδοπροφῆται καὶ οἱ ψευδαπόστολοι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἵλκυσαν πονηρὸν καὶ ἀπατηλὸν καὶ λαοπλάνον πνεῦμα, οὕτω καὶ οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ *ἅγιον πνεῦμα*, ἀγαθὸν καὶ *ἡγεμονικὸν* ἀληθές τε καὶ διδασκαλικὸν ἔλαβον παρὰ θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ *εὐθὲς πνεῦμα*. 3. Εἷς γὰρ ὁ θεὸς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης· *εἷς ὁ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων* εἷς τε δημιουργίαν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν καὶ πρόνοιαν πρόσφορον καὶ κατάλληλον· εἷς δὲ καὶ ὁ παράκλητος, ὁ ἐνεργήσας ἐν Μωσῇ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις. 4. Πάντες οὖν οἱ ἅγιοι ἐν Χριστῷ ἐσώθησαν, ἐλπίσαντες εἰς αὐτὸν καὶ αὐτὸν ἀναμείναντες, καὶ δι' αὐτοῦ σωτηρίας ἔτυχον, ὄντες ἀξιαγάπητοι

7. 1. *ὡς ἱερεῦσιν* c. L: *ἀρχιερεῦσιν* G[2]

8. 6. *μὴ* pr c. m v: *μηδὲ* c | 9. *ἑαυτόν: ἐμαυτὸν* c | 10. *ἐπέχων: ἔχων* c — Cf. Const. ap. III c. 6, 3. — *Ἰουδὶθ κτλ.*] Cf. Iudith 8, 4. 6. — *Ἄννα κτλ.*] Cf. Luc. 2, 36. 37. — *οὐχ ὡς ἀπόστολος*] Cf. Ign. Rom. 4, 3. Eph. 3, 1. Trall. 3, 3. — *τίς κτλ.*] II Reg. 7, 18. — *συστρατιώτης*] Cf. Philipp. 2, 25.

V, 1. 15. *πρεσβυτέρῳ* c

2. 21. *τε* om c | *ἔλαβον π. θεοῦ* c. m v cf. L: om c — *ἅγιον πν. κτλ.*] Ps. 50, 12. 13. 14.

3. 25. *Μωσεῖ* m — *εἷς ὁ μεσ.*] I Tim. 2, 5. — *ὁ ἐνεργήσας κτλ.*] Cf. Pseudoig. Philipp. 1, 3.

* * *

7. 3. *Cesar* p | *oboediant* om v | 4. *conservatur* c. v: *conservetur* p, *servatur* f o

sacerdotibus. Presbyteri vero et diaconi atque omnis clerus simul cum omni populo et militibus atque principibus, sed et Caesare, oboediant episcopo, episcopus vero Christo, sicut Christus patri; et ita unitas per omnia conservatur. 8. Sint autem viduae non vagae neque gulosae neque protervae, sed pudicae et sobriae, sicut Iudith et Anna. Haec autem non sicut apostolus praecipio (*quis* enim *sum ego, aut quae domus patris mei,* ut aequalem me illis dicam?), sed sicut commilito vester, oboedientiae ordinem continens.

V. Fratres mei, valde pronus sum ad dilectionem vestram, superexsultans de unanimitate vestra. Moneo enim vos, non ego, sed Dominus Iesus per me, in quo vinctus sum. Adhuc magis timeo, quia nondum perfectus sum; sed oratio vestra faciet me perfectum apud Deum, ut illum, in quo vocatus sum, merear adipisci, confugiens ad evangelium tanquam ad corpus Iesu Christi, et ad apostolos tanquam ad presbyterium ecclesiae. 2. Et prophetas quidem diligo ut Christum praenuntiantes, continentes eius spiritum, sicuti et apostoli. Sicuti enim pseudoprophetae et pseudoapostoli unum eundemque malignum et seductorem et populum errare facientem spiritum assumpserunt: sic iterum veri prophetae et veri apostoli unum eundemque *sanctum spiritum* et bonum, *principalem* et verum atque doctorem per Christum acceperunt *spiritum.* 3. Unus enim Deus veteris et novi testamenti, *unus et mediator Dei et hominum,* ad facturam intellegibilium et sensibilium et providentiam gerens omnium. Unus quoque et paraclitus, qui operabatur in Moyse et prophetis et apostolis. 4. Omnes enim sancti in Christo salvati sunt, in ipsum sperantes atque ipsum exspectantes; et per ipsum salutem adepti sunt, qui erant digni dilectione et

8. 4. *sint: sunt* p | 7. *quis: qui* p | 8. *sicut* om v
V, 1. 14. *illum* c. p v: *eum* f o | 15 sq. *tanquam — apostolos:* om p
2. 17 sq. *continens* p | 18. *sicuti* bis c. o p v: *sicut* f | 19. *unum: hamum* o | *eundem* p | 22. *sanctum spiritum* em coll G: *sanctum* f v, *spiritum* o p | *et* pr c. p v: om f o | *bonum: verum* v, sed suprascriptum est *bonum*
3. 24. *veteris: verus* o | 28. *ipsum* a. *expectantes* om v | 2. *communis* em: *communi* codd

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

καὶ ἀξιοθαύμαστοι ἅγιοι, ὑπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ μεμαρτυρημένοι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῆς κοινῆς ἐλπίδος.

VI. Ἐάν τις θεὸν νόμου καὶ προφητῶν κηρύττῃ ἕνα, Χριστὸν δὲ ἀρνῆται υἱὸν εἶναι θεοῦ, ψεύστης ἐστίν, ὡς καὶ *ὁ πατὴρ* αὐτοῦ *ὁ διάβολος*· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος τῆς κάτω περιτομῆς Ψευδοϊουδαῖος. 2. Ἐάν τις ὁμολογῇ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ἀρνῆται δὲ τὸν θεὸν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, οὐκ εἶναι λέγων τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν πατέρα τοῦ Χριστοῦ, ὁ τοιοῦτος *ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν*, ὡς καὶ *ὁ πατὴρ* αὐτοῦ *ὁ διάβολος*· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος Σίμωνος τοῦ μάγου, ἀλλ' οὐ τοῦ ἁγίου πνεύματος μαθητής. 3. Ἐάν τις λέγῃ μὲν ἕνα θεόν, ὁμολογῇ δὲ καὶ Χριστὸν Ἰησοῦν, ψιλὸν δὲ ἄνθρωπον εἶναι νομίζῃ τὸν κύριον, οὐχὶ θεὸν μονογενῆ καὶ σοφίαν καὶ λόγον θεοῦ, ἀλλ' ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος αὐτὸν εἶναι νομίζῃ, ὁ τοιοῦτος ὄφις ἐστίν, ἀπάτην καὶ πλάνην κηρύττων ἐπ' ἀπωλείᾳ ἀνθρώπων· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος πένης τὴν διάνοιαν ὡς ἐπίκλην Ἐβίων. 4. Ἐάν τις ταῦτα μὲν ὁμολογῇ, φθορὰν δὲ καὶ μολυσμὸν καλῇ τὴν νόμιμον μίξιν καὶ τὴν τῶν παίδων γένεσιν ἤ τινα τῶν βρωμάτων βδελυκτά, ὁ τοιοῦτος ἔνοικον ἔχει τὸν *δράκοντα τὸν ἀποστάτην*. 5. Ἐάν τις πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογῇ καὶ τὴν κτίσιν ἐπαινῇ, δόκησιν δὲ λέγῃ τὴν ἐνσωμάτωσιν καὶ τὸ πάθος ἐπαισχύνηται, ὁ τοιοῦτος ἤρνηται τὴν πίστιν οὐχ ἧττον τῶν χριστοφόνων Ἰουδαίων. 6. Ἐάν τις ταῦτα μὲν ὁμολογῇ, καὶ ὅτι θεὸς λόγος ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι κατῴκει, ὢν ἐν ἑαυτῷ ὁ λόγος, ὡς ψυχὴ ἐν

4. 1. *Ἰησοῦ* om c

VI. Cf. Const. ap. VI c. 10. 16. 26.

1. 3. *κηρύττῃ* c. c: *κηρύττει* v, *κηρύττειν* m | 4. *ἀρνῆται* c. c: *ἀρνεῖται* m v — *πατὴρ — διάβολος*] Ioann. 8, 44.

2. 6. *ἀρνεῖται* m v | 10. *ἁγίου πνεύματος* c. m v L: *Χριστοῦ* c — *ἐν τ. ἀλ. οὐχ ἕστηκεν*] Ioann. 8, 44.

3. 11. *λέγει* v | *ὁμολογεῖ* m v | 12 sq. *νομίζει* bis v | 15. *κηρύττει* c | 16. *ἐπίκλην Ἐβίων* em Morel: *ἐπὶ κλίνῃ βιῶν* G[2] — *θεὸν μονογενῆ*] Habes hanc vocem non solum saepe in Const. ap. (III c. 17; V c. 20, 5; VII c. 28, 3; c. 43, 1; VIII c. 7, 1; c. 35), sed etiam apud patres post synodum Nicaenam viventes. Cf. Greg. Nyss. Or. cat. magn. praef. Quod non s. tres dii, Migne, Patr. gr. t. 45 p. 129 sq. Vox igitur nequaquam Arianum indicat. — *ἐκ ψυχῆς κτλ.*] Cf. supra Philipp. 5, 1. — *πένης τ. δ.*] Orig. De princ. IV c. 22 (ed. De la Rue I, 183): *οἱ πτωχοὶ τῇ διανοίᾳ Ἐβιωναῖοι τῆς πτωχείας τῆς διανοίας ἐπώνυμοι*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

digni laude, sanctificati a Christo Iesu, testificantes in evangelio spei communis.

VI. Si quis Deum legis et prophetarum unum praedicaverit, Christum autem negaverit filium esse Dei, mendax est, quomodo et *pater* eius *diabolus;* et est huiusmodi inferioris circumcisionis Pseudoiudaeus. 2. Si autem quis confitetur Christum Iesum Dominum, negat autem Deum legis et prophetarum patrem esse Christi, hic *in veritate non stat,* quomodo nec *pater* eius *diabolus;* et est huiusmodi Simonis magi, et non sancti spiritus discipulus. 3. Si quis autem dicit unum Deum confiteturque et Christum Iesum, hominem vero purum putans Dominum et non Deum unigenitum et sapientiam et verbum Dei, sed ex anima et corpore eum esse existimans, huiusmodi serpens est seductor, errorem praedicans ad perditionem hominum; huiusmodi pauper est sensu, sicuti vocatur et adinventor ipsius erroris Hebion. 4. Si quis enim haec confitetur, corruptionem vero et coinquinationem vocat legitimam mixtionem et filiorum procreationem, aut aliquam escam exsecrabilem putat, huiusmodi cohabitatorem habet *draconem apostatam.* 5. Si quis enim patrem et filium et spiritum sanctum confitetur et creaturam laudat, simulationem vero dicit incarnationem et passionem erubescit confiteri, huiusmodi fidem abnegat nihilo minus quam interfectores Christi Iudaei. 6. Si quis autem haec confessus fuerit, et quia Deus verbum in humano corpore habitavit, sicut et anima in corpore, propter quod inhabitare dicimus

Propius Pseudoignatius ad Euseb. H. E. III c. 27, 6 (*τῆς τοιᾶσθε λελόγχασι προσηγορίας, τοῦ Ἐβιωναίων ὀνόματος, τὴν τῆς διανοίας πτωχείαν αὐτῶν ὑποφαίνοντος· ταύτῃ γὰρ ἐπίκλην ὁ πτωχὸς παρ' Ἑβραίοις ὀνομάζεται*) accedit et iure hunc locum ante oculos habuisse putatur.

4. 17. *ὁμολογεῖ* v | *καλεῖ* m | 18. *γέννησιν* c — Cf. Const. ap. VI c. 10, 2; c. 26, 2. — *δράκοντα*] Iob 26, 13.

5. 21. *λέγει* v | *ἐνσώματον* c | *ἐπαισχύνεται* m

* * *

VI, 1. 3. *unum:* add *non* p

2. 6 sq. *Iesum Chr.* v

3. 11. *confiteturque* c. f o: *confitetur namque* p v | *et* c. p v: om f o | 12. *Dominum: Deum* p | 16. *Hebion* c. codd cf. Trall. 11, 1: *Ebion* edd pr

4. 19. *habet cohabitatorem* o

5. 20. *patrem: Christum* p

6. 25 sq. *propter — corpore:* om p |

σώματι διὰ τὸ ἔνοικον εἶναι θεόν, ἀλλ' οὐχὶ ἀνθρωπείαν ψυχήν, λέγῃ δὲ τὰς παρανόμους μίξεις ἀγαθόν τι εἶναι καὶ τέλος εὐδαιμονίας ἡδονὴν τίθηται, οἷος ὁ ψευδώνυμος Νικολαΐτης, οὗτος οὔτε φιλόθεος οὔτε φιλόχριστος εἶναι δύναται, ἀλλὰ φθορεὺς τῆς οἰκείας σαρκὸς καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἁγίου πνεύματος κενὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλλότριος. 7. Οἱ τοιοῦτοι πάντες στῆλαί εἰσιν καὶ τάφοι νεκρῶν, ἐφ' οἷς γέγραπται μόνον ὀνόματα νεκρῶν ἀνθρώπων. 8. Φεύγετε οὖν τὰς κακοτεχνίας καὶ ἐνέδρας *τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς* τοῦ αἰῶνος τούτου, μήποτε οἱ θλιβέντες ἐξασθενήσετε ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλὰ πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθε ἐν ἀμερίστῳ καρδίᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ, *σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες*, πάντοτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν δοξάζοντες, ἔν τε ἀνέσει καὶ κυνδύνοις καὶ ἐν λύπαις καὶ ἐν χαρμοναῖς. 9. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι εὐσυνείδητός εἰμι ἐν ὑμῖν καὶ οὐκ ἔχει τις καυχήσασθαι οὔτε λάθρα οὔτε φανερῶς, ὅτι ἐβάρησά τινα ἢ ἐν μικρῷ ἢ ἐν μεγάλῳ. Καὶ πᾶσιν, ἐν οἷς ἐλάλησα, εὔχομαι, ἵνα μὴ εἰς μαρτυρίαν αὐτὸ κτήσωνται.

VII. Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα με ἠθέλησάν τινες πλανῆσαι, ἀλλὰ τὸ πνεῦμά μου οὐ πλανᾶται· παρὰ γὰρ θεοῦ αὐτὸ εἴληφα· οἶδεν γάρ, *πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει* καὶ τὰ κρυπτὰ ἐλέγχει. Ἐκραύγασα μεταξὺ ὢν ἐλάλουν, μεγάλῃ φωνῇ (οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ θεοῦ)· Τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς διακόνοις. 2. Εἰ δὲ ὑποπτεύετέ με ὡς προμαθόντα τὸν μερισμόν τινων λέγειν ταῦτα, μάρτυς μοι, δι' ὃν δέδεμαι, ὅτι ἀπὸ στόμα-

6. 1. *ἀνθρωπείαν* c. c: *ἀνθρωπίαν* m v | 2. *λέγει* v | 3. *τίθεται* v | 5. *διὰ τοῦτο* om c — *ἐν ἀνθρ. σώματι κατῴκει*] Supra (Philipp. 6, 2) Pseudoignatius doctrinam eorum reiecit, qui Deum verbum *in homine* (velut in templo) *habitasse* docuerunt. Hoc loco dicit, Deum verbum *in humano corpore habitasse*. Neque vero sibi ipse repugnat. Hic doctrinam Apollinaris Laodic. proclamat, illic doctrinam Theodori Mopsuest. oppugnavit. Cum enim ille *Deum verbum* in Christo locum animae humanae vel mentis obtinere putaret, dicere potuit, Deum verbum in humano corpore habitasse, sc. eo modo, quo anima in corpore habitat, ut Pseudoignatius distinctis verbis protinus enuntiat. Theodorus autem Deum verbum in homine habitasse docuit, ut Deum vere *carnem* vel *hominem factum esse* negaret. Cf. Philipp. 5, 1; 6, 2.

8. 9. *θλιβέντες*: *θλίβοντες* c | *ἐξασθενήσετε* c. m v: *-ήσητε* c | 12. *ἀνέσει* om v — *τ. πνεύματος κτλ.*] Eph. 2, 2. — *μήποτε*] Zahn ante hoc vocabulum ob articulum voci *θλιβέντες* praecedentem punctum posuit. Vix recte. — *σύμψυχοι κτλ.*] Philipp. 2, 2.

9. 13. *εὐχαριστῶ* c. c L: *εὐχαρί-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Deum in corpore, sed non in humana anima, dicit autem quasdam iniquas mixtiones aliquid boni esse et finem beatitudinis voluptatem ponit, qualis ille falso nomine Nicolaita, hic neque Dei amicus neque Christi amator esse potest, sed corruptor propriae carnis; et propterea a spiritu sancto desertus est et a Christo alienus. 7. Huiusmodi omnes statuae sunt exanimes et sepulcra mortuorum, in quibus scripta sunt tantummodo nomina hominum defunctorum. 8. Fugite ergo malas artes et insidias *spiritus, qui operatur in filiis* saeculi huius, ne quando tribulati infirmemini in dilectione; sed omnes in id ipsum estote inseparabiles corde et *in unanimitate unum* semper *sentientes* in id ipsum, de hoc ipso glorificantes in requie et in periculis et in tristitiis et in gaudiis. 9. Gratias ago Deo per Iesum Christum, quia bene mihi conscius sum in vobis, et non habet quis unde gloriari, neque absconse neque publice, quod gravaverim aliquem aut in modico aut in magno. Et omnes, quibus locutus sum, deprecor, ut non in testimonium illud possideant.

VII. Si enim secundum carnem me voluerunt quidam oberrare, sed spiritus meus non oberrat; a Deo etenim eum accepi; novit enim, *unde venerit et quo eat*, et occulta arguet. Clamavi enim voce magna inter eos, quibus loquebar, non meum sermonem, sed Dei proferens: Episcopo intendite et presbyterio et diaconis. 2. Hi vero despexerunt me, tamquam providentem divisionem quorundam fieri. Haec autem dicenti testis est mihi, propter quem vinctus sum, quia de ore humano hoc non cognovi,

στως m v

VII, 1. 17. *με*: *μὴν* v | 21. *τῷ πρεσβ.*: *τοῖς πρεσβυτέροις* c

* * *

1 sq. *quasdam* c. f o: *quosdam* p, *quidam* v | 2. *fine* p | 3. *hic* c. f o: add *autem* p v | 5. *desertor* v

7. 8. *defunctorum*: *mortuorum* o

8. 10. *omnes in id*: *in* v | 10 sq. *estote — in id ipsum*: om p | 11. *in* om v | *unanimitate*: *unitate* f

9. 13. *Iesum*: *Deum* p | 14. *Christum* om o | *mihi bene* v | 15 sq. *gravaverim*: *graituerim* v

VII, 1. 19. *a Deo* codd cum *oberrat* coniungunt | 20. *novit* c. p: *novi* f o v | *argueret* v | 22. *intendite* c. o p: *intendente* f v | *presbyterio* c. p: *presbytero* f o v

2. 23. *providentem* em coll G: *prohibentem* codd | 25. *hum. ore* o | *hoc:*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τος ἀνθρώπου οὐκ ἔγνων. Τὸ δὲ πνεῦμα ἐκήρυξέ μοι λέγον τάδε· Χωρὶς ἐπισκόπου μηδὲν ποιεῖτε· τὴν σάρκα ὑμῶν ὡς ναὸν θεοῦ τηρεῖτε, τὴν ἕνωσιν ἀγαπᾶτε, τοὺς μερισμοὺς φεύγετε, μιμηταὶ γίνεσθε Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ὡς καὶ αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ.

VIII. Ἐγὼ μὲν οὖν τὸ ἴδιον ἐποίουν ὡς ἄνθρωπος εἰς ἕνωσιν κατηρτισμένος, ἐπιλέγων καὶ τοῦτο, ὅτι, οὗ διάστασις γνώμης καὶ ὀργὴ καὶ μῖσος, ἐκεῖ θεὸς οὐ κατοικεῖ. Πᾶσιν οὖν τοῖς μετανοοῦσιν ἀφίει ὁ θεός, ἐὰν συνδράμωσιν εἰς ἑνότητα Χριστοῦ καὶ συνεδρείαν τοῦ ἐπισκόπου. Πιστεύω τῇ χάριτι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι λύσει ἀφ᾽ ἡμῶν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας. 2. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς· μηδὲν κατ᾽ ἐρίθειαν πράσσετε, ἀλλὰ κατὰ χριστομαθίαν· ἤκουσα γάρ τινων λεγόντων, ὅτι, ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἀρχείοις εὕρω τοῦ εὐαγγελίου, οὐ πιστεύω. Τοῖς δὲ τοιούτοις ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐμοὶ ἀρχεῖά ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, οὗ παρακοῦσαι πρόδηλος ὄλεθρος. Ἄθικτόν μοί ἐστιν ἀρχεῖον ὁ σταυρὸς αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ καὶ ἡ πίστις ἡ περὶ τούτων· ἐν οἷς θέλω ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν δικαιωθῆναι. 3. Ὁ ἀπιστῶν τῷ εὐαγγελίῳ, πᾶσιν ὁμοῦ ἀπιστεῖ· οὐ γὰρ πρόκειται τὰ ἀρχεῖα τοῦ πνεύματος. *Σκληρὸν τὸ πρὸς κέντρα λακτίζειν*, σκληρὸν τὸ Χριστῷ ἀπιστεῖν, σκληρὸν τὸ ἀθετεῖν τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων.

IX. Καλοὶ μὲν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ τοῦ λόγου διάκονοι, κρείσσων δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ὁ πεπιστευμένος τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὃς μόνος πεπίστευται τὰ κρυπτὰ τοῦ θεοῦ. Καλαὶ αἱ λειτουργικαὶ τοῦ θεοῦ δυνάμεις. 2. Ἅγιος ὁ παράκλητος, καὶ ἅγιος ὁ λόγος, ὁ τοῦ πατρὸς υἱός, δι᾽ οὗ ὁ πατὴρ τὰ πάντα πεποίηκεν καὶ τῶν ὅλων προνοεῖ· οὗτός ἐστιν ἡ πρὸς τὸν πατέρα ἄγουσα *ὁδός*, *ἡ πέτρα*, ὁ φραγμός, ἡ κλείς, ὁ *ποιμήν*, τὸ ἱερεῖον, *ἡ θύρα* τῆς γνώσεως, δι᾽ ἧς εἰσῆλθον Ἀβραὰμ καὶ

2. 1. *λέγων* v

VIII, 1. 7. *ἀφίει* c. v G[1]: *ἀφίησιν* c m | 8. *συνεδρίαν* v

2. 10. *ἐρίθιαν* m v | *χριστομάθειαν* c m

3. 18. *τὸ* pr c. c: *τῷ* m v — *σκληρὸν κτλ.*] Act. 26, 14.

IX, 1. 20. *κρείσσω* m v

2. 24. *τῶν* om c — *δι᾽ οὗ* — *προνοεῖ*] Cf. Const. ap. VIII c. 16, 2; VI c. 11, 1. — *ὁδὸς κτλ.*] Ioann. 14, 6; 10, 11. 9. I Cor. 10, 4. — *αἷμα κτλ.*] Cf. Apoc. 5, 9.

* * *

haec f | 1. *haec* codd cum sequentibus coniungunt: cum *dicens* Z

VIII, 1. 5. *meum* h. l. c. f v o: p. *ego* p | *homo: hoc* v | 7. *odium:* add *fuerit* p | 9. *consessum* em cf. Trall. 3, 1: *consensum* codd

2. 11. *irritationem* c. f o p v*: *Christi dimicationem* v | 14. *antiq. mihi* p | 15. *est interitus* c. p v: *int. est* f o | 16. *et* p. *ip-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

sed spiritus mihi praeconavit, dicens: Haec praeter episcopum ne feceritis. Carnem vestram sicut templum Dei servate. Unitatem diligite, divisionem fugite. Imitatores estote Pauli et ceterorum apostolorum, quomodo et ipsi Christi.

VIII. Ego quidem, quod meum fuit, feci ut homo in unitate perfectus, adiciens etiam hoc, quia, ubi dissensio mentis et iracundia et odium, illic Deus non habitat. Omnibus igitur paenitentibus dimittit Deus, si ad unitatem Christi concurrerint et ad consessum episcopi. Credo gratiae Iesu Christi, quia solvit a nobis omne vinculum iniustitiae. 2. Rogo autem vos, ut nihil secundum irritationem agatis, sed secundum Christi dimicationem. Audivi enim quosdam dicentes: Si non invenero evangelium in antiquis, non credam. Talibus autem ego dico, quia mihi antiquitas Iesus Christus est, cui non oboedire manifestus et irremissibilis est interitus. Principatus eius est crux et mors ipsius et resurrectio et fides in omnibus his, in quibus volo vos in orationibus vestris iustificari. 3. Qui non credit evangelio, omnibus simul non credit, quia non praeiudicatur antiquitate spiritus. *Durum est enim, contra stimulum calcitrare,* durum etiam, Christo non credere, durum quoque, praedicationem apostolorum spernere.

IX. Boni enim sunt sacerdotes et sermonis ministri, melior autem est pontifex, cui credita sunt sancta sanctorum, cui soli commissa sunt secreta Dei. Bona sunt etiam officia virtutis Dei. 2. Bonus quoque et spiritus sanctus, qui est super omnia sancta sanctissimus et verbi minister. Sed super omnes sanctos sanctissimus est princeps sacerdotum, qui est legatus et minister patris et princeps legionum militiae caelestis, per quem pater omnia fecit atque omnem providentiam gerit. Ipse est enim *via,* quae ducit ad patrem; ipse *petra,* maceria, clavis, *pastor,* sacerdotium, *ianua* scientiae et agnitionis: per quam

sius: atque p
3. 18. *omnibus: hominibus* p | *quia* c. v: *qui* f o p | 18 sq. *praeiudicatur antiquitate* c. p v: *praeiudicat antiquitati* f o | 19. *enim: tibi* o

IX, 1. 22. *sacerd. sunt* v | 25. *Dei: Domini* p | *et* c. p: om f o v
2. 28. *caelestis mil.* p | 29. *fecit: facit* p | 30. *est enim* c. f o: *est* p, *enim* v | *petra* c. p v: praem *est*

Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, Μωσῆς καὶ ὁ σύμπας τῶν προφητῶν χορὸς καὶ οἱ στῦλοι τοῦ κόσμου, οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ ἧς φερνῆς λόγῳ ἐξέχεεν τὸ οἰκεῖον αἷμα, ἵνα αὐτὴν ἐξαγοράσῃ. Πάντα ταῦτα εἰς ἑνότητα τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ θεοῦ. 3. Ἐξαίρετον δέ τι ἔχει τὸ εὐαγγέλιον, τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ πάθος, αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν. Ἃ γὰρ οἱ προφῆται κατήγγελον, λέγοντες· *Ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν*, ταῦτα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πεπλήρωται· *Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.* Πάντα οὖν ὁμοῦ καλά, ὁ νόμος, οἱ προφῆται, οἱ ἀπόστολοι, τὸ πᾶν συνάθροισμα τὸ δι' αὐτῶν πιστεῦσαν· μόνον ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

X. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν προσευχὴν ὑμῶν καὶ τὰ σπλάγχνα, ἃ ἔχετε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀπηγγέλη μοι εἰρηνεύειν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, πρέπον ἐστὶν ὑμῖν ὡς ἐκκλησίᾳ θεοῦ, χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον εἰς τὸ πρεσβεῦσαι ἐκεῖ θεοῦ πρεσβείαν, εἰς τὸ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενομένοις καὶ δοξάσαι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ. 2. Μακάριος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς κατηξιώθη τῆς τοιαύτης διακονίας· καὶ ὑμεῖς δὲ σπουδάσαντες ἐν Χριστῷ δοξασθήσεσθε. Θέλουσιν δὲ ὑμῖν οὐ πᾶσιν ἀδύνατον ὑπὲρ ὀνόματος θεοῦ, ὡς καὶ ἀεὶ αἱ ἔγγιστα ἐκκλησίαι ἔπεμψαν ἐπισκόπους, αἱ δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους.

XI. Περὶ δὲ Φίλωνος τοῦ διακόνου, ἀνδρὸς ἀπὸ Κιλικίας μεμαρτυρημένου, ὃς καὶ νῦν ἐν λόγῳ ὑπηρετεῖ μοι ἅμα Γαΐῳ καὶ Ἀγαθόποδι, ἀνδρὶ ἐκλεκτῷ, ὃς ἀπὸ Συρίας μοι ἀκολουθεῖ, ἀποταξάμενοι τῷ βίῳ, οἳ καὶ μαρτυροῦσιν ὑμῖν, κἀγὼ τῷ θεῷ εὐχαριστῷ περὶ ὑμῶν. Ὑπὲρ ὧν ἐδέξασθε αὐτούς, προσδέξεται καὶ ὑμᾶς ὁ κύριος. Οἱ δὲ ἀτιμάσαντες αὐτοὺς λυτρωθείησαν ἐν τῇ χάριτι Ἰησοῦ Χριστοῦ, *τοῦ μὴ βουλομένου τὸν θάνατον* τοῦ ἁμαρ-

3. 6. *κατήγγειλον* v | 7. *ᾧ* c. c m L: *ὃ* v — *ἕως κτλ.*] Gen. 49, 10. — *πορευθέντες κτλ.*] Matth. 28, 19.
X, 1. 14. *Χριστῷ:* praem *τῷ* v | *ἀπηγγέλλη* m, *-λλει* v | 15. *ἐκκλησίᾳ:* praem *ἐν* c | 17. *καὶ* c. G^2: om L Zahn.
2. 19. *πᾶσαν* v — *θέλουσιν* — *ἀδύνατον*] i. e. si vos vultis omnes, omnibus non est impossibile.
XI, 1. 23. *Γαΐῳ* c. L: *Γανΐῳ* G^2 | 27. *τὸν θάν.* c. c L: praem *εἰς* m v — *μὴ βουλ. κτλ.*] Ezech. 33, 11; 18, 23. 32. Cf. II Petr. 3, 9.

* * *

f o | *clavus* p | 31. *et* p. *scientiae* c. f o: om p v | 1. *introivit* c. v: *introiit* f o p
3. 8. *rep. sunt* c. p v: *repositum est* f o
4. 11. *simul* h. l. c. p v: p. *sunt* f o | 12. *apostoli:* praem *et* o | 13.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

introivit Abraham et Isaac et Iacob, Moyses quoque atque omnis chorus prophetarum et columnae mundi apostoli et sponsa Domini ecclesia, pro qua sanguinem suum fudit, ut eam redimeret. Omnia igitur haec in unitate unius et unigeniti veri Dei. 3. Quid autem praecipuum habet evangelium? Praesentiam adventus salvatoris nostri Iesu Christi, passionem, sed et ipsam resurrectionem. Quae enim prophetae annuntiaverunt dicentes: *Donec veniat, cui reposita sunt, et ipse erit exspectatio gentium*, haec in evangelio completa sunt dicente Domino: *Pergite et docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.* 4. Omnia ergo simul bona sunt, lex, prophetae, apostoli, omnis congregatio, quae per ipsos credidit. Solum autem restat, ut nos invicem diligamus, quoniam secundum orationem vestram et viscera, quae habetis in Domino Iesu, annuntiatum est mihi pacificare ecclesiam, quae est in Antiochia Syriae.

X. Decet enim vos tanquam ecclesiam Dei ordinare episcopum ad visitandum illic visitationem Dei, concedere eis in id ipsum constitutis glorificare nomen Dei. 2. Beatus est in Christo Iesu, qui dignus effectus fuerit tali ministerio; et vos quidem festinantes glorificamini in Christo. Volunt autem vobis, quod non est omnibus impossibile pro nomine Dei, quomodo et semper vicinae ecclesiae consueverunt, mittere vobis episcopos, presbyteros et diaconos.

XI. De Philone vero diacono, viro religioso a Cilicia, qui nunc mihi in verbo Dei ministrat una cum Gaio et Agathopo, viro electo, qui a Syria me sequitur, testificor vobis, quia renuntiaverunt saeculo et martyrium perpetrare assumpserunt. Et ego gratias ago Deo pro vobis rogans, ut suscipiatis eos in Domino, ut et vos suscipiat Iesus Christus. Qui enim eos dehonoraverunt, redempti sunt in gratia Iesu Christi, qui *non vult*

invicem nos v | 13 sq. *quoniam – Syriae* edd pr cum sequentibus coniunxerunt, sed om *enim* p. *decet* (10, 1)

X, 1. 17. *enim* c. codd: om edd pr | 18. *visitandam* f o

2. 24. *presbyteros*: praem *et* p | *diacones* o

XI, 1. 26. *ministrat:* p. *mihi* f | *Gaio et* c. p v: *Gavia* f o | *Agathopo* c. o p: *ac hatopo* f, *Chatopo* v | 30 sq. *dehonoraverunt* c. f o v: *honoraverint* p | *sunt:* add *sanguine* v

τωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν. 2. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν Τρωάδι, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ Βούργου πεμφθέντος ἅμα ἀπὸ Ἐφεσίων καὶ Σμυρναίων εἰς λόγον τιμῆς· οὓς ἀμείψεται ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς ὃν ἐλπίζουσιν σαρκί, ψυχῇ, πνεύματι, πίστει, ἀγάπῃ, ὁμονοίᾳ. Ἔρρωσθε ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῇ κοινῇ ἐλπίδι ἡμῶν, ἐν ἁγίῳ πνεύματι.

ΠΡΟΣ ΣΜΥΡΝΑΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ θεοῦ πατρὸς ὑψίστου καὶ τοῦ ἠγαπημένου υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἠλεημένῃ ἐν παντὶ χαρίσματι, πεπληρωμένῃ ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἀνυστερήτῳ οὔσῃ παντὸς χαρίσματος, θεοπρεπεστάτῃ καὶ ἁγιοφόρῳ, τῇ οὔσῃ ἐν Σμύρνῃ τῆς Ἀσίας, ἐν ἀμώμῳ πνεύματι καὶ λόγῳ θεοῦ πλεῖστα χαίρειν.

I. Δοξάζω τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν δι' αὐτοῦ οὕτως ὑμᾶς σοφίσαντα· ἐνόησα γὰρ ὑμᾶς κατηρτισμένους ἐν ἀκινήτῳ πίστει, ὥσπερ καθηλωμένους ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σαρκί τε καὶ πνεύματι καὶ ἡδρασμένους ἐν ἀγάπῃ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ· πεπληροφορημένους ὡς ἀληθῶς εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν, *τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως*, *τὸν θεὸν λόγον*, *τὸν μονογενῆ υἱόν*, ὄντα δὲ *ἐκ γένους Δαυὶδ κατὰ σάρκα*, ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, βεβαπτισμένον ὑπὸ Ἰωάννου, ἵνα *πληρωθῇ πᾶσα δικαιοσύνη ὑπ' αὐτοῦ*· 2. πολιτευσάμενον ὁσίως ἄνευ ἁμαρτίας, καὶ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου καθηλωμένον ὑπὲρ ἡμῶν ἐν σαρκὶ ἀληθῶς (ἀφ' οὗ καὶ ἡμεῖς ἐσμέν, ἀπὸ τοῦ θεομακαρίστου αὐτοῦ πάθους), ἵνα *ἄρῃ σύσσημον* εἰς τοὺς αἰῶνας διὰ τῆς ἀναστάσεως εἰς τοὺς ἁγίους καὶ πιστοὺς αὐτοῦ, εἴτε ἐν Ἰουδαίοις εἴτε ἐν ἔθνεσιν, ἐν ἑνὶ σώματι τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ.

2. 3. *ἀμείψεται* c. m v: *ἀμείψαιτο* c cf. L
Inscr. *ὑψίστου*] Cf. Ign. Rom. inscr.
I, 1. 12. *Χριστοῦ* om m | 15. *ἑδρασμένους* m v | 16. *πεπληροφορουμένους* v | 17. *τοῦ θεοῦ υἱὸν* c. m v: *υἱὸν τ. θεοῦ* c — *πρ. π. κτίσεως*] Col. 1, 15. — *θεὸν λ. κτλ.*] Ioann. 1, 1. 18. — *ἐκ γένους κτλ.*] Rom. 1, 3. — *πληρωθῇ κτλ.*] Matth. 3, 15.

2. 20. *πολιτευσάμενον* em coll L: *-σάμενος* m v, *-σαμένου* c | 21. *καθηλωμένον* em: *-μένου* codd | 23. *σύσσημον* (*σύσημον* c v): *συσσώμους* (?) L — *ἄρῃ σύσσημον*] Ies. 5, 26.

* * *

2. 2. *Burgium* v | 4. *redimat*: p. *Christus* f o | *Dominus* om f o | 5. *anima et spiritu* c. p v: *et anima, spir. et* f o | 6. *communi* c. p: *cum*

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

mortem peccatoris, sed paenitentiam. 2. Salutat vos dilectio fratrum, qui sunt in Troia, unde et scribo vobis per Burgum, qui missus est simul ab Ephesiis et Smyrnaeis ad verbum honoris; quos redimat Dominus Iesus Christus, in quem sperant carne, anima et spiritu, fide, dilectione et concordia. Incolumes estote in Domino Iesu Christo, communi spe nostra, in spiritu sancto.

AD SMYRNENSES.

Ignatius, qui et Theophorus, ecclesiae Dei patris altissimi et dilectissimi filii eius Iesu Christi, misericordiam consecutae et gratia repletae in fide et dilectione, infraudatae et totius gratiae, Deo decentissimae, sanctificatae, quae est in Smyrna, immaculatae spiritu et verbo Dei plurimam salutem.

I. Glorifico Deum et patrem Domini nostri Iesu Christi, qui per se ipsum tantum vos illuminavit. Agnovi enim vos perfectos esse in fide immobili, tanquam clavis affixos cruci Domini Iesu Christi carne et spiritu et confirmatos in caritate in sanguine Christi, et vere ad plenum instructos in Domino nostro Iesu Christo, filio Dei, *primogenito totius creaturae, Deo verbo, unigenito filio,* qui est *ex genere David secundum carnem* et ex Maria virgine, baptizatus a Johanne, ut *adimpleretur ab eo omnis iustitia,* 2. conversatus sancte sine peccato, et sub Pontio Pilato et Herode tetrarcha vere clavis confixus est pro nobis in carne (a quo et nos sumus, a divina et beata eius passione), ut tollat secum sibi coniunctos in saecula per resurrectionem ad sanctos et fideles suos, sive ad Iudaeos sive ad gentes, in unum corpus ecclesiae suae.

omni f o v

Tit. *Smyrnenses:* add *scripta de Troia* f p, hic insuper *per Burgum,* cf. 12, 1.

Inscr. 10. *infraudatae* c. p: *fundatae* f o v | 11. *Deo* c. f o: *Dei* p, *dono* v | *sanctificare* p | 12. *spiritu:* praem *in* p

I, 1. 14. *tantum vos* c. p: *vos t.* f o v | 15. *in fide:* om f | 20 sq. *ab eo* c. p: om f o v

2. 21. *conversatus* c. p v: praem *qui* f o | *sanctus* o | *et* c. p v: om f o | 24. *secum: secundum* o p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Ταῦτα γὰρ πάντα ἔπαθεν δι' ἡμᾶς. Καὶ ἀληθῶς ἔπαθεν καὶ οὐ δοκήσει, ὡς καὶ ἀληθῶς ἀνέστη· ἀλλ' οὐχ ὥσπερ τινὲς τῶν ἀπίστων, ἐπαισχυνόμενοι τὴν τοῦ ἀνθρώπου πλάσιν καὶ τὸν σταυρὸν καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, λέγουσιν, ὅτι δοκήσει καὶ οὐκ ἀληθείᾳ ἀνείληφε τὸ ἐκ τῆς παρθένου σῶμα καὶ τῷ δοκεῖν πέπονθεν, ἐπιλαθόμενοι τοῦ εἰπόντος· *Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο*, καί· *Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερῶ αὐτόν*, καί· *Ἐὰν ὑψωθῶ ἀπὸ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν*. 2. Οὐκοῦν ὁ λόγος ἐν σαρκὶ ᾤκησεν· *Ἡ σοφία γὰρ ἑαυτῇ ᾠκοδόμησεν οἶκον*. Ὁ λόγος τὸν ἑαυτοῦ ναόν, λυθέντα ὑπὸ τῶν χριστομάχων Ἰουδαίων, ἀνέστησεν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Ὁ λόγος, *ὑψωθείσης* αὐτοῦ τῆς σαρκὸς κατὰ τὸν *ἐν τῇ ἐρήμῳ* χαλκοῦν *ὄφιν, πάντας εἵλκυσεν πρὸς ἑαυτὸν* εἰς σωτηρίαν αἰώνιον.

III. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐν τῷ γεννᾶσθαι καὶ σταυροῦσθαι γινώσκω αὐτὸν ἐν σώματι γεγονέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα καὶ πιστεύω ὄντα. 2. Καὶ ὅτε πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ἦλθεν, ἔφη αὐτοῖς· *Λάβετε, ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι οὐκ εἰμὶ δαιμόνιον ἀσώματον· πνεῦμα γὰρ σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.* 3. Καὶ τῷ Θωμᾷ λέγει· *Φέρε τὸν δάκτυλόν σου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων*, καὶ *φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου*· καὶ εὐθὺς ἐπίστευσεν, ὡς αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός. Διὸ καὶ Θωμᾶς φησὶν αὐτῷ. *Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.* 4. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ θανάτου κατεφρόνησαν· μικρὸν γὰρ εἰπεῖν, ὕβρεων καὶ πληγῶν. 5. Οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν αὐτοῖς, ὅτι ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ τῷ δοκεῖν ἐγήγερται, καὶ *συνέφαγεν αὐτοῖς καὶ συνέπιεν* ἄχρις ἡμερῶν ὅλων τεσσαράκοντα· καὶ οὕτω σὺν τῇ σαρκὶ βλεπόντων αὐτῶν ἀνελήφθη πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν, σὺν αὐτῇ πάλιν ἐρχόμενος μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως. Φασὶν

II, 1. 5. *τῷ* c. c m cf. 3, 5; 4, 2: *τὸ* v cf. G[1] — *ὁ λόγος κτλ.*] Ioann. 1, 14; 2, 19; 12, 32.
2. *ἡ σοφία κτλ.*] Prov. 9, 1. — *ὑψωθείσης κτλ.*] Ioann. 3, 14; 12, 32.
III, 2. Luc. 24, 39. Cf. not. ad Ign. Smyrn. 3, 2.
3. 19. *σου* c. c v L : add *ὧδε* m S. Scr. | 21. *ἐπίστευσεν* c. G[2]: *-σαν* L Zahn — *φέρε κτλ.*] Ioann. 20, 27. — *ὁ κύριος κτλ.*] Ioann. 20, 28.
5. 25. *τῷ: τὸ* v | 26. *ἄχρι* c | 1. *ὁ*

* * *

II, 1. 3. *plasmationis* o | 4. *dicunt: ducunt* p (*u* subnotat.) | 6. *verbum:* add *enim* p | *habitabit* p | 9. *attraham* c. p v: *traham* f o | *me:* add *ipsum* o
2. 9. *habitavit* h. l. c. f o v: p. *carne* p | 12. *aeneo* c. f o: *ereo* p v |

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Haec enim omnia passus est pro nobis. Et vere passus est, non putative, sed vere, sicuti et resurrexit. Sed non sicut quidam infidelium, erubescentes plasmationem hominis et crucem et ipsam mortem, dicunt, quasi putative et non vere suscepit corpus ex virgine et putative passus est, immemores illius, qui dixit: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*, et iterum: *Solvite templum hoc, et ego in triduo resuscitabo illud*, et in alio loco: *Cum exaltatus fuero a terra*, *omnia attraham ad me.* 2. Ergo verbum habitavit in carne. *Sapientia enim aedificavit sibi domum.* Verbum ergo templum sui ipsius ab adversariis suis resolutum resuscitavit tertia die. Verbum utique *exaltata* carne sua velut illo aeneo *serpente in eremo*, *omnes attraxit ad se* ad salutem aeternam.

III. Ego autem non solum natum eum et crucifixum in corpore factum scio, sed etiam post resurrectionem in carne eum novi et credo esse. 2. Et quando ad eos, qui cum Petro erant, venit, ait illis: *Palpate me et videte*, *quia non sum daemonium incorporeum*; *spiritus enim carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* 3. Et Thomae dicit: *Inice digitum tuum in fixuram clavorum, et affer manum tuam et mitte in latus meum; et noli esse incredulus, sed fidelis.* Et statim crediderunt, quia ipse erat Christus. Propter quod et Thomas ait illi: *Deus meus et Dominus meus.* 4. Propterea ergo mortem contempserunt, parum esse dicentes, iniurias et plagas et alia nonnulla propter ipsum sustinere. 5. Nam et postquam ostendit se eis, quia vere et non putative resurrexit, *manducavit cum eis et bibit* per dies quadraginta, et sic videntibus eis assumptus est cum carne ad eum, qui miserat illum, in qua et iterum venturus est cum gloria et virtute, secundum quod dic-

heremo o

III, 1. 14. *ego:* in marg. *non* p | *non* om v | *eum: esse* p

2. 16 sq. *et quando . . venit* c. p v: *nam cum . . venisset* f o | 17. *sum:* praem *solum* v | 18. *enim* om f o

3. 19. *dicit: dixit* v

4. 24. *esse dicentes* c. p v: *d. esse* f o

5. 26. *resurrexit* (*surrexit* p) c. codd: *resurrexisset* edd pr | 27. *et bibit*: p. *quadraginta* v | *per dies qu.* om f o | 27 sq. *absumptis* p | 28. *est* om v | 29. *est* om p | 1 sq. *assumptus — quemadmodum* c. f o v: *absumptus est cum carne ad eum qui miserat illum admodum* (corr *quemadmodum*) p cf. 28 sq.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

γὰρ τὰ λόγια· *Οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.* 6. Εἰ δὲ ἄνευ σώματός φασιν ἔρχεσθαι ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, πῶς αὐτὸν *καὶ ὄψονται οἱ ἐκκεντήσαντες καὶ* ἐπιγνόντες *κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς;* Ἀσωμάτων γὰρ οὔτε εἶδος οὔτε χαρακτήρ ἐστιν, ἢ τμῆμα ζώου μορφὴν ἔχοντος, διὰ τὸ ἁπλοῦν τῆς φύσεως.

IV. Ταῦτα δὲ παραινῶ ὑμῖν, ἀγαπητοί, εἰδώς, ὅτι καὶ ὑμεῖς οὕτως ἔχετε. Προφυλάσσω δὲ ὑμᾶς ἀπὸ τῶν θηρίων τῶν ἀνθρωπομόρφων, οὓς οὐ μόνον ἀποστρέφεσθαι χρή, ἀλλὰ καὶ φεύγειν, μόνον δὲ προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἐάν πως μετανοήσωσιν. 2. Εἰ γὰρ τῷ δοκεῖν ἐν σώματι γέγονεν ὁ κύριος καὶ τῷ δοκεῖν ἐσταυρώθη, κἀγὼ τῷ δοκεῖν δέδεμαι. Τί δὲ καὶ ἐμαυτὸν ἔκδοτον δέδωκα τῷ θανάτῳ πρὸς πῦρ, πρὸς μάχαιραν, πρὸς θηρία; Ἀλλ' οὐ τῷ δοκεῖν, ἀλλὰ τῷ ὄντι πάντα ὑπομένω διὰ Χριστὸν εἰς τὸ συμπαθεῖν αὐτῷ, αὐτοῦ με ἐνδυναμοῦντος· οὐ γάρ μοι τοσοῦτον σθένος.

V. Ὅν τινες ἀγνοοῦντες ἠρνήσαντο καὶ συνηγοροῦσι τῷ ψεύδει μᾶλλον ἢ τῇ ἀληθείᾳ· οὓς οὐκ ἔπεισαν αἱ προφητεῖαι οὐδ' ὁ νόμος ὁ Μωσέως, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι νῦν τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἡμέτερα τῶν κατ' ἄνδρα παθήματα. 2. Καὶ γὰρ περὶ ἡμῶν τὸ αὐτὸ φρονοῦσι. Τί γὰρ ὠφελεῖ, εἰ ἐμὲ ἐπαινεῖ τις, τὸν δὲ κύριόν μου βλασφημεῖ, μὴ ὁμολογῶν αὐτὸν σαρκοφόρον θεόν; Ὁ δὲ τοῦτο μὴ λέγων τελείως αὐτὸν ἀπήρνηται, ὢν νεκροφόρος. 3. Τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν, ὄντα ἄπιστα, νῦν οὐκ ἔδοξέ μοι ἐγγράψαι· μηδὲ γένοιτό με αὐτῶν μνημονεύειν, μέχρις οὗ μετανοήσωσιν.

pr om v — *συνέφαγεν κτλ.*] Act. 10, 41. — *βλεπόντων κτλ.*] Cf. Const. ap. V c. 7, 18. — *π. ἐρχόμενος*] Cf. Matth. 24, 30. Marc. 13, 26. Luc. 21, 27. Const. ap. VI c. 30, 5; VIII c. 12, 17. — *οὗτος κτλ.*] Act. 1, 11.

6. 4. *ὄψωνται* v | 5. *ἐπιγνόντες* c. m v L: *ἐπιγνώσονται καὶ* c — *κ. ὄψονται κτλ.*] Apoc. 1, 7 (Zach. 12, 10). Cf. Const. ap. V c. 19, 6.

IV, 2. 11. *τῷ*: *τὸ* v | 13. *ἔκδοτον δέδωκα: ἐκδέδωκα* v, qui autem ante *θανάτῳ* habet *δο* | 14. *τῷ* pr: *τὸ* v — *ἐνδυναμοῦντος*] Ignatius addidit *τοῦ τελείου ἀνθρώπου γενομένου.* Pseudoignatio, quippe qui erat Apollinarista, illa verba delenda erant.

V, 1. 16. *συνηγοροῦσι* c. m v L: *συνηγόρουν* c | 18 sq. *παθήματα: μαθήματα* c

2. 23. *μετανοήσωσιν* c. c G[1] L: *-ουσιν* m v — *σαρκοφ. θεόν*] Si consideraveris, interpolatorem addidisse vocem *θεόν*, et respexeris Greg. Naz. Ep. 102 ad Cled. (Migne, Patr. gr. t. 37 p. 200), ubi legimus, Apollinaristas in aedium vestibulis inscripsisse, *τὸ δεῖν προσκυνεῖν μὴ ἄνθρωπον θεοφόρον, ἀλλὰ θεὸν σαρκοφόρον,* hic quoque Apollinaristam agnosci concedes.

* * *

6. 3. *eum* om o | 4. *consum-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

tum est ab angelis ad apostolos: *Hic Iesus, qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in caelum.* 6. Si ergo sine corpore dicunt eum venturum esse in consummatione saeculi, quomodo *visuri sunt eum illi, qui compunxerunt in eum, et* cognoscentes *plangent inter se?* Nam incorporalium neque species neque figura, sed nec effigies quidem aliqua animalis formae haberi poterit, in qua fixurae clavorum vel lanceae foramen appareat, propter simplicitatem naturae.

IV. Haec autem moneo vos, carissimi, sciens, quia et vos sic habetis. Praecustodio autem vos a bestiis hominum figuras habentibus, quas non solum devitare, sed etiam fugere vos oportet. Tantum orate pro illis, ut forte paeniteant. 2. •Si enim putative in corpore fuit Dominus et putative crucifixus est, ergo et ego putative vinctus sum. Quare autem et me ipsum tradidi ad mortem, ad ignem, ad gladium, ad bestias? Sed non putative, sed vere omnia sustineo propter Christum ad compatiendum ei, ipso me confortante, quia non est mihi tanta virtus.

V. Quem ergo quidam ignorantes negaverunt et consentiunt magis mendacio quam veritati; quos non persuaserunt prophetae neque lex Moysis, sed nec nunc usque evangelium nec nostrae speciales passiones. 2. Nam et de nobis hoc ipsum sentiunt. Quid enim me iuvat, si me quis laudaverit, Dominum autem meum blasphemaverit, si non eum confessus fuerit incarnatum esse Deum? Hoc autem qui non dixerit, perfecte eum negat, sicut mortuum baiulans. 3. Nomina vero eorum infidelia non est mihi nunc visum scribere; sed neque contingat mihi, ut mentionem eorum faciam, donec paeniteant.

mationem f | 5. *nam* c. f o: *cum* p v | 6. *nec* c. codd: *neque* edd pr | 7. *aliqua an. f. h. poterit* c. f o p: *aliquam an. formam habere possit* v | *fixurae* c. p: *figurae* f o v | 8. *apparuerat* v

IV, 1. 10. *praecust. autem: prae studio aut. moneo* o | *fig. hominum* v | 12. *orare* p | *ut* c. f: *ne* o p v cf. Philad. 3, 5 not. | *paeniteantur* f o cf. 5, 3.

2. 14. *vinctus (devinctus* p): praem *ei* f o | 15. *tradidit* f v | 16. *sustineo omnia* p

V, 1. 18. *ignorantes* om v | 19. *non: nec* f o | 20. *Moysis* em: *Moysi* codd | 21. *pass. speciales* v

2. 23. *fuerit* om v | 24. *Deum: Dominum* v

3. 26. *non mihi est* f o | *nunc* om o | 27. *paeniteantur* f o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VI. Μηδεὶς πλανάσθω· ἐὰν μὴ πιστεύσῃ, Χριστὸν Ἰησοῦν ἐν σαρκὶ πεπολιτεῦσθαι, καὶ ὁμολογήσῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ τὸ πάθος καὶ τὸ αἷμα, ὃ ἐξέχεεν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, οὐ τῆς ζωῆς αἰωνίου τεύξεται, κἂν βασιλεὺς ᾖ κἂν ἱερεύς, κἂν ἄρχων κἂν ἰδιώτης, κἂν δεσπότης ἢ δοῦλος ἢ γυνή. *Ὁ χωρῶν χωρείτω, ὁ ἀκούων ἀκουέτω.* 2. Τόπος καὶ ἀξίωμα καὶ πλοῦτος μηδένα φυσιούτω, ἀδοξία καὶ πενία μηδένα ταπεινούτω· τὸ γὰρ ὅλον ἐστὶν πίστις ἡ εἰς θεὸν καὶ ἡ εἰς Χριστὸν ἐλπίς, ἡ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις, ἀγάπη τε περὶ τὸν θεὸν καὶ τὸ ὁμόφυλον. *Ἀγαπήσεις* γὰρ *κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν*, καὶ ὁ κύριός φησιν· *Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, τὸ γινώσκειν τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστόν*, καί· *Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.* 3. Καταμάθετε οὖν τοὺς ἑτεροδοξοῦντας, πῶς νομοθετοῦσιν ἄγνωστον εἶναι τὸν πατέρα τοῦ Χριστοῦ, πῶς ἄπιστον ἔχθραν μετ᾽ ἀλλήλων ἔχουσιν· ἀγάπης αὐτοῖς οὐ μέλει, τῶν προσδοκωμένων ἀλογοῦσι, τὰ παρόντα ὡς ἑστῶτα λογίζονται, τὰς ἐντολὰς παρορῶσιν, χήραν καὶ ὀρφανὸν περιορῶσιν, θλιβόμενον διαπτύουσιν, δεδεμένον γελῶσιν.

VII. Τὸν σταυρὸν ἐπαισχύνονται, τὸ πάθος χλευάζουσι, τὴν ἀνάστασιν κωμῳδοῦσιν. Ἔγγονοί εἰσι τοῦ ἀρχεκάκου πνεύματος, τοῦ τὸν Ἀδὰμ διὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἐντολῆς ἐξώσαντος, τοῦ τὸν Ἄβελ διὰ τοῦ Κάϊν ἀποκτείναντος, τοῦ τῷ Ἰὼβ ἐπιστρατεύσαντος, τοῦ κατηγοροῦντος Ἰησοῦ τοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ, τοῦ *ἐξαιτησαμένου σινιασθῆναι* τῶν ἀποστόλων τὴν πίστιν, τοῦ τὸ ἰουδαϊκὸν πλῆθος ἐπεγείραντος τῷ κυρίῳ, *τοῦ καὶ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας*, ὧν ῥύσεται ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ *δεηθεὶς*

V, 1. 1. *πιστεύσει* v | 2. *πεπολιτεῦθαι* c | *ὁμολογήσει* v | 3 sq. *οὐ τῆς* em coll L: *ὅτι* G² — *ὁ χωρῶν κτλ.*] Matth. 19, 12; 13, 9. 43.

2. 10. *καρδίας* c. c m L: add *καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου* v — *ἀγαπήσεις κτλ.*] Luc. 10, 27. — *αὕτη κτλ.*] Ioann. 17, 13. — *ἐντολὴν κτλ.*] Ioann. 13, 34. — *ἐν ταύταις κτλ.*] Matth. 22, 40.

3. 19. *θλιβομένων* v — Cf. Const. ap. VI c. 10.

VII, 1. 22. *ἐξεώσαντος* m v | 24. *τοῦ τοῦ* em coll Const. ap. VI c. 5, 4: *τοῦ τῷ* m v, *τοῦ* c, *τοῦ υἱοῦ* edd pler — *τὸν σταυρὸν κτλ.*] Cf. supra Trall. 6, 3. Const. ap. VI c. 26, 1. — *τ. τ. Ἰὼβ κτλ.*] Auctor haud dubie e Const. ap. VI c. 5, 4 hausit. — *ἐξαιτ. σινιασθῆναι*] Luc. 22, 31. — *τ. νῦν κτλ.*] Eph. 2, 2. — *δεηθεὶς*

* * *

VI, 1. 3. *effundit* p | 5. *sive a. privatus* c. p v: *seu* f o | 6. *sive vir*

VI. Nemo se ipsum seducat. Si enim non crediderit, Christum Iesum in carne fuisse conversatum, et confessus fuerit crucem eius et passionem et sanguinem, quem effudit pro mundi salute, vitam aeternam non consequetur, sive rex fuerit sive sacerdos, seu princeps sive privatus, seu dominus sive servus, seu vir sive mulier. *Qui capit, capiat,* et *qui audit*, *audiat.* 2. Locus ergo et dignitas atque divitiae neminem inflent; ignobilitas et paupertas nullum humiliet; sed cum his omnibus fides sit in Deum et in Christum et spes fruitionis futurorum bonorum cum dilectione, quae est circa Deum et circa proximum. *Diliges* enim *Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et proximum tuum sicut te ipsum;* sed et Dominus dicit: *Haec est vita aeterna*, *ut cognoscant te solum verum Deum et quem misisti Iesum Christum;* et illud Iohannis: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*; *in his enim duobus mandatis tota lex pendet et prophetae.* 3. Discite ergo eos, qui aliter docent, quomodo legem ponunt, incognitum esse patrem Christi praedicantes, quomodo etiam infidelem inimicitiam cum invicem habent. Dilectionem enim futurorum neglegunt, praesentia dissimulant; quae ventura sunt tanquam nunc instantia esse putant et tanquam somnium et fantasiam existimant, mandata contemnunt, viduam et orphanum despiciunt, tribulatum respuunt, vinctum derident.

VII. Crucem erubescunt, passionem deludunt, resurrectionem frustrant. Huiusmodi omnes nepotes sunt illius inveterati malorum nequissimi spiritus, qui et Adam per mulierem mandatum transgredi persuasit, qui et Abel per Cain occidit, qui et Iob decipere conatus est, qui et Iesu filio Iosedech resistere temptavit, qui et apostolorum fidem *subvertere voluit* et Iudaeorum multitudinem adversus Dominum suscitavit, *qui* et *nunc operatur in filiis diffidentiae,* a quibus eruat nos Dominus Iesus

v | *seu mulier* o

2. 9. *fructionibus* p | 13. *vita* c. f o: praem *enim* p v | *Deum verum* o

3. 16. *aliter* em coll G: *taliter* codd | 19. *enim* om f | *negligunt* o p v | 20. *nunc instantia* c. p v: *praesentia* f o | 22 sq. *respuunt* c. p: *despiciunt* f o v

VII, 1. 26. *nequissimi* c. p: om f o v | 29. *et* a. *Iudaeis: qui* p*, om p |

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

μὴ ἐκλείπειν τὴν πίστιν τῶν ἀποστόλων, οὐχ ὡς μὴ αὐταρκῶν φυλάξαι αὐτήν, ἀλλ' ὡς χαίρων τῇ τοῦ πατρὸς ὑπεροχῇ. 2. Πρέπον οὖν ἐστὶν ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων, καὶ μήτε κατ' ἰδίαν περὶ αὐτῶν λαλεῖν μήτε κοινῇ, προσέχειν δὲ νόμῳ καὶ προφήταις καὶ τοῖς εὐαγγελισαμένοις ὑμῖν τὸν σωτήριον λόγον. Τὰς δὲ δυσωνύμους αἱρέσεις καὶ τοὺς τὰ σχίσματα ποιοῦντας φεύγετε ὡς ἀρχὴν κακῶν.

VIII. Πάντες τῷ ἐπισκόπῳ ἀκολουθεῖτε, ὡς ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς τῷ πατρί, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ δὲ ὡς τοῖς ἀποστόλοις· τοὺς δὲ διακόνους ἐντρέπεσθε ὡς θεοῦ ἐντολὴν διακονοῦντας. Μηδεὶς χωρὶς ἐπισκόπου τι πρασσέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκείνη βεβαία εὐχαριστία ἡγείσθω ἡ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον οὖσα ἢ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ. 2. Ὅπου ἂν φανῇ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔστω, ὥσπερ ὅπου ὁ Χριστός, πᾶσα ἡ οὐράνιος στρατιὰ παρέστηκεν ὡς ἀρχιστρατήγῳ τῆς δυνάμεως κυρίου καὶ διανομεῖ πάσης νοητῆς φύσεως. Οὐκ ἐξόν ἐστιν χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου οὔτε βαπτίζειν οὔτε προσφέρειν οὔτε θυσίαν προσκομίζειν οὔτε δοχὴν ἐπιτελεῖν, ἀλλ' ὃ ἂν ἐκείνῳ δοκῇ κατ' εὐαρέστησιν θεοῦ, ἵνα ἀσφαλὲς ᾖ καὶ βέβαιον πᾶν, ὃ ἐὰν πράσσητε.

IX. Εὔλογόν ἐστι λοιπὸν ἀνανῆψαι ἡμᾶς, ὡς ἔτι καιρὸν ἔχομεν εἰς θεὸν μετανοεῖν. *Ἐν γὰρ τῷ ᾅδῃ οὐκ ἔστιν ὁ ἐξομολογούμενος. Ἰδοὺ γὰρ ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ.* 2. *Τίμα*, φησίν, *υἱὲ τὸν θεὸν καὶ βασιλέα.* Ἐγὼ δέ φημι· τίμα μὲν τὸν θεὸν ὡς αἴτιον τῶν ὅλων καὶ κύριον, ἐπίσκοπον δὲ ὡς ἀρχιερέα, θεοῦ εἰκόνα φοροῦντα κατὰ μὲν τὸ ἄρχειν θεοῦ, κατὰ δὲ τὸ ἱερατεύειν Χριστοῦ, καὶ μετὰ τοῦτον τιμᾶν χρὴ καὶ βασιλέα· οὔτε γὰρ θεοῦ τις κρείττων ἢ παραπλήσιος ἐν πᾶσι τοῖς οὖσιν, οὔτε δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπισκόπου τις μείζων ἱερωμένου θεῷ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου

κτλ.] Luc. 22, 32. — *ὑπεροχῇ*] Cf. Philipp. 12, 3.

2. 3. *καθ' ἰδίαν* v

VIII, 1. 7. *Ἰησοῦς* om c | 10. *εὐχαριστεία* v | 11. *ἐπιτρέψει* v

2. 12. *πᾶσα* c. m v L: praem *ἐκεῖσε* c | 15. *θυσίαν: οὐσίαν* v | 16. *δοκεῖ* m | *ὃ ἐὰν* em: *ὃ δ' ἂν* G², *ὃ ἂν* Morel, *ὅτι οὖν* Zahn | 17. *πράσσετε* c v – *χ. τ. ἐπισκόπου κτλ.*] Cf. Const. ap. II c. 28.

IX, 1. *ἐν γὰρ κτλ.*] Ps. 6, 6. — *ἰδοὺ κτλ.*] Ies. 62, 11. Habes hic omnia verba praeter *ἄνθρωπος*. Cf. Const. ap. II c. 14, 8. Lagarde locum apocryphum esse putat.

2. 25. *ἐν* sec om c | 26. *ἐπισκόπου* h. l. c. m v cf. L: p. *μείζων* c | *τις μείζων* em coll L, *τι μεῖζον* G², m scripsit *μείζων*, unde rasura factum

* * *

2. *tanquam* om f o | 3. *pro eis*: p. *depr. est* f o

2. 5. *comm. coll. habere* c. f o v: *cum mulieribus* (add *eorum habere* p*) *colloquium* p | 7. *facientibus* p

VIII, 1. 11. *Dei mandato* f o

Christus, qui patrem *deprecatus est, ut non deficeret fides* apostolorum; non quod non sufficeret custodire eam, sed tanquam gaudens de patris eminentia ipsum pro eis deprecatus est. 2. Dignum est ergo, a talibus abstinere et neque proprium cum his neque commune colloquium habere, sed intendere legi et prophetis et evangelizantibus vobis salutare verbum. Nefandas vero haereses et schismata facientes fugite sicut principatum malorum.

VIII. Omnes episcopum sequimini, sicut Iesus Christus patrem, presbyteros sicut apostolos; diaconos autem veneramini sicut mandato Dei ministrantes. Nemo praeter episcopum aliquid agat eorum, quae ad ecclesiam pertinent. Firma eucharistia reputetur, quae ab episcopo concessa fuerit. 2. Ubi episcopus praesens fuerit, illuc et plebs congregetur; sicuti et ubi Christus est, omnis militia caelestis adest tanquam principi militiae virtutis Domini, et ipse dispensator totius intellegibilis naturae. Propterea non licet sine episcopo neque offerre neque sacrificium immolare neque missas celebrare; sed si ei visum fuerit secundum beneplacitum Dei, tunc demum tutum et firmum erit.

IX. Ergo omnia, quaecunque agitis et facitis, iam rationabilia sunt, ut corrigamus nos in Deo, cum tempus habemus paenitendi. Quod enim incertum est, non habet confessionem. *Ecce enim homo*, inquit, *et opera eius coram eo*, sicut scriptum est. 2. *Honora*, inquit, *fili Deum et regem.* Ego autem dico honorare quidem Deum ut auctorem omnium et Dominum, episcopum autem tanquam principem sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum, sacerdotium vero secundum Christum. Et post hunc honorare oportet etiam regem. Nemo enim potior est Deo neque similis ei, neque episcopo in ecclesia honorabilior, sacerdotium gerenti Deo pro

2. 15. *cael. militia* f v | 18. *missas cel.:* v in marg. exhibet *dochen* s. *caenam celebrare* | 19 sq. *firmum et tutum* p

IX, 1. 21. *et facitis* om p | *iam: tam* p | 21 sq. *rationabilia: mirabilia* o | 22. *sint* p | 24. *ecce:* praem *et* p | *coram: cum* f | *eo* om p

2. 26. *ut* em coll G: *et* codd | 31. *ger. Deo* c. p v: *Deo gerenti* f o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

παντὸς σωτηρίας, οὔτε βασιλέως τις παραπλήσιος ἐν ἄρχουσιν, εἰρήνην καὶ εὐνομίαν τοῖς ἀρχομένοις πρυτανεύοντος. 3. Ὁ τιμῶν ἐπίσκοπον ὑπὸ θεοῦ τιμηθήσεται, ὥσπερ οὖν ὁ ἀτιμάζων αὐτὸν ὑπὸ θεοῦ κολασθήσεται. Εἰ γὰρ ὁ βασιλεῦσιν ἐπεγειρόμενος κολάσεως ἄξιος δικαίως γενήσεται ὥς γε παραλύων τὴν κοινὴν εὐνομίαν, πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ ἄνευ ἐπισκόπου τι ποιεῖν προαιρούμενος καὶ τὴν ὁμόνοιαν διασπῶν καὶ τὴν εὐταξίαν συγχέων; Ἱερωσύνη γάρ ἐστιν τὸ πάντων ἀγαθῶν ἐν ἀνθρώποις ἀναβεβηκός, ἧς ὁ καταμανεὶς οὐκ ἄνθρωπον ἀτιμάζει, ἀλλὰ θεὸν καὶ Χριστὸν Ἰησοῦν, *τὸν πρωτότοκον* καὶ μόνον τῇ φύσει τοῦ πατρὸς ἀρχιερέα. 4. Πάντα οὖν ὑμῖν μετ' εὐταξίας ἐπιτελείσθω ἐν Χριστῷ· οἱ λαϊκοὶ τοῖς διακόνοις ὑποτασσέσθωσαν, οἱ διάκονοι τοῖς πρεσβυτέροις, οἱ πρεσβύτεροι τῷ ἐπισκόπῳ, ὁ ἐπίσκοπος τῷ Χριστῷ, ὡς αὐτὸς τῷ πατρί. 5. Καθὰ με ἀνεπαύσατε, ἀδελφοί, καὶ ὑμᾶς Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ἀπόντα με καὶ παρόντα ἠγαπήσατε· ἀμείψεται ὑμᾶς ὁ θεός, δι' ὃν ταῦτα εἰς τὸν δέσμιον αὐτοῦ ἐνεδείξασθε. Εἰ γὰρ καὶ μή εἰμι ἱκανός, ἀλλὰ τὸ τῆς προθυμίας ὑμῶν μέγα. *Ὁ τιμῶν* γὰρ *προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται*· δηλονότι καὶ ὁ τιμῶν δέσμιον Ἰησοῦ Χριστοῦ μαρτύρων λήψεται μισθόν.

X. Φίλωνα καὶ Γάϊον καὶ Ἀγαθόποδα, οἳ ἐπηκολούθησάν μοι εἰς λόγον θεοῦ, διάκονοι Χριστοῦ ὄντες, καλῶς ἐποιήσατε ὑποδεξάμενοι ὡς διακόνους Χριστοῦ· οἳ καὶ σφόδρα εὐχαριστοῦσιν τῷ κυρίῳ ὑπὲρ ὑμῶν, ὅτι αὐτοὺς ἀνεπαύσατε κατὰ πάντα τρόπον. 2. Οὐδὲν ὑμῖν παραλογισθήσεται, ὧν εἰς αὐτοὺς ἐποιήσατε. *Δῴη ὑμῖν ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.* 3. Ἀντίψυχον ὑμῶν τὸ πνεῦμά μου καὶ τὰ δεσμά μου, ἃ οὐχ ὑπερηφανεύσατε οὐδὲ ἐπῃσχύνθητε· διὸ οὐδὲ ὑμᾶς ἐπαισχυνθήσεται ἡ τελεία ἐλπίς, Ἰησοῦς Χριστός.

est *μεῖζον* | 1. *τις* om c — *τίμα κτλ.*] Prov. 24, 21.

3. 4. *ἐπεγειρόμενος* c. m L: praem *μὴ* c v | *κολάσεως*: praem *καὶ* c | *ἄξιος*: *ἀξίως καὶ* v | 6. *χειρόνως* v | 8. *πάντων*: *πᾶν τῶν* v cf. L | *ἐν ἀνθρώποις*: *ἐν ἀνοῖ* v — *εἰ γὰρ κτλ.*] Fere eadem verba leguntur in Const. ap. VI c. 2, 1. — *μ. τ. φύσει τ. π. ἀρχιερέα*] Cf. Magn. 4, 2.

4. Cf. Philad. 4, 7.

5. 15. *παρόντα* c. c m L: add *με* v | 18. *δῆλον ὅτι* m — *ὁ τιμῶν κτλ.*] Matth. 10, 41. — *μαρτύρων λ. μισθόν*] Cf. Const. ap. V c. 1, 5: *τοῦτο γὰρ ποιησάντων ὑμῶν, μαρτύριον ὑμῖν λογισθήσεται.*

X, 2. *δῴη κτλ.*] II Tim. 1, 18.

3. 25. *πνεῦμά μου* c. m v L: add *καὶ τὰ σπλάγχνα μου* c | 27. *Χριστός:*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

mundi salute. Neque regi quis similis est in exercitu, pacem et benevolentiam omnibus principibus cogitanti. 3. Qui enim honorat episcopum, a Deo honorabitur; et qui dehonoraverit eum, a Deo damnabitur. Si enim quis contra regem insurgens damnatione dignus est, quomodo ultionem evadere poterit ille, qui praeter episcopum aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omnium bonorum, quae in hominibus constant; quem si quis dehonoraverit, Deum dehonorat et Dominum Iesum Christum *primogenitum totius creaturae* et solum natura principem sacerdotum Dei. 4. Omnia vobis bene ordinate mandata sunt in Christo. Laici diaconis subditi sint, diaconi presbyteris, presbyteri episcopo, episcopus Christo, sicut ipse patri. 5. Secundum quod me refecistis, fratres, et vos Dominus Iesus Christus. Absentem me et praesentem dilexistis; retribuet vobis Deus, propter quem tanta in vincto eius ostendistis. Etsi quidem non sum sufficiens, sed tamen devotio vestra grandis est. *Si quis* enim *honoraverit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet*; manifeste et qui honorat vinctum Christi Iesu, mercedem martyrum percipiet.

X. Philonem et Gaium et Agathopum, qui me sequuntur in verbo Dei, qui sunt ministri Christi, bene fecistis suscipere eos sicut ministros Dei; qui et maximas gratias agunt Domino pro vobis, quoniam refecistis eos omnimodis. 2. Nihil vobis reputabitur ad peccatum de his, quae eis impendistis. *Det vobis Dominus invenire misericordiam apud Dominum in illa die.* 3. Pro animabus vestris spiritus meus et vincula mea sint, quae non sprevistis et non erubuistis. Haec est perfecta spes in Christo Iesu.

praem ὁ v

* * *

3. 3. *honor. a Deo* o | 5. *ille* h. l. c. f o: a. *ultionem* p, p. *ult.* v | 6. *enim: est* p | 7. *est* om p v | *quem* (sc. episcopum) c. codd: *quod* edd pr | 8. *Dominum: Deum* o | 8 sq. *Christum* om p v

4. 10. *vobis — mandata* c. p v: *bene vobis ordinate, quae mandata* f o | 11. *sint subditi* p

5. 13. *me* c. p v: praem *vos* f o | 15. *quem: quod* v | 19. *percipiet* c. p v: *accipiet* f o

X, 1. 23. *omnimodis* (om p) c. codd: *omnibus modis* edd pr

2. 24. *his: is* p | 25. *Dominum: Deum* o | 25 sq. *in die illa* v

3. 26. *mea* om f | 27. *et* c. f o: *et quae* p v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

XI. Αἱ προσευχαὶ ὑμῶν ἤγγισαν εἰς τὴν Ἀντιοχέων ἐκκλησίαν, καὶ εἰρηνεύεται· ὅθεν δεδεμένος πάντας ἀσπάζομαι. Οὐκ ὢν ἄξιος ἐκεῖθεν, ἔσχατος αὐτῶν ὤν, κατὰ θέλημα κατηξιώθην, οὐκ ἐκ συνειδήσεως ἐμῆς, ἀλλ' ἐκ χάριτος θεοῦ· ἣν εὔχομαι τελείαν μοι δοθῆναι, ἵνα ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν θεοῦ ἐπιτύχω. 2. Ὅπως οὖν ὑμῶν τὸ ἔργον τέλειον γένηται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, πρέπει εἰς θεοῦ τιμὴν χειροτονῆσαι τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν θεοπρεσβευτήν, εἰς τὸ γενόμενον ἐν Συρίᾳ συγχαρῆναι αὐτοῖς, ὅτι εἰρηνεύουσι καὶ ἀπέλαβον τὸ ἴδιον μέγεθος, καὶ ἀπεκατεστάθη αὐτοῖς τὸ ἴδιον σωμάτιον. 3. Ὃ ἐφάνη μοι ἄξιον, τοῦτο ἐστίν, ὥστε πέμψαι τινὰ τῶν ὑμετέρων μετ' ἐπιστολῆς, ἵνα συνδοξάσῃ τὴν κατὰ θεὸν αὐτοῖς γενομένην εὐδίαν, καὶ ὅτι λιμένος εὐόρμου τετύχηκα Χριστοῦ διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν. Τέλειοι ὄντες τέλεια καὶ φρονεῖτε· θέλουσι γὰρ ὑμῖν εὖ πράττειν καὶ θεὸς ἕτοιμος εἰς τὸ παρασχεῖν.

XII. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν ἐν Τρωάδι, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ Βούργου, ὃν ἀπεστείλατε μετ' ἐμοῦ ἅμα Ἐφεσίοις τοῖς συναδέλφοις ὑμῶν, ὃς κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν. Καὶ ὄφελον πάντες αὐτὸν ἐμιμοῦντο, ὄντα ἐξεμπλάριον θεοῦ διακονίας. Ἀμείψεται αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ κυρίου κατὰ πάντα. 2. Ἀσπάζομαι τὸν ἀξιόθεον ἐπίσκοπον ὑμῶν Πολύκαρπον καὶ τὸ θεοπρεπὲς πρεσβυτέριον καὶ τοὺς χριστοφόρους διακόνους τοὺς συνδούλους μου καὶ τοὺς κατὰ ἄνδρα καὶ κοινῇ πάντας ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τῷ αἵματι, πάθει τε καὶ ἀναστάσει, σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ ἑνότητι θεοῦ καὶ ὑμῶν. Χάρις ὑμῖν, ἔλεος, εἰρήνη, ὑπομονὴ διὰ παντὸς ἐν Χριστῷ.

XIII. Ἀσπάζομαι τοὺς οἴκους τῶν ἀδελφῶν μου σὺν γυναιξὶν καὶ τέκνοις καὶ ἀειπαρθένοις καὶ τὰς χήρας. Ἔρρωσθέ μοι ἐν δυνάμει πνεύματος. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων ὁ συνδιάκονος, ὁ ὢν σὺν ἐμοί. 2. Ἀσπάζομαι τὸν οἶκον Γαυΐας, ἣν εὔχομαι ἡδρᾶσθαι πίστει καὶ ἀγάπῃ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ. Ἀσπάζομαι Ἄλκην, τὸ ποθητόν μοι ὄνομα, καὶ Δάφνον τὸν ἀσύγκριτον καὶ

XI, 1. 1 sq. *εἰρηνεύεται* c. c m: *-ετε* v L | 3. *ὢν* om c
2. 5. *ὑμῶν* h. l. c. m v: p. *ἔργον* c | 6 sq. *θεοπρεσβευτὴν* em: *θεοπρεσβύτην* codd
3. 10. *συνδοξάσει* v | *εὐδείαν* v | 12. *θεὸς ἕτοιμος* c. L G^1: *ἑτοίμους* G^2
XII, 1. 13. *ὑμῶν* c. m v L: *ἡμῶν* c
2. 19. *τοὺς συνδούλους μου* om v | *καὶ* sec c. L G^1: om G^2 | 19 sq. *Ἰησοῦ Χρι.* c. c L G^1: *Χρ. Ἰ.* m v
XIII, 2. 26. *καὶ* om c | *ἀγ. σαρκ. τε: σαρκ. ἀγάπῃ* c | 27. *Ἄλκην: Ἀλκὴν* c m — *Εὔτεκνον*] Ita iterum scribo, ut iam prius, nec vero *εὔτεκνον*, quam-

* * *

XI, 1. 2. *unde* om p | 3. *et* c. f o: praem *unde* p v
2. 9. *perceperunt* c. f o p: *pepercerunt* v | 10. *ipsorum* c. p v: *eorum* f o
3. 11. *aliq. vestrum* c. p v: *aliquem* f, om o | 13. *ego* c. p v: add *vero* f o | *in Christo* om f o
XII, 1. 20. *omnes quidem* f o | *eum* c. p: om f o v | 21. *retribuetur* c. p: *retribuet* f o v | *gr. Domini* c.

XI. Orationes vestrae appropinquarunt ad Antiochenam ecclesiam, cui et pacifici estis; unde et vinctus omnes saluto. Et non sum dignus esse ultimus eorum, sed secundum Dei voluntatem dignus effectus sum, non ex mea providentia, sed ex gratia Dei; quam opto perfectam mihi tribui, ut per vestras orationes Deum merear adipisci, ut opus vestrum perfectum sit in caelo et in terra. 2. Decet ergo vos in honorem Dei curam gerere Deo dignae ecclesiae, quae est in Syria, et congratulari eis, quia pacifici sunt et perceperunt suam magnificentiam et restituta est eis in corpore ipsorum. 3. Sed mihi visum est, mittere aliquem vestrum illuc cum epistola, ut glorificent tranquillitatem, quae eis secundum Deum contigit et quietem. Ego vero merui portum tutissimum in Christo orationibus vestris. Cum sitis perfecti, perfecta cogitate, sapite, sentite. Volentibus enim vobis bene agere etiam Deus paratus est vobis praestare.

XII. Salutat vos dilectio fratrum vestrorum, quae est in Troia; unde et scribo vobis per Burgum, quem misistis mecum una cum Ephesiis fratribus vestris, qui me refecit in omnibus. Et debuerant quidem omnes eum imitari, quia exemplum est ministerii Dei. Retribuetur ei gratia Domini in omnibus. 2. Saluto Deo dignum episcopum vestrum Polycarpum et Deo decentissimum presbyterium et christophoros diaconos conservos meos et specialiter et generaliter omnes in nomine Iesu Christi et in carne eius et in sanguine ipsius et in passione et in resurrectione carnali et spirituali, in unitate Dei et vestra. Gratia vobis et misericordia, pax et patientia in omnibus in Christo.

XIII. Saluto domos fratrum meorum cum uxoribus et filiis, sed et virgines et viduas. Incolumes estote in virtute Dei patris. Salutat vos Philon condiaconus, qui est mecum. 2. Saluto domum Gaviae, quam opto firmari in fide et dilectione carnali et spirituali. Saluto Alcen, desiderabile mihi nomen,

p v: *Dominus gratiam* f o
2. 23. *presbyterum* o v | 23 sq. *christophoros — meos* em coll G: *christoforus diaconus conservus meus* p (corr *Christoforum* etc.) v, *chr. d. meus et conservus* f o | 25. *ipsius* om p | 27. *pax:* praem *et* p
XIII, 2. 31. *Graviae* f o | *fide* c. f o p: *praem Christo* v | *dilectione* c. p v: *devotione* f o | 32. *nomen mihi*

Digitized by Google   Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Εὔτεκνον καὶ πάντας κατ' ὄνομα. Ἔρρωσθε ἐν χάριτι θεοῦ καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πεπληρωμένοι πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας θείας καὶ ἱερᾶς.

ΠΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΣΜΥΡΝΗΣ.

Ἰγνάτιος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ὁ καὶ μάρτυς Ἰησοῦ Χριστοῦ, Πολυκάρπῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησίας Σμυρναίων, μᾶλλον ἐπισκοπημένῳ ὑπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πλεῖστα χαίρειν.

I. Ἀποδεχόμενός τὴν ἐν θεῷ σου γνώμην ἡδρασμένην ὡς ἐπὶ πέτραν ἀκίνητον, ὑπερδοξάζω καταξιωθεὶς τοῦ προσώπου σου τοῦ ἀμώμου, οὗ ὀναίμην ἐν θεῷ. 2. Παρακαλῶ σε ἐν χάριτι, ᾗ ἐνδέδυσαι, προσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου, καὶ πάντας παρακαλεῖν, ἵνα σώζωνται. Ἐκδίκει σου τὸν τόπον ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ· τῆς ἑνώσεως φρόντιζε, ἧς οὐδὲν ἄμεινον. Πάντας βάσταζε, ὡς καὶ σὲ ὁ κύριος· πάντων ἀνέχου ἐν ἀγάπῃ, ὥσπερ καὶ ποιεῖς. 3. Προσευχαῖς σχόλαζε ἀδιαλείπτοις, αἰτοῦ σύνεσιν πλείονα ἧς ἔχεις· γρηγόρει, ἀκοίμητον πνεῦμα κεκτημένος· τοῖς κατὰ ἄνδρα κατὰ ὁμοήθειαν θεοῦ λάλει· πάντων τὰς νόσους βάσταζε ὡς τέλειος ἀθλητής, ὡς καὶ ὁ κύριος πάντων· *αὐτὸς γάρ, φησίν, τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἡμῶν ἐβάστασεν.* Ὅπου πλείων κόπος, πολὺ κέρδος.

II. Καλοὺς μαθητὰς ἐὰν φιλῇς, χάρις σοι οὐκ ἔστιν· μᾶλλον δὲ τοὺς λοιμοτέρους ἐν πραΰτητι ὑπότασσε. Οὐ πᾶν τραῦμα τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται· τοὺς παροξυσμοὺς ἐμβροχαῖς παῦε. 2. *Φρόνιμος γίνου ὡς ὄφις ἐν πᾶσιν καὶ ἀκέραιος εἰς ἀεὶ ὡς ἡ περιστερά.* Διὰ τοῦτο ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος εἶ, σαρκικὸς καὶ πνευματικός, ἵνα τὰ φαινόμενά σοι εἰς πρόσωπον ἐπ-

quam versio latina húic scriptioni favet, et moneo, librarios codicum m et v, fortasse etiam c, post *ἀσύγκριτον* interpunctionem posuisse.

Inscr. 6. *ἐπισκοπημένων* v | 7. *κυρίου* c. v G^1: om c m, plura om L^2

I, 2. 10. *προσθεῖναι* c. c: *προσθῆναι* m v | 11. *σώζονται* v

3. 14. *ἀδιαλείπτοις* c. m v G^1: *ἀδιαλείπτως* c L^2 | 18. *ἡμῶν* om c | *πλείων* c. c m: *πλεῖον* v | *πολὺ* c. m v: *πλεῖον* c L^2 — *αὐτὸς κτλ.*] Matth. 8, 17.

II, 1. 20 sq. *θεραπεύετε* c | 21 *ἐμβροχαῖς*: *ἐν βρ.* vel *ἐνβρ.* (v) codd

2. 21. *γίνου*: *γενοῦ* c | *ὡς ὄφις* h. l. c. m v: p. *πᾶσιν* c | 22. *εἰς* om c | 23 sq. *ἐπανορθώσῃς* em: *-ῶσαι* m,

* * *

f o | 1. *Daphnum* c. f o: *dafnumin* v, *dasnumin* p | *incomparabilem* c. p v: *incorporabilem* f, *incorporalem* o | 2. *et* c. f o p: om v | 3. *divina*: *individua* v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

et Daphnum, incomparabilem et bonum filium, et omnes nominatim. Incolumes estote in gratia Dei et Domini nostri Iesu Christi, repleti spiritu sancto et sapientia sancta atque divina.

AD POLYCARPUM EPISCOPUM SMYRNENSIUM.

Ignatius episcopus Antiochiae, qui et martyr Iesu Christi, Polycarpo episcopo ecclesiae Smyrnensium.

I. Suscipiens in Deo sententiam tuam tanquam supra immobilem petram firmatam, quoniam desidero promereri faciem tuam immaculatam, quam adquisivi in Domino. 2. Rogo te in gratia Dei, qua indutus es, adicere ad cursum tuum et rogare omnes, ut salventur in Christo. Defende locum tuum in omni diligentia spirituali. Unitatis curam habeto, cuius nihil melius est. Omnes baiula, quomodo et te Dominus. Omnes suffer in dilectione. 3. Orationibus indesinenter vaca. Ampliorem prudentiam, quam habes, postula. Vigila, inobdormibilem spiritum possidens. Secundum adiutorium Dei loquere. Omnium infirmitates baiula ut perfectus athleta, quomodo et Dominus omnium. *Ipse* enim, inquit, *infirmitates nostras portavit et languores nostros abstulit.* Ubi enim magnus fuerit labor, illic etiam maius lucrum est.

II. Si bonos discipulos amaveris, non est tibi gratia; magis autem pestiferos subiuga in mansuetudine. Non omne vulnus uno emplastro curatur. Acredines embroche compesce. 2. *Astutus esto ut serpens et simplex ut columba.* Propterea enim ex anima et corpore carnaliter et spiritualiter exstas, ut omnia, quae tibi ostensa fuerint, in facie corrigas; quae autem

Tit. *episcopum:* add *eorum* (om p) *de illuminatis* f o p, cf. 14, 2.

Inscr. 6. *ecclesiae* c. p: om f o v

I, 1. 7. *in Deo* c. p: om f o v | *sent. tuam* c. f p: *tuam sent.* o v | 9. *adquisivi* c. f o: praem *et* p v

2, 11. *omnes ut* c. f o v: *ut omnes* p | *defendo* p | 12. *spirituali* om f o | *cuius* em coll Magn. 7, 2: *cui* codd, qua edd pr | 13. *Dominus* c. p: *Christus* f o v

3. 19. *illic* c. p v: *ibi* f o

II, 1. 23. *acredines: ac rectines* o | *embroche* c. p, *enbr.* f o, *embrochae* v

2. 25. *et corpore* om p | 26. *autem*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ἀνορθώσῃ· τὰ δὲ ἀόρατα αἴτει ἵνα σοι φανερωθῇ, ἵνα μηδέν σοι λείπῃ, καὶ παντὸς χαρίσματος περισσεύῃς. 3. Ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ σε εὔχεσθαι. Ὥσπερ γὰρ κυβερνήτῃ ἄνεμος συμβάλλεται καὶ ὡς νηῒ χειμαζομένῃ λιμένες εὔθετοι εἰς σωτηρίαν, οὕτω καὶ σοὶ τὸ ἐπιτυχεῖν θεοῦ. Νῆφε ὡς θεοῦ ἀθλητής, οὗ τὸ θέλημα ἀφθαρσία καὶ ζωὴ αἰώνιος, περὶ ἧς καὶ σὺ πέπεισαι. Κατὰ πάντα σου ἀντίψυχος ἐγὼ καὶ τὰ δεσμά μου, ἃ ἠγάπησας.

III. Οἱ δοκοῦντες ἀξιόπιστοι εἶναι καὶ ἑτεροδιδασκαλοῦντες μή σε καταπλησσέτωσαν· στῆθι δὲ ἑδραῖος ὡς ἄκμων τυπτόμενος. Μεγάλου ἐστὶν ἀθλητοῦ δέρεσθαι καὶ νικᾶν· μάλιστα δὲ ἕνεκεν θεοῦ πάντα ὑπομένειν ἡμᾶς δεῖ, ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἀναμείνῃ εἰς τὴν βασιλείαν. 2. Πλεῖον πρόσθες τῇ σπουδῇ οὗ εἶ· συντονώτερον δράμε· τοὺς καιροὺς καταμάνθανε, ὡς ἐνταῦθα εἶ, νίκησον· ὧδε γάρ ἐστιν τὸ στάδιον, ἐκεῖ δὲ οἱ στέφανοι. Προσδόκα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν ἄχρονον ἐν χρόνῳ, τὸν ἀόρατον τῇ φύσει, ὁρατὸν ἐν σαρκί, τὸν ἀψηλάφητον καὶ ἀναφῆ ὡς ἀσώματον, δι' ἡμᾶς δὲ ἁπτὸν καὶ ψηλαφητὸν ἐν σώματι· τὸν ἀπαθῆ ὡς θεόν, δι' ἡμᾶς δὲ παθητὸν ὡς ἄνθρωπον, τὸν κατὰ πάντα τρόπον δι' ἡμᾶς ὑπομείναντα.

IV. Αἱ χῆραι μὴ ἀμελείσθωσαν· μετὰ τὸν κύριον σὺ αὐτῶν φροντιστὴς ἔσω. Μηδὲν ἄνευ τῆς γνώμης σου γινέσθω, μηδὲ σὺ ἄνευ θεοῦ γνώμης τι πρᾶσσε, ὅπερ οὐδὲ πράττεις· εὐστάθει. 2. Πυκνότερον συναγωγαὶ γινέσθωσαν· ἐξ ὀνόματος πάντας ζήτει. 3. Δούλους καὶ δούλας μὴ ὑπερηφάνει· ἀλλὰ μηδὲ αὐτοὶ φυσιούσθωσαν, ἀλλ' εἰς δόξαν θεοῦ πλεῖονα δουλευέτωσαν, ἵνα κρείττονος ἐλευθερίας τύχωσιν ἀπὸ θεοῦ. Μὴ ἐράτωσαν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἐλευθεροῦσθαι, ἵνα μὴ δοῦλοι εὑρεθῶσιν ἐπιθυμίας.

V. Τὰς κακοτεχνίας φεῦγε, μᾶλλον δὲ περὶ τούτων ὁμιλίαν ποιοῦ. Ταῖς ἀδελφαῖς μου προσλάλει ἀγαπᾶν τὸν κύριον καὶ τοῖς συμβίοις ἀρκεῖσθαι σαρκὶ

-*οῦσαι* c, -*οῦσσαι* v | 1. *αἴτη* m | *φανερωθῇ* c. c G^1: *φανερωθείη* m v — *φρόνιμος κτλ.*] Matth. 10, 16.

III, 2. 16. *τρόπον: δρόμον* c — *τὸν ἄχρονον ἐν χρ. κτλ.*] Zahn (*Ignatius v. A.* p. 165. 476 sq.) erravit putans, hic exigua quaedam theologiae Arianae vestigia inveniri. Hoc modo etiam Catholicus vel Apollinarista loqui potuit. Similia e. g. leguntur in Praefatione Liturgiae Clem. vel Const. ap. VIII c. 12, 14.

IV, 1. 20. *ὅπερ* c. m v G^1: *ὥσπερ* c

2. 21. *πάντα* v

3. 22. *πλεῖονα* c. G^2: *πλέον* G^1 edd pler | 23. *ἐράτωσαν* c. v: *αἱρέτωσαν* c m | 24. *εὑρ.* c. c m: *ἐλευθερωθῶσιν* (sic) v

V, 1. 25. *φεύγετε* c | *ποιοῦ* c. c v: *μὴ π.* m

* * *

c. p: add *tibi* f o v | 1. *manif. tibi* p

3. 3. *navim* f o | 4. *requirere: recipere* v | 5. *et: ut* o | 6. *in omnibus* cum *confidis* coniungunt codd: cum sequentibus Z

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

invisibilia fuerint, pete, ut tibi manifestentur, ut nihil tibi restet, sed totius gratiae abundans sis. 3. Tempus deposcit te tanquam gubernatorem prosperum ventum petere, et sicut navem periclitantem portum aptum ad salutem requirere, sic et te, Dei athleta, ut nubem incorruptionis et vitam aeternam percipias; pro qua et tu confidis in omnibus. Pro anima tua ego efficiar et vincula mea, quae dilexisti.

III. Qui se arbitrantur fide dignos esse et aliter docent, non te circumveniant; sed sta firmus sicut incus, quae percutitur. Magni enim athletae est vapulare et vincere. Maxime autem pro Deo oportet nos omnia sustinere, ut et ipse sustineat nos in regno. 2. Plurimum adde ad festinationem; continuanter curre. Tempora cognosce, ut in ipsis semper vincas. Hic est enim stadium, illic corona. Exspecta Christum filium Dei, intemporalem in tempore, invisibilem natura, visibilem in carne; inpalpabilem et intactum ut incorporeum, corporeum vero et contrectabilem propter nos; impassibilem ut Deum, passibilem vero propter nos ut hominem [secundum omnem modum propter nos sustinentem.

IV. Viduae non neglegantur. Post Dominum tu ipsarum curator esto. Nihil sine sententia tua fiat, neque tu sine Deo quid operare; quod autem operaris, sit bene stabile. 2. Saepius congregationes fiant; ex nomine omnes quaere. 3. Servos et ancillas ne despicias, sed neque ipsi inflentur, sed in gloriam Dei plus serviant, ut meliori libertate a Deo potiantur. Non desiderent a communi liberi fieri, ut non servi inveniantur concupiscentiae.

V. Malas artes fuge, magis autem de his homeliam fac. Sorores meas alloquere, diligere Dominum et viris sufficere

III, 1. 11. *omnia* h. l. c. p v: a. *oportet* f o
2. 14. *corona:* praem *vero* p v | *exspecta* c. o: *exspectat* (sc. corona) f p v | 16. *corporeum* om o | 17. *propter nos* h. l. c. p v: p. *vero* f o edd pr | 18. *hominem:* hic desinunt codices, non indicantes maiorem epistulae partem deesse, sed potius similiter ac in ceteris epistulis subscribentes, sc. *explicit ad Polycarpum* f p, *explicit VIII* v. Quae sequuntur uncis inclusa, e versione vetere epistulae non interpolatae desumpta sunt et quidem secundum recensionem Zahnianam. Lectiones variantes exscribere superfluum mihi visum est.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

καὶ πνεύματι· ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παράγγελλε ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀγαπᾶν τὰς συμβίους, ὡς ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν. 2. Εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν εἰς τιμὴν τῆς σαρκὸς τοῦ κυρίου, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω· ἐὰν καυχήσηται, ἀπώλετο· καὶ ἐὰν γνωσθῇ πλὴν τοῦ ἐπισκόπου, ἔφθαρται. Πρέπει δὲ τοῖς γαμοῦσι καὶ ταῖς γαμούσαις μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἕνωσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ὁ γάμος ᾖ κατὰ κύριον καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν. Πάντα εἰς τιμὴν θεοῦ γινέσθω.

VI. Τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε, ἵνα καὶ ὁ θεὸς ὑμῖν. Ἀντίψυχον ἐγὼ τῶν ὑποτασσομένων ἐπισκόπῳ, πρεσβυτερίῳ, διακόνοις· μετ' αὐτῶν μοι τὸ μέρος γένοιτο ἔχειν παρὰ θεῷ. Συγκοπιᾶτε ἀλλήλοις, συναθλεῖτε, συντρέχετε, συμπάσχετε, συγκοιμᾶσθε, συνεγείρεσθε ὡς θεοῦ οἰκονόμοι καὶ πάρεδροι καὶ ὑπηρέται. 2. Ἀρέσκετε ᾧ στρατεύεσθε, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ὀψώνια κομίσεσθε· μήτις ὑμῶν δεσέρτωρ εὑρεθῇ. Τὸ βάπτισμα ὑμῶν μενέτω ὡς ὅπλα, ἡ πίστις ὡς περικεφαλαία, ἡ ἀγάπη ὡς δόρυ, ἡ ὑπομονὴ ὡς πανοπλία· τὰ δεπόσιτα ὑμῶν τὰ ἔργα ὑμῶν, ἵνα τὰ ἄκκεπτα ὑμῶν ἄξια θεοῦ κομίσησθε. Μακροθυμεῖτε οὖν μετ' ἀλλήλων ἐν πραΰτητι, καὶ ὁ θεὸς μεθ' ὑμῶν. Ὀναίμην ὑμῶν διὰ παντός.

VII. Ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησία ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας εἰρηνεύει, ὡς ἐδηλώθη μοι, διὰ τῆς προσευχῆς ὑμῶν, κἀγὼ εὐθυμότερος ἐγενόμην ἐν ἀμεριμνίᾳ θεοῦ, ἐάνπερ διὰ τοῦ παθεῖν θεοῦ ἐπιτύχω, εἰς τὸ εὑρεθῆναί με ἐν τῇ αἰτήσει ὑμῶν μαθητήν. 2. Πρέπει, Πολύκαρπε θεομακαριστότατε, συμβούλιον ἀγαγεῖν θεοπρεπέστατον καὶ χειροτονῆσαι, εἴ τινα ἀγαπητὸν λίαν ἔχετε καὶ ἄοκνον, ὃς δυνήσεται θεοδρόμος καλεῖσθαι· τοῦτον καταξιῶσαι πορευθῆναι εἰς Συρίαν, ἵνα πορευθεὶς εἰς Συρίαν δοξάσῃ ὑμῶν τὴν ἄοκνον ἀγάπην εἰς δόξαν θεοῦ. 3. Ὁ Χριστιανὸς ἐξουσίαν ἑαυτοῦ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ θεῷ σχολάζει. Τοῦτο τὸ ἔργον θεοῦ ἐστιν καὶ ὑμῶν, ὅταν αὐτὸ ἀπαρτίσητε. Πιστεύω γὰρ τῇ χάριτι, ὅτι ἕτοιμοί ἐστε εἰς εὐποιΐαν θεῷ ἀνήκουσαν. Εἰδὼς ὑμῶν τὸ σύντονον τῆς ἀληθείας, δι' ὀλίγων ὑμᾶς γραμμάτων παρεκάλεσα.

VIII. Ἐπεὶ οὖν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ἠδυνήθην γράψαι διὰ τὸ ἐξαίφνης πλεῖν με ἀπὸ Τρωάδος εἰς Νεάπολιν, ὡς τὸ θέλημα προστάσσει, γράψεις ταῖς ἔμπροσθεν ἐκκλησίαις, ὡς θεοῦ γνώμην κεκτημένος, εἰς τὸ καὶ αὐ-

2. 7. *θεοῦ τιμὴν* c

VI, 1. 8. *ἐπισκόπῳ* c. m v: praem *τῷ* c, item a. *πρεσβυτερίῳ* et *τοῖς* a. *διακόνοις* | 10. *ἔχειν*: *"σχειν* (sic) v | *θεῷ* c. c v: *θεοῦ* m

2. 12. *ὀψόνια* v | *κομίσεσθε* c. c m: *-ησθε* v | 12 sq. *δεσέρτωρ εὑρ.* c. c: *δεσέλτωρ εὑρεθῇ* v, *δεσελτωρευθῇ* m | 14. *δεπόσιτα* c. c: *δὲ ποσιτὰ* m v | 15. *ἄκκεπτα* c. m: *ἄσκεπτα* v, ... *α* c | *κομίσησθε* c. codd: *κομίσεσθε* Z

VII, 1. 18. *εὐθυμώτερος* v

2. 20. *θεομακαριστώτατε* m v |

carne et spiritu. Similiter et fratribus meis annuntia in nomine Iesu Christi, diligere uxores, ut Dominus ecclesiam. 2. Si quis potest in castitate manere, in honorem carnis Domini in ingloriatione Domini maneat. Si glorietur, perditur, et si videri velit plus episcopo, corruptus est. Decet autem ducentes et ductas cum sententia episcopi unionem facere, ut sit secundum Dominum et non secundum concupiscentiam. Omnia in honorem Dei fiant.

VI. Episcopo attendite, ut et Deus vobis. Unanimis ego cum subiectis episcopo, presbyteris, diaconis, et cum ipsis mihi pars fiat capere in Deo. Collaborate adinvicem, concertate, concurrite, compatimini, condormite, consurgite ut Dei dispensatores et assessores et ministri. 2. Placete cui militatis, a quo et stipendia fertis. Nullus vestrum otiosus inveniatur. Baptisma vestrum maneat ut scutum, fides ut galea, caritas ut lancea, sustinentia ut omnis armatura. Deposita vestra opera, ut accepta vestra digna feratis. Longanimiter ferte igitur vos adinvicem in mansuetudine, ut Deus vos. Fruar vobis semper.

VII. Quia ecclesia quae in Antiochia Syriae pacem habet, ut ostensum est mihi, per orationem vestram, et ego laetior factus sum in insollicitudine Dei, siquidem per pati Deo potiar, in inveniri me in resurrectione vestri discipulum. 2. Decet, Polycarpe deobeatissime, concilium congregare deodecentissimum et ordinare aliquem, quem dilectum valde habetis et impigrum, qui poterit Dei cursor vocari, et hunc dignificari, ut vadens in Syriam glorificet vestram impigram caritatem in gloriam Dei. 3. Christianus sui ipsius potestatem non habet, sed Deo vacat. Hoc opus Dei est et vestri, quoniam ipsi perfecti estis. Credo enim gratiae, quoniam parati estis ad beneficentiam deodecentem. Sciens vestrum compendium veritatis, per paucas vos literas consolatus sum.

VIII. Quia igitur omnibus ecclesiis non potui scribere, propter repente navigare me a Troade in Neapolim, ut voluntas praecipit, scribes aliis ecclesiis, ut Dei sententiam possidens,

21. ἔχετε λίαν c | 22. θεόδρομος codd | G^1 edd plures | 27. ὑμᾶς γρ. c. c m : ὑμῶν πραγμάτων v | 23. δοξάσει v

3. 26. σύντομον c. G^2 : σύντονον

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τοὺς τοῦτο ποιῆσαι, οἱ μὲν δυνάμενοι πεζοὺς πέμψαι, οἱ δὲ ἐπιστολὰς διὰ τῶν ὑπὸ σοῦ πεμπομένων, ἵνα δοξασθῆτε ἐν αἰωνίῳ ἔργῳ, ὡς ἄξιος ὤν. 2. Ἀσπάζομαι πάντας ἐξ ὀνόματος καὶ τὴν τοῦ Ἐπιτρόπου σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων, ἀσπάζομαι Ἄτταλον τὸν ἀγαπητόν μου, ἀσπάζομαι τὸν μέλλοντα καταξιοῦσθαι εἰς Συρίαν πορεύεσθαι· ἔσται ἡ χάρις μετ' αὐτοῦ διὰ παντὸς καὶ τοῦ πέμποντος αὐτὸν Πολυκάρπου. 3. Ἐρρῶσθαι ὑμᾶς διὰ παντὸς ἐν θεῷ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ εὔχομαι, ἐν ᾧ διαμείναιτε ἐν ἑνότητι θεοῦ καὶ ἐπισκοπῇ. Ἀσπάζομαι Ἄλκην τὸ ποθητόν μοι ὄνομα. Ἀμήν. Ἡ χάρις. Ἔρρωσθε ἐν κυρίῳ.

ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ ἠλεημένῃ ὑπὸ θεοῦ, ἐκλελεγμένῃ ὑπὸ Χριστοῦ, παροικούσῃ ἐν Συρίᾳ καὶ πρώτῃ Χριστοῦ ἐπωνυμίαν λαβούσῃ, τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ χαίρειν.

I. Ἐλαφρά μοι καὶ κοῦφα τὰ δεσμὰ ὁ κύριος πεποίηκεν μαθόντι εἰρηνεύειν ὑμᾶς καὶ ἐν πάσῃ ὁμονοίᾳ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ διάγειν. 2. *Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε*, φυλαττόμενοι τὰς εἰσκωμασάσας αἱρέσεις τοῦ πονηροῦ ἐπ' ἀπάτῃ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν πειθομένων αὐτῷ, προσέχειν δὲ τῇ τῶν ἀποστόλων διδαχῇ καὶ νόμῳ καὶ προφήταις πιστεύειν, πᾶσαν ἰουδαϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν ἀπορρίψαι πλάνην καὶ μήτε πλῆθος θεῶν ἐπεισάγειν μήτε τὸν Χριστὸν ἀρνεῖσθαι προφάσει τοῦ ἑνὸς θεοῦ.

VIII, 2. 5. *χάρις* c. m v: add *τοῦ θεοῦ* c | 6. *αὐτόν:* iteravit v

3. 7. *διαμείναιτε* c. m v (*διαμείνετε*, sed *ε* haud dubie pro *αι* scriptum est): *διαμείνατε* c | 8. *Ἄλκην* c m | 9. *ἀμήν· ἡ χάρις* c. G² (dubito quidem, num Pseudoignatius haec addiderit, sed nolui mutare, cf. Eph. 21, 2): codd a Vaticano derivati post *ἀμὴν* vel post *χάρις* exhibent partim in margine praemissa voce *ἴσως* (Ottobon. Florent. Paris. I) partim in textu (Paris. II) *ἡ χάρις τοῦ θεοῦ εἴη μεθ' ὑμῶν*.

Inscr. *πρώτῃ Χρ. ἐπωνυμίαν λ.*] Cf. Magn. 10, 2. Act. 11, 26.

I, 1. 16. *μαθόντι* c. c v: *μαθόντα* m — *ἐλαφρὰ* — *πεποίηκεν*] Plane eadem verba scripsit Alexander Hieros. ad Antiochenos et Pseudoignatius ea haud dubie ex Euseb. H. E. VI c. 11, 5 desumpsit, per quem librum ad posteros pervenerunt.

2. 19. *εἰσκωμασάσας* c. c cf. Tars.

in idem et ipsos facere, hi quidem potentes pedites mittere, hi autem epistolas per a te missos, ut glorificeris aeterno opere, ut dignus exsistens. 2. Saluto omnes ex nomine et eam quae Epitropi cum domo tota ipsius et filiorum. Saluto Attalum dilectum meum. Saluto futurum dignificari ad eundum in Syriam. Erit gratia cum ipso semper et mittente ipsum Polycarpo. 3. Valere vos semper in Deo nostro Iesu Christo oro, in quo permaneatis in unitate Dei et visitatione. Saluto Alken, desideratum mihi nomen. Valete in Domino].

AD ANTIOCHENSES.

Ignatius, qui et Theophorus, ecclesiae Antiochensi misericordiam a Christo consecutae, habitanti in Syria, quae prima Christi cognomen accepit, quae est in Antiochia, in Deo patre et Domino Iesu Christo salutem.

I. Levia mihi et inonerosa vincula fecit Dominus, cum didicissem pacificos vos esse et in omni concordia carnali et spirituali vos transigere. 2. *Rogo igitur vos, ego vinctus in Domino, digne ambulare vocatione, qua vocati estis*, custodientes vos ab introeuntibus haeresibus malignis ad seductionem et perditionem consentientium eis, intendere autem apostolorum doctrinae et legi atque prophetis credere, omnem iudaicum atque paganicum errorem abicere et neque multitudinem deorum admittere neque Christum ad excusationem unius Dei negare.

2, 2: *εἰσκομ.* m v | 19. *ἐπ': ἐπὶ* c | 20. sq. *προσέχειν — διδαχῇ* om A — *παρακαλῶ κτλ.*] Eph. 4, 1. — *προσέχειν κτλ.*] Cf. Smyrn. 7, 2. — *προφάσει τ. ἑ. θεοῦ*] Animadvertas, auctorem in hac epistula (2, 1; 3; 4, 1; 5, 1) toties Christum Deum quoties unum Deum profiteri, nec vero ullo modo dicere, filium inferioris naturae esse quam patrem. Quaerere licet, num Arianus ita locutus sit. Cf. *Theol. Quartalschrift* 1880 p. 359 sq.

* * *

Tit. *Antiochenses:* add *scripta a Philippis* f o p, cf. 14, 1.

Inscr. 12. *prima* om f

I, 1. 16. *vos* om o

2. 19 sq. *perd. consentientium* c. f o v: *persecutionem credentium* p | 21 sq. *omnem iud. a. paganicum* c. p v: *omniumque Iudaeorum aut paganorum* f o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Μωσῆς τε γὰρ ὁ πιστὸς θεράπων τοῦ θεοῦ εἰπών· *Κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστίν*, καὶ τὸν ἕνα καὶ μόνον κηρύξας θεὸν ὡμολόγησεν εὐθέως τὸν κύριον ἡμῶν λέγων· *Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα παρὰ κυρίου πῦρ καὶ θεῖον*, 2. καὶ πάλιν· *Εἶπεν ὁ θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν· καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν*, καὶ ἑξῆς· *Ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον.* 3. Καὶ ὅτι γενήσεται ἄνθρωπος, φησίν· *Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ.*

III. Οἱ δὲ προφῆται εἰπόντες ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· *Ἐγὼ θεὸς πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστιν θεός*, περὶ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων λέγουσιν. 2. Καὶ περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· *Υἱός*, φησίν, *ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ ἐστιν ἄνωθεν, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής.* 3. Καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ· *Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ*, καὶ περὶ τοῦ πάθους· *Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος. Κἀγὼ ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι.*

IV. Οἵ τε εὐαγγελισταὶ εἰπόντες τὸν ἕνα πατέρα *μόνον ἀληθινὸν θεόν*, καὶ τὰ κατὰ τὸν κύριον ἡμῶν οὐ παρέλιπον, ἀλλ' ἔγραψαν· *Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν.*

II, 1. *κύριος ὁ θ. κτλ.*] Deut. 6, 4. — *κύρ. ἔβρεξεν κτλ.*] Gen. 19, 24.

2. 4. *εἶπεν* c. G: praem. *καὶ* LL, *quod* A | 5. *ἡμετέραν* c. G A: add *καὶ καθ' ὁμοίωσιν* L[1] cf. L[2] | 7. *ἐποίησα* c. G LXX: *ἐποίησε* LL — *εἶπεν κτλ.*] Gen. 1, 26. 27. — *ἐν εἰκόνι κτλ.*] Gen. 9, 6.

3. 8. *κύριος:* add *ὁ θεὸς ὑμῶν* L[2] A — *προφήτην κτλ.*] Deut. 18, 15.

III, 1. Ies. 44, 6.

2. 13. *ἐπὶ τ. ὤμου αὐτοῦ* c. G A: om LL — *υἱὸς κτλ.*] Ies. 9, 6.

3. 17. *ἐν γαστρὶ* c. m LL: om c v cf. A | 19. *ἀμνός:* add *ἄμωμος* c | 20. *ὡς:* iteravit v — *ἰδοὺ κτλ.*] Ies. 7, 14. Matth. 1, 23. — *ὡς πρόβατον κτλ.*] Ies. 53, 7. Act. 8, 32. — *κἀγὼ κτλ.*] Ier. 11, 19.

IV, 1. 22. *παρέλειπαν* v | 25. *οὐδὲ ἓν ὃ γ.* c. G A: *οὐδὲν* LL — *μόνον ἀλ. θεόν*] Ioann. 17, 3. — *ἐν ἀρχῇ κτλ.*] Ioann. 1, 1—3.

* * *

II, 1. 1. *Moysi* p | *fideli:* om v

2. 5. *Deus: Dominus* v | 7.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Moyse fideli famulo Dei ad populum dicente: *Dominus Deus tuus Deus unus est*, et unum atque solum praedicans Deum confessus est statim etiam Dominum nostrum dicens: *Pluit Dominus super Sodomam et Gomorram ignem et sulphur a Domino de caelo;* 2. et iterum: *Et dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*, et rursum: *Et fecit Deus hominem; ad imaginem Dei fecit eum*, et paulo post: *Ad imaginem Dei fecit hominem.* Et quia nasciturus erat homo, sic ait: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus vestris sicut me.*

III. Nam et prophetae ex persona Dei dixerunt: *Ego Deus primus, et ego post haec, et praeter me non est Deus.* Hoc autem de patre omnium dixerunt. 2. De Domino vero nostro Iesu Christo rursum prophetae proclamaverunt dicentes: *Ecce puer natus est nobis et filius datus est nobis, cuius initium est desuper; et vocabitur*, inquiunt, *nomen eius magni consilii angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, potestatem habens, princeps pacis.* 3. Nam et de incarnatione eius ex virgine dicunt: *Ecce virgo in utero concipiet et pariet filium et vocabunt nomen eius Emmanuel.* Et de passione eius nihilominus adiecerunt dicentes: *Sicut ovis ad occisionem ductus est et sicut agnus coram tondente se sine voce.* Et iterum ipse de se ipso referens dicit: *Ego autem sicut agnus innocens ductus sum ad immolandum.*

IV. Nam et evangelistae, dicentes unum *solum verum Deum* esse patrem, etiam ea, quae ad Dominum nostrum Iesum Christum pertinent, non praetermiserunt, sed potius perscripserunt dicentes: *In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.*

eum c. p: *eos* v, *illum* f o Vulgata 3. 9. *suscitabit vobis* o | 10. *vester* om o | *de fratr. vestris* c. p: om f o v

III, 2. 13. *vero* c. f o p: om v | *nostro:* om p, nisi pro *vero* legendum est *vestro* | 14. *clamaverunt* v | 15. *et* om f

3. 20. *vocabunt* c. o p: *vocabitur* f v Vulg. | 21. *sicut* om f o | 22. *se* c. o p: om f v | 23. *dicit: ait* v | *innocens agnus* f o

IV, 1. 28. *dicentes:* p. *patrem* v | *perscripserunt: praescr.* p

2. Καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως· *Ὁ λόγος*, φησίν, *σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν*, καί· *Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ*. 3. Οἱ δὲ ἀπόστολοι εἰπόντες, ὅτι *θεὸς εἷς ἐστίν*, εἶπον οἱ αὐτοί, ὅτι *εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων*. Καὶ τὴν ἐνσωμάτωσιν καὶ τὸ πάθος οὐκ ἐπῃσχύνθησαν· τί γάρ φησιν· *Ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς;*

V. Πᾶς οὖν, ὅστις ἕνα καταγγέλλει θεὸν ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητος, ἐστὶν διάβολος καὶ *ἐχθρὸς πάσης δικαιοσύνης*· ὅ τε ὁμολογῶν Χριστὸν οὐ τοῦ ποιήσαντος τὸν κόσμον υἱόν, ἀλλ' ἑτέρου τινὸς ἀγνώστου, παρ' ὃν ἐκήρυξεν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, οὗτος ὄργανόν ἐστιν αὐτοῦ τοῦ διαβόλου· 2. ὅ τε τὴν ἐνανθρώπησιν παραιτούμενος καὶ τὸν σταυρὸν ἐπαισχυνόμενος, δι' ὃν δέδεμαι, *οὗτός ἐστιν ἀντίχριστος*· ὅ τε ψιλὸν ἄνθρωπον λέγων τὸν Χριστὸν ἐπάρατός ἐστι κατὰ τὸν προφήτην, οὐκ *ἐπὶ θεῷ πεποιθώς, ἀλλ' ἐπὶ ἀνθρώπῳ*· διὸ καὶ ἄκαρπός ἐστιν παραπλησίως *τῇ ἀγριομυρίκῃ*.

VI. Ταῦτα γράφω ὑμῖν, ὦ τοῦ Χριστοῦ νεολαία, οὐ συνειδὼς ὑμῖν τὸ τοιοῦτο φρόνημα, ἀλλὰ προφυλαττόμενος ὑμᾶς, ὡς πατὴρ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα. 2. *Βλέπετε* οὖν *τοὺς κακεντρεχεῖς ἐργάτας, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, ὧν ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν· βλέπετε τοὺς κύνας* τοὺς ἐνεούς, τοὺς ὄφεις τοὺς συρομένους, τὰ φολιδωτὰ δρακόντια, τὰς ἀσπίδας, τοὺς βασιλίσκους, τοὺς σκορπίους· οὗτοι γάρ εἰσι θῶες ἀλωποί, ἀνθρωπόμιμοι πίθηκοι.

2. 2. *γενέσεως* c. c m: *γεννήσεως* v — *ὁ λόγος κτλ.*] Ioann. 1, 14. — *βίβλος κτλ.*] Matth. 1, 1.

3. 4. *ὅτι:* *ὃ* v | 6. *φησιν* c. G L[1]: *φασιν* L[2] A | *ἑαυτόν:* add *ἀντίλυτρον* L[1] | 7. *κόσμου* ζ. c. LL coll A: add *καὶ σωτηρίας* G — *θεὸς κτλ.*] I Tim. 2, 5. 6.

V, 1. 9. *ἐστὶν διάβολος* c. G: *υἱός ἐστι τοῦ διαβόλου* LL cf. A — Cf. Ioann. 6, 70. 71. — *ἐχθρὸς π. δικ.*] Act. 13, 10. Praecedit: *υἱὲ διαβόλου.*

2. 15. *κατὰ τ. προφήτην:* om c | 17. *ἀγριομηρίκῃ* v — *οὗτός ἐ. ἀντιχρ.*] I Ioann. 2, 22 (4, 3). II Ioann. 7. — *ἐπὶ θεῷ κτλ.*] Ier. 17, 7. 5. 6.

VI, 1. 18. *ὦ* c. c m: *ὁ* v | *νεολέα* m v | 18 sq. *συνειδὸς* v — Imitatur Ign. Magn. 11, 1 (Smyrn. 4, 1).

2. 22. *ὧν ὁ θ. ἡ κολία* c. LL A: om G | 24. *φολιδωτὰ* c. L[2] A: *φιλόδωρα* c, *φιλωδῶρα* m, *-δώρα* v, *φωλιδυτὰ (infoveatos)* L[1] — *βλέπετε κτλ.*] Philipp. 3, 2. 18. 19.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

2. Sed et de incarnatione eius subiunxerunt dicentes: *Et verbum caro factum est et habitavit in nobis*, et iterum: *Liber*, inquiunt, *generationis Iesu Christi, filii David, filii Abrahae.* 3. Apostoli quoque Christi, asserentes, quia Deus unus est, adiecerunt dicentes: *Unus Deus*, *unus et mediator Dei et hominum.* Et de incarnatione eius ac passione non erubuerunt, sed potius fiducialiter subiunxerunt dicentes: *Homo Christus Iesus, qui dedit semet ipsum pro saeculi vita.*

V. Omnis ergo, qui unum Deum annuntiat, intercipit autem Christi divinitatem, filius est diaboli et *inimicus omnis iustitiae.* Qui autem non confitetur Christum filium esse eius, qui fecit mundum, sed alterius cuiusdam incogniti praeter eum, quem praedicat lex et prophetae, hic organum est ipsius diaboli. 2. Quicunque autem incarnationem Christi recusat et crucem eius erubescit, propter quam ego vinctus sum, *hic est antichristus.* Quicunque vero purum hominem dicit esse Christum, maledictus est secundum dictum prophetae, non *in Deum fidens*, sed *in hominem* tantum. Propterea et infructuosus est, *quemadmodum tamaricium, quod est in deserto.*

VI. Haec scribo vobis, cum sim Christi novellum olivae, non ignorans vos taliter sapere; sed praecustodio vos, sicut pater filios suos. 2. *Videte* ergo *malignos operarios, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, quorum gloria in confusione eorum. Videte canes* rabidos, serpentes supra pectus repentes, dracones squamosos, aspides, basiliscos, scorpios; hi enim sunt thoes vulpes, sed et simiae humana imitantes.

* * *

2. 3. *filii David* om p | *Abraham* o

3. 4. *Christi quoque* v | 6. *ac*: *atque* v

V, 1. 11. *Christum:* add *Iesum* o | *eius esse* f o

2. 14. *Chr. incarnationem* v | 15. *quam: quem* v | 15. *vinctus ego* v | 19. *tamaricium* c. f o: *trasmaritium* p, *tramaricium* v

VI, 1. 20. *Christi:* om o, add *filius* p, sed subnot.

2. 23. *venter Deus* f | 24. *eorum* c. f o: *ipsorum* p v Vulg. | 25. *supra* c. p v: *super* f o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VII. Παύλου καὶ Πέτρου γεγόνατε μαθηταί· μὴ ἀπολέσητε τὴν παραθήκην. Μνημονεύσατε Εὐοδίου τοῦ ἀξιομακαρίστου ποιμένος ὑμῶν, ὃς πρῶτος ἐνεχειρίσθη παρὰ τῶν ἀποστόλων τὴν ὑμετέραν προστασίαν· μὴ καταισχύνωμεν τὸν πατέρα, γενώμεθα γνήσιοι παῖδες, ἀλλὰ μὴ νόθοι. 2. Οἴδατε, ὅπως συνανεστράφην μεθ' ὑμῶν. Ὡς παρὼν ἔλεγον ὑμῖν, ταῦτα καὶ ἀπὼν γράφω· *Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ἰησοῦν, ἤτω ἀνάθεμα.* Μιμηταί μου γίνεσθε. Ἀντίψυχον ὑμῶν γενοίμην, ὅταν Ἰησοῦ ἐπιτύχω. *Μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν.*

VIII. Οἱ πρεσβύτεροι *ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον*, ἕως ἀναδείξῃ ὁ θεὸς τὸν μέλλοντα ἄρχειν ὑμῶν· *ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι*, *ἵνα Χριστὸν κερδήσω.* 2. Οἱ διάκονοι γινωσκέτωσαν, οἵου εἰσὶν ἀξιώματος, καὶ σπουδαζέτωσαν ἄμεμπτοι εἶναι, ἵνα ὦσιν μιμηταὶ Χριστοῦ. Ὁ λαὸς ὑποτασσέσθω τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις· αἱ παρθένοι γινωσκέτωσαν, τίνι καρθιέρωσαν ἑαυτάς.

IX. Οἱ ἄνδρες στεργέτωσαν τὰς ὁμοζύγους, μνημονεύοντες, ὅτι μία ἑνί, οὐ πολλαὶ ἑνὶ ἐδόθησαν ἐν τῇ κτίσει. Αἱ γυναῖκες τιμάτωσαν τοὺς ἄνδρας ὡς σάρκα ἰδίαν, μηδὲ ἐξ ὀνόματος αὐτοὺς τολμάτωσαν καλεῖν· σωφρονιζέτωσαν δέ, μόνους ἄνδρας τοὺς ὁμοζύγους εἶναι νομίζουσαι, οἷς καὶ ἡνώθησαν κατὰ γνώμην θεοῦ. 2. Οἱ γονεῖς τὰ τέκνα παιδεύετε παιδείαν ἱεράν. Τὰ τέκνα *τιμᾶτε* τοὺς γονεῖς, *ἵνα εὖ ὑμῖν ᾖ.*

X. Οἱ δεσπόται μὴ ὑπερηφάνως τοῖς δούλοις προσέχετε, μιμούμενοι τὸν τλητικὸν Ἰὼβ εἰπόντα· *Εἰ δὲ καὶ ἐφαύλισα κρῖμα θεράποντός μου ἢ θεραπαίνης μου, κρινομένων αὐτῶν πρός με·*

VII, 1. 1. *γεγόνατε: fiatis* L[1] | 3. *ὑμῶν* c. m LL A: *ἡμῶν* c v | 4. *ὑμετέραν: ἡμ.* c | *γενόμεθα* v — *Π. κ. Πέτρου*] Cf. Magn. 10, 3. — *Εὐοδίου κτλ.*] Haec tradit Eusebius H. E. III c. 22. Cf. quae de hac re disputavi in Prolegomenis ad Ignatii epist. c. 1.

2. 6. *ὡς* c. G: ἃ LL A | 6 sq. *εἴ τις: ὅστις* L[1] cf. A | 8. *Ἰησοῦ* c. G: *Χριστοῦ* L[2], *θεοῦ* L[1], *Ἰ. Χριστοῦ* A — *εἴ τις κτλ.*] I Cor. 16, 22. — *μνημονεύετε κτλ.*] Col. 4, 18.

VIII, 1. 11 sq. *σπένδομαι:* add *et tempus resolutionis meae instat* L[1] — *τ. μ. ἄρχειν*] sc. Heronem. Cf. infra 12, 1; 14, 2. Her. 8, 3. Mar. 5, 2. — *ἐγὼ κτλ.*] II Tim. 4, 6. Phil. 3, 8. — *ποιμάνατε κτλ.*] I Petr. 5, 2.

IX. Cf. Tars. 9.

1. S. Parall. Rupefac. Opp. Ioann. Dam. ed. Lequien II, 777 (*μόνους ἄνδρας κτλ.*). — 18. *σάρκα ἰδίαν: Sarra Abrahamum* (*Σάρρα ἴδιον*) A cf. Const. ap. VI c. 29, 1. I Petr. 3, 6. | 19. *σωφρονείτωσαν* c

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VII. Pauli et Petri facti estis discipuli; nolite perdere depositum, quod vobis commendaverunt. Mementote digne beatissimi Evodii pastoris vestri, qui primus vobis ab apostolis antistes ordinatus est. Non confundamus patrem, sed efficiamur certi filii et non adulterini. 2. Scitis, qualiter conversatus sum vobiscum. Quae ergo praesens dicebam vobis, haec nunc et absens scribo: *Si quis non diligit Dominum Iesum, sit anathema.* Imitatores mei estote. Pro animabus vestris ego efficiar, quando Christum meruero adipisci. *Mementote vinculorum meorum.*

VIII. Presbyteri, *pascite gregem, qui in vobis est*, donec ostendat Deus eum, qui futurus est in vobis rector. *Ego autem nunc festino, ut Christum lucrifaciam.* 2. Diaconi agnoscant, cuius sint dignitatis, et studeant esse inculpabiles, ut sint Christi imitatores. Populus subditus sit presbyteris et diaconis. Virgines cognoscant, cui se consecraverunt.

IX. Viri diligant uxores suas, memores, quia una uni et non multae uni in principio creaturae datae sunt in possessionem. Mulieres honorificent viros suos sicut carnem suam, et non audeant proprio nomine eos vocare. Sciant autem, solos viros suos compares esse, quibus et coniunctae sunt secundum ordinationem Dei. 2. Parentes, erudite filios eruditione sancta. Filii, *honorate* parentes, *ut bene sit vobis*, et sitis longaevi super terram.

X. Domini, nolite superbe servis uti, imitantes patientissimum Iob dicentem: *Si prave iudicavi servum meum aut ancillam meam, iudicer ego ab eis: quid enim faciam, si interro-*

2. *οἱ γονεῖς κτλ.*] Cf. Eph. 6, 4. — *τιμᾶτε κτλ.*] Eph. 6, 2. 3. Gen. 20, 12. Deut. 5, 16.

X, 1. 23. *προέχετε (praeferamini)* L[1] | 24. *Ἰώβ: υἱὸν* c | 1. *ποιήσεται*

* * *

VII, 1. Ado Vienn. Lib. de fest. apost. Pridie Non. Mai. Patr. lat. ed. Migne t. 123 p. 192. — 1 *perdere: prodere* p

2. 5. *sum: sim* p | *vobiscum* c. p v: *inter vos* f o edd pr | 6. *scribo:* add *vobis* f o | 7. *Dominum: Deum* v | 8. *mei: Dei* p

VIII, 1. 10. *qui: quae* p | 11. *est in* c. f o: *erit* p (p. *vobis*) v

2. 15. *consecrarunt* v

IX, 1. 16. *uxores* c. f o v: *coniuges* p | 16 sq. *et non multae uni* c. p: om f o v | 11. *sicut* c. f o v: *ut* p | 20. *suos:* a. *solos* p | *compares* c. f o: add *suos* p v

2. 21. *parentes:* add *vero* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τί γὰρ ποιήσω, ἐὰν ἐτασίν μου ὁ κύριος ποιήσηται; Καὶ τὰ ἑξῆς ἐπίστασθε. 2. Οἱ δοῦλοι μὴ παροργίζετε τοὺς δεσπότας ἐν μηδενί, ἵνα μὴ κακῶν ἀνηκέστων ἑαυτοῖς αἴτιοι γένησθε.

XI. Μηδεὶς ἀργὸς ἐσθιέτω, ἵνα μὴ ῥεμβὸς γένηται καὶ πορνοσκόπος. Μέθη, ὀργή, φθόνος, λοιδορία, κραυγή, βλασφημία *μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν. Αἱ χῆραι μὴ σπαταλάτωσαν*, ἵνα μὴ *καταστρηνιάσωσι* τοῦ λόγου. 2. Τῷ καίσαρι ὑποτάγητε, ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποταγή. Τοὺς ἄρχοντας μὴ ἐρεθίζετε εἰς παροξυσμόν, ἵνα μὴ δῶτε ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσι καθ' ὑμῶν. 3. Περὶ δὲ γοητείας ἢ παιδεραστίας ἢ φόνου περιττὸν τὸ γράφειν, ὁπότε ταῦτα καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπηγόρευται πράττειν. Ταῦτα οὐχ ὡς ἀπόστολος παρακελεύομαι, ἀλλ' ὡς σύνδουλος ὑμῶν ὑπομιμνήσκω ὑμᾶς.

XII. Ἀσπάζομαι τὸ ἅγιον πρεσβυτέριον. Ἀσπάζομαι τοὺς ἱεροὺς διακόνους καὶ τὸ ποθεινόν μοι ὄνομα, ὃν ἐπίδοιμι ἀντὶ ἐμοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅταν Χριστοῦ ἐπιτύχω· οὗ ἀντίψυχον γενοίμην. 2. Ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωρούς, τοὺς κοπιῶντας, ἐπορκιστάς, ὁμολογητάς. Ἀσπάζομαι τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων, τὰς ἐν Χριστῷ διακόνους. 3. Ἀσπάζομαι τὰς χριστολήπτους παρθένους, ἀσπάζομαι τὰς σεμνοτάτας χήρας, ὧν ὀναίμην ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ. Ἀσπάζομαι τὸν λαὸν κυρίου ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου καὶ πάσας τὰς ἀδελφάς μου ἐν κυρίῳ.

v — *εἰ δὲ κτλ.*] Iob. 31, 13. 14.

2. 3. *ἑαυτοῖς: αὐτοῖς* v

XI, 1. 2. *ῥεμβὸς* c. c m: *ῥεμπτὸς* v | 4 sq. *πορνοκόπος* v — *μηδεὶς κτλ.*] Cf. II Thess. 3, 10. — *μηδὲ κτλ.*] Eph. 5, 3. — *αἱ χῆραι κτλ.*] I Tim. 5, 5. 6. 11.

2. Ioann. Dam. S. Parall. ed. Lequien II, 358 (— *ὑποταγή*). — 9. *ὑμῶν* c. LL A: *ἡμῶν* G — *ἐν οἷς ἀκ. ἡ ὑποταγή*] Cf. Mart. Ign.. Vat. 6, 6. Mart. Polyc. 10, 2. Const. ap. IV c. 13.

3. 10. *γράφειν:* add *ὑμῖν* L² A — *οὐχ ὡς ἀπ.*] Cf. Philad. 4, 8.

XII, 1. 15. *ἐπίδοιμι: ἐφ' ἴδοιμι* v — *τ. ποθ. μ. ὄνομα*] sc. Heronem; cf. 8, 1. Eadem phrasi, nomine praemisso, Ignatius usus est Rom. 10, 1, Smyrn. 13, 2, Polyc. 8, 3.

2. 18. *τὰς* c. A coll L²: *τοὺς* G cf. L¹ — *ὑποδιακόνους*] Moneo, hoc nomen in libro Constitutionum apost. octavo tantum inveniri, III c. 11 et VI c. 17, 2 vero subdiaconos *ὑπηρέτας* appellari. — *κοπιῶντας*] Epiph. Exp. fid. c. 20 ed. Oehler: *κοπιαταί, οἱ τὰ σώματα περιστέλλοντες τῶν κοιμωμένων.* Nomen saeculo IV invaluit. Constantius enim a. 360 dicit: *Clerici vero vel hi, quos copiatas recens usus instititut nuncupari, ita a sordidis muneribus debent immunes esse etc.* (Cod. Theod. L. 15.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

gationem fecerit Dominus de me? Et cetera, quae sequuntur, bene nostis. 2. Servi, nolite ad iracundiam in aliquo dominos provocare, ne forte aliquid mali fiat vobis, et vos ipsi vobis eritis rei.

XI. Nemo otiosus manducet, ne vagus et fornicarius efficiatur. Ebrietas, iracundia, invidia, maliloquium, clamor, blasphemia *non nominetur in vobis. Viduae* non *in deliciis agant,* ne *per luxuriam abiciant* verbum. 2. Caesari subditi estote in his, in quibus sine periculo est ipsa subiectio. Principes nolite exasperare, ne detis occasiones adversum vos quaerentibus eas. 3. De maleficiis autem et veneficiis vel homicidio ex abundanti est scribere vobis, quando haec etiam in gentibus abominabile sit agere. Haec autem non sicut apostolus praecipio, sed sicut conservus vester commemorans vos.

XII. Saluto sanctum presbyterium. Saluto sacrosanctos diaconos et desiderabile mihi nomen eius, quem reservavi pro me in spiritu sancto, cum Christum meruero adipisci; pro cuius anima ego efficiar. 2. Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas atque confessores. Saluto custodes sanctarum portarum diaconissas, quae sunt in Christo. 3. Saluto susceptrices Christi virgines, quas ego nutrivi in Domino Iesu. Saluto pudicissimas viduas. Saluto plebem Domini a minimo usque ad maximum et omnes sorores meas in Domino.

lib. XVI, tit. 2). — *τὰς φρουροὺς*] i. e. diaconissas, ut contextus docet. Cf. Const. ap. II c. 57, 7: *στηκέτωσαν δὲ οἱ μὲν πυλωροὶ εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀνδρῶν φυλάσσοντες αὐτάς, αἱ* (al. *οἱ*) *δὲ διάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν.* Ibid. VIII c. 4: *διακόνισσα οὐκ εὐλογεῖ, . . ἀλλ' ἢ τοῦ φυλάττειν τὰ θύρας κτλ.*

3. 20. *χρηστολήμπτους* v | *ἀσπ. τ. σεμν. χήρας* c. LL A: om G

* * *

X, 1. 1. *sequuntur: secuntur* o p v, similiter fere semper.

2. 2 sq. *provocare dominos (dominus* p) f o

XI, 1. 5. *manducat* p | 7. *nominentur* f o

2. 9. *subiectio* c. o p: *suggestio* f v | 10. *occasionem* p | *vos: nos* p

3. 11. *vel: et* o | *abundantia* v | 12. *vobis* c. o p: *vobiscum* f v | *abhominabile* f o p, sic semper | 14. *vester conservus* o

XII, 1. 15. *sacrosanctos: sanctos* f | 16. *eius* om v

2. 19. *ostiarios: hostiarios* p v

3. 22. *viduas* c. p v: *virgines* f o | *Domini: Dei* p

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

XIII. Ἀσπάζομαι Κασσιανὸν καὶ τὴν ὁμόζυγον αὐτοῦ καὶ τὰ φίλτατα αὐτοῦ τέκνα. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Πολύκαρπος ὁ ἀξιοπρεπὴς ἐπίσκοπος, ᾧ καὶ μέλει περὶ ὑμῶν, ᾧ καὶ παρεθέμην ὑμᾶς ἐν κυρίῳ· καὶ πᾶσα δὲ ἡ ἐκκλησία Σμυρναίων μνημονεύει ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐν κυρίῳ. 2. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ὀνήσιμος ὁ Ἐφεσίων ποιμήν· ἀσπάζεται ὑμᾶς Δαμᾶς ὁ Μαγνησίας ἐπίσκοπος, ἀσπάζεται ὑμᾶς Πολύβιος ὁ Τραλλαίων, ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων καὶ Ἀγαθόπους, οἱ διάκονοι, οἱ συνακόλουθοί μου. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι.

XIV. Ταῦτα ἀπὸ Φιλίππων γράφω ὑμῖν. Ἐρρωμένους ὑμᾶς ὁ ὢν μόνος ἀγέννητος διὰ τοῦ πρὸ αἰώνων γεγεννημένου διαφυλάξει πνεύματι καὶ σαρκί, καὶ ἴδοιμι ὑμᾶς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ. 2. Ἀσπάζομαι τὸν ἀντ' ἐμοῦ μέλλοντα ἄρχειν ὑμῶν, οὗ καὶ ὀναίμην ἐν Χριστῷ. Ἔρρωσθε θεῷ καὶ Χριστῷ, πεφωτισμένοι τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

ΠΡΟΣ ΗΡΩΝΑ ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῷ θεοτιμήτῳ καὶ ποθεινοτάτῳ, σεμνοτάτῳ, χριστοφόρῳ, πνευματοφόρῳ, *γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει* καὶ ἀγάπῃ, Ἥρωνι διακόνῳ Χριστοῦ, ὑπηρέτῃ θεοῦ, χάρις, ἔλεος καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, *τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν*, *ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ καὶ σώσῃ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.*

XIII, 1. 2. *τ. φίλτ. αὐτοῦ* om L[1] | 2. *ὁ* om c | 4. *ἡ* c. c m: om v — *παρεθ. ὑμᾶς*] Cf. Her. 7, 2.
2. 6. *Δαμᾶς* c. L[2] cf. Magn. 2. Her. 8, 1: *Δημᾶς* G A, om L[1] | 7. *Τραλλαίων: Τραλέων* c | 8. *ἀσπάσασθε: ἀσπάζεσθε* c — *ἀσπ. ἀλλ. ἐν ἁγίῳ φιλήματι*] Haec sunt verba, quae diaconus missa fidelium ineunte ad ecclesiam loquebatur. Cf. Const. ap. VIII c. 11, 4; II c. 57, 12.

XIV, 1. 13. *βασιλείᾳ: παρουσίᾳ* L[1]
2. 14. *καὶ* om L[1] | *ἔρρωσθαι* v, *ἐρρῶσθαι* c m | 14 sq. *πεφωτισμένοι* c. LL A: *-μένους* c, *-μένον* m v

Tit. *Ἀντιοχείας* c. G (*-χέα* c): *ecclesiae Antiochenorum* L[1] cf. L[2], om A

Inscr. 17 sq. *σεμνοτάτῳ* c. c m L[2] A: om v L[1] | 18. *γνησίῳ* om L[1] cf. L[2] | 19. *Ἥρωνι: Eroni* L[1], *Urioni* A, cf.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

XIII. Saluto Cassianum hospitem meum et coniugem eius et amabiles natos eius. Salutat vos Polycarpus, digne decentissimus episcopus, qui et curam vestri gerit; cui et commendavi vos in Domino. Et omnis ecclesia Smyrnensium memor est vestri in orationibus apud Deum. 2. Salutat vos Onesimus, Ephesiorum pastor. Salutat vos Damas, Magnesiae episcopus. Salutat vos Polybius, Trallianorum antistes. Salutat vos Philon et Agathopus diaconi, qui me sequuntur. Salutate invicem in osculo sancto.

XIV. Haec autem a Philippis scribo vobis. Incolumes vos ille, qui est solus ingenitus, per illum, qui ante saecula natus est, spiritu et carne custodiat, et videam vos in regno Christi. 2. Saluto eum, qui pro me futurus est princeps vester, quem et adquisivi in Christo. Incolumes estote Deo et Christo, illuminati spiritu sancto.

AD HERONEM DIACONUM ECCLESIAE ANTIOCHENAE.

Ignatius, qui et Theophorus, a Deo honorabili, desiderabili, pudico, christifero, spiritifero, in fide et dilectione, Heroni diacono Christi, ministro Dei, gratia et misericordia et pax ab omnipotente Deo et Christo Iesu Domino nostro, unigenito filio eius, *qui dedit semet ipsum pro peccatis nostris, ut redimeret nos de hoc praesenti saeculo maligno et salvos faceret in regnum suum caeleste.*

L² codd | 19. *Χριστοῦ: Ἰησοῦ Χρ. καὶ* L¹ | 22. *ὑπέρ:* add *ἡμῶν καὶ* L¹ | 23. *σώσει* m v — *γνησίῳ κτλ.*] I Tim. 1, 2. — *τ. δόντος κτλ.*] Gal. 1, 4. — *κ. σώσῃ κτλ.*] II Tim. 4, 18.

* * *

XIII, 1. 5. *orationibus* c. p v (hic add *vestris*): *oratione* f o

2. 6 sq. *Damas — salutat vos* om o

XIV, 2. 14. *adquisivi: doquisivi* (sic) v

Tit. *Heronem: hironem* f v, *hyr.* p, *yronem* o, in inscript. *hyr.*, sic codd ubique | *diaconum (diaconem* o) *eccl. Ant.* c. f o: *eccl. Ant. diac.* p, add *quem ei Dominus ostendit sessurum in sede eius (ipsius* o) f o p (hic exhibet *ei* a. *ostendit* et p. *Dominus* inseruit *per revelationem),* cf. 7, 1.

Inscr. 23. *maligno* c. f p v: *nequam* o Vulg.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

I. Παρακαλῶ σε ἐν θεῷ προσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου καὶ ἐκδικεῖν σου τὸ ἀξίωμα. Τῆς συμφωνίας τῆς πρὸς τοὺς ἁγίους φρόντιζε· τοὺς ἀσθενεστέρους *βάσταζε*, ἵνα *πληρώσῃς τὸν νόμον Χριστοῦ*. Νηστείαις καὶ δεήσεσι σχόλαζε, ἀλλὰ μὴ ἀμέτρως, ἵνα μὴ σαυτὸν καταβάλῃς. 2. Οἴνου καὶ κρεῶν μὴ πάντῃ ἀπέχου· οὐ γάρ ἐστιν βδελυκτά· *Τὰ* γὰρ *ἀγαθὰ τῆς γῆς*, φησίν, *φάγεσθε*, καί· *Ἔδεσθε κρέα ὡς λάχανα*, καί· *Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου καὶ ἔλαιον ἱλαρύνει καὶ ἄρτος στηρίζει*· ἀλλὰ μεμετρημένως καὶ εὐτάκτως, ὡς θεοῦ χορηγοῦντος. *Τίς* γὰρ *φάγεται ἢ τίς πίεται παρὲξ αὐτοῦ*, ὅτι, *εἴ τι καλόν, αὐτοῦ*, καὶ *εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ*; 3. *Τῇ ἀναγνώσει πρόσεχε*, ἵνα μὴ μόνον αὐτὸς εἰδῇς τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις αὐτοὺς ἐξηγῇ ὡς θεοῦ ἀθλητής. *Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ· ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ*. Ἀντίψυχόν σου ἐγὼ ὁ δέσμιος.

II. Πᾶς ὁ λέγων παρὰ τὰ διατεταγμένα, κἂν ἀξιόπιστος ᾖ, κἂν νηστεύῃ κἂν παρθενεύῃ, κἂν σημεῖα ποιῇ κἂν προφητεύῃ, λύκος σοι φαινέσθω ἐν προβάτου δορᾷ, προβάτων φθορὰν κατεργαζόμενος. 2. Εἴ τις ἀρνεῖται τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος ἐπαισχύνεται, ἔστω σοι ὡς αὐτὸς ὁ ἀντικείμενος· *κἂν ψωμίσῃ τὰ ὑπάρχοντα* πτωχοῖς, *κἂν ὄρη μεθιστᾷ, κἂν παραδῷ τὸ σῶμα εἰς καῦσιν*, ἔστω σοι βδελυκτός. 3. Εἴ τις φαυλίζει τὸν νόμον ἢ τοὺς

I, 1. 1. *προσθῆναι* m | 3. *φροντίζετε* c, *φροντίζειν* L^2 A | *πληρώσεις* v | 4. *Χριστοῦ* c. m v: praem *τοῦ* c — Exstat hic versus, exceptis verbis *καὶ ἐκδικεῖν* — *Χριστοῦ*, etiam in versione syriaca (Cureton, Corpus Ign. p. 202. 236), neque praeter hanc particulam aliud epistularum Ignatio suppositarum fragmentum ex illa versione hucusque cognitum est. — *παρακαλῶ κτλ.*] Imitatur Pseudoignatius hic Ign. Ep. ad Polycarp. 1, 2. 3. — *βάσταζε κτλ.*] Gal. 6, 2.

2. 6. *φησὶν* h. l. c. m v A cf. L^2: p. *φάγεσθε* c L^1 — *οἶνον κτλ.*] Cf. I Tim. 5, 23. Tit. 1, 15. Const. ap. VI c. 10: *καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀγαμίαν διδάσκουσι καὶ κρεῶν ἀποχὴν καὶ οἴνου βδελυκτὰ λέγοντες εἶναι καὶ γάμον κτλ.* Can. ap. 51 (al. 50). Const. ap. V c. 18, 1 autem legimus: *οἴνου δὲ καὶ κρεῶν ἀπέχεσθε ἐν ταύταις*, sc. *ἡμέραις τοῦ πάσχα* vel hebdomadis magnae. Prorsus repudiabant inter veteres usum vini et carnis praesertim Encratitae (Iren. I c. 28, 1, al. c. 30. Eus. H. E. IV c. 29. Epiph. H. 47 c. 1) et Manichaei (Epiph. H. 66 c. 9). Carne saltem se abstinebant Eustathiani (Can. 2 Gangr. Harduin, Conc. Coll. I, 531. 534). — *τὰ ἀγαθὰ κτλ.*] Ies. I, 19. — *ἔδεσθε κτλ.*] Gen. 9, 3. — *οἶνος κτλ.*] Ps. 103, 15. — *τίς κτλ.*] Eccles. 2, 25.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

I. Rogo te in Domino adicere ad cursum tuum et defendere dignitatem tuam, consonantiae, quae est ad sanctos, curam gerere. Infirmiores *suffer*, ut *adimpleas legem Christi.* Ieiuniis et orationibus vaca; sed non ultra mensuram, ne te ipsum deicias. 2. Vino et carnibus non ex toto abstineas; non enim sunt abominabiles. *Bona*, inquit, *terrae comedetis*, et: *Carnes et olera manducabitis;* sed et: *Vinum laetificat cor hominis, et oleum exhilarat, et panis confirmat;* sed et mensurate et ordinate, tanquam Deo concedente. *Quis* enim *manducat aut quis bibit praeter eum? Quoniam quicquid bonum est, eius, et quicquid optimum, ipsius.* 3. *Lectioni intende*, ut non solum ipse scias leges, sed etiam aliis eas exponas ut Dei athleta. *Nemo militans Christo implicat se negotiis saecularibus, ut placeat ei, se cui probavit; sed nec quis athleta coronabitur, nisi legitime certaverit.* Pro anima tua ego vinctus sum.

II. Omnis igitur, qui dixerit praeter illa, quae tradita sunt, tametsi fide dignus sit, tametsi ieiunet, tametsi virginitatem servet, tametsi signa faciat, tametsi prophetet, lupus tibi pareat in grege ovium corruptionem operans. 2. Si quis crucem negaverit et passionem erubuerit, sit tibi tanquam adversarius, *tametsi substantiam suam pauperibus distribuat, tametsi montes transferat, tametsi corpus suum combustioni tradat*, sit tibi exsecrabilis et abominabilis. 3. Si quis infalsaverit legem

Cf. Const. ap. IV c. 5, 2. — *ὅτι κτλ.*] Zach. 9, 17. Cf. Const. ap. VII c. 20. Hoc loco plane eadem verba leguntur atque in epistula Pseudoignatii. Insuper Constitutiones apost. hic etiam verba *τίς γὰρ φάγεται κτλ.* exhibent, modo post illum locum, ita ut non sit dubium, Pseudoignatium ex iis hausisse.

3. 11. *εἰδῇς* c. c m: *οἶδες* v | 15. *ἀθλήσῃ* c. c m: *-σει* v — *τῇ ἀναγνώσει*] I Tim. 4, 13. — *οὐδεὶς κτλ.*] II Tim. 2, 4.

II, 1. *λύκος κτλ.*] Cf. Matth. 7, 15.

2. 20. *αὐτὸς ὁ: ἀντίχριστος καὶ* L[1], om L[2] A | *ψωμίσει* v — *κἂν ψωμίσῃ κτλ.*] I Cor. 13, 2. 3.

* * *

I, 2. 6. *sunt* c. p v: praem *ex toto* f o | *comedetis . . manducabitis:* membra invertit p | 7. *et* a. *olera: ut* o v

3. 11. *solus* f o p | 12. *exponas* c. v: *expone* f o p | 13. *Christo* c. f o p: *Deo* v Vulg. | *saecularibus* om p | 14. *ei placeat* f | *quis* c. v: *vi* f o p | 15. *certet* p

II, 1. 17. *tametsi* c. f o p v: *tamen si* p*, et ita semper in hoc capite pro *tametsi* | 18. *tam. signa f., t. prophetet:* membra invertit v

2. 21. *distribuat* c. f p v: *tribuat*

προφήτας, οὓς ὁ Χριστὸς παρὼν ἐπλήρωσεν, ἔστω σοι ὡς ὁ ἀντίχριστος. Εἴ τις ἄνθρωπον λέγει τὸν κύριον, Ἰουδαῖός ἐστιν χριστοκτόνος.

III. *Χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας*· ὀρφανῶν προΐστασο· ὁ θεὸς γάρ ἐστιν *πατὴρ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν.* 2. Μηδὲν ἄνευ τῶν ἐπισκόπων πρᾶττε· ἱερεῖς γάρ εἰσιν, σὺ δὲ διάκονος τῶν ἱερέων· ἐκεῖνοι βαπτίζουσιν, ἱερουργοῦσιν, χειροτονοῦσιν, χειροθετοῦσιν· σὺ δὲ αὐτοῖς διακόνει, ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰακώβῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις. 3. Τῶν συνάξεων μὴ ἀμέλει· ἐξ ὀνόματος πάντας ἐπιζήτει. *Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ.*

IV. Οἰκέτας μὴ ἐπαισχύνου· κοινὴ γὰρ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς ἡ φύσις. Γυναῖκας μὴ βδελύττου· αὗταί σε γὰρ γεγεννήκασιν καὶ ἐξέθρεψαν. Ἀγαπᾶν οὖν χρὴ τὰς αἰτίας τῆς γεννήσεως, μόνον δὲ ἐν κυρίῳ· ἄνευ δὲ γυναικὸς ἀνὴρ οὐ παιδοποιήσει· τιμᾶν οὖν χρὴ τὰς συνεργοὺς τῆς γεννήσεως. 2. *Οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός,* εἰ μὴ ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων· τοῦ γὰρ Ἀδὰμ τὸ σῶμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, τῆς δὲ Εὔας ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ. 3. Καὶ ὁ παράδοξος δὲ τοκετὸς τοῦ κυρίου ἐκ μόνης τῆς παρθένου, οὐ βδελυκτῆς οὔσης τῆς νομίμου μίξεως, ἀλλὰ θεοπρεποῦς τῆς γεννήσεως· ἔπρεπε γὰρ τῷ δημιουργῷ μὴ τῇ συνήθει ἀποχρήσασθαι γεννήσει, ἀλλὰ τῇ παραδόξῳ καὶ ξένῃ, ὡς δημιουργῷ.

V. Ὑπερηφανείαν φεῦγε· *ὑπερηφάνοις* γὰρ *ἀντιτάσσεται κύριος.* Ψευδολογίαν βδελύττου· *ἀπολεῖς* γὰρ *πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.* Φθόνον φυλάττου· ἀρχηγὸς γὰρ αὐτοῦ ὁ

3. 1. *ὁ* om c | 2. *ἄνθρωπον* c. G: add *μόνον* L², *ψιλὸν* L¹ A | *λέγει* c. c v: *λέγῃ* m

III. Cf. ad hoc capitulum Ign. Polyc. 4, 1. 2.

1. *χήρας κτλ.*] I Tim. 5, 3. — *πατὴρ κτλ.*] Ps. 67, 6.

2. 7 sq. *χειροτονοῦσιν* om L¹ A | 8. *διακόνει* c. G (*διακονῇ* c m) L¹: *διακονεῖς* L² A | *Στέφανος* c. m v: praem *ὁ* c — *ἐκεῖνοι βαπτίζουσιν κτλ.*] Cf. Const. ap. VIII c. 28, 1. 3.

3. 12. *ἐν* c. G: *καὶ* LL A — *μηδεὶς κτλ.*] I Tim. 4, 12.

IV, 1. 13. *κοινή: κοινωνὴ* v | 14. *αὐταὶ* c. m v LL: *αὗται* c cf. A | *σε γὰρ γεγ.* c. c m: *γάρ σε γεγέννηκαν* v | 16. *δὲ* c. G A: om LL — *τὰς αἰτίας τ. γ. κ.*] Cf. Const. ap. VII c. 15; VI c. 29, 2.

2. 18. *εἰ μή: εἰμὶ* v — *οὔτε κτλ.*] I Cor. 11, 11. — *ἐκ τ. τ. στοιχείων*]

et prophetas, quos Christus praesens adimplevit, sit tibi tanquam antichristus. Si quis hominem tantum dixerit Dominum, Iudaeus est Christi interfector.

III. *Viduas honora, quae vere viduae sunt.* Pupillos tuere; Deus enim *pater est pupillorum et iudex viduarum.* 2. Nihil sine episcopis agas; sacerdotes enim sunt, tu vero minister sacerdotum. Illi enim baptizant, sacerdotium agunt, ordinant, manus imponunt; tu vero eis ministras, sicut sanctus Stephanus Iacobo et presbyteris in Hierosolymis. 3. Congregationem noli neglegere; nominatim omnes require. *Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed forma esto fidelium in verbo et conversatione.*

IV. Domesticos ne confundas; communis est enim nobis et ipsis natura. Mulieres noli exsecrari; ipsae enim pariunt et nutriunt. Diligi ergo eas oportet generationis causa, tantum in Domino, quia sine muliere vir omnino generare non potest. 2. Honorare ergo oportet eas ut cooperarias generationis, quia *neque vir sine muliere neque mulier sine viro* aliquando originem sortiri potuerit, nisi in solis illis protoplastis; quia corpus Adae ex quatuor elementis factum est, Eva vero de latere Adae. 3. Gloriosum vero habitaculum Domini ex sola virgine. Exsecrabilis quidem non videtur legitima commixtio, sed Deo condecens est ipsius generationis ordinatio. Decebat enim opificem non secundum humanam consuetudinem nativitate uti, sed gloriose et nove, ut decebat nasci factorem.

V. Superbiam fuge; *superbis* enim *Deus resistit.* Falsiloquium exsecrare; *perdes* enim *omnes, qui loquuntur mendacium.* Invidiam cave; auctor enim eius diabolus et successor ipsius

Cf. Const. ap. VIII c. 12, 8.

3. 23. *συνήθει* c. c m L[1]: *συνηθείᾳ* v cf. L[2], *πρώτῃ* (?) A | *γεννήσει*: *γενέσει* v

V, 1. 27. *αὐτοῦ*: om v, p. *διάβολος* o | 1. *et* om p

* * *

III, 2. 5. *nihil* h. l. c. p coll G: p. *episcopis* f o v | 8. *ministras* c. f v: *ministrans* o p

3. 10. *neglegere* c. f: *neglig.* o p v

IV, 1. 12. *enim* p, *in* p*

2. 18. *potuerit* c. v: *poterit* f o, *potuit* p | 19. *est factum* p | *de*: *ex* v

3. 20. *ex*: *in* p | 21. *non* c. p: om f o v | *legiptima* p, sic semper | 22. *est*: *esse* f o | 22. sq. *opificem* om v | 23. *consuet. humanam* v

V, 1. 26. *omnes* c. p v: praem *inquit* f, *ait Dominus* (*Dominus* subnot.) o | *locuntur* o p v | 27. *diabolus* c. o: praem *est* f, *enim* (?) v, add *est* p

διάβολος καὶ διάδοχος ὁ Κάϊν, ἀδελφῷ βασκάνας καὶ ἐκ φθόνου φόνον κατεργασάμενος. 2. Ταῖς ἀδελφαῖς μου παραίνει ἀγαπᾶν τὸν θεὸν καὶ μόνον ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν· ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παραίνει ἀρκεῖσθαι ταῖς ὁμοζύγοις. Παρθένους φύλαττε ὡς Χριστοῦ κειμήλια. *Μακρόθυμος* ἔσο, ἵνα ἧς *πολὺς ἐν φρονήσει*. Τῶν πενήτων μὴ ἀμέλει, ἐν οἷς ἂν εὐπορῇς· *ἐλεημοσύναις* γὰρ *καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι*.

VI. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει ὡς θεοῦ οἰκητήριον· ναὸς Χριστοῦ ὑπάρχεις, ὄργανον εἶ τοῦ πνεύματος. Οἶδας, ὅπως σε ἀνέθρεψα· εἰ καὶ ἐλάχιστός εἰμι, ζηλωτής μου γενοῦ· μίμησαί μου τὴν ἀναστροφήν· οὐ καυχῶμαι ἐν κόσμῳ, ἀλλ' ἐν κυρίῳ. Ἥρωνι τῷ ἐμῷ τέκνῳ παραινῶ· *Ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω*. 2. Ὀναίμην σου, παιδίον ποθεινόν, οὗ φύλαξ γένηται ὁ μόνος ἀγέννητος θεὸς καὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Μὴ πᾶσιν πίστευε, μὴ πᾶσιν θάρρει, μηδὲ ἄν τις ὑποκορίζηταί σε· πολλοὶ γάρ εἰσιν ὑπηρέται τοῦ σατανᾶ, καὶ *ὁ ταχὺ ἐμπιστεύων κοῦφος τῇ καρδίᾳ*.

VII. Μέμνησο τοῦ θεοῦ, καὶ οὐχ ἁμαρτήσεις ποτέ. Μὴ γίνου δίψυχος ἐν προσευχῇ σου· μακάριος γὰρ ὁ μὴ διστάσας. Πιστεύω γὰρ εἰς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱόν, ὅτι δείξει μοι ὁ θεὸς Ἥρωνα ἐπὶ τοῦ θρόνου μου· πρόσθες οὖν ἐπὶ τῷ δρόμῳ. 2. *Παραγγέλλω σοι ἐπὶ τοῦ θεοῦ* τῶν ὅλων *καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ*, παρόντος καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ τῶν λειτουργικῶν ταγμάτων· *φύλαξόν* μου *τὴν παραθήκην*, ἣν ἐγὼ καὶ ὁ Χριστὸς παρεθέμεθά σοι, καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀνάξιον κρίνῃς τῶν δοχθέντων περὶ σοῦ θεῷ. Παρατίθημί

posuit addiditque *ἐστι* c | 1. *βασκήνας* c — *ὑπερηφάνοις*] Prov. 3, 34. Cf. Iac. 4, 6. I Petr. 5, 5. — *ἀπολεῖς*] Ps. 5, 7.

2. 2 sq. *ἀγαπᾶν* — *παραίνει* om L^1 ob homoeot. | 7. *πίστεσιν* c. G LXX: *fide* LL, om A — *ταῖς ἀδ.* — *ὁμοζύγοις*] Cf. Ign. Polyc. 5, 1. Const. ap. VIII c. 32, 7. — *μακρόθυμος κτλ.*] Prov. 14, 29. — *ἐλεημ. κτλ.*] Prov. 15, 27. (Vulg. 16, 6). Cf. Tob. 12, 9.

VI, 1. *ἁγνὸν κτλ.*] Cf. Ign. Polyc. 5, 2. — *ὁ δὲ καυχώμενος*] II Cor. 10, 17. I Cor. 1, 31.

2. 15. *ἂν* c. m v: *ἐὰν* c | *ὑποκορίζηται* c. c: *-ρύζηται* m, *-ρύζεται* v — *ὁ ταχὺ κτλ.*] Sirach 19, 4.

VII, 1. 19. *κυρίου* c. G L^2: add *ἡμῶν* L^1 A | 20. *υἱὸν* c. G: add *αὐτοῦ* LL A | *δείξει* c. G L^2: *ἔδειξεν* L^1 A — *μέμνησο κτλ.*] Cf. Sirach 7, 36. — *μὴ γ. δ. ἐν προσευχῇ σ.*] Eadem habes Const. ap. VII c. 11. Cf. Iac. 1, 6. 8. Barn. 19, 5. Herm. Vis.

Cain, fratri invidens et de invidia homicidium perpetrans. 2. Sorores meas mone, Deum diligere et solis viris suis sufficere debere; similiter et fratres meos mone, suis coniugibus sufficere debere. Virgines custodi tanquam Christi sacramenta. *Longanimis* esto, ut sis *multus prudentia.* Pauperibus secundum quod habueris benefacere ne neglexeris; *eleemosyna enim et fide purgantur peccata.*

VI. Te ipsum castum custodi tanquam Dei habitaculum, templum Christi constitutus et organum spiritus sancti exsistens, sciens, quo modo te enutrierim. Etsi minimus quidem sum, aemulator meus esto et imitare conversationem meam. Non enim glorior in mundo, sed in Domino. Heronem filium meum moneo, ut, *qui gloriatur, in Domino glorietur;* 2. cuius et memini, fili desiderabilis; cui custos fiat ille solus ingenitus Deus et Dominus Iesus Christus. Noli omnibus credere, neque de omnibus praesumere, ne quis te subintret. Multi enim sunt ministri satanae, et *qui cito credit, levis est corde.*

VII. Memento Dei, et nunquam peccabis. Noli esse duplex animo in oratione tua; beatus est enim, qui non dubitaverit. Credo ergo in patrem Domini Iesu Christi et in unigenitum eius filium, quia ostendet mihi Deus Heronem in sede mea. Ergo adde ad cursum tuum. 2. *Praecipio tibi coram Deo*, qui est super omnia, *et coram Christo*, praesente et spiritu sancto et coram ministrantibus legionibus: *custodi depositum* meum, quod ego et Dominus Christus commendavimus tibi, et ne indignum te iudicaveris eorum, quae ostensa sunt

III c. 3, 3. — *δείξει*] Cf. Ant. 8, 1; 12, 1; 14, 2.

2. 23. *φύλαξέ* (sic) *μοι* c | 25. *δοχθέντων* c. m v: *δοθέντων* c, *δειχθέντων* L^2, *exspectatis* L^1 — *παραγγέλλω κτλ.*] I Tim. 6, 13. 20. — *Πολ. παρεθέμην κτλ.*] Cf. Ant. 13, 1.

* * *

2. 3. *et* om o | 3 sq. *sufficere* c. f o v: om p

VI, 1. 9. *Christi: enim* v | 10. *sciens* c. p v: *scito* f o edd pr | *modo:* om v

2. 14. *fili* c. f v: *filii* o p | *ille fiat* v | *solus* om p

VII, 1. 20. *crede* o | *Domini* c. p: add *nostri* f v, *mei* o | 21. *ostendet* c. v: *ostendit* f o p | *Deus*: p. *Heronem* f o | *Heronem*: p. *mea* v

2. 25. *Christus:* praem *Iesus* o | *commendamus* v | 26. *iudic. te* o |

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

σοι τὴν ἐκκλησίαν Ἀντιοχέων. Πολυκάρπῳ παρεθέμην ὑμᾶς ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ.

VIII. Ἀσπάζονταί σε οἱ ἐπίσκοποι Ὀνήσιμος, Βίτος, Δαμᾶς, Πολύβιος καὶ πάντες οἱ ἀπὸ Φιλίππων ἐν Χριστῷ, ὅθεν καὶ ἐπέστειλά σοι. 2. Ἄσπασαι τὸ θεοπρεπὲς πρεσβυτέριον, ἄσπασαι τοὺς ἁγίους συνδιακόνους σου, ὧν ἐγὼ ὀναίμην ἐν Χριστῷ σαρκί τε καὶ πνεύματι· ἄσπασαι τὸν λαὸν κυρίου ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου κατ' ὄνομα, οὓς παρατίθημί σοι, ὡς Μωσῆς Ἰησοῦ τῷ μετ' αὐτὸν στρατηγῷ, καὶ μή σοι φανῇ βαρὺ τὸ λεχθέν· εἰ γὰρ καὶ μή ἐσμεν τοιοῦτοι, οἷοι ἐκεῖνοι, ἀλλ' οὖν γε εὐχόμεθα γενέσθαι, ἐπειδὴ καὶ τοῦ Ἀβραάμ ἐσμεν παῖδες. 3. *Ἴσχυε* οὖν, ὦ Ἥρων, ἡρωϊκῶς καὶ ἀνδρικῶς· σὺ γὰρ ***εἰσάξεις*** ἀπὸ τοῦ νῦν ***καὶ ἐξάξεις*** τὸν λαὸν κυρίου τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ***καὶ οὐκ ἔσται*** *ἡ* ***συναγωγὴ κυρίου ὡς πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστιν ποιμήν.***

IX. Ἄσπασαι Κασσιανὸν τὸν ξένον μου καὶ τὴν σεμνοτάτην αὐτοῦ ὁμόζυγον καὶ τὰ φίλτατα αὐτῶν παιδία· ***οἷς δῴη ὁ θεὸς εὑρεῖν ἔλεον παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ*** ὑπὲρ τῆς εἰς ἡμᾶς διακονίας· οὓς καὶ παρατίθημί σοι ἐν Χριστῷ. 2. Ἄσπασαι τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ πιστοὺς ἅπαντας κατ' ὄνομα ἐν Χριστῷ. Τῶν ἐν Ταρσῷ μὴ ἀμέλει, ἀλλὰ συνεχέστερον αὐτοὺς ἐπίβλεπε, ἐπιστηρίζων αὐτοὺς τῷ εὐαγγελίῳ. 3. Μάριν τὸν ἐν Νεαπόλει τῇ πρὸς Ἀναζαρβῷ ἐπίσκοπον προσαγορεύω ἐν κυρίῳ. Πρόσειπε δὲ καὶ τὴν σεμνοτάτην Μαρίαν τὴν θυγατέρα μου τὴν πολυμαθεστάτην ***καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς ἐκκλησίαν***, ἧς ἀντίψυχον γενοίμην, τὸ ἐξεμπλάριον τῶν εὐσεβῶν γυναικῶν. 4. Ὑγιαίνοντά σε καὶ ἐν πᾶσιν εὐδοκιμοῦντα ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ δι' αὐτοῦ τοῦ μονογε-

VIII, 1. 4. *καὶ* sec c. G A: om LL 2. 8. *Μωσῆς*: *Μωϋσῆς* c — *Μωσῆς κτλ.*] Cf. Deut. 31. 3. 13. *ἡ* om v — *ἴσχυε κτλ.*] Deut. 31, 23. Num. 27, 17.

IX, 1. 16. *δῴη* c. m L² A: *δώσει* c v L¹ | 17. *ὑπὲρ* c. L¹ *(gratia)*: om G L² A — *οἷς κτλ.*] II Tim. 1, 18. 2. 19. *Λαοδικείᾳ* c. c coll L¹: *Λαοδικίᾳ* m v | 21. *τῷ εὐαγγελίῳ* c. c coll L²: *τὸ εὐαγγέλιον* m v Z cf. L¹ *(secundum evangelium)* A, *εἰς τὸ εὐαγγ.* edd pler 3. 22. *πρ. Ἀναζαρβῷ* c. G: *ad Zarbo* L¹ cf. L², *prope ad Derbim fluvium* A, cf. Mar. ad Ign. 1, 1. | 23. *Μαρίαν τὴν* om v — *Μάριν κτλ.*] Maris ergo iam episcopus est. Supra Maria (1, 1) Ignatium precata est, ut eum episcopum ordinaret. — *καὶ τὴν κατ' οἶκον κτλ.*] Col. 4, 15.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

mihi de te a Deo. Commendo ergo tibi ecclesiam Antiochensium. Commendavi vos Polycarpo in Domino Iesu Christo.

VIII. Salutant te episcopi Onesimus, Vitus, Damas, Polybius et omnes a Philippis in Christo, unde scripsi tibi. 2. Saluta Deo decens presbyterium. Saluta sanctos condiaconos tuos, quos ego nutrivi in Domino in carne et spiritu. Saluta populum Domini a pusillo usque ad magnum secundum nomina, quae tibi commendo, sicut Moyses Iesu duci exercitus. Et non tibi videatur onerosum, quod dictum est de te. Et si tales non sumus, quales illi fuerunt, sed tamen oramus, ut tales efficiamur, quia et Abrahae filii sumus. 3. *Confortare* ergo, Hero, potenter et viriliter age. Tu enim *introduces et educes* ex hoc nunc populum Domini, qui est in Antiochia, *et non erit synagoga Domini sicut oves non habentes pastorem.*

IX. Saluta Cassianum hospitem meum et illam pudicissimam eius coniugem et dilectissimos filios eorum; *quibus det Deus invenire misericordiam apud Dominum in illa die* ministrationis, quae est ad nos: quos et commendo tibi in Christo. 2. Saluta eos, qui sunt in Laodicia fideles omnes secundum nomina in Christo. Eos, qui sunt in Tarso, noli neglegere, sed assidue eis intende, confirmans eos in evangelio. 3. Marium episcopum, qui est in Neapoli secus Zarbo, saluto in Domino. Intende etiam pudicissimae Mariae filiae meae, quae est multum doctissima, *et ei quae in Domo eius ecclesiae*, quae facta est mihi pro anima exemplum piissimarum mulierum. 4. Sanum te et in omnibus probabilem pater Christi aevo longiore per ipsum

* * *

1. *a Deo* c. p: *a Domino* f o v | 2. *commendavi* c. f o: add *autem* p v

VIII, 1. 3. *Onesimus: hones.* codd plerumque | 4. *in Christo* c. p: om f o v

2. 6. *spiritus* p | 7. *pusillo* c. p: *minimo* f o v | *magnum* c. f o p: *maximum* v | *nomina* c. p: *omnia* f o v | 8. *exercitus: episcopus* p | 10. *efficiamur: simus* f o | 11. *et Abr. filii: filii Abrahae* f o

3. 12. *age vir.* f o | 13. *erit: est* p

IX, 1. 17. *Dominum: Deum* o | 18. *quae: qui (?)* v

2. 20. *eos*: *omnes* v | 21. *eis: eos* p | *in* om p

3. 22. *Neapolim* o | *Zarbo* c. f o: *carbo* p, *tarbo* v | 24. *ei quae:* add *est* f | 25. *anima* c. codd: add *mea* edd pr

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

νοῦς φυλάττοι ἐπὶ μήκιστον βίου χρόνον εἰς ὠφέλειαν τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. Ἔρρωσο ἐν κυρίῳ καὶ προσεύχου, ἵνα τελειωθῶ.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν μεγέθει θεοῦ πατρὸς πληρώματι, τῇ καὶ προωρισμένῃ πρὸ αἰώνων εἶναι διὰ παντὸς εἰς δόξαν παράμονον, ἄτρεπτον ἡνωμένην καὶ ἐκλελεγμένην ἐν πάθει ἀληθινῷ, ἐν θελήματι θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀξιομακαρίστῳ, τῇ οὔσῃ ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας, πλεῖστα ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἐν ἀμώμῳ χαρᾷ χαίρειν.

I. Ἀποδεξάμενος ὑμῶν ἐν θεῷ τὸ πολυπόθητον ὄνομα, ὃ κέκτησθε φύσει δικαίᾳ κατὰ πίστιν καὶ ἀγάπην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι ἡμῶν, μιμηταὶ ὄντες θεοῦ φιλανθρωπίας, ἀναζωπυρήσαντες ἐν αἵματι Χριστοῦ τὸ συγγενικὸν ἔργον τελείως ἀπηρτίσατε· 2. ἀκούσαντες γάρ με δεδεμένον ἀπὸ Συρίας ὑπὲρ Χριστοῦ, τῆς κοινῆς ἐλπίδος, πεποιθότα τῇ προσευχῇ ὑμῶν ἐπιτυχεῖν ἐν Ῥώμῃ θηριομαχῆσαι, ἵνα διὰ τοῦ μαρτυρίου δυνηθῶ μαθητὴς εἶναι τοῦ *ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀνενεγκόντος θεῷ προσφορὰν καὶ θυσίαν*· 3. ἐπεὶ οὖν τὴν πολυπλήθειαν ὑμῶν ἐν ὀνόματι θεοῦ ἀπείληφα ἐν Ὀνησίμῳ, τῷ ἐπ' ἀγάπῃ ἀδιηγήτῳ, ὑμῶν δὲ ἐπισκόπῳ, ὃν εὔχομαι κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν ὑμᾶς ἀγαπᾶν καὶ πάντας ὑμᾶς ἐν ὁμοιώματι αὐτοῦ εἶναι. Εὐλογητὸς γὰρ ὁ θεὸς ὁ χαρισάμενος ὑμῖν τοιούτοις οὖσιν τοιοῦτον ἐπίσκοπον κεκτῆσθαι ἐν Χριστῷ.

II. Περὶ δὲ τοῦ συνδούλου ἡμῶν Βούρρου, τοῦ κατὰ θεὸν διακόνου ὑμῶν καὶ ἐν πᾶσιν εὐλογημένου, εὔχομαι παραμεῖναι αὐτὸν ἄμωμον εἰς τιμὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν τοῦ μακαριωτάτου. 2. Κρόκος δέ, ὁ

4. 1. *φυλάττει* v | 2. *θεοῦ* c. G: *Χριστοῦ* L[1], om L[2] A

Inscr. 4. *ἐν* a. *μεγέθει* om r | 8. *ἀξιομακαρίστῳ: θεομακ.* r | 9. *ἐν Χρ. Ἰησοῦ* r

I, 1. 11. *Χριστῷ: κυρίῳ* c | *σωτῆρι: κυρίῳ* r

2. 14. *πεποιθότα* c. c L cf. G[1]: *-τες* m v r | 16. *ἀνενέγκαντος* v — *ὑπὲρ ἡμῶν κτλ.*] Eph. 5, 2.

3. 17. *πολυπλήθειαν* c. c m r L: *-πάθειαν* v | 18. *ἀδιηγήτῳ: διηγ.* c

II, 1. 22. *Βούρρου* c. L G[1]: *Βίρρου* c m v, *Βήρρου* r (corr *Βήρου*)

* * *

4. 1. *ecclesiae:* add *suae* p | 2. *consummem* o

Tit. 3. *Ephesios:* add *scripta de Smyrna, de unitate* f o p cf. 2, 3; 6, 2; 21, 1.

Inscr. 4. *et* om v | *benedictae:* add *et* p | 5. *repletae* h. l. c. p v:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

unigenitum suum custodiat ad utilitatem ecclesiae. Incolumis in Domino ora pro me, ut consummer.

AD EPHESIOS.

Ignatius, qui et Theophorus, benedictae, magnitudine Dei patris repletae et praedestinatae ante saecula, ut sit semper in singulari gloria, inconvertibilis et adunata et electa in passione vera, in voluntate Dei patris et Domini nostri Iesu Christi salvatoris, ecclesiae beatitudine dignae, quae est Ephesi Asiae, plurimam in Iesu Christo et immaculato gaudio salutem.

I. Suscipiens vestrum in Deo multum desiderabile nomen, quod possedistis natura iusta secundum fidem et dilectionem in Christo Iesu salvatore nostro; cum sitis imitatores humanitatis Dei, ut vivificati in sanguine Christi, congenuinum opus perfecte consummate; 2. audientes enim me vinctum de Syria pro Christo, spe communi, confidentem orationibus vestris, ut merear Romae bestiis dimicare, ut per martyrium possim discipulus eius esse, qui *pro nobis se ipsum obtulit Deo hostiam et oblationem in odorem* bonae *suavitatis;* 3. quoniam ergo suscepi multitudinem vestram in nomine Dei in Onesimo, dilecto praeceptore nostro, vestro autem episcopo, obsecro eum secundum Iesum Christum diligere vos, et vos omnes in concordia eius in ipso esse. Benedictus enim Deus, qui vobis talibus talem episcopum donavit habere in Christo.

II. Pro conservo autem nostro Burro, secundum Deum diacono vestro et in omnibus benedicto, deprecor permanere eum immaculatum in honore ecclesiae et beatissimi episcopi vestri.

a. *Dei* f o | 8. *Christi* om v | *beatitudini* o v | 9. *Ephesi* c. f cf. 9, 6: *Ephesiae* o p v | *plurima* p

I, 1. 14. *ut: et* v | *congenuinum* c. f o v: add *vel connatale* p

2. 15. *audiente* p | *vinctum:* p. *Syria* f o | 16. *spe:* praem *et* p | 18. *esse* om p | *obtulit:* a. *se ips.* v | 19. *odore* p

3. Ado Vienn. Lib. de fest. ap. XIV Cal. Mart. Patr. lat. ed. Migne t. 123 p. 190. — 20. *Dei* c. p v: *Domini* f, *Dom. Christi* o | 21. *praeceptore* c. p v Adon. Vienn.: *scriptore* f o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

θεοῦ ἄξιος καὶ ὑμῶν, ὃν ὡς ἐξεμπλάριον τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης ἀπελάβομεν, κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν *καὶ τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη*, ὡς καὶ αὐτὸν ὁ πατὴρ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναψύξει ἅμα Ὀνησίμῳ καὶ Βούρρῳ καὶ Εὔπλῳ καὶ Φρόντωνι, δι' ὧν πάντας ὑμᾶς κατὰ ἀγάπην εἶδον. 3. Ὀναίμην ὑμῶν διὰ παντός, ἐάνπερ ἄξιος ὦ. Πρέπον οὖν ὑμᾶς ἐστιν κατὰ πάντα τρόπον δοξάζειν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δοξάσαντα ὑμᾶς, ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ *ἦτε κατηρτισμένοι τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ καὶ τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες* περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἵνα ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ κατὰ πάντα ἦτε ἡγιασμένοι.

III. Οὐ διατάσσομαι ὑμῖν ὡς ὤν τι. Εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι διὰ τὸ ὄνομα, οὔπω ἀπήρτισμαι ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ. Νῦν γὰρ ἀρχὴν ἔχω τοῦ μαθητεύεσθαι καὶ προσλαλῶ ὑμῖν ὡς ὁμοδούλοις· ἐμὲ γὰρ ἔδει παρ' ὑμῶν ὑπομνησθῆναι πίστει, νουθεσίᾳ, ὑπομονῇ, μακροθυμίᾳ. 2. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη οὐκ ἐᾷ με σιωπᾶν περὶ ὑμῶν, διὰ τοῦτο προέλαβον παρακαλεῖν ὑμᾶς, ὅπως συντρέχητε τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ. Καὶ γὰρ Ἰησοῦς Χριστὸς πάντα κατὰ γνώμην πράττει τοῦ πατρός, ὡς αὐτός που λέγει· *Ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτοῦ ποιῶ πάντοτε*. 3. Οὐκοῦν καὶ ἡμᾶς χρὴ ζῆν κατὰ γνώμην θεοῦ ἐν Χριστῷ καὶ ζηλοῦν ὡς Παῦλος· *Μιμηταὶ γάρ μου*, φησίν, *γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ*.

IV. Ὅθεν καὶ ὑμῖν πρέπει συντρέχειν τῇ τοῦ ἐπισκόπου γνώμῃ, τοῦ κατὰ θεὸν ποιμαίνοντος ὑμᾶς· ὅπερ καὶ ποιεῖτε, αὐτοὶ σοφισθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Τὸ γὰρ ἀξιονόμαστον πρεσβυτέριον, ἄξιον ὂν τοῦ θεοῦ, οὕτως συνήρμοσται τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ κιθάρᾳ, συνδεδεμένοι οὕτω τῇ ὁμονοίᾳ καὶ συμφώνῳ ἀγάπῃ, ἧς ἐστιν ἀρχηγὸς καὶ φύλαξ Ἰησοῦς ὁ Χριστός. 2. Καὶ οἱ κατ' ἄνδρα δὲ χορὸς γένεσθε εἷς, ἵνα σύμφωνοι ὄντες ἐν ὁμονοίᾳ, συνάφειαν θεοῦ λαβόντες ἐν ἑνότητι, ἓν γένεσθε τῇ συμφωνίᾳ τῷ

2. 3. *Βίρρῳ* c m, *Βήρρῳ* v r, *Βήρῳ* r corr | 4. *ὑμᾶς:* iteravit v — *καὶ τ. ἄλυσιν κτλ.*] II Tim. 1, 16. — *Ὀνησίμῳ*] Huic nomine substituit interpres latinus nomen Onesiphori ex loco S. Scripturae praecedente.

3. 7. *νοΐ:* add *καὶ τῷ αὐτῷ πνεύματι* c | *λέγητε* c. c r L: *λέγετε* m v — *ἦτε κατ. κτλ.*] I Cor. 1, 10.

III, 1. 11. *Ἰησ. Χριστῷ* c. m v coll L G¹: *Χρ. Ἰησοῦ* c r

2. 14. *συντρέχετε* v | 16. *ὡς:* *καθὼς* c | *αὐτοῦ* c. G (c p. *ποιῶ*): *αὐτῷ* Z — *ἐγὼ κτλ.*] Ioann. 8, 29.

3. *μιμηταὶ κτλ.*] I Cor. 11, 1.

IV, 1. 22. *οὕτως:* *οὕτω* r | 23. *ἧς:* *ᾗ* r | *ὁ* om c

2. 25. *γένησθε* c. c m: *γένεσθε* r

* * *

II, 2. 3. *Onesiforo* o v, *honesiforo*, f p | *Borro* p | 4. *refrigeret: refugeret* p | 5. *vos omnes* o

3. 6. *omnim. vos* f o | 7. *qui:* add *et* p | 7 sq. *praeceptione* c. f p v: *perfectione* o | 8. *scientia* c. v cf. Trall. 6, 1: *sententia* f o p | *ut: et*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

2. Crocus vero Deo dignus, quem tanquam exemplar dilectionis vestrae suscepi, in omnibus me refecit *et catenam meam non erubuit*, simul cum Onesiphoro et Burro et Euplo et Frontone, quibus refrigeret pater Domini nostri Iesu Christi, per quem omnes vos in dilectione habui. 3. Adquisivi vos in omnibus, si quidem dignus fuero. Dignum est enim, vos omnimodis glorificare Iesum Christum, qui vos glorificavit, ut in una praeceptione *perfecti sitis in eodem sensu et in eadem scientia, ut id ipsum dicatis omnes* de eo ipso, ut subiecti episcopo et presbytero, secundum omnia sanctificati.

III. Non praecipio vobis, quasi aliquid sim. Et siquidem vinctus sum pro nomine Iesu Christi, tamen necdum consummavi. Nunc enim initium habeo eruditionis et alloquor vos tanquam conservos. Me autem oportebat a vobis commoneri fide, monitione, patientia, longanimitate. 2. Quoniam dilectio non permittit me tacere de vobis, propterea praeveni rogare vos, ut concurratis dispositioni Dei, quia et Iesus Christus omnia secundum dispositionem patris agit, sicut et ipse in quodam loco dicit: *Ego, quae placita sunt ei, facio semper.* 3. Ergo et nos oportet secundum dispositionem Dei vivere in Christo et aemulari, secundum quod Paulus ait: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.*

IV. Unde et vos decet dispositionem pastorum sequi, qui secundum Deum vos pascunt; quod etiam ipsi facitis, sapienter a spiritu sancto instructi. Illud vero digne nominandum et Deo dignum presbyterium ita coaptatum sit episcopo, quomodo chordae in cithara colligatae; ita et ipsi in concordia et consona dilectione, cuius dux et custos est Iesus Christus. 2. Et qui sunt singillatim, omnes unus chorus fiant, et consonantes facti in unanimitate, coniunctionem Dei in similitudinem morum

o | 9 sq. *presbytero* c. codd: *presbyteris* vel *presbyterio* edd pr

III, 1. 12. *necdum: nedum* p | 13. *eruditionis et: eruditionibus* p | 14. *commonere* o

2. 16. *permittit me* c. o: *me perm.* (*prom.* v) f p v | 17. *curratis dispositione* v | 18. *patris* c. f o v: praem *Dei* p

3. 21. *mei: Dei* p* cf. Ant. 7, 2.

IV, 1. 27. *chordae: corde* f o p | *ipse* p | 28. *Chr. Iesus* o

2. 29. *singillatim* c. f o, *singulatim* v, *sigillatim* p | *et* c. p: *ut* f o v | *conson.: consolantes* f | 30. *Dei* c. p:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

θεῷ πατρὶ καὶ τῷ ἠγαπημένῳ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· *Δὸς γὰρ αὐτοῖς*, φησίν, *πάτερ ἅγιε, ἵνα, ὡς ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν.* Χρήσιμον οὖν ἐστιν ὑμᾶς ἐν ἀμώμῳ ἑνότητι συνημμένους θεῷ μιμητὰς εἶναι Χριστοῦ, *οὗ καὶ μέλη ὑπάρχετε.*

V. Εἰ γὰρ ἐγὼ ἐν μικρῷ χρόνῳ τοιαύτην συνήθειαν ἔσχον πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν, οὐκ ἀνθρωπίνην οὖσαν, ἀλλὰ πνευματικήν, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς μακαρίζω τοὺς ἀνακεκραμένους αὐτῷ, ὡς ἡ ἐκκλησία τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ ὁ κύριος τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, ἵνα πάντα ἐν ἑνότητι σύμφωνα ᾖ. 2. Μηδεὶς πλανάσθω· ἐὰν μή τις ἐντὸς ᾖ τοῦ θυσιαστηρίου, ὑστερεῖται τοῦ ἄρτου τοῦ θεοῦ. Εἰ γὰρ ἑνὸς καὶ δευτέρου προσευχὴ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει, ὥστε τὸν Χριστὸν ἐν αὐτοῖς ἑστάναι, πόσῳ μᾶλλον ἥ τε τοῦ ἐπισκόπου καὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας προσευχὴ συμφόνως ἀνιοῦσα πρὸς θεὸν πιστοῖ παρασχεθῆναι αὐτοῖς πάντα τὰ ἐν Χριστῷ αἰτήματα. 3. Ὁ οὖν τῶν τοιούτων χωριζόμενος καὶ μὴ συνερχόμενος ἐν βουλῇ θυσιῶν *καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανῷ*, λύκος ἐστὶν ἐν προβάτου δορᾷ ἥμερον ἐπιδεικνὺς μορφήν. 4. Σπουδάσατε, ἀγαπητοί, ὑποταγῆναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις· ὁ γὰρ τούτοις ὑποτασσόμενος ὑπακούει Χριστῷ τῷ προχειρισαμένῳ αὐτούς, ὁ δὲ ἀπειθῶν αὐτοῖς ἀπειθεῖ Χριστῷ Ἰησοῦ, *ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν*· αὐθάδης γάρ ἐστιν καὶ δύσερις, ὑπερήφανος, ὁ μὴ πειθαρχῶν τοῖς κρείττοσιν. *Ὑπερηφάνοις* δέ, φησίν, *ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν*, καί· *Ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα.* 5. Λέγει δὲ καὶ ὁ κύριος πρὸς τοὺς ἱερεῖς· *Ὁ ὑμῶν*

v | 1. *θεῷ:* add *καὶ* r | 2. *σύ: σοι* v — *δὸς κτλ.*] Ioann. 17, 11. 21. — *οὗ μέλη ὑπ.*] I Cor. 6, 15.

V, 1. 8. *ἀνακεκραμένους* c. c r: *-μμένους* v, *ἀνακεκρεμαμένους* m — *θεῷ κ. πατρὶ αὐτοῦ*] Errant, qui ex eo, quod interpolator patrem vocat Deum Christi, colligunt eum esse Arianum. Haec locutio etiam in S. Scriptura invenitur (Ioann. 20, 17. Rom. 15, 6. II Cor. 11, 31. Eph. 1, 3. 17. Col. 1, 3), et quid ille de Christo senserit, ex aliis locis satis clare apparet.

2. 13. *πιστοῖ* c. L: *πίστει* m r v, *πιστῇ* c — *ἑνὸς κ. δ. προσευχὴ κτλ.*] Cf. Matth. 18, 20.

3. 15. *θυσιῶν* c. G L: con *θ' ὁσίων* Vedelius | 16. *οὐρανῷ: οὐρανοῖς* c — *καὶ ἐκκλ.*] Hebr. 12, 23. — *λύκος ἐν προβ. δορᾷ*] Cf. Matth. 7, 15.

4. 19. *ὁ . . ὑποτασσόμενος: οἱ . . ὑποτασσόμενοι* c | *ὑπακούσει* v | 21. *οὐχ ὄψεται* v — *ὁ δὲ ἀπ. τ. υἱῷ κτλ.*] Ioann. 3, 36. — *ὑπερ. δὲ κτλ.*] I Petr. 5, 5. Iac. 4, 6. Cf. Prov. 3, 34. —

recipientes, in unitate unum effecti consensu Deo patri et dilectissimo filio eius Iesu Christo Domino nostro, secundum quod ipse patrem rogans dicit: *Da illis, pater sancte, ut, sicut ego et tu unum sumus, ita et hi in nobis unum sint.* Utile est enim vos sine macula in unitate coniunctos Deo imitatores esse Christi, *cuius* et *membra estis.*

V. Si enim ego in parvo tempore talem consuetudinem habui circa episcopum vestrum, quae non humana, sed spiritualis fuit, quanto magis vos beatifico, qui pendetis ad eum, quomodo ecclesia ad Dominum Iesum et ipse Dominus ad Deum patrem suum, ut omnia in unitate sibi consonantia sint. 2. Nemo oberret: si quis non fuerit intra altare, fraudabitur pane Dei. Si enim unius aut duorum oratio tantam habet virtutem, ut Christus in eis consistat, quanto magis immaculati sacerdotis et sancti populi supplicatio consonanter adscendens ad Deum persuadet praestare eis omnes petitiones in Christo. 3. Qui ergo a talibus separatur et non convenerit in congregationem sacrificiorum, *ecclesiam primogenitorum descriptorum in caelo,* lupus est in grege ovium mansuetam monstrans figuram. 4. Festinate ergo, dilectissimi, subditi esse episcopo et presbyteris et diaconis. Qui enim istis subditus fuerit, Christo oboedit, qui eis hoc concessit; qui vero eis non consenserit, Iesu Christo non consentit; *qui autem filio non consenserit, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super eum.* Huiusmodi ergo temerarius est et horribilis et superbus, qui non est subditus potioribus. *Superbis* enim, inquit, *Deus resistit; humilibus autem dat gratiam*, et iterum: *Superbi inique gesserunt usque valde.* 5. Dicit etiam Dominus sacerdotibus: *Qui enim vos audierit, me*

ὑπερήφανοι κτλ.] Ps. 118, 51.

* * *

Domini f o v | 1. *unitate: unanimitate* p | 2. *eius filio* p | 4 sq. *enim est* v

V, 1. 7. *enim ego* c. p: *ego* f o, *ergo* v | 8. *quae:* praem *quia* o | *spiritalis* v | 10 sq. *patr. suum: suum et patrem* p | 11. *omnia:* p. *unitate* f o

2. 13. *virtutem* c. o p: *veritatem* f v | 14. *in eis Christus* o | 15. *Deum: Dominum* f

3. 17. *conven.: cum venerit* o | *congregatione* f o | 18. *ecclesiam* om p | 19. *demonstrans* f o

4. 22. *hoc — Christo: hoc (non* p*) *consessit Iesu Christo* p | 25. *et* a. *horrib.* om f | 26. *inquit:* p. *Deus* v | 27. *gesserunt* c. f o p: *egerunt* v | *valde: quaque* f Vulg.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ἀκούων ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ πέμψαντός με πατρός· ὁ ὑμᾶς ἀθετῶν ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν πέμψαντά με.

VI. Ὅσῳ οὖν βλέπετε σιωπῶντα τὸν ἐπίσκοπον, πλεῖον αὐτὸν φοβεῖσθε· πάντα γὰρ ὃν πέμπει ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν, οὕτως αὐτὸν δεῖ ἡμᾶς δέχεσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πέμψαντα. Τὸν οὖν ἐπίσκοπον δῆλον ὅτι ὡς αὐτὸν τὸν κύριον δεῖ προσβλέπειν, τῷ κυρίῳ παρεστῶτα. *Ὁρατικὸν δὲ ἄνδρα καὶ ὀξὺν τοῖς ἔργοις βασιλεῦσι δεῖ παρεστάναι, καὶ μὴ παρεστάναι ἀνθρώποις νωθροῖς.* 2. Αὐτὸς μέντοι Ὀνήσιμος ὑπερεπαινεῖ ὑμῶν τὴν ἐν θεῷ εὐταξίαν, ὅτι πάντες κατὰ ἀλήθειαν ζῆτε καὶ ὅτι ἐν ὑμῖν οὐδεμία αἵρεσις κατοικεῖ· ἀλλ' οὐδὲ ἀκούετέ τινος ἢ μόνου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος καὶ διδασκάλου, καὶ ἐστέ, ὡς Παῦλος ὑμῖν ἔγραφεν, *ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, διὰ τὸ καὶ ἐν μιᾷ ἐλπίδι κεκλῆσθαι τῆς πίστεως*· ἐπείπερ καὶ *εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν.* 3. Ὑμεῖς μὲν οὖν ἐστὲ τοιοῦτοι, ὑπὸ τοιῶνδε παιδευτῶν στοιχειωθέντες, Παύλου τοῦ χριστοφόρου καὶ Τιμοθέου τοῦ πιστοτάτου.

VII. Τινὲς δὲ φαυλότατοι εἰώθασιν δόλῳ πονηρῷ τὸ ὄνομα περιφέρειν, ἄλλα τινὰ πράσσοντες ἀνάξια θεοῦ καὶ φρονοῦντες ἐναντία τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπ' ὀλέθρῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς· οὓς δεῖ ὑμᾶς ὡς θηρία ἐκκλίνειν. *Δίκαιος γὰρ ἐκκλίνας σώζεται εἰς τὸν αἰῶνα, πρόχειρος δὲ γίνεται καὶ ἐπίχαρτος ἀσεβῶν ἀπώλεια*· εἰσὶ γὰρ *κύνες ἐνεοί, οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν*, λυσσῶντες, λαθροδῆκτοι, οὓς φυλάσσεσθαι χρή· ἀνίατα γὰρ νοσοῦσιν. 2. Ἰατρὸς δὲ ἡμῶν ἐστιν ὁ *μόνος ἀληθινὸς θεός*, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀπρόσιτος, ὁ τῶν ὅλων κύριος, τοῦ δὲ μονογενοῦς πατὴρ καὶ γεννήτωρ· ἔχομεν

5. 1. *ἀκούει* sec c. c m v coll L: *οὐκ ἀκούει ἐμοῦ ἀλλὰ* r | 3. *πέμψαντα* c. c m r: *ἀποστείλαντα* v — *ὁ ὑμῶν κτλ.*] Luc. 10, 16. Ceterum auctor quaedam de suo addidit vel locum amplificavit.

VI, 1. 4. *οὖν* om v | 5. *πέμψει* r | 6. *δῆλον ὅτι* c. c m: *δηλονότι* r v | 9. *παρεστάναι* om r — *ὁρατικὸν κτλ.*] Prov. 22, 29.

2. 10. *κατά: κατ'* c | 11. *οὐδεμία* c. c: *οὐδὲ μία* m r v | 13. *διὰ τὸ* om c | *καὶ* om r L — *ἓν σῶμα κτλ.*] Eph. 4, 4—6.

3. 7. *Παύλου τοῦ κτλ.* c. c: *Παύλῳ τῷ κτλ.* m r v

VII, 1. 20. *ἄλλα: ἀλλὰ* L | 24. *οὐ: οἱ* r — *δίκαιος κτλ.*] Prov. 10, 25; 11, 4. — *κύνες ἐνεοὶ κτλ.*] Ies. 56, 10.

2. 27. *καὶ* om r | 1. *τὸν* a. *Χρι-*

* * *

5. 1. *audit: audiet* v | *illum: eum*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

audit, et qui me audierit, audiet illum, qui me misit; et qui vos spernit, me spernit; qui autem me spernit, spernit eum, qui me misit.

VI. Quando ergo videtis tacere episcopum, plus eum timete. Omnem itaque, quem mittit paterfamilias pro sua dispensatione, sic nos oportet suscipere quemadmodum ipsum, qui mittit. Ergo episcopum manifeste sicut ipsum Dominum oportet contemplari, Domino assistentem. *Prospectorem enim virum et acutum in operibus suis regibus oportet assistere et non assistere hominibus infirmis.* 2. Ipse autem Onesimus laudat vestram in Deo bonam dispensationem, quia omnes secundum veritatem vivitis et quia nulla haeresis inter vos habitat. Sed nec oboeditis alicui, nisi soli Iesu Christo, vero pastori et doctori, et estis, quemadmodum Paulus vobis scripsit, *unum corpus et unus spiritus, quoniam in una spe fidei conclusi estis. Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium, qui super omnes et per omnes in omnibus.* 3. Vos ergo estote tales, qui a tali eruditi estis, hoc est a Paulo christifero et Timotheo fidelissimo.

VII. Quidam autem fallaces consueverunt dolo maligno nomen Christi circumportare, sed aliquanta indigna Deo agentes et contraria doctrinae Christi sapientes ad interitum suum sibimet ipsis consentiunt; quos oportet vos tanquam bestias declinare. *Iustus*, inquit, *declinans evadet in aeternum; extraneus etenim atque alienus erit ab impiorum perditione.* Sunt igitur *canes muti, non valentes latrare*, rabidi occulte; quos observare oportet, insanabilem languorem habentes. 2. Medicus autem noster est *solus verus Deus* ingenitus et invisibilis, Dominus omnium, unigeniti vero pater et genitor. Habemus au-

v | 2. *qui autem me: et qui me* f o
VI, 1. 4. *ergo* c. p v: *vero* f o | 8. *enim* om p | *virum* em coll G: *verum* codd
2. 10. *autem: enim* o | 10 sq. *in Deo bonam* c. p: om f o v | 13. *vero:* praem *et* o | 14. *Paulus vob.* c. f o: *vobis P.* p v | 17. *per omnes* c. p: *per omnia* f o v
3. 18. *tales estote* v | 19. *fidelissimo* c. p: om f o v
VII, 1. 20. *autem* c. o: *igitur* f p v | 22. *contraria d.* c. p v: *contra doctrinam* f o | 25. *et. atque: enim et et* p | *perditione: proditione* p | 26. *canes: carne* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ἰατρὸν καὶ τὸν κύριον ἡμῶν θεὸν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τὸν πρὸ αἰώνων *υἱὸν μονογενῆ καὶ λόγον*, ὕστερον δὲ καὶ ἄνθρωπον ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου· *ὁ λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο*· ὁ ἀσώματος ἐν σώματι, ὁ ἀπαθὴς ἐν παθητῷ σώματι, ὁ ἀθάνατος ἐν θνητῷ σώματι, ἡ ζωὴ ἐν φθορᾷ, ὅπως θανάτου καὶ φθορᾶς ἐλευθερώσῃ καὶ ἰατρεύσῃ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ ἰάσηται αὐτὰς νοσηλευθείσας ἐν ἀσεβείᾳ καὶ πονηραῖς ἐπιθυμίαις.

VIII. Μὴ οὖν τις ὑμᾶς ἐξαπατάτω, ὥσπερ οὐδὲ ἐξαπατᾶσθε· ὅλοι γάρ ἐστε θεοῦ. Ὅταν γὰρ μηδεμία ἐπιθυμία ἐν ὑμῖν ὑπάρχῃ δυναμένη ὑμᾶς ῥυπάναι καὶ βάσανον ἐπαγαγεῖν, ἄρα κατὰ θεὸν ζῆτε καὶ ἐστὲ Χριστοῦ. Περίψημα ὑμῶν καὶ τῆς ἁγνοτάτης Ἐφεσίων ἐκκλησίας, τῆς διαβοήτου καὶ πολυϋμνήτου τοῖς αἰῶσιν. 2. Οἱ σαρκικοὶ τὰ πνευματικὰ πράττειν οὐ δύνανται οὐδὲ οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά, ὥστε οὐδὲ ἡ πίστις τὰ τῆς ἀπιστίας οὐδὲ ἡ ἀπιστία τὰ τῆς πίστεως, ὑμεῖς δέ, πλήρεις ὄντες τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐδὲν σαρκικόν, ἀλλὰ πνευματικὰ πάντα πράσσετε. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τελειοῦσθε, *ὅς ἐστιν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν.*

IX. Ἔγνων δέ τινας παροδεύσαντας δι' ὑμῶν, ἔχοντας κακὴν διδαχὴν ἀλλοκότου καὶ πονηροῦ πνεύματος· οἷς οὐκ ἐδώκατε πάροδον σπεῖραι τὰ ζιζάνια, βύσαντες τὰ ὦτα, εἰς τὸ μὴ παραδέξασθαι τὴν ὑπ' αὐτῶν καταγγελλομένην πλάνην, πεπεισμένοι τὸ λαοπλάνον πνεῦμα οὐ τὰ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὰ ἴδια λαλεῖν· ψευδολόγον γάρ ἐστιν. 2. Τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα οὐ τὰ ἴδια, ἀλλὰ τὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὡς καὶ ὁ κύριος τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῖν κατήγγελλεν. *Ὁ λόγος γάρ*, φησίν, *ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.* 3. Καὶ περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ

στὸν om c | 2 sq. *Μαρ. τῆς παρθένου: παρθ. Μαρίας* c | 4. *ὁ ἀθάνατος — σώματι* c. m v L: om c r — *ὁ μόνος ἀλ. θεός*] Ioann. 17, 3. — *ὁ τῶν ὅλων κύριος*] vel *θεὸς* pater saepissime a patribus appellatur. Cf. Const. ap. V c. 7, 18; VI c. 7, 1; VII c. 26, 1; c. 38, 4; c. 39, 2 etc. Greg. Nyss. Adv. Maced. c. 20. Adv. Arium et Sab. c. 4. Quod non sint tres dii (Patr. gr. ed. Migne t. 45 p. 128). Theodor. Ep. 213.

VIII, 1. 8. *ὥσπερ* c. c G[1]: *ὅπερ* m r v L | 9. *ὑπάρχει* v | 11. *ἁγνοτάτης: ἁγιωτάτης* r

2. 13 sq. *ἀπιστίας . . ἀπιστία* c. c r: *ἀπιστείας . . ἀπιστεία* m v | 15. *πνευματικά: πνεύματι καὶ* v — *ὅς ἐστιν κτλ.*] I Tim. 4, 10.

IX, 2. 23. *ἀλλά: ἀλλ'* r | *τὰ* om v | 24. *κατήγγελλεν: ἀπήγγελλεν* r — *ὁ λόγος κτλ.*] Ioann. 14, 24.

* * *

2. 1. *et Deum* om f o | 2. *filium* c. f o: praem *natum* p v | 4. *est* om p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

tem medicum etiam Dominum nostrum et Deum Iesum Christum, ante saecula *filium unigenitum* et *in principio verbum*, postea vero et hominem ex Maria virgine; *verbum* enim, inquit, *caro factum est,* incorporalis in corpore, impassibilis in corpore passibili, immortalis in corpore mortali, vita in corruptione, ut de morte et corruptione liberet et curet animas nostras et sanet eas infusas morbo impietatis et iniquis desideriis.

VIII. Nullus ergo vestrum seducatur, quod et de vobis confido; omnes etenim unum estis. Quando enim nihil in vobis fuerit, quod vos poterit coinquinare et tormentum superinducere, secundum Deum vivetis; et erit Christi subiectio vestra et ecclesiae Ephesiorum, quae est auxiliatrix et multum laudabilis. 2. Carnales enim spiritualia non possunt agere neque spirituales carnalia, sicut nec fides ea, quae sunt infidelitatis, neque infidelitas ea, quae sunt fidei. Vos vero repleti spiritu sancto nihil carnale, sed omnia spiritualia agite. Unusquisque vestrum perfectus sit in Christo Iesu, *qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium.*

IX. Agnovi enim aliquos ex vobis a via veritatis discedentes malam doctrinam habere alieni et nequissimi spiritus. Quibus non tribuistis secus viam seminare zizania, obturantes aures ad non suscipiendum errorem, qui ab ipsis praedicatur, scientes, quia huiusmodi spiritus est erroris, non ea, quae sunt Christi, sed sua loquens. Falsiloquus etenim est. 2. Sanctus autem spiritus non sua propria loquitur, sed ea, quae sunt Christi, neque a semet ipso, sed a Domino, sicut et Dominus ea, quae a patre audivit, nobis annuntiat. *Sermo*, inquit, *quem audistis, non est meus, sed eius, qui me misit.* 3. De sancto

VIII, 1. 9. *omnes etenim (enim* p) *unum* c. v coll f p (om *unum* f p, add p. *estis* p*): *unum etenim omnes* o | 10. *poterit* c. p v: *potuerit* f o | 11. *Christi* om p | 12. *laudabilis : amabilis* f o

2. 14. *nec* c. o: *et* f p v | 17. *perfectus: prof.* p | 18. *maxime* c. f o cf. Philipp. inscr.: add *autem* p v

IX, 1. 21. *zizaniam* o p v | 22. *non: Dominum* p | 23. *scientes* om v

2. 26 sq. *neque — annuntiat* c. cod Magdalenense et p, nisi quod ille pro *neque . . sicuti* exhibet *nec . . sicut,* hic praem *neque a semet ipso, sed ea quae sunt Christi: neque nuntiat* f o v | 27. *quem:* add *modo* p | 28. *misit me* o

3. 28 sq. *sancto ver. spir.* c. p v:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ἁγίου· *Οὐ λαλήσει, φησίν, ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ.* Καὶ περὶ ἑαυτοῦ φησιν πρὸς τὸν πατέρα· *Ἐγώ σε*, φησίν, *ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον, ὃ ἔδωκάς μοι, ἐτελείωσα· ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις.* Καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· *Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ὑμῖν ἀναγγελεῖ.* Οὐκοῦν ἑκάτερος αὐτὸν δοξάζει, παρὰ οὗ καὶ ἔλαβεν, ὃ ποιήσει· καὶ αὐτὸν κηρύττει καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ καταγγέλλει. 4. Τὸ δὲ πλάνον πνεῦμα ἑαυτὸ κηρύττει, τὰ ἴδια λαλεῖ, αὐτάρεσκον γάρ ἐστιν· ἑαυτὸ δοξάζει, τύφου γάρ ἐστι μεστόν· ψευδολόγον ὑπάρχει, ἀπατηλόν, θωπευτικόν, κολακευτικόν, ὕπουλον, ῥαψῳδόν, φλύαρον, ἀσύμφωνον, ἀμετροεπές, γλίσχρον, ψοφοδεές, οὗ τῆς ἐνεργείας ῥύσεται ὑμᾶς Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ θεμελιώσας ὑμᾶς ἐπὶ τὴν πέτραν, ὡς λίθους ἐκλεκτούς, εὐαρμολογουμένους εἰς οἰκοδομὴν θεοῦ πατρός, ἀναφερομένους εἰς τὰ ὕψη διὰ Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος, σχοίνῳ χρωμένους τῷ ἁγίῳ πνεύματι, πίστει δὲ ἀναγομένους καὶ ἀγάπῃ κουφιζομένους ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν, συνοδοιποροῦντας ἅμα ἀμώμοις. 5. *Μακάριοι γάρ*, φησίν, *οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου·* ὁδὸς δέ ἐστιν ἀπλανὴς Ἰησοῦς ὁ Χριστός· *Ἐγὼ* γάρ, φησίν, *εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ζωή·* ὁδηγεῖ δὲ ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν πατέρα· *Οὐδεὶς* γάρ, φησίν, *ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.* 6. Μακάριοι οὖν ἐστὲ ὑμεῖς οἱ θεοφόροι, πνευματοφόροι, ναοφόροι, ἁγιοφόροι, κατὰ πάντα κεκοσμημένοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς Ἰησοῦ Χριστοῦ, *βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν·* δι' οὓς ἀγαλλιώμενος ἠξιώθην, δι' ὧν γράφω προσομιλῆσαι *τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ, τοῖς πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.* Χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν, ὅτι μὴ τῇ ματαιότητι προσέχετε οὐδὲ κατὰ σάρκα ἀγαπᾶτε, ἀλλὰ κατὰ θεόν.

3. 3. ἔδωκας c. m r v: *δέδωκας* c | 5 sqq. *καὶ ὑμῖν ἀναγγελεῖ — καταγγέλλει* c. L: om G edd pr, quem locum G non integrum conservasse etiam e versu sequente apparet, cum voces *ἑαυτὸ κηρύττει, τὰ ἴδια λαλεῖ, ἑαυτὸ δοξάζει* ad verba a Latino conservata respiciant. — *οὐ λαλ. κτλ.*] Ioann. 16, 13. — *ἐγὼ κτλ.*] Ioann. 17, 4. 6. — *ἐκεῖνος κτλ.*] Ioann. 16, 14.

4. 8. ἑαυτὸ c. r: *ἑαυτὸν* c m v | 9. ἑαυτὸν m v | 10. *κολακευτικὸν* om v | 11. *φλύαρον* c. c r: *φλοίαρον* m v | 12. *ὑμᾶς* c. c: *ἡμᾶς* m r v L | *ὁ* pr c. c r: om m v | 13. *θεοῦ* c. L: *θεῖον* c, *θείαν* m r v | 14. *ἀναφερομένους . . ἀναγομένους . . κουφιζομένους . . συνοδοιποροῦντας* c. c: nominativum exhibent m r v | 16. *γῆς* c. m v L: *τῆς* c r | *ἀμώμοις* c. m r v: *ἀμώμως* c L

5. 18. *ὁ* om v | 18 sq. *φησὶν* om c | 20. *εἰ μή: εἰμὶ* v — *μακάριοι κτλ.*] Ps. 118, 1. — *ἐγὼ κτλ.*] Ioann. 14, 6.

vero spiritu dicit: *Non enim loquetur a se, sed quaecunque audierit a me.* De se autem ait patri: *Ego te glorificavi super terram, opus perfeci, quod dedisti mihi ut facerem; manifestavi nomen tuum hominibus.* De spiritu sancto ait: *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.* Ergo uterque eorum ipsum glorificat, a quo et accepit, quod faceret; et ipsum praedicat atque eius verba pronuntiat. 4. Erroris autem spiritus se ipsum praedicat, sua propria dicens, sibi placens etenim est; et se ipsum glorificat, acerbus namque est; plenus exstans falsiloquio, seductor, lubricus, superciliosus, arrogans, verbosus, dissonus, immensuratus, nigriformis, tumidus. De cuius operationibus liberavit nos Iesus Christus, fundans nos super petram tamquam lapides electos, qui apti sunt ad aedificium sanctum Dei patris, elevati in altum a Christo, qui pro nobis crucifixus est; confortatos spiritu sancto, in fide introductos et dilectione elevatos a terra ad caelum, ambulantes immaculate. 5. *Beati* enim, inquit, *immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Via enim sine errore est Iesus Christus, sicut ipse ait: *Ego sum via, veritas et vita.* Deducit autem haec via ad patrem: *Nemo* enim, inquit, *venit ad patrem nisi per me.* 6. Beati ergo estis vos deiferi, spiritiferi, sanctiferi, templiferi, in omnibus ornati in mandatis Iesu Christi, *regnum sacerdotale et gens sancta, populus in adquisitionem;* in quibus exsultans dignus effectus sum, per quos scribo, alloqui *sanctos, qui sunt Ephesi, fideles in Christo Iesu.* Gaudeo enim in vobis, quia non vanitati intenditis, neque ea, quae secundum carnem sunt, diligitis, sed ea, quae sunt secundum Deum.

6. 21. πνευματοφόροι om r | ναοφόροι c. m L: om c r v | ἁγιοφ. om r — βασίλειον κτλ.] I Petr. 2, 9. — τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν κτλ.] Eph. 1, 1.

* * *

spir. sancto f o (hic add *ita)* | 2. *ait* c. p: om f o v | 5. *glorificabit* c. f (add *super terram)* p: *clarificabit* v, *clarificavit in terris* o | 6. *uterque eorum: uter vestrum* p

4. 10. *superciliosus* c. p: *superbus* f o v | 13. *lapides:* praem *fides* p, sed subnotavit | 14. *sanctum* c. codd: om edd pr | 15. sq. *introductos* c. o p (add *in fide):* om f v | 16. *a terra* om p

5. 19. *via:* add *et* p | 20. *enim* c. p: om f o v

6. 23. *regnum: genus* p | *et* c. f o p: om v | 26. *non* h. l. c. p v: p. *vanitati* f o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

X. Καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων δὲ ἀνθρώπων ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἔστιν γὰρ αὐτοῖς ἐλπὶς μετανοίας, ἵνα θεοῦ τύχωσιν. *Μὴ ὁ πίπτων γὰρ οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;* Ἐπιτρέψατε οὖν αὐτοῖς μαθητευθῆναι ὑμῖν. Γίνεσθε οὖν διάκονοι θεοῦ *καὶ* στόμα Χριστοῦ· λέγει γὰρ ὁ κύριος· *Ἐὰν ἐξαγάγητε ἐξ ἀναξίου τίμιον, ὡς στόμα μου ἔσεσθε.* 2. Γίνεσθε πρὸς τὰς ὀργὰς αὐτῶν ὑμεῖς ταπεινόφρονες, ἀντιτάξατε πρὸς τὰς βλασφημίας αὐτῶν ὑμεῖς τὰς ἐκτενεῖς εὐχάς, αὐτῶν πλανωμένων στήκετε ὑμεῖς ἐν τῇ πίστει ἑδραῖοι· νικήσατε τὸ ἄγριον ἦθος ἐν ἡμερότητι, τὸ ὀργίλον πρᾳότητι. *Μακάριοι* γὰρ *οἱ πρᾳεῖς*, καὶ *Μωσῆς πρᾷος παρὰ πάντας ἀνθρώπους*, καὶ Δαυὶδ πρᾷος σφόδρα· διὸ παραινεῖ Παῦλος, *δοῦλον* λέγων *κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πρᾳότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους.* 3. Μὴ σπουδάζοντες ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδικοῦντας ὑμᾶς (*Εἰ ἀνταπέδωκα* γάρ, φησίν, *τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά*), ἀδελφοὺς αὐτοὺς ποιήσωμεν τῇ ἐπιεικείᾳ· εἴπατε γὰρ τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστέ, ἵνα *τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δοξασθῇ*· καὶ μιμησώμεθα τὸν κύριον, *ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει*, σταυρούμενος οὐκ ἀντέτεινεν, *πάσχων οὐκ ἠπείλει*, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσηύχετο· *Πάτερ ἄφες αὐτοῖς, οὐκ οἴδασιν, ὃ ποιοῦσιν.* 4. Εἴ τις πλέον ἀδικηθεὶς πλείονα ὑπομείνῃ, οὗτος μακάριος· εἴ τις ἀποστερηθῇ, εἴ τις ἀθετηθῇ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου, οὗτος ὄντως Χριστοῦ ἐστίν. Βλέπετε, μὴ τοῦ διαβόλου βοτάνη εὑρεθῇ ἐν ὑμῖν· πικρὰ γάρ ἐστιν καὶ ἁλμυρά τις αὕτη. *Νήψατε, σωφρονήσατε* ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

XI. Ἔσχατοι καιροὶ λοιπόν εἰσιν· αἰσχυνθῶμεν, φοβηθῶμεν τὴν μακροθυμίαν τοῦ θεοῦ· μὴ *τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καταφρονήσωμεν*· ἢ γὰρ τὴν μέλλουσαν ὀργὴν φοβηθῶμεν, ἢ τὴν

X, 1. 1. δὲ h. l. c. m r v: p. *ὑπὲρ* c | 3. *ἐπιτρέψατε* c. c: *ἐπιστρ.* m r v | *αὐτοῖς* c. m r v: *αὐτοὺς* c — *μὴ κτλ.*] Ier. 8, 4. — *ἐὰν κτλ.*] Ier. 15, 19.

2. 10. *διό:* add *καὶ* r | 12. *ἤπιον* m r — *μακάριοι οἱ πρ.*] Matth. 5, 5. — *Μωσῆς κτλ.*] Num. 12, 3. — *δοῦλον κτλ.*] II Tim. 2, 24.

3. 16. *τοῦ* om r | 17. *μιμησόμεθα* m | 20. *ὃ* c. m r v: *τί* c S. Script. — *εἰ ἀνταπ. κτλ.*] Ps. 7, 5. — *τὸ ὄνομα κτλ.*] Ps. 85, 9. 12. — *ὃς λοιδ. κτλ.*] I Petr. 2, 23. — *πάτερ κτλ.*] Luc. 23, 24.

4. 20. *πλεῖον* c | *ὑπομείνῃ* c. c m r: *ὑπομένει* v | 21. *κυρίου: Χριστοῦ* c — *νήψατε σωφρ.*] I Petr. 4, 7.

* * *

X, 1. 1. *et* c. p v: *sed* f o | *indes. orate* p | 3 sq. *convertitur* U Z | 5. *Dominus: Deus* f o | *abduxeris* p | 6. *sicut* c. p: om f o v

X. Et pro aliis hominibus orate indesinenter; est enim in illis spes, ut Deum mereantur adipisci. *Nunquid qui cadit*, inquit, *non adiciet*, *ut resurgat*, *aut qui avertitur*, *non convertetur?* Convertimini ergo ad doctrinam, estote ministri Dei et os Christi. Dicit enim Dominus: *Si abduxeritis pretiosum ab indigno, sicut os meum eritis.* 2. Estote ad iracundias eorum humiles; renuntiate blasphemiis eorum. Vos vero orationi instate; illis errantibus vos stabiles estote, radicati in fide. Vincite eorum ferocem consuetudinem per vestram mansuetudinem et iracundiam per lenitatem. *Beati* enim, inquit, *mites;* nam et *Moyses mansuetus supra omnes homines*, et David mitis valde, propter quod Paulus monet dicens: *Servum autem Domini non oportet litigare*, *sed mitem esse ad omnes, docibilem, patientem, cum omni modestia corripientem eos*, *qui resistunt.* 3. Nolite festinare ulcisci nocentes vos (*Si reddidi* enim, inquit, *retribuentibus mihi mala*); fratres eos faciamus per mansuetudinem. Dicite itaque his, qui vos oderunt: Fratres nostri estis, ut *nomen Domini glorificetur.* Imitemur scilicet Dominum, *qui*, *cum malediceretur*, *non maledicebat*, cum crucifigeretur, non contradicebat, *cum pateretur*, *non comminabatur*, sed pro inimicis suis orabat, dicens: *Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt.* 4. Cui plus nocetur, ampliora sustineat. Beatus, qui abiectus et reprobatus fuerit propter nomen Domini; ipse etenim vere est Christi. Videte, ne herba diaboli inveniatur in vobis; amara etenim est et salsa. Ergo *sobrii estote* et *casti* in Christo Iesu.

XI. Iam enim novissima tempora sunt. Revereamur et timeamus longanimitatem Dei, et non simus *divitiarum atque utilitatum* eorum appetitores. Futuram iracundiam plus timea-

2. 9. *ferocem eorum* p | 10. *mites:* praem *vos* v, sed subnotavit | 11. *mansuetus:* add *erat* p | *homines: fuit* f o | *mitis:* praem *mansuetus* v, sed subnot. | 12. *Paulus:* praem *et* p

3. 15. *nocentes* c. p: *nolentes* f, *volentes* o v | *enim:* om f p | 15 sq. *inquit:* p. *retrib.* p, om f | 17. *vos* om v | 19 sq. *cum crucif.* — *comminabatur:* membra inverterunt f o | 21. *suis* om p | *quia nesciunt* c. f o: *nesc. enim* p v cf. Vulg.

4. 23. *qui* c. f o v: *cui* p | 25. *etenim: enim* o p | *salsa* em coll G: *falsa* codd

XI, 1. 27. *revereamus* p | 28. *atque*

ἐνεστῶσαν χαρὰν ἀγαπήσωμεν ἐν τῷ νῦν βίῳ· μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εὑρεθῆναι εἰς τὸ ἀληθινῶς ζῆν. 2. Χωρὶς τούτου μηδ' ἂν ἀναπνεῦσαί ποτε ἔλησθε· οὗτος γάρ μου ἡ ἐλπίς, οὗτος τὸ καύχημα, οὗτος ἀνελλιπὴς πλοῦτος, ἐν ᾧ τὰ δεσμὰ ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης περιφέρω, τοὺς πνευματικοὺς μαργαρίτας, ἐν οἷς γένοιτό μοι τελειωθῆναι τῇ προσευχῇ ὑμῶν μέτοχον τῶν παθημάτων Χριστοῦ καὶ κοινωνὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ γενέσθαι καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀνεκλιποῦς ζωῆς, ἧς γένοιτό μοι ἐπιτυχεῖν, ἵνα ἐν κλήρῳ Ἐφεσίων εὑρεθῶ τῶν Χριστιανῶν, οἳ καὶ τοῖς ἀποστόλοις πάντοτε συνῆσαν ἐν δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ, Παύλῳ, Ἰωάννῃ, Τιμοθέῳ τῷ πιστοτάτῳ.

XII. Οἶδα, τίς εἰμι καὶ τίσιν γράφω· ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Ἰγνάτιος καὶ τοῖς ὑπὸ κίνδυνον καὶ κρίσιν παρόμοιος· ὑμεῖς δὲ ἠλεημένοι, ἐστηριγμένοι ἐν Χριστῷ. 2. Πάροδός ἐστε τῶν διὰ Χριστὸν ἀναιρουμένων *ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος* Ἰγνατίου τοῦ ἐλαχίστου. Παύλου συμμύσται ἐστέ, ἡγιασμένου, μεμαρτυρημένου, *ὅτι σκεῦός ἐστιν ἐκλογῆς*, οὗ γένοιτό μοι ὑπὸ τὰ ἴχνη εὑρεθῆναι καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, ὅταν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω, ὃς πάντοτε ἐν ταῖς δεήσεσιν αὐτοῦ μνημονεύει ὑμῶν.

XIII. Σπουδάζετε οὖν πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν θεοῦ καὶ δόξαν· ὅταν γὰρ συνεχῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γένησθε, καθαιροῦνται αἱ δυνάμεις τοῦ σατανᾶ, καὶ ἄπρακτα αὐτοῦ ἐπιστρέφει *τὰ πεπυρωμένα βέλη* πρὸς ἁμαρτίαν· ἡ γὰρ ὑμετέρα ὁμόνοια καὶ σύμφωνος πίστις αὐτοῦ μὲν ἐστιν ὄλεθρος, τῶν δὲ ὑπασπιστῶν αὐτοῦ βάσανος. 2. Οὐδὲν ἄμεινον τῆς

XI, 1. 1. *χαράν*: *ὀργὴν* c | *βίῳ* c. G: add Zahn *ἔστω δὲ ἡ ἐνεστῶσα χαρὰ καὶ ἡ ἀληθινὴ τὸ* e cod. Nydprucciano, i. e. ex editione Tigurina i. e. ex L, qui autem hoc loco textum haud dubie amplificavit — *τ. πλούτον κτλ.*] Rom. 2, 4.

2. 2. *ἀναπνεῦσαι* c. L: *ἁγνεῦσαι* G | 3. *ἔλοισθε* r | 3 sq. *ἀνελλιπὴς* c. c r (hic praem *ὁ*): *ἀνελλειπὴς* m, *ἀνεκλειπὴς* v | 7. *ἀνεκλειποῦς* m v, *ἀνεκλείπτου* c r | 9. *συνῆσαν* c. c m r: *συνεῖσαν* v — *ἀπὸ Σ. μ. Ῥώμης*] Cf. Ign. Rom. 5, 1.

XII, 1. 11 sq. *Ἰγνάτιος καὶ τοῖς*: *καὶ ἱκέτης* L

2. 13. *πάραδός ἐστε* c. G[1]: *παραδοθήσεσθε* c, *παραδοθεὶς γε* m r v, *παραδοθεὶς γε ἐγώ, ἀλλὰ* Gesner et edd sequentes, cf. L | 14. *τοῦ* pr c. m: om c r v | *τοῦ ἐλαχίστου*: *ἐλάχιστος ὑμεῖς δὲ* Gesner et edd sequentes, nonnulli autem pro *ἐλάχιστος* c. codd legerunt *τοῦ ἐλαχίστου*, Z praem *ὁ* | 17. *Ἰησοῦ* om c — *πάροδος κτλ.*] Locus nonnisi e textu genuino sanari potest, et Pseudoignatium verba Ignatii hic non mutasse codex Constantinopol. prodit, quamquam ipse lectionem rectam non servavit. Editio Tigurina vel codex Nydpruccianus in textu recensendo prorsus nihil valet.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

mus, quam praesentem gratiam diligamus. Praesens enim gratia est, ut inveniamur in Christo Iesu et in veritate vivamus. 2. Extra hoc autem nec respirare oportet aliquando. Haec est enim spes mea, haec exsultatio, hae denique indeficientes divitiae, in quo et vincula mea a Syria usque ad Romam suffero, spirituales margaritas, in quibus mihi contingat consummari orationibus vestris participem passionum Christi et communem morti eius fieri et a mortuis resurrectioni et vitae sempiternae, quam mihi contingat percipere, ut in sorte Ephesiorum Christianorum inveniar, qui et cum apostolis semper conversati sunt in virtute Iesu Christi, Paulo, Iohanne et Timotheo fidelissimo.

XII. Scio, qui sum et quibus scribo. Ego itaque minimissimus et supplex, sub periculis et iudiciis et lege constitutus; vos vero consecuti misericordiam, firmi in Christo. 2. Traditus sum autem propter Deum generi interfectorum *a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem* Ignatii minimissimi. Pauli enim sancti estis comministri et martyrium consummantis, *qui est vas electionis*, sub cuius vestigia merear inveniri et cete rorum sanctorum, quando Iesum Christum meruero adipisci, qui semper in suis orationibus memor sit vestri.

XIII. Festinate ergo frequenter convenire ad eucharistiam et gloriam Dei. Quando enim assidue hoc ipsum agitur, expelluntur virtutes satanae, qui actus suos convertit in *sagittas ignitas* ad peccatum. Vestra autem concordia et consonans fides ipsius est interitus et consentaneis eius tormentum.

— *ἀπὸ τ. αἵματος κτλ.*] Matth. 23, 35. — *ὅτι σκεῦος κτλ.*] Act. 9, 15.

XIII, 1. 20. *συνεχῶς:* p. *αὐτὸ* r | *γίνησθε* r | 21. *ἐπιστρέφει: μένει* c | 22. *ὑμετέρα: ἡμ.* v — *τ. πεπ. βέλη*] Eph. 6, 16.

* * *

c. v: *aut* f o p | 1. *gratiam: gloriam* o | 2. *Iesu* om v

2. 4. *enim* om o | *hae* c. f o p: *haec* v | 5. *suffero: suffecero* v | 6. *cont. mihi* p | 7. *commune* p | 8. *et vitae* em coll G: *et* f o v, om p | 9. *Ephesianorum* o

XII, 1. 12. *scio* c. f o: add *enim* p v | 12 sq. *minimissimus* c. p v: add *sum* f o | 14. *vero consecuti* c. p v (*secuti vero* v*): add *estis* f o

2. 17. *conministri* o p, *ministri* v | 18. *cuius: huius* o | 18 sq. *merear . . . meruero:* invertit Z ¦ 20. *semper* om p | *sit vestri* c. f o v: *nostri sit* p

XIII, 1. 21. *convenire: accedere* o | 23. *actus: aptus* p | 23 sq. *sagiptas* p

κατὰ Χριστὸν εἰρήνης, ἐν ᾗ πᾶς πόλεμος καταργεῖται ἀερίων καὶ ἐπιγείων πνευμάτων. *Οὐ γάρ ἐστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ πρὸς ἐξουσίας καὶ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.*

XIV. Οὐκοῦν οὐ λήσεται ὑμᾶς τι τῶν νοημάτων τοῦ διαβόλου, ἐὰν ὡς Παῦλος τελείως εἰς Χριστὸν ἔχητε τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ ζωῆς καὶ τέλος· ἀρχὴ ζωῆς πίστις, τέλος δὲ ἀγάπη· τὰ δὲ δύο ἐν ἑνότητι γενόμενα θεοῦ ἄνθρωπον ἀποτελεῖ· τὰ δὲ ἄλλα πάντα εἰς καλοκἀγαθίαν ἀκόλουθά ἐστιν. 2. Οὐδεὶς πίστιν ἐπαγγελλόμενος ὀφείλει ἁμαρτάνειν, οὐδὲ ἀγάπην κεκτημένος μισεῖν τὸν ἀδελφόν· ὁ γὰρ εἰπών· *Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου*, εἶπεν· *Καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν*. Οἱ ἐπαγγελλόμενοι Χριστοῦ εἶναι οὐκ ἐξ ὧν λέγουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν πράττουσι γνωρίζονται· *ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.*

XV. Ἄμεινόν ἐστι σιωπᾶν καὶ εἶναι, ἢ λαλεῖν καὶ μὴ εἶναι. *Οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει· καρδίᾳ πιστεύεται, στόματι δὲ ὁμολογεῖται*, τῇ μὲν *εἰς δικαιοσύνην*, τῷ δὲ *εἰς σωτηρίαν*. Καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ. *Ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας ἐν τῇ βασιλείᾳ.* 2. Ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς *ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος*, πρῶτον ἐποίησεν, καὶ τότε ἐδίδαξεν, ὡς μαρτυρεῖ Λουκᾶς, *οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.* 3. Οὐδὲν λανθάνει τὸν κύριον, ἀλλὰ

2. 3. *καὶ πρ. ἐξουσίας καὶ* c. m v L: *πρ. τὰς ἐξουσίας* c r — *οὐ κτλ.*] Eph. 6, 12.

XIV, 1. 7. *ἔχητε* c. c m: *ἔχετε* r v 2. 12. *σεαυτόν*: *ἑαυτόν* r — *ἀγαπήσεις κτλ.*] Luc. 10, 27. Cf. Deut. 6, 5 et Lev. 19, 18. — *ἐκ γ. τοῦ καρποῦ κτλ.*] Matth. 12, 23.

XV, 1. 18. *λέγων* c. c m r: *λέγω* v | 18. sq. *ποιήσει κ. διδάξει* v — *οὐκ κτλ.*] I Cor. 4, 20. — *καρδίᾳ κτλ.*] Rom. 10, 10. — *ὃς κτλ.*] Matth. 5, 19.

2. 20. *ὁ* a. *Χριστὸς* om c — *ὁ κύριος* — *Λουκᾶς*] Const. ap. II c. 6, 4: *καὶ γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς Χρ. ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἤρξατο πρῶτον ποιεῖν καὶ τότε διδάσκειν, ὥς που λέγει ὁ Λουκᾶς* (sc. Act. 1, 1). Si Pseudoignatius, id quod verisimile est, hunc locum exscripsit mutavitque, hic quoque prodit se non esse Arianum, cum voci *διδάσκαλος* substituerit *θεός* et voci *τοῦ θεοῦ* addiderit *τοῦ ζῶντος*. — *ὁ Χριστὸς κτλ.*] Matth. 16, 16. — *οὗ κτλ.*] II Cor. 8, 10. Ad Lucam hunc S. Scripturae locum referunt etiam, ut Zahn adnotavit, Origenes (Hom. I in Luc. ed. De la Rue III, 933) et Hieronymus (Praef. comm. in Matth. ed. Vallarsi VII, 3; Ep. 53 ad Paulin. c. 8, ibid. I, 280; Catal. c. 7), ad Barnabam vero Theodoretus (ad II Cor. 8, 18. 19. Ed. Hal. III, 331).

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

2. Nihil enim melius est, quam pacem habere in Christo, in qua omne bellum evacuatur aeriorum et terrestrium spirituum. *Non est enim nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates et adversus mundi rectores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequitiae in caelestibus.*

XIV. Ergo nolite vos vulnerare in aliqua cogitatione diaboli, sicuti et Paulus dicit, in Christum habentes spem et dilectionem, qui est principium vitae et finis. Principium quidem vitae est fides, finis vero eius est dilectio; ambae vero simul iunctae, in unitate factae, hominem Dei perficiunt. Sed et cetera omnia, quae in benevolentia sequuntur, consummant. 2. Nemo fidem annuntians debet peccare, neque dilectionem possidens debet fratrem suum odire. Qui enim dixit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, ipse iterum ait: *Et proximum tuum tanquam te ipsum.* Qui enim annuntiant esse se Christi, non ex quibus dicunt tantummodo, sed ex quibus agunt agnoscuntur. *Ex fructu* enim *arbor cognoscitur.*

XV. Melius est igitur tacere et esse, quam dicere et non esse, quia *non in verbo est regnum Dei, sed in virtute; corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit in salutem.* Bonum est igitur docere, sed si fecerit ea, quae dixerit. *Qui* enim *docuerit et fecerit, hic magnus est in regno Dei.* 2. Dominus autem noster et Deus Iesus *Christus*, *qui est filius Dei vivi*, primo videlicet fecit, et sic docuit, sicut testificatur Lucas, *cuius laus est in evangelio per omnes ecclesias.* 3. Nihil enim

* * *

2. 1. *in Christo* om f o | 2. *bellum* em coll G: *telum* f o v, *caelum* p | *aeriorum* c. p: *aerium* f o v | *spiritum* p | 3. *est* om v | *enim* om f o | 4. *principatus: principes* o | 5. *spirituales nequitias* o

XIV, 1. 7. *vuln. vos* o | *in: ex* p | *cogitatione* c. v: *contagione* f o p | 8. *habentes* h. l. c. p v: a. *in Chr.* f o | 9. *qui* c. codd: *quae* edd pr | 10. *vero* sec om p v | 11. *iunctae* c. f o: *coniunctae* p v | *unitatem* v

2. 13. *nemo:* add *enim* f o | 14. *odisse* f | 16. *tanquam* c. p v: *sicut* f o Vulg. | 17. *se Christi* c. p: *Christum* f o v | 18. *agnoscitur* o

XV, 1. 21. *oris* p | *fit in* c. v: *fit ad* f o Vulg., *affert* p | 23. *enim* om f o | *docet* o | *est* c. p coll G: *vocabitur* f o v Vulg. edd pr

2. 24. *filius:* praem *Christus* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

καὶ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν ἐγγὺς αὐτῷ ἐστιν. Πάντα οὖν ποιῶμεν ὡς αὐτοῦ ἐν ἡμῖν κατοικοῦντος, ἵνα ὦμεν αὐτοῦ ναοὶ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν θεός. Χριστὸς ἐν ἡμῖν λαλείτω, ὡς καὶ ἐν Παύλῳ· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διδασκέτω ἡμᾶς τὰ Χριστοῦ φθέγγεσθαι παραπλησίως αὐτῷ.

XVI. *Μὴ πλανᾶσθε*, ἀδελφοί μου· οἱ οἰκοφθόροι *βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν*. 2. Εἰ δὲ οἱ τοὺς ἀνθρωπίνους οἴκους διαφθείροντες θανάτῳ καταδικάζονται, πόσῳ μᾶλλον οἱ τὴν Χριστοῦ διδασκαλίαν νοθεύειν ἐπιχειροῦντες αἰωνίαν τίσουσι δίκην, ὑπὲρ ἧς σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπέμεινεν ὁ κύριος Ἰησοῦς ὁ τοῦ θεοῦ *μονογενὴς υἱός*, οὗ τὴν διδασκαλίαν ὁ ἀθετήσας *λιπανθεὶς καὶ παχυνθεὶς* εἰς γέενναν χωρήσει; 3. Ὁμοίως δὲ καὶ πᾶς ἄνθρωπος ὁ τὸ διακρίνειν παρὰ θεοῦ εἰληφὼς κολασθήσεται, ἀπείρῳ ποιμένι ἐξακολουθήσας καὶ ψευδῆ δόξαν ὡς ἀληθῆ δεξάμενος. *Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος ἢ Χριστῷ πρὸς Βελίαρ, ἢ τίς μερὶς πιστοῦ πρὸς ἄπιστον ἢ ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων;* Φημὶ δὲ κἀγώ· τίς κοινωνία ἀληθείας πρὸς ψεῦδος ἢ δικαιοσύνης πρὸς ἀδικίαν ἢ δόξης πρὸς ψευδοδοξίαν;

XVII. Διὰ τοῦτο μύρον ἔλαβεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἵνα ἡ ἐκκλησία πνέῃ τὴν ἀφθαρσίαν. *Μύρον γάρ*, φησίν, *ἐκκενωθὲν ὄνομά σοι· διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε, εἵλκυσάν σε· ὀπίσω εἰς ὀσμὴν μύρων σου δραμούμεθα.* Μὴ ἀλειφέσθω δυσωδίαν, διδασκαλίαν τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία· μὴ αἰχμαλωτισθῇ ὑπὸ *τῆς πανουργίας αὐτοῦ*, ὡς ἡ πρώτη γυνή. 2. Διὰ τί λογικοὶ ὄντες οὐ γινόμεθα φρόνιμοι; Διὰ τί ἔμφυτον τὸ περὶ θεοῦ παρὰ Χριστοῦ λαβόντες κριτήριον εἰς ἄγνοιαν καταπίπτομεν, ἐξ ἀμελείας ἀγνοοῦντες τὸ χάρισμα, ὃ εἰλήφαμεν, ἀνοήτως ἀπολλύμεθα;

3. 2. *αὐτοῦ: αὐτῷ* c

XVI, 1. I Cor. 6, 9. 10.

2. 6. *οἴκους* om c | 8. *ὑπέμεινεν* h. l. c. c m v: a. *θάνατον* r | 8 sq. *ὁ κύριος Ἰησοῦς* c. m r v L: *κύριος Ἰ. ὁ θεὸς* c | 9. *οὗ: υἱοῦ* v | 10. *λειπαθεὶς* v — *μον. υἱός*] Ioann. 1, 18. — *λιπ. κ. παχυνθεὶς*] Deut. 32, 15. Cf. I Clem. 3, 1.

3. 11. *ὁ* om c | 12. *ἀληθῆ* c. r L: *ἀληθῶς* c m v | 13. *Βελίαν* v | 15. *δικαιοσύνης* c. c m: *-νη* r v | 16. *δόξης* c. c L: *δόξῃ* m r v | *ψευδοξίαν* v, *ἀδοξίαν* r — *τίς κτλ.*] II Cor. 6, 14—16.

XVII, 1. 17. *τῆς* om m | *ἵνα* om c | 19. *ὀπίσω* : add *αὐτῶν* v | *μύρων : μύρου* c | 20. *δυσωδείαν* m — *μύρου κτλ.*] Cant. 1, 3. 4. — *τ. παν. αὐτοῦ*] II Cor. 11, 3.

2. 22. *γινώμεθα* v | 23. *τό: τὸν* v

* * *

3. 2. *habitante*: praem *revelante* v, sed subnotavit | 3. *Christus: Iesus* p | 4. *loquitur* p

XVI, 1. 6. *nolite*: add *ergo* o

2. 9. *disrumpere* c. codd (*dir.* o p): *corrumpere* U Z | 13. *proicitur* o

3. 14. *spernit* c. o p: *spernet* f v | 16. *part. Christi* o | 18. *infidele* f o

latet Dominum, sed etiam occulta nostra coram ipso sunt. Omnia ergo faciamus tanquam ipso in nobis habitante, ut simus eius templa et ipse habitet in nobis. Dominus itaque Christus in nobis loquatur, sicut et in Paulo. Spiritus sanctus nos doceat, quae sunt Christi, respondere adiuncti illi.

XVI. *Nolite errare,* fratres mei, et ne sitis masculorum concubitores, quia huiusmodi *regnum Dei non possidebunt.* 2. Qui enim habitacula humana corrumpunt, morti condemnabuntur. Quomodo non magis, qui Christi doctrinam disrumpere conantur, sempiternam damnationem percipient propter crucem et mortem, quam sustinuit Dominus Iesus *unigenitus* Dei *filius*, cuius doctrinam quicumque pessimaverit, *abiectus et pollutus* in gehennam proicietur? 3. Similiter autem et omnis homo, qui spernit, quod a Deo accepit, damnabitur. Qui imperitum pastorem secutus fuerit et falsam gloriam tanquam veram susceperit, Christi particeps esse non poterit. *Quae enim societas luci cum tenebris aut Christo cum Belial, aut quae pars fideli cum infideli aut templo Dei cum idolis?* Dico autem et ego: quae communicatio veritati ad mendacium, aut quae societas iustitiae cum iniustitia aut verae gloriae cum falsa gloria?

XVII. Propterea unguentum accepit Dominus in capite, ut ecclesia infragret in incorruptione. *Unguentum* enim *exinanitum*, inquit, *nomen tuum; propterea adolescentulae dilexerunt te, attraxerunt te naribus: post te in odorem unguentorum tuorum curremus.* Ne ungatur quis fetore doctrinae huius saeculi: sancta Dei ecclesia non captivetur ab *astutia illius*, sicut prima mulier Eva. 2. Quapropter cum simus rationabiles, non efficiamur stulti? Quare plantationem, quam a Deo per Christum accepimus, non custodimus, sed in iudicium per ignorantiam ex neglegentia incidimus, ignorantes gratiam, quam accepimus, et nescienter perimus?

XVII, 1. 21. *Dominus* c. p v: *Deus* f o | 22. *infragret* em: *inflagret* v, *infraglet* f o, om p, sed lacunam indicavit | *in* om U Z | *enim* om v | *exinanitum:* add *est* p | 23. *inquit* om f o | *te*: om f, add *nimis* o | 24. *odore* v | 25. *ungetur* v | *doctrinae* c. v (add *simul*): *iustitiae* p, om f o | 26 sq. *mulier prima* o

2. 27. *rationabiles* c. f o: *rationales* p v | 31. *nescienter* c. p*: *nescientes* f o p v

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

XVIII. Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ τοῖς μὲν ἀπίστοις σκάνδαλόν ἐστιν, τοῖς δὲ πιστοῖς σωτηρία καὶ ζωὴ αἰώνιος. *Ποῦ σοφός; ποῦ συζητητής;* ποῦ καύχησις τῶν λεγομένων δυνατῶν; 2. Ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱός, ὁ πρὸ αἰώνων γεννηθεὶς καὶ τὰ πάντα γνώμῃ τοῦ πατρὸς συστησάμενος, οὗτος ἐκυοφορήθη ἐκ Μαρίας κατ᾽ οἰκονομίαν, ἐκ σπέρματος μὲν Δαυίδ, πνεύματος δὲ ἁγίου. *Ἰδοὺ γάρ*, φησίν, *ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ κληθήσεται Ἐμμανουήλ.* Οὗτος ἐγεννήθη, ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου, ἵνα πιστοποιήσηται τὴν διάταξιν τὴν ἐγχειρισθεῖσαν τῷ προφήτῃ.

XIX. Καὶ ἔλαθεν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας καὶ ὁ τοκετὸς αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ὁ θάνατος τοῦ κυρίου, τρία μυστήρια κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχίᾳ ἐπράχθη, ἡμῖν δὲ ἐφανερώθη. 2. Ἀστὴρ ἐν οὐρανῷ ἔλαμψεν ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ, καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ἀνεκλάλητον ἦν καὶ ξενισμὸν παρεῖχεν ἡ καινότης αὐτοῦ τοῖς ὁρῶσιν αὐτόν. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἄστρα ἅμα ἡλίῳ καὶ σελήνῃ χορὸς ἐγίνοντο τῷ ἀστέρι, αὐτὸς δὲ ἦν ὑπερβάλλων αὐτοὺς τῷ φανῷ· ταραχή τε ἦν, πόθεν ἡ καινότης ἡ φαινομένη. 3. Ἔνθεν ἐμωραίνετο σοφία κοσμική, γοητεία ὕθλος ἦν καὶ γέλως ἡ μαγεία· πᾶς θεσμὸς κακίας ἠφανίζετο, ἀγνοίας ζόφος διεσκεδάννυτο καὶ τυραννικὴ ἀρχὴ καθῃρεῖτο θεοῦ ὡς ἀνθρώπου φαινομένου καὶ ἀνθρώπου ὡς θεοῦ ἐνεργοῦντος· ἀλλ᾽ οὔτε τὸ πρότερον δόξα οὔτε τὸ δεύτερον ψιλότης, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀλήθεια, τὸ δὲ οἰκονομία. Ἀρχὴν δὲ ἐλάμβανεν τὸ παρὰ θεῷ ἀπηρτισμένον· ἔνθεν τὰ πάντα συνεκινεῖτο διὰ τὸ μελετᾶσθαι θανάτου κατάλυσιν.

XX. Στήκετε, ἀδελφοί, ἑδραῖοι ἐν τῇ πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ, ἐν πάθει αὐτοῦ καὶ ἀναστάσει. Πάντες ἐν χάριτι ἐξ ὀνόματος συναθροίζεσθε κοινῇ, ἐν μιᾷ πίστει θεοῦ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, *τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, τοῦ καὶ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως,* κατὰ σάρκα δὲ ἐκ γένους Δαυίδ, ἐφοδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ παρακλήτου·

XVIII, 1. 3. *λεγομένων:* desinit r post literas *λεγο* — *ποῦ κτλ.*] I Cor. 1, 20.

2. 8. *πιστοποιήσεται* v — *ἰδοὺ κτλ.*] Ies. 7, 14. — *ἐβαπτίσθη κτλ.*] Cf. Const. ap. VII c. 22, 2.

XIX, 1. 10. *παρθενεία* m

3. 17. *γοητία* m | *μαγεία* c. c: *μαγίας* m v | 18. *θεσμός: δεσμὸς* G[1]

XX, 1. 26. *καὶ* om v | 28. *ἐφοδηγούμενοι* em: *ἐποδ.* c m, *ἐπ᾽ ὁδηγ.* v — *τ. μονογ. κτλ.*] Ioann. 1, 18. — *πρ. π. κτίσεως*] Col. 1, 15.

* * *

XVIII, 1. 1. *Chr. crux* v | 2. *autem* om p | *vita aet. et salus* v | 3. *conquisitor: compositor* o | *exaltatio* p

2. 5 sq. *dispensationem* c. p: *dispositionem* f o v | 6. *inquit* h. l. c. f o: p. *virgo* p v | 8. *fidelem: fidem* v

XIX, 1. 11. *tria: tua* p | *mysteria* c. f o: praem *enim* p v | 11 sq. *cla-*

XVIII. Quia crux Christi infidelibus quidem scandalum est, fidelibus autem salus et vita aeterna. *Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor?* Ubi exsultatio dictorum? 2. Filius autem Dei, qui ante saecula natus est et omnia dispositione patris constituit, ipse in utero portatus est a Maria secundum dispensationem ex semine David et spiritu sancto. *Ecce* enim, inquit, *virgo in utero concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel.* Ipse baptizatus est a Iohanne, ut fidelem faceret ordinationem, quae tradita est prophetis a Deo.

XIX. Et latuit principem huius saeculi virginitas Mariae et partus eius; similiter et mors Domini. Tria mysteria clamavit in silentio; Dei enim opera nobis manifestata sunt. 2. Stella in caelo effulsit super omnes, quae ante ipsam erant, et lux eius inaestimabilis et nova atque peregrina apparuit videntibus eam. Cetera vero sidera simul cum sole et luna chorus facta sunt illi stellae, illa vero superabat omnes splendore suo, et facta est perturbatio, unde fuisset illa novitas, quae apparuerat. 3. Hinc hebetata est sapientia huius mundi, maleficia adnullabantur, magia deridebatur, iniquitas et malitia exterminabantur, tenebrae et ignorantia dissipabantur, et tyranni principatus abolebatur, Deo ut homine apparente et homine sicut Deo operante. Sed neque primo gloria neque secundo puritas, sed illa veritas et illa conversatio principatum accepit a Deo. Perfecta in illo omnia constabant; propter quod meditatus est mortis solutionem.

XX. State ergo, fratres, firmi in fide Iesu Christi et in dilectione eius atque resurrectione. Omnes in omnibus in gratia, in eius nomine congregamini communiter, in una fide Dei patris et Christi Iesu, *filii eius unigeniti* et *primogeniti totius creationis*, secundum carnem quidem ex genere David, eruditi

mavit c. p: *clamavi* f o v | 12. *nobis opera* p | *sunt* om p

2. 13. *fulsit* f o | 15. *vero: autem* o | *chorus: chorusca* o v, *choruscha* f, *corusca* p edd pler

3. 19. *magia derid.* c. v: *magica* (*magie* p) *deridebantur* f o p | 19 sq. *iniquitas — exterm.* h. l. c. p v: p. *mundi* f o | 20. *ignorantiae* f o | 23. *illa* sec c. v: *ipsa* p, om f o | 24. *omnia:* p. *perfecta* f o

XX, 1. 26. *et* om o | *in* om v | 27. *omnis* o | *in* sec c. p: om f o v | 30. *creationis: creaturae* o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

2. ὑπακούοντες τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ ἀπερισπάστῳ διανοίᾳ, ἕνα ἄρτον κλῶντες, ὅ ἐστιν φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον.

XXI. Εἴην ὑμῶν ἀντίψυχον καὶ ὧν ἐπέμψατε εἰς θεοῦ τιμὴν εἰς Σμύρναν, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν, εὐχαριστῶν τῷ κυρίῳ, ἀγαπῶν Πολύκαρπον ὡς καὶ ὑμᾶς. Μνημονεύετέ μου, ὡς καὶ ὑμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, *ὁ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.* 2. Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Ἀντιοχέων τῆς ἐν Συρίᾳ, ὅθεν δεδεμένος εἰς Ῥώμην ἀπάγομαι, ἔσχατος ὢν τῶν ἐκεῖ πιστῶν, ὥσπερ ἠξιώθην εἰς θεοῦ τιμὴν φορέσαι ταυτασὶ τὰς ἁλύσεις. Ἔρρωσθε ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῇ κοινῇ ἐλπίδι ἡμῶν, ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἠλεημένῃ ἐν μεγαλειότητι ὑψίστου θεοῦ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ *τοῦ μονογενοῦς* αὐτοῦ *υἱοῦ*, ἐκκλησίᾳ ἡγιασμένῃ καὶ πεφωτισμένῃ ἐν θελήματι θεοῦ τοῦ ποιήσαντος τὰ πάντα, ἅ ἐστίν, κατὰ πίστιν καὶ ἀγάπην Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἥτις καὶ προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων ἀξιόθεος, ἀξιοπρεπής, ἀξιομακάριστος, ἀξιέπαινος, ἀξιοεπίτευκτος, ἀξίαγνος καὶ προκαθημένη τῆς ἀγάπης, χριστονόμος, πατρώνυμος, πνευματοφόρος, ἣν καὶ ἀσπάζομαι ἐν ὀνόματι θεοῦ παντοκράτορος καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· τοῖς κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα ἡνωμένοις πάσῃ ἐντολῇ αὐτοῦ, πεπληρωμένοις πάσης χάριτος θεοῦ ἀδιακρίτως καὶ ἀποδιϋλισμένοις ἀπὸ παντὸς ἀλλοτρίου χρώματος, πλεῖστα ἐν θεῷ καὶ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ ἀμώμως χαίρειν.

XXI, 1. *ὁ εὐλογητὸς εἰς τ. αἰ.*] II Cor. 11, 31. Rom. 1, 25; 9, 5.
2. 8. *ὥσπερ* c. m v G^1: *ὅσπερ* c edd pler | 10. *ἁγίῳ* c. L: add *ἔρρωσθε· ἀμήν· ἡ χάρις Ἰγνατίου Ἐφεσίοις* c m v, haud dubie additamentum alicuius librarii (cf. Polyc. 8, 3), sed antiquissimi, cum verba *Amen. Gratia* iam Gregorius Magnus (Ep. V, 39) cognita habeat, vel potius Anastasius Antiochenus, e cuius epistula ea ille allegavit.

Inscr. 16. *καὶ* om c | 17. *ἀξιοεπίστευκτος* v | 18. *χριστονόμος* c. L cf. G^1: *χριστώνυμος* c m v | 20. *ἡνομένοις* v

* * *

2. 1. *presbytero* o | 2. *quod* c. p v: *qui* f o edd pr | 3. *in Deo*: p. *Christum* f o | 4. *nobis* v
XXI, 1. 5. *ego: ergo* v | *et* om p | *quem: que* v | 6. *Dei: Domini* f o |

a paraclito, 2. oboedientes episcopo et presbyterio impraevaricabili sensu, frangentes panem, quod est medicamentum immortalitatis, antidotum non moriendi, sed vivendi in Deo per Iesum Christum; catharticum expellens malum sit in vobis.

XXI. Pro animabus vestris ego efficiar et quem misistis in honorem Dei ad Smyrnam, unde et scribo vobis, gratias agens Domino, diligens Polycarpum quomodo et vos. Memores mei estote, sicut et vestri Iesus Christus, qui est benedictus in saecula. 2. Orate pro ecclesia Antiochensium, quae est in Syria, unde et vinctus ducor ad Romam, qui sum ultimus illorum fidelium, unde dignus effectus sum in honorem Dei has sufferre catenas. Incolumes estote in Deo patre et Domino Iesu Christo, communi spe, in spiritu sancto.

AD ROMANOS.

Ignatius, qui et Theophorus, misericordiam consecutae in magnitudine Dei altissimi, patris Iesu Christi *unigeniti* eius *filii,* ecclesiae sanctificatae et illuminatae in voluntate Dei, qui fecit omnia, quae sunt, secundum fidem et dilectionem Iesu Christi, Dei et salvatoris nostri, quae et praesidet in loco regionis Romanorum, Deo dignae, eminentia dignae, beatitudine dignae, laude dignae, fide dignae, castitate dignae, fundatae in dilectione et lege Christi, paternum nomen habenti, spiritiferae; quam et saluto in nomine Dei omnipotentis et Iesu Christi filii eius, qui est secundum carnem et spiritum; adunatis in mandato eius, repletis gratia Dei inseparabiliter et ablutis ab omni alieno colore atque immaculatis, plurimam in Deo patre et Domino nostro Iesu Christo salutem.

vobis om v | 8. *et* om p

2. 9. *est:* p. *Syria* o | 11. *dignus* c. p v: *sum ultimus ego dignusque* f o | *sum* om f o | *honore* p | 13. *sancto:* add *amen* o

Tit. *ad Romanos:* add *scripta de Smyrna per Ephesios* f p, praem *epistola beati Ignatii scripta de Sm. per Ephesios* o

Inscr. 15. *consecutus* p | 17. *filii:* add *sui* codd | 20. *eminentia dignae:* om o | 22. *et* om p | *lege* c. p v: *fide* f o | *habenti: habentis* f o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

I. Ἐπεὶ εὐξάμενος τῷ θεῷ ἐπέτυχον ἰδεῖν ὑμῶν τὰ ἀξιόθεα πρόσωπα, ὡς καὶ πλέον ᾐτούμην λαβεῖν· δεδεμένος γὰρ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλπίζω ὑμᾶς ἀσπάσασθαι, ἐάνπερ θέλημα ᾖ τοῦ ἀξιωθῆναί με εἰς τέλος εἶναι. 2. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ εὐοικονόμητός ἐστιν, ἐάνπερ χάριτος ἐπιτύχω εἰς τὸ τὸν κλῆρόν μου εἰς πέρας ἀνεμποδίστως ἀπολαβεῖν. Φοβοῦμαι γὰρ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, μὴ αὐτή με ἀδικήσῃ· ὑμῖν γὰρ εὐχερές ἐστιν, ὃ θέλετε ποιῆσαι, ἐμοὶ δὲ δύσκολόν ἐστιν τοῦ θεοῦ ἐπιτυχεῖν, ἐάνπερ ὑμεῖς μὴ φείσησθέ μου προφάσει φιλίας σαρκίνης.

II. Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀνθρωπαρεσκῆσαι, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσαι, ὥσπερ καὶ ἀρέσκετε· οὔτε γὰρ ἐγὼ ἕξω ποτὲ καιρὸν τοιοῦτον, ὥστε θεοῦ ἐπιτυχεῖν, οὔτε ὑμεῖς, ἐὰν σιωπήσητε, κρείττονι ἔργῳ ἔχετε ἐπιγραφῆναι. Ἐάν τε γὰρ σιωπήσητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ γενήσομαι θεοῦ· ἐὰν δὲ ἐρασθῆτε τῆς σαρκός μου, πάλιν ἔσομαι τρέχων. 2. Πλεῖον δέ με παρέχεσθε τοῦ σπονδισθῆναι θεῷ, ὡς ἔτι θυσιαστήριον ἕτοιμόν ἐστιν, ἵνα ἐν ἀγάπῃ χορὸς γενόμενοι ᾄσητε τῷ πατρὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὸν ἐπίσκοπον Συρίας κατηξίωσεν ὁ θεὸς εὑρεθῆναι εἰς δύσιν, ἀπὸ ἀνατολῆς μεταπεμψάμενος τῶν ἑαυτοῦ παθημάτων μάρτυρα. Καλὸν τὸ διαλυθῆναι ἀπὸ κόσμου πρὸς θεόν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατείλω.

III. Οὐδέποτε ἐβασκάνατε οὐδενί, ἄλλους ἐδιδάξατε. Ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα κἀκεῖνα βέβαια ᾖ, ἃ μαθητεύοντες ἐντέλλεσθε. 2. Μόνον δύναμιν αἰτεῖσθέ μοι ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, ἵνα μὴ μόνον λέγω, ἀλλὰ καὶ θέλω, ὅπως μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανός, ἀλλὰ καὶ εὑρεθῶ· ἐὰν γὰρ εὑρεθῶ, καὶ λέγεσθαι δύναμαι καὶ τότε πιστὸς εἶναι, ὅτε κόσμῳ μὴ φαίνομαι. 3. Οὐδὲν φαινόμενον αἰώνιον· *τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.* Οὐ πεισμονῆς τὸ ἔργον, ἀλλὰ μεγέθους ἐστὶν ὁ Χριστιανισμός· ὅταν μισῆται ὑπὸ κόσμου, φιλεῖται παρὰ θεοῦ. *Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου γάρ*, φησίν, *τοῦ-*

I, 1. 1. *ἐπεὶ εὐξάμενος* c. G^2: *ἐπευξάμενος* L | 2. *ὡς* c. L: *οὓς* c m, *οὓς* v | *ᾐτούμην: ἡ τοῦ μὴ* v
2. 6. *ἀδικήσει* v | 7. *τοῦ* om v | *μὴ* om c
II, 1. 11. *κρείττωνι* v
2. 13. *με* c. codd: *μοι* Z | 17. *καλὸν* c. L G^1: *καλῶν* c m (fortasse corr *καλόν*) v | *τό: τοῦ* c | *εἰς αὐτὸν* c. m v G^1: *ἐν αὐτῷ* c cf. L
III, 1. 18. *ἐβασκήνατε* c
2. 22. *φαίνομαι* c. c v: *φαίνωμαι* m
3. 24. *πεισμονῆς* c. c m: *πλεισμονῆς* v, *μόνον* L | *Χριστιανισμὸς* c. L G^1: *Χριστιανὸς* G^2, c hanc vocem cum *ὅταν μισῆται* coniungit | *μισεῖται* m | 25. *κόσμου* pr c. c m G^1: praem *τοῦ* v — *τὰ γὰρ κτλ.*] II Cor. 4 18. — *εἰ ἐκ κτλ.*] Ioann. 15, 19. 4.

* * *

I, 1. 2. *sicut* p | 3. *salutares* f o
2. 5. *vero* om v | 8 sq. *mihi autem: et (?) mihi* v | 9. *est* c. p: om f o v
II, 1. 12 sq. *promer. Deo* v | 13. *et si* c. o p: *si et* f v | *operi* em: *opere*

I. Deprecans Deum merui videre dignos vultus vestros, sicuti plurimum optabam promereri. Vinctus enim in Christo Iesu spero vos salutare, siquidem fuerit voluntas illius, qui dignum me faciat usque in finem propositum meum consummare. 2. Illa vero principia bonae conversationis sunt, siquidem per gratiam meruero sortem meam usque in finem sine impedimento percipere. Timeo enim dilectionem vestram, ne ipsa me laedat. Vobis enim facile est, quod vultis facere; mihi autem difficile est Deum promereri. Tamen potero, si vos peperceritis mihi occasione amicitiae carnalis.

II. Nolo igitur vos homini placere, sed Deo, sicuti et complacuistis. Nec enim ego habui aliquando tale tempus, ut Deum promeruissem. Ergo et si vos tacueritis, meliori operi conscribemini. Si enim tacueritis de me, ego efficior Dei; si autem dilexeritis carnem meam, iterum ero currens. 2. Multum enim mihi praestatis, si me offeratis Deo, cum iam altare paratum est, ut in dilectione chorus effecti cantetis Deo patri in Christo Iesu, quoniam episcopum Syriae dignum fecit Deus inveniri in occidente, ab oriente praemittens suarum passionum martyrem bonum, proficiscentem de mundo ad Deum, ut in ipso oriar.

III. Nunquam fascinastis aliquem, alios docuistis. Ego autem rogo, ut secundum illa firma, quae docti estis, ex omni virtute optetis mihi, ut non solum dicar, sed etiam inveniar Christianus. 2. Si autem inventus fuero, et dici possum et tunc esse fidelis, quando mundo non comparuero. 3. Nihil enim de his, quae videntur, aeternum est. *Quae enim videntur*, inquit, *temporalia sunt; quae autem non videntur*, *aeterna sunt* non solum in opere, sed etiam in magnitudine. Christianitas enim est, quae oditur a mundo, amatur a Deo, quia non est ab hominibus, sed ex Deo. *Si* enim *essetis*, inquit, *de*

codd

2. 16. *praestatis — offeratis: praestantissime offertis* f | 19. *suarum passionum* em coll G: *suam passionem* codd | 20. *Deum:* praem *patrem* o | 21. *oriar: moriar* p

III, 1. 22. *alios: aliquos* p | 23. *illa firma quae* c. f p: *illam formam quam* (*qua* o) o v

3. 30. *Deo* c. p v: *Christo* f o | 31. *est*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

του ἦτε, ὁ κόσμος ἂν ἐφίλει τὸ ἴδιον· νυνὶ δὲ οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς· μείνατε παρ' ἐμοί.

IV. Ἐγὼ γράφω πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐντέλλομαι πᾶσιν, ὅτι ἑκὼν ὑπὲρ θεοῦ ἀποθνήσκω, ἐάνπερ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μὴ εὔνοια ἄκαιρος γένησθέ μοι. Ἄφετέ με θηρίων εἶναι βρῶμα, δι' ὧν ἔστιν θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σῖτός εἰμι τοῦ θεοῦ καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος θεοῦ εὑρεθῶ. 2. Μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται καὶ μηθὲν καταλείπωσιν τῶν τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρύς τινι εὑρεθήσομαι· τότε δὲ ἔσομαι μαθητὴς ἀληθὴς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε οὐδὲ τὸ σῶμά μου ὁ κόσμος ὄψεται. Λιτανεύσατε τὸν κύριον ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ τῶν ὀργάνων τούτων θεῷ θυσία εὑρεθῶ. 3. Οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομαι ὑμῖν· ἐκεῖνοι ἀπόστολοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγὼ δὲ ἐλάχιστος· ἐκεῖνοι ἐλεύθεροι ὡς δοῦλοι θεοῦ, ἐγὼ δὲ μέχρι νῦν δοῦλος. Ἀλλ' ἐὰν πάθω, ἀπελεύθερος γενήσομαι Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναστήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος. Νῦν μανθάνω, ἐν αὐτῷ δεδεμένος, μηδὲν ἐπιθυμεῖν κοσμικὸν ἢ μάταιον.

V. Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐνδεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὅ ἐστιν στρατιωτικὸν τάγμα, οἳ καὶ εὐεργετούμενοι χείρους γίνονται. Ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι, *ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο δεδικαίωμαι.* 2. Ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, ἃ καὶ εὔχομαι σύντομά μοι εὑρεθῆναι· ἃ καὶ κολακεύσω συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἥψαντο. Κἂν αὐτὰ δὲ ἑκόντα μὴ θέλῃ, ἐγὼ προσβιάσομαι. 3. Συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. Νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι. Μηθέν με ζηλώσαι τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρός, θηρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπαὶ μελῶν,

IV, 1. 3. *ἐντέλλομαι* c. L G[1] : *ἐντελοῦμαι* G[2] | 4. *οὖν* c. c v L: om m | 5. *γένεσθε* v | *ὧν: οὗ* c

2. 7 sq. *γένηνται* v | 8. *μηθὲν* c. c m: *μηδὲν* v | *κοιμηθῆς* v | 9. *εὑρεθήσομαι* c. c v: *-ωμαι* m | 10. *λειτανεύσατε* v

3. 15. *μάταιον: μάται* v — *ἐλάχιστος*] Cf. Eph. 12, 1. Ignatius scripsit: *κατάκριτος*.

V, 1. 18. *χείρους* c. c m: *χεῖρον* v — *ἀλλ' οὐ κτλ.*] I Cor. 4, 4.

2. 21. *δειλαιόμενα* c | *κἂν* c. c v: *καὶ* m | 22. *ἑκόντα: εἴκοντα* c | *θέλει* c

3. 23. *μηθὲν* c. c m: *μηδὲν* v | *ζηλῶσαι* codd | 1. *ἀλεσμοὶ* m

* * *

c. p: *esset* o, *erat* f v Vulg. | 2. *propterea: profecto* o

IV, 1. 4. *ecclesiis et omnibus* om p | 7. *possum* em: *possim* codd | 8. *molar* om v | 8 sq. *mundus — inveniar* c. p v: *possim panis Dei mundus inveniri* f o

2. 11 sqq. *tunc — inveniar* c. p v om f o | *vere* c. v: *vero* p | 13. *Dominum: Deum* v

3. 14. *enim: etiam* p, *autem* o | 15. *sunt* h. l. c. f o v: p. *Christi* p | *minimissimus:* praem *sum* v | 17. *re-*

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

mundo, mundus, quod suum est, diligeret; nunc autem quia non estis de mundo, propterea odit vos mundus; sed ego elegi vos: manete in me.

IV. Ego scribo omnibus ecclesiis et omnibus mando, quia voluntarie pro Deo morior, si vos non praepedieritis. Rogo itaque vos, ut non frustra sit in me dilectio vestra. Sinite me, ut bestiarum esca sim, per quam possum Deum promereri. Triticum Dei sum; dentibus bestiarum molar, ut mundus panis Dei inveniar. 2. Magis autem blandimini bestiis, ut mihi sepulcrum sint et nihil relinquant de meo corpore, ut non obdormiens gravis alicui inveniar. Tunc vere ero discipulus Iesu Christi, cum corpus meum mundus non viderit. Deprecamini Dominum pro me, ut per has operationes sacrificium inveniar. 3. Non sicut Petrus et Paulus praecipio vobis. Illi enim apostoli sunt Iesu Christi ego autem minimissimus; illi vero liberi sicut servi Dei, ego autem usque nunc servus. Sed si passus fuero, libertus ero Iesu Christi et resurgo in eo liber. Nunc disco vinctus nihil mundi concupiscere aut aliquid vanum.

V. A Syria usque ad Romam cum bestiis depugno per terram et mare, nocte ac die vinctus cum decem leopardis, hoc est cum militari custodia, qui ex beneficiis peiores fiunt. In iniustitiis autem eorum magis edoceor; *sed nec in hoc quidem iustificor.* 2. Utinam fruar bestiis, quae mihi praeparatae sunt, de quibus opto compendium mihi inveniri; et illiciam, ut celerius me comedant, ne sicut in aliis territae sunt et non eos tetigerunt; et si ipsae noluerint, ego eis vim faciam. 3. Ignoscite mihi: ego scio, quid mihi expediat. Nunc incipio esse discipulus. Nulli aemulor visibilium et invisibilium, ut Iesum Christum merear adipisci. Ignis, crux bestiarumque constantia, abscisio, separatio, confractio ossium, dissipatio membrorum,

surgo c. codd: *resurgam* edd pr | *nunc* p, nihil p* | 18. *mundum* v | *concupiscere* p, *concupisco* p*, in marg. *non*

V, 1. 20. *die ac nocte* f o | *vinctum* p

2. 24. *mihi compendium* f o | *invenire* p | *et* em coll G: *ut* codd | 25. *sunt* c. p v: *sint* f o | 26. *noluerint: noluerunt* p*, *vol.* p

3. 27. *quid: quod* o | *incipio:* add *mihi* p | 28. *discipulus:* praem *Christi* f* | *nulli* c. f o: add *enim* p v | 29. *Christum* c. f p v: om o | *abscisio* c. o p: *abscissio* f v edd pr

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

ἀλεσμοὶ ὅλου τοῦ σώματος καὶ κόλασις τοῦ διαβόλου ἐπ᾽ ἐμὲ ἐρχέσθω, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.

VI. Οὐδέν με ὠφελήσει τὰ πέρατα τοῦ κόσμου οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου. Καλόν ἐμοὶ ἀποθανεῖν διὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. *Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσῃ;* Τὸν κύριον ποθῶ, τὸν υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ πατρός, Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἐκεῖνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα. 2. Συγγνωμονεῖτέ μοι, ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσητέ μοι εἰς ζωὴν φθάσαι, Ἰησοῦς γάρ ἐστιν ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν· μὴ θελήσητέ με ἀποθανεῖν, θάνατος γάρ ἐστιν ἡ ἄνευ Χριστοῦ ζωή. Τοῦ θεοῦ θέλοντά με εἶναι κόσμῳ μὴ χαρίσησθε. Ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν· ἐκεῖ παραγενόμενος, ἄνθρωπος θεοῦ ἔσομαι. 3. Ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι πάθους Χριστοῦ τοῦ θεοῦ μου. Εἴ τις αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ ἔχει, νοησάτω, ὃ θέλω, καὶ συμπαθείτω μοι, εἰδὼς τὰ συνέχοντά με.

VII. Ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται καὶ τὴν εἰς τὸν θεόν μου γνώμην διαφθεῖραι. Μηδεὶς οὖν τῶν παρόντων ὑμῶν βοηθείτω αὐτῷ· μᾶλλον ἐμοὶ γένεσθε, τουτέστιν τοῦ θεοῦ. Μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστόν, κόσμον δὲ προτιμᾶτε. 2. Βασκανία ἐν ὑμῖν μὴ κατοικείτω. Μηδὲ ἐὰν ἐγὼ ὑμᾶς παρὼν παρακαλῶ, πείσθητε· τούτοις δὲ μᾶλλον πιστεύσατε οἷς γράφω ὑμῖν. Ζῶν γὰρ γράφω ὑμῖν, ἐρῶν τοῦ διὰ Χριστὸν ἀποθανεῖν. Ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόϋλον· ὕδωρ δὲ ζῶν, ἀλλόμενον ἐν ἐμοί, ἔσωθέν μοι λέγει· Δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. 3. Οὐχ ἥδομαι τροφῇ φθορᾶς οὐδὲ ἡδοναῖς τοῦ βίου τούτου. Ἄρτον τοῦ θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστιν σὰρξ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ γενομένου ἐν ὑστέρῳ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ· καὶ πόμα θέλω τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἀγάπη ἄφθαρτος καὶ ἀέννaος ζωή.

VI, 1. 3. *βασιλεῖαι* c. c m: add *αἱ* v | 6. *κερδήσει* v | 7. *θεοῦ* c. c L: om m v — *τί γὰρ κτλ.*] Matth. 16, 27.

3. 13. *πάθους* om c | 13 sq. *ἐν ἑαυτῷ* c. L G[1]: *ἐνταῦθα* G[2] | 14. *θέλω*: *θέλει* c suprascr. *ω* super *ει*

VII, 1. 16. *διαφθῆραι* v | 17. *λαλῆτε* m

2. 18. *ἐὰν ἐγὼ* c. m v: *ἐγὼ ἐὰν* c | 21. *φιλόϋλον* c. c cf. G[1]: *φιλοῦν τι* m v, om L | *ἀλλόμενον* m v

3. 22. *οὐκ ἥδομαι* v | *φθορᾶ* v | 23. *τούτου*: *τοῦ* v | 24. *Ἰησοῦ* c. L G[1]: *τοῦ* G[2], *Ἰησοῦ τοῦ* Z | 25. *αἷμα* c. L G[1]: *πόμα* G[2] | 26. *ἀέναος* m

* * *

VI, 1. 3. *quae: qui* p | 4. *mihi* om f | *mori* om v | *Chr. Iesu* o | 5. *in* om p | 5. *totum*: *universum* f o Vulg. | 6. *perdatur* v | *Dominum*: *Deum* v | 7. *veri Dei*: *Dei vivi* o | 8. *utique*: add *Deo* p, *Deum* p* | *pro nobis* om v

2. 10. *est enim* f o | *mors enim* c. p v: *quia mors* f o | 11. *esse*: add *Christo* o

interitus totius corporis et damnatio diaboli, omnia in me veniant, ut Iesum Christum merear adipisci.

VI. Nihil me iuvant, quae sunt mundi huius, neque regnum temporale. Bonum est mihi mori in Iesu Christo, quam regnare in finibus terrae. *Quid enim prodest homini, si totum mundum lucretur, animam vero suam perdat?* Dominum namque desidero, filium veri Dei et patrem Iesu Christi. Ipsum utique quaero et illum, qui pro nobis mortuus est et resurrexit. 2. Ignoscite mihi, fratres, ne mihi impediatis ad vitam; Iesus enim est vita fidelium. Et ne velitis me mori; mors enim est vita sine Christo. Dei volens esse, mundo non placeam. Sinite me puram lucem percipere. Illuc perveniens, homo Dei ero. 3. Concedite mihi, ut sim imitator passionis Christi Dei mei. Qui eum in se ipso vult habere, intellegat, quod volo, et compatiatur mihi, sciens, quid sit in me.

VII. Princeps mundi huius diripere me vult et in iudicio Dei mei disrumpere. Nemo ergo de praesentibus vobis auxilietur ei; magis autem mei adiutores estote, hoc est Dei. Nolite dicere Iesum Christum, mundum honorantes. 2. Fascinus in vobis non habitet neque, si vos praesens rogavero, consentiatis mihi. His autem magis consentite, quae scribo vobis. Vivus enim vobis scribo, desiderans mori pro Christo. Meus enim amor crucifixus est et non est in me; aqua autem viva alia manet in me intrinsecus mihi dicens: Veni ad patrem. 3. Non comedam escam corruptionis neque desidero voluptates vitae huius. Panem Dei volo, panem caelestem, panem vitae, quae est caro Iesu Christi filii Dei, qui natus est in novissimo ex semine David et Abrahae; et potum volo sanguinem eius, qui est dilectio incorruptibilis et vita aeterna.

3. 13. *passionum* p | *Christi* c. p v: om f o | 14. *qui*: add *enim* o | *vult* h. l. c. p v: p. *eum* f, a. *eum* o | 15. *quid: quod* p

VII, 1. 16. *princeps* c. p: add *enim* f o v | 18. *ei* c. f o: *illi* p v | *adiut. mei* p

2. 19. *fascinus* c. f o: *facinus* p v | 21. *magis* om o | *consentite* c. o p: *conscendite* f v | *quae scribo vobis* om f | 22. *enim: autem* v | 23 sq. *viva alia* c. p v: *alia viva* f o

3. 25. *voluptates* c. f: *voluptatis* o, *voluntatem* p v | 26. *desidero* h. l. c. p v: p. *huius* f o | *panem:* add *enim* p | *vitae huius* c. v: *vitae* p, *h. mundi* f o | 27. *quae* c. p: *qui* f o v | 28. *sanguinis* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VIII. Οὐκέτι θέλω κατὰ ἀνθρώπους ζῆν. Τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ὑμεῖς θέλητε. *Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ἐπειδήπερ ζῇ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός.* 2. Δι' ὀλίγων γραμμάτων αἰτοῦμαι ὑμᾶς· μὴ παραιτήσασθέ με· πιστεύσατέ μοι, ὅτι τὸν Ἰησοῦν φιλῶ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ παραδοθέντα. *Τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;* Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ καὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς φανερώσει ὑμῖν ταῦτα, ὅτι ἀληθῶς λέγω. 3. Καὶ ὑμεῖς συνεύξασθέ μοι, ἵνα τοῦ σκοποῦ τύχω ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὐ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραψα, ἀλλὰ κατὰ γνώμην θεοῦ. Ἐὰν πάθω, ἠγαπήσατε· ἐὰν ἀποδοκιμασθῶ, ἐμισήσατε.

IX. Μνημονεύετε ἐν τῇ εὐχῇ ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ἥτις ἀντ' ἐμοῦ ποιμένι χρῆται τῷ κυρίῳ τῷ εἰπόντι· *Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός·* καὶ μόνος αὐτὴν ἐπισκοπήσει καὶ ἡ ὑμῶν εἰς αὐτὸν ἀγάπη. 2. Ἐγὼ δὲ καὶ αἰσχύνομαι ἐξ αὐτῶν λέγεσθαι· οὐ γάρ εἰμι ἄξιος, ὧν ἔσχατος αὐτῶν καὶ ἔκτρωμα. Ἀλλ' ἠλέημαί τις εἶναι, ἐὰν θεοῦ ἐπιτύχω. 3. Ἀσπάζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν δεξαμένων με εἰς ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐχ ὡς παροδεύοντα· καὶ γὰρ αἱ μὴ προσήκουσαί μοι τῇ ὁδῷ κατὰ πόλιν με προήγαγον.

X. Γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Σμύρνης διὰ Ἐφεσίων τῶν ἀξιομακαρίστων. Ἔστιν δὲ ἅμα ἐμοὶ σὺν πολλοῖς καὶ ἄλλοις Κρόκος, τὸ ποθητὸν ὄνομα. 2. Περὶ τῶν προσελθόντων ἀπὸ Συρίας εἰς Ῥώμην εἰς δόξαν θεοῦ πιστεύω ὑμᾶς ἐπεγνωκέναι· οἷς καὶ δηλώσετε ἐγγύς με ὄντα· πάντες γάρ εἰσιν ἄξιοι θεοῦ καὶ ὑμῶν· οὓς πρέπον ἐστὶν ὑμῖν κατὰ πάντα ἀναπαῦσαι. 3. Ἔγραφα δὲ ὑμῖν ταῦτα τῇ πρὸ ἐννέα καλανδῶν Σεπτεμβρίων. Ἔρρωσθε εἰς τέλος ἐν ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

VIII, 1. *Χριστῷ κτλ.*] Gal. 2, 19. 20.
2. 3 sq. *παραιτήσασθε* c. m v: *-ησθε* c — *τί κτλ.*] Ps. 115, 3.
IX, 1. 11. *ἥτις* c. c m G[1]: *εἴ τις* v | 12. *χρῆται* c. m v: *χρᾶται* c | 13. *ὑμῶν* c. c m: add *ἡ* v — *ἐγὼ κτλ.*] Ioann 10, 11.
3. 16. *με* c. c m: om v
X, 1. 19. *δὲ* om c
2. 20. *περί: πέρα* c | 22. *δηλώσεται* v suprascripto ε super *αι*
3. 25. *Χριστοῦ:* subscr. *τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου πατριάρχου θεουπόλεως Ἀντιοχείας ἐπιστολὴ πρὸς Ῥωμαίους· ιβ* m v

* * *

VIII, 1. 1. *hominem* p | 2. *voluerit* p | *iam* c. p v: praem *quia* f o | 2 sq. *quoniam* v. c. p v: *vivit vero* f o
2. 3. *per : pro* p | *ne : non* p | 5 sq. *Domino* c. p: *ei* f o, om v | 7. *et Dominus* c. p v: *Domini nostri I. Christi et ipse Dominus* f o | *manifestabit* em coll G: *manifestavit* codd | *vobis* c. p: *nobis* f o v
3. 11. *dilexistis* — *fuero* om p
IX, 1. 14. *et solus: qui* f o | *visi-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VIII. Iam nolo secundum homines vivere; hoc autem erit, si vos volueritis. *Christo crucifigor*; *iam ego non vivo, quoniam vivit in me Christus.* 2. Per modica scripta rogo vos, ne mihi observetis. Credite mihi, quia Iesum diligo, quoniam et ipse dilexit me et se ipsum tradidit pro me. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi?* Ipse autem Deus et pater et Dominus Iesus Christus manifestabit vobis haec omnia, quia verum dico. 3. Et vos simul condeprecamini mecum, ut laborem consequar in spiritu sancto. Non secundum carnem vobis scripsi, sed secundum dispositionem Dei. Si autem passus fuero, dilexistis me; sed si reprobatus fuero, odio me habuistis.

IX. Mementote in orationibus vestris illius, qui pro me recturus est ecclesiam, quae est in Syria. Credite Domino dicenti: *Ego sum pastor bonus;* et solus visitabit eam, et sit vestra in eo dilectio. 2. Ego autem et erubesco ex ipsis dici; non enim sum dignus esse ultimus eorum aut purgamentum, sed miserabilis sum nunc, donec Deum merear adipisci. 3. Salutat vos spiritus meus et dilectio ecclesiarum, quae me susceperunt, sicut nomen Iesu Christi habentes me, non quasi transeuntem, et aspiciebant viam meam et pro civitate me deducebant.

X. Haec igitur scribo vobis de Smyrna per Ephesios beatitudine dignos. Est autem mecum simul cum aliis Crocus, desiderabile mihi nomen. 2. Ex his, qui advenerunt de Syria ad Romam in gloria Dei, credo vos agnoscere, quae mihi mandastis adhuc proxime constituto. Omnes enim digni sunt Deo, et apud vos me oportet in omnibus requiescere. 3. Scripsi vobis haec IX Calendas Septembris. Incolumes estote usque in finem in patientia Iesu Christi.

tavit f p v | *eam* c. f o v: *causa* (a. *visitabit)* p | 15. *eo: ea* p

2. 16. *enim non* p | *eorum* c. p: om f o v

3. 19. *habentes:* add *enim* f o | 20. *et* a. *aspiciebant* om f o

X, 1. 23. *autem* c. f o: *enim* p v

2. 25. sq. *mandatis* p | 27. *in omnibus* om f o

3. 28. *IX* c. codd: *nono* edd pr | 29. *Christi:* add *amen* o, subscr. *explicit epistola ad Romanos* f, *expliciunt XII epistolae sancti Ignatii martyris Antiochensis* v, *expl. epistolae s. Ign. mart. discipuli Iohannis evang. et episc. Antiochiae* p

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

LAUS HERONIS IN EUM ET SUCCESSORIS EIUS.

1. Sacerdos et assertor sapientissimi Dei, Ignati, immaculata stola indute, perenni fonte saturate, cum angelis laude candens, primogeniti certe amice, a peccatis liberate, a diabolo separate: agonista constitutus in stadio veritatis, adquisisti pretiosam salutem; confudisti Traianum et senatum Romae, prudentiam tunc non habentem; domesticus factus es Christo in dilectione et fide et vita. 2. Memor esto mei, filii tui Heronis, ut et ego de hac vita exiens sancte sanctis connumerer et dignum nomen merear adipisci et de iniusta statione atque a Deo aliena extraneus inveniar. 3. Ter quaterque beate, qui ad talia pervenisti, pater Ignati, currus Israel et auriga eius, evasisti mortem fugiendo et de terris ad caelestia evolasti; coronam deificam et magnam meruisti et in amabili Dei agone vicisti. 4. Memento eius, quem nutristi, beate martyr, et praesta mihi colloquium, sicuti et prius faciebas.

EPISTOLA B. IGNATII MISSA S. IOHANNI EVANGELISTAE.

Iohanni sancto seniori Ignatius et qui cum eo sunt fratres.

1. De tua mora dolemus graviter, allocutionibus et conso-

Tit. *Laus:* praem *incipit* f p v | *in eum — eius* c. f, *discipuli sui atque successoris in eum* v, *disc. eius in eum, qui ei successerat in episcopatu* p, *in beatum Ignatium discip. eius et succ. qui ei per revelationem fuerat ostensus, quod esset sessurus in cathedram ipsius* o

1. 2. *sacerdos:* add *Dei* p | *assertor* c. f o: *assessor* p v | 3. *inducte* p | *perhenni* f o p | 3 sq. *laude candens* c. f o: *laudem canens* p v | 7. *tunc* c. p: *nunc* f o v

2. 8. *mei: nostri* o | 9. *ut* om o | 10. sq. *atque — inveniar* c. p v (hic exhibet *alienus* et om *extraneus*): *non inveniar alienus a Deo* f o

3. 12. *auriga: equester* p | 13. *fugiendo*: con *cupiendo* Halloix

4. 16. *et* c. p: om f o v

Titulum dedi c. d, qui tamen addit verbum non satis perspicuum et *discipulo:* om b f g

Inscr. 19. c. b d g (hic p. *Ignatius* add *episcopus*): *Ignatius Iohanni evangelistae S. P. dicit* f

1. 20. *graviter dolemus* b | 1. *ro-*

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

lationibus tuis roborandi. Si tua absentia protendatur, multos de nostris destituet. Properes igitur venire, quia credimus expedire. Sunt et hic multae de nostris mulieribus, Mariam Iesu videre cupientes et a nobis cotidie discurrere volentes, ut eam contingant et ubera eius tractent, quae Dominum Iesum aluerunt, et quaedam secretiora eius percunctentur. Ipsam enim et Salome, quam diligis, filia Annae, Hierosolymis quinque mensibus apud eam commorans, et quidam alii noti referunt eam omnium gratiarum abundam et omnium virtutum fecundam. 2. Et, ut dicunt, in persecutionibus et afflictionibus est hilaris, in penuriis et indigentiis non querula, iniuriantibus grata et molestata laetatur, miseris et afflictis coafflicta condolet et subvenire non pigrescit; contra viros vitiorum pestiferos in pugna fidei disceptans enitescit. Nostrae novae religionis et paenitentiae est magistra et apud fideles omnium operum pietatis ministra. Humilibus quidem est devota et devotis devotius humiliatur; et mirum ab omnibus magnificatur, cum a scribis et Pharisaeis ei detrahatur. 3. Praeterea et multi multa alia referunt de eadem; tamen omnibus per omnia non audemus fidem concedere nec tibi referre. Sed sicut nobis a fide dignis narratur, in Maria Iesu humanae naturae natura sanctitatis angelicae sociatur. Et haec talia excitaverunt viscera nostra et cogunt valde desiderare adspectum

borandi: roborari cupientes b | *absentia: mora* b | 2. *destituet* c. b d: *destitues* g, *prostituet* f | *properes: propera* b d | 3. *et: etiam* b | 4. *a nobis cotidie* c. b g: *cotidie a nobis* d f U Z | *dicurrere* (a. *a nobis* b) c. b d U Z: *discutere* f, *ire* g | 5. *eius ubera* f | *tractent: trectant* b | *Iesum:* om d | 6. *eius* (om b) *secretiora* g | *percunctantur* g | *ipsa* g | 7. *et* om b | *Annae: Agne* b | 7 sq. *quinque mensibus:* p. *eam* b | 8. *commorans: fuit* b | *noti:* om b g | 9. *eam* c. b g (hic a. *referunt)* U: om d f Z | *habundam* b d f

2. 10. *in:* praem *etiam* d | *persecutionibus et afflictionibus: affl. et persec.* d | 11. *iniurientibus* b | 12. *molestata* c. b g: *molesta* d, *modesta* f, *ad molesta* U Z | 13. *viros* c. b (p. *vitiorum)* d: om f g U Z | *vitiorum:* om d, add *autem* Z | 13 sq. *pestiferos* c. codd: add *conflictus* U Z | 15. *et paenitentiae:* om b | 16. *pietate* b | *est quidem* b | 17. *mirum: mire* b

3. 19. *et* c. b d f g: om U Z | *alia* c. d g: om b f U Z | *referunt:* praem *nobis* Z | 21. *dignis: condignis*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

huius (si fas sit fari) caelestis prodigii et sacratissimi monstri. Tu autem diligenti modo disponas cum desiderio nostro et valeas. Amen.

ALIA EPISTOLA EIUSDEM AD EUNDEM.

Iohanni sancto seniori suus Ignatius.

1. Si licitum est mihi apud te, ad Hierosolymae partes volo adscendere et videre fideles sanctos, qui ibi sunt, praecipue Mariam Jesu, quam dicunt universis admirandam et cunctis desiderabilem. Quem enim non delectet videre eam et alloqui, quae verum Deum de se peperit, si nostrae sit fidei et religionis amicus? 2. Similiter et illum venerabilem Iacobum, qui cognominatur Iustus, quem referunt Christo Iesu simillimum facie, vita et modo conversationis, ac si eiusdem uteri frater esset gemellus. Quem, dicunt, si videro, video et ipsum Iesum secundum omnia corporis eius lineamenta. 3. Praeterea ceteros sanctos et sanctas. Heu, quid moror? Cur detineor? Bone praeceptor, properare me iubeas et valeas. Amen.

f | 1. *sit: est* b, om d | *caelestis: divini* b, om f | *sacratissimi: sanctissimi* b | 2 sq. *tu — amen:* om b | *diligenti*: praem *cum* f | *dispone* g

Tit. c. d: om b f g, *epistola Ignatii ad S. Iohannem* o (qui epistulam priorem omisit).

Inscr. 5. *Ignatius: frater Ignatius sal.* f

1. 6. *Hierosolymae: iherosolimas* b | 7. *fideles* c. d f g o U: om b Z | 8. *et* om b | 9. *non* om b | *delectat* f | *eam videre* d | 10. *de se: deorum* b | 10 sq. *si — religionis* c. d (ponit *sit* p. *fidei)* f g o: *si sit nostrae relig. et fidei* b

2. 12. *cognominatur: dicitur* g | *Christo Iesu* c. d *(I. Chr.)* f g o U: *Domino Chr.* b Z | 13. *vita* om b | 14. *videro: video* d | *video et (et* om b) *ips. Iesum: ips. Ies. video* d | 15. *eius* om b

3. 15 sq. *ceteros: omnes* f | 16. *moror:* add *videre* b | *cur* c. b d o: *quid* f g U Z | 17. *Amen:* om g

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

EPISTOLA B. IGNATII MISSA CHRISTI MATRI MARIAE.

Christiferae Mariae suus Ignatius.

1. Me neophytum Iohannisque tui discipulum confortare et consolari debueras. De Iesu enim tuo percepi mira dictu et stupefactus sum ex auditu. A te autem, quae semper ei fuisti familiarius coniuncta et secretorum eius conscia, desidero ex animo fieri certior de auditis. 2. Scripsi tibi etiam alias et rogavi de eisdem. Valeas, et neophyti, qui mecum sunt, ex te et per te et in te confortentur. Amen.

RESPONSIO B. MARIAE MISSA B. IGNATIO.

Ignatio dilecto condiscipulo humilis ancilla Christi Iesu.

1. De Iesu quae a Iohanne audisti et didicisti, vera sunt. Illa credas, illis inhaereas, et Christianitatis votum firmiter teneas et mores et vitam voto conformes. Veniam autem una cum Iohanne, te et qui tecum sunt visere. 2. Sta et viriliter age in fide, nec te commoveat persecutionis austeritas, sed valeat et exsultet spiritus tuus in Deo salutari tuo. Amen.

Tit. c. d: *ep. b. Ign. ad beatam virginem* a, *ep. eiusdem ad gloriosam virg. Mar.* o, om b f g

Inscr. 3. *Ignatius:* add *sal.* (?) f

1. 4. *confortari* g o | 6. *fuisti ei* a g | 7. *familiariter* a | *ex* om o | 8. *certior: cercio* a | *de: ex* a b

2. 8 sq. *scripsi — eisdem* om a | *tibi:* p. *alias* d | *etiam alias* c. b f o U: *etiam et alias* d g, *et etiam aliis* Z | 9. *eisdem: eis* b, *eiusdem* Z | 10. *confortentur: confortantur* b, *confirmentur* a | *Amen* om a

Tit. c. d: *responsio* f, *beata autem genetrix Maria in haec verba ei respondet* a, *epist. beatissimae virg. Mar. ad Ign. episc.* e, *epist. gloriosae virg. Mariae* o, om g

Inscr. 12. *condiscipulo: discipulo* e o, praem *et* g | *Iesu Chr.* e f

1. 14. *illis:* praem *in* a | *Christianitatis* c. a e f g o U: add *ceptae* b, *susceptae* d Z | 15. *conformes:* praem *te* e | 16. *visere: videre* d

2. 17. *commoveat: commoneat* o | 18. *exultes* f | *tuus:* om f | *Amen: vale* e, om a o

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

I. Ἐν ἔτει πέμπτῳ τῆς βασιλείας Τραϊανοῦ καίσαρος, δευτέρῳ μηνὶ ἐν ὑπατίᾳ Ἀττικοῦ καὶ Σουρβανοῦ καὶ Μαρκέλλου Ἰγνάτιος, ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχέων τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας δεύτερος μετὰ τοὺς ἀποστόλους γενόμενος (Εὐόδιον γὰρ διεδέξατο), μετὰ ἐπιμελεστάτης φρουρῶν φυλακῆς ἀπὸ Συρίας ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν παρεπέμφθη τῆς εἰς Χριστὸν ἕνεκα μαρτυρίας. 2. Ἦσαν δὲ οἱ φυλάσσοντες αὐτὸν Τραϊανοῦ προτίκτορες δέκα τὸν ἀριθμόν, ἀνήμεροί τινες καὶ θηριώδη τὸν τρόπον ἔχοντες· οἳ καὶ διὰ τῆς Ἀσίας δέσμιον ἦγον τὸν μακάριον· ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ τὴν Θρᾴκην καὶ Ῥήγιον διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, ὑπωπιάζοντες τὸν ὅσιον ἡμέρας καὶ νυκτός, καίτοι καθ᾽ ἑκάστην πόλιν εὐεργετούμενοι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν· 3. ἀλλ᾽ οὐδὲν τούτων ἐπράϋνεν τῶν ἀνημέρων τὰς ὀργάς, ἀλλ᾽ ἀτάκτοις καὶ ἀναιδέσιν ὀφθαλμοῖς ἐξέθλιβον τὸν ἅγιον, ὥς που καὶ αὐτὸς ἐν ἐπιστολῇ μαρτυρεῖ λέγων· Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ, διὰ γῆς καὶ θαλάσσης ἀγόμενος, ἐνδεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὅ ἐστι στρατιωτικὸν τάγμα· οἳ καὶ εὐεργετούμενοι χείρους γίνονται.

Inscr. c. V (qui praemisit *μηνὶ Δεκεμβρίῳ κ'*): *Μ. τ. ἁγ. ἱερομάρτυρος Ἰγν. τοῦ θεοφόρου ἀρχιεπισκόπου Ἀντ.* O

I. 3. *πέμπτῳ* c. V: *ἐννάτῳ* O cf. Mart. Colb. 2, 1 | 4. *δευτ. μηνὶ* c. O: *καὶ δευτ. ἔτει* V | *καὶ Σουρβανοῦ* c. O: *κ. Σουρβίνου* V, om L c. 14, 4, *Σουβουρανοῦ* con Z | 5. *Ἀντιοχέων* c. V coll L c. 1, 1 A § 1: *ἐν Ἀντιοχείᾳ ἁγίας* O | 6. *Εὐώδιον* O | 7. *φρουρῶν φυλακῆς* c. O Eus. (H. E. III c. 36, 4): *φρουροφυλακῆς* V | 7 sq. *Ῥωμ. πόλιν* c. V Eus.: *Ῥώμην* O | 8. *Χριστὸν* c. O Eus.: praem *τὸν* V — Consules anni 104 fuerunt Sextus Attius Suburanus II et Marcus Asinius Marcellus (Cf. Mommsen in: *Hermes* III p. 132. Waddington, *Fastes des provinces Asiat.* I p. 171 sq.), nec dubium est, quin hi martyrologi menti obversati sint. Sed nomen Attii Sub-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

MARTYRIUM S. IGNATII EPISCOPI ANTIOCHIAE.

I. Anno quinto imperii Traiani Caesaris, secundo mense consulatus Attici et Surbani et Marcelli Ignatius Antiochenorum Dei ecclesiae alter post apostolos episcopus (Evodium enim excepit) cum diligentissima satellitum custodia a Syria in Romanorum urbem dimissus est propter Christi martyrium. 2. Fuerunt autem, qui custodiebant eum, Traiani persecutores numero decem, immansueti et bestiarum mores habentes, qui et per Asiam beatum captivum duxerunt, inde autem in Thraciam et Rhegium terra marique, in faciem sanctum caedentes die ac nocte, quamquam in urbe quaque a fratribus beneficia acceperunt; 3. nihil autem horum crudelium iram mitigabat, sed feris et impudentibus oculis affligebant sanctum, sicut et ipse alicubi in epistula testatur dicens: A Syria Romam usque cum bestiis pugnans terra marique ducor, alligatus ad decem leopardos, qui est manipulus militum, qui etiam beneficio accepto peiores fiunt.

urani auctor minus recte legit et valde in eo erravit, quod ex hoc consule duos fecit et numerum II de secundo consulatus mense (vel anno) intellexit. — *δεύτερος κτλ.*] Haec paene verbotenus ex Eus. H. E. III c. 36, 2—4 desumpta sunt.

2. 10. *θηρ. τ. τρόπον* c. V: *θηρίων τρόπους* O cf. L c. 3, 2 | 11. *τ. μακάριον* c. V: *τ. ἅγιον* (a. *διὰ τ. Ἀσ.*) O | *δέ: τε* O | *τὴν* om V | 12. *ὑποπιάζοντες* O, *ὑποπιέζοντες* V | 12 sq. *νυκτὸς κ. ἡμ.* O — *δέκα κτλ.*] Auctor in versu sequente ipse indicat, ex Ign. ep. ad Rom. 5 vel ex Eus. H. E. III c. 36, 7 haec se hausisse.

3. 14 sq. *τῶν — ὀργὰς* c. V coll L: *τὴν αὐτῶν θηριώθη προαίρεσιν* O | 15. *ἀτ. κ. ἀναιδέσιν* c. V: *ἀνεικέστοις κ. ἀνιλέσιν* | 16. *μαρτυρεῖ* c. O L: *γράφει* V | 17. *ἀγόμενος* c. V: *ἤχθην* (p. *θηριομαχῶν*) O | 18. *ὅ ἐστι* c. O L: *οἵτινές εἰσι* V | *τάγμα* c. V Eus: *στῖφος* O

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Ἀπάραντες οὖν ἐκ Ῥηγίου τὸν ἅγιον παραγίνονται ἐν τῇ Ῥώμῃ· καὶ προσήνεγκαν τῷ αὐτοκράτορι Τραϊανῷ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ· καὶ ἐκέλευσεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰσαχθῆναι αὐτόν, παρούσης καὶ τῆς συγκλήτου, καί φησι πρὸς αὐτόν· Σὺ εἶ Ἰγνάτιος, ὁ τὴν Ἀντιοχέων πόλιν ἀνάστατον ποιήσας, ὡς καὶ εἰς ἀκοὰς ἐμὰς ἐλθεῖν, ὅτι πᾶσαν τὴν Συρίαν μετέβαλες ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμόν; 2. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εἴθε, βασιλεῦ, οἷός τε ἤμην καὶ σὲ μεταβαλεῖν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ προσαγαγεῖν τῷ τῶν ὅλων θεῷ καὶ φίλον Χριστοῦ καταστῆσαι καὶ ἰσχυρωτέραν σοι ποιῆσαι τὴν ἀρχήν. 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Εἰ βούλει μοι χάριτας καταθέσθαι καὶ ἐν τοῖς ἐμοῖς φίλοις καταριθμεῖσθαι, μεταθέμενος τῆς γνώμης ταύτης θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἔσῃ ἀρχιερεὺς τοῦ μεγάλου Διὸς καὶ βασιλεύσεις σὺν ἐμοί. 4. Ἰγνάτιος εἶπεν· Χάριτας δεῖ παρέχειν, βασιλεῦ, τὰς μὴ βλαπτούσας ψυχήν, οὐ τὰς ἀπαγούσας εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν· τὰς δὲ ἐπαγγελίας σου, ἃς ἐπηγγείλω διδόναι μοι, οὐδενὸς λόγου ἀξίας κρίνω· οὔτε γὰρ θεοῖς οἷς οὐ γινώσκω λατρεύω, οὔτε ὁ Ζεὺς ὅστις ἐστὶν ἐπίσταμαι, οὔτε βασιλείας κοσμικῆς ἐφίεμαι. ***Τί γὰρ ὠφεληθήσομαι, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσω, τὴν δὲ ψυχήν μου ζημιωθῶ;*** 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἔοικάς μοι αἰσθήσεως ἔμφρονος ἄμοιρος εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο ἐξευτελίζεις μου τὰς ἐπαγγελίας. Ὅθεν ἐὰν εἰς ἀγανάκτησίν με ἀγάγῃς, πάσαις αἰκίαις σε τιμωρήσομαι οὐ μόνον ὡς ἀνήκοον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀχάριστον καὶ ὡς οὐ πειθόμενον δόγματι ἱερᾶς συγκλήτου καὶ οὐ θύοντα θεοῖς. 6. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ποίει τὸ δοκοῦν σοι, βασιλεῦ, ἐγὼ γὰρ οὐ θύω· οὔτε γὰρ πῦρ οὔτε σταυρὸς οὔτε θηρίων θυμὸς οὔτε ἀφαίρεσις μελῶν πείσουσίν με ἀπο-

II, 1. 1. *ἀπάραντες . . τὸν ἅγιον* c. O coll L c. 3, 3: *ἄραντες* V | 4. *καὶ a. τ. συγκλήτου* c. V coll Met. c. 4: om O L c. 4, 1 | 5. *ποιήσας* c. V L A § 5: add *τοῦ μὴ σέβεσθαι θεοὺς* O | *ἐμὰς* c. V A: *ἡμῶν* O | 6. *Συρίαν* c. V L A: *ἀνατολὴν* O — *καὶ ἐκέλευσεν κτλ.*] Inde ab hac parte capita et versus huius Martyrii capitibus versibusque Martyrii latini accurate respondent, nisi quod singulis capitum Martyrii Vaticani numeris duo adiciendi sunt. — *ἀνάστατον*] Cf. Act. 24, 5. — *π. τ. Συρίαν κτλ.*] Cf. Mart. Polyc. 12, 2.

2. 7 sq. *οἷός τε — ἀπὸ* c. V L A § 6: *καὶ σὲ οἷός τέ εἰμι μεταστῆσαι* O | 9. *καταστ. καί: παραστήσας* O | 10. *σοι* c. O L A: *σου* V | *ποιῆσαι* c. V A: *καταστῆσαι* O cf. L

3. 11. *καταριθμεῖσθαι* c. V coll A § 7: *συναριθ.* O L | 12. *τ. γνώμης*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Tollentes igitur sanctum Rhegio Romam pervenerunt et Traiano imperatori adventum eius nuntiaverunt. Et iussit imperator eum adduci praesente quoque senatu et dixit ei: Tu es Ignatius, qui Antiochenorum civitatem rebellare fecisti, ita ut etiam ad aures meas perveniret, te universam Syriam ab Hellenismo convertisse ad Christianismum? 2. Ignatius dixit: Atque utinam, o rex, et te possem avertere ab idololatria et adducere ad universorum Deum et amicum Christi reddere et fortius tibi constituere imperium. 3. Traianus dixit: Si vis mihi gratiam dare et inter amicos meos numerari, deposita hac sententia sacrifica diis, et eris princeps sacerdotum magni Iovis et regnabis mecum. 4. Ignatius dixit: Gratiam oportet facias, o rex, quae non laedit animam, non quae ducit ad perpetuam damnationem. Promissiones vero, quas promittis te dare mihi, nullius momenti esse puto; neque enim diis, quos non cognosco, servio, neque Iovem quis sit scio neque regnum terrenum appeto. *Quid enim mihi proderit, si universum mundum lucrer, animam meam vero perdam?* 5. Traianus dixit: Videris mihi sensus rationisque expers esse, et propterea contemnis promissa mea. Unde si exacerbas me, omnibus tormentis te puniam non solum tanquam inoboedientem, sed etiam tanquam ingratum et sacri senatus consulto non parentem neque sacrificantem diis. 6. Ignatius dixit: Fac, quod tibi videtur, rex: ego enim non sacrifico. Neque enim ignis neque crux neque bestiarum ira neque detrimentum membrorum facient, ut *a Deo vivo disce-*

ταύτης c. O coll A L: *τὴν γνώμην* V — *ἔσῃ ἀρχιερεὺς κτλ.*] Cf. S. Greg. Nyss. Orat. de Theodoro c. 4 (Ruinart, Acta ed. Galura III p. 137).

4. 14. *δεῖ: δὴ* O | *βασιλεὺς* V | 15. *τὴν* om O | 17. *λατρεύσω* O | *ὁ* om O | 18. *ὠφεληθήσομαι* em: *ὀφεληθ.* V O | 19. *τ. κόσμον ὅλον* O | *ζημιωθῶ:* praem *ἀπολέσας* O — *οὔτε βασιλείας κ.*] Cf. Ign. Rom. 6, 1. — *τί γὰρ κτλ.*] Matth. 16. 26.

5. 20. *ἐμφρόνου* V | *καὶ* c. O L A: om V | 22. *ἄγεις* O | *τιμωρίσασθαι* O | 23. *ὡς οὐ* a. *πειθόμενον* c. O: *μὴ* V | *δόγματι* c. O L A: om V | 24. *οὐ* c. V A: om O cf. L | *θύοντα θεοῖς* c. O coll L A: *θύον τοῖς θεοῖς* V

6. 25. *θύω* c. V L A § 8: add *οὐδὲ προσκυνῶ δαίμοσιν* O | 26. *πείσουσιν* c. O (*-ωσιν*) coll L A: *ποιοῦ-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

στῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος. Οὐ γὰρ *τὸν νῦν ἀγαπῶ αἰῶνα*, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα Χριστόν.

III. Ἡ σύγκλητος εἶπεν· Ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι οἱ θεοὶ ἀθάνατοί εἰσιν· σὺ δὲ πῶς φῇς, Ἰγνάτιε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν; 2. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ὁ ἐμὸς κύριος, εἰ καὶ ἀπέθανεν, δι' οἰκονομίαν ἀπέθανεν, ἀλλὰ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη· οἱ δὲ ὑμέτεροι θεοὶ ἀπέθανον μὲν ὡς θνητοί, οὐκ ἠγέρθησαν δέ. Αὐτίκα γοῦν Ζεὺς μὲν ἐν Κρήτῃ τέθαπται, Ἀσκλήπιος δὲ κεραυνῷ βληθεὶς ἐν Κιθαιρῶνι, Ἀφροδίτη ἐν Πάφῳ μετὰ Κινύρου τέθαπται, Ἡρακλῆς πυρὶ ἀνήλωται. 3. Τοιούτων γὰρ τιμωριῶν ἄξιοι ἦσαν οἱ θεοὶ ὑμῶν, ἐπεὶ ἀκρατεῖς καὶ κακοποιοὶ ὑπῆρχον καὶ ἀνθρώπων φθορεῖς, ὁ δὲ ἡμέτερος κύριος, εἰ καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἔδειξεν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ τοὺς ἀνελόντας αὐτὸν δι' ὑμῶν τιμωρησάμενος· καὶ οἱ μὲν ὑμέτεροι θεοὶ ὑπ' αὐτοῦ δίκην εἰσεπράχθησαν ὡς ἐργάται κακίας, ὁ δὲ ἡμέτερος κύριος ἀνῃρέθη κατὰ σάρκα ὑπὸ ἀνθρώπων πονηρῶν οὐ φερόντων αὐτοῦ τοὺς ἐλέγχους, πᾶσαν εὐεργεσίαν παρεσχηκὼς καὶ ἀχαριστηθεὶς ὑπὸ ἀπίστων. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐγώ σοι παραινῶ, ἐκκλῖναι τὸν θάνατον καὶ προσδραμεῖν τῇ ζωῇ. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καλῶς μοι παραινεῖς, ὦ βασιλεῦ· φεύγω γὰρ τὸν αἰώνιον θάνατον καὶ προστρέχω τῇ αἰωνίῳ ζωῇ. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Καὶ πόσοι εἰσὶν θάνατοι; Ἰγνάτιος εἶπεν· Δύο, ὁ μὲν πρόσκαιρος, ὁ δὲ αἰώνιος· ὡσαύτως δὲ καὶ ζωαὶ δύο, ἡ μὲν ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ ἀΐδιος. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Θῦσον τοῖς θεοῖς καὶ τὰς τιμωρίας ἔκκλινον· οὐ γὰρ εἶ σὺ τῆς γερουσίας ἀμείνων. 7. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ποίοις θεοῖς θέλεις θύσω, τῷ δεκατρεῖς μῆνας διὰ μοιχείαν ἐν πίθῳ κατειρχθέντι, ἢ τῷ πεπεδημένῳ τὰς βάσεις χαλκῷ, ἢ τῷ ἀστοχήσαντι τῆς μαντικῆς καὶ ὑπὸ γυναικὸς νικηθέντι, ἢ τῷ ὑπὸ Τιτάνων δια-

σιν V | 2. *ἀναστάντα* c. V L A: praem *τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ* O — *οὔτε γὰρ πῦρ κτλ.* Cf. Ign. Rom. 5, 3. — *ἀποστῆναι κτλ.*] Hebr. 3, 12. — *οὐ γὰρ κτλ.*] Cf. Polyc. Philipp. 9, 2. II Tim. 4, 10. (*τ. νῦν ἀγ. αἰ.*) Ign. Rom. 6, 1 (*τ. ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπ. κ. ἀναστάντα*).

III, 1. 4. *φῇς* c. O L A: *ἔφης* V

2. 5 sq. *δι' οἰκ.* — *ἀνέστη* c. V L A: *διὰ τὴν σρίαν ἡμῶν ἑκουσίως ἀπέθανεν* O | 7. *δὲ* c. O L A: add *ὡς θεοὶ* V | *αὐτίκα γ.* c. V coll A: *ἀμέλει* O cf. L | 8. *δὲ* om V | 8 sq. *Κιθαιρῶνι* em coll L A: *Κυθήρῃ* V, *Κοινοθύρῃ* O, con *Πυθῶνι* Hollenberg (*Stud. u. Kritiken* 1881 p. 311 sq.) 9. *Κινύρου* em: *Κινόρου* V, *Κύρου* O | *Ἡράκλεως* V

3. 10. *γὰρ* c. V coll L A: om O | 11. *ὑπῆρχον* om O | 12 sqq. *ὁ δὲ ἡμέτερος*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

dam. Nam non *praesens saeculum diligo*, sed Christum, qui pro me mortuus est ac resurrexit.

III. Senatus dixit: Nos scimus deos immortales esse; tu vero, Ignati, quomodo Christum mortuum esse dicis? 2. Ignatius dixit: Dominus meus, etiamsi mortuus est, propter dispensationem mortuus est et post tres dies resurrexit; vestri autem dii mortui sunt tanquam mortales, neque vero resuscitati sunt. Utique Iupiter exempli causa in Creta sepultus est, Aesculapius fulmine ictus est in Cithaerone, Aphrodite in Papho cum Cinyra sepultus est, Hercules igne consumptus est. 3. Talibus enim poenis dii vestri digni fuerunt, cum incontinentes et malefici essent et hominum corruptores, noster autem Dominus etiamsi crucifixus est ac mortuus, attamen virtutem suam ostendit resurgens a mortuis eosque per vos ulciscens, qui ipsum interfecerunt; et vestri quidem dii ab eo poenas sumserunt tanquam operarii iniquitatis, noster autem Dominus tributo omni beneficio et infidelibus malam gratiam referentibus interfectus est secundum carnem ab hominibus malis, qui redargutiones eius non sustinebant. 4. Traianus dixit: Ego moneo te, ut declines mortem et adcurras ad vitam. Ignatius dixit: Bene me mones, o rex; fugio enim mortem aeternam et curro ad vitam aeternam. 5. Traianus dixit: Et quot sunt mortes? Ignatius dixit: Duae, altera temporalis, altera aeterna; similiter autem et duae vitae sunt, altera modici temporis, altera sempiterna. 6. Traianus dixit: Sacrifica diis et tormenta declina; non enim tu es melior senatu. 7. Ignatius dixit: Qualibus diis vis ut sacrificem? Ei, qui tredecim menses propter adulterium in dolio inclusus erat, aut ei, cuius pedes ferro constricti erant, aut ei, qui divinans erravit et a muliere victus est, aut androgyno a Titanibus dissociato, aut iis, qui Ilii mu-

— *κακίας* c. O (hic p. *ἀπέθανεν* add *ἑκουσίως*, cf. v. 2) L coll A § 9. 10: om V propter *ὁμοιόαρκτον* | 17. *πᾶσαν:* add *μὲν* O | *καί:* *δὲ* (p. *ἀχαριστηθείς*) O.

4. 20. *ὦ* om V | *φύγω* V | 21. *προστρέχω* c. O A § 11 coll L: *προσφεύγω* V

5. 23. *ὡσαύτως* c. O L: *οὕτω* V, om A | *δὲ καὶ* c. V L: *καὶ* O | *ἀΐδιος* c. O coll L cf. infra 6, 2: *αἰώνιος* V

6. 25. *ἀμείνων* c. O (*ἀμείνω*) A: *ἄμεινον* V L

7. 26. *θέλεις* c. V: om O cf. L A | *δέκα καὶ τρεῖς* O | 28. *νικηθέντι:* *ἡττη-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

σπωμένῳ ἀνδρογύνῳ, ἢ τοῖς τὰ τοῦ Ἰλίου οἰκοδομήσασι τείχη καὶ τὸν μισθὸν ἀποστερηθεῖσιν, ἢ ταῖς τὰ ἀνδρῶν ἔργα μιμουμέναις, τὰ δὲ τῶν γυναικῶν ἔργα ἐκλαθομέναις; 8. Αἰδοῦμαι λέγειν θεοὺς γόητας καὶ φθορεῖς παίδων καὶ μοιχοὺς εἰς ἀετὸν καὶ ταῦρον καὶ χρυσὸν καὶ κύκνον καὶ δράκοντα, ὡς ὑμεῖς λέγετε, μεταβαλλομένους, οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τινι, ἀλλ' ἐπὶ διαλύσει ἀλλοτρίων γάμων, οὓς ἔχρην βδελύττεσθαι, οὐχὶ δὲ καὶ προσκυνεῖν. Τούτοις ὑμῶν εὔχονται αἱ γυναῖκες, ἵνα τὴν σωφροσύνην ὑμῖν φυλάξωσιν. 9. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐγώ σοι παραίτιος τῆς εἰς τοὺς θεοὺς βλασφημίας γέγονα, μὴ αἰκισάμενός σε. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εἴρηκά σοι καὶ πάλαι, ὅτι ἑτοίμως ἔχω πρὸς πᾶσαν αἰκίαν καὶ παντοῖον θανάτου τρόπον, ἐπειδὴ σπεύδω πρὸς τὸν θεόν.

IV. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐὰν μὴ θύσῃς, μεταμεληθήσῃ· πρὶν οὖν παθεῖν, φεῖσαι σεαυτοῦ. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εἰ μὴ ἐφειδόμην ἐμαυτοῦ, ἐποίουν, ὃ προσέταττες. 2. Τραϊανὸς εἶπεν· Ταῖς μολυβδίσιν αἰκίσασθε αὐτοῦ τὰ μετάφρενα. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἐπέτεινάς μοι, βασιλεῦ, τὸν εἰς θεὸν πόθον. 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Τοῖς ὄνυξι τὰς πλευρὰς αὐτοῦ καταξάνατε καὶ ἅλσιν ἀνατρίψατε. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ὅλος μου ὁ νοῦς πρὸς θεὸν ἀνατέταται, καὶ ὧν πάσχω λόγον οὐ ποιοῦμαι. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Θῦσον τοῖς θεοῖς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ποίοις θεοῖς; Τάχα τοῖς τῶν Αἰγυπτίων κελεύεις με θῦσαι, βοῒ καὶ τράγῳ, ἴβιδι καὶ πιθήκῳ καὶ ἀσπίδι ἰοβόλῳ καὶ λύκῳ καὶ κυνί, λέοντι καὶ κροκοδείλῳ, ἢ τῷ Περσικῷ πυρὶ ἢ θαλάσσης ὕδατι ἢ χθονίῳ Πλούτωνι ἢ Ἑρμῇ κλέπτῃ. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Εἰπόν σοι, ὅτι θῦσον· ταῦτα γάρ σε λέγοντα οὐδὲν ὠφελήσει. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εἰπόν σοι, ὅτι οὐ θύω· οὐδὲ ἀφίσταμαι τοῦ

θέντι O | 1. *τοῦ* om O | *Ἰλίου* em: *Ἡλίου* codd, *Troiae* A § 12, *Laomedonti* L | 2. *ἀποστερηθεῖσιν* c. V L: add *τῶν ἐργασθέντων* O cf. A | 3. *ἔργα* om O cf. L, totum colon om A | *ἐκλαθομένας* V — *τῷ πεπεδημένῳ κτλ.*] i. e. fortasse Vulcano. — *τ. ὑπὸ Τιτάνων διασπωμένῳ ἀνδρ.*] Cf. Clem. Al. Protrept. c. 2 § 17. 23 p. 15. 20. Auctor cogitat de Dionyso, qui cognominatur Zagreus. — *τοῖς τ. τ. Ἰλίου κτλ.*] i. e. Apollini et Poseidoni. Cf. Ilias VII, 452; XXI, 443. Qui sint reliqui dii, de quibus auctor locutus est, nescio.

8. 4. *καὶ* p. *ταυρὸν* c. O: om V | 8. *ὑμῖν* p. *τ. σωφροσύνην* c. O L A: a. *τ. σωφρ.* V — *τούτοις ὑμ. εὔχονται κτλ.*] Cf. Clem. Al. Protrept. § 33 p. 28: *τούτους ὑμῶν αἱ γυναῖκες προσκυνούντων τοὺς θεοὺς κτλ.*

9. 10. *πάλαι* c. V L A: *πάλιν λέγω*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ros aedificaverunt et mercede fraudati sunt, aut iis, quae opera virorum imitatae, mulierum vero operum oblitae sunt? 8. Pudet me deos dicere maleficos et corruptores puerorum et adulteros, qui in aquilam et taurum et aurum et cygnum et draconem, ut vos dicitis, se transfigurabant, non ad aliquid boni, sed ut alienas nuptias dissolverent, quos oportet aversemur, neque vero etiam adoremus. Hos deprecantur vestrae mulieres, ut pudicitiam vobis conservent. 9. Traianus dixit: Ego tibi reus factus sum blasphemias deorum, nisi te tormentavero. Ignatius dixit: Dixi tibi iam pridem, paratum me esse ad omne tormentum et omne mortis genus, cum festinem ad Deum.

IV. Traianus dixit: Nisi sacrificaveris, paenitebit te. Priusquam igitur pateris, parce tibi. Ignatius dixit: Nisi parcerem mihi, facerem, quod imperabas. 2. Traianus dixit: Pilis plumbeis scapulas eius contundite. Ignatius dixit: Auxisti mihi, rex, in Deum desiderium. 3. Traianus dixit: Ungulis latera eius dilaniate iisque sales infricate. Ignatius dixit: Tota mea mens ad Deum extenditur, et quae patior nihil aestimo. 4. Traianus dixit: Sacrifica diis. Ignatius dixit: Quibus diis? Forsitan diis Aegyptiorum iubes me sacrificare, bovi et hirco, ibidi et simiae et aspidi venenosae et lupo et cani, leoni et crocodilo, aut igni Persicae aut maris aquae aut subterraneo Plutoni aut Mercurio furi? 5. Traianos dixit: Dixi tibi: sacrifica. Haec enim dicere nihil tibi proderit. Ignatius dixit: Dixi tibi: non

O | 11. *παντ. θανάτου* c. V coll L A: *παντοίων θανάτων* O | 12. *θεὸν* c. O L A: praem *ἀθάνατον* V

IV, 1. 13. *θύσῃς* c. O L: *θύσεις* V cf. A § 13 | 15. *ὃ: ἃ* O

2. 16. *μολυβδίσιν* em: *μολυβίσιν* O, *-έσιν* V | *αἰκίσασθε* c. O: *αἰκήσαι* V | 17. *εἰς θεὸν* c. V L: *ἐν κῷ* O cf. A § 14. — Cf. Act. Sarbelii, ed. Moesinger 1874 p. 9: *Iudex dicit: Suspendite eum et latera eius pectinibus dilacerate. Et cum pectinibus dilaceraretur, clamavit et dixit: Pro Christo, cuius lux invisibiliter in tenebris mentis meae orta est.*

3. 18. *ἁλσὶν* c. V coll L: *ἅλατι* O A | 19. *τέταται* O — Cf. Act. Sarbelii p. 10.

4. 21. *ποίοις θεοῖς* c. O L A § 15: om V | 21 sq. *τάχα — θῦσαι* c. V coll L A: *κελεύεις με θύειν· τοῖς Αἰγυπτίων* O | 22. *ἴβιδι* c. L: *ἤβι* V, *ἢ ἤβῃ* O, om A | 23. *καὶ λύκῳ* c. O L A: om V | 24. *χθονίῳ* c. O L A: *ἐπιχθονίῳ* V | *Πλούτωνι: Πλάτωνι* V

5. 25. *ὅτι* c. O L A: om V | 25 sq. *ταῦτα — ὠφελήσει* c. V A: *ὅσα γὰρ ἂν λέγῃς, οὐδέν σε ὀνίνησι* O cf. L |

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

θεοῦ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, *ὅς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, τοῦ θεοῦ τῶν πνευμάτων*, τοῦ βασιλέως παντὸς αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ, ὃς *ἔχει πάσης σαρκὸς ἐξουσίαν*. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Τί γάρ σε κωλύει, κἀκεῖνον, εἴπερ ἐστὶν θεός, σέβειν καὶ τούτους, οὓς κοινῇ πάντες ὁμολογοῦμεν; Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἡ φυσικὴ διάγνωσις, ὅταν ᾖ καθαρά, οὐ συγκρίνει τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος, τῷ φωτὶ τὸ σκότος, τῷ γλυκεῖ τὸ πικρόν· τοῖς γὰρ ταῦτα μὴ διακρίνουσι ἐπήρτηται τὸ οὐαί. *Τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ, ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστων; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ καὶ εἰδώλοις;*

V. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἁπλώσαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας πλήσατε πυρός. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὔτε πῦρ τὸ καυστικὸν οὔτε θηρίων ὀδόντες οὔτε σκορπισμὸς ὀστέων, οὐ συγκοπαὶ μελῶν οὔτε ἀλεσμοὶ ὅλου τοῦ σώματος, οὐχ αἱ τοῦ διαβόλου κολάσεις μεταστήσουσίν με τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης. 2. Τραϊανὸς εἶπεν· Πάπυρον ἐλαίῳ βάψαντες καὶ ἅψαντες τὰς πλευρὰς αὐτοῦ φλέξατε. Ἰγνάτιος εἶπεν· Δοκεῖς μοι, βασιλεῦ, ἀγνοεῖν, ὅτι θεὸς ἐν ἐμοὶ ζῶν ἐστιν, ὃς καὶ δύναμιν ἐπιχορηγεῖ μοι καὶ στερροποιεῖ τὴν ψυχήν μου· οὔτε γὰρ ἂν οἷός τε ἤμην φέρειν σου τὰς βασάνους. 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Σιδήριος τάχα τις εἶ καὶ ἀπεσκληκώς· ἢ γὰρ ἂν ἐνεδίδους λοιπόν, τοῖς μώλωψιν ἀλγυνόμενος, θῦσαι τοῖς θεοῖς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὐχ ὡς μὴ αἰσθανόμενος, βασιλεῦ, τῶν βασάνων φέρω καὶ καρτερῶ ταῦτα, ἀλλ᾽ ὡς τῆς πρὸς θεὸν εὐνοίας ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπικουφιζούσης μου τὰς ὀδύνας· οὔτε γὰρ πῦρ φλέγον οὔτε ὕδωρ ἐπικλύζον σβέσαι ποτὲ δυνήσεται τὴν πρὸς θεόν μου ἀγάπην. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐνέγκαντες πῦρ καὶ ἁπλώσαντες εἰς τὸ ἔδαφος

26. *ὅτι* c. O L coll A: om V | *τοῦ* om O | 1. *γῆν* c. V L A: add *καὶ* O | 2. *τοῦ θεοῦ* em: *τὸν θεὸν* V O | *τῶν*: *τὸν* V | 3. *τοῦ βασ.* c. V: *καὶ βασιλέα* O — *ὃς ἐποίησεν κτλ.*] Ps. 145, 6. Act. 4, 24; 14, 15. — *τ. θεοῦ τ. πν.*] Num. 16, 22: 17, 16. — *ἔχει π. σ. ἐξουσίαν*] Dan. 12, 5 II.

6. 5. *θεὸς* c. O A § 16 Eus.: *θεὸν* V L | 7. *ψεῦδος . . σκότος* c. V: add *οὐδὲ . . οὐδὲ* O, *et . . et* L A | *τὸ γλυκὶ* V | *τῷ πικρῷ* O | 9. *Χριστῷ* c. V L: *χυ̅* O A | 9 sq. *ἀπίστων . . . καὶ εἰδώλοις* c. V: *ἀπίστου . . . μετὰ εἰδώλων* O L A cf. II Cor. 6, 15. 16. — *τί γάρ κωλύει κτλ.*] Cf. Eus. H. E. VII c. 11, 9, ubi Aemilianus praefectus paene eadem dicit Dionysio Alexandrino.

V, 1. 11 *τὰς* om V | *πλήσατε* c. V: *πληρώσατε αὐτὰς* O cf. L A § 18 | 12. *τὸ* om O | 13. *σκορπισμὸς* c. V L:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

sacrifico, non deficio a Deo uno et solo, *qui fecit caelum et terram, mare et omnia, quae in iis sunt, a Deo spirituum,* a rege omnium sensibilium et intellegibilium, qui *omnis carnis habet potestatem.* 6. Traianus dixit: Quidnam te impedit, quominus et illum, si quidem est Deus, colas et hos, quos communiter omnes confitemur? Ignatius dixit: Naturale iudicium si fuerit mundum, non confundit veritati mendacium, luci tenebras, dulci amarum. Qui enim haec non discernunt, iis dictum est vae. *Quae* enim *conventio Christo ad Belial aut quae pars fideli cum infidelibus? Qui autem consensus templo Dei cum idolis?*

V. Traianus dixit: Expandite manus eius et replete eas igne. Ignatius dixit: Neque ignis ardens neque bestiarum dentes neque disiunctio ossium, non concisiones membrorum nec totius corporis contusiones, non diaboli tormenta separabunt me a Dei caritate. 2. Traianus dixit: Papyrum in oleo intingite et incendentes latera eius adurite. Ignatius dixit: Videris mihi, rex, ignorare Deum in me esse viventem, qui et virtutem praestat mihi et confortat animam meam; neque enim tormenta tua possem sustinere. 3. Traianus dixit: Videris ferreus et exsiccatus esse; certe enim cederes vibicibus dolentibus, ut sacrificares diis. Ignatius dixit: Non velut tormenta non sentiens, rex, haec fero et tolero, sed tanquam Dei dilectione spe futurorum bonorum dolores meos allevante; neque enim ignis ardens neque aqua redundans unquam exstinguere potest meum in Deum amorem. 4. Traianus dixit: Afferentes ignem et exspergentes carbones in pavimento Ignatium super eos sta-

-*μοὶ* O cf. Ign. Rom. 5, 3 | *οὐ συγ. μελῶν* om O | 14 sq. *μεταστήσουσιν — θεὸν* c. V coll A: *πείσωσιν ἀποστῆναί με ἀπὸ τῆς εἰς θεὸν* O cf. 2, 6.
2. 16. *ἅψαντες* c. V L A: *μαλάξαντες ἐξάψαντες* O | 17. *θεὸς . . ζῶν* c. O coll L A: *ὁ θεὸς* V | 18. *μοι . . μου* h. l. c. O coll L A: a. *ἐπιχορηγεῖ* et *τ. ψυχὴν* V | *στερροποιεῖ* c. O coll L A: *στερρὰν ποιεῖ* V
3. 19. *σιδήριος* V, -*ροῦς* O | 20. *ἐνεδίδως* O | 21. *μώλοψιν* V | *θῦσαι*: *καὶ ἔθυσε* O | 22. *βασιλεῦ* c. V L: om O A § 19 | 22 sq. *κ. καρτ. ταῦτα* c. V: *ταύτας κ. καρτερῶ* O | 23. *ὡς* om O | *τῆς πρ. θ. εὐνοίας*: p. *ἀγαθῶν* O | *μελλόντων* c. O L A: om V | 24. *καταφλέγον* O | *οὔτε* sec c. V L coll A: *οὐχ* O | 25. *μου* c. O L A: om V

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τὴν ἀνθρακιάν, στήσατε ἐπ' αὐτὴν τὸν Ἰγνάτιον, ἵνα κἂν οὕτως πεισθεὶς εἴξει μοι καὶ θύσει τοῖς θεοῖς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Τὸ καυστικὸν τοῦ πυρός σου εἰς ὑπόμνησίν με ἄγει ἐκείνου τοῦ πυρὸς καὶ αἰωνίου καὶ ἀσβέστου, καίτοι πρόσκαιρον ὄν. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Οἶμαι γοητείαν εἶναι τὸ καταφρονεῖν τῶν βασάνων· ἢ γὰρ ἂν εἴξας ἡμῖν τοσαῦτα παρ' ἡμῶν αἰκισθείς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οἱ δαίμονας ἀποστρεφόμενοι ὡς ἀποστάτας θεοῦ καὶ εἴδωλα βδελυσσόμενοι πῶς ἂν εἶεν γόητες, εἰπέ μοι. Ὑμεῖς γὰρ μᾶλλον οἱ ταῦτα σεβόμενοι τοῖς τοιούτοις λοιδορήμασιν ὑπόκεισθε· ἡμῖν δὲ νενομοθέτηται, φαρμάκους μὴ ἐᾶν ζῆν μηδὲ ἐπαοιδοὺς μηδὲ κληδονιζομένους, ἀλλὰ καὶ τῶν τὰ περίεργα πραττόντων τὰς βίβλους κατακαίειν εἰώθαμεν ὡς ἐπιρρήτους. Οὐκοῦν οὐκ ἐγὼ γόης, ἀλλ' ὑμεῖς οἱ προσκυνοῦντες τοῖς δαίμοσιν. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Μὰ τοὺς θεούς, Ἰγνάτιε, ἀπέκαμον εἰς σὲ καὶ λοιπὸν ἀπορῶ, ποίαις χρήσομαι βασάνοις κατά σου πρὸς τὸ πεῖσαί σε εἶξαι τοῖς προσταττομένοις. Ἰγνάτιος εἶπεν· Μὴ κάμνε, βασιλεῦ, ἀλλ' ἢ πυρὶ παραδίδου ἢ ξίφει τέμνε ἢ βυθῷ ἐπίρριπτε ἢ θηρίοις ἐκδίδου, ἵνα πεισθῇς, ὅτι τούτων ἡμῖν οὐδὲν δεινὸν διὰ τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην.

VI. Τραϊανὸς εἶπεν· Τίνα ἐλπίδα ἐκδέχῃ, Ἰγνάτιε, τούτοις ἐναποθνήσκων, οἷς πάσχων ὑπομένεις, οὐκ ἔχω λέγειν. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οἱ ἀγνοοῦντες *τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν* καὶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀγνοοῦσιν καὶ τὰ ἡτοιμασμένα τοῖς εὐσεβέσιν ἀγαθά. 2. Ὅθεν ἐνταῦθα μόνον λογίζονται τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν εἶναι ὡς καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· οὐδὲν δὲ πλέον μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν φαντάζονται. Ἡμεῖς δὲ οἱ γινώσκοντες τὴν εὐσέβειαν ἴσμεν, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν ἀναστάντες ἀΐδιον ζωὴν ἕξομεν ἐν Χριστῷ ἀνελλιπῆ καὶ ἀδιάδοχον, ἧς ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός. 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐγὼ καταλύσας ὑμῶν τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν θρησκείαν διδάξω ὑμᾶς σωφρονεῖν καὶ μὴ διαμάχεσθαι τοῖς Ῥωμαίων δόγμασιν. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καὶ τίς

4. 1. *κἂν* c. O coll L A § 20: *καὶ* V | 2. *πεισθεὶς — θύσει* c. O coll L A: *πεισθῇ εἶξαι κ. θῦσαι* | 3 sq. *ἐκείνου — ἀσβέστου* c. V coll A: *τοῦ αἰωνίου κ. ἀσβ. πυρὸς* O — Cf. Mart. Polyc. 11, 2. Act. Sarbelii p. 11.

5. 5. *γ. εἶναι τὸ* c. O coll L A: *γοητείας ἐστὶ* V | *ἢ γὰρ* c. V (*ἤ*): *ἐπεὶ* O | 6. *εἴξας* c. O (*ἤξας*, ut scribere solet): *εἴξες* V | 9. *λοιδορήμασιν* c. O L A § 21: *ληροδήμασιν* V — *κατακαίειν εἰώθαμεν*] Cf. Act. 19, 19.

6. 13. *μὰ* om V | 14. *λοιπόν*: p. *ἀπέκαμον* O | 15. *κατά σου* c. O coll

tuite, ut vel sic convictus cedat mihi et diis sacrificet. Ignatius dixit: Flamma ignis tui, quamquam temporalis est, in memoriam mihi vocat illum ignem et aeternum et inexstinguibilem. 5. Traianus dixit: Maleficii esse arbitror contemnere tormenta; certe enim cessisses nobis tanta per nos passus. Ignatius dixit: Qui daemones aversantur tanquam apostatas Dei et idola detestantur, quomodo sint malefici, dic mihi. Nam vos potius, qui haec colitis, talibus conviciis subiacetis; nobis autem praeceptum est, ne maleficos vivere sinamus neque incantatores neque augures, sed et illorum, qui novis rebus student, libros comburere consuevimus tanquam interdictos. Itaque non ego maleficus, sed vos, qui daemones adoratis. 6. Traianus dixit: Per deos, Ignati, operam in te perdidi et nunc haereo, quibus utar tormentis adversus te, ut tibi persuadeam cedere praeceptis. Ignatius dixit: Noli laborare, rex, sed aut igni me trade aut gladio concide aut in profundum demitte aut bestiis proice, ut cognoscas, nihil horum nos timere propter amorem Dei.

VI. Traianus dixit: Quam spem exspectes, Ignati, per ea moriens, quae patiens sustines, non habeo dicere. Ignatius dixit: Qui *Deum* ignorant, *qui est super omnia,* et Dominum nostrum Iesum Christum, ignorant et bona, quae parata sunt piis. 2. Quamobrem hic tantum substantiam suam esse putant sicut et animalium brutorum; nihil autem amplius esse post exitum huius vitae somniant. Nos autem, qui cognoscimus pietatem, scimus, post exitum huius vitae resurgentes nos sempiternam vitam habituros esse in Christo non deficientem neque vicissitudini subiacentem, a qua discessit dolor et tristitia et gemitus. 3. Traianus dixit: Ego destruam vestram haeresim et cultum et docebo vos prudentes esse neque pugnare adversus Romanorum dogmata. Ignatius dixit: Et quis, o rex, potest

L A § 22: om V | 15 sq. *προστατ-τομένοις:* add *σοι* V | 17. *ἔκριπτε* O | 18. *πρὸς θεόν : εἰς τὸν θεὸν ἡμῶν* O
VI, 1. 21. *τὸν ἐπὶ — καὶ τὸν* c. O L: *τὸν θεὸν τὸν ἐπὶ πάντων* V | 22. *τ. εὐσεβέσιν* c. O L A: om V — *τὸν ἐπὶ π. θεόν*] Eph. 4, 6.
2. 23. *μόνον* h. l. c. O: p. *εἶναι* V | 24. *πλέον* c. V: *κρεῖττον* O A, om plura L
3. 29. *κ. τ. θρησκείαν* c. O A: om

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

δύναται, βασιλεῦ, θεοῦ οἰκοδομὴν καταλῦσαι; Κἂν γὰρ ἐπιχειρήσῃ τις, οὐδὲν αὐτῷ πλέον ὑπάρχει ἢ τὸ θεομάχον εἶναι. 4. Ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς οὐ μόνον οὐ καταλυθήσεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὁσημέραι δυνάμει Χριστοῦ εἰς αὔξησιν ἐπιδώσει καὶ μέγεθος, κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων προκοπὴν λαμπρότητος ὁμοῦ καὶ σεμνότητος ἐκλάμπων μαρμαρυγάς. *Πλησθήσεται γὰρ ἡ σύμπασα ἡ γῆ τοῦ γνῶναι τὸν κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας.* 5. Οὐ καλῶς δέ, βασιλεῦ, αἵρεσιν ἀποκαλεῖς τὸν Χριστιανισμόν· πολὺ γὰρ αἵρεσις Χριστιανισμοῦ κεχώρισται. Χριστιανισμὸς γὰρ τοῦ ὄντως ὄντος θεοῦ ἐπίγνωσίς ἐστιν καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας αὐτοῦ καὶ μυήσεως, συνεπομένων καὶ τῶν τῆς πολιτείας καλῶν τῇ ἀδιαψεύστῳ θρησκείᾳ. 6. Τίνας δὲ ἡμῶν ἔγνως στάσιν καὶ πόλεμον ἀγαπῶντας, οὐχὶ δὲ ὑποτασσομένους ἄρχουσιν, ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποταγή, ὁμονοοῦντας εἰρηνικῶς ἐν τοῖς φιλικοῖς, *ἀποτιννύοντας πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τοῖς τὸν φόρον τὸν φόρον, τοῖς τὸν φόβον τὸν φόβον, τοῖς τὸ τέλος τὸ τέλος, τοῖς τὴν τιμὴν τὴν τιμήν*, *σπεύδοντας μηδενὶ μηδὲν ὀφείλειν ἢ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους*. 7. Δεδιδάγμεθα γὰρ παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ μόνον *τὸν πλησίον ἀγαπᾶν*, ἀλλὰ καὶ *τὸν ἐχθρὸν* εὐποιεῖν καὶ εὐεργετεῖν *τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς καὶ διωκόντων*. 8. Τί δέ σοι προσέκρουσε τὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ κήρυγμα, ἐξότου ἤρξατο, εἰπέ. Ἆρα μή τι νεώτερον συμβέβηκεν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν; Οὐχὶ δὲ ἡ πολυαρχία εἰς μοναρχίαν μετέπεσεν, καὶ Αὔγουστος ὁ σὸς πρόγονος, ἐφ' οὗ ὁ ἡμέτερος σωτὴρ ἐτέχθη ἐκ παρθένου καὶ ἐγένετο ὁ πρώην θεὸς λόγος ὢν ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, μονον-

V, plura L | 1. *ἐπιχειρῇ* O | 2. *πλέον αὐτῷ ὑπάρξει* O

4. 3. *τῶν* om O | 4. *ἐπιδώσει* om O | 5. *κατὰ τὸ αὐτὸ* O | *προκοπήν: -κόψει* O | 6. *ἐκλάμπων* c. O: *-πουσα* V | 7. *ἡ* om O — *πλησθήσεται κτλ.*] Ies. 11, 9.

5. 8. *δὲ* c. O A § 23: *γὰρ* V | 10. *γὰρ* c. V coll A: *δὲ* O | *ὄντως* h. l. c. Z: p. *ὄντος* V, om O | 11 sq. *οἰκονομίας . . μυήσεως* c. O A: *ἐπιδημίας . . Μωϋσέως* V L | 12. *συνεπομένων* em D: *-νω* V, *ἑπομένω* O | *τῶν τῆς: τῆς τῶν* V — *ὄντως ὄντος θεοῦ ἐπίγν.*] Cf. Clem. Al. Protrept. § 23 ed. Potter p. 19 sq. — *μυήσεως κτλ.*] Hollenberg codice O non cognito (*Stud. u. Kritiken* 1881 p. 311 sq.) coniectavit: *τῶν μυστηρίων καὶ τῶν τῆς πολιτείας καλῶν συνεπομένων τῇ ἀδιαψεύστῳ θρησκείᾳ ἡμῶν.*

6. 13 sq. *τίνας . . ἀγαπῶντας* c. O: *τίνα . . ἀγαπᾶν* V cf. L A § 24 | 14. *δέ: καὶ* O | *ἐν* om V | 15. *ὁμονοοῦν-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Dei domum destruere? Nam etiamsi quis agressus fuerit, nihil ei superest quam adversus Deum pugnare. 4. Christianismus enim non solum non destruetur ab hominibus, sed cotidie virtute Christi augebitur ac crescet, in iisdem et similiter progressum habens splendoris simul et maiestatis effulgurans radios. *Replebitur enim universa terra scientia Domini, sicut aqua multa operit maria.* 5. Non recte autem, rex, haeresim vocas Christianismum; nam multum haeresis a Christianismo distat. Christianismus enim cognitio est Dei vere exsistentis et filii eius unigeniti eiusque secundum carnem dispensationis et consecrationis nec non virtutum veram religionem sequentium. 6. Quos autem inter nos cognovisti seditioni ac bello studere, nec potius principibus subiectos esse, ubi non est periculosa subiectio, unanimes in pace et in amicitia, *reddentes omnibus debita, quibus tributum tributum, quibus timorem timorem, quibus vectigal vectigal, quibus honorem honorem, festinantes nemini quidquam debere nisi invicem diligere?* 7. Docti enim sumus a Domino nostro Iesu Christo non solum *proximum diligere*, sed etiam *inimico* benefacere et *bene agere cum iis, qui oderunt nos, et orare pro iis, qui calumniantur et persequuntur nos.* 8. In quo autem praedicatio Christianismi te offenderit, ex quo esse coepit, dicito. Num aliquid novi accidit circa imperium Romanorum? Nonne regnum multorum ad unius deductum est principatum? Et Augustus proavus tuus, quo imperante salvator noster natus est ex virgine et factus est homo propter nos, qui pridem Deus verbum erat, solummodo non

τας em: -τες V O | *ἐν τ. φιλικοῖς* (*φυλ.* V) c. codd L *(in amicitiis)*: con *φιλικῶς* Hollenberg, *ζῆν καὶ φιλικῶς* Z | *ἀποτιννύοντες* O (qui praem *καὶ πᾶσιν)*: *ἀποτεινῦντας* V | 16. *τοῖς* quater c. V: *τῷ* O L A cf. Rom. 13, 7 | 17. *σπεύδοντες* O | 18. *ἢ* c. V: *εἰ μὴ* O L cf. Rom. 13, 8. — *ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποτ.*] Eadem verba leguntur Pseudoign. Antioch. 11, 2. Cf. Mart. Polyc. 10, 2. Const. ap. IV c. 13.

7. 19. *τὸν πλησίον . . τ. ἐχθρὸν* c. V *(τῶν ἐχθρῶν)* L: *τοὺς πλ. . . τοὺς ἐχθροὺς* O A | 20. *εὐποιεῖν καὶ* c. V coll L: om O A | 20 sq. *τ. μισοῦντας — εὔχεσθαι* c. V coll A: *καὶ τ. μισ. ἀγαπᾶν καὶ προσεύχεσθαι* O cf. L — Cf. Matth. 5, 43. 44. Luc. 6, 27. 28.

8. 22. *δὲ* c. V: *γὰρ* O L | *τοῦ* om V | 23. *εἰπέ:* add *μοι* O | *συνέβη* O | *ἐπὶ — ἀρχὴν* c. V: *περὶ τ. ἀρχ. τῶν Ῥωμ.* O | 24. *ἡ πολυαρχία* c. O coll L A: praem *καὶ* V | 25. *προγὼν* V | 26. *ὢν:* *καὶ* O | 1. *ὅλοις*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

οὐχὶ αἰῶνα ὅλον ἐβασίλευσεν, πεντήκοντα ὅλους ἐνιαυτοὺς καὶ ἑπτὰ πρὸς μησὶν ἄλλοις κρατήσας τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ μοναρχήσας ὡς οὐδεὶς ἕτερος τῶν πρὸ αὐτοῦ; Οὐ πᾶν φῦλον αὐτῷ ὑπετάγη, καὶ ἡ πρότερον ἀμιξία τῶν ἐθνῶν καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους μῖσος διελύθη ἐκ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας;

VII. Ἡ σύγκλητος εἶπεν· Ναί, ταῦτα οὕτως ἔχει, ὡς εἶπας, Ἰγνάτιε· ἀλλὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν, ὅτι τὴν περὶ τοὺς θεοὺς θρησκείαν κατέλυσεν. 2. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ὦ λαμπρὰ γερουσία, ὥσπερ τὰ ἀλογώτερα τῶν ἐθνῶν καθυπέταξε τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, ἣν οἱ ἡμέτεροι λόγοι *σιδηρᾶν ῥάβδον* ἀποκαλοῦσιν, οὕτως καὶ τὰ τυραννικὰ τῆς πονηρίας ἐξ ἀνθρώπων ἀπήλασε πνεύματα, *ἕνα καὶ* μόνον καταγγείλας *τὸν ἐπὶ πάντων θεόν*. 3. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς πικρᾶς αὐτῶν δουλείας ἀπήλλαξεν, αἱμοβόρων καὶ ἀνίλεων ὄντων αὐτῶν. Οὐ τῷ θανάτῳ τῶν φιλτάτων ὑμῶν ἐνετρυφῶσαν; Οὐκ ἐμφυλίοις πολέμοις ὑμᾶς ἐμίαινον; Οὐκ ἀσχημονεῖν ὑμᾶς ἠνάγκαζον γυμνοὺς θεατρίζοντες καὶ τὰς γυναῖκας ὑμῶν γυμνὰς ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ πομπεύοντες, αἵμασι κοινοῦντες τὴν γῆν καὶ τὸν καθαρὸν ἀέρα ἀκαθαρσίαις θολοῦντες; 4. Ἐρωτήσατε Σκύθας, εἰ μὴ τῇ Ἀρτέμιδι ἀνθρώπους ἔθυον· πάντως γὰρ ὑμεῖς ἀρνεῖσθε αἰσχυνόμενοι τὴν τῷ Κρόνῳ σφαττομένην παρθένον. Καὶ Ἕλληνες ἐγκαυχῶνται ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀνθρωποθυσίαις, παρὰ βαρβάρων τὸ τοιοῦτον παραλαβόντες κακόν. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Νὴ τοὺς θεούς, Ἰγνάτιε, ἐκπλήττομαί σου τῆς πολυμαθίας, εἰ καὶ μὴ ἐπαινῶ τῆς θρησκείας. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καὶ τί κατέγνως τῆς θρησκείας ἡμῶν τῆς θείας; Τραϊανὸς εἶπεν· Ὅτι τὸν δεσπότην ἥλιον οὐ προσκυνεῖτε οὔτε τὸν οὐρανὸν οὔτε τὴν ἱερὰν σελήνην τὴν παντρόφον. 6. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καὶ τίς ἂν ἕλοιτο, βασιλεῦ, προσκυνεῖν τὸν ἥλιον, τὸν ἐν σχήματι ὄντα, τὸν αἰσθήσει ὑποπίπτοντα, τὸν ἀποβάλλοντα τὴν θέρμην καὶ

ἐνιαυτοῖς V | 2. *τῶν* om O | 4. *προτέρα* O | 4 sq. *τὸ — μῖσος* c. V coll L A: *τὸ πρότερον πρ. ἀλλ. αὐτῶν μῖσος* O — Cf. Melito apud Eus. H. E. IV c. 26. Annos LVII habes, si inde a triumviratu secundo a. 43 ante Christum computas. — *πρὸς μησίν*] Menses eodem modo annis adnumerantur ab Evagrio H. E. III c. 29. 44; IV c. 9. 41; V c. 23.

VII, 1. 6. *εἶπας: φῂς* O

2. 9. *ὑπέταξε* O | 11. *τυραννικὰ — ἀπήλασε* c. O L coll A § 26: *πονηρὰ ἀπὸ τῶν ἀνθρ. ἐξήλασε* V — *σιδ. ῥάβδον*] Ps. 2, 9. — *ἕνα κτλ.*] Eph. 4, 6.

3. 14 sq. *ἐνετρυφῶσαν* c. codd: *ἐνετρύφησαν* D Z | 17. *πομπεύοντας*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

totum saeculum regnavit, quinquaginta totos annos et septem ac plures menses tenens Romanorum imperium et monarchiam sicut nullus alius inter eos, qui ante eum erant? Nonne omnes gentes subditae erant et alienatio gentium prior et odium, quod inter ipsas habebant, dissolutum est ex salvatoris nostri adventu?

VII. Senatus dixit: Utique haec ita se habent, sicut dixisti, Ignati; sed hoc indignamur, quod deorum cultum ille dissolvit. 2. Ignatius dixit: O amplissimum consilium, sicut irrationabiliores gentium Romanorum imperio subiecit, quod sermones nostri *virgam ferream* vocant, ita et tyrannicos nequitiae spiritus ab hominibus abegit, *unum* et solum *Deum* praedicans, *qui est super omnia.* 3. Neque hoc solum, sed etiam amarum eorum servitium amovit, qui fuerant sanguine vescentes et immisericordes. Nonne de morte eorum, qui vobis erant amicissimi, gavisi sunt? Nonne bellis intestinis vos contaminabant? Nonne ad turpia vos delabi cogebant nudos spectandos proponentes et feminas vestras nudas sicut in captivitate ostentantes, sanguinibus terram maculantes et aerem purum immunditiis polluentes? 4. Interrogate Scythas, an non Dianae homines immolaverint? Omnino enim vos negatis erubescentes Saturno mactatam esse virginem. Graeci quoque se hoc modo homines gloriantur immolare, a barbaris huiusmodi malum accipientes. 5. Traianus dixit: Per deos, Ignati, stupeo eruditione tua, etiamsi religionem non laudo. Ignatius dixit: Et quamobrem reprehendisti cultum nostrum divinum? Traianus dixit: Quia dominum solem non adoratis neque caelum neque sacram lunam omnia nutrientem. 6. Ignatius dixit: Et quis velit, rex, adorare solem mutationi obnoxium, qui in sensus cadit, qui amittit calorem et amissum rursus ex igne accipit, qui defectus

V | *κοινοῦντες: κυνοῦντες* O — *ἐνετρυφῶσαν*] i. e. *ἐνετρύφων*, cf. Ps. 5, 10 et Rom. 3, 13: *ἐδολιοῦσαν*. Winer, *Grammatik d. N. T.* ed. VII 1867 § 13 p. 74. Buttmann, *Neutestam. Grammatik* 1859 p. 37.

4. 21. *καὶ* om O | 21 sq. *ἀνθρωποθυσίαις* c. O coll L A § 26: *ἀνθρώπων θυσίαις* V

5. 23. *Ἰγν. ἐκπλ. σου* c. O L coll A § 27: *ἐκπλ. σε, Ἰγνάτιε* V | 24. *καὶ* sec om O | 25. *τ. θείας* c. V L: om O A | 26. *οὔτε* sec c. O L coll A: *οὐ* V

6. 28. *ἕλοιτο: ἕλυτο* V | *τὸν* pr om O | 29. *αἰσθήσει* c. O coll L: praem *ἐν* V | *τ. ἀποβ. τ. θέρμην* c. O:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

πάλιν ἐκ πυρὸς ἀναλαμβάνοντα τὴν ἀποβληθεῖσαν θερμότητα, τὸν ἐκλείψεις ὑπομένοντα, τὸν μὴ δυνάμενόν ποτε ἀμεῖψαι τὴν ἑαυτοῦ τάξιν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐπιτάττοντος αὐτῷ τελεῖν τὸν δρόμον; 7. Οὐρανὸς δὲ πῶς προσκυνητός, ὁ νέφεσι καλυπτόμενος, ὃν *ὡσεὶ δέρριν ἐξέτεινεν* ὁ δημιουργὸς καὶ ὡς καμάραν ἔπηξεν καὶ ὡς κύβον ἥδρασεν, τὴν δὲ σελήνην αὔξουσαν καὶ μειομένην καὶ φθίνουσαν καὶ πάθεσιν ὑποκειμένην; 8. Ἀλλ' ὅτι λαμπρὸν τὸ φῶς ἔχουσιν, διὰ τοῦτο προσκυνεῖσθαι ὀφείλουσιν, οὐ πάντως ἀληθὴς ὁ λόγος. *Εἰς φαῦσιν* γὰρ ἀνθρώποις, ἀλλ' οὐκ εἰς προσκύνησιν ἐδόθησαν· πεπαίνειν καὶ θερμαίνειν τοὺς καρποὺς προσετάχθησαν, λαμπρύνειν τὴν ἡμέραν καὶ φωτίζειν τὴν νύκτα. Καὶ οἱ ἀστέρες δὲ τοῦ οὐρανοῦ *εἰς σημεῖα* ἐτάχθησαν *καὶ εἰς καιροὺς* καὶ εἰς τροπὰς καὶ εἰς παραμυθίαν τῶν τὴν θάλασσαν πλεόντων. 9. Οὐδὲν δὲ τούτων προσκυνητόν, οὐχ ὕδωρ, ὃν Ποσειδῶνα καλεῖτε, οὐ πῦρ, ὃν Ἥφαιστον λέγετε, οὐκ ἀέρα, ὃν Ἥραν ὀνομάζετε, οὐ γῆν, ἣν Δήμητρα καλεῖτε, οὐ καρπούς· ταῦτα γὰρ πάντα κἂν ᾖ πρὸς σύστασιν ἡμετέραν, ἀλλ' ὅμως φθαρτά εἰσι καὶ ἄψυχα.

VIII. Τραϊανὸς εἶπεν· Οὐ καλῶς ἔλεγον ἐν ἀρχαῖς, ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀναστατώσας τὴν ἀνατολὴν μὴ σέβεσθαι τοὺς θεούς; Ἰγνάτιος εἶπεν· Καὶ ἀγανακτεῖς, ὦ βασιλεῦ, ὅτι τὰ μὴ ὄντα προσκυνητὰ παραινοῦμεν μὴ σέβειν, ἀλλὰ τὸν θεὸν τὸν ἀληθινόν, τὸν ζῶντα, τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα· μόνη γὰρ αὕτη ἀληθὴς θρησκεία κρατοῦσα καὶ ὁμολογουμένη, θείοις τε καὶ πνευματικοῖς δόγμασιν ἁβρυνομένη. 2. Ἡ δὲ καθ' ὑμᾶς διδασκαλία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἄθεος πολυθεΐα, εὐανάτρεπτος, ἄστατος, τῇδε κἀκεῖσε περιφερομένη, ἐπ' οὐδεμιᾷ βεβαιώσει ἑστηκυῖα· ἡ γὰρ *ἀνεξέλεγκτος παιδεία πλανᾶται*· πῶς γὰρ οὐκ ἔστι παντοίων λόγων ψευδῶν πεπληρωμένη, ποτὲ μὲν λέγουσα,

καὶ ὑποβάλλοντα V | 2. *ἐκλείψεις ὑπομ.* c. O coll L: *ἐκλείψει οὐ πομένοντα* V | *ποτε ἀμεῖψαι* c. V L: *ἀνῦσαι ποτὲ* O, om plura A | 3. *ἐπιτάττοντος . . τ. τ. δρ.* c. O L: *ἐπιτάξαντος . . τ. δρόμον τελεῖν* V

7. 5. *ὡσεί*: *ὡς* O | 6. *τὴν δὲ* c. O L: *ἢ* V | 6 sq. *κ. φθίνουσαν* c. O L *(et sicut consumptibilem)*: om V — *ὡσεὶ κτλ.*] Ps. 103, 2.

8. 7. *λαμπρὸν*: p. *ἔχουσιν* O | 8. *ἔχουσιν*: con *ἔχοντες* Hollenberg l. c. | 11. *νύκτα*: add *οὐχὶ δὲ καὶ προσκυνεῖσθαι* O | 12. *δὲ* c. O A: om V L | *κ. εἰς καιροὺς* om O | 13. *εἰς παραμυθίαν* c. O L A: *παραμυθίαν (p. πλεόντων)* V — *εἰς φαῦσιν κτλ.*] Gen. 1, 15. Cf. Ps. 135, 8. 9. Attamen auctor fortasse haec non ex S. Scriptura ipsa hausit, sed ex Constitutio-

patitur, qui nunquam potest mutare suum ordinem praeter eius sententiam, qui ei imperat explere cursum? 7. Caelum autem quomodo licet adorare, quod nubibus operitur, quod *sicut pellem extendebat* opifex et sicut cameram confixit et sicut cubum collocavit, lunam autem crescentem et minuentem et deficientem et passionibus subiacentem? 8. Sin autem dicis, quia splendidam lucem habent, propterea eos adorandos esse, omnino non verus est sermo. *Ut luceant* enim hominibus, dati sunt, non ut adorentur; maturare ac calefacere fructus iussi sunt, splendidum reddere diem et illuminare noctem. Et stella caeli *in signa* ordinatae sunt *et in tempora* et in solstitia et ad consolationem in mari navigantium. 9. Nihil autem horum adorandum est, non aqua, quam Neptunum vocatis, non ignis, quem Vulcanum dicitis, non aer, quam Iunonem appellatis, non terra, quam Proserpinam vocatis, non fructus; haec enim omnia quamquam ad nostrum usum sunt, attamen corruptibilia sunt et exanima.

VIII. Traianus dixit: Nonne recte dixi in initio, te esse, qui Orientem concitasti, ne coleret deos? Ignatius dixit: Et indignaris, o rex, quod exhortamur, ne ea colant, quae non sunt adoranda, sed Deum verum vivum, factorem caeli et terrae, et filium eius unigenitum et sanctum eius spiritum; haec enim est sola vera religio victrix et omnium consensu probata, divinis dogmatibus ornata et spiritualibus. 2. Vestra autem Hellenismi doctrina Deum non habet, quamquam multos deos colitis, facilis est ad destruendum, instabilis, huc illucque agitata, in nulla firmitate consistens; nam *disciplina non probata crrat.* Quomodo enim non est omni falsiloquio repleta, nunc dicens, duo-

nibus apostolorum V c. 12, ubi habes verba *εἰς φαῦσιν — ἐδόθησαν.* — *εἰς σημεῖα κτλ.*] Gen. 1, 14. Ps. 103, 19.

9. 14. *οὐδὲν δὲ* c. O coll L A: *ἀλλ' οὐδὲν* V | 15 *ὃν . . λέγετε* c. V: *ὃ . . καλεῖτε* O | 15 sq. *οὐκ — ὀνομάζετε* om O | 16. *Δήμητραν* O V | 17. *κἂν — ἀλλ'* c. V A: *εἰς ἀπόλαυσιν ἡμετέραν γεγένηνται* O L

VIII, 1. 18. *οὐ — ἀρχαῖς* c. V: *οὐκ ἆρα καλῶς εἴρηκα ἐξ ἀρχῆς* O | 22. *καὶ* p. *γῆς* c. O L A § 28: om V | *αὐτοῦ* c. V: om O A | *μ. γ. αὕτη* c. O coll A: *αὕτη γὰρ μόνη* V | 23 sq. *κ. ὁμολογουμένη* c. V coll A: *ἐφ' οἷς ἂν ὁμολογοῦμεν* O L

2. 26. *ἄστατος* c. O coll L A: *ἀστάτως* V | *τῇδε κακεῖσε* c. O coll A: om V | 28. *πεπληρωμένη* c. O L:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

δώδεκα εἶναι τοὺς καθόλου τοῦ κόσμου θεούς, πάλιν δὲ πλείονας ὑπειληφυῖα; 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Οὐκ ἔτι σου φέρω τὴν ἀλαζονίαν· δεινῶς γὰρ ἡμῶν κατακερτομεῖς, στωμυλίᾳ λόγων νικᾶν ἡμᾶς θέλων. Θῦσον οὖν· ἀρκεῖ γάρ σοι, ὅσα κατερρητόρευσας ἡμῶν. Εἰ δὲ μή γε, πάλιν σε αἰκισάμενος ὕστερον θηρίοις σε παραδώσω. 4. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἕως πότε ἀπειλεῖς καὶ οὐ ποιεῖς, ἃ ἐπαγγέλλῃ; Ἐγὼ γὰρ Χριστιανός εἰμι καὶ οὐ θύω πονηροῖς δαίμοσιν, ἀλλὰ προσκυνῶ τὸν ἀληθινὸν θεὸν τὸν πατέρα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν φωτίσαντά με φῶς γνώσεως, τὸν *ἀνοίξαντά μου τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς κατανόησιν τῶν θαυμασίων αὐτοῦ*· αὐτὸν γὰρ τιμῶ καὶ σέβω· *αὐτὸς* γὰρ *θεός ἐστι καὶ κύριος βασιλεύς, ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης*.

IX. Τραϊανὸς εἶπεν· Κραβατοπυρίαις σε ἀναιρῶ, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καλόν, ὦ βασιλεῦ, ἡ ἐκ κακῶν μετάνοια, ἡ δὲ ἐξ ἀγαθῶν ὑπόδικός ἐστιν· ἐπὶ τὰ κρείττω γὰρ τρέχειν ἡμᾶς χρή, οὐκ ἐπὶ τὰ χείρονα· εὐσεβείας δὲ ἄμεινον οὐδέν. 2. Τραϊανὸς εἶπεν· Τὸν νῶτον αὐτοῦ τοῖς ὄνυξι καταξάνατε, λέγοντες αὐτῷ· πείσθητι τῷ αὐτοκράτορι καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου. 3. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἐγὼ τὸ δόγμα τοῦ θεοῦ φοβοῦμαι τὸ λέγον· *Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ*, καὶ ὁ θυσιάζων θεοῖς ἑτέροις ἐξολοθρευθήσεται· συγκλήτου δὲ καὶ βασιλέως παρανομεῖν με κελευόντων οὐκ ἀκούω· *Οὐ λήψῃ γὰρ πρόσωπον δυνάστου*, οἱ νόμοι διαγορεύουσιν, *καὶ οὐκ ἔσῃ μετὰ πολλῶν ἐπὶ κακίᾳ*. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Ὄξος σὺν ἁλσὶ καταχέατε αὐτοῦ ταῖς πληγαῖς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Πάντα τὰ ὑπὲρ τῆς τοῦ θεοῦ ὁμολογίας μοι γινόμενα ἴσθι μισθῶν εἶναι πρόξενα· *οὐκ ἄξια γὰρ τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι*. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Φεῖσαι σεαυτοῦ λοιπόν, ἄνερ, καὶ εἶξον τοῖς προσταττομένοις σοι, ἐπεὶ χεί-

πεπλανημένη V, om A | 1. *πάλιν δὲ* c. V L A: *ποτὲ δὲ καὶ* O — *ἀνεξέλεγκτος κτλ.*] Prov. 10, 17.

3. 5. *σε* a. *παραδώσω* c. V L: om O A

4. 6. *ἕως* c. V (*ἕω*): *μέχρι* O | *ποιεῖς* c. V coll A § 29: *πληροῖς* O L | 9. *με*: *μοι* O | 10 sq. *αὐτὸν* — *αὐτὸς* c. V coll A: *τοῦτον γ. σέβω κ. τιμῶ· οὗτος* O cf. L — *ἀνοίξαντα κτλ.*] Ps. 118, 18. — *αὐτὸς θεὸς κτλ.*] Ps. 99, 3. I Tim. 6, 15.

IX, 1. 13. *ἀναιρῶ ἐὰν* c. V A § 30: *ἀνελῶ εἰ* O L | 15. *ἐστιν* om O | 16. *χρὴ τρέχειν ἡμᾶς* V | *εὐσεβείας* — *οὐδὲν* c. O L A: om V — *ἡ ἐκ κακ. μετάνοια*] Cf. Mart. Polyc. 11, 1.

2. 17. *τ. ὄνυξι* h. l. c. O L A § 31:

decim esse mundi deos universos, iterum autem plures suspicans? 3. Traianus dixit: Non amplius suffero tuam arrogantiam; vehementer enim nobis insultas, eloquentia verborum nos vincere volens. Sacrifica ergo; sufficit enim tibi, quidquid adversus nos disputasti. Si autem nolueris, iterum te tormentis afficiam et postea te bestiis tradam. 4. Ignatius dixit: Quousque minaris, nec vero exsequeris, quod promittis? Ego enim Christianus sum et daemonibus malis non sacrifico, sed adoro verum Deum patrem Domini Iesu Christi, qui me illuminavit luce scientiae, qui *aperuit oculos meos ad intellegendum mirabilia eius;* hunc enim honoro et colo; nam *ipse Deus est et Dominus et rex, beatus et solus princeps.*

IX. Traianus dixit: Lecto flammeo te cruciabo, nisi te paenituerit. Ignatius dixit: Bona, o rex, paenitentia, quae a malis recedit; quae autem a bonis, damnanda est. Ad meliora enim oportet nos currere, non ad peiora; pietate autem melius nihil est. 2. Traianus dixit: Dorsum eius ungulis dilacerate, dicentes ei: consenti imperatori et sacrifica diis secundum decretum senatus. 3. Ignatius dixit: Ego decretum Dei timeo, quod dicit: *Non erunt tibi dii alieni praeter me,* et qui sacrificat diis alienis, exterminabitur; senatui autem et regi impie me agere iubenti non oboedio: *Non enim accipies,* leges aiunt, *personam potentis,* et *non eris cum multis in malitia.* 4. Traianus dixit: Acetum cum sale fundite super vulnera eius. Ignatius dixit: Omnia, quae propter Dei confessionem mihi acciderint, scito mercedem augere. *Non enim sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur.* 5. Traianus dixit: Parce tibi deinceps, homo, et acquiesce iis,

a. *τ. νῶτον* V | 17 sq. *καταξ. λεγόντες* c. O L: *καταξέσαντες λέγεται* V
3. 22. *καὶ* c. O L A: om V | *με* c. V coll A: om O L | *ἀκούσω* V | 23. *νόμοι* c. O L: *θεῖοι νόμοι* V, *lex nostra* A — *οὐκ ἔσονται κτλ.*] Exod. 20, 3. — *ὁ θυσιάζων κτλ.*] Cf. Deut. 6, 14; 7, 4; 8, 19. — *οὐ λήψῃ κτλ.*] Sirach 4, 27 — *οὐκ ἔσῃ κτλ.*] Exod. 23, 2.
4. 25. *ἅλατι* O | *καταχέετε . . τῶν πληγῶν* V | *τὰ* c. O L A § 32: *ταῦτα* V | 26. *μοι* h. l. c. O A: p. *πάντα* V | *ἴσθι . . εἶναι* c. V coll L A: *οἴσω ὡς* O — *οὐκ ἄξια κτλ.*] Rom. 8, 18.
5. 29 sq. *ἐπεὶ — σου* c. V L: *ἵνα μὴ*

ροσι χρήσομαι κατά σου βασάνοις. Ἰγνάτιος εἶπεν· *Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; Πέπεισμαι δέ, ὅτι οὔτε ζωὴ οὔτε θάνατος* ἐκστῆσαί με τῆς εὐσεβείας δυνηθήσεται, θαρρήσαντα τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Οἴει νικῆσαί με τῇ καρτερίᾳ; Φιλόνικον γὰρ ζῶον ὁ ἄνθρωπος. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὐκ οἴομαι, ἀλλὰ πιστεύω, ὅτι ἐνίκησα καὶ νικήσω, ἵνα γνῷς, ὁπόσον μεταξὺ εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας. 7. Τραϊανὸς εἶπεν· Λαβόντες αὐτὸν καὶ περιθέντες αὐτῷ σίδηρα καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἀσφαλισάμενοι εἰς τὸ ξύλον, βάλετε αὐτὸν εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν καὶ μηδεὶς αὐτὸν ὅλως ἐπὶ τῆς εἱρκτῆς ὁράτω· καὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἄρτον μὴ φαγέτω καὶ ὕδωρ μὴ πιέτω, ὅπως μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας θηρίοις βληθεὶς οὕτως τοῦ ζῆν ὑπεξέλθῃ. 8. Ἡ σύγκλητος εἶπεν· Καὶ ἡμεῖς σύμψηφοι τῆς κατὰ αὐτοῦ ἀποφάσεως γινόμεθα· πάντας γὰρ ἡμᾶς ἐνύβρισε μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μὴ εἴξας θῦσαι τοῖς θεοῖς, ἀλλ' εἶναι Χριστιανὸς διαβεβαιούμενος. 9. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς τῇ πολλῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι ἠξίωσέ με κοινωνὸν τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ γενέσθαι καὶ μάρτυρα τῆς θεότητος αὐτοῦ ἀληθῆ καὶ πιστόν.

X. Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ Τραϊανὸς προσκαλεσάμενος τὴν σύγκλητον καὶ τὸν ἔπαρχον πρόεισιν ἐπὶ τὸ ἀμφιθέατρον, συνδραμόντος καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων· ἤκουσαν γάρ, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Συρίας μέλλει θηριομαχεῖν· καὶ προστάττει ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον εἰσαχθῆναι. 2. Ὡς δὲ ἐθεάσατο αὐτόν, ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἐγὼ θαυμάζω, ὅτι ζῇς μετὰ τοσαύτας αἰκίας καὶ τοσαύτην λιμόν· ἀλλὰ κἂν νῦν πείσθητί μοι, ὅπως καὶ τῶν προκειμένων κακῶν ἀπαλλαγῇς, καὶ ἡμᾶς τοῦ λοιποῦ φίλους ἕξεις. 3. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἔοικάς μοι μορφὴν μὲν ἔχειν ἀνθρώπου, τρόπους δὲ ἀλώπεκος σείοντος μὲν τῇ κέρκῳ, ἐπιβουλεύοντος δὲ τῇ

χ. κ. σοῦ χρήσωμαι O cf. A | 2. *θεοῦ* c. O L: *Χριστοῦ* V A cf. Rom. 8, 35 | 4. *δὲ* c. O coll A: *γὰρ* V L cf. Rom. 8, 36 | *ἀποστῆσαι* O | *με:* add *ἀπὸ* O | 4 sq. *δυνήσεται θαρροῦντα* O

6. 6 *φιλόνεικον* O | 7. *οἴομαι:* *οἶμαι* O | *πιστεύω* c. O L A § 33: add *τῷ θεῷ* V | *ἐνίκησα:* praem *καὶ* O | 8. *γνῷς* c. O L A: *πεισθῇς* V

7. 9. *καὶ* p. *σίδηρα* om O | 10. *ἐν τῷ ξύλῳ* O | 12 sq. *κ. ὕδωρ — ὅπως* c. O

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

quae praecipiuntur tibi, cum peioribus adversus te utar tormentis. Ignatius dixit: *Quis nos separabit a caritate Dei? Tribulatio an angustia an persecutio an fames an nuditas an periculum an gladius? Certus enim sum, quia neque vita neque mors* separare me poterit a pietate confidentem in virtute Christi. 6. Traianus dixit: Putasne te vincere me tolerantia? Nam vincendi amans animal est homo. Ignatius dixit: Non puto, sed confido, me vicisse et vincere, ut cognoscas, quantum intersit inter pietatem et impietatem. 7. Traianus dixit: Sumite eum et imponite ei vincula et pedibus eius ligno constrictis iacite eum in carcerem interiorem et nemo eum omnino videat in custodia; et tres dies et tres noctes ne panem edat neque aquam bibat, ut post tres dies bestiis traditus sic e vita exeat. 8. Senatus dixit: Et nos consentanei sumus huic adversus eum sententiae; omnes enim nos derisit cum imperatore, non consentiens sacrificare diis, sed Christianum se esse confirmans. 9. Ignatius dixit: Benedictus Deus et pater Domini nostri Iesu Christi, qui magna sua bonitate dignum me reddidit participem passionum Christi sui fieri et testem divinitatis eius verum et fidelem.

X. Et tertia die Traianus convocato senatu et praefecto progreditur in amphitheatrum, concurrente quoque populo Romanorum; audierunt enim episcopum Syriae cum bestiis pugnaturum esse; et mandat imperator, ut adducatur sanctus Ignatius. 2. At ubi vidit eum, dixit ei: Ego miror, quod vivis post tanta tormenta et tantam famem. Sed nunc saltem consenti mihi, ut et de imminentibus malis libereris, et nos deinceps amicos habebis. 3. Ignatius dixit: Videris mihi figuram quidem hominis habere, mores autem vulpis, quae blanditur

L A: *ἵνα* V | 13. *ἡμέρας:* add *καὶ τρεῖς νύκτας* O | *βληθείς: παραδοθείς* O | 14. *ὑπεξέλθοι* O

8. 15. *γινώμεθα* (p. *σύμψηφοι*) O | 16. *μετά:* add *καὶ* O | *μή: οὐκ* O | 17. *διαβεβαιωσάμενος* O

9. 19. *ἀγαθ. αὐτοῦ κατηξίωσε* O

X, 1. 21. *καὶ τῇ* c. O A § 34: *τῇ δὲ* V L | *ὁ* om V | 22. *ὕπαρχον* O | 23. *τῶν* om V | 24. *προστάττει* c. O coll A: *ἐκέλευσεν* V L | 25. *τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον εἰσαχθῆναι* c. O L coll A: *εἰσαχθ. αὐτὸν* V — *ἐπίσκοπος Συρίας*] Cf. Ign. Rom. 2, 2.

2. 25. *αὐτὸν* c. V L: add *ὁ Τραϊανὸς* O cf. A | 27. *ἀλλὰ κἂν* c. O L A: *καὶ* V

3. 29 sq. *τρόπον* O | 30. *ἀλωποῦ* V

γνώμῃ, φιλανθρώπου ῥήματα πλαττόμενος καὶ βουλευόμενος μηδὲν ὑγιές. 4. Ἄκουε γοῦν λοιπὸν μετὰ παρρησίας, ὡς οὐδείς μοι λόγος ἐστὶν τοῦ θνητοῦ καὶ ἐπικήρου βίου τούτου διὰ Ἰησοῦν, ὃν ποθῶν ἄπειμι πρὸς αὐτόν· ἄρτος γάρ ἐστιν ἀθανασίας καὶ πόμα ζωῆς αἰωνίου· ὅλος αὐτοῦ εἰμὶ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκτέτακά μου τὴν διάνοιαν, καὶ ὑπερορῶ σου τὰ βασανιστήρια καὶ τῆς δόξης σου διαπτύω. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐπειδὴ ἀλαζών ἐστι καὶ ὑπερόπτης, προσδήσαντες αὐτὸν τῷ πάλῳ δύο λέοντας ἐπ᾽ αὐτὸν ἐάσατε, ὅπως μηδὲ λείψανον αὐτοῦ ὑπολείπωνται. 6. Ὡς δὲ ἐάθη τὰ θηρία ἐπ᾽ αὐτόν, θεασάμενος αὐτὰ ὁ μακάριος ἔφη πρὸς τὸν δῆμον· Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, οἱ τοῦδε τοῦ ἀγῶνος θεαταί, οὐ φαύλης ἕνεκά τινος πράξεως ἢ μομφῆς ταῦτα πάσχω, ἀλλ᾽ ἕνεκα εὐσεβείας· σῖτος γάρ εἰμι τοῦ θεοῦ καὶ δι᾽ ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα ἄρτος καθαρὸς γίνωμαι. 7. Ἀκούων δὲ ταῦτα ὁ Τραϊανὸς μεγάλως ἐξεπλήττετο λέγων· Μεγάλη ἡ ὑπομονὴ τῶν εἰς Χριστὸν ἐλπιζόντων· τίς γὰρ Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων ὑπέμεινεν ἂν τοσαῦτα παθεῖν ἕνεκα θεοῦ ἰδίου, οἷα οὗτος ὑπὲρ οὗ πεπίστευκε πάσχει; 8. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὐκ ἀνθρωπίνης δυνάμεώς ἐστι τὸ στέργειν τὰ τοιαῦτα, προθυμίας δὲ μόνης καὶ πίστεως ἐφελκομένης εἰς βοήθειαν Χριστόν. 9. Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ ἔδραμον πρὸς αὐτὸν οἱ λέοντες καὶ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν προσπεσόντες ἀπέπνιξαν αὐτὸν μόνον, οὐκ ἔθιγον αὐτοῦ τῶν σαρκῶν, ἵνα τὸ λείψανον αὐτοῦ ᾖν φυλακτήριον τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἐν ᾗ καὶ Πέτρος ἐσταυρώθη καὶ Παῦλος ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν καὶ Ὀνήσιμος ἐτελειώθη ἐν δόξῃ Χριστοῦ.

XI. Ὁ δὲ Τραϊανὸς ἐξαναστὰς ἐν θαυμασμῷ ἦν ἐκπληττόμενος. 2. Ἧκει δὲ αὐτῷ καὶ γράμματα παρὰ Πλινίου Σεκούνδου

4. 2. *λοιπὸν* c. O coll L A: om V | 3. *ἐστὶν* c. O: *ἔσται* V | *θνητοῦ — τούτου* c. V coll L A: *θανάτου* O | 4. *ποθῶ* O | *ἄρτος* c. O L: *σῖτος* V, om A — *ἄρτος κτλ.*] Cf. Ign. Rom. 7, 3.

5. 8. *προσδ. αὐτὸν τ. πάλῳ* c. O coll L: om V, A hic Mart. Colb. sequitur.

6. 9 sq. *ἐάθη . . ἐπ᾽ αὐτὸν* c. O L: *ἐθεάθη* V | 10. *αὐτά*: *ταῦτα* O | 11. *οἱ* c. O coll L: om V | 11 sq. *ἕνεκα — ἢ* c. O coll A § 46: *τινὸς ἕνεκα* V | 14. *γένωμαι* O — *σῖτος κτλ.*] Cf. Ign. Rom. 4, 1.

7. 14. *ἀκούων* c. V L: *ἀκούσας* O | *εἰς Χριστὸν ἐλπιζόντων* c. O coll L: *Χριστιανῶν* V | 16. *ἂν τοσαῦτα* c. O coll L: *τοιαῦτα* V

8. 18. *τὰ* om O

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

cauda et insidiatur corde, humana verba confingens et nihil sani cogitans. 4. Audi ergo iam palam, non curae mihi esse hanc vitam mortalem et caducam propter Iesum, quem desidero et ad quem abeo; panis est enim immortalitatis et potus vitae aeternae. Totus ipsius sum et ad ipsum extendi mentem meam, et contemno tormenta tua et gloriam tuam respuo. 5. Traianus dixit: Quoniam superbus est et contemptor, alligate eum palo et duos leones ad eum mittite, ut nec reliquiae eius relinquantur. 6. Ut autem dimissae sunt bestiae adversus eum, videns eas beatus dixit populo: Viri Romani, qui estis spectatores certaminis, non propter pravitatem aliquam aut crimen haec patior, sed propter pietatem; frumentum enim sum Dei et per ferarum dentes molor, ut panis mundus efficiar. 7. Audiens autem haec Traianus vehementer obstupuit dicens: Magna patientia in Christum sperantium; quis enim Graecorum aut barbarorum sustinuisset tanta pati propter Deum suum, quanta hic patitur pro eo, quem credidit. 8. Ignatius dixit: Non humanae virtutis est talia tolerare, sed alacritatis solius et fidei attrahentis Christum in auxilium. 9. Quae cum dixisset, accurrerunt ad eum leones et ex utraque parte procidentes suffocaverunt eum tantummodo, non tetigerunt eius carnes, ut reliquiae eius essent tutamentum urbi Romanorum, in qua etiam Petrus crucifixus est et Paulus decollatus et Onesimus consummatus in gloria Christi.

XI. Traianus vero exsurgens in admiratione erat et stupore. 2. Venerunt autem ei et literae a Plinio Secundo procon-

9. 20. *πρὸς* c. V L coll A: *ἐπ'* O | 21 sqq. *προσπεσόντες — πόλει* c. V L: *σπαράξαντες κατέδοντο αὐτοῦ ὡς παραυτὰ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰγνατίου πληροῦσθαι τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐπιθυμία δικαίου δεκτή, ἵνα ὥσπερ ἔγραφεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὁ ἅγιος, μηδενὶ τῶν ἀδελφῶν ἐπαχθεὶς* (l. *ἐπαχθής*) *εὑρεθείη διὰ τῆς συλλογῆς τοῦ λειψάνου· κατὰ γὰρ τὴν αὐτοῦ αἴτησιν μόνα τὰ τραχύτερα τῶν ἁγίων αὐτοῦ ὀστέων περιελείφθη, ἅτινα φυλακτήριον διετηροῦντο τῇ Ῥωμαίων μεγαλοπόλει* O cf. A § 47. Mart. Colb. 6, 4. 5. Mart. Metaphr. 23 | 24 sq. *ἐτελειώθη* c. V: *τῇ τῶν σκελῶν κλάσει τὸ τέλος ἐδέξατο* O, *lapidatus* L

XI, 1. 26. *ἐξαναστὰς — ἦν* c. V coll L: *ἐξανέστη θαυμάζων ἅμα καὶ* O 2—3. Auctor haec ex Eus. H. E. III c. 33, 1. 2 hausit. — 27. *καὶ* om

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

ἡγεμόνος, κινηθέντος ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν γενομένων μαρτύρων, ὡς ἀτρώτως ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀναιρεθέντων, ἅμα δὲ ἐν ταὐτῷ μηνύοντος, μηδὲν ἀνόσιον μηδὲ παρὰ τοὺς νόμους πράττειν αὐτούς, πλὴν τοῦ γε ἅμα τῇ ἕῳ διεγειρομένους τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ δίκην προσκυνεῖν καὶ ὑπὲρ τούτου δίκην ὑπέχειν· τὸ δὲ μοιχεύειν καὶ φονεύειν καὶ τὰ συγγενῆ τούτοις ἀθέμιτα πλημμελήματα καὶ αὐτοὺς ἀπαγορεύειν, πάντα δὲ πράττειν ἀκολούθως. 3. Πρὸς ἃ τὸν Τραϊανὸν ἐπ' ἐννοίᾳ λαβόντα τὰ κατὰ τὸν μακάριον καὶ ἅγιον Ἰγνάτιον προβάντα (ἦν γὰρ πρόμαχος τῶν λοιπῶν μαρτύρων) δόγμα τοιοῦτον τεθεικέναι, τὸ Χριστιανῶν φῦλον μὴ ἐκζητεῖσθαι μέν, εὑρεθὲν δὲ κολάζεσθαι. Τὸ δὲ λείψανον τοῦ μακαρίου Ἰγνατίου ἐκέλευσε τοῖς ἐθέλουσι πρὸς ταφὴν ἀνελέσθαι ἀκωλύτως ἔχειν. 4. Οἱ δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην ἀδελφοί, οἷς καὶ ἐπεστάλκει, ὥστε μὴ παραιτησαμένους αὐτὸν τῆς ποθουμένης μαρτυρίας ἀποστερήσειν ἐλπίδος, λαβόντες αὐτοῦ τὸ σῶμα ἀπέθεντο ἐν τόπῳ, ἔνθα ἦν ἐξὸν ἀθροιζομένους αἰνεῖν τὸν θεὸν καὶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐπὶ τῇ τελειώσει τοῦ ἁγίου καὶ μακαρίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος Ἰγνατίου. *Μνήμη γὰρ δικαίων μετ' ἐγκωμίων γίνεται.*

XII. Οἶδεν δὲ αὐτοῦ τὸ μαρτύριον καὶ Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνου ἐπίσκοπος καὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ μνημονεύει λέγων οὕτως· Εἴρηκέν τις τῶν ἡμετέρων διὰ τὴν πρὸς θεὸν μαρτυρίαν κατακριθεὶς πρὸς θηρία, ὅτι σῖτός εἰμι τοῦ θεοῦ μου καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος γένωμαι. 2. Καὶ Πολύκαρπος δὲ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σμυρναίων παροικίας τούτων μέμνηται πρὸς Φιλιππησίους γράφων· Παρακαλῶ οὖν πάντας ὑμᾶς, ἀδελφοί, πειθαρχεῖν καὶ ἀσκεῖν πᾶσαν ὑπομονήν, ἣν εἴδετε κατ' ὀφθαλμοὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ Ῥούφῳ

O | *Πλινίου: Παιωνίου* O | 1. *κινηθέντος: νικηθέντος* O | *γινομένων* O | 1 sq. *ὡς ἀτρώτως . . ἀναιρεθέντων* c. V: *καὶ ὅπως . . ἀδίκως ἀναιροῦντο* O | 2. *ταὐτῷ* c. O (hic add *καί*) Eus: *τῷ αὐτῷ* V | 2 sq. *μηνύοντα* V | 3. *π. τ. νόμους* c. V Eus: *παρόνομον* O cf. L | 4. *τοῦ γε: τὸ* O | *ἕωα* V | *τὸν* om O | 4 sq. *τ. θεοῦ δίκην* c. V L Eus: *τὸν μονογενῆ υἱὸν τ. θεοῦ* O | 5. *τούτου:* add *μόνον* O | 7. *δὲ πρ. ἀκολούθως* om O

3. 8. *ἐπ' ἐννοίᾳ: ἔννοιαν* O | 9. *προβάντα* c. V coll L: om O | 10. *Χριστιανῶν:* praem *τῶν* O | *μὴ* h. l. c. L Eus: a. *κολάζεσθαι* VO | 11. *κολάζεσθαι* c. O L Eus: *ἀναιρεῖσθαι* V | *μακαρίου:* praem *καὶ ἁγίου* O | 12. *θέλουσι* V | *ἀνελέσθαι* c. O L: om V

4. 13. *ἐπέσταλκεν ὡς* O | 14. *πα-*

sule moto multitudine eorum, qui evaserunt martyres tanquam invicti pro fide interfecti, simulque indicante, nihil impium neque adversus leges eos agere, nisi quod primo diluculo excitati Christum tanquam Deum adorarent et pro hoc persecutionem sustinerent, adulterium vero et homicidium et his similia illegitima facinora ipsos quoque aversari et omnia agere secundum leges. 3. Quibus respondens Traianus mente concipiens, quae beato et sancto Ignatio acciderunt (erat enim propugnator reliquorum martyrum), tale decretum proposuit, Christianorum genus non quidem conquirendum, inventum autem puniendum esse. Reliquias beati Ignatii volentes tollere ad sepeliendum non impediri iussit. 4. Fratres vero Romani, quibus et scripserat, ne precibus eripientes martyrium desideratum ipsi spem auferrent, accipientes eius corpus deposuerunt in loco, ubi licebat convenientes laudare Deum et Dominum nostrum Iesum Christum et spiritum sanctum ob consummationem sancti et beati episcopi et martyris Ignatii. *Memoria enim iustorum cum laudibus fit.*

XII. Novit autem eius martyrium Irenaeus, Lugduni episcopus, et epistularum eius meminit sic dicens: Dixit quidam e nostris propter Dei confessionem ad bestias condemnatus: frumentum sum Dei mei et ferarum dentibus molor, ut panis mundus efficiar. 2. Sed et Polycarpus, episcopus parochiae Smyrnaeorum, harum meminit dicens: Obsecro vos, fratres, ut oboediatis omnemque patientiam exerceatis, quam oculis vidistis non solum in beatis Ignatio et Rufo et Zosimo et in aliis

ραιτησάμενοι O | 14 sq. *τῆς ποθ. — ἐλπίδος* c. V (*ἀποστερήσει*): *τῆς μαρτ. τῆς ποθ. ἐλπίδος ἀποστερήσειε* O | 15. *τὸ σῶμα* c. V L: *τὰ περιλειφθέντα τῶν ἁγίων λειψάνων* O | 15 sq. *ἐν τόπῳ — ἐξὸν* c. V: *ἔνθα κατέμενον ἐξῶν* O | 18. *δικαίου* O — *μνήμη κτλ.*] Prov. 10, 7.

XII. Martyrologus haec non ex libris Irenaei et Polycarpi ipsis desumpsit, sed potius ex Eus. H. E. III c. 36, 13—17, ubi omnia usque ad nomen Heronis leguntur.

1. 20. *δὲ* om O | *μαρτύριον*: add *αὐτοῦ* V | *καὶ* c. O L A § 51 Eus: om V | 21. *καὶ*: praem *ὅς* O | 22. *πρὸς* c. V Eus: *εἰς* O | 23. *κατακριθεὶς πρὸς* c. O L A Eus: *παραδοθεὶς εἰς* V — Cf. Irenaeus Adv. haer. V c. 28, 4 ed. Stieren I p. 796.

2. 24 sq. *καὶ — τούτων* c. V coll L A Eus: *τούτου καὶ Πολ. ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Σμύρνῃ παροικίας* | 26. *μέμνηται — γράφων* c. O (om *πρὸς*) coll L A Eus: *μνημονεύει λέγων* V | *οὖν πάντας* c. O L A Eus: om

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

καὶ Ζωσίμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τοῖς ἐξ ὑμῶν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Παύλῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πεπιστευκόσιν, ὅτι οὗτοι πάντες *οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδ' εἰς κενὸν ἐκοπίασαν*, ἀλλ' ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ· καὶ ὅτι εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς τόπον εἰσὶν παρὰ κυρίῳ, ᾧ καὶ συνέπαθον· οὐ γὰρ *τὸν νῦν ἠγάπησαν αἰῶνα*, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα Χριστὸν καὶ ἀναστάντα ἐπόθησαν. 3. Καὶ μετὰ βραχέα δέ· Τὰς ἐπιστολὰς Ἰγνατίου τὰς πεμφθείσας ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλας ὅσας εἴχομεν παρ' ἡμῖν ἐπιστολὰς ἐπέμψαμεν ὑμῖν, καθὼς ἐνετείλασθε, αἵτινες ὑποτεταγμέναι εἰσὶν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, ἐξ ὧν μεγάλα ὠφεληθήσεσθε· περιέχουσι γὰρ πίστιν καὶ ὑπομονὴν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

4. Τοιοῦτον γὰρ Ἰγνατίου τὸ μαρτυρίον· διαδέχεται δὲ μετ' αὐτὸν τὴν Ἀντιοχείας ἐπισκοπὴν Ἥρων. 5. Καὶ ἔστιν ἡ μνήμη τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ γενναίου μάρτυρος Ἰγνατίου μηνὶ Δεκεμβρίῳ κ', χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

V | 1. *ἀλλὰ* om V | *τοῖς* om O | *ὑμῶν: ἡμῶν* V | 2. *τῷ* om O Eus | *καὶ — πεπιστευκόσιν* c. V L coll A: om O | 3. *οὐδ' . . ἀλλ'* c. V coll Eus: *οὐδὲ . . ἀλλὰ* O | 5. *ἠγ. αἰῶνα* c. O Eus: *αἰ. ἠγάπησαν* V | 6. *καὶ* c. V L A Eus: *τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ* O — Cf. Polyc. Phil. 9. Ceterum verba *οὐδ' εἰς κ. ἐκοπίασαν* neque apud Eusebium neque apud Polycarpum leguntur, sed ex S. Scriptura (Phil. 2, 16) ab auctore interpolata sunt. — *τὸν νῦν κτλ.*] II Tim. 4, 10.

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

multis, qui sunt ex vobis, et in ipso Paulo et iis, qui cum eo crediderunt, quoniam hi omnes *non in vacuum cucurrerunt neque in vacuum laboraverunt*, sed in fide et iustitia; et quoniam in debito ipsis loco sunt apud Dominum, cum quo et passi sunt; non enim *praesens saeculum dilexerunt,* sed Christum concupierunt, qui pro nobis mortuus est et resurrexit. 3. Et paulo post: Epistulas Ignatii, quas ad nos scripsit, et cunctas alias quas habemus apud nos epistulas transmisimus vobis, sicut mandastis, quae quidem subiectae sunt huic epistulae, ex quibus magnum fructum percipietis; continent enim fidem et patientiam, quae est in Domino nostro Iesu Christo.

4. Huiusmodi enim est Ignatii martyrium. Suscepit autem post eum Antiochiae episcopatum Hero. 5. Et memoria Ignatii a Deo dilecti et generosi martyris fit vicesimo die mensis Decembris gratia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria in saecula saeculorum. Amen.

3. 7. *δὲ* om O | 9. *ἐπέμψαμεν:* *ἔπεμψα* V | 10. *εἰσίν:* a. *ὑποτεταγμέναι* V | *μεγάλως* V

4. 13. *τοιοῦτον γὰρ* c. V coll Eus: *τοῦτο* O | 13 sq. *διαδ.* — *Ἥρων* c. V Eus: *μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελείωσιν διαδέχεται τὴν ἐπισκ. Ἀντιοχέων Εὔρων* O

5. 26. *κ'* c. V: *εἰκάδι* O | *χάριτι* — *Χριστοῦ* c. V: *ἐναχθέντων δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῶν τιμίων αὐτοῦ λειψάνων μηνὶ Ἰαννουαρίῳ εἰκάδι ἐννάτῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν* O | *δόξα:* add *καὶ τὸ κράτος* O

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ.

I. Ἄρτι Τραϊανοῦ τὰ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας σκῆπτρα παραλαβόντος τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ὁ καὶ κλήσει καὶ πράγματι Θεοφόρος Ἰγνάτιος ἦν. Πέτρον μὲν γὰρ τὸν μέγαν Εὔοδος διαδέχεται, Εὐόδου δὲ Ἰγνάτιος τοῦ τρόπου τε καὶ τῆς ἀρετῆς ζηλωτὴς γίνεται. 2. Τούτῳ δὴ τῷ Θεοφόρῳ φασὶ κομιδῇ ὄντι νηπίῳ τὸν Χριστὸν ἔτι τὰς ἐν κόσμῳ διατριβὰς ποιούμενον τὰς ἀχράντους τε αὐτῷ ἐπιθεῖναι χεῖρας καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἀποβλέψαντα· *Ἐὰν μή τις*, εἰπεῖν, *ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξεται ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐμὲ δέχεται*, ὁποῖος ἔσται προκόπτων τὴν ἡλικίαν Ἰγνάτιος, ἐντεῦθεν παραδηλῶν καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἐκείνου διδασκαλίαν σαφῶς ὑποφαίνων.

II. Οὗτος τοίνυν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος ἅμα Πολυκάρπῳ, τῷ τῆς κατὰ Σμύρναν ἐκκλησίας ἡγησαμένῳ, μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ γίνεται. 2. Καὶ αὐτῷ μόνῳ φοιτήσας πᾶσάν τε ἀρετῆς ἰδέαν καὶ μάλιστα τὴν ἱερεῖ πρέπουσαν φιλοπόνως ἐξασκηθείς, εἶτα καὶ ἱερεὺς κοινῇ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀποστόλων ψήφῳ χειροτονεῖται καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐπίσκοπος προχειρίζεται. 3. Παραλαβὼν δὲ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἱδρῶτι συχνῷ καὶ μόχθῳ τὸ τῆς

Inscr. c. M O R V: p. *ἁγίου* add *καὶ ἐνδόξου* A
I, 1. 6. *Εὐόδου* em Z: *Εὔοδον* codd | *τοῦ* codd: *οὗ τοῦ* con Cot, *ᾧ τοῦ* con D
2. 8. *ἔτι*: p. *διατριβὰς* M | 14. *σαφῶς* c. Pa: *σοφῶς* M O Pb R V
II, 3. 22. *συχνῷ*: *πολλῷ* P | 1. *ἐν*

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

εὐσεβείας ἐν αὐτῇ κήρυγμα κατασπείρας, ἀποστολικόν τε διὰ πάντων ζῆλον καὶ διδασκαλίαν ἐπιδειξάμενος καὶ τέλειος διάκονος ἤδη τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἀναφανεὶς καὶ μάρτυς ὕστερον γίνεται, θηρίοις δι' ἐκεῖνον παραδοθείς, ὡς μικρὸν ἄνωθεν ἀναλαβὼν ὁ λόγος δηλώσει.

III. Τραϊανῷ γὰρ τῷ Ῥωμαίων αὐτοκράτορι τῇ κατὰ Σκυθῶν ἐπαρθέντι νίκῃ καὶ μὴ μέχρι τούτου στῆσαι τὴν εὐδαιμονίαν ἀνεχομένῳ, ἀλλὰ περαιτέρω ταύτην βουλομένῳ προαγαγεῖν καὶ πολλοὺς ἑτέρους τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ παραστήσασθαι, τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων ὁ κατὰ Χριστιανῶν εἴτουν εὐσεβείας πόλεμος κράτιστον αὐτῷ καὶ λυσιτελὲς ἐνομίζετο· ἐκείνως μὲν γὰρ τὸ κοινὸν ὠφελεῖν μόνον, οὕτως δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ θεοὺς θεραπεύειν καὶ συνεργοὺς αὐτοὺς κατὰ τῶν πολεμίων ἐπάγεσθαι. 2. Ἀμέλει καὶ διωγμὸν κατὰ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως χαλεπὸν ἐπάγει, καὶ διατάγματα κατὰ τῆς ὑπηκόου πάσης ἐκτίθεται, ὥστε ἢ πάντας αὐτῷ κοινωνοὺς εἶναι τῆς ἀσεβείας ἢ Χριστιανοὺς ἔτι μένοντας τιμωρίαις ποικίλαις καὶ θανάτοις χαλεποῖς ἐκδίδοσθαι. 3. Ὑπῆρξε δὲ τότε Τραϊανῷ τῇ Ἀντιοχέων ἐπιδημεῖν, οἷα δὴ μέλλοντι κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύειν καὶ παρασκευαζομένῳ παρ' αὐτῇ τὰ πολέμια. 4. Ἐνταῦθα γοῦν καὶ μηνύεται αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Θεοφόρον Ἰγνάτιον, ὡς εἴη τε τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύων καὶ Χριστὸν ἴσα καὶ θεοῖς τιμᾶν τοὺς ἀνθρώπους ἀναπείθων, καὶ ταῦτα σταυρὸν ὑπὸ Πιλάτου κατακριθέντα καὶ θάνατον, ὡς τὰ περὶ αὐτοῦ διδάσκουσιν ὑπομνήματα· νομοθετεῖ τε παρθενίαν καὶ πλούτου καὶ τρυφῆς καὶ τῶν ἄλλων τοῦ βίου τερπνῶν κατολιγωρεῖν· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτατον, μήτε θεοὺς ἡγεῖσθαι μήτε τινὰ λόγον τῶν αὐτοκρατόρων τίθεσθαι.

IV. Ταῦτα ὡς ἤκουσε Τραϊανός, μεταπεμψάμενος αὐτίκα τὸν ἅγιον, συμπαρούσης αὐτῷ καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς· Σὺ εἶ, φησίν, ὁ λεγόμενος Θεοφόρος, ὁ τῶν ἡμετέρων καταπαίζων προσ-

om R | 2. *ζῆλον καὶ διδασκαλίαν* c. A O Pa R V: *βίον* M Pb | *ἤδη* om M | 4. *ἀναλαβών*: p. *ὁ λόγος* M

III, 1. 11. *ἐκείνως* c. A O: *ἐκεῖνος* M R V | 12. *οὕτως* c. A M O: *οὗτος* R V

4. 23. *κατακριθέντα*: *κριθέντα* O — *ὑπομνήματα*] h. e. Acta Pilati, quae inscripta sunt: '*Ὑπομνήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρ. πραχθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου.* Cf. Tischendorf, Evangelia apocrypha, ed. II p. 210.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τάξεων καὶ τὴν Ἀντιοχέων πᾶσαν ἀνάστατον ποιῶν, ὀπίσω τε πάντας τοῦ ὑπὸ σοῦ κηρυττομένου Χριστοῦ ἐπαγόμενος καὶ μηδὲ ψιλοῦ τοὺς θεοὺς ὀνόματος ἀξιῶν; Καὶ ὁ θεῖος Ἰγνάτιος· Ἐγώ εἰμι, ἔφη. 2. Ὁ δέ· Καὶ τί ἐστι Θεοφόρος; διεπυνθάνετο. Πρὸς ὃν ὁ μάρτυς· Ὁ τὸν Χριστὸν ἐν τῇ ψυχῇ περιφέρων, ἔφη. 3. Καὶ ὁ βασιλεύς· Σὺ οὖν ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν περιφέρεις; Ναί, φησίν· γέγραπται γάρ· *Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω.* 4. Τί δὲ ἡμεῖς; Οὐ σοὶ δοκοῦμεν θεῶν μεμνῆσθαι διηνεκῶς καὶ τούτους ἐν τῇ ψυχῇ φέρειν ἀεί, συμμάχους τε αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπαγόμενοι καὶ δι' αὐτῶν πάντα ποιοῦντες τὰ κατὰ γνώμην; 5. Καὶ ὑπολαβὼν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος· Φεῦ, ὅτι τὰ εἴδωλα, ἔφη, τῶν ἐθνῶν θεούς, βασιλεῦ, ὀνομάζεις· εἷς γὰρ θεὸς ἀληθής, ὃς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς πάντων ἐστὶ ποιητής· εἷς Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ τοῦ θεοῦ μονογενὴς υἱός, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔστι τέλος· ὃν εἰ καὶ αὐτὸς ἐπέγνως, ὦ βασιλεῦ, πολλῷ ἂν ἥ τε ἁλουργίς σοι αὕτη καὶ τὸ διάδημα καὶ ὁ βασιλικὸς θρόνος βεβαιότερα ἦσαν καὶ κομιδῇ μονιμώτερα.

V. Καὶ ὁ βασιλεύς· Τὰ μὲν πολλὰ ταῦτα χαίρειν ἐῶμεν· σὺ δὲ εἰ βούλει, φησίν, Ἰγνάτιε, τὰ μεγάλα τῷ ἐμῷ κράτει χαρίσασθαι καὶ τοῖς ἐμοῖς τοῦ λοιποῦ συντάττεσθαι φίλοις, τῆς τοιαύτης γνώμης μεταβαλὼν θῦσον σὺν ἡμῖν τοῖς θεοῖς· καὶ αὐτίκα (ἴστωσαν αὐτοὶ πάντες) ἀρχιερέα σε τοῦ μεγάλου καταστήσω Διὸς καὶ πατέρα τῆς βουλῆς ὀνομάσω. 2. Πρὸς ταῦτα ὁ Θεοφόρος· Χάριτας μὲν παρέχειν, ὦ βασιλεῦ, καὶ πᾶσι καλόν, μάλιστα δὲ βασιλεῦσιν, ὅσῳ καὶ αὐτοὶ δυνατοὶ τὰ μείζω πάλιν ἀντιχαρίζεσθαι, ἀλλὰ τὰς λυσιτελεῖς πάντως καὶ ὠφελίμους ἀμφοτέροις· τὰς δὲ βλάπτειν καὶ μάλιστά γε ψυχὴν δυναμένας καὶ σφοδροτέραν αὐτῇ τοῦ πυρὸς τὴν γέενναν ὑπανάπτειν οὐχ ὁ διδοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ αἰτῶν αὐτὸς ἀθλιώτατος. 3. Θαυμαστὴ δέ σου, βασιλεῦ, καὶ

IV, 1. 1. *πᾶσαν ἀν.* c. A M: *ἀν. πᾶσαν* O R V
2. 4. *ὁ δὲ* om A | 5. *περιφέρεις* A
3. 6. *περιφέρεις: ὁ* (a. *ἐν ἑαυτῷ τ. Χρ.*) *περιφέρων* A Z
4. 9. *φέρειν* c. R V: *φέρων* M, *περιφέρειν* O
5. 12. *γάρ:* p. *θεὸς* O R | 15. *ἔστι: ἔσται* A | *ὦ* om R | *πολλῶν* R | 17. *ἦσαν — μονιμώτερα* c. A O Pa R (*καὶ* om A R): om M Pb V
V, 1. 22. *αὐτοὶ* c. codd: *αὐτὸ* con Z
2. 25. *ἀντιχαρίσασθαι* A, *χαρίζεσθαι* R | 27. *σφοδρότερον* M

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

μεγαλόδωρος ἡ ἐπαγγελία. Τί γὰρ ἐμοὶ τὸ τοῦ παρὰ σοὶ μεγίστου Διὸς καταστῆναι ἀρχιερέα καὶ βουλῆς πατέρα κληθῆναι, ἱερεῖ τε ὄντι Χριστοῦ καὶ θυσίαν αὐτῷ καθ' ἑκάστην αἰνέσεως θύοντι, ἤδη δὲ καὶ ὅλον ἐμαυτὸν καταθύσειν ἐπειγομένῳ καὶ σύμφυτον θέσθαι τῷ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁμοιώματι;

VI. Καὶ ὁ βασιλεύς· Τίνι δὲ σπεύδεις ἑαυτὸν καταθῦσαι; Τῷ ἐπὶ Ποντίου σταυρωθέντι Πιλάτου; Ναί, φησὶν ὁ μέγας Ἰγνάτιος, τῷ τὴν ἁμαρτίαν ἀνασταυρώσαντι καὶ τὸν εὑρετὴν αὐτῆς διάβολον καθελόντι καὶ πᾶσαν διὰ τοῦ σταυροῦ τὴν ἐκείνου δύναμιν καταργήσαντι. 2. Αὖθις οὖν ὁ βασιλεύς· Ἔοικάς μοι, φησίν, Ἰγνάτιε, κρίσεως ὀρθῆς καὶ φρενὸς ὑγιῶς ἐχούσης ἔρημος τὸ παράπαν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν οὕτω φανερῶς ταῖς τῶν Χριστιανῶν γραφαῖς ἐξηπάτησο, ἀλλ' ἔγνως πάντως, ἡλίκον ἀγαθὸν βασιλικοῖς πείθεσθαι διατάγμασι καὶ θεοῖς μετὰ πάντων προσφέρειν θυσίας. 3. Πρὸς ταῦτα μείζονι πάλιν ὁ ἅγιος χρησάμενος παρρησίᾳ· Εἰ καὶ θηρίοις ἀναλώσεις, ἔφη, εἰ καὶ σταυρῷ με κατακρινεῖς, εἰ καὶ αὐτῷ ξίφει καὶ πυρὶ παραδώσεις, ἃ τῆς σῆς ἐξουσίας ἐστίν, οὐκ ἄν ποτε θυσίαν ἐγὼ δαίμοσι προσενεγκεῖν ἀνάσχοιμι· οὔτε γὰρ θάνατον δέδοικα οὔτε ποθῶ τὰ παρόντα, ὧν ὑμεῖς κύριοι παρέχειν τὰς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐφίεμαι μόνων, καὶ σπουδή μοι πᾶσα πρὸς τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα διαβῆναι Χριστόν.

VII. Ἐφ' οἷς ἐξ ἀγχινοίας δῆθεν ἡ σύγκλητος ἐπιλαβέσθαι βουλομένη τοῦ μάρτυρος· Τί δὲ συνομολογεῖς, ἔφησαν, καὶ αὐτὸς τεθνάναι σου τὸν θεόν; Καὶ πῶς ἂν ὁ θάνατον ὑποστὰς καὶ θάνατον ἐπάρατον, οὗτος ἑτέρους ὠφελῆσαι δυνατὸς ἔσται; Οἱ θεοὶ δὲ ἀθάνατοί τε εἰσὶ καὶ παρ' ἡμῶν λέγονται. 2. Ἐκ τούτου λαβόμενος ἀφορμῆς ὁ θεῖος Ἰγνάτιος, ὥστε ὁμοῦ μὲν τοὺς ἐκείνων διαμυκτηρίσαι θεούς, ὁμοῦ δὲ καὶ τοῦ τῆς οἰκονομίας μυστηρίου θύραν αὐτοῖς παρανοῖξαι καὶ οὕτως εἰς πίστιν χειραγωγῆσαι τῆς τοῦ Χριστοῦ γνώσεως, οὕτω διετίθει τοὺς λόγους· Ὁ ἐμὸς κύριος καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς πρῶτα μὲν ἄνθρωπος ἐγένετο δι' ἡμᾶς καὶ τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν, καὶ σταυρὸν ἐθελούσιον καὶ θάνατον καὶ ταφὴν κατεδέξατο· 3. πλὴν ἀλλ' ἀνέστη πάλιν τρίτην

3. 1. *σοί: σοῦ* R
VI, 1. 6. *δὲ* om M
2. 13. *ἐξηπάτησο* c. codd: *ἐξηπατήσω* Z
VII, 1. 22. *ἀγχινοίας: ἀγνοίας* R | *δῆθεν: δῆ* O | 23. *ἔφησαν: ἔφης ἂν* M | 25. *οὗτος* c. M: *οὕτως* O R V
2. 27. *ἀφορμὴν* R | 29. *θύρα* O

ἡμέραν, τοῦ ἐχθροῦ τὸ κράτος καταβαλών, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνῆλθεν, ὅθεν ἐλήλυθεν, συναναστήσας ἡμᾶς τοῦ τῆς ἁμαρτίας πτώματος καὶ εἰσαγαγὼν αὖθις εἰς τὸν παράδεισον, οὗ κακῶς ἐξεβλήθημεν, καὶ μείζοσι τῶν προτέρων ἀγαθοῖς δωρησάμενος. 4. Ὅτι δὲ τοιοῦτόν τι τῶν παρ' ὑμῖν νομιζομένων θεῶν τις ἐπεδείξατο, οὐδεὶς τῶν πάντων ἂν ἰσχυρίσαιτο· ἄνθρωποι γὰρ οὗτοι κακοῦργοι κομιδῇ καὶ φθορεῖς γενόμενοι καὶ πολλὰ ἐπὶ βλάβῃ καὶ διαφθορᾷ τῆς ἡμετέρας ζωῆς τε καὶ τῆς καταστάσεως ἐργασάμενοι μικράν τινα δόξαν θεῶν καὶ φαντασίαν τοῖς ἀλογωτέροις τῶν ἀνθρώπων ἀλογώτατα παρασχόμενοι· εἶτα τῶν παραπετασμάτων ὕστερον τῆς ἀπάτης συνελκυσθέντων, ἐξαιρεθείσης τε τῆς σκηνῆς, ὅπερ ἦσαν ἠλέγχθησαν, αἰσχρῶς τὸν βίον ἀπολιπόντες καὶ θανάτῳ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀπώλειαν ἀθανάτῳ παραδοθέντες. 5. Ἀμέλει καὶ Ζεὺς μὲν ὁ πρῶτος ὑμῖν καὶ μέγιστος τῶν θεῶν ἐν Κρήτῃ τέθαπται, Ἀσκληπιὸς δὲ κεραυνῷ βέβληται, Ἀφροδίτης ὁ τάφος ἐν Πάφῳ δείκνυται, καὶ ὑπὸ πυρὸς Ἡρακλῆς ἀνάλωται· τοιούτων γὰρ ἀληθῶς, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ χειρόνων τὰ ἐκείνων ἄξια.

VIII. Τούτων οὕτω ῥηθέντων Ἰγνατίῳ τῶν λόγων, ὁ βασιλεὺς ἅμα τῇ συγκλήτῳ δείσας, μὴ τῆς διαλέξεως εἰς πλέον ἐκτεινομένης διασεισθείη μὲν τὰ Ἑλλήνων καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἢ καὶ μυκτηρισμὸν ἀποβλέψειεν, ἀνθήσειε δὲ τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τὸ ἐπισκοτοῦν αὐτῇ τῆς πλάνης νέφος ἐξαιρεθείη, τοῦτον μὲν ὑπὸ δεσμοῖς καὶ φρουρᾷ καθίστησι τῇ ἀσφαλεστάτῃ· αὐτὸς δὲ παρ' ὅλην νύκτα διασκεψάμενος, πῶς ἂν αὐτὸν ἀξίως ἀμύναιτο καὶ τίνι τρόπῳ τῆς παρούσης ὑπεξαγάγοι ζωῆς, θηρίοις ἔγνω παραδοῦναι βορὰν καὶ ὑπ' ἐκείνων διασπαραχθέντα τὸν ἅγιον ἀπολέσθαι· οὗτος γὰρ βαρύτατος θανάτου τρόπος διεσκέφθη τῷ βασιλεῖ. 2. Ἕωθεν οὖν περὶ τούτου καὶ τῇ συγκλήτῳ κοινωσαμένου, τὴν μὲν γνώμην καὶ αὐτοὶ ἐπῄνουν· πλὴν οὐκ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνεβούλευον δεῖν γενέσθαι τὴν ἔκδοσιν, ἵνα μὴ ποθεινόν, φασίν, οὕτω καὶ μᾶλλον ἐπίδοξον παρὰ τοῖς οἰκείοις πολίταις τὸν Ἰγνάτιον

3. 2. *ὅθεν:* add *καὶ* P Z
4. 6. *ἐπεδείξατο:* add *εἷς* V
5. 17. *ἀνάλωτος* O
VIII, 1. 20. *εἰς* om R | 22. *ἀνθήσειε* em: *ἀνθήσῃ* M O R V | 26. *ζωῆς:* a. *ὑπεξαγάγοι* M
2. 29. *κοινωσαμένῳ* V | 30. *μὲν* om M | 31. *δεῖν: δεῖ* O | *φασὶν* c. Pa: *φησὶν* M O Pb R V

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ἐργασώμεθα μαρτυρικῷ δῆθεν τέλει τὴν ζωὴν καταλύοντα· ὥστε προσήκειν, ἔφασκον, εἰς Ῥώμην αὐτὸν ἀπαχθέντα δεσμώτην ἐκεῖ τοῖς θηρσὶν ἐκδοθῆναι. 3. Οὕτω γὰρ τῷ μήκει τε τῆς πορείας χαλεπωτέραν ὑφέξει τὴν κόλασιν καὶ ἅμα Ῥωμαίοις ἀγνοούμενος, ὅστις εἴη, καθάπερ εἷς τῶν κακούργων ἀναιρεθῆναι δόξειε, καὶ οὐδὲ βραχείας τὸ μετὰ ταῦτα μνήμης παρ' ἐκείνοις ἀξιωθήσεται.

IX. Τούτου τοιγαροῦν ἀρέσαντος καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ψήφου παραυτίκα ἐξενεχθείσης, παρίστησιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς αὐτόν. 2. Καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς τελευταίαν αὐτῷ ταύτην τὴν πεῖραν προσάγων, καὶ πρῶτα μὲν πολὺς ἦν ταῖς τῶν ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις τὸν ἀθλητὴν ὑποσαίνων καὶ καταψῶν, ἔπειτα δὲ καὶ πλεῖον πάλιν ταῖς ἀπειλαῖς δεδιττόμενος. 3. Ὡς δὲ μήτε πρὸς τὰς ὑποσχέσεις ἐνδιδόντα εἶδε μήτε πρὸς τὰς ἀπειλὰς ὑποπτήσσοντα, παντάπασι τὴν μεταβολὴν ἀπογνοὺς εἰς ἔργον τὰ ἐψηφισμένα ἐξῆγε· καὶ βαρύτερα τῶν προτέρων αὐτῷ δεσμὰ περιθεῖναι κελεύσας τάγματι στρατιωτικῷ παραδίδωσι καὶ εἰς Ῥώμην ἐκπέμπει ἐντειλάμενος, ἡνίκα τοῖς πολίταις ἡμέρα πανηγύρεως ἐπιστῇ, θηρίοις αὐτὸν εἰς τέρψιν τοῦ θεάτρου κοινὴν ἐκδοθῆναι, ὥστε κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον καὶ αὐτὸν *θέατρον γενέσθαι τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.*

X. Ὁ μάρτυς τοίνυν τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν ἐκείνην λαβὼν καὶ τῷ θεῷ μεγάλῃ βοῇ τὰ εἰκότα εὐχαριστήσας, μεθ' ἡδονῆς ὅσης καὶ φαιδρότητος τὰ δεσμὰ περιτίθεται. 2. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐξῄει κατὰ Περσῶν μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν στρατιᾶς. 3. Ὁ Θεοφόρος δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ πρότερον ἐπευξάμενος καὶ τὴν ποίμνην σὺν δάκρυσι παραθέμενος τῷ θεῷ, δέσμιος ἠκολούθει τοῖς στρατιώταις. 4. Εἶθ' οὕτως τὴν Σελεύκειαν οὐ διαμέλλων, οὐκ ἀθυμῶν, οὐ πάσχειν τι σκυθρωπὸν ὅλως ὑποφαινόμενος, ἀλλὰ ποσὶν εὐπροθύμοις καταλαβὼν εἰς πλοῖόν τε ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐμβάλλεται καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς Σμύρναν καταίρει. 5. Ἐνταῦθα Πολύκαρπον ἀσπάζεται τὸν θεῖον ἀπόστολον, ὃν προεστάναι τῆς κατὰ Σμύρναν ἐκκλησίας, συμφοιτητὴν Ἰγνατίῳ γενόμενον, ἀνωτέρω φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Τοῦτον οὖν ἀσπάζεται σεμνυνόμενος

IX, 1. 7. *τούτου . . ἀρέσαντος:* *τοῦτο ἀρεσθέντος* M
2. 9. *προσαγαγὼν* M Cot.
3. 12. *μήτε*: *μηδὲ* R | 14. *ἐψηφισμένα*: *ἐπηγγελμένα* M — *θέατρον κτλ.*] I Cor. 4, 9.
X, 1. 20. *ἐκείνην*: a. *ἀπόφασιν* R
3. 25. *παραθέμενος*: p. r. *θεῷ* M
5. 32 sq. *σεμνυν. ἐπὶ*: *σεμνηνόμενος ὑπὸ* R

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ἐπὶ τοῖς δεσμοῖς καὶ χαίρων. Τί γὰρ καὶ εἶχεν αὐτὸν πλέον σεμνῦναι ἢ τὸ ὑπὲρ οὕτως ἀγαπήσαντος δεσπότου πάσχοντα καθορᾶσθαι; 6. Εἶτα καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις τε καὶ διακόνοις τοὺς προσήκοντας ἀσπασμοὺς ἀποδούς (ἐπεὶ πολλοὶ συνέθεον ἀπὸ τῶν τῆς Ἀσίας ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πόλεων, καὶ ὄψιν ἐκείνην ἰδεῖν καὶ καλοῦ νάματος ἀπολαῦσαι ῥέοντος τῆς ἐκείνου γλώττης), αὐτὸς τὰ προσήκοντα παραινῶν εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ πάντας ἠξίου, ὥστε διὰ τῶν θηρίων θᾶττον ἀναλῦσαι πρὸς τὸν ποθούμενον καὶ τῷ ἐκείνου θείῳ προσώπῳ ἐμφανισθῆναι.

XI. Ὁρῶν δὲ καὶ λίαν αὐτοὺς περιπαθῶς ἔχοντας καὶ οἱονεὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἐκκρεμαμένους καὶ ζημίαν οὐ φορητὴν ἡγουμένους τὸν χωρισμὸν αὐτοῦ καὶ τὸν θάνατον, δείσας τε καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ πιστῶν, μὴ καὶ αὐτοὶ παραπλησίως διατεθέντες οὐκ ἀνέξονται ἰδεῖν αὐτὸν ἐκδιδόμενον τοῖς θηρίοις, ἀλλὰ χεῖρας ἀντιπάλους τοῖς ἐπιτετραμμένοις τὴν ἔκδοσιν ἐπιβάλωσι καὶ τὴν διανοιγεῖσαν αὐτῷ τοῦ μαρτυρίου κλείσωσι θύραν, 2. ἔγνω πρὸς αὐτοὺς ἐπιστεῖλαι, ὥστε καὶ τούτους ὑπὲρ αὐτοῦ εὔχεσθαι, μὴ ἐμποδισθῆναι τὸν δρόμον αὐτῷ τῆς ἀθλήσεως, ἀλλὰ διὰ τῶν θηρίων, ὥσπερ εἴρηται, θᾶττον πρὸς τὸν ἐρώμενον ἀναλῦσαι δεσπότην. Ἄξιον δὲ καὶ αὐτῆς ἐπιμνησθῆναι τῆς ἐπιστολῆς ἐχούσης ἐπὶ λέξεως οὕτως.

XII. Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, τῇ ἠλεημένῃ ἐν μεγαλειότητι πατρὸς ὑψίστου καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μόνου υἱοῦ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ ἠγαπημένῃ καὶ πεφωτισμένῃ ἐν θελήματι τοῦ θελήσαντος τὰ πάντα, ἅ ἐστί, κατὰ ἀγάπην Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν· 2. ἥτις καὶ προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων, ἣν καὶ ἀσπάζομαι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα ἡνω-

6. 4. *πολλοί: πολὺ* V | 5. *τῶν* a. *πόλεων* om R

XI, 1. 11 sq. *ἡγησαμένους* M

2. 18. *ἀθλήσεως: ἀσκήσεως* R

XII—XXI. Si hanc Ignatii epistulae ad Romanos recensionem cum aliis comparaveris, facile animadvertes, Metaphrastem epistulam genuinam, non interpolatam in manibus habuisse. Altera autem a parte haud te fugiet, hanc recensionem ab epistula codicis Colbertini pluries et praesertim in capite XII vel in epistulae inscriptione divergere. Mihi Metaphrastes, quamquam se epistulam ad verbum reddere profitetur, nonnulla omisisse videtur.

XII, 1. 24. *κυρίου* om R | 25. *θελήματι:* praem *τῷ* M V

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

μένην πάσῃ ἐντολῇ αὐτοῦ, πεπληρωμένην χάριτος θεοῦ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ θεῷ χαίρειν.

3. (I) Ἐπεὶ εὐξάμενος θεῷ ἐπέτυχον ἰδεῖν ὑμῶν τὰ ἀξιοθέατα πρόσωπα, δεδεμένος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλπίζω ὑμᾶς ἀσπάσασθαι, ἐάνπερ θέλημα τοῦ θεοῦ ᾖ τοῦ ἀξιωθῆναί με καὶ εἰς τέλος οὕτως εἶναι. 4. Ἡ μὲν γὰρ εὐχὴ εὐοικονόμητός ἐστιν, ἐάνπερ τῆς χάριτος ἐπιτύχω, τὸν κλῆρόν μου ἀνεμποδίστως ἀπολαβεῖν. Φοβοῦμαι γὰρ τὴν ὑμῶν ἀγάπην, μὴ αὐτή με ἀδικήσῃ· ὑμῖν γὰρ εὐχερές ἐστι ποιῆσαι, ὃ θέλετε· ἐμοὶ δὲ δύσκολόν ἐστι τοῦ θεοῦ ἐπιτυχεῖν, ἐάνπερ ὑμεῖς φείσησθέ μου.

XIII. (II) Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀνθρωπαρεσκῆσαι, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσαι, ὥσπερ δὴ καὶ ἀρέσκετε· οὐ γὰρ ἐγὼ ἄλλον ἕξω καιρόν ποτε θεοῦ ἐπιτυχεῖν οὔτε ὑμεῖς. Ἐὰν σιωπήσητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ γενήσομαι θεοῦ· ἐὰν δὲ ἐρασθῆτε τῆς σαρκός μου, πάλιν ἔσομαι τρέχων. 2. Πλέον δέ μοι παράσχεσθε σπονδισθῆναι θεῷ, ὡς ἔτι θυσιαστήριον ἕτοιμόν ἐστιν, ἵνα ἐν ἀγάπῃ χορὸς γενόμενοι ᾄσητε τῷ πατρὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὸν ἐπίσκοπον Συρίας ὁ θεὸς κατηξίωσεν εὑρεθῆναι εἰς δύσιν, ἀπὸ ἀνατολῆς τοῦτον μεταπεμψάμενος. Καλὸν τὸ δῦναι ἀπὸ κόσμου πρὸς θεόν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατείλωμεν.

XIV. (III) Οὐδέποτε ἐβασκήνατε οὐδενί, ἄλλους ἐδιδάξατε. Ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα κἀκεῖνα βέβαια ᾖ, ἃ μαθητεύοντες ἐντέλλεσθε. 2. Μόνον μοι δύναμιν αἰτήσασθε δοθῆναι παρὰ θεοῦ, ἵνα μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανός, ἀλλὰ καὶ εὑρεθῶ καὶ λέγεσθαι δύνωμαι· καὶ τότε πιστὸς εἶναι ὀφθήσομαι, ὅτε κόσμῳ μὴ φαίνομαι. 3. Οὐδὲν γὰρ φαινόμενον αἰώνιον· ἐπεὶ καὶ *τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.*

XV. (IV) Ἐγὼ γράφω ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐντέλλομαι πᾶσιν, ὅτι ἐγὼ ἑκὼν ὑπὲρ θεοῦ ἀποθνήσκω, ἐάνπερ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε. Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὔνοια ἄκαιρος γένησθέ μοι. Ἄφετέ με θηρίων εἶναι βοράν, δι' ὧν ἔνεστι θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σῖτός εἰμι θεοῦ

2. 2. *θεῷ: κυρίῳ* O
4. 10. *φείσησθε: φήσεισθαι* M
XIII, 1. 12. *ἀρέσκετε: ἀρέσκεται* O R, *-ηται* M
2. 15. *παράσχεσθε: παραδέχεσθε* O | *ἔτι: ἕτοιμον* R | 18. *εἰς: πρὸς* R
XIV, 3. *τὰ βλεπόμενα κτλ.*] II Cor. 4, 18.
XV, 1. 30. *γένησθέ μοι* c. A (*μοι* super *μου*) Cot: *γένοισθε* (*γενέσθαι* R) *μου* M O R V

καὶ δι᾽ ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὑρεθῶ τοῦ Χριστοῦ. 2. Μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται καὶ μηδὲν καταλίπωσι τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρὺς γένωμαι. Τότε ἔσομαι μαθητὴς ἀληθὴς τοῦ Χριστοῦ, ὅτε οὐδὲ τὸ σῶμα μου ἔτι ὁ κόσμος ὄψεται. Λιτανεύσατε τῷ Χριστῷ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ τῶν ὀργάνων τούτων θυσία καθαρὰ εὑρεθῶ. 3. Οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομαι ὑμῖν· ἐκεῖνοι ἀπόστολοι, ἐγὼ κατάκριτος· ἐκεῖνοι ἐλεύθεροι, ἐγὼ δέ μέχρι νῦν δοῦλος· ἀλλ᾽ ἐὰν θελήσητε, ἀπελεύθερος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναστήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος.

XVI. (V) Νῦν μανθάνω δεδεμένος μηδὲν ἐπιθυμεῖν κοσμικὸν ἢ μάταιον, ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης αὐτῆς θηριομαχῶν ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας δεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὅ ἐστι στρατιωτικὸν τάγμα· οἳ καὶ εὐεργετούμενοι χείρους γίνονται. Ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι. 2. Ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, καὶ εὔχομαι ἕτοιμα μοι εὑρεθῆναι· ἃ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἥψαντο. Κἂν αὐτὰ δὲ ἄκοντα μὴ θελήσειεν, ἐγὼ δὲ παραβιάσομαι. 3. Συγγνώμην ἔχετέ μοι· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. Νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρός, θηρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπὴ μελῶν, ἀλεσμοὶ ὅλου τοῦ σώματος καὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἐπ᾽ ἐμὲ ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.

XVII. (VI) Οὐδέν με ὠφελήσει τὰ τερπνὰ τοῦ κόσμου οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου. Καλόν μοι ἀποθανεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. *Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;* Ἐκεῖνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα. 2. Σύγγνωτέ μοι, ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσητέ μοι ζῆσαι μηδὲ θελήσητέ με ἀποθανεῖν. Ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν· ἐκεῖ γὰρ παραγενόμενος, ἄνθρωπος θεοῦ ἔσομαι. 2. Ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι

2. 2 sq. *γένονται* V | 3. *καταλίπωσι* c. M O R V: *-λείπωσι* M Cot D
XVI, 1. 14. *οἵ: ὅ* M
2. 19. *παραβιάσομαι: παραβήσομαι* R
3. 20. *ἄρχομαι: ἔρχομαι* V | 24. *ἵνα* etiam in M
XVII, 1. *τί γὰρ κτλ.*] Matth. 16, 26.
2. 30. *μηδέ: μὴ* M | *με: μοι* V

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Εἴ τις αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ ἔχει, νοησάτω, ὃ θέλω, καὶ συμπαθησάτω μοι, εἰδὼς τὰ συνέχοντά με.

XVIII. (VII) Ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται καὶ τὴν εἰς θεόν μου γνώμην διαφθεῖραι. Μηδεὶς οὖν τῶν παρόντων βοηθείτω αὐτῷ· μᾶλλον ἐμοὶ γίνεσθε, τουτέστι τοῦ θεοῦ. Μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστόν, κόσμον δὲ ἐπιθυμεῖτε. 2. Βασκανία ἐν ὑμῖν μὴ κατοικείτω· μηδ' ἂν ἐγὼ παρὼν παρακαλῶ ὑμᾶς, πείσθητέ μοι· τούτοις δὲ μᾶλλον πείσθητε οἷς ἐγὼ γράφω ὑμῖν· ἐξ ὧν γὰρ γράφω ὑμῖν ἐρῶ τοῦ ἀποθανεῖν. 3. Ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόϋλον, ὕδωρ δὲ μᾶλλον ζῶν καὶ λαλοῦν ἐν ἐμοί, ἔσωθέν μοι λέγον· Δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. 4. Οὐχ ἥδομαι τροφῇ φθορᾶς οὐδὲ ἡδοναῖς ταῖς τοῦ βίου τούτου. Ἄρτον θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστι σὰρξ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ γενομένου ἐν ὑστέρῳ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ· καὶ πόμα θεοῦ θέλω τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἀγάπη ἄφθαρτος καὶ ἀένναος ζωή.

XIX. (VIII) Οὐκέτι θέλω κατὰ ἀνθρώπους ζῆν· τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ὑμεῖς θελήσητε. Θελήσατε οὖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς θεληθῆτε. 2. Δι' ὀλίγων γραμμάτων αἰτοῦμαι ὑμᾶς· πιστεύσατέ μοι. Ἰησοῦς δὲ Χριστὸς ὑμῖν ταῦτα φανερώσει, τὸ ἀψευδὲς στόμα, ὅτι ἀληθῆ λέγω. 3. Αἰτήσασθε περὶ ἐμοῦ, ἵνα ἐπιτύχω. Οὐ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραψα, ἀλλὰ κατὰ γνώμην θεοῦ, ἐὰν πάθω.

XX. (IX) Μνημονεύετε ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ἥτις ἀντὶ ἐμοῦ ποιμένι τῷ θεῷ κέχρηται. Μόνος αὐτὴν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπισκοπήσει καὶ ἡ ὑμῶν ἀγάπη. 2. Ἀσπάζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν δεξαμένων με εἰς ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐχ ὡς παροδεύοντα· καὶ γὰρ αἱ μὴ προσήκουσαί μοι τῇ ὁδῷ τῇ κατὰ σάρκα κατὰ πόλιν με προῆγον.

XXI. (X) Γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Σμύρνης δι' Ἐφεσίων τῶν ἀξιομακαρίστων. 2. Ἔστι δὲ σὺν ἄλλοις πολλοῖς ἅμα ἐμοὶ καὶ Κρόκος, τὸ ποθητὸν ὄνομα, τῶν συνελθόντων μοι ἀπὸ Συρίας εἰς δόξαν θεοῦ. 3. Ἔγραψα ὑμῖν ταῦτα τῇ πρὸ ἐννέα καλανδῶν

3. 2. *με: μοι* M
XVIII, 1. 5. *γίνεσθε* c. M R V: *γένεσθε* O Cot D | 6. *Χρ. Ἰησοῦν* R
3. 9. *ὁ* c. A O Cot: om M R V |
11. *λέγων* O R V
4. 14. *γενομένω* M V (hic corr.)
XXI, 2. 32. *ποθητὸν* c. O R: *ποθηνὸν* V, *ποθεινὸν* M

Σεπτεμβρίου. Ἔρρωσθε εἰς τέλος, ἀγαπητοί, ἐν ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

XXII. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῆς ἐπιστολῆς. Αὐτὸς δὲ μετὰ βραχὺ ἀπὸ Σμύρνης ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀναχθεὶς καὶ προσχὼν τῇ Τρωάδι καὶ Νεαπόλει, παρῄει διὰ Φιλίππων καὶ Μακεδονίας πεζῇ, τὰς παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκκλησίας ἐπισκοπῶν καὶ διδάσκων ἐν αὐταῖς, παρακαλῶν, διαλεγόμενος, τοὺς ἀκεραιοτέρους τῶν ἀδελφῶν ἀσφαλιζόμενος καὶ πάντας ἐγρηγορέναι καὶ νήφειν παρασκευάζων. 2. Φθάσας δὲ τὴν ἐν Ἐπιδάμνῳ Ἤπειρον καὶ τὸ Ἀδριατικόν τε καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος διαπλεύσας εἰς τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ Ποτιόλους καταίρει. 3. Ἐπιξενωθεὶς δὲ μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῖς ἐκεῖσε πιστοῖς καὶ τὸν ἐν κυρίῳ καὶ αὐτοῖς μεταδοὺς ἀσπασμόν, τὴν Ῥώμην καταλαμβάνει καὶ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως ἐμφανίζεται. Οὗτος τοίνυν τὸν Θεοφόρον ἰδὼν καὶ τὰ βασιλικὰ δεξάμενος γράμματα, ἡμέρας ἐπιστάσης εὐκαίρου, ἡνίκα δημοτελὴς ὑπῆρχε τοῖς Ῥωμαίοις πανήγυρις, κατὰ μέσον αὐτὸν εἰσάγει τὸ θέατρον, ὥσπερ οὖν εἶχε τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο τοῦ βασιλέως ἐπίταγμα.

XXIII. Τῆς πόλεως οὖν πάσης τοῦ θεάτρου προκαθημένης μετὰ θερμοῦ πνεύματος καὶ ὀφθαλμῶν ἤδη θέας ἐρώντων, ἅτε πανταχοῦ τῆς φήμης διαγγειλάσης, τὸν τῆς Συρίας ἐπίσκοπον μέλλειν σήμερον θηριομαχεῖν, ἐπιστραφεὶς πρὸς τὸ πλῆθος ἐκεῖνος μετὰ γενναίου λίαν καὶ ἀτρέστου φρονήματος, οἷα δὴ καὶ καυχώμενος ἐπὶ τῇ δοκούσῃ ταύτῃ διὰ Χριστὸν αἰσχύνῃ καὶ μέγα φρονῶν· 2. Ἄνδρες, ἔφη, Ῥωμαῖοι καὶ τοῦ παρόντος ἀγῶνός μοι θεαταί, οὐ φαύλου τινὸς ἕνεκεν ἐμοὶ ταῦτα οὐδὲ πονηρῶν πράξεων ὑπέχοντι δίκην, ἀλλ' ὥστε θεοῦ ἐπιτυχεῖν, οὗπερ ἐρῶ καὶ ἀπλήστως ἐφίεμαι· σῖτος γάρ εἰμι αὐτοῦ καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς αὐτῷ ἄρτος γένωμαι. 3. Ταῦτα εἶπε· καὶ ἀφεθέντες οἱ λέοντες διεσπάσαντό τε αὐτὸν εὐθὺς καὶ κατέφαγον, μόνων ἐκείνου τῶν τραχυτέρων ὀστῶν ἀποσχόμενοι, ἔργῳ τῆς εὐχῆς τῷ ἀνδρὶ πληρωθείσης, ὥστε τάφον αὐτῷ τὰ θηρία γενέσθαι

3. 1. *Σεπτεβρίου* R

XXII, 2. 9. *ἐν* om R | 10. *Τυρρηνικὸν* c. O V, *τυρηνικὸν* R, *τυραννικὸν* M | *τάς: τοὺς* A

3. 12. *μεταδοὺς* c. D O Pa R V: *ἀποδοὺς* Pb, *δοὺς* M Z

XXIII, 1. 19. *πνεύματος:* praem *τοῦ* O | 22. *ἀτρέστου:* c. O V: *ἀτρέπτου* M R

2. 28. *γίνωμαι* O

3. 31. *τ. ἀνδρί*: a. *τ. εὐχῆς* M |

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

καὶ μηδὲν ὑπολειφθῆναι τοῦ σώματος· οἱονεὶ περὶ πλείονος τοῦ θεοῦ θεμένου τὴν εὐχὴν καὶ τὸν ἔρωτα τοῦ θεράποντος ἐνεγκεῖν εἰς πέρας, ἢ τῷ ἄψαυστον αὐτὸν τοῖς λέουσιν ἀποδεῖξαι τῷ οἰκείῳ ὀνόματι περιθεῖναι δόξαν.

XXIV. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐξέβη καὶ τέλος ἔλαβεν, οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην πιστοί, οἷς καὶ ζῶν ἔτι ὁ Θεοφόρος ἐπέστειλε, μετὰ τὸ διαλυθῆναι τὸ θέατρον συνελθόντες καὶ τὰ ὀστᾶ ποθούσαις χερσὶν ἀνελόμενοι καὶ σεβασμίως αὐτὰ περιστείλαντες, ἔξω τῆς πόλεως ἐν ἐπισήμῳ κατέθεντο τόπῳ, εἰκάδα τότε τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ἄγοντος. 2. Ταῦτα δὲ καὶ εἰς Ἀντιόχειαν ὕστερον τὴν τοῦ μάρτυρος ἀνεκομίσθη πατρίδα, καὶ διπλῆν αἱ μεταξὺ πόλεις τὴν εὐλογίαν ἐτρύγησαν, πρότερόν τε ἡνίκα δέσμιος ἐξ Ἀντιοχείας ὁ μάρτυς εἰς Ῥώμην κατήγετο, καὶ νῦν, ὅτε μετὰ λαμπρῶν τῶν τροπαίων ἐκεῖθεν ἀνεκομίζετο, καθάπερ μέλισσαι κηρίον τοῦτον περιϊπτάμεναι.

XXV. Λέγεται γοῦν, ὅτι μετὰ τὴν μαρτυρικὴν τοῦ ἀνδρὸς τελείωσιν πενθούντων τὴν ἐκείνου στέρησιν τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ πιστῶν καὶ οὐδὲν ὅλως τῆς ὀδύνης παραμύθιον δεχομένων, ὕμνοις τε σχολαζόντων ἐπιταφίοις καὶ παννυχίσιν, αὐτὸς ὄναρ ἐπιφαινόμενος καὶ οἱονεὶ περιβάλλων αὐτοὺς καὶ περιπτυσσόμενος, ὅσοι δηλαδὴ καὶ ἀξίους ἑαυτοὺς πρότερον τῆς ἐκείνου κατέστησαν συνουσίας, ὁμαλὲς αὐτοῖς καὶ πρᾳότερον ἐποίει τὸ πένθος καὶ τῆς ὀδύνης τὸ ἄγριον ἀπεσβέννυ. 2. Ἕτεροι δὲ πάλιν ἰδεῖν αὐτὸν ἔφησαν ἱδρῶτι καταρρεόμενον, καθάπερ ἄρτι τῶν τῆς ἀθλήσεως ἀναπεπνευκότα πόνων καὶ σωτηρίαν τῇ τε πόλει καὶ πᾶσι πιστοῖς ἐπευχόμενον.

XXVI. Τοιοῦτον μὲν δὴ τὸ τοῦ Θεοφόρου τέλος, οὗτοι οἱ ἀγῶνες, τοιοῦτοι οἱ πρὸς Χριστὸν αὐτοῦ περιφανεῖς ἔρωτες. 2. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Εἰρηναῖος ὁ Λουγδάνων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ λόγου ἄξιος, διὰ πολλῆς μνήμης τὰ τοῦ Θεοφόρου ποιούμενος. 3. Ἀλλὰ μὴν καὶ Πολύκαρπος ὁ τῆς κατὰ Σμύρναν ἐκκλησίας προστάς, ὅστις αὐτῷ καὶ εἰς Ἰωάννου συνεφοίτα τοῦ εὐαγγελιστοῦ τε καὶ θεολόγου καὶ δεσμώτην ἐξ Ἀντιοχείας ἀγόμενον εἰς Ῥώμην ἠσπάσατο, καθὼς ἤδη καὶ μεμαθήκαμεν, τοιαῦτά που τῶν αὐτοῦ γράφων

3. *τῷ* pr c. O V: *τὸ* M R
XXIV, 1. 5. *τέλος*: *πέρας* M | 10. *ἄγοντος* c. codd: *ἄγοντες* Z
2. 15. *περιπτάμεναι* Z

XXV, 2. 24. *τῶν*: *τὸν* R
XXVI, 1. 27. *τοιοῦτοι*: *τοιοῦτον* V | *περιφανεῖς* c. M: *περιμανεῖς* O R V

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ἐπιστολῶν· 4. Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, πειθαρχεῖν καὶ πᾶσαν ὑπομονὴν ἀσκεῖν, ἣν εἴδετε κατ' ὀφθαλμοὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ Ῥούφῳ καὶ Ζωσίμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τοῖς ἐξ ὑμῶν καὶ ἐν αὐτῷ Παύλῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πεπιστευκόσιν· ὅτι οὗτοι πάντες **οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασαν**, ἀλλ' ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διὸ καὶ εἰς τὸν ὀφειλόμενον τόπον εἰσὶν ἄρτι παρὰ κυρίου, ᾧ καὶ συνέπαθον. Οὐ γὰρ *τὸν νῦν αἰῶνα ἠγάπησαν*, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα Χριστόν. 5. Οὕτω μὲν οὖν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκείνων ψυχαῖς ἔκειτο· καὶ θηρίων γαστέρας ἑαυτῷ θέσθαι τάφον ἐπιθυμήσας, ἀνδρῶν φιλοθέων μᾶλλον ψυχαῖς κατοικεῖ.

XXVII. Βασιλεὺς δὲ Τραϊανὸς τὰ κατὰ τὸν θεοφόρον τοῦτον Ἰγνάτιον ὕστερον ἐκμαθών, ὅπως τε γενναίως τὸν τοῦ μαρτυρίου ἆθλον ἀνύσειε καὶ ὅπως κατὰ τὴν ἐκείνου ψῆφον θηρίων βορὰ γένοιτο· ἀκούσας δὲ πολλὰ καὶ περὶ τῶν κατὰ χώρας Χριστιανῶν, ὡς ἄρα οὐδὲν παρὰ τοὺς νόμους πράττοιεν ἀνόσιόν τε δρῶσιν οὐδέν, ἀλλ' ἅμα ἕῳ διανιστάμενοι Χριστόν τε ὡς υἱὸν θεοῦ προσκυνοῦσιν, ἐγκράτειάν τε πᾶσαν ἀσκοῦσιν ἔν τε βρωτῶν ὁμοίως καὶ ποτῶν μεταλήψει, καὶ ὅσα νόμος ἀπαγορεύει, τούτων οὐδενὸς ἅπτονται· 2. ταῦτα ἐκεῖνον ἀκούσαντα, μετάνοιάν τε εἰσελθεῖν τῶν ἤδη γεγενημένων καὶ δόγμα τοιοῦτον ἐκθεῖναι λέγεται, ὥστε τὸ τῶν Χριστιανῶν φῦλον ἐκζητεῖσθαι μὲν καὶ γνώριμον πανταχοῦ καθίστασθαι, εὑρισκομένους δὲ μὴ ἀναιρεῖσθαι μέν, πλὴν μηδὲ πάλιν ἀρχὰς ἢ δημοσίων πραγμάτων ἐγχειρίζεσθαι διοικήσεις. 3. Οὕτως οὐχ ἡ ζωὴ μόνον Ἰγνατίου, ἤδη δὲ καὶ ἡ τελευτὴ πολλῶν πρόξενος ἀγαθῶν κατέστη, καύχημα τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, εὐσεβείας ἐπίδοσις, παράκλησις πρὸς τοὺς κατὰ θεὸν πόνους καὶ προσκαίρου ζωῆς καταφρόνησις, ἐγκράτειά τε τῶν βλαβερῶν καὶ βίου καθαριότητος ἐπιμέλεια, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

4. 7. *κυρίου* c. codd. praeter unum P, qui habet *κυρίῳ* quemque secutus est Z

XXVII, 1. 14. *γενναίως* c. M O R*: *γενναῖος* R V

2. 23. *τό: τῷ* V | 24. *καθίστασθαι*: add *μὲν* O

3. 30. *καθαριότητος : καθαρότητος* R

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

PASSIO SANCTI IGNATII EPISCOPI.

I. Cum Traianus Romanorum suscepisset imperium, Ignatius discipulus Iohannis apostoli et evangelistae, vir in omnibus apostolicus, secundus post apostolos factus, qui post Evodium suscepit ecclesiam Antiochenorum gubernandam, quae olim a tempestatibus et persecutionibus exagitabatur, tanquam bonus gubernator omnes infestationes suis orationibus repellebat, et ieiuniis atque assidua doctrina et labore spirituali incumbentem tempestatem sua virtute avertebat, timens, ne aliquem pusillanimem aut infirmum amitteret. 2. Denique laetabatur de ecclesiae immobilitate, cum quiesceret paululum a persecutione. Considerabat autem apud semet ipsum, quod nunquam posset ad dilectionem Christi in pleno pertingere neque perfectum ordinem doctrinae obtinere, nisi per martyrii factam confessionem Domino appropinquaret. 3. Unde et paucis annis permanens in ecclesia lucerna deifica singulorum corda illuminare per Scripturarum expositionem precibus assiduis meruit.

Inscr. 1. *passio:* praem *incipit* A B C | *sancti*: *beati* C | *episcopi* c. G: *ep. Antiocheni, qui colitur Cal. Febr.* C, *ep. Ant. et martyris* D, *martyris, quae est Cal. Febr.* A, *mart. discipuli beati Iohannis evangelistae* B

I, 1. 2. *suscepisset Romanorum* G | 4. *qui* om D E | 6. *tanquam:* praem *qui* D E | 8. *spiritali* C | 10. *amitteret:* add *qui etiam cum ipsis adhuc apostolis degens vidit angelorum visionem, quomodo per antiphonas sanctae trinitati dicebant hymnos; isque modum visionis Antiochenae tradidisse probatur ecclesiae, et ex hac ad cunctas transiit ecclesias* D E

2. 11. *cum: quod* A | 13. *pleno* c. A D E G: *plenum* B C

3. 16. *inluminare* G | 17. *meruit: promeruit* D E

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Postea vero nono anno regni Traiani, remeante eo de victoria Scytharum et Dacum et diversarum gentium et putante, quod posset suum imperium amittere, nisi Christianorum piissimum cultum suis daemonibus ad idololatriam inclinaret vel compelleret: cum ergo universis gentibus persecutionem comminaretur, omnes Dei cultores aut sacrificare aut certe mori compellebat. 2. Tunc igitur timens pro ecclesia Antiochenorum fortissimus Christi miles ultro perrexit ad Traianum transeuntem in illo tempore per Antiochiam et festinantem ad Armeniam et Parthos. 3. Cumque in faciem regis Traiani astitisset, Traianus dixit: Quis es tu cacodaemon, qui nostra praecepta festinas transgredi et aliis persuades, ut male pereant? Ignatius dixit: Nemo Theophorum cacodaemonem vocat; longe enim recedunt a servis Dei daemonia. Scio quidem, quia eis molestus sum; propterea me malum ad daemones vocasti; confiteor enim, me Christum caelestem regem habere, et dissolvo illorum consilia. 4. Traianus dixit: Et quis est Theophorus? Ignatius dixit: Qui Christum habet in pectore. Traianus dixit: Et nos non tibi videmur habere deos in pectore, quos habemus auxiliatores contra hostes? Ignatius dixit: Et daemonia gentium deos existimans erras; unus est enim Deus, qui fecit caelum et terram, mare et omnia, quae in eis sunt; et unus unigenitus Iesus Christus filius eius, cuius amicitiam adquisivi. 5. Traianus dixit: Crucifixum dicis a Pontio Pilato? Ignatius

II, 1. 1. *vero*: *vere* B | 2. *Scytharum*: *Scytarum* B C, *Scitharum* D E, *Scitarum* A, *Sytarum* (corr. *Scyth.*) G, similia menda librarii plerumque in scribendis aliis nominibus propriis commiserunt | *et diversarum*: *diversarumque* A | 3. *imperium suum* A | 4. *suis daemonibus* c. A D (E?) G: om B C | *idolatriam* C G, *ydolatriam* B | 4 sqq. *vel compelleret* — *comminaretur* om B C | 5. *cum ergo*: *et ob hoc* D E | 6 sq. *omnesque* . . *compelleret* D E

2. 7. *igitur* om D E | 9. *in* om A | *Antiochiam*: *Antiochenam* G

3. 13. *Theoforum* B C D E semper | 14. *quidem* c. B C G: *enim* A (D E?) | *quia*: *qui* G | *eis*: p. *sum* G, om A | 15. *malum* c. A D E: *male* B C, *me mal.* om G | *ad* (om G) *daemones* c. A G: *daemonem* D E, *cacodaemonem* B C | 16. *caelestem hab. reg. Christum* A

4. 19. *non*: ante *habere* A | 20. *et* c. A D E (add *si* D E) G: om B C | 21. *existimas* D E G | *errans* G | 22. *mare*: praem *et* D E | *unus* om A | 23. *Chr. Iesus* G

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

dixit: Illum dico, qui crucifixit peccatum et inventorem eius, et illum, qui non iustificat idolorum servitutem et qui in corde suo hoc sapit. 6. Traianus dixit: Tu ergo in te ipso Christum gestas? Ignatius dixit: Utique, scriptum est enim: *Habitabo in eis et inambulabo.* 7. Traianus dixit: Ignatium censui dicentem in se ipso contineri crucifixum vinctum a militibus perduci ad magnam urbem Romam escam bestiis pro advocatione populi. 8. Hanc sententiam audiens sanctus martyr Ignatius cum gaudio exclamavit dicens: Gratias tibi ago, Domine, quoniam me perfecte honorasti in tua dilectione et dignum me fecisti cum apostolo tuo Paulo vinculis ferreis alligari.

III. Haec dicens et cum laetitia suscipiens vincula, et orans primo in ecclesia et eam cum lacrimis commendans Domino sicut aries magnus, boni gregis dux, a ferocissimis militibus ducebatur crudelissimis manibus ad Romam bestiis ad comestionem. 2. Fuerunt autem custodientes eum Traiani persecutores numero decem, immansueti quidem et bestiarum mores habentes, et quanquam cotidie beneficiis augerentur a fratribus, nihil horum mitigabat eorum iracundiam, sed crudelibus oculis et manibus affligebant sanctum, sicut et ipse in epistola testatur dicens: A Syria usque ad Romam cum bestiis depugno per terram et mare vinctus cum decem leopardis, quod est militaris custodia, quibus cum bene factum fuerit, peiores fiunt. 3. Tollentes ergo beatum Ignatium pervenerunt ad Seleuciam, unde et navigare habuerunt. Et respiciens sanctus Ignatius post multum laborem ad Smyrnaeorum civitatem cum multo

5. 2. *et* sec c. A (add *eum)* D E: *sed* B C G | 3. *hoc: hunc* Boll

6. 3. *Christum:* a. *in te* A

7. 6. *se* om C D E G | *continere* G | 7. *escam:* praem *et* D E | *pro advoc.* (*avoc.* C G) *populi* c. A B C G: *provocandum in conspectu populi tradi* D E — *advocatione]* Cf. Pseudo-Cypr. de spectac. c. 4 ed. Hartel p. 6, 19.

8. 11. *vinculis:* praem *in* D E

III, 1. 12. *et cum l. suscipiens* c. C D E G: *cum l. suscepit* A B | 13. *in* c. A C (D E?) G: *pro* B | *et eam: eamque* A B | 15 sq. *crudelissimis — comestionem* c. A B C G (om *ad* pr B C): *Romam crud. eorum man. best. ad com. tradendus* D E

2. 18. *augerentur: ager.* G | *nihil (nichil* B C D): add *tamen* D E, praem *sed* G | 20. *et* c. A B C G: om D E | *epistola:* add *sua* B | 22. *est* om G

3. 24. *ergo: igitur* G

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

gaudio descendens de navi festinabat sanctum Polycarpum episcopum Smyrnaeorum, coauditorem suum, videre; fuerunt autem ambo discipuli Iohannis apostoli. 4. Ad quem adductus et spiritualiter ei communicans et congaudens et vinculis eius coexultans rogat eum adicere ad propositum suum. Magis autem communiter omnis ecclesia rogabat eum per sanctum episcopum Polycarpum et per sanctos presbyteros et diaconos, sed et omnes ecclesiae Asiae festinabant ad eum, ut participarentur de benedictione eius spirituali. Maxime autem et sanctum Polycarpum hortabantur, ut eum animaret, ut consummatus a bestiis invisibilis mundo effectus praesentaretur obtutibus Christi. 5. Et exinde proficiscens Troiae appropinquavit. Adductus autem Neapolim per Philippos transiit Macedoniam pedibus et Epirum, quae est iuxta Epidamnum secus mare. 6. Atque exinde navem conscendens navigavit per Adriaticum pelagus, et cum inde ascenderet ad Tyrrhenum et transiret insulas et civitates, ostensum est sancto Potiolo, quod ipse transiturus esset. Et obviam ei exiens festinabat sequi vestigia eius tanquam apostoli Pauli, et non potuit sequi spiritum navis prora incumbente. Et beatificans in eo loco fratrem suum in dilectione ita navigavit. Denique una die et ea nocte prosperis ventis usi pervenerunt ad urbem Romam.

IV. Et nuntiaverunt imperatori de adventu eius. Et iussit imperator adduci eum praesente senatu et dixit ei: Ignati, ob quam causam rebellare fecisti Antiochenorum civitatem et omnem Syriam converti de paganismo ad Christianitatem? 2. Ignatius dixit: Atque utinam, o rex, et te potuissem sicuti et illos avertere ab idololatria et introducere ad Deum omnium

4. 4. *et* pr om D | *congaudens et communicans* A | *communicans et: ei comm. esset* G | 7. *diacones* B | 9. *de bened. eius: ei de bened.* A | 10. *ut: quod* B C | 11. *invisibilis:* praem *et* A

5. 13. *Philippis* codd | 14. *Epidamnum:* in G correctum, in A suprascriptum est *Epidaurum*

6. 15. *navem* (praem *in* D E) *consc. navigavit: navigans transiit* A | *Adriaticum: Adriam* G sec m., *Adrianum* A | 16. *Tyrrhenum* c. D E: *tyrannicum* A B C G | 17. *Potiolo* c. A *(Pont.)* D E G: add *episcopo* B C | 19. *spiritum . . prora* c. A (D E?) G: *spiritu . . prorae* B C | 21. *ea* om D E

IV, 1. 24. *eum*: a. *imperator* B

2. 27. *atque: at* C, *ad* G, om D

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

et Christum et constituere tibi fortissimum principatum. 3. Traianus dixit: Si vis mihi gratiam dare et inter meos amicos connumerari, deponens hanc sententiam sacrifica diis, et eris princeps sacerdotum magni dei Iovis et mecum regnabis. 4. Ignatius dixit: Eas gratias oportet praestare, quae non laedunt animam, non eas, quae perducunt ad perpetuam damnationem. Istas vero promissiones, quas promittis mihi dare, in nihilo dignas existimo, neque diis tuis ego sacrifico, neque Iovem quis sit scio, neque regnum huius mundi attrahit me. *Quid enim prodest mihi, si totum mundum lucrer et animam meam perdam?* 5. Traianus dixit: Videbaris mihi sensatus esse vel sapiens et non insulsus, et propterea promissa mea annullas. Unde non solum inoboediens es, sed et ingratus et non consentiens senatus consulto, sacrificare diis. 6. Ignatius dixit: Facito tu, o rex, quod tibi videtur; ego autem diis non sacrifico. Nam neque ignis neque crux neque ira bestiarum neque dissipatio membrorum persuadent mihi *separari a Deo vivo;* non enim *praesens saeculum diligo,* sed eum, qui pro me mortuus est, Christum, et qui a Deo resuscitatus est.

V. Senatus dixit: Nos novimus, quoniam dii immortales sunt; tu quomodo dicis, quia Christus mortuus est? 2. Ignatius dixit: Meus Dominus propter aliquam dispensationem mortuus est et post tertiam diem resurrexit; vestri autem dii mortui sunt tanquam mortales et non resurrexerunt, quod manifestum est, quia Iupiter apud Cretam mortuus est, Asclepius vero in Ci-

E | 1. *et* a. *Christum* om D E
3. 2. *mihi* om B | 2 sq. *am. meos annumerari* A
4. 6. *dampnationem* codd plerumque | 7. *mihi* c. D E: om A B C G | 8. *quis: qui* B C
5. 11 sq. *et non insulsus* c. A B C G: *sed insulsus es* D E | 12. *adnullas* B C G | 13. *et* p. *ingratus* om D E | *non: nunc* G | 13 sq. *senatui* G | 14. *consultu* D E, *consulta* G | *sacrificare* (praem *et* B G) c. B C D E G (in G *re* erasum): *ut sacrificares* A
6. 14. *fac* G | *tu, o: o tu* D, *totum* G | 15. *videtur:* add *bonum esse* A | *ego autem* c. A B C G: *quia ego* D E | *nam* om A G | 16. *ira bestiarum: best. morsus* D E | 17. *mihi: me* G | *vivo: vero* G
V, 1. 20 sq. *Senatus dixit* (hoc erasum est) — *dixit* v. 2 om G | *quoniam: quia* B C
2. 23. *diem tertiam* B | 24. *quod manif. est* c. B C D E G: *man. est autem* A | 25 sq. *Cithaerone* c. D E *(Chiterone): Cytherona* A, *Citherona* C G,

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

thaerone monte fulmine percussus est; Venus autem in Papho cum venatore sepulta est, Hercules igne consumptus est in Tyro. 3. Talibus igitur ultionibus digni habiti sunt dii vestri, qui fuerunt periuri et malefactores et hominum corruptores; noster autem Christus et crucifixus est et mortuus, sed ostendit suam virtutem resurgens a mortuis et in iniuriantes se sicut in vos ulciscens. Vestri autem dii a nostro Deo sententiam acceperunt sicut operarii malitiae; noster vero Dominus ab hominibus nequissimis, qui non potuerunt sufferre eius mandata et quibus omnia beneficia impenderat, passus est, et ipsi ei ingrati exstiterunt. 4. Traianus dixit: Ego moneo te, ut declines mortem et ad vitam decurras. Ignatius dixit: Bene dixisti, o rex, ut fugiam perpetuam mortem et vitam sempiternam adquiram. 5. Traianus dixit: Quantae sunt mortes? Ignatius dixit: Duae, una quidem temporalis, alia vero aeterna. Similiter etiam vitae duae sunt, una quidem modici temporis, alia vero sempiterna. 6. Traianus dixit: Sacrifica diis, ut tormenta declines, quod est aptum tuae senectuti. 7. Ignatius dixit: Quibus diis sacrificem? Ex quibus unus, id est Mars, tredecim menses propter adulterium in dolio vinculis damnatus est, alius vero, qui sibi divinitatem assignabat, a muliere vinctus est, quam a Titanis rapuerat, quae eum ex masculo feminam fecerat; nam et Laomedonti muros aedificavit et mercede privatus est, qui hominum et mulierum opera imitabatur. 8. Non confunderis dicere deos

Cithero B | 1. *Papho* c. A: *Pafo* B C D E G

3. 3. *igitur* om A | 3 sq. *qui f. per- iuri:* om G | 4. *malefactores* c. A: *malorum f.* B C D E G | 5. *mortuus:* add *est* G | 6. *iniuriantes: iniuriam esse* C, *iniuriis tes se* B | *se* om A | 7. *autem: enim* A G | 8. *malitiae: nequitiae* A | *vero: autem* A | *hominibus: omnibus* C D E | 10. *benef. impenderat: bona fecerat* A | *ei* om A

5. 14. *quantae:* praem *quaero* D E | *sint* D E | 15. *quidem:* add *est* A | *etiam* om A | 15 sq. *vitae duae sunt* c. C D E G: *d. s. v.* A B | 16. *modici (modica* G) *temp.* c. A G: *modica et temporalis* C (hic om *et*) D E, *temporalis* B

7. 18. *sacrificabo* B C | 20 sq. *qui — assignabat (usurpaverat* C) c. A B C: *divinitatem sibi applaudens* D E | 20 sqq. *divinitatem — rapuerat:* om G | 21 sq. *a muliere — rapuerat* om C, *a mul. — eum* om D E | 22. *fecerat; nam: fecit* D E | 23. *aedif. et: aedificans* D E | *privatus: fraudatus* A | *qui:* add *etiam* D E

8. 24. *non:* praem *ergo* B C |

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

maleficos et corruptores puerorum et adulteros, qui per maleficia in draconem et taurum se ipsos transfigurabant, non ad aliquid boni, sed ut alienas nuptias adulterarent, quos te oportebat abicere, non etiam adorare? Ecce quos deprecantur vestrae mulieres, ut pudicitiam vobis conservent. 9. Traianus dixit: Ego tecum reus factus sum, qui tantos deos blasphemas, qui nihil te nocuerunt? Ignatius dixit: Dixi tibi et olim, quoniam paratus sum omnia tormenta et omnem mortem subire, quia festino ad Deum.

VI. Traianus dixit: Nisi protinus sacrificaveris, iam non tibi parcam. Ignatius dixit: Nec desidero, ut mihi parcas, neque quod imperas faciam. 2. Traianus dixit: Pilis plumbeis scapulas eius contundite. Ignatius dixit: Magis mihi excitasti in Domino desiderium. 3. Traianus dixit: Ungulis latera eius dilaniate et lapidibus asperis confricate. Ignatius dixit: Magis magisque sensus meus extenditur ad Deum, et de quibus patior verbum non facio. 4. Traianus dixit: Sacrifica diis; nam ista praesumptio non te iuvabit. Ignatius dixit: Quibus diis? Forsitan Aegyptiorum iubes me sacrificare, bovi aut hirco, ibidi aut simiae et aspidi venenosae, lupo et cani et crocodilo, igni aut aquae marinae aut terreno Plutoni aut Mercurio furi? 5. Traianus dixit: Dixi tibi, quia ista multiloquia non te iuvabunt, sed sacrifica diis, si vis salutem consequi. Ignatius dixit: Dixi tibi, quia non sacrifico, neque discedo ab uno solo Deo, *qui fecit caelum et terram*, *mare et omnia*, *quae in eis*

24. *deos: eos* G | 1. *maleficos:* praem *hos* A | *et adulteros* om D E | *maleficia: levia* A | 2. *se: semet* A | *ad* om G | 4. *etiam* om A

9. 6. *tantos: tantum* A | 7. *te: tibi* B | *et* om A | 7 sq. *quoniam . . . quia: quia . . . quon.* A

VI, 1. 10. *protinus* c. A: *penitus* BCDEG | 11. *tibi parcam* c. A G: *parc. tibi* BCDE

2. 14. *Domino* c. A G: *Deum* cet codd

3. 16. *meus: noster* B | *Deum: Dominum* G

4. 18. *te* h. l. c. A: p. *ista* BCD E, om G | 19. *Aegyptio* G | *me* om A | *ibidi: hibidi* G, *ibici* vel *hibici* cet codd | 20. *et* a. *aspidi* c. D E: *aut* A G, om B C | *et cani et: cani aut* B C | *crocodrillo* vel *corcodrillo* codd | 21. *terreno* em coll Graec.: *terrae* B C, om cet codd | *Platoni* G | *aut: vel* C, *et* G | *furi: praesago futuri* D E, om C

5. 22 sq. *dixi — consequi: dimitte ista quae superflue loqueris et sacrifica* D E | *multil.* c. A G: *multa eloquia* B C | 24. *discedo: decedo* G | *uno:* add *et* B | 25. *mare:* praem *et* A |

sunt, qui habet potestatem omnis carnis, Deo spirituum et rege omnium sensibilium et intellegibilium. 6. Traianus dixit: Et quis te prohibuit, si aliquid est, et illum Deum colere et istos honorare, quos communiter omnes confitemur? Ignatius dixit: Natura et intellectus quando fuerint munda, non commiscent veritati mendacium et luci tenebras et dulci amarum. Quis enim non intellegat haec? Aut *quis consensus Christo cum Belial aut quae participatio fideli cum infidele aut quis consensus templo Dei cum idolis?*

VII. Traianus dixit: Expandite manus eius et replete eas igni. Ignatius dixit: Neque ignis incensus neque bestiarum morsus neque dissipatio membrorum neque confractio ossium neque dilaniatio totius corporis neque diaboli infestatio poterit me separare a caritate Dei. 2. Traianus dixit: Papyrum in oleo infundite et incendentes latera eius adurite. Ignatius dixit: Videris mihi, o rex, oberrare, quia Deus, qui est in me, vita est, qui et virtutem mihi praestat et confortat animam meam, ut possim sufferre tua tormenta. 3. Traianus dixit: Ferreus forsitan es et durissimus et plumbeus, ut tanta tormenta sustineas. Sed sacrifica diis, ne haec patiaris. Ignatius dixit: Non quasi non sentiens tua tormenta, o rex, sed spes quae in me est Dei futurorum bonorum relevat meos dolores; quapropter neque ignis ardens neque aqua bulliens potest exstinguere meam in Deo dilectionem. 4. Traianus dixit: Afferte ignem et aspergentes in pavimento carbones stare facite Ignatium super eos, ut vel sic credat et mihi consentiat, ut diis sacrificet. Ignatius dixit: Combustio ignis tui commemorationem mihi facit veris-

1. *Deo . . rege* c. C: *Deum . . regem* A B D E G

6. 3. *quis*: *qui* G | *aliquid: quidem* Boll | *est: prodest* A | 4. *omnes* om B C | 5. *commiscent: communes sunt* G | 7. *intelligebat* C | *quis* bis: *qui* A | *consensus: consessus* G, corr. *conventio* | *Christi* A | *cum: ad* B | 8. *infideli* A

VII, 1. 11. *incensus* c. B D E G: *succensus* A, *acc.* C | 13. *dilanatio* G | *totius* om A

2. 16. *oberrare: observare* G

3. 19. *forsitan: tamen* G | *et* (*vel* G) *plumbeus:* om B C | *tanta* om C | 21. *tua* (om G) *tormenta: torm. tua* A, praem *contemno* D E | 22. *Dei* h. l. c. A: p. *spes* B C G, om D E | *quapropter* om G | 22 sqq. *quapropter — dilectionem* om A | 23 sq. *exstinguere — dilectionem: in me exst. dilect. Dei* G

simi ignis; iste autem temporalis nihil est. 5. Traianus dixit: Arbitror hoc maleficiorum esse, quod sic tormenta contemnit et non cedit nobis in tantis, quae a nobis pertulit. Ignatius dixit: Qui a daemonibus discedunt tanquam ab apostatis Dei et idola exsecrantur, quomodo possunt esse malefici, edicito. Vos enim magis estis, qui eos colitis et talibus maledictionibus subiacetis. In nostra autem lege positum est, ut maleficos vivere non permittamus neque incantatores neque augures, sed et omnium illorum, qui talia opera gerunt, libros incendere consuevimus, quos et audire exsecramur. Propter quod ego non sum maleficus, sed vos, qui daemonia adoratis. 6. Traianus dixit: Per deos iuro, o Ignati, laborabam tecum, ut liberari posses, sed iam tormentis te afficiam, donec subiciaris praeceptionibus nostris. Ignatius dixit: Noli laborare, o rex, sed, si vis, igni me contrade aut gladio me concide aut in mare me mitte aut bestiis trade, ut credas, quia nihil horum est periculosum propter Dei dilectionem.

VIII. Traianus dixit: Quae est ista spes, quam exspectas, o Ignati, pro qua tanta pateris vel moreris vel tormenta sustines, non habeo dicere. Ignatius dixit: Qui ignorant *Deum, qui est super omnia*, et Dominum nostrum Iesum Christum et quae praeparata sunt piis hominibus bona, ipsi nesciunt, quia ex ipso solo est principium omnium rationabilium et irrationabilium. 2. Nos vero, qui scientiam habemus pietatis, novimus, quia, cum ista vita caruerimus, resurgentes sempiternam vitam habebimus in Christo, quae non amittitur neque successionem habet, a qua discedit dolor et tristitia et gemitus. 3. Christianitatem enim veri Dei et unigeniti eius filii et secundum car-

5. 3. *cedet* G | 4. *decedunt* G | 6. *magis (magi* A B C) *estis* A B C G: *estis m. malefici* D E | *eos* c. A: *idola* B C D E G | *maledictionibus: bened.* C | 8. *neque* sec: *aut* B C | 9 sq. *inc. consuevimus: incendimus* A

6. 15. *concide: percute* B | 16. *trade:* praem *me* D E

VIII, 1. 19 sq. *pro qua (quo) — dicere (scire* B C G)*:* om A | 19. *vel moreris* om B C | 21. *nostrum* om C D E | 23. *solo* om C D E G | *est* om D E G

2. 24. *piet. habemus* A | *novimus:* om G | 25. *carebimus* D E | *exurgentes* A | 26. *in Chr.:* praem *quae est* B C | 27. *qua: quo* A | *decedit* G

3. 27 sq. *christianitatem* c. A G: *divinitatem* B C D E | 28. *filii eius* A |

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

nem conversationem eius etiam Moyses consequenter hanc conversationem praedicans nostram veram religionem esse ostendit. 4. Quem enim nostrum cognovisti bellum meditari et non potius subiectos esse principibus, ubi non est periculosa subiectio, sed tantum in amicitiis pacifice *omnibus reddentes debita, cui tributum tributum, cui timorem timorem, cui vectigal vectigal, cui honorem honorem*, festinantes nulli aliquid debere nisi tantum invicem diligere? 5. Docti enim sumus a Domino nostro, non solum *proximum diligere*, sed et *inimico* benefacere et *odientes nos* amare *et orare pro inimicis et persequentibus nos.* 6. Quis enim praecepto tuo in Christianitate non oboedivit, ex quo esse coepit, edicito. Aut aliquid novum contigit circa Romanorum imperium aut non fortassis multorum regnum ad unius deductum est principatum? Et Augustus proavus tuus, sub quo Deus noster de virgine natus est et factus est primo Deus verbum homo nobis solummodo, non omni saeculo regnavit, omnibus quinquaginta annis et septem mensibus aliis septem tenens Romanorum imperium monarchiam habuit quomodo nullus ante eum? Cui omnes gentes subditae erant, et primo non fuit commixtio gentium et odium contra invicem nondum fuerat solutum nisi ex salvatoris nostri adventu.

et p. *filii* om B C | 1. *eius etiam* c. D E G: om A B C | *Moyses cons.* om A | 1 sq. *hanc conversationem* c. D E G: om A B C | 2. *nostram veram* c. D E G: *veram* (add *etiam* B C) A B C | *religionem:* add *futuram* B C — Si textum graecum respicis, facile intelleges, codices D E hic reliquis praeferendos esse. Ceterum locus corruptus et vix sanandus est. Interpres praeterea ante hunc versum plura (in textu graeco versus 3 et 4) omisit.

4. 4. *principibus:* p. *potius* A | *est:* add *enim* B | 4 sq. *sed . . reddentes: non enim soli . . reddimus* D E | 6. *cui vectigal v., cui tim. t.* A | 7 sq. *tantum* om D E

5. 10. *nos* pr c. A G: om B C D E

6. 12. *dicito* B C | *aliquid novum: si al. novi* B C | 13. *aut . . fortassis: et . . potius* B C | 14. *et* c. A G: *nonne* D E, *nam* B C | *sub quo* c. A: *ex quo* D E G, *quoadusque* B C | 15. *Deus* (*Dominus* G) *noster* (add *et* G): *Christus* B C | *nasceretur* B C | 15 sq. *et factus — homo* om B C | 16. *homo:* praem *et* A G | *saeculo: mundo* B C | 16 sq. *regnavit — monarchiam* c. A D E G (hic habet *et* a. *mon.*): *ex quo vero factus est primo Deus verbum homo tenens idem Augustus Romanorum imperium totius orbis monarchiam* B C | 17. *omnibus:* praem *id est* G, om D E | 19. *cui . . primo:* add *etiam . . quidem* D E | *non* om B C

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

IX. Senatus dixit: Utique haec omnia sic se habent, quomodo dixisti, Ignati; sed illud indignamur, quia illam deorum nostrorum culturam dissolvit. 2. Ignatius dixit: Et quid incongruum fecit, o splendidissima prudentia, si ea, quae irrationabilia erant gentium, correxit Romanorum imperio, quod nostri sermones *virgam ferream* vocant? Sic et tyrannicos spiritus nequitiae ab hominibus abegit, *unum* et solum annuntians *super omnia Deum.* 3. Et non hoc solum, sed et amara eorum servitia immutavit, qui fuerant sanguibibuli et immisericordes, qui sic mortem liberis vestris immittebant, non quasi ingentibus bellis vos contaminabant, sed cogebant vos atque mulieres vestras nudas spectari, quemadmodum in captivitate pompam exhibentes, sanguinibus terram maculantes et communem aerem immunditiis polluentes. 4. Interrogate Scythas, si non homines Dianae immolabant. Omnino vos negatis erubescentes Saturno immolatam fuisse virginem. Graeci quoque gloriantur in tali humano sacrificio a barbaris accipientes hoc malum. 5. Traianus dixit: Per deos iuro, Ignati, quia expavesco tuam doctrinam, sed tamen non laudo religionem. Ignatius dixit: Et quid intellexisti in sancta nostra religione? Traianus dixit: Quia dominum solem non adoratis neque caelum neque terram neque sacram lunam, quae omnia nutrit. 6. Ignatius dixit: Et quis poterit adorare solem istum figuratum, sensibilem, occidentem atque orientem et iterum ex igne percipientem amissum calorem, eclypsim patientem, qui non potest mutare suum ordinem a sententia illius, qui ei imperat explere suum cursum? 7. Caelum quomodo est adorandum, quod nubibus operitur, quod *sicut*

IX, 1. 1. *haec* om A | *se* om G | 2. *illam* om D E

2. 3 sq. *incongruum:* add *est* G | 4. *si ea: sua* G | 5. *imperium* A D E G | 6. *sermone* A | 7. *hominibus: omnibus* A G

3. 8. *et* pr om D E | *hoc non* G | *eorum: etiam* B | 10. *vestris: nostris* G | *immittebant:* add *qui* D E | 11. *contaminarent* B C | *atque: et* B C G | 12. *nudos* B C | *in pompa* G | *exhibente* A | 13. *sang. t. maculantes* om G | *maculantes et: maculabant* B C

5. 18. *iuro* c. A cf. 7, 6: om B C D E G | *quia* c. A B C G: om D E | 19. *religionem: religiosam* G | 20. *nostra*: a. *sancta* G | 20 sq. *dominum:* om C

6. 23. *figuratum* om G | 25. *ordinem: intellectum* G | 26. *ei* om A

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

pellem extendit opifex et sicut cameram confixit et sicut cuppam collocavit, lunam vero crescentem atque minuentem et sicut consumptibilem et passionibus subiacentem? 8. Sed si propterea eos oportet adorari, quia splendidam lucem habent, ergo non est omnino vera ratio, ut adorentur, quia *ad lucendum* hominibus et non ad adorandum dati sunt; maturare atque calefacere fructus instituti, splendidum facere diem, illuminare noctem; et stellae caeli *in signa* ordinatae sunt *et in tempora* ac solstitia et pro consolatione navigantium. 9. Nihil itaque horum adorandum est, neque aqua Neptunus vocetur neque ignis Vulcanus neque aer Iuno neque terra Proserpina neque fructus Ceres. Omnia haec ad usum nostrum facta sunt, tamen corruptibilia sunt et exanima.

X. Traianus dixit: Non bene dixisti in initio, quoniam tu prohibuisti adorare orientem et deos. Ignatius dixit: Propterea indignaris, o rex, quia quae non sunt adoranda monemus non coli, sed Deum vivum verum, factorem caeli et terrae, et unigenitum eius filium. Sola est haec vera agnitio fortissima, per quam confitemur sancta et spiritualia dogmata eius quae redundat in nobis doctrinae. 2. Illa autem paganitatis sine Deo polytheïa ad bonum inconvertibilis, instabilis consistens, in nulla firmitate stans, incorripiens eruditio, seductrix, quomodo non est omni falsiloquio repleta, quae nunc dicit duodecim esse per omnia et in omnibus deos, iterum autem plurimos accipiens? 3. Traianus dixit: Iam non suffero tuam elationem; pessime enim nos provocas, nescio quibus irrationabilibus verbis vincere nos volens. Sacrifica ergo; sufficit enim tibi, quod rhetorice disputasti adversum nos; si autem nolueris, iterum te tormentis

7. 2. *sicut* om A | 3. *subiacentem:* add *quis adorabit* A

8. 4. *eos: ea* B C | 5. *vera r.: veneratio* B C | 6 sq. *data . . instituta* B C | *maturare* c. D E: praem *et* A B C G | 7 sq. *calescere* B | 8. *in signis* B C | *ordinatae: ornatae* C | *tempora: tempore* A G, in hoc corr. | *ac* om A G | 8 sq. *solstitia: solastica* G

9. 9. *n. itaque: ita nihil* D E | 13. *exanimata* B

X, 1. 15. *tu* om B C | *adorari* A | 17. *vivum verum: ver. vivum* G, om D E | *factorem:* praem *et* A | 20. *redundant* A G

2. 21. *polytheïa* c. G: *politheia* C, *politeia* D E, *polideia* A, *politia* B | 24. *accipiendo* A

3. 27. *rhetorice: rethorice* A, *rectorice* C, praem *et* G

afficiam et sic te postea bestiis tradam. 4. Ignatius dixit: Usque quo minaris et non comples, quae promittis? Christianus sum et non sacrifico nequissimis daemonibus, sed adoro verum Deum patrem Domini nostri Iesu Christi, illuminantem me luce scientiae, qui *aperuit oculos meos ad intellegenda mirabilia eius.* Hunc colo et honoro; *ipse* enim *est Deus et Dominus et rex et solus potens.*

XI. Traianus dixit: Lecto flammeo te trucidabo, si non paenisus fueris. Ignatius dixit: Bonum est, o rex, a malis paeniteri, et ad meliora concurrere oportet et non ad peiora; nihil enim melius est pietate. 2. Traianus dixit: Dorsum eius ungulis dilaniate dicentes ei: consenti imperatori et sacrifica diis secundum decretum senatorum. 3. Ignatius dixit: Ego decretum Dei timeo, qui dixit: *Non erunt tibi dii alii praeter me*, et qui sacrificaverit diis alienis, periet; senatum vero et regem iniqua monentem non audio; *non enim accipies*, inquit lex, *personam potentis*, et *noli esse cum multis in malitia.* 4. Traianus dixit: Aceto et sale perfundite eius plagas. Ignatius dixit: Omnia, quae mihi pro Dei confessione acciderunt, scio, quia merces bonorum augetur; *non enim sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.* 5. Traianus dixit: Parce tibi iam, homo, et adquiesce imperantibus tibi; nam peiora tibi adinveniam tormenta. Ignatius dixit: *Quis nos separabit a caritate Dei, tribulatio an angustia an persecutio an fames an nuditas an periculum an gladius? Confido enim, quia neque vita neque mors* poterit nos separare a pietate confidentes in virtute Christi. 6. Traia-

4. 1 sq. *usque* c. A: *ex* B C D E G | 2. *quae: quod* A | 5. *eius* om B C | 6. *et* a. *rex* om A

XI, 1. 7. *trucidabo* c. A: *cruciabo* B C D E G | 9. *paenisus fueris* c. A G: *paenitueris* B C D E | *bonum est:* add *enim* B C | 11. *est* om D E

2. 12. *imperatori — diis: diis et imperatori, sacrifica* A | 13. *senatorum: imperatoris* A

3. 14. *alii dii* A | 15. *sacrificabit* B | *periet* c. B C D E G: *peribit* A | 17. *cum multis* c. D E: *multus* A B C G

4. 18. *plagas eius* A | 19. *mihi:* add *inde* D E | 20. *augetur: augebitur* D E, add *mihi* G

5. 22. *iam tibi* A | *homo:* praem *o* B | 23. *tibi* p. *peiora* om A | 24. *Dei: Christi* D E | 25. *an nuditas* om B C G | 26. *vita . . mors: mors . . vita* B C | 27. *nos* om C | *confidentes* c. A B D E G: *confidentem* C

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

nus dixit: Sane tu putas, quia potes me vincere ista tolerantia; tolerabile enim animal est homo. Ignatius dixit: Non puto, sed credo, quia vici et vinco, ut cognoscas, quantum sit inter pietatem et impietatem. 7. Traianus dixit: Tollite eum et imponite ei ferrea vincula, et in ligno pedes eius concludite et custodite eum in imo carceris, et nemo eum nec per foramen videat, et tribus diebus ac tribus noctibus panem non comedat neque aquam bibat, et post triduum bestiis traditus sic vita careat. 8. Senatus dixit: Et nos consentanei sumus eius sententiae. Omnes enim nos iniuriavit cum imperatore, non consentiens sacrificare diis, sed esse se Christianum confirmans. 9. Ignatius dixit: Benedictus Deus et pater Domini nostri Iesu Christi, qui multa sua benevolentia dignatus est me passionibus Christi communicare, et martyrem verum deitatis eius esse et fidelem praeconem.

XII. Tertia autem die Traianus convocans omnem senatum et praefectum iussit venire ad amphitheatrum. Et concurrit omnis turba Romanorum; audierant enim, quia episcopus Syriae cum bestiis haberet pugnare. Et sedens pro tribunali iussit adduci sanctum Ignatium. 2. At ubi vidit eum, dixit ei: Ego miror, quomodo vivis post tanta tormenta et famem; sed vel nunc consenti mihi, ut et de adiacentibus malis libereris et nos de tristitia animi liberes. 3. Ignatius dixit: Videris mihi figuram habere humanam, mores autem vulpis blandientis quidem cauda, mala autem in animo cogitantis, humanitatis verba confingens et volens nihil sanum esse. 4. Audi ergo iam cum iracundia, quia non est mihi ratio mortalis et temporalis vitae propter Iesum, quem desidero. Vadam ad eum;

6. 1. *sane tu putas* c. D E: *s. tui putant* B C, *senatus putat* A, *senatui p.* G | *potes* c. A: *potest* B C D E G | 2. *animal* c. B C G: *malum* A (D E ?)

7. 5. *vinc. ferrea* A | 6. *imo: ima* A G (D E ?) | 7. *videat:* p. *eum* B | *ac: et* A

8. 9. *eius* c. A G: *huius* B C D E | 10. *enim* om A

9. 13. *est* om G | 14. *esse* c. B (om *eius*) C G: om A D

XII, 1. 17. *venire:* praem *eos* D | 18. *audierat* D | 19. *haberet* c. D: *habebat* B C, *habuit* A G

2. 20. *eum* om G | 23. *animi: amici* B C

4. 27. *cum* om C | 27 sq. *et tempor.* om G | 28. *vadam:* add *ergo* D

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

panis est enim immortalitatis et poculum vitae aeternae. Omnis ipsius sum et ad ipsum extendo mentem meam et despicio tua tormenta et gloriam tuam respuo. 5. Traianus dixit: Quoniam superbus est et contemptor, alligantes eum duos leones ad eum laxate, qui nec reliquias eius dimittant. 6. At ubi dimissae sunt ad eum bestiae, videns eas sanctus Dei dixit ad populum: Viri Romani, qui hoc certamen spectatis, non sine causa laboravi, non propter pravitatem haec patior, sed propter pietatem; triticum enim sum Dei et dentibus bestiarum molar, ut panis mundus efficiar. 7. Haec audiens Traianus magna iracundia repletus est dicens: Grandis tolerantia in Christum credentium. Quis Graecorum aut barbarorum tanta toleraret pati pro deo suo, quanta iste pro illo, in quem credit, patitur? 8. Ignatius dixit: Non humana virtute tanta toleravi, sed sola promptanimitate et fide attrahente et adiutorio Christi. 9. Et haec illo dicente accurrerunt ad eum duo leones et ex utraque parte superincidentes praefocaverunt eum tantummodo et non tetigerunt carnes eius, ut reliquiae eius tuitio essent Romanorum magnae urbi, in qua Petrus crucifixus est et Paulus decollatus et Onesimus lapidatus.

XIII. Traianus vero exsurgens admiratione perculsus discessit. 2. Venerunt autem ei scripta a Plinio Secundo duce permoto super multitudinem quae facta fuerat martyrum pro fide interemptorum, in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur admissum aut aliquid contrarium legibus gestum praeter hoc solum, quod ante lucem surgentes causa Christi Dei hymnos canebant, adulteria vero vel cetera huiusmodi crimina abominabantur et omnia agebant legibus convenientia. 3. Traianus

6. 6. *Dei* om G | 7. *spectatis* c. B: *expectatis* A C D G | 8. *laboravi:* add *quia* D

7. 11. *tolerantia:* add *est* A | 13. *pati* om D

8. 14 sq. *sola — adiutorio* c. B C D (hic om *attrahente*) G: *auxiliante et adtrahente fide et auxilio* A

9. 16. *duo* om A | 17. *superinc.* c. A: *super eum incidentes* B C D G | *et* om D | 18. *carnem* D | 19. *magnae:* praem *et* A G | 20. *Onesimus: honesimus* A, *oenesimus* D

XIII, 1. 21. *vero* om A | *surgens* G | *admiratione* c. C D G: praem *et* A, *cum* B

2. 23. *martyrum:* add *et* A | 25. *leg. contrarium* A | 27. *canebant: dicebant* A

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

vero his auditis paenisus de his, quae in beatum et sanctum Ignatium ingesserat (erat enim propugnator ceterorum martyrum), tale decretum proposuit, ut Christianorum quidem genus non inquireretur, si quis tamen incideret, puniretur. Corpus autem sancti Ignatii iussit, ut, si quis vellet tollere ad sepeliendum, non vetaretur. 4. Qui autem Romae fuerunt fratres, qui eum et usque ad martyrium deduxerant, quibus et commendaverat, non dubitaverunt corpus tollere eius, et deposuerunt illud ibi, ubi licebat congregari et collaudare Deum et Dominum nostrum Iesum Christum filium eius in sancto spiritu. Pro consummatione vero sancti episcopi et martyris fecerunt ei memoriam cum laude.

XIV. Novit autem martyrium eius etiam Irenaeus, Lugduni episcopus, et epistolarum eius meminit dicens: Sicut quidam nostrorum ait, propter martyrium secundum Deum ad bestias damnatus: Quoniam triticum sum Dei, bestiarum dentibus molar, ut panis mundus inveniar. 2. Sed et Polycarpus episcopus Smyrnaeorum meminit eius, Philippensibus scribens ac dicens: Rogo igitur omnes vos oboedientiae operam dare et meditari patientiam, quam occulata fide vidistis non solum in beatis illis, Ignatio et Rufo et Zosimo, sed et in aliis, qui ex vobis sunt, et in ipso Paulo et ceteris, qui cum eo crediderunt, quoniam hi omnes ***non in vacuum cucurrerunt,*** sed in fide et iustitia et in debitum sibi a Domino locum abierunt et ad eum,

3. 1. *paenisus* c. A: *paenitens* B C D E, *paenituit* G | *in beato . . sancto Ignatio* A D G | 2. *gesserat* A | *pugnator* C | *ceterorum prop.* A | 3. *tale*: praem *et* G

4. 7. *martyrium: mortem* B | *deduxerunt* D | 7 sq. *qu. et commendaverat* om B C | 8. *corp. eius tollere* D, *toll. corp. eius* G | 9. *et* pr: *sed* C | *collaudari* A | 10. *sancto sp.* c. A: *spir. s.* B C D G | 12. *laude:* D add *huius egregii martyris beatus quoque Eusebius digna cum laude meminit in libro ecclesiasticae historiae tertio ita dicens: In nostra quoque tempora famae* etc. Locum (cf. Eus. H. E. III c. 36) non exscribo. Finis hic est: *qui et tangentes eum crediderunt.*

XIV, 1. 13. *Hireneus* A, *Hyr.* B C D G | 13 sq. *Lugduni* c. B C: *Lugdune civitatis* D, *Lugdunensis* A G | 14. *epistolarum* etc.: D fere totum caput haud parum mutatum et magis verba Eusebii H. E. III c. 36 vel Rufini quam martyrologi exhibet. | 15 sq. *ad b.: bestiis* B, *a bestiis* C | 16. *dampnandus* B C

2. 17. *sed: sic* B C | 18. *episcopus* om B C | 21. *illis beatis* A | 24. *in*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

cui commortui sunt. Non enim ***praesens saeculum dilexerunt,*** sed eum, qui pro nobis mortuus est Christum et a Deo resuscitatus. 3. Et iterum: Habetis epistolas Ignatii, quae transmissae sunt vobis ab eo, et alias, quantascunque invenimus apud nos; misimus vobis secundum quod petistis, quae sunt subiunctae huic epistolae, ex quibus magne iuvamini. Continent namque fidem et patientiam, quae est in Domino nostro.

4. Passus est autem consulatu Attici et Marcelli Kalendis Februarii, quo die etiam memoria eius a fidelibus solemniter celebratur.

debitum: ad d. B | 2. *mortui* A | 2 sq. *resuscitatus:* add *est* A

3. 5. *nos: nostras* A | *misimus: transmisimus* B C | 6. *magne: magno* B C — Noto, librarium codicis D hunc versum ita cum Eusebio incipere: *Et post pauca subiungit: Scripsistis mihi, ut si quis vadet* etc., et finire his verbis: *Hactenus Irenaeus.*

4. 9. *Februariis* A | 10. *celebratur:* add *explicit passio sancti Ignatii martyris* A (characteribus rubris, om *martyris*) B (charact. nigris), hic insuper addit char. rubris: *explicit passio s. Ignatii martyris Christi,* Bollandistae e Ms. Burgundico add *sed translatio corporis eius non minori obsequio decimo sexto Cal. Ianuar. recolitur praestante Domino nostro Iesu Christo, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ.

I. Ἄρτι διαδεξαμένου τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν Τραϊανοῦ Ἰγνάτιος, ὁ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου μαθητής, ἀνὴρ ἐν τοῖς πᾶσιν ἀποστολικός, ἐκυβέρνα τὴν ἐκκλησίαν Ἀντιοχέων, ὃς τοὺς πάλαι χειμῶνας μόλις παραγαγὼν τῶν πολλῶν ἐπὶ Δομετιανοῦ διωγμῶν, καθάπερ κυβερνήτης ἀγαθὸς τῷ οἴακι τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας, τῇ συνεχείᾳ τῆς διδασκαλίας, τῷ τόνῳ τῷ πνευματικῷ πρὸς τὴν ζάλην τῆς ἀντικειμένης ἀντεῖχεν δυνάμεως, δεδοικώς, μή τινα τῶν ὀλιγοψύχων ἢ ἀκεραιοτέρων ἀποβάλῃ. 2. Τοιγαροῦν ηὐφραίνετο μὲν ἐπὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀσαλεύτῳ, λωφήσαντος πρὸς ὀλίγον τοῦ διωγμοῦ, ἤσχαλλεν δὲ καθ' ἑαυτὸν ὡς μήπω τῆς ὄντως εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἐφαψάμενος μηδὲ τῆς τελείας τοῦ μαθητοῦ τάξεως. Ἐνενόει γὰρ τὴν διὰ μαρτυρίου γινομένην ὁμολογίαν πλέον αὐτὸν προσοικειοῦσαν τῷ κυρίῳ. 3. Ὅθεν ἔτεσιν ὀλίγοις ἔτι παραμένων τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ λύχνου δίκην θεϊκοῦ τὴν ἑκάστου φωτίζων διάνοιαν διὰ τῆς τῶν γραφῶν ἐξηγήσεως, ἐπετύγχανεν τῶν κατ' εὐχήν.

II. Τραϊανοῦ γὰρ μετὰ ταῦτα ἐννάτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐπαρθέντος ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ κατὰ Σκυθῶν καὶ Δακῶν καὶ ἑτέρων πολλῶν ἐθνῶν, καὶ νομίσαντος ἔτι λείπειν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν ὑποταγὴν τὸ τῶν Χριστιανῶν θεοσεβὲς σύστημα, καὶ εἰ μὴ τὴν τῶν δαιμόνων ἕλοιτο λατρείαν μετὰ πάντων ὑπεισιέναι τῶν ἐθνῶν, διωγμὸν ὑπομένειν ἀπειλήσαντος, πάντας τοὺς εὐσεβῶς ζῶντας ἢ θύειν ἢ τελευτᾶν κατηνάγκαζεν. 2. Τότε τοίνυν φο-

Tit. *Μαρτύριον κτλ.* G M : *martyrium sancti Ignatii episcopi Antiochiae Syriae* L, *martyrium s. Ignatii imperante Traiano* (*in regno Traiani*) *in Roma urbe* S

I, 1. 3. *ἀποστόλου* G : add *evangelistae* S A, *et evang.* L B | *ἐν* L B S (A) : *ἦν* G | 4. *ἐκυβέρνα* L (A B) : *καὶ ἐκ.* G (S) | *Ἀντιοχέων* L B (A S) : add *ἐπιμελῶς* G | *ὃς* L (A ?) : *et* S, om G | 7. *τῇ* L : *καὶ τῇ* G | *τόνῳ* G L : *πόνῳ* A B (S) | *πνευματικῷ* L A B (S) : *πνεύματι* G | 8. *τῆς ἀντ. ἀντ. δυνάμεως* L (B S) : *τὴν ἀντικειμένην ἀντεῖχεν* G — *ἄρτι διαδεξαμένου κτλ.*] Nerva, cui Traianus successit, 25. vel 27. die Ianuarii anni 98 mortuus est. — *Ἰωάννου μαθητής*] Cf. Prolegomena. — *ἀποστολικός*] Cf. Mart. Polyc. 17, 2. — *πολλῶν ἐπὶ Δ. διωγμῶν*] Cf.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

MARTYRIUM SANCTI HIEROMARTYRIS IGNATII THEOPHORI.

I. Cum non ita pridem imperium Romanorum excepisset Traianus, Ignatius, apostoli Ioannis discipulus, vir in omnibus apostolicus, ecclesiam Antiochenorum regebat, qui, cum veteres procellas multarum sub Domitiano persecutionum aegre praeteriisset, quippe qui instar boni gubernatoris gubernaculo precum ac ieiunii, assiduitate docendi, perpetua contentione spiritus tempestati restitit contrariae potestatis, veritus, ne quem timidiorum aut simpliciorum amitteret. 2. Quamobrem gaudebat quidem ecclesiae tranquillitate, quiescente ad breve tempus persecutione, dolebat autem animo, quod nondum veram erga Christum caritatem neque perfectum discipuli ordinem esset assecutus. Reputabat enim animo, fore confessione, quae per martyrium fit, ut ipse similior fieret Christo. 3. Unde paucis annis adhuc in ecclesia moratus et divinae instar lucernae intellectum cuiusque interpretatione scripturarum illustrans votorum suorum compos factus est.

II. Posthaec enim Traianus, nono imperii sui anno, victoria de Scythis et Dacis aliisque multis gentibus reportata elatus, ad subiectionem omnium sibi adhuc pium Christianorum coetum deesse ratus, persecutionemque, nisi daemonum cultum cum omnibus gentibus amplecterentur, minatus, omnes religiose viventes aut sacrificare aut mori cogebat. 2. Tum vero pro Antio-

I Clem. 1, 1.

2. 10. *λοφήσαντος* G | 13. *γινομένην* G (B S) : om L — *μηδὲ τ. τ. τ. μαθητοῦ τ.*] Cf. Ign. Trall. 5, 2; Rom. 4, 2; 5, 3.

3. 15. *καὶ* om S (B) | 16. *γραφῶν* L B S : *θείων γρ.* G (A)

II, 1. 18. *γὰρ* G L A : *vero* B S | *ἐννάτῳ* : *quarto* L (IV pro IX) | 19. *Δακῶν* : *Thraces* L | 20. *πολλῶν* G S : add *et diversas* L | 21. *καὶ* G : om L S A B | 22. *τῶν δ.* : *daemoniacam* L | *ἕλοιτο* G : *cogeret* L S A (B) | 23. *διωγμὸν ὑπ. ἀπειλ.* om B | *ὑπομένειν* G : om L, S A ? | *ἀπειλήσαντος* G : *comminans* L | *πάντας* L S A B : *ὁ φόβος π.* G | 23/24. *τοὺς εὐσ. ζῶντας* G : *αὐτοὺς εὐσεβεῖς ὄντας* L — *Σκυθῶν καὶ Δακῶν*] Similiter Eusebius Chron. a. Abr. 2117: Traianus de Dacis et Scythis triumphavit. Dacis Traianus bellum intulit primo annis 101—103, secundo annis 105—106 vel 107.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

βηθεὶς ὑπὲρ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης ἑκουσίως ἤγετο πρὸς Τραϊανόν, διάγοντα μὲν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, σπουδάζοντα δὲ ἐπὶ Ἀρμενίαν καὶ Πάρθους. 3. Ὡς δὲ κατὰ πρόσωπον ἔστη Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως, Τραϊανὸς εἶπεν· Τίς εἶ, κακόδαιμον, τὰς ἡμετέρας σπουδάζων διατάξεις ὑπερβαίνειν μετὰ τοῦ καὶ ἑτέρους ἀναπείθειν, ἵνα κακῶς ἀπολοῦνται; Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὐδεὶς θεοφόρον ἀποκαλεῖ κακοδαίμονα· ἀφεστήκασι γὰρ μακρὰν ἀπὸ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ τὰ δαιμόνια. Εἰ δέ, ὅτι τούτοις ἐπαχθής εἰμι, κακόν με πρὸς τοὺς δαίμονας ἀποκαλεῖς, συνομολογῶ· Χριστὸν γὰρ ἔχων ἐπουράνιον βασιλέα τὰς τούτων καταλύω ἐπιβουλάς. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Καὶ τίς ἐστιν θεοφόρος; Ἰγνάτιος ἀπεκρίνατο· Ὁ Χριστὸν ἔχων ἐν στέρνοις. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἡμεῖς οὖν σοι δοκοῦμεν κατὰ νοῦν μὴ ἔχειν θεούς, οἷς καὶ χρώμεθα συμμάχοις πρὸς τοὺς πολεμίους; Ἰγνάτιος εἶπεν· Τὰ δαιμόνια τῶν ἐθνῶν θεοὺς προσαγορεύεις πλανώμενος· εἷς γὰρ ἔστιν θεός, ὁ *ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς*, καὶ εἷς Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ μονογενής, οὗ τῆς φιλίας ὀναίμην. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Τὸν σταυρωθέντα λέγεις ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου; Ἰγνάτιος εἶπεν· Τὸν ἀνασταυρώσαντα τὴν ἁμαρτίαν μετὰ τοῦ ταύτης εὑρετοῦ καὶ πᾶσαν καταδικάσαντα δαιμονικὴν κακίαν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν αὐτὸν ἐν καρδίᾳ φορούντων. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Σὺ οὖν ἐν ἑαυτῷ φέρεις τὸν Χριστόν; Ἰγνάτιος εἶπεν· Ναί· γέγραπται γάρ· *Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω.* 7. Τραϊανὸς ἀπεφήνατο· Ἰγνάτιον προσετάξαμεν, τὸν ἐν ἑαυτῷ λέγοντα περιφέρειν τὸν ἐσταυρωμένον, δέσμιον ὑπὸ στρατιωτῶν γενόμενον ἄγεσθαι παρὰ τὴν μεγάλην Ῥώμην, βρῶμα γενησόμενον θηρίων εἰς ὄψιν καὶ εἰς τέρψιν τοῦ δήμου. 8. Ταύτης ὁ ἅγιος

2. 2. *στρατιώτης* G L : add *Ignatius* A B (S ?) — *ἑκουσίως διάγοντα κτλ.*] Pro certo haberi potest, Traianum nonnisi unam expeditionem in Orientem instituisse et Romam autumno anni 113 vel anno imperii XVI reliquisse. Cf. Lightfoot II, 405–416. Martyrium autem 2, 1 de anno IX loquitur.

3. 5. *τοῦ βασ.* om S (A) | *Τραϊανὸς εἶπεν* L B (S A) : om G Lightf. | *εἶ*: *est* L | 6. *μετὰ τοῦ* L : *μ. τὸ* G | 8. *μακρὰν* L B S : om G, A ? | 9. *κακόν*: *καὶ κ.* G — *θεοφόρον*] Vox, voci *κακοδαίμων* opposita, respectu nominis Ignatii alterius quidem adhibetur, non autem, ut contextus docet, tanquam nomen proprium, sed ad significandum Christianum.

4. 13/19. *Τραϊανὸς — ὀναίμην* : A

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

chena ecclesia pertimescens generosus Christi miles sponte ductus est ad Traianum, qui eo tempore Antiochiae quidem morabatur, sed contra Armeniam et Parthos ire festinabat. 3. Ut vero in conspectu Traiani imperatoris stetit: Quis es, inquit, o cacodaemon, qui nostra mandata transgredi eniteris, simulque aliis suades, ut male pereant. Ignatius respondit: Nemo gestatorem Dei vocat cacodaemonem; abscesserunt enim longe daemonia a servis Dei. Sin vero, quia iis infestus sum, me malum in daemonas vocas, assentior. Cum enim habeam Christum caelestem regem, insidias illorum dissolvo. 4. At Traianus: Quis est, ait, gestator Dei? Ignatius respondit: Is, qui habet Christum in pectore. Tum Traianus: Annon videmur tibi, inquit, et nos in animo gestare deos nostros, quibus adversus hostes adiutoribus utimur? Ignatius respondit: Daemonia gentium errans vocas deos; est enim unus Deus, ***qui caelum et terram et mare et omnia, quae sunt in iis, fecit;*** et unus Christus Iesus, filius eius unigenitus, cuius amicitia utinam fruar! 5. Traianus dixit: Illum dicis, qui sub Pontio Pilato crucifixus est? Ignatius respondit: Eum, qui in crucem sustulit peccatum cum eius inventore et omnem daemoniacam malitiam damnans subiecit pedibus eorum, qui ipsum in corde gerunt. 6. At Traianus: Ergo, ait, geris in te Christum? Ignatius respondit: Immo; scriptum enim est: ***Habitabo et ambulabo inter eos.*** 7. Traianus sententiam tulit: Ignatium, qui in se ipso circumferre crucifixum contendit, iussimus in vincula a militibus coniectum abduci Romam magnam, ut sit pastus ferarum in spectaculum et in delectationem populi. 8. Sententiam hanc cum sanctus martyr

hic aberrat et c. 7—35 longiores sermones inserit, quos Traianus senatusque Romanus et Ignatius inter se fecerunt et de variis tormentis agit, quibus s. martyr cruciatus est, vel eadem fere exhibet, quae in Martyrio Vaticano c. 2—10 supra p. 220—240 leguntur | 18. *αὐτοῦ* L S B : *τοῦ θεοῦ* G | *φιλίας* L B (*amicitia*) S A (*amoris*) Lightf. : *βασιλείας* G cf. M — *ὁ ποιήσας κτλ.*] Ps. 145, 6; Act. 14, 14.

5. 20. *τὴν* L S A B M : add *ἐμὴν* G | 21. *δαιμονικὴν* L S A : add *πλάνην καὶ* G

6. 23. *φέρεις* G : *φορεῖς* Lightf. | *Χριστὸν* L S A B M : *σταυρωθέντα* G — *ἐνοικήσω*] II Cor. 6, 16. Lev. 26, 12.

7. 25. *προσετάξαμεν* G (B) : *praecipimus* L S A | 28. *εἰς ὄψιν καὶ εἰς τέρψιν* A (S) : *εἰς ὄψιν* L, *εἰς τέρψιν* G (B M)

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

μάρτυς ἐπακούσας τῆς ἀποφάσεως μετὰ χαρᾶς ἐβόησεν· Εὐχαριστῶ σοι, δέσποτα, ὅτι με τελείᾳ τῇ πρός σε ἀγάπῃ τιμῆσαι κατηξίωσας, τῷ ἀποστόλῳ σου Παύλῳ δεσμοῖς συνδήσας σιδηροῖς. 9. Ταῦτα εἰπὼν καὶ μετ' εὐφροσύνης περιθέμενος τὰ δεσμά, ἐπευξάμενος πρότερον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ταύτην παραθέμενος μετὰ δακρύων τῷ κυρίῳ, ὥσπερ κριὸς ἐπίσημος ἀγέλης καλῆς ἡγούμενος, ὑπὸ θηριώδους στρατιωτικῆς δεινότητος συνηρπάζετο, θηρίοις ὠμοβόροις ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπαχθησόμενος πρὸς βοράν.

III. Μετὰ πολλῆς τοίνυν προθυμίας καὶ χαρᾶς, ἐπιθυμίᾳ τοῦ πάθους κατελθὼν ἀπὸ Ἀντιοχείας εἰς τὴν Σελεύκειαν, ἐκεῖθεν εἴχετο τοῦ πλοός· καὶ προσχὼν μετὰ πολὺν κάματον τῇ Σμυρναίων πόλει, σὺν πολλῇ χαρᾷ καταβὰς τῆς νηὸς ἔσπευδε τὸν ἅγιον Πολύκαρπον, τὸν Σμυρναίων ἐπίσκοπον, τὸν συνακροατήν, θεάσασθαι· ἐγεγόνεισαν γὰρ πάλαι μαθηταὶ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰωάννου· 2. παρ' ᾧ καταχθεὶς καὶ πνευματικῶν αὐτῷ κοινωνήσας χαρισμάτων καὶ τοῖς δεσμοῖς ἐγκαυχώμενος, παρεκάλει συναθλεῖν τῇ αὐτοῦ προθέσει, μάλιστα μὲν κοινῇ πᾶσαν ἐκκλησίαν (ἐδεξιοῦντο γὰρ τὸν ἅγιον διὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων αἱ τῆς Ἀσίας πόλεις καὶ ἐκκλησίαι, πάντων ἐπειγομένων πρὸς αὐτόν, εἴ πως μέρος χαρίσματος λάβωσι πνευματικοῦ), ἐξαιρέτως δὲ τὸν ἅγιον Πολύκαρπον, ἵνα διὰ τῶν θηρίων θᾶττον ἀφανὴς τῷ κόσμῳ γενόμενος ἐμφανισθῇ τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ.

IV. Καὶ ταῦτα οὕτως ἔλεγεν καὶ οὕτως διεμαρτύρατο, τοσοῦτον ἐπεκτείνων τὴν πρὸς Χριστὸν ἀγάπην, ὡς οὐρανοῦ μέλλειν ἐπιλαμβάνεσθαι διὰ τῆς καλῆς ὁμολογίας καὶ τῆς τῶν συνευχομένων ὑπὲρ τῆς ἀθλήσεως σπουδῆς, ἀποδοῦναι δὲ τὸν μισθὸν ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ὑπαντησάσαις αὐτῷ διὰ τῶν ἡγουμένων, γραμμάτων εὐχαρίστων ἐκπεμφθέντων πρὸς αὐτὰς πνευματικὴν μετ' εὐχῆς καὶ παραινέσεως ἀποσταζόντων χάριν. 2. Τοιγαροῦν τοὺς

8. 3. *συνδήσας* G (S) : *colligari* L (A B) — *Παύλῳ δ. συνδήσας*] Scriptor satis sincere profitetur, Ignatii sortem, quantum fieri poterat, Pauli fatis adsimulare se voluisse (Zahn).

9. 4. *ἐπευξάμενος* G : *oransque* L | 7. *ὠμοβόροις* L (S) : *αἱμοβόροις* G | 8. *βορρὰν* G — *ὥσπερ κριὸς ἐπίσημος*] Eadem verba exhibet Martyrium Polycarpi 14, 1.

III, 1. 11/12. *σμυρνέων* G | 13. *σμυρνέον* G | 14. *τοῦ ἁγίου ἀποστόλου* GA : *apostoli* S B, om L Lightf. — *τοῦ πάθους*] sc. martyrii. Lightfoot respiciens Ign. Rom. 6, 3 vocem de passione Christi interpretatur. — *κατελθὼν — πλοός*] Cf. Act. 13, 4. — *κάματον*] Cf. Ign. Rom. 5, 1. — *συν-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

audisset, pro gaudio exclamavit: Gratias tibi ago, Domine, quia me perfecta erga te caritate honorare dignatus es, qui me cum apostolo tuo Paulo in ferrea vincula conieceris. 9. Haec cum dixisset et hilari animo vincula suscepisset, cumque prius orasset pro ecclesia et eam cum lacrimis Domino commendasset, instar arietis insignis, qui egregium gregem ducit, ferina et militari acerbitate correptus est, abducendus Romam ad pastum ferarum cruda vorantium.

III. Cum multa ergo alacritate et laetitia, patiendi cupiditate Antiochia Seleuciam descendit et illinc navi vectus est; cumque post multos labores ad Smyrnensium urbem adpulisset, multa cum laetitia e navi descendit ac sanctum Polycarpum, Smyrnensium episcopum, quondam condiscipulum suum, videre festinavit. Fuerant enim olim sancti apostoli Ioannis discipuli. 2. Apud quem diversatus, cum eum spiritualium charismatum participem fecisset, suis etiam vinculis esset gloriatus, orabat eum, ut vellet propositum ipsius adiuvare; et maxime quidem hoc rogabat omnem ecclesiam (exceperant enim sanctum illum virum civitates atque ecclesiae Asiae per episcopos et presbyteros et diaconos, cum omnes ad eum festinarent, si forte partem charismatis spiritualis ab eo acciperent), ac prae ceteris sanctum Polycarpum, ut citius per feras, inconspicuus in mundo factus, coram Christo compareret.

IV. Atque haec sic dicebat et sic contestabatur, usque adeo extendens amorem in Christum, ut per pulcram confessionem et studium eorum, qui pro eius certamine simul Deum orabant, caelum acciperet utque ecclesiis, quae ipsi per rectores suos occurrerant, mercedem redderet, litteris gratiarum actionum ad eas missis, e quibus gratia spiritualis cum votis et adhortationibus stillabat. 2. Cum ergo omnes erga se benevole affec-

ακροατὴν κτλ.] Cf. Prolegomena.

2. 18. *καὶ* pr G S (B) : om L A — *πνευματικῶν — χαρισμάτων*] Cf. Rom. 1, 11. — *συναθλεῖν*] Cf. Ign. Polyc. 6, 1. — *πᾶσαν ἐκκλ.*] Cf. Ign. Rom. 4, 1. — *διὰ τῶν θηρίων κτλ.*] Cf. Ign. Rom. 3, 2; 4, 2.

IV, 1. 23. *καὶ ταῦτα κτλ.* vel IV —V, 1 om B exceptis verbis tribus ultimis | *καὶ* sec G S : om L | 24. *πρὸς* G : *περὶ* (circa) L | *μέλλειν* G (S A ?) : *μὲν* L | 28. *εὐχαρίστων* G S : *εὐχαριστῶν* L, *-στίαν* A | 29. *ἀποσταζόντων* G : amplexantes (*ἀποσπαζομένων*) L — *καλῆς ὁμολογίας*] Cf. I Tim. 6, 12. — *ἀποσταζόντων χάριν*] Cf.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

πάντας ὁρῶν εὐνοϊκῶς διακειμένους περὶ αὐτόν, φοβηθείς, μή ποτε ἡ τῆς ἀδελφότητος στοργὴ τὴν πρὸς κύριον αὐτοῦ σπουδὴν ἐκκόψῃ, καλῆς ἀνεῳχθείσης αὐτῷ θύρας τοῦ μαρτυρίου, οἷα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιστέλλει Ῥωμαίων, ὑποτέτακται.

Legitur hic Epistula S. Ignatii ad Romanos. Vide vol. I, 252—64.

V. Καταρτίσας τοίνυν, ὡς ἠβούλετο, τοὺς ἐν Ῥώμῃ τῶν ἀδελφῶν ἄκοντας διὰ τῆς ἐπιστολῆς, οὕτως ἀναχθεὶς ἀπὸ τῆς Σμύρνης (κατεπείγετο γὰρ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὁ χριστοφόρος φθάσαι τὰς φιλοτιμίας ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει, ἵνα ἐπ' ὄψεσι τοῦ δήμου Ῥωμαίων θηρσὶν ἀγρίοις παραδοθεὶς τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης διὰ τοιαύτης ἀθλήσεως ἐπιτύχῃ) πρόσεσχε τῇ Τρωάδι. 2. Εἶτα ἐκεῖθεν καταχθεὶς ἐπὶ τὴν Νεάπολιν, διὰ Φιλίππων παρώδευεν Μακεδονίαν πεζῇ καὶ τὴν Ἤπειρον, τὴν πρὸς Ἐπίδαμνον. 3. Οὗ ἐν τοῖς παραθαλαττίοις νηὸς ἐπιτυχὼν ἔπλει τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, κἀκεῖθεν ἐπιβὰς τοῦ Τυρρηνικοῦ καὶ παραμείβων νήσους τε καὶ πόλεις, ὑποδειχθέντων τῷ ἁγίῳ Ποτιόλων, αὐτὸς μὲν ἐξελθεῖν ἔσπευδεν, κατ' ἴχνος βαδίζειν ἐθέλων τοῦ ἀποστόλου Παύλου· ὡς δὲ ἐπιπεσὸν βίαιον πνεῦμα οὐ συνεχώρει, τῆς νηὸς ἐκ πρύμνης ἐπειγομένης, μακαρίσας τὴν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ τῶν ἀδελφῶν ἀγάπην, οὕτω παρέπλει. 4. Τοιγαροῦν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ τῇ αὐτῇ οὐρίοις ἀνέμοις προσχρησάμενοι ἡμεῖς μὲν ἄκοντες ἀπηγόμεθα, στένοντες ἐπὶ τῷ ἀφ' ἡμῶν μέλλοντι χωρισμῷ τοῦ δικαίου γίνεσθαι· τῷ δὲ κατ' εὐχὴν ἀπέβαινεν σπεύδοντι θᾶττον ἀναχωρῆσαι τοῦ κόσμου, ἵνα φθάσῃ πρὸς ὃν ἠγάπησεν κύριον. 5. Καταπλεύσας γοῦν εἰς τοὺς λιμένας Ῥωμαίων, μελλούσης λήγειν τῆς ἀκαθάρτου φιλοτιμίας, οἱ μὲν στρατιῶται ὑπὲρ τῆς βραδυτῆτος ἤσχαλλον, ὁ δὲ ἐπίσκοπος χαίρων κατεπείγουσιν ὑπήκουεν.

VI. Ἐκεῖθεν γοῦν ἕωθεν ὁρμηθέντες ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πόρτου (διεπεφήμιστο γὰρ ἤδη τὰ κατὰ τὸν ἅγιον μάρτυρα) συναντῶμεν τοῖς ἀδελφοῖς φόβῳ καὶ χαρᾷ πεπληρωμένοις, χαίρουσιν

Prov. 10, 31. 32. — *ἀνεῳχθ.* — *θύρας*] Cf. I Cor. 16, 9; II Cor. 2, 12; Col. 4, 3; Apoc. 3, 8.

V, 1. 7. *ἄκοντας* G S A : *ἀπόντας* L | 9. *πόλει* L A : *ῥώμῃ* G cf. S | 10/11. *δικαιοσύνης διὰ τοιαύτης* L A (S) : om G ob homoeot. — *φιλοτιμίας*] Cf. Eus. Mart. Pal. 6, 1—2.

2. 12. *Φιλίππων* G A M (S) : *Φιλιππησίων* L Lightf., codd B variant | 13. *πεζῇ* : *πεζὶ* G | *Ἤπειρον, τήν* : *Ἤπειρον. τῇδε* con Zahn — *Νεάπολιν*] Cf. Ign. Polyc. 8, 1. — *διὰ Φιλίππων*] Cf. Polyc. Phil. 9, 1. — *τὴν πρὸς Ἐπίδ.*]

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

tos cerneret, veritus est, ne fratrum caritas studium eundi ad Deum incideret, dum pulcra ipsi esset aperta martyrii ianua. Quae ad ecclesiam Romanorum scripsit, subiecta sunt.

Legitur hic Epistula S. Ignatii ad Romanos. Vide vol. I, 252—64.

V. Postquam ergo, ut volebat, epistula sua repugnantes fratres Romanos composuisset, a Smyrna solvens (urgebatur enim a militibus gestator Christi, ut ad publica spectacula magnae urbis properaret, quo prae oculis populi Romani feris bestiis traditus coronam iustitiae per tale certamen consequeretur) adpulit Troadem. 2. Deinde illinc Neapolin ductus, per Philippos pedibus peragravit Macedoniam et eam Epiri partem, quae ad Epidamnum sita est. 3. Et ibi in maritimis locis navi inventa per Adriaticum mare navigavit; inde Tyrrhenum ingressus insulas et civitates transiit; ostensisque sancto viro Puteolis, ipse quidem egredi cupiebat, cum vellet per vestigia Pauli apostoli incedere; cum vero irruens ventus vehementior id non pateretur, navi a puppi impulsa, beatam praedicavit caritatem fratrum illius loci et sic praeternavigavit. 4. Igitur uno die et nocte eadem secundis ventis usi abducebamur, nos quidem inviti, gementes ob separationem iusti illius a nobis mox futuram. At ei ex voto res contingebat, cum citius e mundo discedere festinaret, ut perveniret ad Dominum, quem diligebat. 5. Quare cum navigando pervenisset in portus Romanorum finisque immundi spectaculi immineret, milites tarditatem aegre ferebant; at episcopus gaudens urgentibus parebat.

VI. Illinc ergo mane egressi ab eo, qui dicitur Portus (iam vero sparsa erat sancti martyris fama), obviamus fratribus metu et gaudio repletis, gaudentibus quidem, quod congressu Theo-

Lectio defendi potest. Cum ex his verbis appareat, Ignatium Epidamni navem conscendisse, scriptori dicere licuit, s. martyrem eam Epiri partem permeasse, quae prope est ab Epidamno, ut Syrus vertit, vel per quam iter faciens ad urbem istam pervenit.

3. 13. *οὗ* L (*cuius*): *tunc* S, *et ibi* A, om G | 14. *ἀδριανικὸν* G — *κατ' ἴχνος κτλ.*] Cf. Act. 28, 13; Ign. Eph. 12, 2.

4. 21. *προσχρησάμενοι*: B post hanc vocem valde aberrat, Martyrium Vaticanum exscribens | 21/22. *ἀπαγόμεθα* L — *ἡμεῖς*] Auctor indicat, se s. martyrem comitatum esse. Cf. Act. 20, 5 sqq.

VI, 1. 28. *ἕωθεν ὁρμηθέντες* Lightf.: *excitati* (*expergefacti*) *inde primo mane*

μὲν ἐφ' οἷς ἠξιοῦντο τῆς τοῦ Θεοφόρου συντυχίας, φοβουμένοις δέ, διότι περ ἐπὶ θάνατον ὁ τοιοῦτος ἤγετο. 2. Τισὶ δὲ καὶ παρήγγελλεν ἡσυχάζειν, ζέουσι καὶ λέγουσι καταπαύειν τὸν δῆμον πρὸς τὸ μὴ ἐπιζητεῖν ἀπολέσθαι τὸν δίκαιον· 3. οὓς εὐθὺς γνοὺς τῷ πνεύματι καὶ πάντας ἀσπασάμενος, αἰτήσας τε παρ' αὐτῶν τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην, πλείονά τε τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ διαλεχθεὶς καὶ πείσας μὴ φθονῆσαι τῷ σπεύδοντι πρὸς τὸν κύριον, οὕτω μετὰ γονυκλισίας πάντων τῶν ἀδελφῶν, παρακαλέσας τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν, ὑπὲρ τῆς τοῦ διωγμοῦ καταπαύσεως, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀλλήλους ἀγάπης, ἀπήχθη μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ ἀμφιθέατρον. 4. Εἶτα εὐθὺς ἐμβληθεὶς κατὰ τὸ πάλαι πρόσταγμα τοῦ καίσαρος, μελλουσῶν καταπαύειν τῶν φιλοτιμιῶν (ἦν γὰρ ἐπιφανής, ὡς ἐδόκουν, ἡ λεγομένη τῇ Ῥωμαϊκῇ φωνῇ τρισκαιδεκάτη, καθ' ἣν σπουδαίως συνήεσαν), οὕτως θηρσὶν ὠμοῖς παρὰ τῶν ἀθέων παρεβάλλετο, ὡς παρ' αὐτὰ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰγνατίου πληροῦσθαι τὴν ἐπιθυμίαν κατὰ τὸ γεγραμμένον· *Ἐπιθυμία δικαίου δεκτή*, ἵνα μηδενὶ τῶν ἀδελφῶν ἐπαχθὴς διὰ τῆς συλλογῆς τοῦ λειψάνου γένηται, καθὼς φθάσας ἐν τῇ ἐπιστολῇ τὴν ἰδίαν ἐπεθύμει γενέσθαι τελείωσιν. 5. Μόνα γὰρ τὰ τραχύτερα τῶν ἁγίων αὐτοῦ λειψάνων περιελείφθη, ἅτινα εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀπεκομίσθη καὶ ἐν ληνῷ κατετέθη, θησαυρὸς ἀτίμητος, ὑπὸ τῆς ἐν τῷ μάρτυρι χάριτος τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ καταλειφθέντα.

VII. Ἐγένετο δὲ ταῦτα τῇ πρὸ δεκατριῶν καλανδῶν Ἰαννουαρίων, [τουτέστιν Δεκεμβρίῳ εἰκάδι], ὑπατευόντων παρὰ Ῥωμαίοις Σύρα καὶ Σενεκίωνος τὸ δεύτερον. 2. Τούτων αὐτόπται γενόμενοι μετὰ δακρύων κατ' οἶκόν τε παννυχίσαντες καὶ πολλὰ μετὰ γονυκλισίας καὶ δεήσεως παρακαλέσαντες τὸν κύριον πληρο-

A, *mane duxerunt eum* S, *expulsi* L, *ἐώθησαν* G | 1. *ἠξιῶντο* G

2. 3. *ἡσυχάζειν* L S A : *ἡσυχάζουσιν* G

3. 4. *οὓς* L (S A) : *ὃς* G — *οὓς*] i. e. eos, qui eum liberare cogitabant. — *ἐπιστολῇ*] sc. quam scripserat ad Romanos.

4. 15. *τῶν ἀθέων* L S A : *τῷ ναῷ* G — *πάλαι πρόστ.*] Cf. 2, 6. — *τρισκαιδεκάτη*] sc. ante Calendas Ianuarias, ut ex c. 7, 1 apparet, quando a Romanis Sigillaria agebantur, quorum Saturnalibus adiecta celebritas (ut habet Macrob. Saturn. I, 10) in septem dies discursum publicum et laetitiam religionis extendit (Usher). — *ἐπιθυμία κτλ.*] Prov. 10, 24. — *ἐπιστολῇ* Ign. Rom. 4, 2.

5. 21. *ληνῷ* L S : *λίνῳ* G, om A — *καταλειφθέντα*] Hieron. Catal. c. 16: Reliquiae corporis eius Antiochiae iacent extra portam Daphniticam in

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google   Original from HARVARD UNIVERSITY

phori digni fiebant, timentibus autem, quod talis vir ad mortem duceretur. 2. Quosdam etiam monuit, ut quiescerent, qui fervebant aiebantque, se populum esse sedaturos, ne virum iustum ad necem quaereret. 3. Quos cum confestim spiritu cognovisset et omnes salutasset et ab iis verum amorem pluribus verbis quam in epistula petiisset iisque persuasisset, ne ipsi inviderent ad Dominum festinanti, nunc, postquam cuncti fratres genua flexissent ipseque filium Dei pro ecclesiis et pro cessatione persecutionis et pro mutuo fratrum inter se amore precatus esset, abductus est confestim in amphitheatrum. 4. Dein illico in id immissus ex mandato Caesaris pridem dato, fine spectaculorum imminente (erat enim sollemnis, ut putabant, dies, qui dicitur Romana lingua tertius decimus, quo studiose convenerant), sic crudelibus feris ab impiis est obiectus, ut illico sancti martyris Ignatii impleretur desiderium, prout scriptum est: ***Desiderium iusti est acceptum,*** ut nempe nulli fratrum gravis fieret ob suarum reliquiarum collectionem, quemadmodum prius in epistula optaverat suam consummationem fieri. 5. Solae enim duriores sanctarum eius reliquiarum partes relictae et Antiochiam ablatae sunt atque in capsa depositae, ut thesaurus inaestimabilis, ob martyris gratiam sanctae ecclesiae relictae.

VII. Contigerunt vero haec a. d. XIII Calendas Ianuarias, [hoc est Decembris vigesima], consulibus apud Romanos iterum Sura et Senecione. 2. Horum nos ipsi spectatores facti, cum in lacrimis totam noctem domi exegissemus et genibus flexis multaque oratione Dominum, ut nos infirmos de iis, quae

coemeterio. De veneratione earum vide Chrysost. Hom. in s. Ign. c. 5 (ed. Bened. II, 600 sq.).

VII, 1. 23/24. *πρὸ δ. κ. Ἰαννουαρίων* GL : *ante* IX (secundum Graecos XIII) *Calendas Ianuarias* A, *decimo septimo Tishri posterioris* S | 24. *τουτέστιν Δ. εἰκ.* G : *id est Decembris 24 vel 20* A (codex an editor ?), om L | 24/25. *ὑπατευόντων — δεύτερον* om A | 25. *Σενεκίωνος* S : *Senecio* L, *Σεδεκίου* G — *ὑπατευόντων κτλ.*] Scriptor haud dubie annum 107, quo L. Licinius Sura III et Qu. Sosius Senecio II consules fuerunt (Cf. Usher, Ign. et Polyc. Mart. p. 50. *Hermes* 1869 p. 138), significare voluit, cum supra (2, 1) anno imperii nono (106) Traianum Antiochiae versatum esse dixisset. Quae temporis indicationes non prorsus quidem quadrant, sed altera ad alteram proxime accedit.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

φορῆσαι τοὺς ἀσθενεῖς ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς προγεγονόσιν, μικρὸν ἀφυπνώσαντες, οἱ μὲν ἐξαίφνης ἐπιστάντα καὶ περιπτυσσόμενον ἡμᾶς ἐβλέπομεν, οἱ δὲ πάλιν ἐπευχόμενον ἡμῖν ἑωρῶμεν τὸν μακάριον Ἰγνάτιον, ἄλλοι δὲ σταζόμενον ὑφ' ἱδρῶτος ὡς ἐκ καμάτου πολλοῦ παραγενόμενον καὶ παρεστῶτα τῷ κυρίῳ. 3. Μετὰ πολλῆς τοίνυν χαρᾶς ταῦτα ἰδόντες καὶ συμβαλόντες τὰς ὄψεις τῶν ὀνειράτων, ὑμνήσαντες τὸν θεόν, τὸν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν, καὶ μακαρίσαντες τὸν ἅγιον ἐφανερώσαμεν ὑμῖν καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν χρόνον, ἵνα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μαρτυρίου συναγόμενοι κοινωνῶμεν τῷ ἀθλητῇ καὶ γενναίῳ μάρτυρι Χριστοῦ, καταπατήσαντι τὸν διάβολον καὶ τὸν τῆς φιλοχρίστου αὐτοῦ ἐπιθυμίας τελειώσαντι δρόμον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς αἰῶνας. Ἀμήν.

2. 3. *ἐβλέπομεν* G S : *videbant* L A | *ἑωρῶμεν* G : *videbant* L S A | 4. *ἄλλοι δὲ σταζ. ὑφ' ἱδρῶτος* G S A : om L | 5/6. *κυρίῳ μετὰ π. τ. χαρᾶς* G (S A) : *domino in multa confidentia et ineffabili gloria; impleti autem gaudio* L, *κυρίῳ μετὰ πολλῆς* [*παρρησίας καὶ ἀνεκλαλήτου δόξης· πλησθέντες δὲ*] *χαρᾶς* Lightf. — *πληροφορῆσαι κτλ.*] Nonne haec verba repugnant praecedentibus *αὐτόπται γενόμενοι*? Num comites s. Ignatii de eius pietate dubitare potuerunt aut revelatione indiguerunt, ex qua intellegerent, eum genuinum martyrem ac Deo gratum fuisse? Clericus, hoc suspicatus, rem quidem in medio reliquit; aliter autem auctor aegre in-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

facta fuerant, certos faceret, essemus precati ac paululum obdormissemus; alii statim adstantem eum nosque complectentem vidimus, alii rursus pro nobis orantem beatum Ignatium conspeximus, alii vero sudore stillantem, tamquam a multo labore advenientem atque adstantem Domino. 3. Cum ergo multo cum gaudio ista vidissemus et somniorum visa contulissemus, Deum datorem bonorum laudavimus et sanctum virum beatum praedicavimus, vobis et diem et tempus significamus, ut tempore martyrii eius convenientes communionem nostram testificemur cum athleta et generoso martyre Christi, qui conculcavit diabolum et cursum desiderii sui ex amore Christi profecti explevit in Christo Iesu Domino nostro, per quem et cum quo patri sit gloria et potentia cum spiritu sancto in saecula. Amen!

tellegendus est.

3. 6/7. *συμβαλόντες — ὀνειράτων* G S : *intellegentes bonam et mirabilem revelationem* A, om L | 11/12. *καὶ τὸν — κυρίῳ ἡμῶν* G (S A) : *et huius insidias in finem prostravit*; *glorificantes in ipsius venerabili et sancta memoria dominum nostrum Iesum Christum* L | 13. *πνεύματι* G S A : add *in sancta ecclesia* L | 13/14. *εἰς αἰῶνας* G : *in saecula saeculorum* L S A | 14. *ἀμήν* : add *Finis martyrii sancti domini Ignatii episcopi Antiochiae, et deo gloria* S — *τελ. δρόμον*] Cf. II Tim. 4, 7. — *δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ κτλ.*] Haec doxologia ab aetate antenicaena aliena est.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

FRAGMENTA POLYCARPIANA.

I.

Matthaeus Dominum dixisse testatur, quod Moyses scribit Adam locutum fuisse hoc modo: *Hoc nunc os ex ossibus meis et caro ex carne mea; propter hoc relinquet homo patrem et matrem* etc. [Matth. 19, 5]. Sed concordant Domini verba cum Moysis sermonibus. Quia enim Adam praebens officium inspiratione divina prophetavit, ipse a Moyse hoc dixisse refertur; Deus vero, qui per inspirationem divinam in corde Adam ista verba formavit, ipse pater a Domino recte locutus fuisse refertur. Nam et Adam hanc prophetiam protulit, et pater, qui eum inspiravit, recte dicitur protulisse.

II.

Idem ad haec verba Christi: *Calicem meum bibetis* etc. [Matth. 20, 23].

1. Per huiusmodi potum significat passionem, et Iacobum quidem novissimum martyrio consummandum, fratrem vero eius Ioannem transiturum absque martyrio, quamvis et afflictiones plurimas et exsilia tolerarit, sed praeparatam martyrio mentem Christus martyrem iudicavit. 2. Nam apostolus Paulus *quotidie,* inquit, *morior* [I Cor. 15, 31], dum impossibile sit quotidie

I. 6. *sed* : add *non* Zahn et Lightfoot per errorem ut videtur | 7. *quia enim* em Halloix: *qui* Feuardentius secundum codicem | 12. *eum* : *eam* Zahn Lightf. — Moysis sermonibus] Gen. 2, 23—24.

II. *calicem meum*] Cf. Martyr. Polyc. 14, 2.

1. 17. *novissimum* : *novimus* em Zahn, Acta Ioannis 1880 p. CXIX n. 1. — Auctor non tam verba Domini explicat quam historiam narrat vel exponit, quae filiis Zebedaei evenerunt. Lectio, quam Zahn proposuit, speciosa est, neque vero necessaria et vix recta, quoniam auctori secundum eam potius de Iacobo martyrio consummato quam consummando dicendum erat. Auctor haud dubie Iacobum primum inter apostolos martyrem designare voluit; qua ratione autem voci *novissimus* illam vim interpres latinus attribuerit, non liquet.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

mori hominem ea morte, qua semel vita haec finitur. Sed quoniam pro evangelio ad mortem iugiter erat praeparatus, se mori quotidie sub ea significatione testatus est. 3. Legitur et in dolio ferventis olei pro nomine Christi beatus Ioannes fuisse demersus.

III.

Idem de initio evangelii secundum Marcum.

1. Rationabiliter evangelistae principiis diversis utuntur, quamvis una eademque evangelizandi eorum probetur intentio. 2. Matthaeus ut Hebraeis scribens genealogiae Christi ordinem texuit, ut ostenderet ab ea Christum descendisse progenie, de qua eum nasciturum universi prophetae cecinerant. 3. Ioannes autem ad Ephesum constitutus, qui legem tamquam ex gentibus ignorabant, a causa nostrae redemptionis evangelii sumpsit exordium; quae causa ex eo apparet, quod filium suum Deus pro nostra salute voluit incarnari. 4. Lucas vero a Zachariae sacerdotio incipit, ut eius filii miraculo nativitatis et tanti praedicatoris officio divinitatem Christi gentibus declararet. 5. Unde et Marcus antiqua prophetici mysterii, competentia adventui Christi, declarat, ut non nova, sed antiquitus prolata eius praedicatio

3. Cf. Tert. De praescript. c. 36. Halloix hoc membrum responsionibus Polycarpi aliena manu assutum esse declaravit. Zahn versum tanquam additamentum posterius uncis inclusit non tam propterea, quod Polycarpum sive Ps.-Polycarpum Ioannis fata tradentem libros citasse non esset credendum, quam quoniam is, qui paulo ante praeter exsilia et varias afflictiones Ioannem quicquam passum esse nesciebat, tantam rem, vero martyrio simillimam postmodum addere non potuisset. Revera difficile est versum eidem attribuere, qui versum 1 scripsit. Sin autem de auctore ignoto ratio habetur, mihi vix dicendum esse videtur, eum ambos versus omnino non potuisse scribere.

III. *de initio evang. sec. Marcum*] Auctor autem de initiis evangeliorum quattuor loquitur. Zahn inscriptionem pravam inde ortam esse opinatur, quod catenae scriptor ad initium evangelii secundum Marcum haec descripserit.

1. 9. *eorum* om Zahn Lightf. — *principiis diversis etc.*] Similiter Fragm. Murator. lin. 16 sqq.; Iren. Adv. haer. III, 11, 7. 9.

2—5. Cf. Iren. Adv. haer. III, 11, 8.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

probaretur. 6. Aut per hoc evangelistis curae fuit eo uti prooemio, quod unusquisque iudicabat auditoribus expedire. Nihil ergo contrarium reperitur, ubi licet diversis scriptis ad eandem tamen patriam pervenitur.

IV.

Idem in illud: *Noli vocare amicos tuos, sed pauperes et debiles* etc. [Luc. 14, 12 sq.].

1. Praecepit non amicos, sed infirmos quosque vocandos ad prandium. Quodsi claudus aut quilibet eorum sit amicus, sine dubio talis' pro amicitia minime est rogandus, unde ipsa quasi videntur se impugnare mandata. Nam si non amici, sed claudi et caeci sunt invitandi, ipsosque quoque amicos esse contingat, nequaquam rogare debemus. 2. Sed amicos arbitror intelligi hoc loco debere illos, quos pro mundi huius terrena consideratione diligimus, non pro divinae contemplationis intuitu. Hi sunt igitur amici relinquendi. 3. Denique ideo debilium exempla proposuit, quos pro nullius possumus appetere necessitate negotii, nisi tantum pro fructu retributionis aeternae.

V.

Idem in illud: *Opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam* [Ioann. 17, 4].

Quomodo opus salutis humanae adimplesse commemorat, cum necdum crucis vexillum conscenderat? Sed definitione voluntatis, de qua cuncta venerandae passionis insignia adire decreverat, iure se opus perfecisse significat etc.

6. 2. *expedire* em Zahn: *expetere* edd. priores. — *aut per hoc*] Zahn haec verba cum versu 5 construens putat, auctorem scripsisse χἂν διὰ τούτου, interpretem vero ea male interpretatum esse aut librarium particulas synonymas *aut* et *vel* confudisse.

IV. 2. 14. *debere* em Halloix: *debemus* Feuardentius | *pro* om Zahn Lightf.

3. 17/18. *negotii* om Zahn Lightf.

V. *crucis vex. conscenderat*] Usher in his verbis ἀκυρολογίαν invenit: nam gestari quidem vexillum crucis non semel audivimus; sed conscensum a Christo vexillum illud nullibi adhuc invenimus.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ.

I. Ἐπανελθὼν ἀνωτέρω καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τοῦ μακαρίου Παύλου παρουσίας εἰς Σμύρναν, καθὼς εὗρον ἐν ἀρχαίοις ἀντιγράφοις, ποιήσομαι καθεξῆς τὸν λόγον, οὕτως καταντήσας ἐπὶ τὴν τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου διήγησιν.

II. Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀζύμων ὁ Παῦλος ἐκ τῆς Γαλατίας κατιὼν κατήντησεν εἰς τὴν Ἀσίαν, τοῦ πολλοῦ κόπου ἀνάπαυσιν αὐτοῦ τὴν ἐν πιστοῖς ἡγούμενος μεγάλην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἶναι

VITA ET CONVERSATIO SANCTI ET BEATI MARTYRIS POLYCARPI EPISCOPI SMYRNAE ASIAE.

I. Superius regrediens et ab eo tempore exordium sumens, quo beatus Paulus Smyrnam venit, quemadmodum in vetustis codicibus reperi, ordine prosequar sermonem, sic ad historiam beati Polycarpi perveniens.

II. In diebus azymorum cum Paulus e Galatia descendisset, ingressus est in Asiam, post multos labores magnam sibi arbitrans fore requiem Smyrnae apud fideles in Christo Iesu: deinde

I, 6. *οὕτως* : *οὗτος* cod cf. 4, 2; 13, 1. — *ἐπανελθὼν ἀνωτέρω*] Ut contextus docet, haec verba non ad scripturam aliquam respiciunt, ut Bollandistae (Act. SS. Ian. II, 692 n. 12) putaverunt, sed hoc potius denotant, auctorem historiae initium facere a tempore Polycarpo a n t e r i o r e. Cf. Prolegom. et Polyc. Martyrium 22, 3 not.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τὴν ἐν Σμύρνῃ, μέλλων λοιπὸν ἀπιέναι εἰς Ἱεροσόλυμα. 2. Ἦλθεν οὖν ἐν τῇ Σμύρνῃ πρὸς Στραταίαν, ὅστις ἀκουστὴς αὐτοῦ ἐγεγόνει ἐν Παμφυλίᾳ, υἱὸν ὄντα Εὐνείκης θυγατρὸς Λωΐδος· αὗται δὲ εἰσί, περὶ ὧν γράφων Τιμοθέῳ μέμνηται λέγων· *Τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι καὶ τῇ μητρί σου Εὐνείκῃ,* ὡς ἐκ τούτου εὑρίσκεσθαι τὸν Στραταίαν ἀδελφὸν Τιμοθέου. 3. Παρ' ᾧ εἰσελθὼν ὁ Παῦλος καὶ συναγαγὼν τοὺς ὄντας πιστοὺς λελάληκεν αὐτοῖς περί τε τοῦ πάσχα καὶ τῆς πεντηκοστῆς, ὑπομνήσας αὐτοὺς περὶ καινῆς διαθήκης ἄρτου καὶ ποτηρίου προσφορᾶς· ὅτι δεῖ πάντως ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀζύμων ἐπιτελεῖν, κρατεῖν δὲ τὸ καινὸν μυστήριον πάθους καὶ ἀναστάσεως. 4. Ἐνταῦθα γὰρ φαίνεται ὁ ἀπόστολος διδάσκων, ὅτι οὔτε παρὰ τὸν καιρὸν τῶν ἀζύμων δεῖ ποιεῖν, ὥσπερ οἱ αἱρετικοὶ ποιοῦσι, μάλιστα οἱ Φρύγες, οὔτε μὴν πάλιν ἐξ ἀνάγκης τεσσαρεσκαιδεκάτῃ· οὐδὲν γὰρ περὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ὠνόμασεν, ἀλλὰ ἀζύμων, πάσχα, πεντηκοστῆς, κυρῶν τὸ εὐαγγέλιον.

III. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἄφιξιν διεδέξατο ὁ Στραταίας τὴν διδασκαλίαν καί τινες τῶν μετ' αὐτόν, ὧν τὰ μὲν ὀνόματα, πρὸς ὃ δυνατὸν εὑρίσκειν, οἵτινες καὶ ὁποῖοι ἐγένοντο, ἀναγράψομαι· τὸ δὲ νῦν ἔχον σπεύσωμεν ἐπὶ τὸν Πολύκαρπον.

2. Ὄντος τινὸς ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐπισκόπου,

II, 1. 1. *ἐν Σμύρνῃ* : *εἰς σμύρνη* cod — Auctor idem s. Pauli iter respicere videtur, cuius Act. 18, 23. 24; 19, 1 mentio fit; apostolum autem Smyrnae versatum fuisse Actus non tradunt.

2. *Στραταίαν κτλ.*] Constitutiones apost. VII, 46 Strataeae cuiusdam, filii Loidos, tanquam secundi Smyrnae episcopi mentionem faciunt. Exhibent enim: *Σμύρνης δὲ Ἀρίστων πρῶτος (ἐπίσκοπος), μεθ' ὃν Στραταίας ὁ Λωΐδος καὶ τρίτος Ἀρίστων.* Suspicor auctorem libri septimi Constitutionum, quamquam non plane eadem tradit, Vitam Polycarpi vel aliud simile opus in suum usum vertisse. Lightfoot auctorem nostrum a Constitutionibus apost. fortasse dependere putat. — *ἐν Παμφυλίᾳ*] Act. 16, 1 Lycaonia, non Pamphylia, patria Timothei fuisse traditur. — *τῆς ἐν σοὶ κτλ.*] II Tim. 1, 5.

4. 15. *τεσσαρεσκαιδεκάτῃ .. τεσσαρεσκαιδεκάτης* : *τεσσαρισκαιδ.* cod — *ἐνταῦθα*] sc. quia in diebus azymorum (v. 1) de paschate celebrando loquebatur. — *οὔτε παρὰ τὸν καιρὸν τῶν ἀζύμων κτλ.*] Teste Epiphanio H. 50 c. 1 nonnulli inter Phryges, provocantes ad Acta Pilati (cf. Tischendorf, Evangelia apocr. 1853 p. 205) pascha semper VIII Kalend. April. = 25. die mensis Martii, teste

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

voluit Hierosolymam proficisci. 2. Divertit igitur Smyrnae ad Strataeam, qui ipsius auditor fuerat in Pamphylia eratque filius Eunices, filiae Loidos; hae vero sunt illae, quarum Timotheo scribens meminit dicens: ***Fidei, quae est in te non ficta, quae habitavit primum in avia tua Loide et matre tua Eunice,*** ita ut hinc intellegere liceat, Strataeam fuisse fratrem Timothei. 3. Cuius domum cum Paulus intrasset convocassetque fideles, locutus est ad eos de paschate et pentecoste, admonens eos de panis et potus oblatione, quae est in novo testamento, quam in diebus azymorum omnino peragi oportet et retineri novum passionis ac resurrectionis mysterium. 4. Hic enim apostolus docere videtur, neque extra tempus azymorum pascha celebrandum esse, sicut quidam haeretici faciunt, praesertim Phryges, neque vero altera ex parte necessario luna decima quarta; nihil enim de decima quarta locutus est, sed de azymis, paschate, pentecoste, confirmans evangelium.

III. Postquam autem apostolus discessit, Strataeas suscepit munus docendi et quidam ex iis, qui post ipsum fuerunt, quorum nomina, prout reperire potuero, qui et quales exstiterint, exponam; nunc autem quod attinet, properemus ad Polycarpum.

2. In illo tempore cum quidam Smyrnae episcopus esset,

Sozomeno H. E. VII, 18 Montanistae, quos Pepuzitas et Phrygas vulgo nominant, pascha VIII Idus April. = 6. die Aprilis, si in eum diem dies resurrectionis interciderit, celebrabant, sin minus, dominica sequenti. Itaque certum cursus solaris diem observantes pascha saepius extra tempus azymorum peragebant, scilicet iis annis, quibus eorum dies non in hoc tempus incidit. — *τεσσαρεσκαιδεκάτῃ*] Hanc observantiam saeculo IV synodi Nicaena et Antiochena a. 341 c. 1 interdicebant, pascha cum Iudaeis celebrari vetantes. Sed etiam deinceps Quartodecimani in Oriente exstabant. Cf. Sozom. H. E. VII, 18. — *κυρῶν τὸ εὐαγγέλιον*] sc. aeque ac Evangelium de azymis, paschate et pentecoste loquens, neque vero de die lunae decima quarta.

III, 1. *ἄφιξιν*] Secundum contextum haec vox potius de decessu quam de adventu apostoli intellegenda esse videtur. — *καί τινες τῶν μετ' αὐτόν*] i. e. nonnulli inter successores Strataeae una cum hoc doctoris munere fungi coeperunt. Commemorantur Bucolus, antecessor Polycarpi (3, 2; 10 sqq.), huiusque successores Papirius et Camerius (c. 27).

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

ᾧ ὄνομα Βουκόλος, γυνή τις ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἦν εὐλαβὴς καὶ φοβουμένη τὸν θεόν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς ἀναστρεφομένη, ᾗ ὄνομα Καλλιστώ· ταύτῃ ἀποσταλεὶς ἄγγελος παρὰ κυρίου παραστὰς ἐν ὁράματι νυκτός φησι· Καλλιστώ, ἀναστᾶσα πορεύθητι ἐπὶ τὴν καλουμένην Ἐφεσιακήν, καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν προελθούσῃ σοι ὑπαντήσουσιν ἄνδρες δύο, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν παιδάριον, ᾧ ὄνομα Πολύκαρπος· ἐπερώτησον αὐτούς, εἰ πράσιμόν ἐστιν· τῶν δὲ εἰπόντων, ὅτι ναί, δὸς ἣν ἀξιώσουσι τιμὴν καὶ παραλαβοῦσα ἔχε μετὰ σεαυτῆ· ἔστι δὲ τοῦτο τῷ γένει ἀπὸ ἀνατολῆς. 3. Ἡ δὲ ἔτι τῆς φωνῆς αὐτῇ ἐνηχούσης καὶ τῆς καρδίας αὐτῆς φόβῳ καὶ χαρᾷ πηδώσης ἀνεκάθισέν τε καὶ μετὰ σπουδῆς ἀνηγέρθη, καὶ μὴ μελλήσασα τὸ προσταχθὲν ἐποίει. 4. Ῥοίζῳ δὲ καὶ δρόμῳ ἐπὶ τὴν προειρημένην πύλην ἦλθεν καὶ εὗρεν, καθὼς εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος, παραλαβοῦσά τε ἤγαγεν εἰς τὸν οἶκον καὶ ἠγαλλιάσατο ἀνατρέφουσα κοσμίως καὶ παιδεύουσα τὴν ἐν κυρίῳ παιδείαν, ὁρῶσά τε τὸ νουνεχὲς αὐτοῦ καὶ τὸ πρὸς θεοσέβειαν ἐπιτήδειον ἐξεπλήσσετο. 5. Ἦν δὲ αὐτῇ τῇ μὲν στοργῇ υἱός, τῇ δὲ ὑπεροχῇ τῶν οἰκετῶν, ὅσῳπερ δὴ προέκοπτεν τῇ ἡλικίᾳ, καὶ διοικητὴς τῶν ὑπαρχόντων ἐγένετο· καὶ δὴ καὶ τὰς κλεῖς τῶν ἀποθηκῶν ἐδεδώκει ἐν χειρὶ αὐτοῦ.

IV. Ἐπεὶ δέ ποτε ἐγένετο αὐτὴν χρόνον τινὰ ἀποδημῆσαι, κατέλιπεν τῆς οἰκίας φύλακα τὸν Πολύκαρπον· εἰσιόντι δὲ αὐτῷ μετρεῖν τοῖς οἰκείοις τροφὰς ἠκολούθουν χῆραί τε καὶ ὀρφανοὶ καὶ πλεῖστοι ἐκ γειτόνων, ὅσοι τῶν πιστῶν ἦσαν πτωχοί, καὶ ἠξίουν λαμβάνειν, ὁ μὲν σῖτον, οἱ δὲ οἶνον, ἄλλοι ἔλαιον καὶ εἴ τι ἔχρῃζεν ἕκαστος. 2. Ὁ δὲ ἐκ παιδὸς ἔχων τὸ τῆς εὐποιΐας μάθημα καὶ τὰς τοῦ θεοῦ ἐντολὰς ἐν τῷ τῆς ψυχῆς πίνακι καὶ τῇ τῆς καρδίας πλακὶ δακτύλῳ θεοῦ πνεύματι ἁγίῳ ἀναγεγραμμένας ἔχων, τὸ *τῷ αἰτοῦντί σε δίδου* ἐποίει δὴ καὶ οὕτως πάσας ἀποθήκας ἐκένωσεν, ἀφθόνως τοῖς δεομένοις ἐπιδιδούς.

V. Ἐπεὶ δέ ποτε ἧκεν ἡ Καλλιστὼ διὰ χρόνου, εἷς τις τῶν οἰκετῶν προσδραμὼν αὐτῇ ἔφη· Σὺ μέν, ὦ κυρία, πάντας τοὺς οἰκογενεῖς σου οὐδὲν ἡγησαμένη, τῷ παιδαρίῳ τούτῳ ἐξ ἀνατολῆς

2. 5. *προελθούσης* cod | 7. *αὐτούς*: *αὐτοῖς* cod — *Βουκόλος*] Colitur hic episcopus die 6. Febr. — *ἀναστᾶσα κτλ.*] Auctor Lucam Act. 9, 11 imitatur. — *Ἐφεσιακήν*] sc. *πύλην*, quae vox etiam Ioann. 5, 2 supplenda est. Eadem porta infra 20, 4 commemoratur et etiam regia appellatur.

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

cui nomen erat Bucolus, mulier quaedam illis diebus religiosa erat ac timens Deum, bonis operibus vacans, nomine Callisto. Huic adstitit in nocturna visione angelus a Deo missus dixitque: Callisto, surge et vade ad portam, quae dicitur Ephesia, cumque paululum progressa fueris, obviam tibi venient duo viri, puerulum secum ducentes, cui nomen Polycarpus; quaere ex iis, num venalis sit, iisque annuentibus da pretium, quod postulaverint, et accipiens eum tecum tene; ducit autem is genus ex Oriente. 3. Haec vero, voce adhuc in ea resonante et corde metu gaudioque subsiliente, resedit et continuo surrexit peregitque non cunctans, quod mandatum fuerat. 4. Vehementer ac festinanter ad dictam portam cucurrit et invenit, sicut angelus ei dixerat; et accipiens puerum domum duxit et gaudebat, honeste illum educans et erudiens disciplina, quae est in Domino; videns autem prudentiam eius ac modestiam et ingenium ad pietatem accommodatum obstupescebat. 5. Erat ergo illi indulgentia quadam materni affectus filius; dignitate inter domesticos vero, cum iam aetate adulevisset, etiam dispensator bonorum evadit; nam et claves cellarum in eius manus tradiderat.

IV. Cum autem aliquando contigisset, ut ea aliquamdiu abesset, domus custodem reliquit Polycarpum. Qui cum ingrederetur, ut domesticis alimenta ministraret, sequebantur viduae et pupilli et plurimi e vicinis, quotquot inter fideles mendici erant, petebantque, ut acciperent hic frumentum, illi vinum, alii oleum et quo quisque egebat. 2. Ille vero quia prima aetate beneficentiae hauserat disciplinam Deique praecepta in tabula animae ac cordis folio a spiritu sancto Dei digito inscripta habebat, dictum implevit: *Qui petit a te, da ei,* et sic omnes apothecas evacuavit, liberaliter indigentibus tribuendo.

V. Cum autem post aliquod tempus Callisto reversa esset, unus ex domesticis accurrens dixit ei: Tu quidem, domina, vernas tuos omnes nihili faciens, adulescenti isti, qui ex Oriente

3. 11. *ἀνεκάθησέν* cod
4. *παιδεύουσα τ. ἐν κ. παιδείαν*] Cf. Polyc. Phil. 4, 2.
IV, 1. 22. *κατέλειπεν* cod | 23. *χῆρες* cod
2. 29. *οὕτως* : *οὗτος* cod — *τῷ αἰτοῦντί σε δ.*] Matth. 5, 42. Doctr. apost. 1, 5.
V, 1. 32. *προσδραμών* : *προδρ.* cod

ἥκοντι πάντα ἐνεχείρισας· ὁ δὲ παρὰ τὴν σὴν ἀποδημίαν ἐκφορήσας πάντα, ὅσα ἦν, οὐδὲν ὑπελείπετο. 2. Ἡ δὲ τῇ χαλεπῇ τοῦ κατηγόρου φωνῇ διαταραχθεῖσα (ἱκανὴ γὰρ διαβολὴ καὶ ἠρεμοῦσαν ψυχὴν ἀνακινεῖν, μάλισθ' ὅταν φαντασίαν τῆς ἀπὸ χρημάτων βλάβης ἐμφαίνει), διῴδησέν τε τὸ φρόνημα καὶ θυμοῦ ἐνεπίπλατο καὶ μάλιστα μεγίστην ἡγουμένη συμφοράν, εἰ ὁ θεοφιλὴς καὶ ὑπὸ θεοῦ αὐτῇ δοθεὶς ἀσώτως κατηνάλωσε πάντα· οὔπω γὰρ ἠπίστατο, εἰς τί αὐτοῖς ἐκεῖνος ἐχρήσατο, διὸ καὶ πολυσχεδεῖς αὐτῇ ἀνεφύοντο λογισμοί. 3. Εὐθὺς οὖν ὀνόματι ἐκάλει Πολύκαρπον λέγουσα· [Πολύκαρπε]. Τῷ δὲ ὑπακούσαντί φησιν· Κόμιζε τὰς κλεῖς τῶν ἀποθηκῶν. 4. Ἐπεὶ δὲ κομίσας ἤνοιξεν, εἰσελθοῦσα ἐπεσκόπει, καὶ τί θαυμαστὸν τῆς μεγαλουργίας τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο; Ὁ μὲν γὰρ εἰσιὼν ἐστέναξέν τε καὶ προσηύξατο εἰπών· Θεὲ κύριε ὁ πατὴρ τοῦ ἀγαπητοῦ σου παιδός, ὁ ἐν παρουσίᾳ τοῦ προφήτου σου Ἡλιοῦ πληρώσας τὰ ἀγγεῖα τῆς Σαραφθινῆς χήρας, ἐπάκουσόν μου, ἵνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ εὑρεθῇ πάντα πεπληρωμένα. 5. Καὶ οὕτως εὑρέθη πάντα πεπληρωμένα, ὡς νομίσασαν αὐτὴν καταψεύσασθαι τὸν δοῦλον χαλεπαίνειν καί τισι τῶν οἰκετῶν παρακελεύεσθαι [δέρειν]. 6. Φθάσας δὲ ὁ Πολύκαρπος ἤπλωσεν ἑαυτὸν λέγων· Μὴ δῆτα δι' ἐμὲ ὑβρίσῃς ἕτερον· ἐμοὶ δὲ μᾶλλον ἐμφόρει τὰς τούτου πληγάς· οὐ γὰρ ἐψεύσατο, ἀλλὰ ἄξιός [ἐστιν] ἐπαίνου τῆς εἰς τὴν δέσποιναν εὐνοίας· ἐγὼ δὲ ἐπεὶ μὴ κακῶς ἐδαπάνησα, ἀλλ' εἰς πτωχούς, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ εὐλογητοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς πεινῶντας ἐνέπλησεν καὶ πέμψας τὸν ἄγγελον αὐτοῦ σοὶ τὰ σὰ ἀπεκατέστησεν, ἵνα καὶ σὺ σχοίης κατὰ τὸ ἔθος ὃ ποιεῖς ἐπιδιδόναι πτωχοῖς. 7. Ταῦτα ἀκούσασα καὶ ἰδοῦσα ἔμφοβος ἡ Καλλιστὼ ἐγένετο, ἔτι καὶ μᾶλλον προσθεμένη τῇ πίστει καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ὥστε γενέσθαι αὐτῇ Πολύκαρπον εἰς υἱὸν καὶ ἀναλύσασαν ἐν πίστει καταλιπεῖν αὐτῷ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς.

VI. Μετὰ δὲ τὴν κοίμησιν τῆς Καλλιστῶ ἐν πολλῇ προκοπῇ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγαθὴν πολιτείαν ὁ Πολύκαρπος ἐγίνετο· καὶ τῆς ἀνατολικῆς ῥίζης κατὰ τὸ ἄοκνον

2. 5. *διῴδησεν* : *διοίδησεν* cod | 8. *ἐκεῖνος* : *ἐκείνοις* cod D | *πολυσχιδεῖς* L — *ἀσώτως κατηνάλωσε*] Cf. Luc. 15, 13.

3. 10. *Πολύκαρπε* add D : om cod
4. 15. *Σαραφθινῆς* : *ἀραφθινῆς* cod — *Ἡλιοῦ κτλ.*] Cf. III Reg. 17, 9 sqq.
5. 19. *δέρειν* add L contextu hoc

venit, omnia tradidisti; ille vero te absente omnia, quaecunque tibi erant, exportavit, ut nihil relinqueretur. 2. Quae cum voce delatoris gravi perturbata esset (potest enim calumnia etiam tranquillam mentem commovere, praesertim si speciem damni pecuniae inculcat), animo vehementer concitata ac bile repleta est, eam maximam rata calamitatem, si pius ille atque a Deo ipsi donatus luxuriose cuncta dissipasset; nondum enim sciebat, in quem usum ea ille vertisset, quare et multiformes ei oboriebantur cogitationes. 3. Confestim ergo Polycarpum nomine vocavit dicens: Polycarpe. Qui cum obaudiret: Affer, inquit, claves cellarum. 4. Cumque attulisset et aperuisset, intrans illa inspectabat, et quod miraculum magnificentiae Domini Iesu Christi factum est? Hic enim ingressus ingemuit et oravit dicens: Domine Deus, pater dilecti pueri tui, qui praesente propheta tuo Elia vasa Saraphthinae viduae replevisti, exaudi me, ut in nomine Christi omnia inveniantur plena. 5. Atque adeo omnia inventa sunt plena, ut illa existimans, servum sibi illusisse, indignaretur et aliquot domesticis mandaret, ut eum caederent. 6. At praeoccupans Polycarpus aperuit se dicens: Ne, quaeso, propter me alium iniuria afficias; mihi potius infer quas illi paras plagas; non enim mentitus est, sed laude dignus est pro sua in dominam benevolentia; ego vero cum non male, sed in pauperes bona profuderim, Deus et pater benedicti Iesu Christi et esurientes replevit et angelum suum mittens tua tibi restituit, ut et tu habeas, quod iuxta tuam consuetudinem largiaris pauperibus. 7. Quae cum Callisto audisset et vidisset, obstupuit ac magis magisque fidei et bonis operibus dedita fuit, ita ut Polycarpum filium adoptaret eique, cum in fide moreretur, bona sua relinqueret.

VI. Post Callistus obitum Polycarpus magnos in fide Christi sanctaque conversatione progressus fecit, atque ex orientali radice pro indefessa sua et exemplari industria florem protulit,

vel simile verbum poscente : om cod — *τὸν δοῦλον*] sc. eum, de quo dixit v. 1.

6. 22. *ἔστιν* add D : om cod L — *ὁ θεὸς καὶ πατὴρ κτλ.*] Cf. Mart. Polyc. 14, 1. — *πεινῶντας ἐνέπλ.*] Cf. Luc. 1, 53.

7. 29. *αὐτῇ* : *αὐτὴν* cod

VI, 1. 31. *Καλλιστῶ* cod : *Καλλιστοῦς* L | 33. *τῆς* : *τῇ τῆς* cod —

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τῆς φιλοπονίας δεῖγμα ἔφερεν ἄνθος, ὡς ἂν εἴποι τις, μέλλοντος ἀγαθοῦ καρποῦ. 2. Φιλομαθεῖς γὰρ εἰ καί τινες ἄλλοι καὶ προσφυεῖς ταῖς θείαις γραφαῖς οἱ τὴν ἀνατολὴν οἰκοῦντες ἄνθρωποι· εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν ἀχθεὶς καὶ ἐν τῇ Σμύρνῃ κατὰ θεοῦ θέλημα ἐλθών, καταμαθών τε τοὺς τῶν ἐγχωρίων τρόπους καὶ τούτων πολὺ διαστήσας ἑαυτόν, ἔγνω ὡς ἄρα παντὶ δούλῳ θεοῦ πᾶς ὁ κόσμος [πόλις], πατρὶς δὲ ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ· ἐνταῦθα δὲ παροικεῖν, ἀλλ' οὐ κατοικεῖν, ὡς *ξένοι καὶ παρεπίδημοι* τετάγμεθα. 3. Καὶ δὴ ταῦτα διασκοπούμενος ἐπ' εὐφροσύνῃ θείᾳ νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἑαυτὸν ὅλον δι' ὅλου ὥσπερ καθωσιωμένον ὁλοκαύτωμα προσενήνοχε θεῷ, τοῖς μὲν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς γυμναζόμενος λογίοις, ταῖς δὲ διὰ προσευχῶν ἐνδελεχέσι λειτουργίαις καὶ τῇ πρὸς πάντας τοὺς χρῄζοντας ἢ σπουδῆς ἢ ἐπιδόσεως κηδεμονίᾳ καὶ τῇ κατὰ τὴν δίαιταν αὐταρκείᾳ. 4. Σιτίοις τε γὰρ τοῖς μὲν παροῦσι λιτοῖς τε καὶ ἀπεριέργοις ἐχρῆτο, ἐσθῆτι δὲ ὡς αὐτὸ μόνον τὸ χρειῶδες ἀπῄτει θάλπους ἕνεκα καὶ τῆς κατὰ τὸ σῶμα σώφρονος εὐκοσμίας ἀμφιέννυσθαι.

VII. Τὰ δὲ πλεῖστα ἦν ὑπαναχωρῶν, οὐκ ἐν δημοσίοις οὔτε ἐπιφανέσι τόποις, οὐδ' ὅθεν ἦν τὸν ἐκ τῶν ὁρώντων ἔπαινον καρποῦσθαι. Ἦσαν δὲ αὐτῷ διατριβαὶ οἶκοι μὲν αἱ πλεῖσται, αἱ δὲ ἐν προαστείοις, ἐν οἷς ἂν ἦν μάλιστα ἀμελοῦντα τὸν πολυδημώδη τάραχον ἐκφεύγειν, ἐπισταμένῳ, ὡς ἄρα χρῄζει ἡ ψυχὴ σταθερᾶς καὶ ἀνεπιμίκτου κακῶν ὄψεώς τε καὶ ἀκοῆς. 2. Κἀκ τούτων ἦν ἐσταλμένος τῷ τε κατὰ τὸν νοῦν φρονήματι καὶ τῷ κατὰ τὸ σῶμα σχήματι· βάδισμα γὰρ πρεσβυτικὸν ἦν ἐν νεαζούσῃ ἡλικίᾳ καὶ τὸ βλέμμα ἀνδρεῖον, ἀπηλλαγμένον τῆς πρὸς τὰ ὁρώμενα κατὰ τὸν βίον προσπαθείας. Εἰ δέ τινες τῶν συναντώντων αὐτῷ κατενόουν τὸ πρόσωπον, ἐρυθήματος ἐνεπίμπλατο καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ αἰδοῦς αἰδέσιμον ἑαυτὸν κατεσκεύαζεν. Τῷ γὰρ ἐρυθρῷ χρώματι διὰ τοῦ σώματος, ὥσπερ δι' ἐσόπτρου, αἱ τῶν σοφῶν διορῶνται ψυχαί. 3. Εἰώθει δὲ καὶ τῶν προσφοιτώντων καὶ καθομιλεῖν ἐσπουδακότων τοὺς μὲν ἀδολέσχας καὶ ληρώδεις εἰ οἷόν τε αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι καὶ φεύγειν, προφάσει τοῦ τετᾶσθαι ἐπί τι σπουδαῖον καὶ

ἀγαθοῦ καρποῦ] Auctor alludit ad nomen Polycarpi.

2. 2/3. *προφυεῖς* cod | 7. *πόλις* add L cf. 30, 3 : om cod — *φιλομαθεῖς κτλ.*] Duchesne opinatur, auctorem studia biblica scholae Antiochenae, Luciani, Dorothei aliorumque in mente habuisse. — *πᾶς ὁ κόσμος πόλις*] Eadem

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google   Original from HARVARD UNIVERSITY

ut quispiam dixerit, fructus proventuri boni. 2. Sunt enim studiosi cumprimis ac Scripturis divinis dediti homines, qui Orientem incolunt; in Asiam autem ductus ac Smyrnam Dei nutu adveniens discensque incolarum mores et ab iis quam longissime sese seiungens, intellexit cuivis servo Dei mundum universum quidem civitatem esse, patriam autem Hierosolymam caelestem. Hic constituti sumus, ut commoremur ad tempus, non ut habitemus in perpetuum, velut *peregrini et advenae*. 3. Et ista quidem perpendens divina cum hilaritate die ac nocte seipsum totum omnino velut holocaustum sanctificatum offerebat Deo, sese exercens cum in sermonibus divinarum Scripturarum tum in continuis precationum ministeriis et in studio vel industriae vel largitionis erga omnes indigentes et in victus parsimonia ac frugalitate. 4. Cibis enim praesentibus et vilibus minimeque operosis utebatur, vestitu autem, prout usus solus poscebat, ut frigus propulsaretur et corpus modesto ornatu amiciretur.

VII. Plerumque versabatur non in publico neque illustri loco, neque unde ullam a spectantibus referre posset laudem. Temporis partem maximam vel domi exigebat vel in suburbiis, in quibus facillimum erat tumultum popularem effugiendi, sciens, animae quietum et ab omni malo immunem visum atque auditum opus esse. 2. Praeterea mentis prudentia praeditus erat et bono corporis habitu; ingressus enim senilis erat in aetate iuvenili et aspectus virilis, liber omni affectu erga ea, quae in hac vita cernuntur. Si qui occurrentium in eius vultum defigerent oculos, rubore suffundebatur et per eam quae in ipso erat verecundiam reverendum se reddebat. Rubro enim colore corporis velut per speculum sapientium perspiciuntur animae. 3. Solebat vero ex adventantibus et congredi cupientibus eos, qui erant vani ac nugaces, si poterat, declinare ac defugere, cuipiam serio negotio se intentum esse simulans neque ad ob-

verba leguntur infra 30, 3. Cf. Epist. ad Diogn. 5, 5. — *παροικεῖν* Cf. Clem. I inscr. — *ξένοι καὶ παρ.*] Hebr. 11, 13.

3. *ὁλοκαύτωμα*] Cf. Mart. Polyc. 14, 1.

4. *σιτίοις γ. τοῖς μὲν παροῦσι*] Cf. Luc. 10, 8.

VII, 1. 21. *ἀμελοῦντα* : *ἀτελ.* cod

3. 31. *καὶ καθομιλεῖν* : *καιθ' ὁμιλεῖν* cod

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

μὴ προσεσχηκέναι τῷ συναντήσαντι· εἰ δὲ συνέβη περιπεσεῖν, μόνον ὑπὲρ τοῦ μὴ δόξαι ὑπεροπτικὸν εἶναι ὀλίγα τινὰ ἀποκρινόμενος ἐπαύετο. 4. Τοιοῦτος ἦν πρὸς τοὺς ἐξ ὧν οὐκ ἦν ὠφεληθῆναι. Τοὺς δὲ κακοὺς καθάπερ κύνας λυσσῶντας ἢ θῆρας ἀγρίους ἢ ἑρπετὰ ἰοβόλα περιΐστατο· ἐμέμνητο γὰρ τῆς λεγούσης γραφῆς· *Μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις.* Τοῖς δὲ ὠφελεῖν δυναμένοις ἐπὶ πλεῖστον συνῆν, καὶ μάλιστα ὧν μὴ μόνον ἐκ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἔργων [ἦν] ὠφέλειαν καρποῦσθαι.

VIII. Ἐπανιόντι δὲ αὐτῷ ἐκ τῶν προαστείων εἰς τὴν πόλιν, εἴ ποτε συνετύγχανον ξυλοφόροι καὶ μάλιστα πρεσβῦται, συνέπασχέν τε τῆς ἀχθοφορίας ἕνεκα καὶ συμπορευόμενος ἀνηρώτα, εἰ ἅμα τῷ εἰσελθεῖν πιπράσκει τὸ φορτίον· τοῦ δὲ ἀποκρινομένου, ὅτι ἐνίοτε ἤδη ἑσπέρας ἄπρακτα εἴη, ἐπιδοὺς αὐτῷ τὴν τιμὴν ἦγεν παρὰ τὰς ἄγχι τῇ πύλῃ οἰκούσας χήρας, καὶ ταύταις μὲν τὴν χρῆσιν τῶν ξύλων, τῷ δὲ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς τροφῆς τῆς ὥρας ἐχαρίζετο.

IX. Ἐπεὶ δὲ ἧκεν εἰς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ὥραν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐπεπόθει τὴν θεοσέβειαν· διέγνω δέ, ὡς ἄρα οἰκεῖον ἀσκήσει ἐλευθερία, ἥτις περιγίνεται ὀλίγοις μέν, μάλιστα τοῖς ἀδούλωτον καὶ ἀπαρεμπόδιστον τῆς ψυχῆς εἰληφόσι παρὰ θεοῦ κεκτῆσθαι πτερόν· ὃς τὴν ὑπέργειον μᾶλλον καὶ εὐπετῆ ἠξίωται πολιτείαν, μὴ κατασπώμενος ἐπὶ γῆς τῷ τοῦ γάμου δεσμῷ. 2. Ἀπροσδεὴς γὰρ ἡμῶν τῶν κατὰ τὸν βίον ἐπιτηδείων οὐδὲ εἷς· προσδεέστεροι δὲ μᾶλλον, οἷς ἡ πολυδάπανος καὶ φιλόκοσμος οἴκαδε ἐγκαθώρμηται γυνή· τάς τε ἐκ ταύτης περιστάσεις καὶ ἀηδίας ἐλογίζετο, ὡς οὐκ ἔνεστιν ἐπίπαν εἰρηναῖον καὶ εὔδιον ἐκτελέσαι βίον. Εἰ μὲν γὰρ ἄσωτος εἴη, ὥς φησι Σολομών, *μεστὸς ζήλου θυμὸς ἀνδρός*· εἰ δὲ σωφρονεῖ, κεκομπῆσθαί τε καὶ τὸ φρόνημα διεγηγέρθαι, ὡς *κρεῖττον* μᾶλλον *ἐν ἐρημίᾳ οἰκεῖν ἢ μετὰ γυναικὸς μαχίμου καὶ γλωσσώδους.* 3. Ὅλως δὲ οὐδεὶς βίου ὡραϊσμὸς ἀπὸ τῶν ἐπουρανίων κατώκειλεν αὐτοῦ τὴν ψυχήν· εἰώθει δὲ λέγειν, ὡς ἄρα εἴη αὐτῷ ὡραῖα τὰ τοῦ Χριστοῦ ῥήματα καὶ προφητῶν καὶ

4. 9. *ἦν* add D : om cod — *κύνας λυσσῶντας κτλ.*] Cf. Ign. Eph. 7, 1; Smyrn. 4, 1. — *μετὰ ἀνδρὸς κτλ.*] Ps. 17, 26. 27.

IX, 1. 18. *ἐπεπόθει* em L : *ἐπεποίθει* cod D | *ἀσκήσει* : *ἀσι. σει* cod | 20. *ἀπαρεμπόδιστον* : *ἀπαραμπ.* D | *κεκτῆσθαι*: *σθαι* supplevit manus recens.

2. 23. *τόν* : *τῶν* cod | 28. *σωφρονεῖ* : *σώφρων εἶ* cod | *κεκομπῆσθαί* :

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

vium animum advertisse. Si contingebat, ut incideret in colloquium, solum ne videretur eos despicere, pauca quaedam respondit et postea siluit. 4. Talis erat erga eos, a quibus nulla percipi poterat utilitas. Malos vero veluti canes rabidos ac feras agrestes vel venenatos serpentes devitabat; memor enim erat Scripturae dicentis: ***Cum viro innocente innocens eris et cum electo electus et cum perverso perverteris.*** Cum iis autem, qui ei prodesse poterant, plurimum conversabatur, et praesertim cum iis, ex quorum non solum verbis, sed etiam actionibus utilitatem percipere licebat.

VIII. Si quando ex agro in urbem revertens incideret in ligna portantes ac praesertim senes, compatiebatur eorum labori unaque incedens sciscitabatur, an ingressus confestim fascem venderet; cumque responderet, se nonnunquam ante vesperam non posse divendere, persoluto pretio ad viduas prope portam habitantes eum duxit, et his lignorum usum, illi autem victus opportuni beneficium impertiebat.

IX. Cum ad virilem pervenisset aetatem, multo etiam ardentiore studio amplexus est pietatem. Cognovit, quam proprium sit ascesi libertas, quae paucis quidem contingit, praecipue iis, qui non serviles nec impeditas animae alas accepere a Deo, qui facilis ac caelestis potius conversationis digni effecti sunt, non terrae adstricti coniugii vinculo. 2. Etenim ne unus quidem nostrum non eget iis rebus, quae ad vitam sustentandam necessariae sunt; egent vero ii maxime, quibus sumptuosa et ornatus studiosa domum deducta est coniux. Quae ex ea nascerentur contentiones ac molestiae, considerabat, ut in universum non liceret pacificam ac tranquillam vitam vivere. Nam si incontinens illa sit, ***mariti animus***, ut dicit Salomon, ***plenus zelo;*** si temperans, superbit ac fastu intumescit, ita ut multo ***optabilius sit in solitudine vitam agere quam cum muliere litigiosa et loquace.*** 3. Omnino autem nulla vitae pulcritudo eius animum a caelestibus abstrahebat. Solebat dicere, speciosa ipsi

ἐκεκομπῆσθαί cod — *μεστὸς ζ. θ. ἀνδρός*] Prov. 6, 34. Notandum est, auctorem vitam caelibem commendare nonnisi coniugii incommoda respicientem. Altius sentit Paulus apostolus I Cor. 7, 25 sqq. — *κρεῖττον κτλ.*] Prov. 21, 19.

3. 31. *ὑπουρανίων* con D | 32. *αὐ-*

ἀποστόλων· *Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἐξεχύθη ἡ χάρις ἐν χείλεσί σου*, καί· *Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων ἀγαθά.* 4. Παιδοτροφίας τε ἕνεκα καὶ τῆς περὶ τὰ ἔγγονα ἐπιμελείας καὶ τῆς ἀκολουθούσης οἴκαδε θεραπείας διελάμβανεν, ὅσων μὲν δεήσει χρήζειν τὸν τούτοις συμπλεκόμενον, ὅσας δὲ περιστάσεις καὶ ἀσχολίας ἔχειν, φροντίδας τε τῆς τούτων ἀναστροφῆς, καὶ οἷα νοσηλευομένων παίδων τοῖς γεννήτορσιν ἄχθη καὶ ἀποβιωσάντων πένθη γίνεται, οἵ τε ἄλλοι περὶ τὴν ἀγωγὴν παντὸς αὐτῶν τοῦ βίου κίνδυνοι. 5. Κατὰ πᾶσαν γὰρ μετάβασιν ἡλικίας μετακίνησις τοῖς νέοις καὶ τοῦ φρονήματος γίνεται, ἀναζέοντος ὥσπερ οἴνου νέου τοῦ κατὰ τὴν ὥραν ἐμφύτου θερμοῦ, ἀνακιρναμένου τε καὶ ἕλκοντος ἐπὶ τὸ καθαρώτερον τὴν ὕλην, καθάπερ ὑποζυγίου ἀφηνιᾶν καὶ ἀπαυχενίζειν ἐπιχειροῦντος, μέχρις ἂν ὁ ἐπιστάτης καὶ ἐπίσκοπος νοῦς καθάπερ χαλινῷ λόγῳ καὶ λογισμῷ ἀναχαιτίσει τε καὶ ἀνακόψει καὶ παύσει τὸν χρεμετισμόν, εἰς τάξιν ἀγαγὼν τὴν ἄτακτον καὶ ἄλογον ὁρμήν. 6. Τότε δὲ ὁ νοῦς ἐργάζεται ταῦτα καὶ κατισχύει, ὅταν αὐτὸν θεία τις ἐπιφροσύνη καὶ παρουσία πνεύματος ἁγίου περισπαρῇ. Διὸ δὴ καὶ ὁ δεσπέσιος Δαυὶδ ᾐτήσατο λέγων· *Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ.* Ὁ δὲ ἀπόστολός φησιν· *Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε.*

X. Ἀκόλουθον οὖν ἐστιν ἡμῖν λοιπὸν καὶ τὸν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ καταλέξαι δρόμον, καὶ ὡς ἐπολιτεύσατο καὶ ὡς εἰς τοῦτον ἦλθεν, ἵνα καὶ διὰ τούτων μάθωμεν μιμηταὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐκλεγομένων λειτουργῶν γίνεσθαι. 2. Ὁ μὲν οὖν Βουκόλος, ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐπίσκοπος, ἠγάπα τε αὐτὸν καὶ περὶ πολλοῦ ἐκ παιδὸς ἐποιεῖτο· καὶ εὔθυμος ὢν εὔελπις ἐπ' αὐτῷ ἦν, ὥσπερ οἱ τῶν χρηστῶν υἱῶν πατέρες ἀγάλλονται ἐπὶ τὸ ἔχειν διαδόχους σώφρονας. 3. Καὶ αὐτὸς μὲν ἤμειβε τὸν Βουκόλον, ὡς ἂν γεννήτορα ἀγαπῶν, οὐχ ἐπιπλάστῳ μέντοι λόγῳ, ἀλλ' ἡσυχῇ μὲν καὶ μὴ παράπαν διόλου αὐτῷ γινόμενος, ὑπεξαναχωρῶν δὲ τοὺς ἀεὶ ὄντας ᾔδει καιρούς, ὡς μηδὲ προσκορῆ μήτε ἀτημελῆ δοκεῖν εἶναι.

τῷ D — *ὡραῖος κτλ.*] Ps. 44, 3. — *ὡς ὡραῖοι κτλ.*] Ies. 52, 7. Nah. 1, 15. Rom. 10, 15.

5. 11/12. *ἀνακιρναμένου* em L : *ἀνακριναμένου* cod, *ἀνακρινομένου* D

6. *πνεῦμα κτλ.*] Ps. 50, 12. 14. 13. — *πνεύματι κτλ.*] Gal. 5, 16.

X, 2. 28. *εὔελπις* : *εὔελπίς τε* cod,

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

esse verba Christi et prophetarum et apostolorum: ***Speciosus forma prae filiis hominum; diffusa est gratia in labiis tuis,*** et: ***Quam speciosi pedes evangelizantium bona.*** 4. Expendebat quoque, quae liberorum nutriendorum causa cura esset posterorum et quae negotia sequerentur; quam multis rebus indigeret, qui illis implicatus esset, quantas difficultates ac molestias haberet quantasque curas horum conversationis, et qualia onera parentibus oborirentur, si liberi aegrotarent, quantus moeror, si decessissent; quae alia circa educationem omnis ipsorum vitae pericula. 5. Nam per omnem vitae profectum adulescentibus et iudicii mutatio accidit, effervescente instar musti calore aetatis nativo, commiscente et magis magisque purgante materiam, ut iumentum frenum et habenas excutere molitur, donec moderatrix et inspectrix mens ratione et iudicio velut freno compescat et reprimat et coerceat hinnitum, ordine constringens vagum illum et irrationalem impetum. 6. Tum vero mens haec agit ac perficit, quando eam divina quaedam sapientia et praesentia spiritus sancti illustrat. Ideo precatus est divinus David dicens: ***Spiritum rectum innova in visceribus meis; spiritu principali confirma me, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.*** Apostolus vero ait: ***Spiritu ambulate, et desiderium carnis ne perficite.***

X. Reliquum est igitur, ut et episcopatus eius cursum exponamus, quomodo conversatus sit et quomodo ad illum pervenerit, ut per haec quoque imitatores esse discamus sacerdotum a Deo electorum. 2. Bucolus ergo, qui ante eum episcopus fuit, diligebat eum et inde a pueritia magni aestimabat, et cum ei benevolus esset, bonam spem de eo habebat, sicut proborum filiorum parentes laetantur, quod prudentes habent suarum facultatum heredes. 3. Et ipse quidem mutuum Bucolo affectum rependebat, eum ut patrem amans, non fucato sermone, sed tranquille, neque omnino totum se ei dedens, recedens autem tempora opportuna observabat semper occurrentia, ita ut neque importunus neque socors esse videretur. 4. Donum enim vel

εὐέλπιστος L | 29. *τό* : *τῷ* L 3. 32 sq. *ἀεὶ ὄντας ᾔδει* em D : *λέγοντας ἤδη* cod | 33. *μηδέ* cod : *μήτε* D | *ἀτημελῆ* em L : *ἀεὶ μέλλειν* cod

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

4. Δῶρον μὲν γὰρ ἢ δόμα οὔτ' αὐτῷ δυναμένῳ ἐπαρκεῖν ἐσπούδαζεν διδόναι οὔτε μὴν ὁ Βουκόλος λαβεῖν· ὁ μὲν γὰρ ἴδιον κέρδος ἡγεῖτο τοῦ νέου τὴν εἰς τοὺς δεομένους προθυμίαν, ὁ δὲ τὴν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐντολὴν προσηκόντως ἐπλήρου, διδοὺς τοῖς οὐ δυναμένοις ἀνταποδοῦναι, ἐνίων θηρωμένων διὰ τῆς τέχνης τὴν τιμὴν καὶ ἐφιεμένων ἑτέρας μείζονος τιμῆς. 5. Ὡς οὖν ὁ μὲν Πολύκαρπος, καθάπερ ὁ Ἰακὼβ ἁπλοῦς καὶ ἄπλαστος ὤν, πάντα ἀτύφως καὶ ἀπεριβλέπτως εἰργάζετο, σωματικῆς τε ὑπηρεσίας αὐτουργῶν τροφῆς τε καὶ τῆς λοιπῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐπαρκῶν, αὐτοῖς ἔργοις λαμπρὸς ἦν· ὁ δὲ Βουκόλος ταῦτα οὐ παρὰ τοῦ ποιοῦντος, ἀλλὰ παρὰ τῶν πασχόντων ἐμάνθανεν. Ὡς γὰρ τοῖς σπουδαίοις τὸ εὖ ποιεῖν ἀνυπέρθετον, οὕτως δὴ καὶ τοῖς εὐλογίστοις ἐκ τοῦ καλῶς παθεῖν τὸ εὐχαριστεῖν ἀπαράλειπτον. 6. Ἔτι τε καὶ πολλῶν διὰ τῆς δοθείσης αὐτῷ παρὰ θεοῦ χάριτος ἀσθενούντων τε καὶ δαιμονώντων εἰς ὁλοκληρίαν ἀποκαθισταμένων καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοξαζομένου ἔχαιρεν· πολλά τε περὶ αὐτοῦ καὶ δι' ὁραμάτων ἔβλεπεν.

XI. Ἔγνω οὖν, ὡς ἄξιος εἴη, καὶ κατὰ τὸ παρὸν διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας τῷ τῶν διακόνων βαθμῷ συνηρίθμησεν πάσης τῆς ἐκκλησίας ἐπιμαρτυρούσης. 2. Μακάριος κἀκεῖνος ὡς ἀληθῶς ἀξιωθεὶς χειρὶ σκεπάσαι τοιαύτην κεφαλὴν καὶ διὰ φωνῆς εὐλογῆσαι τηλικαύτην ψυχήν. Ἡ γὰρ τῶν καθισταμένων εἰς τόπον λειτουργίας διὰ πίστεως τῆς εἰς τὸν θεὸν προκοπὴ δόκιμος καὶ κεκριμένη τῶν ἐκλεξαμένων καλῶς ἀνεπίληπτος μὲν πρὸς ἀνθρώπους, ἀνυπαίτιος δὲ συνειδήσει παρρησία καὶ χαρὰ γίνεται.

XII. Διάκονος οὖν ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν δόκιμος, ὁποῖος ἐν τοῖς κατὰ τοὺς ἀποστόλους Στέφανος, καὶ γὰρ λόγῳ κεχορηγημένος καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς κεκοσμημένος μετὰ παρρησίας Ἕλληνάς τε καὶ Ἰουδαίους καὶ τοὺς αἱρετικοὺς ἤλεγχε. 2. Πολλάκις δ' αὐτὸν προτρέψας καὶ παρακαλέσας ὁ Βουκόλος μόλις ἔπεισε πρὸς τὸ καὶ αὐτὸν ὑπὸ κυρίου παιδευθῆναι καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ τὸν τῆς κατηχή-

4. *δῶρον μὲν γὰρ ἢ δόμα*] Discrimen harum vocum exponit Philo Leg. Alleg. III, 70 (ed. Mangey I, 126): *δῶρα δομάτων διαφέρουσι· τὰ μὲν γὰρ ἔμφασιν μεγέθους τελείων ἀγαθῶν δηλοῦσιν, ἃ τοῖς τελείοις χαρίζεται ὁ θεός, τὰ δὲ εἰς βραχύτατον ἐντέταλται, ὧν μετέχουσιν οἱ εὐφυεῖς ἀσκηταὶ οἱ προκόπτοντες,* De Cherub. c. 25 (I, 154)· *τῶν ὄντων τὰ μὲν*

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

munus neque hic illi, valenti etiam aliis subvenire, dare studebat neque Bucolus accipere. Nam proprium hic lucrum censebat adulescentis erga egentes promptitudinem, ille Domini Iesu mandatum decenter exsequebatur, tribuens iis, qui non poterant retribuere, cum quidam artificio honorem venentur aliumque maiorem honorem appetant. 5. Cum igitur Polycarpus ut Iacob simplex ac *rectus* esset et cuncta sine ulla ambitione et superbia ageret, ipse agens corporalia obsequia et cibum et cetera necessaria pauperibus largiens, ipsis operibus clarus erat. Bucolus autem haec non a faciente, sed ab accipientibus didicit. Ut enim probis hominibus inest indefessa quaedam ad benefaciendum promptitudo, ita et honestis ex ipso beneficio nascitur gratitudo. 6. Adhuc et eo gaudebat, quod multi infirmi ac daemoniaci per gratiam a Deo ei collatam incolumitatem recuperabant et Dominus Iesus Christus glorificabatur. Multa quoque ab eo recte gesta et per visiones videbat.

XI. Intellexit ergo eum dignum esse, ac propter adulescentiam primo in diaconorum gradu eum constituit universa suffragante ecclesia. 2. Beatus ipse revera, qui dignus fuerit manum imponere tali capiti et ore suo benedicere tali animae. Tranquillitatem enim affert et laetitiam ordinatio virorum in loco ministerii per fidem in Deum collocatorum probata ac legitima, quae bene fit ab eligentibus, irreprehensibilis est apud homines, innoxia conscientiae.

XII. Diaconus igitur fuit probatus inter eos, qui ipsius tempore vivebant, qualis Stephanus inter eos, qui apostolorum aetate erant, ac pollens sermone et bonis operibus ornatus cum libertate gentiles et Iudaeos et haereticos confutabat. 2. Crebro autem eum admonens et adhortans Bucolus vix persuasit, ut et ipse a Domino erudiretur et in ecclesia catecheseos faceret ser-

χάριτος μέσης ἠξίωται, ἢ καλεῖται δόσις, τὰ δὲ ἀμείνονος, ἧς ὄνομα οἰκεῖον δωρεά. Cf. Iac. 1, 17 (Lightfoot]. — *'Ιησοῦ ἐντολὴν κτλ.*] Cf. Luc. 6, 32—35; 14, 14.

5. 9. *λοιπῆς* : add *διαίτης* L | 12. *εὐλογίστοις* em D : *εὐλογίστως* cod — *ἄπλαστος*] Gen. 25, 27. — *αὐτοῖς ἔργοις λ.*] Cf. Matth. 5, 16.

6. 16. *πολλά* : *πολλάς* cod

XI, 1. *π. τ. ἐκκλησίας ἐπιμ.*] Cf. infra 17, 2; I Clem. 44, 3.

XII, 1. *Στέφανος*] Cf. Act. 6, 5.

σεως ποιήσασθαι λόγον (ἐδόθη οὖν ὑπὸ Χριστοῦ τὸ μὲν πρῶτον διδασκαλίας ὀρθῆς ἐκκλησιαστικὸς καθολικὸς κανών), ἑρμηνεῦσαί τε ἱκανῶς μυστήρια, ἃ τοῖς πολλοῖς ἦν ἀπόκρυφα· οὕτω φανερῶς αὐτὰ ἐξετίθετο, ὥστε τοὺς ἀκούοντας μαρτυρεῖν, ὅτι οὐ μόνον ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ δρῶσιν αὐτά. 3. Πολλὰ δὲ καὶ συγγράμματα καὶ ὁμιλίαι καὶ ἐπιστολαὶ ἦσαν αὐτῷ, ἅτινα ἐν διωγμῷ ἐπ' αὐτοῦ γενομένῳ, ὅτε καὶ ἐμαρτύρησεν, διήρπασάν τινες τῶν ἀνόμων· φανερὰ δὲ ὁποῖα ἦν ἐκ τῶν ἐφευρισκομένων, ἐν οἷς καὶ πρὸς Φιλιππησίους ἡ ἐπιστολὴ ἱκανωτάτη ἦν· καὶ αὐτὴν ἐντάξομεν ἐν τῷ δέοντι τόπῳ.

XIII. Ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ πρὸ πάντων ἦν τὸ τοὺς ἀκούοντας εἰδέναι περὶ θεοῦ παντοκράτορος, ἀοράτου, ἀναλλοιώτου, ἀμετρήτου, καὶ ὅτι οὗτος εὐδόκησεν τὸν ἴδιον λόγον υἱὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν καταπέμψαι, ἵνα φορέσας τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀληθῶς ὁ λόγος σαρκωθεὶς σώσῃ τὸ ἴδιον πλάσμα· 2. ὃς κατὰ τὴν λεχθεῖσαν προφητείαν ἐξ ἀχράντου καὶ ἀμώμου παρθένου καὶ πνεύματος ἁγίου τὸ τῆς γεννήσεως τοῖς πολλοῖς δυσκατάληπτον μυστήριον ἐπλήρωσε καὶ τὸ παθεῖν ὑπὲρ τῆς ἀνθρώπων σωτηρίας ὑπέστη, καθὼς διὰ νόμου καὶ προφητῶν αὐτὸς ὁ Χριστὸς περὶ ἑαυτοῦ καὶ ὁ πατὴρ ὑπὲρ υἱοῦ προεκήρυξεν· ὃν καὶ *ἀνέστησεν ὁ θεὸς* ἐκ νεκρῶν καὶ εἶδον οἱ μαθηταὶ τοιοῦτον ἐν σώματι, οἷος ἦν καὶ πρὸ τοῦ παθεῖν· καὶ ἀναλαμβανόμενον ἐν νεφέλῃ φωτὸς εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐθεάσαντο ἐν τῷ αὐτῷ σώματι, οἷον πρὸ παραβάσεως ἔπλασε τὸν Ἀδάμ. 3. Περὶ δὲ πνεύματος ἁγίου καὶ δωρεᾶς παρακλήτου καὶ τῶν λοιπῶν χαρισμάτων ἀπεδείκνυεν, ὅτι μὴ ἐνδέχεται [ἔχειν] ἔξω τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ οὐδὲ μέλος ἀποκοπὲν σώματος ἔχει τινὰ δύναμιν, συμβιβάζων ἀπὸ πασῶν τῶν γραφῶν, ὡς τὸ διὰ τοῦ Δανιήλ· *Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἑτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται*, καὶ ἐν εὐαγγελίῳ· *Ἡ Μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς*, καὶ ὅσα ἄλλα παραπλήσια τούτοις.

2. *ἐκκλησ. καθ. κανών*] Similiter Mart. Polyc. Epilog. Mosqu. v. 2. Cf. vol. I, 342. — *οὐ μόνον ἀκούουσιν κτλ.*] Idem dicit infra 18, 2.

3. 6. *ἐπ'* : *ὑπ'* cod — *ὁμιλίαι*] Cf. Ign. Polyc. 5, 1. Iren. ad Flor. ap. Eus. H. E. V, 20, 6: *τὰς διαλέξεις, ἃς ἐποιεῖτο πρὸς τὸ πλῆθος.* — *ἐπιστολαὶ κτλ.*] Irenaeus l. c. ap. Eus. H. E. V, 20, 8 de epistulis dicit, quas Polycarpus et ad ecclesias vicinas et ad quosdam e fratribus scripsit; in libro adv. haer. III, 3, 4 (Eus. H. E. IV, 14) epistulam ad

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

monem (traditus enim est a Christo primum doctrinae rectae ecclesiasticus catholicus canon) et sufficienter interpretaretur mysteria, quae multitudini erant occulta. Quae ita perspicue exposuit, ut testarentur auditores, se non solum ea audire, sed etiam videre. 3. Multa etiam eius scripta fuere et homiliae et epistulae, quae in persecutione eius tempore excitata, in qua et ipse martyrium subiit, quidam ex impiis disperserunt. Cuiusmodi vero illa fuerint, ex iis licet agnoscere, quae reperta sunt, inter quae est epistula ad Philippenses plane insignis, quam idoneo loco reponemus.

XIII. Quod autem ad doctrinam attinet, illud ante omnia curabat, ut auditores scirent Deum omnipotentem, invisibilem, immutabilem, immensum, et quod dignatus est proprium verbum ac filium e caelis mittere, ut hominem induens atque vere carnem assumens verbum propriam creaturam salvaret; 2. qui iuxta prophetiam factam ex pura et immaculata virgine et spiritu sancto mysterium generationis complevit multis incomprehensibile et pati pro hominum salute sustinuit, quemadmodum per legem et prophetas ipse de se Christus et pater de filio praenuntiavit; quem et *Deus resuscitavit* a mortuis et viderunt discipuli talem in corpore, qualis et ante passionem fuerat, et ascendentem in nube lucida in caelos spectarunt in eodem corpore, in quali ante lapsum creaverat Adam. 3. De spiritu sancto et dono paracleti ceterisque charismatibus ostendit, ea non percipi extra catholicam ecclesiam, quemadmodum neque membrum abscisum a corpore virtutem ullam habet, congerens ex omnibus scripturis, velut dictum Danielis: *Et regnum eius alii populo non tradetur,* et in Evangelio: *Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea,* et si quae sunt alia his similia.

Philippenses aeque ac auctor Vitae ἱκανωτάτην appellat. Hic ergo Irenaei librum vel potius Eusebii Historiam eccles. locos laudatos continentem aut in manu aut in mente habuisse videtur. — τῷ δέοντι τόπῳ] Ea Vitae pars, cui epistulam illam celeberrimam adiunxit, non ad nos pervenit.

XIII, 1. 11. πρό : πρὸς cod | 13. οὗτος em D : οὕτως cod | 14. ὁ cod : ὢν D

2. 23. πρό : πρὸς cod — ἀνέστησεν ὁ θ.] Act. 2, 32. — ἐν νεφέλῃ] Cf. Act. 1, 9.

3. 25. ἔχειν L : εἶναι D, om cod — κ. ἡ βασιλεία κτλ.] Dan. 2, 44. — ἡ Μαρία κτλ.] Luc. 10, 42.

XIV. Εὐνουχίας τε καὶ παρθενίας ἕνεκα μέλον ἦν αὐτῷ ποιεῖσθαι λόγον προτρεπτικόν, καὶ ἦν ἀξιῶν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐπιταγῆς ἑτέρων, κἂν γονεῖς ἢ δεσπόται ὦσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑκάστου προαιρέσεως καὶ προθυμίας τὸ ἑκούσιον ἆθλον ἐπιτελεῖσθαι. 2. Ἔλεγεν δὲ τὴν ἁγνείαν πρόδρομον εἶναι τῆς μελλούσης ἀφθάρτου βασιλείας καὶ τὸ μὲν ὄνομα τῆς εὐνουχίας ἔνθεν εἰληφέναι, ἐκ τοῦ εὔνοιαν ἔχειν πολλὴν πρὸς τὸν δεσπότην· παρθενίαν δέ, ὅτι παρὰ τῷ θεῷ τὸ νοούμενον τῆς τοιαύτης σωφροσύνης ἐστί· καὶ γὰρ τὸ πῦρ τὸ τῆς σαρκὸς θανατοῦσιν οἱ τοιαύτην πολιτείαν ἀσκοῦντες. 3. Καὶ τὴν μονογαμίαν δὲ ἐκ τῆς πλάσεως ἐδείκνυεν, ὡς μία ἑνὶ ἐπλάσθη· διὸ καὶ ἡ ἀγομένη πρὸς τὸν ἄνδρα παρθένος ἐμφερὲς τὸ ὄνομα φέρει· τὴν μὲν ἀρχήν, ὅτι παρὰ θεοῦ, τὸ δὲ τέλος τοῦ ὀνόματος ἑνός φησι, τοῦτ' ἔστιν ἀνδρός· καὶ ὅτι πρῶτος Λάμεχ, ὢν ἐκ τοῦ Κάϊν, **ἔλαβεν ἑαυτῷ δύο γυναῖκας**· τὸ δὲ **ἑαυτῷ λαβεῖν** ἐστι τὸ μὴ κατὰ θέλημα θεοῦ. Τὴν πολυγαμίαν οὖν ἔλεγεν γάμου μὲν ἔχειν ὄνομα, εἶναι δὲ φιλευπρόσωπον πορνείαν.

XV. Τινῶν δὲ λεγόντων Ἑλλήνων αὐτῷ, ὡς ἄρα δυσχερὲς εἴη καὶ φορτικὸν παρὰ Χριστιανοῖς τὸ δύνασθαι τῶν ὀρέξεων περικρατεῖν, ἀπεκρίνατο, ὅτι εὐηθές ἐστιν ὑπολαμβάνειν, ὅσαπερ ἀνθρώποις ἀδύνατα [φαίνεται, ὄντως εἶναι ἀδύνατα], ἀλλ' ὅτι πάντα τε κατεργάζεται κύριος καὶ ὑπάγει ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ ἡνίαις ὁ τῶν ὅλων δεσπότης, μάθετε. 2. Τρεῖς γὰρ τρόπους εἰσηγησάμενος ἁγνείας πιστοῖς ἐφυγάδευσε μὲν καὶ ἐξώρισεν πορνείαν, ἄρχουσαν δὲ καὶ βασιλεύουσαν ἀπέδειξεν ἁγνείαν· τῶν γὰρ ἄλλων ἀνθρώπων ἀστάτους καὶ ἀορίστους καὶ ἀκρίτους ὁρμὰς ἐχόντων καὶ καθάπερ **ἵπποι θηλυμανούντων καὶ χρεμετιζόντων ἐπὶ τὰς τῶν πλησίον γαμετάς**, μόνοι οἱ τὸν ἐπουράνιον νόμον καὶ λόγον θεοῦ ἔκδικον καὶ προασπιστὴν πάντων φόβῳ προσδεχόμενοι κριτὴν ἑνὶ

XIV, 1. 1. *μέλον* em D : *μέλλων* cod | 2. *καὶ* cod : *ὡς* D | *ἀξιῶν* L : *ἄξιον* cod — *εὐνουχίας*] Cf. Polycrates apud Eus. H. E. V, 24, 5; Athenag. Leg. c. 33—34; Clem. Al. Paedag. III, 4, 26 p. 269; Strom. III, 1, 1—4 p. 509.

2. 8. *τὸ νοούμενον* iteravit cod | 9. *θανατοῦν* cod — *παρθενίαν κτλ.*] Similiter Methodius apud Phot. Biblioth. cod. 237 ed. Bekker p. 311 A: *ὅτι παρθεία ἡ παρθενία κατὰ μίαν ἀπαλλαγὴν καλεῖται στοιχείον, ὡς δὴ μόνη τὸν ἔχοντα αὐτῆς τὰς ἀφθόρους τελετὰς θεῷ ἀπεικάζουσα, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν ἀδύνατον εὑρεῖν* (Lightfoot).

3. *ἔλαβεν κτλ.*] Gen. 4, 19. — *φιλευπρόσωπον πορνείαν*] Athenagoras Leg. c. 33: *ὁ γὰρ δεύτερος* (*γάμος*) *εὐπρεπής ἐστι μοιχεία*. Opus imperf.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

XIV. Ad continentiam quoque et virginitatem curabat ut sermonem faceret exhortatorium, et poscebat, ut non ex necessitate aut imperio aliorum, sive parentum sive dominorum, sed ex propria cuiusque electione et promptanimitate voluntarium certamen subiretur. 2. Dicebat autem, pudicitiam esse praenuntiam regni futuri immortalis et nomen εὐνουχία inde accepisse, quod εὔνοιαν magnam haberet apud Dominum; nomen παρθενία autem, quod παρὰ τῷ θεῷ eiusmodi continentiae cogitatio esset; etenim ignem carnis perimunt, qui talem vitam degunt. 3. Monogamiam vero e creatione demonstrabat, quod una uni creata esset; propterea et ducta ad virum [virgo sive] παρθένος consentaneum nomen fert: initium, quia est [a Deo seu] παρὰ θεοῦ, finis nominis [unius seu] ἑνός dicit, id est viri; quodque primus Lamech, qui e Cain duxit originem, ***sibi duas uxores sumsit***, verbis ***sibi sumsit*** indicantibus, non secundum voluntatem Dei illud factum esse. Polygamiam igitur dicebat nomen quidem matrimonii habere, esse vero fornicationem honesta larva ornatam.

XV. Dicentibus ei gentilibus quibusdam, difficile nimis et onerosum esse apud Christianos imperium in appetitus obtinere, respondit, stultum esse putare, quaecunque hominibus impossibilia videntur, ea revera esse impossibilia; sed discerent, Dominum omnia operari et dominatorem universi magnis suis habenis omnia regere. 2. Tres enim castitatis modos fidelibus proponens fugavit et exterminavit fornicationem, reginam et imperatricem esse ostendit castitatem. Nam cum ceteri homines impetus sequantur vagos nullisque limitibus circumscriptos et temere ruentes atque instar ***equorum insana ferantur libidine hinniantque in aliorum coniuges***, ii soli, qui legem caelestem et verbum Dei vindicem et propugnatorem omnium cum timore iudicem exspectant, unius contenti sunt thoro ad liberorum

in Matth. Hom. 32 de secundo matrimonio: dum permittente Deo publice et licenter committitur, fit honesta fornicatio. Cf. Constit. apost. III, 2.

XV, 1. 17. *τινῶν* em D : *τινες* cod | 20. *φαίνεται — ἀδύνατα* : his verbis lacunam expleri posse putavit D — *πάντα κτλ.*] Cf. Philipp. 4, 13.

2. *ἵπποι κτλ.*] Ier. 5, 8 : *ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέ-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τῷ διὰ τεκνογονίας ἀρκοῦνται γάμῳ· γυναῖκες ὡσαύτως πρὸς μόνον ἀποβλέπειν διδάσκονται τὸν παρθένιον ἄνδρα. XVI. Ὁ δὲ δεύτερος τρόπος τῆς ἁγνείας ἐστὶν ὁ τῆς χηρείας ἐπαναβεβηκὼς τὸν προειρημένον· οὗτος γὰρ ἐδόκει δυσχερὴς εἶναι τὸ πρῶτον, μέχρις παρῆλθεν ὁ κατὰ τὸ συγκεχωρημένον ποτὲ παύσασθαι δυνάμενος. 2. Ὁ δὲ τρίτος τῆς πανάθλου ἁγνείας ἀσκητικὸς τρόπος τίνας οὐκ ἔχει ὑπερβολάς; Ποίαν δὲ ἀξιέραστον καὶ ἀξιέπαινον ὁ τῆς εὐνουχίας καὶ παρθενίας οὐ κέκτηται τιμήν, ἀπαγκωνισάμενος μὲν καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἀπορρίψας πάντας τοὺς βιωτικοὺς δεσμούς, ἅλματι δὲ κούφῳ καὶ εὐπετεῖ διαβήματι τοὺς προειρημένους ὑπερδραμὼν καὶ ὑπερπηδήσας ἄθλους; 3. Τοῦ γὰρ ἢ ἑνὶ ἀρκεῖσθαι ἢ τοῦ γενομένου πεπαῦσθαι μείζονα μὲν τοῦ ἑλομένου τὴν προαίρεσιν ἀπέδειξεν, ὑπερβάλλουσαν δὲ τοῦ δωρησαμένου θεοῦ τὴν δύναμιν ὡμολόγησεν. Ὅτι γὰρ ἑκούσιον τοῦ προθεμένου καὶ θεοῦ δῶρον τοῦ δυναμένου, εἶπεν ὁ σωτὴρ *εὐνουχίσαι ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*, καὶ *μὴ πάντας χωρεῖν τὸν λόγον τοῦτον*.

XVII. Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ὁσημέραι καὶ ἡλικίᾳ προέκοπτεν, ἥ τε πρόδρομος τοῦ γήρους ἐπήνθει πολία καὶ λευκή τις ὑπὲρ κροτάφων θρὶξ ἤρχετο μειδιᾶν, τῆς ἀνθρώπων φύσεως οὐκ ἀργῶς, ἀλλὰ θείᾳ προνοίᾳ μεγαλαυχούσης καὶ τῷ δέοντι καιρῷ ἕκαστα προβαλλομένης εἰς ὑπόμνησιν τῷ γένει καὶ πολλῇ χάριτι τῆς σοφίας ἔργοις τε καὶ λόγοις τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ τέλειον καλούσης, ὥσπερ ὅταν λέγῃ· *Ἕως τίνος, ὦ ὀκνηρέ, κατάκεισαι; πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ;* ἢ πάλιν· *Ἑτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα σου·* οὕτω δὴ καὶ διὰ τούτων ὑπομιμνήσκειν ἡμῶν ἕκαστον οἶμαι τοῦ τέλους πρὸ τοῦ παρεῖναι, ἵνα, ὅσῳ τις ὑπὸ τοῦ χρόνου λευκαίνεται τὴν κεφαλήν, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ λόγου λαμπρύνηται τὴν ψυχήν. 2. Ἰδὼν οὖν ὁ Βουκόλος, ὡς ἱκανὴ μὲν τῷ Πολυκάρπῳ ἡ ἡλικία, ἱκανωτέρα δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν ἡ κατὰ πάντα τὸν βίον εὐταξία, ἔγνω, ὡς ἄρα γένοιτο αὐτῷ σύμβουλός τε ἄριστος τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν λόγων καὶ συλλειτουργὸς κατὰ τὴν διδασκαλίαν· ἐπεσφράγισε δὲ καὶ ἐκύρωσεν αὐτοῦ τὴν βουλὴν ὁ κύριος δι' ὁράματος αὐτῷ κελεύσας, καὶ οὕτως κατέστησεν αὐτὸν εἰς τὸ πρεσβυτέριον, πάσης ὁμοθυμαδὸν τῆς ἐκκλησίας ἐν

τιζον. — *γυναῖκες κτλ.*] Cf. Didasc. | et Constit. apost. I, 8.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

susceptionem; similiter mulieres ad unicum respicere virum virginitatis suae docentur. XVI. Secundus castitatis gradus est viduitas supergrediens praedictum; hic enim prius arduus esse videbatur, donec advenit is, qui aliquando a licito potest sese abstinere. 2. Tertius victoriosae castitatis modus asceticus quam non habet exuperantiam? Quo non amore ac laude dignum honorem obtinet gradus continentiae et virginitatis, excutiens et, ut dixerit quis, longe reiciens omnia huius vitae vincula, saltu facili et gressu expedito certamina praedictos transgrediens ac transsiliens? 3. Nam et fortius animi eligentis propositum ostendit et maiorem Dei donantis virtutem confitetur, quam cum quis una contentus est aut expertis abstinet. Quod enim proponere voluntatis et posse Dei donantis est, prodit salvator dicens, eos *se ipsos castrasse propter regnum caelorum* et *non omnes capere hoc verbum.*

XVII. Ceterum cum in dies aetate proveheretur ac senii praenuntia floreret canities et albi in temporibus ridere coepissent capilli, hominum natura non inertia, sed Dei providentia se ostentante et tempore opportuno cuncta proferente ad posteritatis memoriam et magna gratia sapientiae operibus et verbis hominem ad perfectionem provocante, quasi dicat: *Usquequo dormis, piger? quando consurges e somno?* vel iterum: *Praepara ad discessum opera tua*: ita et per haec unumquemque nostrum finis meminisse arbitror, priusquam adest, ut, quo amplius tempore caput albescit, eo magis verbo anima illustretur. 2. Cernens igitur Bucolus, maturam Polycarpo esse aetatem, maturiorem quam pro numero annorum compositionem totius vitae, intellexit, posse illum ipsi optimum consiliarium esse in iis, quae ad ecclesiam pertinent, et adiutorem in magisterio. Consignavit autem confirmavitque Dominus eius consilium per visum ei praecipiens. Itaque eum presbyterum or-

XVI, 1. 4. *οὗτος* L : *οὔπω* cod | *δυσχερὴς* L : *δυσχερὲς* cod — *οὗτος*] sc. *ὁ προειρημένος, ὁ τῆς μονογαμίας τρόπος*.
2. 10. *εὐπετεῖ* : *εὐπετῆ* cod
3. *εὐνουχίσαι κτλ.*] Matth. 19, 12. 11.

XVII, 1. 19. *πρόδρομον* cod | 25. *ἐγερθείσῃ* cod | 26. *ἡμῶν* : *ὑμῶν* cod | 27. *παρῆναι* cod | 28/29. *λαμπρύνεται* cod — *ἕως τίνος κτλ.*] Prov. 6, 9. — *ἑτοίμαζε κτλ.*] Prov. 24, 27.
2. *πάσης ὁμ. τ. ἐκκλησίας*] Cf. 11, 1.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

χαρᾷ μεγάλῃ ὑποδεξαμένης, καίπερ ἐκείνου τὸ τοιοῦτον ἐπεγχείρημα δειλιῶντος. 3. Ἔλεγεν γὰρ αὔταρκες εἶναι ὑπὲρ ἑνὸς τόπου καὶ μιᾶς λειτουργίας διδόναι λόγον, καὶ μὴ πλειόνων· προσετίθει δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐὰν μέν τις ἀνάξιος ὢν τῆς τοιαύτης τιμῆς τολμήσῃ κρατῆσαι, κρίμα ἔχει· ἐὰν δὲ ἄξιος ᾖ, ἀπέχει τῶν πρώτων ἔργων τὸν μισθόν, ἀπολαβὼν ὥσπερ μισθόν τινα τὴν τοῦ ἱερέως τάξιν. 4. Ἐπεὶ οὖν οὐχ οἷόν τε ἦν ἀντειπεῖν πρός τε τὴν τοῦ θεοῦ βουλὴν καὶ παράκλησιν, δέχεται τὴν τοῦ πρεσβυτερίου τάξιν, ὥστε καὶ ὅραμα ἰδεῖν καὶ πολλὴν παράκλησιν δέξασθαι.

XVIII. Ἐκ τότε οὖν πολλῆς προσθήκης δι' αὐτοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας γενομένης, πάντες ἐδόξαζον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. 2. Πολυμερῶς γὰρ ἐπὶ πλεῖστον ὅσον ἐποιεῖτο τὸν λόγον ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναγινωσκομένης γραφῆς, τὴν οἰκοδομὴν ἐποιεῖτο μετὰ πάσης ἀποδείξεως καὶ πληροφορίας, ὥστε τοῖς ἀκούουσιν ὀφθαλμοφανῶς περιΐστασθαι τὰ λεγόμενα. Ἔλεγεν γάρ, ὅτι δεῖ τὸν λέγοντα πρῶτον πεπιστευκέναι οἷς λέγει· ἐκ τούτου γὰρ γίνεται τὸ μὴ ὡς ἀλλότρια διηγήματα, ἀλλὰ ἴδια κατορθώματα. 3. Ἦν δ' αὐτῷ καὶ φωνὴ μετά τε τοῦ αὐτοῦ βλέμματος καὶ τοῦ σχήματος ἐμβριθὴς καὶ ἀνδρεία, ἔχουσα τὸ ἡδὺ καὶ ἐμμελὲς καὶ φόβου θεοῦ πλῆρες. Καί ποτέ τις αὐτῷ . . . 4. Ἐπείπερ πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας καὶ τὰς αἱρέσεις τὸν λόγον ποιούμενος μετὰ βοήσεως ἐλάλει, ὥστε τῶν κάτω ἑστηκότων ἀκούειν αὐτοῦ, προσετίθει δὲ πρὸς ἀπόδειξιν περὶ τῶν ὀφειλόντων μετ' εὐνοίας, οὐκ ἐκκαύσεως λέγεσθαι· Τοιαῦτα πῶς οἴεσθε εἰρηκέναι τὸν κύριον τῷ ἔχοντι τὴν χεῖρα ξηράν; ὅτι γέγραπται· *Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς ἐν ὀργῇ ἔφη· Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου*, ἢ ἐκεῖνο· *Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη*, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἢ τὸν ἀπόστολον Πέτρον· *Ἵνα τί συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου;* ἢ Παῦλον· *Ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς*. 5. Παρακαλῶν δὲ λέξει μὲν ὁ κύριος ἠπίᾳ καὶ φιλανθρώπῳ φωνῇ· *Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι*, συμπαθήσει δὲ καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ λέγων· *Ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου;* καὶ ὅσα ἄλλα τοι-

3. 4. *τοῦτον* cod — *ἀπέχει τ. μισθόν*] Cf. Matth. 6, 5.
4. 7. *ἀντειπεῖν* Zahn: *δυνατὸν εἰπεῖν* cod

XVIII, 2. 13. *ἐξ*: *καὶ ἐξ* D | *αὐτῆς*: *αὐτῆς τε* L aeque ac D post *λόγον* interpungens | 17/18. *κατορθώματα*: addendum esse videtur *λέγειν* vel si-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

dinavit, omni ecclesia unanimiter magno cum gaudio eum suscipiente, cum ipse contra eiusmodi munus refugeret. 3. Dicebat enim sufficere de uno loco et uno munere reddere rationem, nedum de pluribus. Addidit autem et hoc: quod, si quis indignus tali dignitate potiri audet, iudicium habet; sin dignus est, priorum operum habet mercedem, accipiens velut mercedem aliquam sacerdotis gradum. 4. Cum igitur non liceret repugnare Dei voluntati ac vocationi, ordinem sacerdotii suscipit, cum et visum videret et multas adhortationes acciperet.

XVIII. Cum ergo ex illo tempore in verbo doctrinae per eum multum incrementum fieret, omnes glorificabant Dominum nostrum Iesum Christum. 2. Multipliciter enim maxime cum ex ipsa Scriptura praelecta sermonis sumebat argumentum, aedificationem promovebat cum *omni* demonstratione ac plenitudine, ut audientibus ante oculos ea starent, quae dicebantur. Dicebat enim, oportere oratorem prius credere, quae diceret; inde enim fieri, ut ea non velut alienas explicationes, sed ut propria bene facta pronuntiaret. 3. Erat ei vox cum ipso aspectu et habitu gravis ac virilis, suave tamen quiddam et canorum habens ac Dei timore plenum. Et aliquando quidam ei . . . 4. Cum adversus Iudaeos ac gentiles et haereses verba faciens magna voce clamaret, ut infra stantes eum audirent, addidit ad demonstrationem eorum, quae cum benignitate, non concitato ardore dici debent: Talia quomodo existimatis Dominum dixisse habenti manum aridam, ut scriptum est: ***Et circumspiciens eos cum ira dixit: Extende manum tuam,*** vel illud: ***O generatio incredula ac perversa,*** et alia id genus, vel Petrum apostolum: ***Quid utique convenit vobis tentare spiritum Domini?*** vel Paulum: ***Utinam et abscindantur, qui vos conturbant.*** 5. Adhortans vero dicit Dominus suavi et benigna voce: ***Venite omnes, qui laboratis et onerati estis.*** Miseretur etiam urbis Hierosolymae dicens: ***Quoties volui congregare filios tuos,*** et alia eiusmodi plura.

mile verbum.
3. 18. *αὐτοῦ* delendum esse opinatur L — *ἐμβριθής*] Cf. Mart. Polyc. 9, 2.
4. *καὶ περιβλεψάμενος κτλ.*] Marc. 3, 3. 5. — *ὦ γενεὰ κτλ.*] Matth. 17, 17 (Vulg. 17, 16) — *ἵνα τί κτλ.*] Act. 5, 9. — *ὄφελον κτλ.*] Gal. 5, 12.
5. 30. *ἠπίᾳ*: *ἠπεία* cod | 2 p. 314. *ἃ* D: om cod — *δεῦτε κτλ.*] Matth. 11, 28. — *ποσάκις κτλ.*] Matth. 23, 37. Luc. 13,

αὔτα. Πέτρος δὲ σὺν Ἰωάννῃ ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ παραλυτικὸν ἐλεήσει, καὶ Παῦλος Γαλάταις· *Τέκνα*, [*ἃ*] *πάλιν ὠδίνω*, ἐρεῖ, ὅταν ὁ καιρὸς τῆς παρακλήσεως ἀπαιτῇ.

XIX. Οὕτως οὖν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν γραφῶν ἐν ἐκκλησίᾳ αὐτὸς ἀναγινώσκων ἐκ παιδὸς ἕως γήρους ἐποιεῖτο καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπετίθετο, λέγων τὴν ἀνάγνωσιν νόμου τε καὶ προφητῶν πρόδρομον τῆς χάριτος, προκαταρτίζουσαν εὐθείας τὰς ὁδοὺς κυρίου, τοῦτ' ἔστιν τὰς τῶν ἀκουόντων καρδίας, ἐοικυίας πινακίσιν, ἐν αἷς τὰ πρὸ τῆς ἐπιγνώσεως ἦν γεγραμμένα δόγματα καὶ φρονήματα χαλεπά τινα διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς τε παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῆς ἐκ ταύτης γενομένης ὀρθῆς ἑρμηνείας λειοῦται τὸ πρότερον καὶ ἐξομαλίζεται, ἵν' ἐλθόντος ὥσπερ γραφείου τοῦ ἁγίου πνεύματος ἡ χάρις καὶ χαρὰ τῆς εὐαγγελίου φωνῆς ἀθανάτου τε καὶ ἐπουρανίου Χριστοῦ διδαχῆς ἐγγραφῆναι δυνηθῇ· 2. καὶ τὴν διὰ λουτροῦ σφραγίδα μὴ ἂν ἄλλως δύνασθαι ἐναπομάξασθαι καὶ ἐνχαράξαι καὶ τὴν ἐν αὐτῷ μόρφωσιν ἐπιδεῖξαι, μὴ πρότερον τοῦ κηροῦ ὑπείκοντος καὶ πρὸς τὰς βαθύτητας προσπίπτοντος· οὕτω δὴ καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀκουόντων ἠξίου ὑπείκειν καὶ ἐνδιδόναι πρὸς τὴν ἐμβολὴν τοῦ λόγου. 3. Διωθεῖσθαι γὰρ καὶ διανοίγειν ἔφασκεν ὥσπερ θύρας κεκλεισμένας τὰς τῶν προσφάτως εἰσιόντων διανοίας· οὕτω δὲ καὶ τὸν προφήτην κελεύεσθαι ὑπὸ θεοῦ· *Ἀναβόησον ἐν ἰσχύϊ καὶ μὴ φείσῃ, ὡς σάλπιγγα ὕψωσον τὴν φωνήν σου.* 4. Τί δεῖ λέγειν, ὅταν καὶ αὐτὸς ὁ πρᾶος παρὰ πάντας παρακαλῶν οὕτω καλεῖ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς σκηνοπηγίας· γέγραπται γάρ· *Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραζε λέγων· Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω.* 5. Ναί, διδάσκων μὲν γὰρ βοήσεται, ἐμπτυόμενος δὲ καὶ ἀνακρινόμενος καὶ πειραζόμενος πάσχων τε σιωπήσεται, ὅταν ὡς *πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἄγεται καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος ἄφωνος· ἐγὼ γάρ*, φησίν, *ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς.*

XX. Τὸ πλούσιον τῆς δοθείσης ὑπὸ Χριστοῦ χάριτος Πολυκάρπῳ προήγαγεν ἡμᾶς ποιουμένους ὑπόμνησιν τῆς πολιτείας αὐ-

34. — *Πέτρος κτλ.*] Cf. Act. 3, 1—10. — *τέκνα κτλ.*] Gal. 4, 19.

XIX, 1. 6. *νόμου τε καὶ* Zahn: *νόμον εἶναι* cod, pro *νόμον* con *δίκην*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Petrus cum Ioanne ad portam speciosam paralytici miseretur, et Paulus Galatis dicit: ***Filioli, quos iterum parturio,*** cum tempus adhortationis postulet.

XIX. Ita ergo et lectionem Scripturae in ecclesia legens ipse a pueritia usque ad senectutem faciebat et aliis suadebat, dicens, lectionem legis ac prophetarum esse praenuntiam gratiae, praeparantem rectas vias Domini, id est audientium corda, similia tabulis, in quibus sententiae ac dogmata quaedam difficilia nondum cognita inscripta per assiduitatem Veteris Testamenti eiusque rectae interpretationis primum laevigantur et exaequantur, ut adveniente spiritu sancto veluti graphio gratia et laetitia evangelicae vocis et immortalis caelestisque doctrinae Christi inscribi possit; 2. et sigillum, quod per baptismum fit, non aliter posse exprimere et insculpere et formam, quae in eo est, ostendere, nisi prius cera recesserit et in profunda abierit: sic et animos auditorum censebat ad verbi impressionem cedere seseque dedere. 3. Concuti enim debere et veluti clausas fores aperiri dicebat mentes eorum, qui recens ingressi sunt: sic et prophetam imperari a Deo: ***Clama fortiter ac ne cesses, quasi tubam exalta vocem tuam.*** 4. Quid oportet dicere, si ipse quoque, qui prae omnibus mansuetus est, adhortans ita clamat die festo scenopegiae; scriptum est enim: ***Postremo die magno festivitatis stabat Iesus et clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me et bibat.*** 5. Immo; docens enim clamat; si vero consputatur et inquiritur et tentatur patiturque, silet, cum ***sicut ovis ad occisionem ducitur et velut agnus coram tondente sine voce est. Ego enim,*** inquit, ***sicut surdus non audiebam et factus sum tanquam homo non audiens et non habens in ore suo redargutiones.***

XX. Abundantia gratiae a Christo Polycarpo impertitae, dum eius conversationem aliqua ex parte commemoramus, eo

D | 11. *ὀρθῆς* cod L : *οὐκ ὀρθῆς* D — *προκατ. εὐθείας κτλ.*] Cf. Ies. 40, 3; Matth. 3, 3.

2. 17. *ὑπήκοντος* cod | *προσπίπτοντας* cod

3. 21. *τῶν προφητῶν* cod — *ἀναβόησον κτλ.*] Ies. 58, 1.

4. 23. *παρακαλῶν* L : *καὶ καλῶν* cod — *ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ κτλ.*] Ioann. 7, 37.

5. *ὡς πρόβατον κτλ.*] Ies. 53, 7. Act. 8, 32. — *ἐγὼ κτλ.*] Ps. 37, 14. 15.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

τοῦ ἐν μέρει καὶ τὸ εἶδος τῆς διδασκαλίας διηγήσασθαι· πῶς μὲν ἑρμήνευεν τὰς γραφάς, εἰσαῦθις ἀναθέμενοι διηγησόμεθα κἀκεῖνα τάξαντες καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς διακονήσασθαι τὴν τῶν ἁγίων καὶ θεοπνεύστων γραφῶν ὀρθὴν διδασκαλίαν· τὸ δὲ νῦν ἔχον, ἐπὶ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐπισκοπὴν ἐλευσόμεθα, ὅσα τε καὶ ἐν τούτῳ γενόμενος ἔπραξε, διαρκῶς τὸν τῆς θεοσεβείας δρόμον δραμών. 2. Ὁ μὲν οὖν Βουκόλος ἅτε δὴ προγνωρίσαντος αὐτῷ πολλάκις δι' ὁράματος τοῦ κυρίου, ὅτι σχοίη τοιοῦτον διάδοχον, χαίρων καὶ γεγηθὼς ὡς ἐπὶ σώφρονι κληρονόμῳ ἀναπαυόμενος ἐκοιμήθη οὕτως, ὥστε καὶ παρὰ τὴν ὥραν τῆς ἐξόδου ἐπιλαβέσθαι τῆς Πολυκάρπου χειρὸς καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ ἑαυτοῦ στῆθος ἀπερεῖσαι, ἔπειτα τῷ προσώπῳ, ἐνδεικνύμενον, ὅτι, ὅσα χαρίσματα ἐν τοῖσδε τοῖς αἰσθητηρίοις διακονεῖται, καρδίᾳ μὲν συνιούσῃ, ὀφθαλμοῖς δὲ ὁρῶσι καὶ ὠσὶν ἀκούουσι καὶ ῥινὶ Χριστὸν ἀναπνεούσῃ καὶ στόματι διὰ λόγου θεὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύσσοντι, πάντα ἔσται ἐγχειρισθέντα ἐν αὐτῷ. 3. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα ποιήσας καὶ εἰπών· Δόξα σοι, κύριε, ἐκοιμήθη· ὁ δὲ οὐδὲν τούτων πρὸς τὸ παρὸν ἐλογίζετο· ἀεὶ γὰρ αὐτῷ τῶν μελλόντων ἐλπὶς καὶ ἐπιθυμία ἦν. Οἱ δὲ παρόντες καὶ περιεστῶτες πιστοὶ ταῦτα ὁρῶντες καὶ πρὸς ἀλλήλους κατ' ἰδίαν ἀντέβαλλον, εὐέλπιδες ὄντες τοιούτου ποιμένος ἐπιτυχεῖν. 4. Ἀγαγόντες δὲ τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Βουκόλου εἰς Σμύρναν εἰς τὸ πρὸ τῆς Ἐφεσιακῆς βασιλείας κοιμητήριον καὶ καταθέμενοι, ἔνθα νῦν μυρσίνη ἀνεβλάστησεν μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ σώματος Θρασέου τοῦ μάρτυρος, πληρώσαντες πάντα προσέφερον ἄρτον ὑπὲρ τοῦ Βουκόλου καὶ τῶν λοιπῶν. Μία δὲ γνώμη ἐγένετο, ὥστε Πολύκαρπον προσενεγκεῖν· τοῦ δὲ ἀεί τε εὐλαβῶς ἔχοντος καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τιμὴν ἀπονέμειν βουλομένου, ἔφθασαν μὴ ἂν ἄλλως γενέσθαι· καὶ οὕτως πεισθεὶς ἐπλήρωσε τὴν λειτουργίαν.

XXI. Καὶ μηδεμίαν ἀναβολὴν ποιησάμενοι, οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας συγκαλεσάμενοι ἀπὸ τῶν πέριξ πόλεων ἐπισκόπους, ἑτοιμασάμενοί τε τὰ πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῶν παραγινομένων εἰς τὸ καταστῆσαι διάδοχον, τὸν προστησόμενον τῆς ἐκκλησίας ἐπρονο-

XX, 1. *καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς*] Lightfoot verba *ἐπιδείξαντες πῶς δεῖ* vel similia excidisse putat.
2. 13. *συνιούσῃ* : *συνιοῦσιν* cod D | 14. *ἀναπνέουση* cod | 15/16. *κηρύσσοντι* cod : *κηρύσσουσι* D
4. 22. *πρό* : *πρὸς* cod | 27. item 27 *τιμὴ* cod | 27. *ἀπονέμειν* L:

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

nos perduxit, ut etiam formam doctrinae exponeremus; quomodo Scripturas interpretatus fuerit, in aliud tempus differentes exponemus et illa statuentes etiam posteris Scripturarum sacrarum et divinitus inspiratarum doctrinam rectam ministrantes. Quod nunc attinet, ad episcopatum ei commissum veniemus, quaeque in eo constitutus egerit, continue cursum pietatis currens. 2. Bucolus igitur, cum Dominus saepe per visum ei manifestaret, eum talem successorem habiturum esse, gaudens et exsultans tanquam in sapiente herede acquiescens ita decessit, ut circa horam mortis Polycarpi manum caperet et primum pectori suo apprimeret, deinde vultui, ostendens, quod, quaecunque munia ac charismata illis sensuum facultatibus administrantur, corde quidem intellegente, oculis videntibus et auribus audientibus et naribus Christum adspirantibus et ore per verbum Deum patrem et filium Iesum Christum praedicante, omnia essent ei commissa. 3. Quae cum ille egisset dixissetque: Gloria tibi, Domine, obdormivit. Hic autem nihil eorum tunc cogitabat; semper enim ei futurorum spes studiumque inerat. Fideles vero praesentes et circumstantes cum haec viderent, mutuos privatim sermones conferebant, spe pleni, quod talem pastorem acciperent. 4. Efferentes corpus beati Bucoli Smyrnam in coemeterium, quod est ante portam Ephesiam regiam, et condientes ibi, ubi nunc myrtus crescit post translationem corporis Thraseae martyris, cum omnia explevissent, obtulerunt panem pro Bucolo et reliquis. Una vero sententia fuit, ut Polycarpus offerret. Qui cum semper modeste se gereret et iis, qui ante eum erant, honorem attribuere vellet, praeoccupaverunt, ne aliter fieret, et sic cessit peregitque sacrificium.

XXI. Et nulla interposita mora post paucos dies convocantes illi a finitimis urbibus episcopos ac praeparantes, quae ad eos suscipiendos opus erant, qui convenirent ad electionem novi episcopi, consilium inierunt de eo, qui praeesset ecclesiae.

ἀπονεμεῖν cod? — *ἀγαγόντες κτλ.*] Bucolus igitur extra urbem mortuus esse videtur. — *Θρασέον*] Huius etiam Polycrates Ephes. meminit apud Eus. H. E. V, 24, 4 scribens: *Θρασέας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Εὐμενίας, ὃς ἐν Σμύρνῃ κεκοίμηται.* — *προσέφερον ἄρτον*] sc. eucharisticum, celebrantes liturgiam, ut auctor subinde dicit.

ήσαντο. Οἷς παραγενομένοις ὄχλοι πλεῖστοι τῶν πόλεων καὶ κωμῶν καὶ ἀγρῶν [συνήχθησαν], οἱ μὲν εἰδότες, οἱ δὲ ἐπιθυμοῦντες ἐκ τοῦ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ τὸν Πολύκαρπον θεάσασθαι. 2. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν καὶ πληρωθέντος τοῦ κυριακοῦ, δόξα φωτὸς οὐρανίου περιήστραψε πάντας, καί τινες ἀδελφοὶ ὀπτασίας θαύματα ἔβλεπον. Ὁ μὲν γὰρ εἶδεν περὶ τὴν κεφαλὴν Πολυκάρπου περιστερὰν λευκήν, περὶ ἣν κύκλος ἦν φωτός, ὁ δὲ πρὶν καθίσαι αὐτὸν ἐθεώρει ὡς ἤδη καθεζόμενον ἐν τῷ τόπῳ, ὁ δὲ στρατιώτου σχῆμα ἔχοντα καὶ ἱμάντα πυρρὸν ἐζωσμένον, ἄλλος δὲ πορφύραν αὐτῷ περικειμένην καί τι φῶς τῷ προσώπῳ αὐτοῦ περιλάμπον· ἄλλη δὲ πιστὴ παρθένος καὶ σεμνὴ εἶδεν τὸ μέγεθος αὐτοῦ διπλοῦν ὑπὲρ ὃ ἦν καὶ ἱμάτια κοκκινοβαφῆ κατὰ τὸν δεξιὸν ὦμον αὐτοῦ, τὸν δὲ τράχηλον αὐτοῦ λαμπρὸν ὡς χιόνα καὶ σφραγίδα ἐπάνω.

XXII. Δεήσεως δὲ τῷ σαββάτῳ καὶ γονυκλισίας ἐπὶ πολὺ γινομένης, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, ἀνέστη ἀναγνῶναι· καὶ πάντες ἐνητένιζον αὐτῷ. Ἡ δὲ ἀνάγνωσις ἦν ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον καὶ Τῖτον, ἐν αἷς λέγει, ὁποῖον εἶναι δεῖ τὸν ἐπίσκοπον, καὶ τοσοῦτον ἦν ἡρμοσμένος τῷ τόπῳ, ὡς πρὸς ἀλλήλους λέγειν τοὺς ἀκούοντας, ὅτι μηδὲν ἐνδέοι αὐτῷ ὧν ὁ Παῦλος ἀξιοῖ ἔχειν τὸν ἐκκλησίας ἐπιμελούμενον. 2. Ὡς οὖν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν ἐπισκόπων διδαχὴν καὶ πρεσβυτέρων ὁμιλίαν ἐπέμφθησαν εἰς τὸ λαϊκὸν διάκονοι, ὥστε πυθέσθαι, τίνα βούλονται, οἱ δὲ ὁμοθυμαδὸν εἶπον· Πολύκαρπος ἔστω ἡμῶν ποιμὴν καὶ διδάσκαλος. Συνεπινεύσαντος οὖν καὶ τοῦ ἱερατικοῦ παντός, ἀνέστησαν αὐτὸν πολλὰ ἱκετεύοντα καὶ παραιτεῖσθαι θέλοντα.

XXIII. Οἱ οὖν διάκονοι προσήγαγον πρὸς τὴν διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὸ ἔθος γινομένην χειροθεσίαν. 2. Καθεσθεὶς δὲ ὑπ᾽ αὐτῶν, πρώτοις δάκρυσιν εὐλαβείας καὶ ταπεινοφροσύνης ἔβρεξε καὶ ἤλειψε τὸν τόπον, ἐν ᾧ τῷ πνεύματι ἔβλεπεν πόδας ἑστῶτας τοῦ Χριστοῦ συμπαρόντος αὐτῷ εἰς τὴν τῆς ἱερατείας χρῆσιν. Ὅπου γὰρ οἱ λειτουργοὶ ἱερεῖς τε καὶ λευῖται, ἐν

XXI, 1. 2. *συνήχθησαν* L : om cod | 2. 9. *πυρρόν* : *πυρὸν* cod | 10. *περιλάμπων* cod — *περιστεράν*] Cf. Mart. Polyc. 15, 2. — *ἐν τῷ τόπῳ*] i. e. in sede episcopali.

XXII, 1. 19. *αὐτῷ* : *αὐτὸν* cod

XXIII, 1. 26. *χειρῶν* : *χρειῶν* cod — *χειροθεσίαν*] Constitutiones apostolorum VIII, 28 distinguunt voces *χειροθεσία* et *χειροτονία* et hanc de ordinatione clericorum usurpant,

Qui cum adessent, concurrit multitudo hominum ingens ex oppidis et vicis et agris, quorum alii Polycarpum noverant, alii eum videre cupiebant, de quo iam multa audierant. 2. Cum ergo convenissent et templum repletum esset, splendor luminis caelestis cunctos circumfulsit, et nonnulli e fratribus mira videbant portenta. Unus enim circa Polycarpi caput vidit columbam albam lumine circumcinctam; alius, priusquam consedisset, conspexit eum velut iam in loco considentem; alius ceu militari habitu conspicuum et cingulo igneo praecinctum; alius veste purpurea indutum et lumine faciem eius circumfulgente; alia fidelis et pia virgo vidit staturam eius duplo maiorem quam revera erat et vestimenta cocco tincta supra dexterum eius humerum, cervicem autem eius splendidam instar nivis et sigillum supra eam.

XXII. Cum die sabbati oratio et genuflexio multa esset, ut ei mos erat, surrexit ad legendum et omnes arrigebant animos ad eum. Lectio autem erat epistulae Pauli ad Timotheum et Titum, in quibus dicit, qualem esse oporteat episcopum, adeoque ipse erat ad locum compositus, ut audientes invicem dicerent, nihil ei deesse eorum, quibus Paulus vult praeditum esse eum, qui ecclesiae gubernacula suscepturus est. 2. Ut igitur post lectionem et episcoporum exhortationem ac concionem presbyterorum missi sunt ad laicos diaconi, sciscitaturi, quemnam vellent, hi unanimes dixerunt: Polycarpus sit pastor noster et doctor. Annuente igitur universo coetu ecclesiasticorum promoverunt eum, multa precantem et dignitatem refugere volentem.

XXIII. Diaconi ergo adduxerunt eum ad consuetam consecrationem, quae ab episcopis manuum impositione peragitur. 2. Constitutus autem ab illis primis pietatis ac humilitatis lacrimis locum respersit et unxit, in quo per spiritum vidit stantes pedes Christi, qui ipsi in sacerdotio suscipiendo gerendoque aderat. Ubi enim ministri et sacerdotes et levitae, in medio

illam de impositione manuum, quae etiam a presbyteris fit.

2. 1 p. 320. μέγαν L: μέγα cod — χρῆσιν] Lightfoot χρῖσιν legendum esse putat, adnotans, in ecclesiis orientalibus episcopos consecrandos non fuisse unctos, vocem autem sensu spirituali usurpatam esse videri. —

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

μέσῳ καὶ ὁ τὸν μέγαν ποδήρη περικείμενος ἀρχιερεύς. 3. Καὶ δὴ προέτρεπον αὐτὸν οἱ συμπαρόντες, ἐπεὶ οὕτως ἔθος, προσλαλῆσαι· τὸ μέρος γὰρ πλεῖστον τῆς κοινωνίας καὶ τοῦτο ἔφασαν, τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας. 4. Ἀνοίξας οὖν τὸ στόμα ἀπεφθέγγετο, τῆς φωνῆς αὐτοῦ σημαινούσης τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ φόβον, καί φησιν· 5. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἀρχιερέως καὶ ποιμένος καὶ διδασκάλου καὶ βασιλέως αἰωνίου Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὁ ἐν πᾶσιν *ἡμᾶς δοκιμάζων* καὶ διὰ πάντων *ἐτάζων τὰς καρδίας*, καθὰ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ προφητῶν αὐτοῦ ἁγίων, οἷς προσέτασσε προστάγματα καὶ δικαιώματα ὑπὲρ τοῦ γνωρίσαι τὴν ἐν αὐτοῖς πίστιν τοῖς λοιποῖς· ὡς καὶ νῦν τὴν σμικρότητα τὴν ἐμὴν διὰ τοῦ μεγέθους τῆς ὑπὲρ ἐμὲ λειτουργίας, ἣν εὖ οἶδ᾽ ὅτι οὐκ ἂν δύναιτο καλῶς ἄνθρωπος ἐπιτελεῖν μὴ πρότερον λαβὼν παρὰ κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος διὰ τῶν ἐπιστολῶν δεδήλωκεν· καὶ ἐν ἑνὶ ῥήματι τὴν πᾶσαν πολιτείαν τοῦ καθισταμένου δηλώσας, ἐν τῷ εἰπεῖν *ἀνεπίληπτον*· ὅπερ οἶμαι μηδενὸς τὰς ἀκοὰς παραδεδραμηκέναι, ἀλλ᾽ εἰς αὐτὴν εἴσω ὅλην δι᾽ ὅλης ἐνεστηρίχθαι τὴν ψυχήν. 6. Διὸ δεόν ἐστιν ὑμῖν, ἀγαπητοί, τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον ποιήσασθαι δέησιν, ἵνα αὐτὸς παράσχῃ εὐαρέστως ὑπηρετῆσαι τῇ ἀμώμῳ νύμφῃ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ πᾶσι τοῖς συνδούλοις μου καὶ λειτουργοῖς, οἷς καὶ παράκλησιν ἀναγκαῖον ποιήσασθαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ὑμῶν, ὥστε συναθλῆσαί μοι καὶ ὑπουργῆσαι ἐκ πάσης προθυμίας καὶ *ἀγάπης ἀνυποκρίτου* εἰς τὸν προκείμενόν μοι ἀγῶνα, εἰδότας, ὅτι δεῖ πάντας συντρέχειν, ἵνα πάντες βραβεῖον λάβωμεν, καθ᾽ ὅτι πᾶσιν ἴσος πρόκειται ὁ τῆς ἀφθαρσίας στέφανος, ἀπροσωπολήπτως στεφανοῦντος τὸν καλῶς ἀγωνισάμενον καὶ νικήσαντα χάριτι τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι᾽ οὗ τῷ ἀοράτῳ καὶ ἀμετρήτῳ μόνῳ ἀθανάτῳ πατρὶ ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ παρακλήτῳ πνεύματι δόξα, τιμὴ καὶ κράτος καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. 7. Τότε δὴ καὶ οἱ λοιποὶ τὰς δεούσας παρακλήσεις καὶ παραμυθίας ἔν τε τῷ σαββάτῳ καὶ τῇ κυριακῇ ποι-

ποδήρη] Cf. Exod. 28, 4; 29, 5; Ezech. 9, 2; Sap. 18, 24; Sirach 27, 8; Apoc. 1, 13; Tert. Adv. Iud. c. 14.

5. 10. *προσέτασε* cod | 17. *ἀνεπίλειπτον* cod — *ἡμᾶς δοκιμάζων*] Ps. 25, 2; 65, 10; 138, 1. 23. — *ἐτάζων*

et summus sacerdos magno podere circumamictus. 3. Et hortati sunt eum praesentes, ut, quia ita habet consuetudo, sermonem faceret; namque maximam communitatis partem hoc esse dicebant, opus doctrinae. 4. Aperiens igitur os suum locutus est, voce eius indicante timorem, qui inerat in corde, et dixit: 5. Benedictus Deus et pater Domini nostri, summi sacerdotis et pastoris et doctoris et regis aeterni Christi, cui gloria in saecula saeculorum, qui in omnibus *nos probat* et per omnia *corda scrutatur,* quemadmodum et patrum nostrorum et sanctorum suorum prophetarum, quibus praecepta et iustificationes dedit, ut quae in ipsis erat fides aliis innotesceret, sicut nunc quoque parvitatem meam magnitudine ministerii in me impositi, quod non ignoro neminem hominum bene obire posse, nisi prius a Domino e caelo virtutem acceperit, sicut etiam beatus apostolus Paulus in epistulis declaravit, in uno verbo omnem conversationem electi complectens, dicendo *irreprehensibilem* esse oportere, quod verbum arbitror nullius vestrum aures esse praeterlapsum, sed intra in eas penetrasse totamque pervasisse animam. 6. Propterea aequum est, dilecti, vos preces pro me ad Dominum fundere, ut ipse mihi tribuat digne servire immaculatae sponsae suae ecclesiae. Idem et omnibus conservis meis et sacerdotibus dico, quos et adhortari debeo coram Deo ac vobis, ut mecum certent ac laborent cum omni alacritate et *caritate non ficta* in agone mihi proposito, scientes, omnes oportere simul currere, ut omnes bravium consequamur, cum omnibus aequalis proposita sit immortalitatis corona et sine acceptione personarum coronetur, qui bene certaverit atque vicerit per gratiam omnipotentis Dei et Domini nostri Iesu Christi, per quem invisibili et immenso et soli immortali patri in sancto ac paracleto spiritu gloria, honor et fortitudo et fuit et est et erit in saecula. Amen. 7. Tunc reliqui quoque cum consuetas exhortationes et consolationes et sabbato et dominica fecissent

τὰς καρδίας] Ps. 7, 10. — *ἀνεπίληπτον*] I Tim. 3, 2.

6. 23. *ἀναγκαίαν* cod — *συναθλῆσαι . . συντρέχειν*] Cf. Ign. Polyc. 6, 1. — *ἀγάπης ἀνυποκρίτου*] II Cor. 6, 6. — *πάντας συντρέχειν κτλ.*] Cf. I Cor. 9, 24. — *πάντες βραβεῖον κτλ.*] Cf. II Clem. 7. — *ἀοράτῳ κτλ.*] Cf. I Tim. 1, 17.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ησάμενοι, προσφοράς τε καὶ εὐχαριστίας, ἀγαλλιασάμενοι καὶ μεταλαβόντες τροφῆς ἐπανῄεσαν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, μεγάλῃ χαρᾷ δοξάζοντες ἐπὶ τῷ κεκοινωνηκέναι Πολυκάρπῳ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

XXIV. Τῷ δὲ ἐχομένῳ σαββάτῳ ἔλεγεν· Ἀκούσατέ μου τῆς παρακλήσεως, ἀγαπητὰ τέκνα θεοῦ. Ἐγὼ καὶ τῶν ἐπισκόπων παρόντων διεμαρτυράμην καὶ νῦν παρακαλῶ πάντας κοσμίως καὶ ἀξίως περιπατεῖν τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, εἰδότας, ὅτι ἐν διακονίᾳ τῇ πρεσβυτέρων ὧν τοσαύτην κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν εἰσενεγκάμην ἐπιμέλειαν, νῦν μᾶλλον, ὅτε πλεῖστος ἐπικεῖταί μοι ἀμελήσαντι κίνδυνος. Μετὰ γὰρ τὸν ἐκ τῆς κρίσεως φόβον αἰσχρὸν ἂν εἴη καὶ πρὸς ἀνθρώπους καθεῖλαί τι καὶ καταλῦσαι καὶ οὐχὶ μᾶλλον προσοικοδομῆσαι τὴν φθάνουσαν εἰς τοῦτο προθυμίαν. 2. Ὑμέτερον οὖν ἐστι τὸ στέλλεσθαι ἀπὸ πάσης ἀταξίας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἵνα μή τις δόξῃ με μὴ κατ' εὐλάβειαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερηφανίαν κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων ποιεῖσθαι ἐκδικίαν. 3. Καὶ γὰρ συμβέβηκεν ἐνίους τῶν καθισταμένων εἰς τόπους, ὅτε δεῖ μᾶλλον, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐπιτείνειν τὸν δρόμον, τότε ὑπεκλύεσθαι ἐπιλαθομένους, ὅτι ὅσῳ τις πλείω τετιμῆσθαι δοκεῖ, πλείονα καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην ὀφείλει εἰσφέρεσθαι εὔνοιαν, *μνημονεύειν* τε *τῶν λόγων κυρίου*, *ὅτι αὐτὸς εἶπεν· Ὧι τὸ πλεῖον παρεθέμην, περισσότερον ἀπαιτήσωσιν αὐτόν*, καὶ τὴν τῶν πιστευθέντων τὰ τάλαντα παραβολὴν καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ γρηγοροῦντος δούλου μακαρισμόν, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀμελησάντων ἐλθεῖν εἰς τοὺς γάμους μέμψιν καὶ τὴν καταδίκην τοῦ μὴ ἔχοντος ἐπάξιον τὸ ἔνδυμα τῆς χαρᾶς τοῦ γάμου, καὶ τὴν τῶν φρονίμων παρθένων εἴσοδον, τὸ *Γρηγορεῖτε*, τὸ *Ἕτοιμοι γίνεσθε*, *μὴ βαρηθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν*· τὴν περὶ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης καινὴν ἐντολήν, τὴν κατάδηλον ἐξαπίνης ὡς ἀστραπῆς ἀθρόου αὐτοῦ παρουσίαν, τὴν μεγάλην διὰ πυρὸς κρίσιν, τὴν αἰώνιον ζωήν, τὴν ἄφθαρτον αὐτοῦ βασιλείαν. 4. Καὶ πάνθ' ὅσα θεοδίδακτοι

7. 2. *ἐπανῄεσαν* L : *ἐπανίεσαν* cod
XXIV, 1. 5. *ἐχομένῳ* Zahn L : *ἐρχομένῳ* cod
2. 13/14. *ὑμέτερον* : *ἡμέτερον* cod — *στέλλεσθαι κτλ.*] Cf. II Thess. 3, 6.
3. 18. *δεῖ* : *δὴ* cod | 19. *ἐπιλαθομένοις* cod | 27. *τὸ* pr : *τοῦ* cod — *μνημονεύειν κτλ.*] Act. 20, 35; cf. Polyc. Phil. 2, 3. — *ᾧ τὸ πλεῖον κτλ.*] Luc. 12, 48. — *τ. π. τὰ τάλαντα κτλ.*]

peregissentque oblationes et gratiarum actiones, laetantes sumpto cibo domum suam singuli reversi sunt, magno gaudio glorificantes de communione cum Polycarpo contracta Iesum Christum Dominum, cui gloria in saecula. Amen.

XXIV. Sabbato autem sequente dixit Polycarpus: Audite meam exhortationem, dilecti filii Dei. Ego et praesentibus episcopis contestatus sum et nunc iterum hortor omnes, ut honeste ac digne ambuletis viam Domini, scientes, quod, cum in ministerio presbyterorum essem, tantam pro viribus meis adhibuerim sollicitudinem, nunc maiorem impendere oportet, ubi maximum mihi imminet periculum, si segnis fuero. Nam praeter iudicii metum etiam apud homines turpissimum est, destruere aliquid ac dissolvere, et non potius superaedificare et augere promptitudinem ad hoc incitantem. 2. Vestrum igitur est, recedere ab omni improbitate viros ac mulieres, ne quis existimet me non secundum prudentiam, sed secundum fastum humanum in peccantes iudicium facere. 3. Etenim contigit, ut nonnulli ex iis, qui in sublimioribus constituti sunt locis, ubi oportet potius, ut dixerit quis, cursum extendere, tunc remissius agerent, obliviscentes, quo quis ampliorem videtur consecutus esse honorem, eo maiorem erga Dominum ei exhibendam esse benevolentiam et ***in memoriam revocanda verba Domini dicentis: Cui plus datum est, plus ab eo quaeretur,*** et parabolam eorum, quibus talenta credita sunt, et felicitatem vigilanti servo oblatam, et vituperationem eorum, qui cunctabantur ad nuptias venire, et condemnationem eius, qui non habebat vestem laetitiae nuptiali accommodatam, et introitum virginum prudentum, verba: ***Vigilate; parati estote, ne graventur corda vestra,*** novum mandatum de mutua caritate, adventum Domini subito manifestum tanquam fulguris sine strepitu, magnum per ignem iudicium, vitam aeternam, regnum eius sempiternum. 4. Et

Cf. Matth. 25, 14—30. — *τ. ἀμ. εἰς τ. γάμους κτλ.*] Cf. Matth. 22, 3—14. — *τ. φρονίμων παρθ. εἴσοδον*] Cf. Matth. 25, 1 sqq. — *γρηγορεῖτε κτλ.*] Matth. 25, 13; 24, 44. Luc. 21, 34. — *καινὴν ἐντολήν*] Cf. Ioann. 13, 34; 15, 12. — *κατάδηλον — παρουσίαν*] Cf. Matth. 24, 27. — *τ. μ. δ. πυρὸς κρίσιν κτλ.*] Cf. Matth. 25, 31—46 — *τ. ἄφθ. βασιλείαν*] Cf. Luc. 1, 33.

4. *θεοδίδακτοι ὄντες*] Cf. I Thess. 4, 9; Barn. 21, 6.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ὄντες οἴδατε ἐρευνῶντες τὰς θεοπνεύστους γραφάς, τῇ γραφίδι τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐγγράφετε εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, ἵνα μένωσιν ἐν ὑμῖν ἀνεξάλειπτοι αἱ ἐντολαί.

XXV. Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀεὶ λέγων, ἐπιμένων τε τῇ διδασκαλίᾳ ᾠκοδόμει τε καὶ *ἔσωζεν ἑαυτόν* τε *καὶ τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ*. Ὅσα δὲ τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων μεγαλείων ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, νῦν ἐπιμνησθήσομαι. 2. Ἧκέν ποτε Πολύκαρπος εἰς τὴν Τέω τὴν πρὸς τοῖς θερμοῖς [τοῖς παρὰ] πᾶσι καλουμένοις Λεβαδίοις πρὸς Δάφνον τινὰ ἐπίσκοπον, ὃς μετὰ τὸ δειπνῆσαι διηγεῖτο αὐτῷ τὴν κατὰ τὸν βίον ἔνδειαν καὶ ὅτι ὀλίγας γεώργηκε τροφάς. 3. Ὁ δὲ ἐπιδεικνυμένου αὐτοῦ τὰ πιθάρια σχεδὸν κενά, ἐπιθεὶς ἐν αὐτοῖς τὰς χεῖρας εἶπεν· Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, χρῶ· ὥστε ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας τοσοῦτον πλῆθος πληθυνθῆναι, [ὡς] μετὰ τὸ κατασπεῖραι τὴν γῆν καὶ ἀδεῶς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον θρέψαι καὶ ἑτέροις δυνηθῆναι παρασχεῖν.

XXVI. Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ ἦλθε πάλιν πρὸς τὸν Δάφνον· ὁ δὲ εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ χάριτι παρόντος αὐτοῦ προσφορὰν ἐποίησεν εἰς πλῆθος ἀδελφῶν. Ἔθηκεν δὲ μέσον πιθάριον ἔχον οἶνον· τοῦ δὲ τοῖς οἰκείοις λέγοντος, ὥστε ἐπιβάλλειν κομίσαντας ἔνδοθεν οἶνον, εἰπεῖν τὸν Πολύκαρπον· Ἄφες οὕτως, ὅτι οὐκ ἐκλείψει. 2. Ἀντλούντων δὲ αὐτῶν καὶ πινόντων τὸν οἶνον καὶ τοῦ οἴνου μᾶλλον πληθυνομένου, ἐπιστᾶσα οἰκέτις παιδίσκη, οὐκ ἐν φόβῳ, ἀλλ' ἐν παιδιᾷ καὶ γέλωτι, ἀνεβόησε λέγουσα· Ὦ πιθάριον ἀνεξάντλητον. Ἐπὶ δὲ τοῦτο ἀποστάντος τοῦ ἐπὶ τὸ σημεῖον τῆς δυνάμεως ἀγγέλου, συνέβη καὶ τὸν ὑπάρχοντα οἶνον ἀφανῆ γενέσθαι, ὡς εἰπεῖν τὸν Πολύκαρπον· Καλὸν γὰρ τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Δαυΐδ· *Δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ*.

XXVII. Κατέστησε δὲ ὁ Πολύκαρπος καὶ ἄλλους μὲν διακόνους, ἕνα δέ, ᾧ ὄνομα Καμέριος, ὃς καὶ τρίτος ἀπ' αὐτοῦ μετὰ Παπίριον ἐπίσκοπος γεγένηται· τοῦτον παραλαβὼν ἀπῆλθεν εἰς ἀγρόν. Μέλον γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ τῶν κατὰ τὰς κώμας ἐκκλησιῶν

XXV, 1. *ἔσωζεν κτλ.*] I Tim. 4, 16. Cf. II Clem. 15, 1; 19, 1.

2. 8. *τοῖς παρὰ* L : om cod — *Τέω*] Haec urbs haud procul a Smyrna sita patria est Anacreontis poetae. — *καλουμένοις Λεβαδίοις*] Cum Teus stadiis CXX (cf. Strabo XIV, 1, 29 p. 643) Lebedo distet, non liquet, cur balneae illius urbis secundum hanc appellatae fuerint. — *Δάφνον*]

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

omnia, quae a Deo edocti nostis scrutantes divinitus inspiratas Scripturas, stylo spiritus sancti inscribite in cordibus vestris, ut mandata maneant in vobis indelebilia.

XXV. Talia semper loquens et permanens in doctrina aedificabat et ***salvum faciebat se ipsum et eos, qui ipsum audiebant.*** Quotquot autem de miraculis ab eo patratis ad nos pervenerunt, nunc commemorabo. 2. Venit aliquando Polycarpus Teum oppidum iuxta thermas, quae ab omnibus Lebadiae vocantur, ad Daphnum quemdam episcopum, qui post sumptum cibum narravit ei penuriam suam quodque exiguum alimentum colendo agrum sibi pararet. 3. Hic vero cum ille dolia sua ostenderet paene vacua, manus imposuit in iis dixitque: In nomine Iesu Christi, utere. Itaque ab illa hora tanta copia aderat, ut post semen terrae commissum et domum suam secure alere et aliis largiri posset.

XXVI. Post aliquod tempus venit iterum ad Daphnum. Hic vero gratias agens pro tanto beneficio eo praesente multitudini fratrum oblationem fecit. Posuit in medio vasculum vinum continens. Cum autem domesticis diceret, ut afferrent atque infunderent intro vinum, dixit Polycarpus: Sine ita, quoniam non deficiet. 2. Cum ergo haurirent ac biberent vinum et vinum potius augeretur, adstans ancilla adulescentula, non in timore, sed in ioco et risu, exclamavit dicens: O dolium inexhaustum. Ex hoc autem, cum angelus, qui est supra signum virtutis, abscederet, evenit, ut et vinum, quod supererat, evanesceret, ita ut diceret Polycarpus: Praeclare pronuntiatum est a David: ***Servite Domino in timore et exsultate ei cum tremore.***

XXVII. Constituit vero Polycarpus et alios quidem diaconos, unum vero, cui nomen Camerius, qui tertius ab eo post Papirium episcopus factus est: hunc secum assumens rus abiit. Studebat enim et ecclesiarum, quae in pagis erant, curam ge-

Cf. Ign. Smyrn. 13, 2.
3. 13. ὡς D : om cod
XXVI, 1. 19. ἔχων cod — προσφοράν] Ex sequentibus apparet, vocem hoc loco non eucharistiam, ut 23, 7, sed agapen designare. Cf. 27, 2. 8.
2. 23. παιδεία cod — δουλεύσατε κτλ.] Ps. 2, 11.
XXVII, 1. 32. μέλον : μέλλων cod — ἕνα δὲ κτλ.] Cf. Polycr. Eph. ap. Eus. H. E. V, 24, 4: ἔτι δὲ καὶ Πα-

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

φροντίδα ποιεῖσθαι. 2. Ἐπανιόντι δὲ αὐτῷ εἰς τὴν πόλιν, προσδραμοῦσα κατὰ τὴν ὁδὸν ἔκ τινος ἀγροῦ χήρα, αὐτῷ ἐν δοκιμῇ πολλῇ προσήνεγκεν ὀρνίθιον ἔτι μικρόν· τοῦ δὲ μὴ βουλομένου λαβεῖν, ἔπειθεν λέγουσα χρήσασθαι αὐτῷ εἰς προσφοράν. 3. Ὀψίας δὲ γενομένης, ἐπειδὴ καὶ αὐτουργῷ ἐχρῆτο τὰ πλεῖστα ὁδοιπορίᾳ, κεκοπιακὼς διέγνω μετὰ τοῦ Καμερίου καταντῆσαι εἴς τι πανδοχεῖον, ἐπεὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἔτι τῆς χάριτος ἀνευαγγέλιστος ἦν. Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀναπαυσαμένῳ αὐτῷ ταχέως εἰς ὕπνον τρέπεσθαι· αἱ γὰρ ἑκούσιοι βάσανοι τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν ἐν ταῖς ἐρημίαις παρασκευάζουσι. 4. Καὶ δὴ τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ ἥμισυ προκοπτούσης, *παραστὰς* αὐτῷ *ἄγγελος κυρίου καὶ πατάξας τὴν πλευρὰν* αὐτοῦ φησι· Πολύκαρπε. Ὁ δέ· Τί ἐστιν; καὶ ὁ ἄγγελος· Ἀναστὰς ἔξελθε τοῦ πανδοχείου· μέλλει γὰρ πίπτειν. 5. Ὁ δὲ ἀνεγρήγορέν τε καὶ τὸν Καμέριον ἐκάλει. Ὁ δὲ ὕπνῳ ἅμα καὶ καμάτῳ βαρούμενος μόλις μέν, ἀλλ᾽ ὅμως ὑπήκουσεν· καὶ διηγησάμενος αὐτῷ ἔπειθεν ἀναστῆναι. 6. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Πρῶτος ὕπνος οὔπω παρῆλθεν, μακάριε πάπα, καὶ ποῦ ὑπάγομεν; σὺ ἀεὶ τὰς γραφὰς μελετῶν ἀγρυπνεῖς· διὰ τοῦτο καὶ οὐ κοιμᾶσαι. Κἀκεῖνος ἐποίει ἀγρυπνεῖν, ὁ δὲ ἡσύχασεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ δεύτερον παραστὰς ὁ ἄγγελος τὸ αὐτὸ εἶπεν, πάλιν ἐγείρεσθαι τῷ Καμερίῳ παρεκελεύετο. 7. Τοῦ δὲ εἰπόντος πάλιν· Πιστεύω τῷ θεῷ, ὅτι σοῦ ἐνθάδε ὄντος ὁ τοῖχος οὐ μὴ πέσῃ, εἶπεν ὁ Πολύκαρπος· Κἀγὼ τῷ θεῷ πιστεύω, ἀλλὰ τῷ τοίχῳ οὐ πιστεύω. Τρίτον δὲ κατέδραθεν καὶ ὁ αὐτὸς ὑπὸ ἀγγέλου ἐλέχθη λόγος. Ὁ δὲ μὴ μελλήσας πρῶτος ἀνέστη, κακεῖνος δὲ λοιπὸν μετὰ σπουδῆς ἀνεπήδησεν. 8. Ἐξελθόντες δὲ καὶ μικρὸν προελθόντες ἀνεμνήσθησαν, ὅτι τὸ ὀρνίθιον κατέλιπον ἐν τῷ πανδοχείῳ. Ὄντων οὖν αὐτῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ διάστημα ὡσεὶ λίθου βολή· Μὴ ὀκνήσῃς, φησί, ἐπεὶ ἡ μακαρία χήρα εἰς προσφορὰν αὐτὸ ἐπωνόμασεν. Καὶ ὑποστρέψας ἔλαβεν αὐτό, καὶ ὡς ἐξῆλθεν ὅσον ὀλίγον, τὸ πανδοχεῖον πᾶν σὺν αὐτοῖς τοῖς θεμελίοις εἰς ἔδαφος ἦλθεν κάτω, ὥστε μηδένα σωθῆναι τῶν ἐν αὐτῷ. 9. Σταθεὶς δὲ ὁ Πολύκαρπος καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Θεὲ δέσποτα καὶ κύριε

πείριον (al. *Παπίριον*) *τὸν μακάριον.*
2. 1/2. *προσδραμοῦσα* L : *προδρ.* cod — *εἰς προσφοράν*] i. e. tanquam donum ecclesiae oblatum et in ecclesiae usum, pro clericis sustentandis et pauperibus sublevandis, convertendum. Simili sensu vocem Didascalia et Constitutiones aposto-

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

rere. 2. Cum autem in urbem reverteretur, procurrens iuxta viam ex quodam agro vidua cum multo studio ei aviculam obtulit adhuc parvam, cumque accipere nollet, persuasit ei, dicens, ut ea uteretur pro oblatione. 3. Sero autem vespere, quoniam pedes plurimum iter agebat, fatigatus statuit cum Camerio ad diversorium quodam deflectere, cum locus ille gratiae evangelicae nondum esset particeps. Evenit vero, ut post cenam requiescens celeriter in somnum incideret; nam voluntarii corporis labores quietem, dum quis solus est, facile conciliant. 4. Et cum nox usque ad dimidium decurrisset, ***adstitit*** ei ***angelus Domini et percusso latere*** eius ait: Polycarpe; ille autem: Quid est? et angelus: Surge atque egredere e diversorio; ruiturum est enim. 5. Ipse quidem experrectus Camerium quoque vocavit. Hic vero somno simul ac lassitudine gravatus vix tandem obaudiit. Tum rem ei exponens suasit, ut surgeret. 6. Ille autem dixit ei: Primus somnus nondum praeteriit, beate papa, et quorsum recedimus? Tu assidue Scripturas meditans vigilas; propterea nec dormis. Et ille studebat vigilare; hic siluit. Postquam autem angelus secundo adstitit idemque dixit, Camerium iterum surgere iussit. 7. Cumque rursus diceret. Credo Deo, murum non esse ruiturum, quamdiu tu intus es, respondit Polycarpus: Et ego Deo credo; sed muro non credo. Postquam tertio obdormivit idemque sermo ab angelo dictus est, Polycarpus non cunctans primus surrexit, ille post eum celeriter exsiliit. 8. Cum autem exiissent paululumque processissent, recordati sunt aviculam se in diversorio reliquisse. Cum igitur ab eo circiter iactu lapidis abessent: Ne haesites, inquit Polycarpus, quoniam beata vidua eam in oblationem donavit. Et reversus eam accepit, cumque exiisset paululum, diversorium totum cum ipsis fundamentis in terram corruit, ita ut nemo eorum servaretur, qui in ea erant. 9. Stans vero Polycarpus et ad caelum suspiciens ait: Dominator Deus et Dominus om-

lorum II, 25. 27 usurpant. Cf. 26, 1.

3. 6. *καταντῆσαι* L : *καταρτίσαι* cod | 8. *ἀναπαυσωμένω* cod

4. *παραστὰς ἄγγελος κ. κ. π. τ. πλευράν*] Act. 12, 7.

7. 25/26. *ἀνεπήδησεν* L : *ἀπεπ.* cod

8. 26. *προελθόντες* D : *προσελθ.* cod | 27. *ὄντων* D : *τῶν* cod, *ἀπόντων* L | 28. *ἀπ᾽* : *ὑπ᾽* cod | *βολὴν* L

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

παντοκράτορ, ὁ τοῦ εὐλογημένου Ἰησοῦ Χριστοῦ παιδὸς ἁγίου σου πατήρ, ὁ τὴν Νινευΐτῶν καταστροφὴν διὰ τοῦ μεγάλου προφήτου προσημάνας Ἰωνᾶ καὶ δοὺς ἐκφυγεῖν τῶν κινδύνων, ἀληθῶς εὐλογῶ σε, ὅτι ἐρρύσω ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κινδύνου τούτου διὰ χειρὸς ἀγγέλου, δι' οὗ ἐγνώρισάς μοι τὸ μέλλον ἀποβήσεσθαι.

XXVIII. Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον μεγαλεῖον δι' αὐτοῦ τοιοῦτον. Ἤδη τῶν ἐν τῇ πόλει πάντων ἀνθρώπων εἰς ὕπνον τραπέντων καὶ σχεδὸν μεσούσης τῆς νυκτὸς καὶ τῶν ἀρτοκόπων σιτοποιουμένων, συνέβη πῦρ ἐμπεσὸν εἰς τὰ σύνεγγυς φρύγανα ἐμπρῆσαι τὸ ἐργαστήριον, καὶ ἐκ τούτου ἐπινεμηθὲν πλεῖστον μέρος καταλαβεῖν τῆς πόλεως. 2. Τοῦ δὲ πλήθους παντὸς συνδραμόντος καὶ κραυγῆς καὶ ταράχου πολλοῦ ὄντος, ὁ στρατηγὸς ἐκέλευσεν τὰ πρὸς τοῦτο ὄργανα ἡτοιμασμένα κομίζεσθαι· ἐφέροντο οὖν οἱ σίφωνες καὶ ὕδωρ καὶ πᾶσα τέχνης ἐπίνοια· κατῄεσαν δὲ καὶ Ἰουδαῖοι προφάσει τοῦ δύνασθαι κατασβεννύναι ἀεὶ ἑαυτοὺς εἰς τὸ πῦρ ἐπιδιδόντες ἑκουσίως· φάσκουσι γὰρ μὴ ἂν ἄλλως δύνασθαι ἐμπρησμοὺς παύεσθαι, εἰ μὴ ἐπισταῖεν· τέχνη δ' αὐτοῖς τοῦ διαρπάζειν τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις. 3. Κινδυνευούσης οὖν τῆς πόλεως ἔφη ὁ στρατηγός· Ὦ ἄνδρες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν εἰς τὴν ὥραν τῆς πικρᾶς θέας ταύτης, ὁρᾶτε, ὅτι οὐδέν ἐστιν τὸ ὄφελος διὰ τὸ τὸν ἄνεμον εἶναι ἐναντίον· μιᾶς δὲ οὔσης ἐλπίδος τὸ παρεῖναι Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἠστοχήσαμεν. Τί οὖν ἐστίν, ὃ λέγω; Ἀκούσατε. Πρώην ἐν τῷ στρατηγίῳ νύκτωρ ἀναστάντι ἐμῷ οἰκέτῃ περιέπεσέν τι δαιμόνιον, ἐκεκράγει τε καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἥψαμεν φῶτα, εὕρομεν αὐτὸν ἐνθουσιῶντα καὶ κατεσθίοντα πάντα· ἡμέρας δὲ γενομένης, ἦλθον οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπᾴδειν αὐτῷ θέλοντες· ὁ δὲ πλείστους αὐτοὺς ὄντας εἰς ὧν μικροῦ δεῖν παίων ἀπέκτεινεν, περιρρήξας τε αὐτῶν τὰς ἐσθῆτας, γυμνοὺς καὶ πλήρεις αἱμάτων ἀπέπεμψεν. 4. Εἷς οὖν τις ἐν τῷ οἴκῳ μου ὢν Χριστιανὸς ἔφη· Εἰ κελεύεις, καλέσω τὸν δυνάμενον περιγενέσθαι αὐτοῦ. Ἐμοῦ δὲ ἐπιτρέψαντος, ἦλθεν ὁ τῶν Χριστιανῶν διδάσκαλος, ὃν λέγουσι Πολύκαρπον. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν πολὺ ἀπέχοντος, ἐκεκράγει ὁ νεανίας μέγα· Ἔρχεταί μοι Πολύκαρπος καὶ μέλλω φεύγειν. Ἐπιστάντος δὲ τοῦ . . . . .

9. 1. *παντοκράτωρ* cod | 5. *ἀποβήσεσθαι* em : *ἀποβλήσεσθαι* cod — *τ. Νινευΐτῶν καταστροφὴν κτλ.*] Cf. Ion. 1—3.
XXVIII, 1. 9. *ἐμπεσὼν* cod
2. 14. *κατῄεσαν* L : *κατίεσαν* cod —

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

nipotens, pater benedicti Iesu Christi filii tui sancti, qui Ninivitarum subversionem per magnum prophetam tuum Ionam praenuntiasti atque dedisti, ut discrimen effugerent, vere benedico te, quia nos ex hoc periculo exemisti per manum angeli, per quem eventura mihi significasti.

XXVIII. Aliud factum est per eum huiusmodi miraculum. Cum in urbe omnes homines ad somnum sese vertissent ac media fere esset nox et pistores coquerent panem, evenit, ut ignis in vicina sarmenta incidens inflammaret officinam indeque latius exundans maximam partem invaderet civitatis. 2. Concurrente universo populo et clamore ac tumultu magno exorto praefectus imperavit, ut instrumenta in eam rem parata afferentur. Ferebantur igitur siphones et aqua omniaque artis instrumenta. Descenderunt et Iudaei hoc praetextu, quod flammam possent restinguere, semper ultro ad ignem sese dedentes; contendunt enim, aliter incendia non posse sopiri, nisi adstarent. Id iis artificium est, ut rapiant, quae in domibus sunt. 3. Periclitante igitur civitate praefectus dixit: O viri, qui nobiscum praesentes estis hora huius acerbi spectaculi, videtis nihil esse remedii adverso spirante vento, cumque unica fuerit spes in praesentia Iudaeorum sita, nos ex hac quoque excidisse. Quid igitur est, quod dico? Audite. Nuper in praetorio noctu consurgens servus meus correptus a daemone vociferabatur neque sui ipse compos erat. Cum lucem attulissemus, reperimus eum furentem et omnia vorantem. Orto die venerunt Iudaei, incantare eum volentes. Ille vero cum unicus esset, ipsi plurimi, ita eos verberavit, ut parum abesset, quin eos interficeret, et dilacerans eorum vestes nudos et sanguine conspersos dimisit. 4. Unus igitur in domo mea Christianus dixit: Si iubes, advocabo, qui possit eum superare. Annuente me venit Christianorum doctor, quem vocant Polycarpum. Cum autem adhuc valde longe abesset, magna voce adulescens clamavit: Venit ad me Polycarpus; fugiturus sum. Adstante autem . . .

ὁ στρατηγός] Duumviri, qui coloniis Romanorum praeerant, graece *στρατηγοί* appellabantur (cf. Act. 16, 20. 22. 36), et de duumviro incendio facto munere fungente auctor dicere videtur.

3. 21. *παρῆναι* cod

4. 34. *τοῦ*: hic folium in codice

XXIX. . . . τὰ εἰθισμένα, ἐπὶ πλείους ἡμέρας μηδὲν ἀνύοντες, ἐπαύσαντο τότε· καὶ μόλις τῶν τὴν βουλευτικὴν ἐχόντων τιμὴν συνηγμένων καὶ τοῦ στρατηγοῦ φάσκοντος μήτε ἔχειν σῖτον μηδ᾽ ὅθεν πρίαιτο εὑρίσκειν ἑτοίμως ἔχοντα ἀργύριον ἀριθμεῖν, ἀναστάς τις ἐκ μέσου αὐτῶν ἤδη πρέσβυς εἶπεν· 2. Ἄνδρες, ὅσοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον συμπαρόντες ἦτε, ὅτε νυκτὸς μεσούσης ἐμπρησμοῦ γενομένου ἡ πόλις ἐκινδύνευσεν, διαμέμνησθε, ὡς μήτε ἡμῶν μήτε Ἰουδαίων ἰσχυσάντων κατασβέσαι τὸ πῦρ, κληθείς τις ὑφ᾽ ἡμῶν ἀνὴρ ταῖς ἀληθείαις θεοπρεπής, ὁ τῶν λεγομένων Χριστιανῶν ἱερεύς, στὰς ἔμπροσθε πάντων ἡμῶν καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπέν τινά ποτε ῥήματα, καὶ παραχρῆμα σφαιρωθεῖσα ἡ φλὸξ καὶ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τὴν ἐκείνου ἐντραπεῖσα φωνήν, αὐτὴ συνέπεσεν εἰς ἑαυτήν· καί με πολλάκις ὑπεισῆλθεν, ὡς ἄρα τις θεός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος. Ἴστε δέ, ὡς οἱ ποιηταὶ ἡμῶν καὶ συγγραφεῖς φασιν οὐρανοὺς καταπέμπεσθαι θεοὺς ὡμοιουμένους ἀνθρώποις τιμωρίας τε ἕνεκεν τῆς κατὰ τῶν ἀδικούντων, ἐκδικίας τε αὖ πάλιν τῶν ἀδικουμένων.

XXX. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐβόων ἐκκλησίαν πάνδημον ἀξιοῦντες γενέσθαι. Καὶ μὴ μελλήσαντες πάντες ἀθρόοι ἀπήεσαν εἰς τὸ θέατρον· λιμῷ γὰρ πιεζόμενοι τὴν παρὰ πόδας ἀνάγκην ἔβλεπον, ὅτε καὶ ἕνα θεὸν εἶναι διὰ μόνης κραυγῆς ἐκφωνεῖν ἠναγκάζοντο. Ἀποστειλάντων οὖν πρὸς τὸν Πολύκαρπον καὶ ἀξιωσάντων, ἤχθη εὑρεθεὶς καὶ εἰσήχθη. 2. Καὶ ὁ μὲν δῆμος ἐβόα, οἱ δὲ πρῶτοι τῆς πόλεως εἶπον πρὸς αὐτόν· Πολύκαρπε, ὁρᾷς, ὅτι ἡ πόλις ἐν στενοῖς ἐστιν, ἐν ᾗ καὶ σὺ κατοικεῖς, καὶ αὐτὸς συμμετέχων ἡμῖν καὶ συναπολαύων εἰ καὶ μὴ τῶν ἡμετέρων ἐθῶν, ἀλλά γε ἐνδείας τῆς νῦν διὰ τὴν ἀβροχίαν ὑπαρχούσης· ἀξιοῦσιν οὖν οἱ Σμυρναῖοι αἰτῆσαί σε παρὰ θεοῦ σου ὑετόν, ἵνα λαβοῦσα ἡ γῆ ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ τὰ δοθέντα αὐτῇ σπέρματα ἀποδῷ τοῖς γεωργοῖς. 3. Τοῦ δὲ τὸ μὲν πρόσωπον ἠρυθαίνετο, πᾶν δὲ τὸ σῶμα κρουνηδὸν ἱδρῶτος πλήθει ἐστάζετο, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ τοῖς παλμοῖς πηδῶσα δι᾽ εὐχῆς εἰς οὐρανὸν ἥλατο· καὶ δὴ βραδέως μέν, ἀλλ᾽ ὅμως κεκριμένως ἀπεκρίνατο λέγων· 4. Ἄνδρες οἱ τῆσδε τῆς περικαλλοῦς

excidit. Halloix haud dubie ex ingenio suo vel respiciens 29, 1 sq. haec exhibet: *Quando ergo, inquit praefectus, neque per nos neque per Iudaeos restingui incendium potest, is nobis accersendus est, si forte huic malo mederi queat. Ne multa. Inventus et invitatus adfuit, preces fu-*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

XXIX. . . . consueta, ad dies plures nihil proficientes, tunc quieverunt. Et vix congregatis senatoribus et praefecto dicente, se neque frumentum habere neque reperire aliquem, qui pecuniam paratam numerare posset, qua compararetur, surgens e medio ipsorum senex quidam ait: 2. Viri, quotquot illo tempore praesentes fuistis, quando sub mediam noctem orto incendio urbs in periculo erat, meministis, quod, cum neque nos neque Iudaei ignem exstinguere potuerimus, vir quidam a nobis accersitus, veritate Deo dignus, sacerdos eorum, qui Christiani dicuntur, stans coram nobis omnibus et suspiciens in caelum verba quaedam pronuntiavit: et confestim flamma conglobata et nescio quomodo illius vocem reverita ipsa in se ipsam recidit, et mihi saepe cogitatio occurrit, illum virum fortasse deum quemdam esse. Scitis autem, quod poetae nostri et scriptores tradunt, caelos mittere deos in forma hominum supplicia irrogaturos iniuriam facientibus, vindicaturos iterum iniuriam patientes.

XXX. Quibus auditis clamabant, concilium omnis populi convocandum esse, neque cunctati omnes simul in theatrum abierunt; fame etenim pressi positam ante pedes necessitatem videbant, cum unum Deum esse una voce exclamare cogerentur. Cum ergo ad Polycarpum mitterent eumque accerserent, repertus adductus et introductus est. 2. Et populus clamabat, principes autem urbis ei dixerunt: Polycarpe, vides in angustiis esse urbem, in qua tu quoque habitas, ipse nobiscum eius particeps atque utens, etiamsi non nostris moribus, at certe penuria, quae ex siccitate exorta est; rogant te igitur Smyrnaei, ut a Deo tuo pluviam petas, ut tellus hausta caelitus aqua semina ipsi commissa colonis reddat. 3. Huius vero facies rubore suffundebatur, corpus totum sudore multo bulliente manabat, cor eius tremoribus palpitans oratione in caelum siliebat; et tarde quidem, sed tandem considerate respondit dicens: 4. Viri pulcher-

dit, ignes inhibuit. — Alteri quoque malo partim praesenti, partim impendenti eodem remedii genere obviam ivit. Cum enim civitas magna annonae penuria premeretur atque ingens et permolesta fames timeretur, congregatis super hac re primoribus et praefecto palam exponente etc. cf. c. 29. — ὁ τῶν Χρ. διδάσκαλος] Cf. Mart. Polyc. 12, 2.

XXX, 2. 26. ἡμετέρων : ὑμετέρων cod | 28. σε L : om cod

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google Original from HARVARD UNIVERSITY

πόλεως κάτοικοι, ἐπακούσατέ μου τοῦ παροίκου καὶ παρεπιδήμου, ᾧ πᾶσα πόλις ξένη διὰ τὴν ἐπουράνιον πολιτείαν καὶ πᾶς ὁ κόσμος πόλις διὰ τὴν τοῦ κτίσαντος τὰ πάντα θεοῦ δωρεάν· οὐ γάρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, τοσοῦτον ἐμαυτὸν δέδωκα, ὡς δύνασθαι ἔθνους ὅλου διὰ τὰς ἁμαρτίας ἐνδίκως παιδευομένου πληγὰς ἀποδύεσθαι· ἀλλ' ὅσον δυνατὸν ὑποδείξω. 5. Εἰσὶ γὰρ συναγόμενοι σὺν ἐμοὶ πρεσβῦται θεοπρεπεῖς, οἷς κἀγώ, ἐπειδὰν δεοίμην αἰτῆσαι παρὰ θεοῦ, προσαναφέρω πρέσβεις αὐτοὺς ἀξιῶν ὑπὲρ ἐμοῦ γενέσθαι· τούτοις οὖν προσανοίσω, ὅπως αὐτοὶ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν πρεσβεύσωσι πρὸς αὐτὸν διὰ προσευχῆς· ὑμῖν δὲ παραινῶ εὐθύμους γενέσθαι καὶ παντὶ τῷ δήμῳ παρακελεύεσθαι ἀπαλλάσσεσθαι μὲν τῆσδε τῆς συντριβῆς, τὰ δὲ κρείττω ἐλπίζειν· μακρόθυμος γὰρ ὢν ὁ θεὸς ἐπιδίδωσιν εἰς μετάνοιαν χρόνους τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει. 6. Τότε ὁ στρατηγὸς ἔλαβεν θάρσος ἔκ τε τῶν αὐτοῦ Πολυκάρπου προγεγονότων σημείων καὶ ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων καί φησιν· 7. Ἴστε δὴ πάντες, ἀστικοί τε καὶ ξένοι, ὡς ἡμεῖς μὲν ἰδίοις ἔθεσί τε καὶ νόμοις τὸ θεῖον ἐκμειλισσόμεθα, ἱερουργίας τε καὶ θυσίας καὶ βωμῶν ἀνάψεις καὶ λιβανωτῶν καύσεις ποιούμενοι· οὗτος δὲ καὶ οὓς φησιν ἔχειν σὺν αὐτῷ συνιερεῖς τε καὶ συνθεράποντας, ἐξαναχωροῦντες ἰδίᾳ σχολαιότερον ποιοῦνται τὰς πρὸς τὸν θεὸν αὐτῶν εὐχάς. 8. Ἀπολυώμεθα οὖν αὐτοί τε καὶ ἡμεῖς καὶ τοῦτον ἐκπέμπωμεν, ἄδειαν αὐτῷ δόντες, ὅπως μεθεὶς τὸ ἐκ τοῦ θορύβου γεγονὸς αὐτῷ περὶ τὴν ψυχὴν δεῖμα, ἀταράχῳ τῷ νῷ καὶ εὐσταθεῖ τῇ διανοίᾳ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν ἱερουργίας ἐπιτελῇ. 9. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε τὸν δῆμον.

XXXI. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας ἔδραμεν εἰς τὸν κυριακὸν οἶκον, ἔνθα συνάγεσθαι ἔθος ἦν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν καὶ τοῖς διακόνοις ἐκέλευσε παραγγέλλειν πάντας σπουδῇ πάλιν χρήσασθαι πρὸς τὸ μίαν ἐκ πολλῶν ἀνενεχθῆναι δέησιν. Οἱ δὲ προητοιμακότες αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἑωθινῆς διὰ τὸ εἰσῆχθαι αὐτὸν εἰς τὸ θέατρον, καὶ ὅτι παρασκευὴ ἦν (ἐδεδίεσαν γάρ, μή τι πάθῃ ὑπὸ τοῦ δήμου), ἀκούσαντες οὖν συνέδραμον. 2. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν·

4. 2. *ᾧ* D : *ὡς* cod | 4. *δέδωκα* : *δεδόκηκα* (vel *δεδήλωκα*) con L — *τῆς περικαλλοῦς πόλεως*] De pulcritudine Smyrnae loquuntur, ut Lightfoot adnotavit, Strabo XIV, 1, 39, Aristides Orat. 41, Lucianus Imag. c. 2, Corpus inscriptionum graec. 3191, 3202, 3204—6. — *παροίκου καὶ παρεπιδήμου*] Cf. 6, 2. — *π. πόλις ξένη κτλ.*] Auctor hic proxime

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

rimae huius urbis incolae, audite me hospitem et advenam, cui omnis urbs peregrina est propter caelestem conversationem et universus mundus civitas dono Dei, qui omnia creavit. Non enim, ut vos existimatis, tantum mihi assumo, ut me posse arbitrer totius gentis propter delicta sua iuste castigatae plagas propulsare; sed quid fieri possit, ostendam. 5. Sunt enim mecum congregati senes Deo digni, quibus ego, si Deum aliquid petere debeo, propono, quaerens, ut legati pro me fiant; his igitur proponam, ut ipsi pro vobis quoque legatione fungantur ad eum oratione. Vos autem adhortor, ut bono animo sitis et universum populum iubeatis mentem avertere ab hac calamitate ac meliora sperare. Nam cum Deus longanimis sit, tribuit hominum generi paenitentiae tempus. 6. Tunc praefectus cum ex prioribus Polycarpi miraculis tum ex dictis eius sumpta fiducia dixit: 7. Scitis omnes, cives et peregrini, nos iuxta proprios mores ac leges divinitatem venerari, sacrificia et hostias offerentes et altaria incendentes et tura concremantes; hic vero et quos secum sacerdotes ac comministros se habere dicit, recedentes privatim quietius ad Deum suum preces fundunt. 8. Discedamus igitur, ipsi atque nos, et hunc dimittamus, libertatem ipsi dantes, ut excusso pavore, qui per tumultum ei illatus erat, imperturbato animo et firma mente sacra pro nobis peragat. 9. Quae cum dixisset, populum dimisit.

XXXI. Hic autem e vestigio in domum Domini festinabat, ubi ecclesia Christi congregari solebat, et diaconos iussit omnibus praecipere, ut cum studio iterum una a multis offerretur deprecatio. Illi vero sese iam praeparaverant a tempore matutino, propterea quod ad theatrum adductus fuerat quodque parasceve erat (timuerant enim, ne quid a populo pateretur), cum ergo audissent, concurrerunt. 2. Hic autem ipsis dixit:

accedit ad Epist. ad Diogn. 5, 5: *πᾶσα ξένη πατρίς ἐστιν αὐτῶν, καὶ πᾶσα πατρὶς ξένη. — π. ὁ κόσμος πόλις*] Cf. 6, 2.

5. 9. *τούτοις* D : *τούτους* cod | 10. *αὐτὸν* L : *τὸν* cod, qua lectione retenta post *προσευχῆς* nonnulla excidisse putanda sunt | 11. *ἀπαλλάσεσθαι* cod | 12. *συντριβῆς* L : *συγγραφῆς* cod, *συνοχῆς* con Zahn

7. 20. *ἐξαναχωροῦντας* cod

8. 21. *ἀπολυόμεθα* cod | 22. *μεθεὶς* D : *μεθ' ἧς* cod | 24. *ἡμῶν* : *ὑμῶν* cod

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Μνημονεύσωμεν, ἀδελφοί, τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς εἶπεν· *Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ἐὰν γὰρ συμφωνήσωσι δύο ἐξ ὑμῶν περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* 3. Πιστεύοντες οὖν αἰτήσωμεν καὶ μὴ διακρινόμενοι ταῖς διανοίαις· τοῦ γὰρ αἰτοῦντος ἡ προσευχὴ τρόπον τινὰ ζυγοστατεῖται ὡς ἐπὶ πλάστιγγος καὶ ταλαντεύεται ὁ νοῦς, ὅποι κλίνει. Δῆλον δὲ ἡμῖν τοῦτό γε ἐκ τοῦ ἐπιβῆναι τὸν Πέτρον τοῖς κύμασι· πιστεύων μὲν γὰρ περιεπάτει, φοβηθεὶς δὲ τὸ σφοδρὸν τοῦ ἀνέμου κατεποντίζετο, εἰς ἡμέτερον ὑπόδειγμα, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐφ' ἑκάτερον ῥοπήν. 4. Τοιαύτην πεποίθησιν ἔχων ὁ θεράπων τοῦ θεοῦ Μωϋσῆς ἀποδειλιῶντι τῷ λαῷ ἔλεγεν· *Στῆτε, καὶ ὄψεσθε τὴν δόξαν τοῦ κυρίου.* Στῆναι γὰρ ὡς ἀληθῶς δεῖ ἑδραίους ἐπὶ τὴν πέτραν, ἵνα ἀκλινεῖς ὄντες ἀπερίτρεπτοι καὶ ἄπτωτοι διὰ πίστεως τῆς εἰς τὸν σωτῆρα καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν μείνωμεν· ὅστις καὶ τῷ μακαρίῳ προφήτῃ Ἠλίᾳ ἔδωκεν αἰτήσαντι ὑετόν, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ.

XXXII. Καὶ ταῦτα εἰπών, πρῶτος κλίνας τὰ γόνατα σὺν πᾶσιν, ἐπὶ πλεῖστον προσηύξατο οὕτως· 2. Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν· ᾧ λειτουργοῦσιν ἀρχάγγελοι, δόξαι καὶ δυνάμεις ἐπουράνιοι, θρόνοι, κυριότητες, Σεραφίμ, Χερουβίμ, ὁ θεὸς *ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς*· ὁ πλάσας *τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν*, δι' ὃν καὶ εὐδόκησας πέμψαι τὸν λόγον σου ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα σαρκωθεὶς ἐκ παρθένου καὶ πνεύματος ἁγίου σώσῃ καὶ ἀναστήσῃ διὰ πάθους τὸν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν πεπτωκότα ἄνθρωπον· 3. εἰσάκουσον, κύριε, εἴσβλεψον, ἅγιε, ἐνώτισαι τὰς προσευχὰς τῆς ἁγίας σου καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ δὸς ὑετὸν ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ σπέρματα τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν· διότι ἐν ἡμέραις ἀνάγκης γνόντα τὰ ἔθνη, ὅτι ἐσμὲν δοῦλοί σου, ζητοῦσι παρ' ἡμῶν δικαιοσύνην. Καὶ νῦν, κύριε, γνώτωσαν πάντες οἱ ἀντικείμενοι ἡμῖν. 4. Ταῦτα αὐτοῦ εὐξαμένου

XXXI, 2. *αἰτεῖτε κτλ.*] Matth. 7, 7; 18, 19.
3. *Πέτρον κτλ.*] Cf. Matth. 14, 28 sqq.
4. *στῆτε κτλ.*] Exod. 14, 13. — *ἑδραίους ἐπὶ τὴν πέτραν*] Similiter Ignatius Polyc. 1, 1; 3, 1. — *Ἠλίᾳ*

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Memores simus, fratres, promissorum Domini Iesu Christi, qui ait: ***Petite, et dabitur vobis; si enim consenserint duo ex vobis de omni re, quam petierint, fiet iis a patre meo, qui est in caelis.*** 3. Credentes igitur petamus neque fluctuantes animis. Nam precantis oratio quodammodo libratur velut in lance et mens vacillat, quo inclinet. Apparet id nobis ex eo, quod Petrus super undas incedebat; credens enim ambulabat, territus vero vehementiore vento demergebatur, exemplum nobis praebens, ut inclinationem in alterutram partem intellegamus. 4. Talem fiduciam habens famulus Dei Moses trepidanti populo dixit: ***State, et videbitis gloriam Domini.*** Stare enimvero oportet nos veluti supra petram vere fundatos, ut neutram in partem declinantes immobiles firmique permaneamus per fidem in salvatorem et Dominum Iesum Christum, qui et beato prophetae Eliae petenti pluviam tribuit, cum clausum fuisset caelum annos tres et menses sex.

XXXII. Quae cum dixisset, primus genua flectens cum omnibus diutissime precatus est ita: 2. Deus et pater Domini nostri Iesu Christi, Deus omnipotens benedictus in saecula saeculorum, amen; cui serviunt archangeli, gloriae et virtutes caelestes, throni, dominationes, Seraphim, Cherubim; Deus, ***qui creasti caelum et terram et mare et omnia, quae in iis sunt;*** qui finxisti ***hominem ad imaginem et similitudinem tuam,*** propter quem et dignatus es mittere verbum tuum in terram, ut carne assumpta ex virgine et spiritu sancto salvaret et suscitaret per passionem suam hominem lapsum in peccatum: 3. exaudi, Domine, respice, sancte, attende ad preces sanctae tuae catholicae ecclesiae et da pluviam super faciem terrae et semina seminanti et panem ad manducandum, quoniam in diebus necessitatis agnoscunt gentes, nos esse servos tuos, et quaerunt a nobis iustitiam. Et nunc, Domine, cognoscant omnes adversarii nostri. 4. Haec cum precatus esset, caelum dedit

κτλ.] Cf. III Reg. 16, 45.

XXXII, 1. 18/19. *σὺν πᾶσιν* : *συμπᾶσιν* cod — *ἀρχάγγελοι* — *Χερουβίμ*] Cf. Constit. apost. VIII, 12, ubi in Praefatione Missae iidem fere gradus angelorum bis occurrunt. — *ὁ ποιήσας κτλ.*] Exod. 20, 11; Ps. 145, 6; Act. 14, 15. — *τ. ἄνθρωπον κτλ.*] Gen. 1, 26.

3. 30. *σπέρματι* cod | *σπείραντι* cod

ὁ οὐρανὸς ἔδωκεν ὑετόν, καὶ πάντες τὸν θεὸν ἐδόξαζον τὸν ποιοῦντα θαυμάσια διὰ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ νῦν καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. Ἀμήν.

pluviam, et omnes glorificabant Deum, qui mirabilia facit per servos suos, cui gloria et fortitudo nunc et in saecula infinita cum patre et filio et sancto spiritu. Amen.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

INDEX LOCORUM S. SCRIPTURAE[1]).

I. S. Clementis de virginitate epistulae.

* Gen. 1, 28 : I Clem. 3, 6.
* — 6, 3 : I Cl. 8, 5.
* — 34, 7 : II Cl. 11, 1.
— 39, 6—21 : II Cl. 8, 1.

* Exod. 15, 1. 20 : II Cl. 14, 4.

Num. 2, 34 : II Clem. 14, 3.

* Iud. 13, 25 : II Cl. 9, 1.
— 16 : II Cl. 9, 1.

I Reg. 13, 14 : I Clem. 10, 1.
* — 16, 24 : I Clem. 8, 5.
II Reg. 11, 2—5 : II Cl. 10, 1.
— 11, 14—18 : II Cl. 10, 2.
— 13, 1—16 : II Cl. 11, 1.
* — 19, 21 : II Cl. 10, 2.
III Reg. 3, 11—14 : II Cl. 12.
— 11, 1—5 : II Cl. 12.
IV Reg. 8 : II Cl. 14, 5.
* — 4, 27 : II Cl. 15, 5.

Tob. 4, 13 : II Cl. 8, 3.

Ps. 17, 51 : II Cl. 10, 2.
— 88, 21 : I Cl. 10, 1.
* Ps. 136, 4 : II Cl. 6, 3.

* Prov. 3, 3. 4 : I Cl. 2, 3.
* — 4, 18 : I Cl. 2, 4.
* — 6, 25 : II Cl. 13, 3.
* — 6, 26 : II Cl. 9, 1.
* — 6, 27—29 : II Cl. 13, 2.
* — 8, 27. 30 : I Cl. 5, 1.
* — 13, 3 : I Cl. 11, 6.
* — 15, 19 : I Cl. 10, 5.
* — 18, 6 : I Cl. 11, 6.
* — 21, 23 : I Cl. 11, 6.
* — 25, 11 : I Cl. 11, 6.
* — 26, 9 : I Cl. 10, 5.
* — 28, 14 : II Cl. 5, 6.

* Eccles. 3, 7 : I Cl. 11, 5.
* — 7, 27 : II Cl. 10, 4.

* Sirach 5, 14 : I Cl. 11, 5.
* — 9, 4. 5 : II Cl. 13, 3.
* — 9, 8. 9 : II Cl. 13, 2.
* — 9, 12 : II Cl. 13, 2.
* — 20, 8 : I Cl. 11, 6.
— 21, 2 : II Cl. 5, 1.

Os. 1, 10 : II Cl. 6, 2.

1) Ubi signum * prostat, locus ad S. Scripturam tam prope accedit, ut litteris obliquis exprimendus esse visus sit.

Generated at University of Toronto on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Ies. 46, 4. 5 : I Cl. 4, 2.
* — 54, 13 : I Cl. 12, 8.
* — 61, 9 : I Cl. 9, 4. II Cl. 6, 2.

* Matth. 4, 16 : I Cl. 2, 4.
* — 5, 14 : I Cl. 2, 4; 11, 8; 13, 4.
* — 5, 16 : I Cl. 2, 2. 4.
* — 5, 43 : II Cl. 5, 5.
* — 7, 6 : II Cl. 6, 3.
— 7, 21 : I Cl. 3, 1.
— 9, 8 : I Cl. 13, 6.
* — 9, 37. 38 : I Cl. 13, 4.
* — 10, 8 : I Cl. 12, 5.
* — 10, 16 : II Cl. 6, 1.
* — 11, 11 : I Cl. 6, 2.
— 11, 29 : I Cl. 12, 4.
* — 12, 33 : I Cl. 3, 4.
* — 15, 14 : I Cl. 11, 8.
* — 16, 24 : I Cl. 5, 4. II Cl. 5, 5.
* — 17, 20 : I Cl. 12, 3.
* — 19, 12 : I Cl. 1; 2, 1 etc.
— 22, 30 : I Cl. 4, 1.
* — 23, 3 : I Cl. 11, 8.
— 24, 45—50 : I Cl. 13, 5.
* — 25, 1 sqq. : I Cl. 3, 3.
* — 25, 36 : I Cl. 12, 6.

* Marc. 6, 7 : II Cl. 15, 1.
— 11, 25 : II Cl. 2, 4.

Luc. 6, 46 : II Cl. 3, 1.
— 8, 2. 3 : II Cl. 15, 6.
* — 12, 35 : II Cl. 8, 2.
— 18, 11 : II Cl. 2, 4.

Ioann. 1, 15 : I Cl. 6, 2.
* — 3, 6. 31 : I Cl. 8, 4.
* — 4, 27 : II Cl. 15, 2.
* — 6, 27 : I Cl. 13, 4.
* — 6, 45 : I Cl. 12, 8.
* — 8, 47 : II Cl. 16, 2.
* — 10, 12. 13 : I Cl. 13, 5.
— 17, 22. 23 : II Cl. 16, 1.
— 20, 11—16 : II Cl. 15, 3.
* Ioann. 20, 17 : II Cl. 15, 3.
* — 21, 20 : I Cl. 6, 8.

* Act. 4, 32 : II Cl. 16, 1.
* — 13, 22 : II Cl. 10, 1.
— 23, 1 : II Cl. 15, 6.

* Rom. 1, 3 : II Cl. 16, 3.
— 1, 30 : I Cl. 8, 2.
— 2, 11 : I Cl. 12, 8.
* — 7, 18 : I Cl. 8, 4.
* — 8, 6 : I Cl. 8, 2. 3.
* — 8, 7 : I Cl. 8, 4.
* — 8, 9 : I Cl. 8, 2. 5.
* — 9, 26 : II Cl. 6, 2.
* — 12, 17 : I Cl. 13, 6.
* — 13, 14 : I Cl. 7, 1. II Cl. 5, 5.
* — 14, 15 : II Cl. 5, 4.
— 16, 16 : II Cl. 2, 5.
* — 16, 18 : I Cl. 11, 7; 13, 5.

* I Cor. 2, 9 : I Cl. 9, 4.
* — 3, 16 : I Cl. 9, 2.
* — 4, 16; 11, 1 : I Cl. 6, 5.
* — 6, 19 : I Cl. 12, 5.
* — 7, 32 : I Cl. 7, 2.
* — 7, 34 : I Cl. 5, 1.
* — 8, 12. 13 : II Cl. 5, 4.
— 9, 5 : II Cl. 15, 6.
* — 9, 27 : I Cl. 9, 1.
* — 10, 12 : II Cl. 13, 3.
* — 10, 31 : II Cl. 6, 2.
* — 10, 32. 33 : II Cl. 5, 3.
* — 12, 5 : I Cl. 11, 10.
* — 12, 29 : I Cl. 11, 4.
* — 13, 1 : I Cl. 12, 3.
— 14, 26. 29. 37 : I Cl. 11, 10.
— 14, 40 : I Cl. 2, 5.
* II Cor. 5, 11 : II Cl. 3, 2.
* — 6, 3 : II Cl. 3, 2.
— 11, 3 : I Cl. 5, 3.
* — 11, 12 : II Cl. 5, 3.
* — 11, 13 : I Cl. 13, 5.
* — 11, 29 : I Cl. 12, 7.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

* II Cor. 13, 11 : II Cl. 16, 1.

* Gal. 3, 27 : II Cl. 5, 5.
* — 4, 26 : I Cl. 5, 2.
* — 5, 19—21 : I Cl. 8, 2.
* — 5, 22 : I Cl. 9, 2.
* — 5, 24 : I Cl. 7, 2; 9, 2.
* — 6, 3 : I Cl. 3, 3.
* — 6, 4 : I Cl. 3, 4.
* — 6, 10 : I Cl. 12, 1.

* Eph. 2, 2 : I Cl. 11, 9.
* — 5, 6 : I Cl. 3, 2.
* — 5, 15. 16 : II Cl. 6, 1.
— 6, 9 : I Cl. 12, 8.
* — 6, 14 : II Cl. 8, 2[1].

* Phil. 2, 2; 3, 16 : II Cl. 16, 1.
— 2, 15 : II Cl. 6, 2.
* — 2, 15. 16 : I Cl. 9, 3.
* — 3, 14 : I Cl. 5, 4.
* — 3, 19 : I Cl. 13, 5.
— 3, 20 : I Cl. 3, 6.
* — 4, 1 : II Cl. 6, 5.
* — 4, 3 : I Cl. 6, 4.
* — 4, 4 : II Cl. 16, 3.
* — 4, 6 : II Cl. 1, 3.
* — 4, 8 : II Cl. 15, 6.

* Col. 1, 5 : I Cl. 4, 2.
* — 2, 4. 8 : I Cl. 11, 9.
* — 2, 18 : I Cl. 11, 8.
* — 3, 5 : I Cl. 8, 3.
— 3, 25 : I Cl. 12, 8.
* — 4, 6 : I Cl. 11, 6.

II Thess. 1, 5 : I Cl. 2, 1.
* — 2, 12 : I Cl. 4, 1.

* I Tim. 3, 3 : I Cl. 13, 5.
* — 5, 10 : II Cl. 4, 4.
I Tim. 5, 11 : II Cl. 14, 1.
* — 5, 13 : I Cl. 11, 2.
* — 6, 10 : I Cl. 8, 3.
* — 6, 11 : I Cl. 9, 2.
— 6, 20 : I Cl. 10, 4.
II Tim. 2, 5 : I Cl. 5, 2.
* — 2, 7 : I Cl. 3, 5.
* — 2, 15 : I Cl. 13, 4.
— 3, 1—6 : I Cl. 10, 5.
— 3, 12 : II Cl. 1, 1.
* — 3, 5 : I Cl. 3, 3.
— 3, 17 : I Cl. 2, 5.

Tit. 1, 7 : I Cl. 13, 5.
— 3, 9. 10 : I Cl. 10, 4. 5.

* Hebr. 13, 4 : I Cl. 4, 2.
* — 13, 7 : I Cl. 6, 5.

* Iac. 1, 5 : I Cl. 11, 10.
* — 1, 26 : I Cl. 3, 4.
* — 1, 27 : I Cl. 12, 1.
— 2, 1 : I Cl. 12, 8.
— 2, 17 sqq. : I Cl. 2, 2.
* — 3, 1. 2 : I Cl. 11, 4.
* — 3, 15 : I Cl. 11, 9.
* — 4, 6 : I Cl. 8, 3.

I Petr. 1, 4 : I Cl. 9, 4.
* — 1, 16 : I Cl. 7, 3.
* — 2, 9 : I Cl. 9, 4.
— 2, 12 : I Cl. 2, 2.
* — 4, 11 : I Cl. 11, 5.
* — 5, 5 : I Cl. 8, 3.
— 5, 8 : I Cl. 5, 3.
— 5, 14 : II Cl. 2, 5.

I Ioann. 5, 19 : II Cl. 5, 2.

Apoc. 12, 7 : I Cl. 5, 3.

1) Hoc ante *Luc. 12, 35* ponendum est.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. Pseudo-Ignatii epistulae.

* Gen. 1, 26. 27 : Ant. 2, 2.
* — 3, 19 : Magn. 9, 3.
* — 9, 3 : Her. 1, 2.
* — 9, 6 : Ant. 2, 2.
* — 18, 27 : Magn. 12, 3.
* — 19, 24 : Ant. 2, 1.
* — 20, 12 : Ant. 9, 2.
* — 49, 10 : Philad. 9, 3.

* Exod. 3, 14 : Philipp. 2, 1; 7, 1.
* — 4, 10 : Magn. 12, 3.
* — 16, 8 : Magn. 3, 8.

* Lev. 19, 18 : Eph. 14, 2.

* Num. 12, 3 : Eph. 10, 2.
* — 16, 30 : Magn. 3, 9.
* — 27, 16. 17 : Ign. 1, 2. Her. 8, 3.
* — 27, 17 : Her. 8, 3.

* Deut. 6, 4 : Philipp. 2, 1. Ant. 2, 1.
* — 6, 5 : Eph. 14, 2.
* — 6, 16 : Philipp. 11, 1.
* — 7, 6 : Philad. 4, 4.
* — 13, 8 : Philad. 4, 4.
* — 18, 15 : Ant. 2, 2.
— 31 : Her. 8, 2.
* — 31, 23 : Her. 8, 3.
* — 32, 15 : Eph. 16, 2.

I Reg. 3. 4 : Magn. 3, 3.
* — 8, 7 : Magn. 3, 8.
* — 9, 9. 18 : Ign. 2, 2.
— 13 : Magn. 3, 10.
* II Reg. 7, 18 : Magn. 12, 3.
— 15—18 : Mag. 3, 10.
— 20 : Magn. 3, 10.
III Reg. 3, 16—28 : Ign. 3, 3.
— 10, 1. 5 : Ign. 3, 4. Magn. 3, 4.
IV Reg. 23 : Magn. 3, 4.
* — 23, 14. 16 : Ign. 4, 1.

* I Paralip. 29, 29 : Ign. 2, 2.
II Paralip. 26 : Magn. 3, 10.
* — 34, 4 : Ign. 4, 1.

Tob. 12, 9 : Her. 5, 2.

* Iob. 26, 13 : Philipp. 11, 3. Philad. 6, 4.
— 31, 13—15 : Philad. 4, 1.
* — 32, 8. 9 : Magn. 3, 1.
* — 42, 6 : Magn. 12, 3.

* Ps. 5, 7 : Her. 5, 1.
* — 6, 1; 11, 1 : Magn. 9, 4.
* — 6, 6 : Smyrn. 9, 1.
* — 40, 11 : Trall. 10, 6.
* — 50, 12—14 : Philad. 5, 2.
* — 67, 6 : Her. 3, 1.
* — 67, 7 : Tars. 1, 3.
* — 81, 8 : Trall. 10, 6.
* — 84, 10 : Trall. 7, 2.
* — 85, 9. 12 : Eph. 9, 3.
* — 90, 11. 12 : Philipp. 10, 1.
* — 90, 13 : Philipp. 10, 2.
* — 101, 27. 28 : Magn. 6, 2.
* — 103, 15 : Her. 1, 2.
* — 109, 1 : Trall. 9, 4.
* — 115, 3 : Rom. 8, 2.
* — 118, 1 : Eph. 9, 5.
* — 118, 51 : Eph. 5, 4.
— 118, 158 : Philad. 3, 5.
* — 129, 3 : Magn. 10, 1.
* — 138, 21 : Philad. 3, 5.
* — (apocr.) 151, 1 : Ign. 4, 2.

* Prov. 3, 34 : Her. 5, 1. Eph. 5, 4.
* — 8, 17 : Mar. 3, 3.
* — 8, 22—25 : Tars. 6, 3.
* — 8, 27. 30 : Tars. 6, 1.
* — 9, 1 : Philipp. 3, 1. Sm. 2, 2.
* — 10, 25 : Eph. 7, 1.
* — 11, 4 : Eph. 7, 1.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

* Prov. 14, 29 : Hebr. 5, 2.
* — 15, 27 : Her. 5, 2.
* — 18, 9 : Trall. 7, 1.
* — 18, 17 : Magn. 12, 2.
* — 22, 29 : Eph. 6, 1.
* — 23, 24 : Philad. 4, 6.
* — 24, 21 : Smyrn. 9, 1.
* — 30, 4 : Philipp 2, 2.

* Eccles. 2, 25 : Her. 1, 2.

* Cant. 1, 3. 4 : Eph. 17, 1.
— 2, 15 : Philad. 3, 4.

* Sirach 19, 4 : Her. 6, 2.

* Os. 5, 1 : Trall. 7, 1.

* Hab. 2, 4 : Tars. 1, 3.

* Zach. 9, 17 : Her. 1, 2.

* Mal. 2, 10 : Philipp. 2, 1.

* Ies. 1, 19 : Her. 1, 2.
* — 7, 14 : Philipp. 3, 2. Ant. 3, 3. Eph. 18, 2.
* — 9, 6 : Ant. 3, 2.
* — 27, 1 : Philipp. 11, 3.
* — 35, 4 : Magn. 9, 2.
* — 43, 26 : Magn. 12, 2.
* — 44, 6 : Ant. 3, 1.
* — 53, 7 : Ant. 3, 3.
* — 56, 10 : Eph. 7, 1.
* — 62, 2. 12 : Magn. 10, 2.
* — 62, 11 : Smyrn. 9, 1.
* — 66, 2 : Trall. 7, 2.

* Ier. 1, 7 : Magn. 3, 3.
* — 1, 7. 8 : Ign. 3, 2.
* — 4, 22 : Philipp. 4, 4.
* — 8, 4 : Eph. 10, 1.
* — 10, 23 : Mar. 4, 2.
* — 11, 19 : Ant. 3, 3.
* — 15, 19 : Eph. 10, 1.
* Ier. 17, 5 : Trall. 11, 1.
* — 17, 5—7 : Ant. 5, 2.
* — 23, 15 : Philad. 2, 1.

* Ezech. 33, 11 : Philad. 11, 1.

Dan. 6 : Tars. 1, 1.
— 7, 14. 27 : Magn. 6, 1.
— 13 (Vulg.) : Magn. 3, 2.

* Matth. 1, 1 : Ant. 4, 2.
— 1. 2 : Philipp. 8, 1.
— 3 : Philipp. 8, 3.
* — 4, 3 : Philipp. 9, 2.
* — 4, 4 : Philipp. 9, 3.
* — 4, 7 : Philipp. 11, 1.
* — 4, 9 : Philipp. 11, 1. 3.
* — 4, 10 : Philipp. 12, 1. 2.
* — 4, 23 : Philipp. 5, 3.
* — 5, 5 : Eph. 10, 2.
* — 5, 19 : Eph. 15, 1.
* — 5, 45 : Philad. 3, 6.
* — 5, 48 : Philad. 3, 6.
— 7, 14 : Philad. 2, 2.
— 7, 15 : Her. 2, 1.
* — 7, 26 : Philad. inscr.
* — 8, 17 : Polyc. 1, 3.
— 9, 5 : Philipp. 6, 1.
* — 9, 35 : Philipp. 5, 3.
* — 10, 41 : Smyrn. 9, 5.
* — 12, 33 : Eph. 14, 2.
* — 12, 40 : Trall. 9, 5.
* — 13, 9. 43 : Sm. 6, 1.
* — 15, 13 : Trall. 11, 4.
* — 16, 16 ; Ign. 1, 1. Mar. 3, 3.
* — 16, 18 : Philad. inscr.
* — 16, 23 : Philipp. 12, 2.
* — 16, 26 : Rom. 6, 1.
— 18, 20 : Eph. 5, 2.
* — 19, 12 : Smyrn. 6, 1.
* — 22, 40 : Smyrn. 6, 2.
* — 23, 35 : Eph. 12, 1.
— 24, 30 : Sm. 3, 5.
— 27, 3 : Philipp. 4, 1.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

* Matth. 27, 52 : Trall. 9, 3.
* — 28, 19 : Philipp. 2, 4. Philad. 9, 3.

* Marc. 11, 25 : Trall. 8, 3.
— 13, 26 : Sm. 3, 5.

Luc. 1 : Philipp. 8, 1.
* — 1, 5. 6 : Philad. 1. 2.
* — 1, 33 : Magn. 6, 1.
— 2 sqq. : Philipp. 8, 2. 3.
* — 4, 9 : Philipp. 10, 1.
* — 6, 46 : Magn. 4.
— 8, 30 sqq. : Philipp. 6, 1.
* — 10, 16 : Eph. 5, 5.
* — 10, 18 : Philipp. 10, 1.
* — 10, 27 : Smyrn. 6, 2.
* — 14, 11 (18, 14) : Magn. 12, 3.
* — 16, 17 : Magn. 12, 2.
* — 17, 10 : Magn. 12, 2.
* — 18, 13 : Magn. 12, 2.
* — 18, 14 : Magn. 12, 3.
— 21, 27 : Sm. 3, 5.
* — 22, 31. 32 : Smyrn. 7, 1.
* — 23, 34 : Eph. 10, 3.
* — 24, 39 : Smyrn. 3, 1.

* Ioann. 1, 1 : Magn. 6, 1. Tars. 4, 1; 6, 4. Philipp. 2, 2; 3, 1; Philad. 4, 2. Sm. 1, 1.
* — 1, 1—3 : Ant. 4, 1.
* — 1, 3 : Tars. 6, 1.
* — 1, 9—11 : Tars. 6, 2.
* — 1, 14 : Tr. 9, 2. Philipp. 3, 1; 5, 2. Sm. 2, 1. Ant. 4, 2. Eph. 7, 2.
* — 1, 18 : Magn. 6, 1, Tars. 6, 4. Philipp. 2, 2. Philad. 4, 2. Sm. 1, 1. Eph. 20, 1.
* — 2, 19 : Smyrn. 2, 2.
* — 3, 14 : Sm. 2, 2.
— 3, 16 : Trall. 8, 2.
* — 3, 36 : Eph. 5, 4.
* — 5, 25. 28 : Tars. 7, 1.
* Ioann. 5, 30 : Magn. 7, 1.
* — 5, 46 : Magn. 9, 1.
— 6, 9 sqq. : Philipp. 6, 1.
— 6, 32 sqq. : Rom. 7, 3.
* — 6, 38 : Tars. 6, 2.
* — 6, 57 : Philipp. 12, 3.
— 6, 70 sq. : Ant. 5, 1.
* — 8, 29 : Eph. 3, 2.
* — 8, 44 : Philad. 6, 1. 2.
* — 8, 46 : Trall. 9, 2.
* — 8, 56. 58 : Magn. 9, 1.
* — 8, 58 : Tars. 6, 2.
* — 10, 9. 11 : Philad. 9, 2.
* — 10, 11 : Rom. 9, 1.
* — 11, 25. 26 : Trall. 10, 7.
* — 12, 32 : Smyrn. 2, 2.
* — 13, 34 : Smyrn. 6, 2.
* — 14, 6 : Philad. 9, 2. Eph. 9, 5.
* — 14, 17 : Philad. 4, 2.
* — 14, 24 : Eph. 9, 2.
* — 15, 4. 19 : Rom. 3, 3.
* — 16, 13. 14 : Eph. 9, 3.
* — 17, 3 : Sm. 6, 2. Ant. 4, 1. Eph. 7, 2.
* — 17, 4. 6 : Eph. 9, 3.
* — 17, 5 : Tars. 6, 2.
* — 17, 11. 21 : Eph. 4, 2.
— 19, 11 : Trall. 9, 5.
* — 20, 17 : Tars. 5, 1.
* — 20, 27. 28 : Smyrn. 3, 3.

* Act. 1, 11 : Smyrn. 3, 4.
* — 9, 15 : Eph. 12, 2.
* — 11, 26 : Magn. 10, 2.
* — 13, 10 : Ant. 5, 1.
* — 13, 48 : Magn. 10, 4.
— 17, 23 : Trall. 6, 3.
— 19, 2 : Trall. 6, 3.
* — 20, 24 : Tars. 1, 2.
* — 26, 14 : Philad. 8, 3.
* — 26, 23 : Tars. 3, 2.

* Rom. 2, 4 : Eph. 11, 1.
* — 3, 31 : Trall. 6, 3.

Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY
Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Rom. 4, 17 : Philipp. 10, 1.
* — 6, 10 : Tars. 3, 2.
* — 8, 18 : Mar. 2, 3.
* — 8, 32 : Trall. 8, 1.
* — 10, 10 : Eph. 15, 1.
* — 13, 14 : Tars. 8, 1.
* — 15, 19 : Tars. 2, 2.

* I Cor. 1, 10 : Trall. 6, 1. Philipp. 1, 1. Eph. 2, 2.
* — 1, 31 : Trall. 4, 1.
* — 2, 8 : Trall. 11, 5. Philipp. 5, 2; 9, 3.
* — 4, 20 : Eph. 15, 1.
* — 6, 9. 10 : Tars. 7, 2.
* — 8, 6 : Tars. 4, 2. Philipp. 1, 2; 2, 2.
* — 10, 4 : Philad. 9, 2.
* — 10, 13 : Magn. 1, 3.
* — 11, 1 : Eph. 3, 2.
* — 11, 11 : Her. 4, 2.
* — 12, 11 : Philipp. 1, 2.
* — 12, 11. 13 : Philipp. 2, 3.
* — 13, 2. 3 : Her. 2, 2.
* — 15, 13—19 : Tars. 7, 2.
* — 15, 28 : Tars. 5, 1.
* — 15, 32 : Tars. 7, 2.
* — 15, 53 : Tars. 7, 1.
* — 16, 22 : Ant. 7, 2.
* II Cor. 2, 17 : Trall. 6, 2. Magn. 9, 5.
* — 4, 18 : Rom. 3, 3.
* — 5, 17 : Magn. 8, 1.
* — 6, 14—16 : Eph. 16, 3.
* — 6, 15 : Philipp. 11, 3.
* — 8, 18 : Eph. 15, 2.
* — 10, 17 : Her. 6, 1.
* — 11, 3 : Eph. 17, 1.

* Gal. 1, 1 : Philad. 11, 1.
* — 1, 4 : Her. inscr.
* — 2, 5 : Tars. 2, 2.
* — 2, 20 : Rom. 8, 1.
* — 3, 28 : Philad. 4, 6.
* Gal. 4, 9 : Magn. 1, 2.
* — 6, 2 : Her. 1, 1.
* — 6, 14 : Tars. 3, 1.
* — 6, 17 : Tars. 2, 2.

* Eph. 1, 1 : Eph. 9, 6.
* — 2, 2 : Philipp. 4, 1. Philad. 6, 8. Sm. 7, 1.
* — 4, 1 : Ant. 1, 2.
* — 4, 4 : Philipp. 2, 2.
* — 4, 4—6 : Eph. 6, 2.
* — 4, 5 : Philipp. 1, 2. Philad. 4, 2.
* — 4, 5. 6 : Philipp. 1, 3.
* — 4, 6 : Tars. 2, 1; 5, 1. Philipp. 7, 1.
* — 5, 2 : Eph. 1, 2.
* — 5, 3 : Ant. 11, 1.
* — 5, 9 : Philad. 2, 1.
* — 5, 22 : Philad. 4, 3.
* — 5, 25 : Philad. 4, 3.
* — 6, 1. 5 : Philad. 4, 3.
* — 6, 2—4 : Ant. 9, 2.
* — 6, 4 : Tars. 9, 1.
* — 6, 5 : Tars. 9, 2.
* — 6, 12 : Eph. 13, 2.
* — 6, 16 : Philad. inscr. Eph. 13, 1.

* Philipp. 2, 2 : Philad. 6, 8.
* — 3, 2 : Ant. 6, 2. 3.
* — 3, 8 : Ant. 8, 1.
* — 3, 16 : Philipp. 1, 1.
* — 3, 18. 19 : Ant. 6, 2.
* — 3, 19 : Magn. 9, 5.

* Col. 1, 15 : Tars. 4, 1. Sm. 1, 1. Eph. 20, 1.
* — 1, 16. 17 : Tars. 4, 2.
* — 3, 18 sqq. : Philad. 4, 3.
* — 4, 15 : Her. 9, 3.
* — 4, 18 : Ant. 7, 2.

I Thess. 2, 5 : Trall. 11, 6.
* — 4, 5 : Philad. 3, 5.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

* II Thess. 3, 10 : Magn. 9, 3. Ant. 11, 1.

* I Tim. 1, 2 : Ant. inscr.
* — 1, 4 : Magn. 8, 1.
* — 2, 4 : Philad. 3, 6.
* — 2, 5 : Tars. 4, 2. Philad. 5, 3.
* — 2, 5. 6 : Ant. 4, 3.
* — 4, 10 : Magn. 1, 2. Philipp. inscr. Eph. 8, 2.
* — 4, 12 : Magn. 3, 6.
* — 4, 13 : Her. 1, 3.
* — 5, 3 : Her. 3, 1.
* — 5, 5. 6. 11 : Ant. 11, 1.
* — 5, 8 : Trall. 7, 3.
* — 6, 13. 20 : Her. 7, 2.
* II Tim. 1, 16 : Eph. 2, 2.
* — 1, 18 : Sm. 10, 2. Her. 9, 1.
* — 2, 4 : Her. 1, 3.
* — 2, 24 : Eph. 10, 2.
* II Tim. 2, 26 : Philad. 3, 2.
* — 3, 4. 5 : Magn. 9, 5.
* — 4, 6 : Ant. 8, 1.
* — 4, 18 : Her. inscr.

* Hebr. 11, 32 : Ign. 5, 1.
* — 12, 23 : Eph. 5, 3.
* — 13, 17 : Trall. 2, 1.

* I Petr. 2, 9 : Eph. 9, 6.
* — 2, 23 : Eph. 10, 3.
* — 4, 7 : Eph. 10, 4.
* — 5, 2 : Ant. 8, 1.

* I Ioann. 2, 22 : Ant. 5, 2.
— 4, 9. 10 : Trall. 8, 2.

* Apoc. 1. 7 : Sm. 3, 6.
— 5, 9 : Philad. 9, 2.
— 12, 9; 20, 2 : Philipp. 11, 3.

INDEX NOMINUM PROPRIORUM AC VOCABULORUM MEMORABILIUM[1]).

Ἀαρών 80, 24.
Ἀβεδδαδάν 82, 2.
Ἀβειρών 80, 23.
Ἄβελ 118, 8; 148, 23.
Ἀβεσσαλώμ 80, 25.
Ἀβραάμ 46, 9; 86, 11. 12; 90, 10; 92, 11; 98, 23; 130, 11; 166, 3; 180, 11; 210, 25; 255, 15.
Ἀγαθόπους 104, 5; 122, 10; 172, 8.
ἄγγελος 64, 9; 112, 28; 114, 15. 20; 116, 15; 118, 5; 294, 3. 14; 296, 25; 324, 25; 326, 11. 20. 24; 328, 5.
ἀγέννητος 66, 8; 84, 24; 112, 18; 128, 17; 172, 11; 178, 13.
ἁγνεία 130, 8; 308, 23; 310, 3. 7.
Ἀδάμ 74, 7; 148, 23; 176, 19. 20; 306, 24.
ᾅδης 70, 13; 80, 23; 150, 19.
Ἀδριατικὸν πέλαγος 256, 9; 282, 14.
ἄζυμα 291, 8; 292, 11. 13. 16.
ἄθεος 68, 7; 74, 5.
Αἰγύπτιοι 224, 21.
Αἴγυπτος 114, 2.
Αἰθίοπες 50, 15.
αἵρεσις 74, 5; 150, 5; 162, 19; 230, 8. 9; 312, 21.
αἱρεσιώτης 124, 24.
αἱρετικός 110, 2; 292, 14; 304, 29.
αἰῶνες angeli 64, 11.
ἀλώπηξ 126, 22; 238, 30.
ἀμνός 114, 9.
ἀμπελὼν Χριστοῦ 126, 23.
ἀναγνώστης 122, 13; 170, 17.
Ἀναζαρβός 180, 22.
ἄναρχος 112, 19.
ἀνασκάλλω 48, 12.
ἀνάστασις 66, 7; 70, 27; 76, 5; 96, 20; 148, 21; 292, 12.
Ἀνέγκλητος 58, 1; 68, 6.
ἀνεπιστάτητος 102, 4.
ἀνεπίληπτος 304, 24; 320, 17.
ἀνθρωπολάτρης 74, 10.
ἀνθρωπόμιμος 166, 25.
ἀνθρωπότης 130, 20.
Ἄννα 132, 7.
ἀνομία 66, 4.
ἀντίθεος 118, 22.
Ἀντιόχεια 46, 3; 90, 2; 102, 23; 122, 1; 156, 5; 162, 13; 180, 13; 244,

1) In hoc indice Ps.-Ignatii epistulas tantum et Martyria Ignatii graeca, sc. Vaticanum, Colbertinum et a S. Metaphraste conscriptum, atque Vitam Polycarpi respicio. Insuper ea omitto, quae ab Ignatio originem trahunt et in textu characteribus minoribus expressa sunt. Ps.-Ignatii epistulae amplectuntur paginas 46—212.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

14; 250, 30; 252, 22; 257, 12. 32, 278, 3; 280, 10; 284, 20.
'Αντιοχεῖς 180, 1; 204, 7; 218, 5; 246, 4. 21; 247, 18; 248, 1; 276, 4; 278, 1.
ἀντίχριστος 166, 14; 176, 1.
ἀντίψυχον 102, 12; 122, 5; 168, 8; 170, 16; 174, 15; 180, 24.
ἀντίψυχος 56, 15.
ἀπαράθετον, τὸ ἀ. τοῦ πατρὸς 64, 14.
ἀπείραστος 116, 21.
ἀπογραφή 114, 3.
ἀποστάτης 118, 3. 21; 134, 19.
ἀποστολικός 46, 3.
ἀπόστολος 66, 22; 70, 16; 98, 5; 100, 16; 104, 24; 106, 17; 122, 8; 128, 19; 130, 13; 132, 7. 17 etc.
ἀπόφασις 70, 19; 238, 15; 280, 1.
'Αριμάθεια 70, 22.
'Αρμενία 278, 4.
"Αρτεμις 230, 19.
ἀρχάγγελος 112, 25; 334, 21.
ἀρχεῖον 138, 11. 12. 17.
ἀρχέκακος 74, 6; 148, 21.
ἀρχιερεύς 82, 4. 10; 84, 23; 150, 22; 152, 10; 220, 12; 320, 1. 6.
ἀρχιστατηγός 150, 13.
'Ασία 104, 1; 218, 11; 252, 5; 280, 19; 291, 9; 298, 4.
'Ασκλήπιος 222, 8; 250, 15.
ἄτρεπτος 110, 14.
'Αττικός 218, 4.
Αὔγουστος 230, 24.
'Αφροδίτη 222, 9; 250, 16.
ἄχραντος 306, 16.

βαπτίζω 72, 17; 106, 18; 114, 7. 21; 140, 8; 176, 7.
βάπτισμα 62, 6; 104, 24; 114, 7; 128, 19.
βαπτιστής 130, 6.
Βασιλίδης 74, 9.
Βελίαρ 118, 3; 200, 13; 226, 9.
Βιτάλιος 122, 4.
Βίτος 180, 3.
Βουκόλος 294, 1; 302, 26. 30; 304, 2. 10. 30; 310, 29; 316, 7. 22. 25.

γαλακτοτροφέω 72, 15.
γαλακτοτροφία 114, 4. 17.
Γάλαται 314, 2.
Γαλατία 291, 8.
γάμος 128, 25; 130, 8. 13; 308, 16; 310, 1; 322, 25. 26.
γέννησις Christi 58, 12; 66, 5; 108, 26; 110, 10; 112, 18; 120, 1; 306, 17.
γεννητός 86, 6.
γεώργιον Χριστοῦ 126, 10.
Γόμορρα 164, 4.
γονυκλισία 284, 8; 318, 14.
γραφή 116, 14; 298, 3. 11; 300, 5; 312, 13; 314, 4; 316, 2. 4; 324, 1; 326, 18.
γυνή 294, 1; 300, 24. 29; 308, 14; 322, 15.

Δαθάν 80, 23.
δαιμόνιον 328, 24.
Δακός 276, 19.
Δαμᾶς 172, 6; 180, 3.
Δανιήλ 50, 4; 78, 23; 84, 12; 94, 16; 306, 27.
Δαυίδ 46, 9; 52, 6; 92, 13; 166, 3; 194, 10; 255, 15; 302, 19; 324, 27.
Δάφνος 324, 9. 16.
Δημήτηρ 234, 16.
δημιουργία 132, 23.
δημιουργός 96, 6; 114, 26; 176, 22. 23.
διάβολος 64, 5; 74, 6; 82, 20. 23; 126, 15; 134, 5. 9; 166, 6. 12; 178, 1; 198, 8; 286, 11.
διαθήκη 132, 22; 292, 9; 314, 10.
διάκονος 58, 17; 68, 3; 76, 20; 84, 18; 102, 11. 12; 104, 6; 120, 5; 122, 5. 10; 132, 1. 2; 138, 20; 152, 12. 21; 168, 12; 170, 15. 19 (ἡ); 172, 8. 19; 176, 7; 186, 18; 194, 4; 304, 19. 26; 318, 22; 324, 29; 332, 28.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

διάλοξος 112, 21.
δίψυχος ἐν προσευχῇ 178, 18.
δοκεῖν, τὸ δ. 72, 3. 8.
—, *τῷ δ.* 140, 12. 14.
δόκησις 70, 7; 72, 18. 22; 96, 4. 5; 108, 2; 110, 11; 134, 21; 144, 3.
Δομετιανός 276, 5.
δοῦλος 102, 18; 128, 28; 130, 21; 148, 5; 168, 23; 170, 2; 194, 11; 208, 13; 296, 18; 322, 24.
δοχή 150, 15.
δρακόντιον 166, 24.
δράκων 118, 3; 134, 19.
δυνάμεις angeli 64, 10; 68, 4; 334, 22.

'Εβίων 134, 16.
Εἰρηναῖος 242, 20; 257, 26.
ἐκκλησία 46, 3; 90, 2; 94, 10; 102, 23; 104, 1. 2. 3; 106, 1; 124, 10; 128, 15. 20; 150, 25; 162, 11; 172, 4; 180, 1; 186, 16; 198, 21; 218, 5; 304, 20. 31; 310, 32. 35; 314, 4; 316, 33; 318, 26; 320, 21; 330, 18; 332, 27; 334, 29.
'Ελληνες 110, 2; 232, 21; 240, 16; 250. 21; 304, 28; 308, 17; 312, 21.
ἑλληνικός 162, 22.
῾Ελληνισμός 220, 6; 234, 25.
'Ελισσαῖος 130, 6.
'Εμμανουήλ 164, 18; 202, 7.
ἐνανθρωπέω 106, 20; 108, 1.
ἐνανθρώπησις 110, 18; 164, 16; 166, 1. 13.
ἐνέργεια θεϊκή 86, 6.
ἔνοικος 72, 10.
ἐνσωμάτωσις 134, 21; 166, 5.
ἐξεμπλάριον 180, 25.
ἐξουσίαι angeli 64, 11.
ἑορτή 120, 10; 122, 7; 314, 24. 25.
'Επίδαμνος 256, 9; 282, 13.
ἐπίκλην 134, 16.
ἐπίσκοπος 48, 3; 66, 23; 68, 3; 94, 1; 102, 11; 120, 5; 122, 3; 132, 3. 4; 150, 26; 152, 13; 172, 3. 6; 176, 6; 180, 3; 292, 22; 302, 27; 316, 31 etc.
ἐπορκιστής 170, 18.
῾Ερμῆς 224, 24.
Εὔα 176, 19.
εὐαγγέλιον 64, 22; 72, 18; 96, 12; 138, 16; 198, 21; 292, 16; 306, 29; 314, 13.
εὐαγγελιστής 164, 21; 246, 17.
Εὐλόγιος 48, 4.
Εὐνείκη 292, 3. 6.
εὐνουχία 308, 1. 6; 310, 8.
Εὐόδιος 130, 7; 168, 2; 218, 6.
Εὔοδος 246, 6.
Εὐφάνιος 122, 13.
'Εφεσιακή (*πύλη*) 294, 5; 316, 22.
'Εφέσιοι 172, 5; 255, 30.
εὐχαριστία 322, 1.
ἕωλον 88, 1.

Ζαρβός 48, 3.
Ζαχαρίας 124, 21.
Ζεύς 220, 13. 17; 222, 7; 249, 2.
Ζώσιμος 244, 1; 258, 3.

'Ηλεί 50, 1; 80, 1.
'Ηλίας 130, 5; 296, 15; 334, 16.
"Ηπειρος 256, 9; 282, 13.
῞Ηρα 234, 14.
῾Ηρακλῆς 222, 9; 250, 16.
῾Ηρώδης 90, 22; 114, 1.
῞Ηρων 58, 17; 172, 19; 178, 11. 20; 180, 11; 244, 14.
῾Ησαΐας 130, 12.
῞Ηφαιστος 234, 15.

θεοδίδακτος 322, 31.
Θεόδοτος 74, 14.
θεομάχος 76, 3.
θεόπνευστος 316, 4; 324, 1.
θεὸς ἄγνωστος 66, 7; cf. 148, 16; 166, 11.
θεὸς ὁ ἐπὶ πάντων (= *πατήρ*) 96, 6; 98, 12; 112, 14.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ϑεὸς ὁ τῶν ὅλων (= *πατήρ*) 104, 21; 178, 22.
ϑεὸς μονογενής (= *Χριστός*) 134, 13.
ϑεότης 166, 9.
Θεοφόρος 46, 2; 54, 2; 94, 10; 104, 11; 162, 11; 172, 17; 246, 5. 7; 247, 20. 30 etc.; 278, 7. 12; 284, 1.
Θράκη 218, 11.
Θρασέας 316, 24.
ϑρόνοι angeli 64, 10; 334, 22.
ϑρόνος 178, 20.
ϑυσία 150, 15; 182, 16; 186, 15.
Θωμᾶς 144, 19. 22.

Ἰακώβ 130, 12; 304, 7.
Ἰάκωβος 68, 5; 96, 23; 176, 9.
Ἰαννουάριος 284, 23.
Ἰγνάτιος 46, 2; 54, 2; 94, 10; 104, 11; 162, 11; 172, 17; 196, 14; 218, 5; 220, 7 etc.
Ἱερεμίας 50, 6; 74, 11; 80, 3.
Ἱεροσόλυμα 96, 12; 176, 9; 292, 1; 298, 7; 312, 32.
ἱερουργέω 176, 7.
ἱερωσύνη 48, 13; 50, 2; 52, 12; 82, 4; 152, 8.
Ἰησοῦς τοῦ Ἰωσεδέκ 148, 24.
Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 130, 5; 180, 8.
Ἰησοῦς Χριστός 46, 2. 5; 54, 4; 56, 5 etc.
Ἴλιον 224, 1.
Ἰλλυρικόν 96, 12.
ἰουδαϊκός 84, 26; 148, 25; 162, 21.
Ἰουδαῖος 50, 6; 70, 8; 76, 3; 90, 21; 96, 25; 110, 1; 122, 6; 134, 22; 144, 10; 176, 2; 304, 29; 312, 21; 328, 14. 21. 26; 330, 8.
Ἰουδίϑ 132, 6.
Ἰσαάκ 130, 11.
Ἰωάννης apostolus 96, 23; 196, 9; 246, 17; 257, 31; 276, 3; 280, 14; 314, 1.
Ἰωάννης baptista 72, 17; 114, 9; 130, 6; 202, 8.
Ἰώβ 92, 11; 118, 9; 130, 20; 148, 23; 168, 24.
Ἰωνᾶς 74, 24; 328, 3.
Ἰωσεδέκ 148, 24.
Ἰωσὴφ ὁ ἀπ' Ἀριμαϑείας 70, 22.
Ἰωσήφ patriarcha 130, 12.
Ἰωσίας 50, 18; 80, 4.

καϑαρτήριον 204, 3.
καϑολικός 334, 29.
Κάϊν 118, 8; 148, 23; 178, 1; 308, 14.
καῖσαρ 130, 22; 132, 2; 170, 7.
κακοδαίμων 278, 5.
κακόνοια 116, 3; 118, 1. 18.
Καλλιστώ 294, 3. 4. 31; 296, 27. 31.
κάλων πάντα κινεῖν 108, 20.
Καμέριος 324, 30; 326, 6. 14.
κανών 104, 19; 306, 2.
Κασσιανός 60, 1; 172, 1; 180, 15.
Κασσόβολα 48, 4.
κατήχησις 304, 31.
κατοικεῖν ἐν ἀνϑρώπῳ 110, 16.
Κιϑαιρών 222, 8.
Κινύρας 222, 9.
Κλεόβουλος 74, 14.
Κλήμης 58, 1; 68, 7; 130, 8.
κλῆρος 52, 18; 132, 2.
κοπιῶντες 170, 18.
Κορέ 80, 24.
Κρήτη 222, 8; 250, 15.
Κρόκος 255, 32.
Κρόνος 232, 20.
κυοφορέω 72, 14.
κυριακή 70, 22. 27; 120, 13; 320, 33.
κυριακόν 318, 4.
κυριακὸς οἶκος 332, 26.
κυριοκτόνος 76, 3; 96, 25.

λαϊκόν, τό 318, 22.
λαϊκός 84, 18; 152, 11.
Λάμεχ 308, 13.
Λαοδίκεια 180, 19.
λαός (= *λαϊκοί*) 52, 18; 102, 11; 122, 12; 132, 2; 168, 14; 170, 21; 180, 7.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Λεβάδιος 324, 8.
λειτουργία 298, 12; 304, 23; 312, 3; 316, 29; 320, 13.
λειτουργός 302, 26; 318, 31; 320, 22.
Λίνος 68, 6.
λόγια (*τὰ λ.* = *ἡ γραφή*) 86, 18; 146, 1; 298, 12.
Λουγδοῦνον 242, 20; 257, 28.
Λουκᾶς 198, 21.
Λωΐς 292, 3. 6.

Μαγνησία 172, 6.
μάγος 110, 16; 112, 25; 114, 15; 134, 10.
Μακεδονία 256, 5; 282, 12.
Μαρία b. virgo 46, 9; 72, 10; 90, 16; 96, 16; 100, 7; 112, 23; 142, 19; 190, 2.
Μαρία Cassobolitana 46, 2; 180, 23.
Μαρία Magdalene 306, 29.
Μάρις 48, 2; 180, 21.
Μάρκελλος 218, 4.
μάρτυς 152, 19; 156, 5; 206, 16; 244, 15; 251, 20.
Μελχισεδέκ 130, 5.
Μένανδρος 74, 9.
μετάνοια 128, 3; 142, 1; 332, 13.
μήτρα 72, 12.
μοναρχία 230, 4.
μονογαμία 306, 10.
μονογενὴς θεός 134, 13.
μύησις 230, 11.
Μωσῆς 48, 5; 80, 20. 23; 86, 10; 92, 13; 104, 23; 132, 25; 140, 1; 164, 1; 180, 8; 194, 9; 334, 12.

Νεάπολις Ciliciae 180, 21; cf. 48, 3.
Νεάπολις Macedoniae 256, 5; 282, 12.
Νεῖλος 50, 16.
νεολαία 166, 18.
νηστεία 174, 4.
νηστεύω 174, 17.
Νικολαΐτης 74, 12; 136, 3.
Νινευῖται 328, 2.

νόμισμα 82, 17. 18. 19.
νομοθέτης 110, 14; 116, 21.
νόμος 66, 3. 5; 86, 19; 118, 6; 128, 26; 134, 3; 148, 14; 150, 4; 162, 21; 166, 11; 174, 3. 12. 20; 306, 19; 314, 6.

'Οζίας 82, 3.
οἰκέτης 130, 19; 176, 13; 294, 32.
οἰκονομία 202, 21; 222, 5; 230, 11; 249, 28.
ὁλοκαύτωμα 298, 16.
ὁμιλία 306, 6; 318, 21.
ὁμιλία ἀνδρός 72, 14; 90, 16; 108, 5.
ὁμοιοπαθής 72, 11; 116, 9.
ὁμολογητής 170, 18.
ὁμότιμος 106, 20.
'Ονήσιμος 172, 5; 180, 3; 240, 24.
ὅραμα 304, 17; 310, 34; 312, 9; 316, 8.
ὀρφανός 176, 4. 5; 294, 18.
οὐσία γεννητή 86, 6.
οὐσιώδης 86, 5.

πάθος Christi 58, 11; 66, 6; 70, 27; 76, 2; 108, 25; 114, 9. 17; 134, 21; 148, 3. 20; 164, 18; 166, 5; 174, 19; 292, 12; 334, 27.
παιδεραστία 170, 10.
παιδοποιέω 176, 16.
παιδοτροφία 302, 3.
Παμφυλία 292, 3.
Παπίριος 324, 31.
παράκλητος 106, 12. 16. 17; 108, 1; 128, 18; 132, 25; 138, 23; 202, 28; 306, 24; 320, 30.
παράνομος 110, 13. 14; 136, 2.
παρασκευή 70, 18. 26; 120, 12; 332, 31.
παραχάραγμα 82, 17. 19.
παρθενεία 102, 16; 112, 23; 308, 1. 7; 310, 8.
παρθενεύω 174, 17.
παρθένοι 122, 11 (*τὸ σύστημα τῶν π.*); 128, 24; 130, 2; 168, 15; 170, 20; 178, 4; 322, 27.
παρθένος Maria 46, 9; 66, 5; 70, 2;

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

72, 11. 13; 90, 16; 108, 5. 26; 112, 5. 14. 26. 27; 114, 14; 142, 19; 144, 5; 164, 17; 176, 21; 190, 3; 202, 6; 306, 16; 334, 26.
Πάρθος 278, 4.
πάσχα 122, 7; 292, 9. 16.
Πάτμος 96, 24.
Παῦλος 58, 2; 64, 15; 68, 6; 90, 2; 96, 11. 23; 104, 20; 130, 13; 138, 3; 168, 1; 184, 18; 188, 12. 17; 194, 11; 196, 9; 198, 7; 200, 3; 240, 24; 244, 2; 251, 18; 254, 7; 258, 4; 280, 3; 282, 17; 291, 5. 8; 292, 7; 312, 29; 314, 2; 318, 16. 19; 320, 15.
Πάφος 222, 9; 250, 16.
πεντεκοστή 292, 9. 16.
περιστερά 318, 6.
περιτομὴ σαρκός 86, 1; 114, 7. 17.
Πέρσης 247, 17; 251, 23.
Περσικός 224, 23.
Πέτρος 58, 2; 64, 16; 68, 7; 90, 2; 96, 23; 130, 13; 168, 1; 240, 23; 246, 5; 254, 7; 312, 28; 314, 1; 334, 8.
Πιλᾶτος 70, 19; 72, 19; 247, 23; 249, 7; 278, 20.
πληροφορία 92, 1. 2.
Πλίνιος Σεκοῦνδος 240, 27.
Πλούτων 224, 24.
πνεῦμα (ἅγιον) 64, 13; 66, 8. 10; 104, 23; 106, 12. 13. 15; 114, 8; 118, 5; 128, 18; 132, 17. 20; 134, 10. 20; 136, 5; 140, 10; 156, 2; 170, 16; 178, 9. 23; 184, 21; 190, 14. 22. 25; 192, 4; 200, 3; 212, 8.
πνευματοφόρος 172, 18; 192, 21; 204, 19.
πολιτεύεσθαι ἄνευ ἁμαρτίας 70, 4; 142, 20.
πολιτεύεσθαι ὁσίως 90, 16; 142, 20.
πολυαρχία 230, 24.
Πολύβιος 172, 7; 180, 4.
πολυγαμία 308, 14.
πολυθεΐα 90, 19; 234, 25.
Πολύκαρπος 104, 1; 122, 3; 154, 17; 172, 2; 180, 1; 242, 25; 246, 16; 251, 29; 257, 30; 280, 13. 21; 291, 2. 7; 292, 21; 294, 7 etc.
Πόντιος 249, 7; 278, 19.
πορνεία 308, 16. 23.
Πόρτος 282, 29.
Ποσειδῶν 234, 14.
Ποτίολοι 256, 11; 282, 16.
πρεσβυτέριον 68, 2; 122, 4; 170, 14; 180, 5; 310, 35; 312, 8.
πρεσβύτερος 58, 16; 66, 24; 84, 18; 102, 10. 11; 120, 5; 122, 6; 132, 1; 152, 13; 168, 10. 14; 176, 9; 186, 18; 318, 21; 322, 9.
πρεσβύτης 50, 1; 78, 24; 108, 16; 300, 11; 332, 7.
πρόδρομος 112, 27; 308, 5; 310, 19; 314, 6.
προσήλυτος 46, 2.
προσφορά 292, 10; 324, 17; 326, 4. 29.
προφητεία 88, 18.
προφήτης 48, 1. 15; 68, 24; 74, 11; 84, 12; 88, 5; 104, 23; 130, 12 etc.
προφητοκτόνος 76, 4.
πρωτόπλαστος 118, 6; 176, 18.
πρωτότοκος τοῦ σατανᾶ 74, 9.
πυλωρός 170, 17.

Ῥήγιον 122, 14; 218, 12; 220, 1.
Ῥοῦφος 242, 28; 258, 3.
Ῥωμαϊκὴ φωνή 284, 13.
Ῥωμαῖοι 70, 9; 218, 7; 230, 23; 232, 2. 9; 238, 23; 240, 11. 23; 246, 3; 247, 6. 9; 251, 4; 252, 27; 256, 16. 24; 276, 2; 282, 4. 9. 25; 284, 24.
Ῥώμη 56, 20; 94, 14; 122, 2; 196, 4; 218, 17; 220, 2; 242, 13; 251, 2. 16; 252, 13; 254, 12; 256, 10. 13; 257, 6. 13. 17. 32; 278, 27; 280, 8; 282, 6.

σαββατίζω 86, 19; 88, 3.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / Public Domain in the United States
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

σάββατον 70, 21. 27; 120, 13. 14; 318; 14; 320, 33; 322, 5.
Σαδδουκαῖος 108, 16.
Σαμουήλ 48, 14; 52, 7; 80, 1. 19; 82, 5.
Σαούλ 82, 4.
Σαραφθινὴ χήρα 296, 15.
σατανᾶς 96, 3; 118, 16. 17.
Σελεύκεια 251, 26; 280, 10.
Σενεκίων 284, 25.
Σεραφείμ 64, 12; 334, 22.
Σίμων magus 74, 8; 134, 10.
Σκύθης 230, 19; 247, 6; 276, 19.
Σμύρνα 246, 17; 251, 29. 31; 255, 30; 256, 4; 257, 30; 282, 7; 291, 5; 292, 1. 2. 22; 298, 4; 316, 22.
Σμυρναῖοι 172, 4; 242, 25; 280, 9. 11; 330, 27.
Σόδομα 164, 4.
Σολομών 50, 10; 80, 4; 300, 27.
Σουρβανός 218, 4.
στάδιον 158, 12.
σταυρός 66, 6; 72, 2, 90, 22; 94, 20; 108, 11. 12. 23. 25; 112, 19; 144, 3; 148, 2. 20; 166, 13; 174, 19.
Στέφανος 68, 5; 96, 24; 176, 8; 304, 27.
στοιχεῖον 176, 19.
Στραταίας 292, 2. 7. 18.
στρατηγός 328, 12. 19; 330, 3; 332, 14.
στρατιαί angeli 64, 10; 150, 12.
στρατιώτης 130, 22; 132, 3; 282, 8. 26.
στῦλοι τοῦ κόσμου 140, 1. 2.
σύμβολον τῆς ἑορτῆς (τοῦ πάσχα) 122, 7.
συναγωγὴ ὁσίων 62, 17.
σύναξις 176, 9.
συνδιάκονος 154, 25; 180, 6.
σύνδουλος 122, 4; 170, 12.
Σύρα 284, 25.
Συρία 90, 1; 94, 14; 104, 6; 162, 12; 196, 4; 218, 7. 16; 220, 6; 238, 24; 253, 17; 254, 12; 255, 22. 32; 256, 20.
σφραγίς 314, 15; 318, 3.
σχίσμα 64, 18.
σῶμα θεὸν ἔνοικον ἔχον 72, 10 cf. 136, 1.

Ταρσός 94, 12; 180, 20.
ταφή Christi 70, 27.
τεκνογονία 130, 2; 310, 1.
τεσσαρακοστή 120, 10.
τεσσαρεσκαιδεκάτη 292, 15.
τετράς 120, 12.
Τέω 324, 7.
Τιμόθεος 68, 6; 80, 12; 130, 7; 188, 17; 196, 10; 292, 4. 7; 318, 17.
Τιτᾶνες 222, 28.
Τίτος 130, 7; 318, 17.
Τραϊανός 218, 3. 9; 220, 2 etc.; 276, 2. 18; 278, 2 etc.
Τραλλαῖοι 172, 7.
τριώνυμος 106, 20.
Τρωάς 256, 5; 282, 11.
Τυρρηνικὸν πέλαγος 256, 10; 282, 15.

ὑμνολογία 114, 15.
ὑπατία 218, 4.
ὑπεροχή, sc. τοῦ πατρός 118, 22; 150, 2.
ὑποδιάκονος 170, 17.
ὑπόστασις 120, 2.
ὑποφωνητής 132, 9.

Φαρισαῖος 108, 16.
φιλήδων 74, 12; 88, 9.
Φιλιππήσιοι 104, 3; 242, 26; 306, 8.
Φίλιπποι 104, 12; 172, 10; 180, 4; 256, 5; 282, 12.
φιλόθεος 88, 9; 92, 1; 136, 4.
φιλόχριστος 92, 2; 136, 4.
Φίλων 104, 4; 122, 10; 172, 7.
φολιδωτός 166, 24.
φρεναπάτης 64, 20.
Φρύγες 292, 14.
φύσει ἀρχιερεύς 82, 10; 152, 10.
φύσις 82, 20. 23; 108, 26; 110, 10. 14 (φύσει ἄτρεπτος). 17; 112, 5;

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT / https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

130, 20; 146, 7; 150, 14; 158, 14; 176, 14; 310, 20.

Χαναναῖοι 50, 6.
χειροθεσία 318, 27.
χειροθετέω 176, 8.
χειροτονέω 176, 7.
Χερουβείμ 64, 12; 334, 22.
χῆραι 102, 17 (*θυσιαστήριον θεοῦ*); 122, 11 (*τὸ τάγμα τῶν χ.*) 132, 5; 170, 6. 20; 176, 4. 5; 294, 18; 296, 15; 300, 15.
χηρεία 310, 3.
χλιαρός 88, 2.
χρηματολαίλαψ 88, 12.
χριστέμπορος 64, 20; 88, 10.
Χριστιανισμός 220, 7; 230, 3. 8. 9. 10. 22.
Χριστιανός 64, 20; 90, 1; 236, 7; 238, 17; 242, 10; 247, 10. 16. 21; 249, 12; 258, 16. 23; 308, 18.
χριστοκτόνος 90, 21; 120, 14; 176, 3.
χριστόληπτος 170, 20.
χριστομάχος 144, 10.
Χριστός 46, 7; 48, 13; 58, 11. 15. 16; 60, 3 etc. Cf. *Ἰησοῦς Χρ.*
Χριστὸς θεός 68, 2; 70, 3; 72, 10. 26; 94, 21; 110, 13; 112, 1; 114, 18; 116, 10. 22; 118, 12; 134, 13; 144, 22; 146, 20; 158, 15; 164, 3—7. 15. 24; 166, 8. 15; 190, 1; 198, 19; 202, 19.
Χριστὸς θεὸς λόγος 72, 10; 84, 10; 98, 4; 100, 8. 10; 106, 9; 108, 4; 128, 17; 134, 23; 142, 17; 164, 24.
χριστοφόνος 134, 22.
χριστοφόρος 54, 5; 80, 12; 154, 18; 172, 18; 188, 17; 282, 8.

ψάλτης 170, 17.
ψευδαπόστολος 132, 13.
Ψευδοϊουδαῖος 72, 19; 134, 5.
ψευδοπροφήτης 132, 17.
ψιλὸς ἄνθρωπος 66, 9; 96, 7; 98, 19. 22; 100, 7; 110, 9; 134, 12; 166, 14.
ψυχὴ ἀνθρωπεία 110, 15; 136, 1.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

In p. 62 adde in nota ad Trall. 4, 1: *ἐν κυρίῳ καυχᾶσθαι*] I Cor. 1, 31.
— p. 160 l. 26 pro *σύντονον* lege *σύντομον*.
— p. 222 in nota ad 3, 2 adde: *Ζεὺς κτλ.*] Cf. Clem. Al. Protrept. c. 2 § 37 p. 32 ed. Potter. — *Ἀφροδίτη κτλ.*] Cf. Clem. Al. Protrept. c. 2 § 13 sq. p. 12 sq.
— p. 224 in nota ad 3, 7 ante *τῷ πεπεδημένῳ* insere: *τῷ δεκατρεῖς μῆνας κτλ.*] i. e. Marti; de hoc enim Homerus Il. V, 385 sqq. similia dicit. Cf. Clem. Al. Protrept. c. 2 § 29 p. 25.

VOLUMEN I: LOCI S. SCRIPTURAE.

In p. 419, 10 lege Deut. 30, 3 cf. Ier. 3, 22.
— p. 451, 22 „ Rom. 15, 7.
— p. 499, 30; 501, 22 lege II Cor. 7, 10.
— p. 517, 22 lege I Petr. 5, 8.
— p. 627, 1 „ Act. 9, 16.

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

APR 27 '66
JUN 1 1977
SEP 1 0 1993
MAY 1 3 1994

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

3 2044 020 705 463

H

APOSTOLIC Fathers.
Greek. 1901. Funk.
Patres apostolici.

598
A645.2
Gr
1901f
v.2

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

Generated at University of Toronto through HathiTrust on 2026-08-26 18:58 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.ah1714 / Public Domain in the United States
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY